R. P.

ANTONII

RVVIO RODENSIS,

DOCTORIS THEOLOGI

Societatis IESV, Sacræ Theologiæ Professoris,

COMMENTARII IN LIBROS *Aristotelis Stagiritæ de ortu, & interitu rerum naturalium, seu de generatione, & corruptione earum: vnà cum dubiis, & quæstionibus hac tempestate in Schola agitari solitis.*

NVNC PRIMVM IN GALLIA EDITI.

Cum duplici Indice, quorum vnus capita, & quæstiones eodem ordine quo agitantur; alter res omnes alicuius momenti continet.

LVGDVNI,

Sumptibus IOANNIS PILLEHOTTE, sub signo Nominis IESV.

M. DC. XX.

CVM PRIVILEGIO.

ILLVSTRI ADMODVM,

NECNON SAPIENTISSIMO VIRO, omniúmque virtutum ſplendore clariſſimo D. D. Gabrieli Suario de Toledo, Matritenſi Archidiacono in ſacra Eccleſia Toletana, eiuſdémque Canonico, & Archiepiſcopali Senatui præſidi digniſſimo, Doctor Antonius Rubio Societatis IESV Theologus, æternam præcatur fœlicitatem.

QVOD habebam in votis (vir præſtantiſſime) quod optandum maximè, quærendumque fuit, id ſanè modo fœlici ſorte videmus oblatum; etenim ex quo illa cœpit (antiquior vtinã) neceſſitudo noſtra, cum mihi extitiſſet vnũ, vt debitum maximè, ita & optatum, atque hoc vnum eſſet mei erga te animi, vel leue ſignum offerre; iam tandem fuit obtentum, quod erat tamdiu expetitum. Huius autem accenſi ſtudij; ac debiti officij tres ſimul præ aliis extitere cauſæ cum primis nobiles, & illuſtres. Quæ licet omnibus magna ex parte innoteſcant, vt à me ſunt præ multis obſeruatæ, ita & præ aliis à me pariter commemoratas volui. Primas ergo deferamus oportet meritorum tuorum eximiæ dignitati, tuarum virtutum laudi, & gloriæ ſingulari. Hæc vna cauſa eſt, quæ multorum animos tui amore ardentiſſimo tenet accenſos: atque vt alias omittam, ciuitatem, & loca, in quibus hæc viget fama clariſſima: in Eccleſia certè, atque vrbe Toletana virtutum ſplendor eſt maximus, laus creuit, ſumitque ſemper incrementa gloriæ. Clamant in ea pauperes, orbati, & afflicti, qui omnes in te vno, non tam patronum agnoſcunt quàm patrem, vt qui in eorum ſubleuandis miſeriis, nec laboribus parcas, nec ſumptibus. Diuites hoc laudant, & nobiles, quos veræ nobilitatis munera, rectúmque diuitiarum vſum exemplo doces potius quàm ſermone, nec illuc certè omittam, quod in Eccleſia illuſtri Toletana, in qua (vt tua ſunt merita) inter primas dignitates locum tenes; eam de te viri omnes grauiſſimi opinionem imbiberunt, vt quæ ſeſe offerunt negotia, & cauſæ, in quibus multorum communes, ſeu totius etiam Eccleſiæ res aguntur, tuæ præ cæteris fidei, prudentiæ, authoritatique commiſſa velint. Teſtatur hoc

idem, nec verbis tantum, sed factis etiam ostendit Illustriss. Cardinalis eiusdem Ecclesiæ Toletanæ spectatissimum caput, qui eius quem habet Senatus, in quo totius Diœcesis graues deciduntur causæ, te vnum habet præsidem dignissimum, cuius vel maximè sunt omnia commissa iudicio. Verum licet plura hæc sint, atque maiora, quàm quæ à me possint hac breui nuncupatoria complecti, ea tamen sunt, quæ non ad me solum, vel ad nostræ Societatis alumnos spectare videantur, sed aliorum etiam animos haud difficile moueant. Quæ vero tua sunt in nostram Societatem merita, ex his qui hanc nostram degunt Toletanam prouinciam, ignota sunt nemini; hæc sanè sunt, quæ non communi in reliquos, sed peculiari in nos iure sibi vindicant tuo, vel maximè obsequio nos omnes omniáque nostra esse dicata.

Quoniam vero ita indulgendum est debitis laudibus, vt singularis etiam tuæ modestiæ consulatur: quamuis longæ texendæ orationis suppetebat copia, vnum tui erga nos animi signum perstringā breui. Atque hoc quidem est à me non raro obseruatum, quod cum de rebus nostris lucens sæpe loquaris, adeo te nobiscum exhibes coniunctum, vt quæ solum nostra sunt, non tua, te ipsum nobis annumerans communi appellatione appelles nostra. Cum Societatis nominas parentem Ignatium, Ignatium eundem parentem nostrum voces, ac rursus cum de Societate exoritur sermo (quasi vnus ex nostris esses) de eadem ipse Societate loquens nostram dicere soleas Societatem. Accedit tandem (vir præstantissime) id quod licet postremo referatur loco, haberi à me non debet in postremo. Tuus est hic erga me ipsum animus, quæque inter nos amicitia, coniunctioque intercedit, nam si tuus erga omnes nostræ Societatis ardentissimus amor, vt complectitur omnes, ita & singulos commouere debet. Quid quæso maiorem apud me vim habeat oportet, quàm à te, non communi erga omnes amore, sed peculiari etiam studio prosequi & amari? Quapropter cum ex Philosophicis voluminibus, quæ non mediocri labore vulganda suscepimus, partem hanc de ortu, & interitu rerum naturalium iam tandem in lucem edere cogitassem, eamdem volui tuo semper nomini consecratam, hoc mei erga te animi vestigium, & signum, hæc literaria munuscula exigua satis (si dignitatis tuæ ducatur ratio) mei tamen animi monumenta clarissima quæ præditus es benignitate suscipe, qui tanti semper optimarum artium studia fecisti: quod si tibi (vt spero) gratum extiterit, quod mihi gratius erat, & optatius obtinuisse videbor. Vale.

INDEX

INDEX CAPITVM, ET QVÆSTIONVM
quæ in hoc primo libro continentur.

INDEX, CAPITVM, & quæstionum, quæ in hoc secundo libro continentur.

LICENTIA

COMMENTARIORVM IN DVOS LIBROS ARIstotelis Stagiritæ de ortu, & interitu rerum naturalium, seu de generatione, & corruptione earum,

PROOEMIVM.

Omnia ferè quæ in principio cuiusque operis inquiri solent, atque explicari, per se sunt de hoc manifesta. Nam inscriptio (vt solet) à principali affectione corporis naturalis sumitur, quæ est generatio per quam incipit esse: & corruptio, per quam desinit. Ordo etiam huius operis cum cæteris partibus Philosophiæ naturalis per se est manifestus: sunt enim libri isti tertia pars huius scientiæ post primam, & secundam, nempe octo libros Physicorum, in quibus disputatum est de ente naturali in communi, prout principia motus continet: & libros de Cœlo, & Mundo, in quibus egit Aristoteles de eodem ente naturali simplici quidem, vt habet principium motus ad certum locum, vel vbi, quod ex naturali constitutione totius vniuersi ei conuenit. In tertio verò loco agitur de eodem corpore, vt habet in se principium generationis, & corruptionis.

Diuisio verò non est minùs facilis, nam duo explicat Aristoteles in toto hoc opere. Primum, naturam generationis, corruptionis, alterationis, augmentationis, & mixtionis: per quas mutationes, vel motus aliquam formam ac-

quirit corpus naturale, nempe substantialem, à qua habet esse simpliciter; vel accidentalem, per quam habet esse tale. Secundum, naturam corporum simplicium, & qualitatum eorum, quæ vocantur primæ, in quantum per eas vnum in aliud transmutari potest, vel duo in tertium. Et ideo in duos libros diuiditur ab Aristotele ita vt primum in primo libro explicet, & secundum in secundo.

Solum potest esse dubiũ de subiecto, seu obiecto adæquato huius partis; nam sicut tota Philosophia habet subiectum totale, sub quo comprehenduntur omnia, de quibus agit; ita singulæ partes eius habere debẽt partialia subiecta sibi adæquata, sub quibus comprehendantur omnia, de quibus agitur in singulis; quod autem sit obiectum huius non est certum inter expositores Aristotelis.

2 *Sed prima opinio asserit obiectum esse corpus simplex, seu elementum, in quantum moueri potest, non quidem secundum locum, vel vbi; nam hoc modo egit Aristoteles de illo in libris de Cœlo, & Mũdo; sed secundum formam absolutam, & inhærentem substantialem, vel accidentalem. Ita Albertus Magnus tractatu 1. de generatione capite 1. Auerroes 1. lib. de Cœlo comm. 3. & Alexand. lib. 1. Metheo. in principio. Probatur testimonio Aristotelis 1. lib. de Sensu, & sensili cap. 4. vbi opus hoc de elementis vocat. Et lib. 2. de Anima affirmat se in eo egisse de elementis; hoc est in secundo libro. Probatur etiam ratione: quia postquam in libris Physicorum disputatum est de corpore naturali in communi, in reliquis partibus disputari debet de eodem in particulari; hoc est de simplici, & composito, vt habet in se principium mutationis, & motus: sed in libris de Cœlo egit Aristoteles de corpore simplici, vt habet principium motus ad locum, ergo in hac tertia parte agit de eodem, vt habet principium motus ad formam substantialem, vel accidentalem, hoc est vt alterari, augeri, & generari potest, quod solum habent elementa. Probatur consequentia, quia in nulla alia parte totius Philosophiæ agit de corpore simplici sub hac*

ratione

ratione vniuersali, vt per se est manifestum.

Secunda opinio tenet generationem, & corruptionem in communi esse subiectum huius operis. Cuius ratio sumitur ex inscriptione: nam si de generatione, & corruptione inscribitur: ergo de his tanquam de propria, & adæquata materia agitur, & consequenter tanquam de adæquato obiecto.

Tertia opinio est quorumdam modernorum asserentium subiectum esse corpus naturale, commune quidem ad simplex, & compositum, in quantum est generabile, & corruptibile. Quod probant, quia sicut hæc pars continetur sub tota Philosophia, ita obiectum eius debet contineri sub adæquato obiecto totius Philosophiæ, & ab eo distingui sub aliqua ratione speciali, per quam contrahatur. Sed vtramque conditionem habet corpus naturale, vt generabile, & corruptibile; ergo hoc, & non aliud erit obiectum. 3

Vltima opinio asserit obiectum esse ens naturale, vel corpus naturale, in quantum habet principium motus ad formam in communi, hoc est, abstrahentem à substantiali, & accidentali: per formam intelligens absolutam, vt excludatur, Vbi, quod licet aliquo modo possit vocari forma, in quantum inhæret corpori, proprius tamen dicitur modus, qui in ordine ad extrinsecum accipitur, & ideo sub obiecto huius operis non comprehenditur: sed de corpore naturali, vt habet principium motus ad Vbi, per se agitur in libris de Cœlo. Hæc est communis, & vera sententia. Quam tenent Diuus Thomas, Ægidius, Marsilius, & Venetus in principio huius operis. Probatur à sufficienti diuisione ex refutatione aliarum. Quia subiectum adæquatum debet formaliter continere omnia de quibus in tali scientia per se agitur, & si sit scientia partialis, debet contineri formaliter, & per se sub totali subiecto integræ scientiæ, sed nullum aliud habet has duas conditiones præter ens mobile ad formam ita explicatum: ergo hoc solum erit obiectum adæquatum huius partis. Probatur minor, primò de corpore simplici, quod pro obiecto ponit prima opinio, de quo euidens est non 4

comprehendere omnia, quæ tractantur in hoc opere: in quo agitur per se de generatione, & corruptione omnium corporum, & non solum de elementis: imo per se etiam agitur de augmentatione, quæ non conuenit propriè elementis, sed mixtis viuentibus tantum: ergo elementum non potest esse adæquatum obiectum huius operis. Nec etiam comprehendit omnia, quæ tractantur in hoc opere, corpus vt generabile, & corruptibile quod ponit pro obiecto tertia opinio, quia ratio sub qua agitur de corpore naturali vniuersalior est, nempe vt habet principium non solum generationis, & corruptionis, sed alterationis, & augmentationis: ergo solum vt generabile, & corruptibile non potest esse adæquatum obiectum, sed ad summum principale: quia generatio præcipua mutatio est ad quam aliquo modo ordinantur cætera. Sed nec eadem generatio, & corruptio quas ponit secunda opinio, habent primam conditionem, quia non continentur directè, & per se sub obiecto totius Philosophiæ, quod est ens naturale, sed proprietates quædam, vel accidentia eius sunt, vt per se est manifestum: ergo repugnat esse obiectum huius operis. Vnde sequitur solum esse ens naturale, vt habet principium motus ad formam, quia in eo tantum concurrunt duæ illæ conditiones: nam directè, per se, & formaliter continetur sub obiecto totius Philosophiæ naturalis, quod est ens mobile, aut ens naturale: & formaliter continet omnia, quæ in hac parte tractantur.

5 *Ad testimonium primæ opinionis concedendum est: quod de elementis appelletur ab Aristotele opus hoc: sed neganda est consequentia, quod ideo sit adæquatum obiectum, quia satis est de elementis aliquo modo agere, vt tale possit appellari aliquando opus: non requiritur, quod de eis tanquam de obiecto adæquato agatur. Et eodem modo concedenda est tota ratio eiusdem opinionis: sed neganda consequentia vltima, quod de corpore simplici, vt mobili ad formam agatur in hac parte Philosophiæ, vel in aliis tanquam de obiecto*

adæquato,

adæquatò, sed in hoc agitur per se tanquam de parte obiecti adæquati.

Ad argumentum secundæ opinionis concesso antecedenti, quod de generatione inscribatur opus, neganda est consequentia, quod generatio, & corruptio sint obiectum adæquatum, sed solum sunt ratio quædam obiecti principalis, à quo sumitur denominatio.

Ad argumentum tertiæ opinionis concedenda est maior, & minor, sed neganda consequentia: nam illæ duæ conditiones non sufficiunt ad constituendum adæquatum obiectum, quia non continent omnes rationes sub quibus, in hoc opere agitur de ente naturali: sufficere tamen possunt ad obiectum principale, quod concedimus esse ens naturale, vt generabile, & corruptibile.

Diuisio primi libri.

QVamuis decem habeat capita liber primus, in quatuor præcipua membra diuidi potest: quia quatuor sunt præcipua in eo explicata ab Aristotele, nempe alteratio, generatio, augmentatio, & mixtio, ad quæ reducuntur actio & reactio, passio, & approximatio agentis ad passum necessariò ad illas requisita. 6

LIBER PRIMVS ARISTOTELIS DE ORTV, ET INTERITV RERVM naturalium, ſeu de generatione, & corruptione eorum.

CAPVT PRIMVM.

TEXTVS ARISTOEELIS.

De generatione autem, & corruptione, quæ natura generantur, & corrumpuntur, &c.

Breuis expoſitio textus.

VNIVERSALE intentum Ariſtotelis eſt in qua-
7 tuor capitibus primis huius libri probare, quod detur generatio ſubſtantialis, per quam res naturales ſecundum ſubſtantiam de nouo fiant, & oſtendere, quid ſit hæc generatio ſubſtantialis & quomodo à cæteris mutationibus, præſertim ab alteratione diſtinguatur. Vt autem hoc efficiat, ptoponit priùs ſententias antiquorum Philoſophorum; quibus refutatis ex propria vtrumque docet.

Intentum igitur huius primi capitis eſt afferre duas opiniones antiquorum Philoſophorum de principiis rerum naturalium, ſecundum quas, quidam eorum non poterant diſtinguere generationem ab alteratione; alij verò diſtinguere quidem poterant; ſed verè non ſolum non diſtinguebant eas, ſed alterationem omnino tollebant; & ſibi erant contrarij in his, quæ aſſerebant: & ideo in duas partes diuidetur caput, nam in priori affertur, & refutatur prima, in poſteriori ſecunda.

Prima opinio antiquorum circa principia rerum naturalium fuit, quod vnum tantùm eſſet principium immobile, & perpetuum, ex quo omnia fierent, & illud quidem ens actu, atque completum, vt ex 1. lib. Phyſ. conſtat. Hos verò Philoſophos ait, non poſſe diſtinguere generationem ab alteratione; quod ita probat. Si vnum tantùm datur principium immobile, & perpetuum, quod ſit ens actu, ergo non poteſt tranſmutari,

ſecundum

secundum substantiam, quia iam desineret esse: solum ergo posset transmutari secundum diuersas qualitates. Probatur consequentia, quia si erat immobile, non poterat mutari secundum locum; & cum esset vnum semper manens, non poterat mutari secundum quantitatem, quia mutatio secundum quantitatem, quæ est augmentatio simul fit cum mutatione substantiali, quæ est nutritio; quare iam susciperet mutationem secundum substantiam, & ideo non esset omnino inuariabile substantialiter eo modo, quo illud ponebant. Sed mutatio secundum diuersas qualitates est alteratio; ergo quidquid fiebat ex illo, per solam alterationem fieri posset, & hæc esset generatio, & ideo non distingueretur generatio ab alteratione.

8 Secunda opinio fuit aliorum, qui ponebant plura principia materialia, vt Empedocles, & Anaxagoras quatuor elementa; alij verò infinita quædam corpuscula indiuisibilia, quæ vocabant athomos, vt ex eodem 1. lib. Physicorum patet. Et isti bene poterãt distinguere generationẽ ab alteratione (inquit Aristoteles,) quia per congregationem elementorũ in quodam chao, (quam vocabat amicitiam) dicebat Empedocles res generari; & per separationem ab eodem chao (quam vocabat litem corrumpi:) & ab illo chao procedere diuersas, non solùm secundum substantiam; sed etiam secundum qualitates, quia ignis genitus procedebat calidus; & terra sicca, & dura: diuersitas autem secundum qualitates pertinet ad alterationem. Sed reuera non distinguebat generationem ab alteratione, imo potius tollebat alterationem, quia existimabat qualitates elementorum esse formas substantiales corũ, & ex alia parte asserebat non transmutari elementa secundum formas substantiales, quia sunt prima principia immutabilia, ex quibus cætera fiunt: præterea non potest dari alteratio, neque vlla mutatio, nisi detur vnum subiectum permanens sub terminis contrariis, inter quæ versari debet; sed Empedocles non ponit tale subiectum commune, sed plura principia materialia diuersa: ergo nec potest ponere alterationẽ. Vnde sequitur nec variari secundum qualitates, quod est non alterari, quia alteratio est variatio secundũ qualitates.

Probat tandem Aristoteles, quod in his, quæ Empedocles dicebat, continebatur cõtradictio, quia ex vna parte dicebat elementa fieri vnum quid per coniunctionem in chao illo, generari verò, atque procedere diuersa ex eodem chao, vt ignem calidum, & aquam frigidam; ex alia verò parte non transmutari secundum substantiam, nec vnum fieri ex altero; sed non possunt fieri vnum quid per coniunctionem in chao, nisi corrumpantur; cum ex propria natura sint diuersa & contraria, nec possunt procedere diuersa secundum substantiam, nisi ex illo vnõ

generentur, quod eſt generari, quodlibet ex altero: ergo ſibi ipſi contrarius eſt.

CAPVT II.

TEXTVS ARISTOT.

Omnino itaque de generatione, & corruptione ſimplici dicendum eſt, &c.

Breuis expoſitio textus.

INtentum huius capitis eſt tradere duas alias opiniones antiquorum Philoſophorum circa naturam generationis, & eas refutare. Diuiditur autem in duas partes; in prima tradit vtramque opinionem, aſſeritque minùs falſam eſſe ſecundam, quàm primam: in ſecunda affert rationem ſecundæ, & ſoluit falſitatem quæ eiuſdem opinionis oſtendit.

9 Communem ferè ſententiam fuiſſe aſſerit antiquorum Philoſophorum, res omnes generari per congregationem quarumdam magnitudinum indiuiſibilium, & corrumpi per ſeparationem earum. Sed Plato, & eius diſcipuli dicebant has magnitudines eſſe ſuperficies indiuiſibiles; Democritus verò, & Leucipus eſſe indiuiſibilia corpora, quæ vocabant athomos. Quorum ſententiam minùs eſſe falſam docet, quàm ſententia Platonis, quia nec generatio, imo neque vlla mutatio phyſica intelligi poteſt ex ea: quod ſic probat. Ex ſuperficiebus congregatis non poteſt fieri aliquod ens phyſicum, ſed ſolùm figuræ mathematicæ abſtrahentes à materia ſenſibili, quemadmodum neque ex lineis, niſi triangulus, vel quadrangulus, & ex conſequenti nec aliqua mutatio phyſica circa corpora; ergo non eſt intelligibilis ex ea natura generationis, aut alterationis. Opinio autem Democriti generationem, & corruptionem ponere poteſt: nam cum ex paruis corporibus res naturales componi doceat, aſſerere poteſt, quod per diuerſam diſpoſitionem, & conuerſionem athomorum tranſmutentur ſecundum diuerſa accidentia, vt ſecundum diuerſos colores, aut figuras, quemadmodum diuerſi colores apparent in collo columbæ ex diuerſa diſpoſitione, aut modo ſe habendi ad lucem; & ita dicebat Democritus colores, & cæteras qualitates non habere eſſe permanens in corporibus, ſed variari ſecundum diuerſas poſitiones, aut conuerſiones athomorum, ex quibus eadem corpora componuntur.

10 Ratio autem, qua Democritus probat res omnes naturales componi ex quibuſdam corporibus indiuiſibilibus, quæ athomos vocabat, euidens apparet: procedit autem ſic. Vel componuntur

nŭtur res ex corporibus indiuisibilibus,vel ex diuisibilibus; ex his non potest componi;ergo necessariò dicendum est,quod ex illis componatur. Minorem probat,quia si componitur ex corporibus, vel partibus diuisibilibus in infinitum; cum possibile posito in esse nullum sequatur inconueniens, poterit esse actu diuisum in omnes suas partes; & tunc ex omni diuisione actu facta: vel quod remanebit,erunt puncta, vel qualitates, vel nihil:nihil horum esse potest; ergo nec possibile est poni in actu diuisionem continui; & ex consequenti non componetur ex partibus. aut corporibus diuisibilibus, sed ex athomis indiuisibilibus. Probat iterum minorem,quia si in nihilum resoluatur diuisio corporis; ergo ex nihilo erit factum; nam eodem modo se habet res ad corruptionem, sicut ad generationem;sed ex nihilo fieri repugnat;ergo etiam repugnabit in nihilum resolui. Quod verò non resoluatur in sola puncta, probatur; quia sequeretur ex solis punctis esse compositum; quod repugnat, nam vnum punctum additum, vel coniunctum alteri,non facit maius; ergo nec potest fieri magnitudo, vel corpus ex eis.Nec tandem resoluitur continuum per diuisionem in qualitates; primò, quia corpus non generatur ex qualitatibus; ergo neque in eas potest resolui: secundò, quia si in solas qualitates resolueretur,darentur separatæ à subiecto; sed repugnat (saltem naturaliter) dari accidens separatum à subiecto, ergo repugnabit diuisionem corporis in solas qualitates resolui.

Huic argumento respondet Aristoteles hac distinctione: 11
dum dicitur corpus esse diuisibile in quamlibet sui partem, vel in infinitum, aut in semper diuisibilia: dupliciter intelligi potest, completè, vel incompletè,aut simul, vel successiuè:simul, aut completè fieri diuisionem est, quod possit dari tota diuisio eius facta, & completa,& in hoc sensu non est verum, vt patet in successiuis; nam in prima parte horæ verum est omnes alias partes eiusdem horæ esse possibiles, sed non est possibile, quod sint simul existentes: & materia potest recipere omnes formas, sed repugnat naturaliter omnes simul habere. Successiuè autem, vel incompletè fieri est,quod nŭquam detur,nec dari posset completa, aut totaliter facta, sed quod semper sit aliquid eius factum,& aliquid restet semper faciendum;& in hoc sensu verum est.Ex quo non sequitur continuum resolui per diuisionem in nihilum, nec in solas qualitates, nec etiam in indiuisibilia corpora, vel athomos, sed in corpora, vel partes diuisibiles in infinitum, ex quibus componitur, & non ex athomis, vt asserebat Democritus.

CAPVT III.

TEXTVS ARISTOT.

Determinatis autem his, primò speculandum vtrum sit aliquid, quod generatur simpliciter, &c.

Breuis expositio textus.

12 Propositis iam, atque refutatis opinionibus antiquorum Philosophorum circa generationem substantialem, quam vult Aristoteles distinguere ab alteratione, intendit in hoc tertio capite ostendere; quod detur talis generatio substantialis, per quam aliquid dicatur generari simpliciter. Diuiditur autem caput in tres partes; in prima proponit quæstionem hanc; vtrum aliquid generetur simpliciter? hoc est, an fiat, cum priùs non esset simpliciter; vel nihil generetur simpliciter; sed tātùm secundum quid, ita vt prius esset simpliciter, fiat autem sub aliquo accidenti, nempe album, vel sciens. In secunda proponit, & soluit duo dubia valde necessaria ad solutionem eiusdem quæstion. & in tertia soluit quæstionem, & respondet argumento.

Quæstio igitur est, an verum sit aliquid simpliciter generari, hoc est fieri cum priùs non esset simpliciter? Et videtur (ait Aristoteles) quod non, propter hoc argumentum: quia si aliquid generatur simpliciter; ergo fit simpliciter ens: sed quod fit, debet fieri ex suo contrario: ergo ens simpliciter fit ex non ente simpliciter, hoc autē est impossibile: ergo repugnat quod generetur ens simpliciter. Probat hanc vltimam minorem; quia id ex quo aliquid fit, permanet in re facta; & hæc de illo prædicatur. Quēadmodum lignū ex quo fit statua, permanet in ea, & eadem statua prædicatur de ligno, dum dicimus, lignū est statua. Sed non ens simpliciter non manet in ente simpliciter, neq; hoc prædicatur de illo, cū sint cōtradictoriè opposita; ergo non poterit ex eo generari. Et hoc in prima parte capitis. Vt autē melius soluere possit hanc quæstionē, proponit in secunda parte duo dubia; primum est, quænam sit causa ob quam generatio sit semper, ita vt nunquam cessent generationes? & ait, se non inquirere causam efficientem, quia 8. lib Physicorum eam tradidit; probans dari vnum primum motorem semper mouentem, & vnum primum mobile semper motum, ex cuius motu perpetuò causatur perpetuitas generationum; sed causam materialem, quam probat non dari hoc argumento. Sicut in generatione fit ens simpliciter ex non ente simpliciter, ita in corruptione desinit ens simpliciter in non ens: ergo desinit in nihilum, quare aliqua entitas consumitur in singulis corruptionibus: sed tota entitas ex qua constat mundus est finita; ergo tandē consumetur,

& cessa

& cessabunt proinde generationes: probatur consequentia, quia omne finitum per ablationem finiti tandem consumitur. Et si dicatur primò, mateтiam ex qua fiunt res naturales esse actu infinitam, vt dixerunt quidam ex antiquis Philosophis ponentes vnum principium materiale actu infinitum; & ideo nunquam consumi, etiam si in infinitum extrahantur partes pro singulis generationibus. Contra hoc est, inquit Aristoteles, quod non est possibile dari infinitum actu, vt in 3. lib. Phys. probatum est. Et si dicatur secundò, quod licet materia sit actu finita, non consumetur per continuas generationes, quia non extrahuntur ab ea partes æquales pro singulis generationibus, sed minores semper, quæ appellantur proportionales, quia minores semper res generantur, quàm prius generabantur, ad quod sufficit esse infinitam in potentia, vt patet in diuisione continui, cuius diuisio in infinitum procedere potest licet actu sit finitum: quia est infinitum in potentia, & diuisio non fit per partes æquales, sed proportionales. Respondet Aristoteles neque hoc sufficere, quia si per singulas corruptiones consumitur aliquid materię, & per singulas generationes aliquid extrahitur, licet sit sẽper minor pars, quæ consumitur, & extrahitur, distincta tamẽ omnino ab ea, quæ priùs consũpta, atque extracta fuit, & nõ includẽs eã; quare necesse est consumi materiã per partes aliquotas, licet vna sit minor alia, & nõ per proportionales, sicut fit diuisio continui; & ideo tandem consumi, cum actu finita sit. 1

14 His autem solutionibus refutatis respondet Aristoteles, generationes posse esse perpetuas, quia generatio vnius rei est corruptio alterius, ita vt non introducatur vna forma in materia per genetationem, quin ab eadem expellatur alia per corruptionem permanente tamen eadem materia, à qua vna expellitur, & in qua alia introducitur, & ita finita materia sufficit pro perpetuis generationibus, quia nihil eius desinit, aut consumitur.

15 Secundum dubium est; si generatio vnius est corruptio alterius, quare quædam dicuntur generari simpliciter, alia verò non, nisi secundum quid; vt dum fit homo, & corrumpitur embrio, dicimus hominem simpliciter generari: & ex opposito dum desinit homo, & fit cadauer generari simpliciter, sed corrumpi hominem simpliciter, & cadauer secundum quid generari. Atque etiam dum fit homo sciens, vel albus, non dicimus hominem generari simpliciter, vel fieri; sed fieri scientem, vel album Et respondet, hoc iudicandum esse ex termino ad quem generationis, hoc est ex re, quæ generatur, vel corrumpitur, non solùm in his, quorum vnum generatur ex alio vel corrumpitur in aliud, sed etiam in aliis, quorum nec vnum generatur ex altero,

tero,neque in illud corrumpitur; nam si id quod generatur est ens perfectum,dicitur simpliciter generari,vel corrumpi,si verò sit imperfectum,non nisi secundum quid.Vt dum fit homo, dicimus aliquid simpliciter generari , & non dicimus aliquid corrumpi simpliciter , licet corrumpatur embrio : atque etiam dum desinit homo dicimus aliquid simpliciter corrumpi,& non dicimus aliquid simpliciter generari,licet fiat cadauer,quia homo est perfecta substantia,& perfectum ens , à quo generatio, & corruptio denominationem accipiunt simpliciter ; embrio verò,& cadauer imperfecta,& quasi incompleta,& quæ nec denominant generationẽ , nec corruptionẽ simpliciter,vel etiam dum fit ens, sensibile , vulgo dicitur generari simpliciter , non verò si fiat ens , quod sensu non percipitur , vt si fiat ignis vel aqua dicitur aliquid generari simpliciter,si verò fiat aër , (qui non sentitur)non concedunt generari aliquid, quia errore decepti putant,non esse entia,nisi ea,quæ sensu percipiuntur;cum tamen contrarium potius verum sit,quod minus sensibilia sunt entia magis perfecta:in his etiã,quorũ vnum non fit ex altero, dicitur aliquid simpliciter generari, si generetur id, quod simpliciter est ens,nempe substantia,& non nisi secundum quid,si generetur accidens,quia non est ens simpliciter, sed secundum quid,& supponit subiectum iam factum,quod est substantia, & ens simpliciter. Vt dum fit homo, vel equus , dicimus generari simpliciter:dum verò fit album,vel sciens , non nisi secundum quid,quia supponitur homo,vel corpus,& solum fit sub albedine,vel scientia,quod est fieri secundum quid.

16 Ex solutione horum dubiorum respondet in vltima parte ad quæstionem in principio propositam,nempe,an aliquid dicatur generari simpliciter : affirmatiuè,quod aliquid generatur simpliciter.Quod probat:quia productio entis simpliciter, nempe substantiæ ex materia , tanquam ex subiecto,& ex priuatione formæ existente in eadem materia, tanquam ex termino à quo est generatio simpliciter;sed talem productionem dari constat, dum fit ignis ex materia ligni,in qua est priuatio eiusdẽ formæ ignis; ergo verum est aliquid generari simpliciter. Probat minorem, quia ignis,qui fit,est substantia,& ideo ens simpliciter; & eius productio simpliciter generatio.

17 Ad primum autem argumentum in contrarium propositum respondet , generari ens simpliciter ex materia , quæ est non ens simpliciter,hoc est , non ens actu , sed est ens secundum quid,hoc est ens in potentia : quare non generatur ex omnino non ente,sed solum ex non ente actu, vel tali , & proinde non ex nihilo : & hoc ens in potentia ex quo generatur manet in re genita , eam componens ; neque hoc repugnat , quia solum opponun

opponuntur contradictoriè ens, & non ens, quod est nihil. Sed aduersus hanc solutionem arguit Aristoteles hoc modo. Si ens simpliciter generatur ex ente in potentia, & non ex ente in actu; ergo generatur ex non substantia; vel ergo hæc materia, quæ est non substantia actu, est aliquod aliorum prædicamentorum actu, nempe quantum, vel quale, aut non; si nihil horum sit; ergo nihil est actu, & ideo ex nihilo fiet id, quod generatur; & si aliquid horum actu sit, cum non sit substantia actu erit accidens, & dabitur accidens extra subiectum. Et respondet, materiam non esse ita substantiam in potentia, vt nullo modo sit actu substantia, sed est substantia in suo ordine determinata, sed completa solùm in potentia; per generationem verò fit substantia actu in eodem ordine secundum naturam formæ, cui coniungitur, & eadem materia secundum se est entitas substantialis actualis receptiua formæ, quod est esse potentiam realem ad illam, nec est actuale quid aliorum prædicamentorum.

CAPVT IIII.

TEXTVS ARISTOTELIS.

De generatione autem, & alteratione dicamus quid differunt, &c.

Breuis expositio textus.

INtentum huius capitis est assignare differentiam inter generationem, & alterationem. Diuiditur autem in duas partes, in prima præsuppositis duobus fundamentis docet, quid sit generatio, & quid alteratio: in secunda breui quodam dubio proposito, & soluto, duas ponit differentias inter generationem, & alterationem. 18

Primum fundamentum, quod præsupponit est, subiectum, & passionem, seu qualitatem ei inhærentem diuersa esse, vt homo qui subiectum albedinis est, diuersum quid est ab eadem albedine, sicque de cæteris subiectis, & qualitatibus. Secundum fundamentum est, circa vtrumque fieri mutationem, nemque circa subiectum, & qualitatem, & circa subiectum quidem fit, quando substantia producitur per generationem, vt quando producitur ignis, vel aqua: circa qualitatem verò, quando producitur in subiecto præexistente, vt quando dealbatur homo. Hoc supposito asserit alterationem esse mutationem circa qualitatem eodem subiecto sensibili permanente sub vna, & altera; vt dum aqua calefit, cum priùs esset frigida, dicimus alterari, quia mutatio fit circa qualitates eius, non circa substantiam, sed hæc integra manet sub frigore, & calore: & quia substantia corporea

est

eſt habens accidentia, per quæ ſentitur, verum eſt in alteratione permanere idem ſubiectum ſenſibile. Generatio verò eſt mutatio circa ſubſtantiam, vel ſubiectum, & ideò non manet idem ſubiectum ſenſibile, ſed corrumpitur, fit aliud nouum, vt dum ex ligno generatur ignis mutatio fit circa ſubſtantiam ligni, quare non permanet idem lignum. Ex quibus hanc definitionem generationis colligunt interpretes, *Generatio eſt mutatio huius totius in hoc totum nullo ſenſibili ſubiecto permanente eodem.* Hoc eſt mutatio huius ſubſtantiæ in hanc ſubſtantiam non permanente eadem, ſed corrupta vna, & genita alia. Tunc autem maximè fieri generationem aſſerit ſecundum opinionem vulgi, quando ex ſubſtãtia inſenſibili, vel parum ſenſibili fit ſubſtantia ſenſibilis, vel magis ſenſibilis, vt dum ex aëre, qui minùs ſenſibilis eſt fit aqua: putat enim vulgus magis ſenſibilem ſubſtantiam perfectiorem eſſe.

19 Sed quia poſſet aliquis dubitare, an in generatione fiat mutatio ſolùm circa ſubſtantiam, vel etiam circa qualitates? Reſpondet Ariſtoteles in ſecunda parte capitis, circa aliquas qualitates mutationem fieri, nempè circa eas, quæ diuerſæ rationis ſunt in genito, & corrupto; aut etiam contrariæ: circa alias verò quę ſunt eiuſdem rationis non fieri mutationem: gratia exempli, ſi ex aëre fiat aqua, non mutatur humiditas in contrariam qualitatem, videlicet in ſiccitatem, ſed cum eſſet in aëre, permanęt in aqua; mutatur tamen calor, qui erat in aëre in frigiditatem contrariam. An verò qualitas communis genito, & corrupto permaneat in vtroque eodem numero, vel eadem tantum ſpecie, ſtatim diſputabitur.

Aſſignat tandem duplicem differentiam inter generationem, & alterationem; prior eſt ex parte termini per vtramque producti; poſterior ex parte ſubiecti: ex parte quidem termini producti differunt, quia quando per mutationem producitur quantitas, eſt augmentatio; quando producitur Vbi, eſt latio; ſeu localis motus; quando producitur qualitas, eſt alteratio; & quãdo producitur forma ſubſtantialis conſtituens ſubſtantiam, eſt generatio, vt quando ex aëre producitur aqua. Itaque alteratio eſt mutatio ad qualitatem, & generatio eſt mutatio ad ſubſtãtiam. Secundò differunt circa ſubiectum, quia ſicut materia prima, quæ eſt pars ſubſtantiæ, eſt primum ſubiectum ſuſceptiuum formæ, ita eſt ſubiectum immediatè ſuſceptiuum generationis; alteratio verò non habet pro immediato ſubiecto materiam primam nudam, ſed iam informatam forma ſubſtantiali, quo pacto vocatur materia ſecunda.

Tractatus

Tractatus I. De generatione ſubſtantiali.

IDeo ſententia Ariſt. horum capitum à primo vſque ad quartum ſimul à nobis explicata eſt, quia in omnibus agit de generatione & corruptione: vt explicata natura vtriuſque eas diſtinguat ab alteratione, quæ idèo non poteſt plenè intelligi, niſi integra ſentētia eius percipiatur. Circa hæc igitur quatuor capita tres tractatus inſtituimus, primum de generatione ſubſtantiali, in quo ſuo ordine explicabuntur, quæ ad naturam eius pertinent, atque etiam modus, quo ab alteratione diſtinguatur: ſecundum, de corruptione etiam ſubſtantiali; poſtremum verò, de his, quæ ad alterationem pertinent. Licet autem nonnulli ex modernis alium ſequantur ordinem, priùs de alteratione diſputātes, poſterius verò de generatione, & corruptione, quia alteratio tempore præcedit generationem; cum per eam diſponatur materia ad receptionem formæ, & generationem compoſiti: nos verò ordinem potius Ariſtot. ſequimur, qui priùs de generatione, & corruptione egit; deinde verò de alteratione: & merito quidem, quia non ſolùm nobilior eſt generatio, ſed ex explicatione eius meliùs intelligitur natura alterationis. 20

QVÆSTIO I.

An detur in rerum natura generatio, & corruptio ſubſtantialis?

PRima ſententia communis ſatis inter Philoſophos Platone, & Ariſtotele antiquiores fuit, quod nulla detur generatio, aut corruptio ſubſtantialis. Ita Anaxagoras, Empedocles, Leucipus, Democritus, & alij, quos citat Ariſtot. hoc loco, & 1. lib. Phyſicorum in principio. Quorum potiſſimum fundamentum erat, quod vnum tantùm principium rerum naturalium datur; vel ſi plura, illa ſunt entia, actu, & corpora quædam, quæ variis tranſmutationibus ſubduntur ſecundum congregationem, vel ſeparationem inter ſeſe, aut ſecundum rarefactionem, vel condenſationem, non verò ſecundum ſubſtantiam, ita vt vnum corrumpatur ſecundum ſubſtantiam, vel deſinat eſſe, & aliud de nouo generetur ſubſtantialiter. Ex quo factum eſt, vt mutationem ſubſtantialem non cognouerint, ſed accidentales tantùm ſecundum diuerſas qualitates, quæ verè appellantur alterationes, & hoc eſt, quod aſſerit Ariſtoteles in his capitibus eos non diſtinxiſſe generationem ab alteratione. Argumentum igitur eorum hoc erat; res naturales ſecundum ſubſtantiam non ſunt compoſitæ ex multis principiis ſubſtantialibus quaſi ex partibus, ſed ſubſtantia earum ſimplex eſt ergo neceſſe eſt, vel totam deſinere, vel totam permanere: ſed ſi tota deſinat, nihil eius 21

hil eius

hil eius permanebit; ergo desitio eius ad nihilum terminabitur. Et etiam si tota fiat per generationem substantialem, ex nihilo sui fiet: ex nihilo autem nihil potest fieri, neque in nihilum potest res desinere: ergo impossibile est naturaliter, quod aliquid generetur, vel corrumpatur secundum substantiam; sed solùm mutari poterunt res naturales secundum diuersa accidentia quæ ex congregatione, vel separatione in eis fiunt, vel secundum raritatem, aut densitatem; & ex consequenti impossibile est generatio substantialis, sed accidentalis solùm

22 admittenda est. Et si dicatur res naturales non esse simplices, sed compositas ex materia, & forma. Contra hoc est, quia, res composita non poterit produci de nouo, nisi omnes partes eius de nouo producantur, à quibus habet esse: sed materia saltem non potest produci de nouo, dum res generatur; sed supponitur producta à solo Deo per creationem: ergo non est producibilis per generationem substantia composita: & cum repugnet magis substantiam simplicem generari, non erit possibilis generatio substantialis. Secundò probatur: quia si datur generatio substantialis: producetur per eam substantia, quæ est ens simpliciter: sed ens simpliciter non potest produci, nisi ex non ente simpliciter: cum quodlibet debeat fieri ex suo opposito, & ex non ente simpliciter non potest aliquid generari: ergo impossibilis est generatio. Probatur minor, quia non ens simpliciter est nihil, & ex nihilo nihil generari potest. Tertiò, quia vel per generationem producitur substantia secundum essentiam, vel secundum existentiam: neutro modo produci potest: ergo nec erit possibilis generatio. Probatur minor, quia essentię sunt perpetuæ: ergo non possunt produci de nouo substantiæ quantum ad essentiā: existentia verò extra essentiam substantiæ est: nam vel est accidens, vel ad summum modus substantialis: ergo si solùm producuntur res quantum ad existentiam, nulla substantia noua producetur, sed accidens eius, vel modus.

23 Secunda sententia asserit ponendam esse generationem, & corruptionem substantialem, per quas res naturales fiunt de nouo secundum substantiam, & etiam substantialiter desinunt esse. Ita Plato in Timæo, Aristot. 1. 5. & 8. lib. Phys. in his quatuor capitibus, & pluribus aliis suæ doctrinæ locis, & cum eo tota eius schola Peripatetica. Probatur primò ex tribus principiis 1. libr. Phys. tanquam certissimis in Philosophia naturali præsuppositis, & explicatis. Primum est, res naturales compositas esse ex duobus principiis distinctis, nempe materia, & forma, quorum primum se habet tanquam potentia, aliud verò tanquam actus. Secundum principium est, materiam non esse producibilem per generationem, quia est primum subiectum,

ex quo

ex quo fiunt omnia, & ideo à solo Deo producibilis ex nihilo per creationem: tertium, formas omnes educi de potentia eius, præter animam rationalem, quæ creatur à Deo in eadem materia disposita ab agente naturali. Ex his autem principiis hoc argumentum colligitur: forma substantialis distincta à materia educitur de potentia eius, & per eductionem acquirit nouum esse actuale; cum priùs solùm haberet esse in potentia materiæ, sic autem educta recipitur in eadem materia, cui coniungitur, tanquam actus substantialis potentiæ substantiali, & ideo ex coniunctione vtriusque resultat compositum substantiale nouum, quod priùs non erat: hæc autem eductio formæ, & vnio substantialis cùm materia est mutatio substantialis eiusdem materiæ à priuatione eiusdem formæ ad eandem formam, & compositum ex vnione resultans: ergo est generatio substantialis totius nouæ substantiæ: quare necesse est dari generationem substantialem.

Probatur secundò euidenti experientia, quia videmus granum tritici terræ mandatum putrefieri, & corrumpi; atque ex eo corrupto pullulare spicam, & in ea noua quædam alia grana distincta à corrupto non solùm secũdum accidentia, sed secundum entitatem, & substantiam: ergo datur corruptio vnius substantiæ; & generatio alterius. 24

Tertiò probatur ex proprietatibus, & operationibus de quibus euidens est dimanare à substantia rerum, quibus conueniunt; sed constat euidenti experientia proprietates, seu passiones, & operationes, quas vna res habuit; non solùm ei iam non conuenire, sed nec cõuenire posse per virtutem totius naturæ: ergo necessariò concedendum est rem illam substantialiter desinere; cui eo modo deficiunt proprietates, & operationes: & in aliam substantiam transisse per corruptionem & generationem substantialem. Probatur minor in morte hominis, vel leonis per quam factum est, vt corpori remanenti iám non conueniant propriæ passiones sensibilitatis, aut risibilitatis, vel admirationis: nec etiam operationes sentiendi, aut ridendi, nec esse potestatem in tota natura per quam ei possint restitui vllo vnquam tempore: ergo euidens signum à posteriori est, quod non sit eadem substantia, quæ priùs erat, sed in aliam insensibilem esse mutatam per corruptionem, & generationem substantialem.

Ad argumentum antiquorum Philosophorum neganda est maior, quod res naturales sint substantiæ simplices, vel quod vno tantùm simplici principio constent: sed vtrumque horum est apertè falsum, quia experientia constat proprias passiones, & operationes rei naturalis, quæ à forma, & substantia eius 25

tanquam à radice procedunt prorsus deficere, & ex consequenti deficere formam substantialem: aliquid tamen eiusdem substantiæ remanere, quod est materia sub alia noua forma. Ex quibus sequitur nec vno tantùm principio substantiali constare, sed duobus, nempe forma, & materia: nec esse simplices substantias, sed ex vtroque compositas, & ideo generabiles, & corruptibiles: quare necesse est dari generationem, & corruptionem substantialem.

Ad aliud verò de partibus neganda est maior, quod necesse sit, vt totum dicatur produci de nouo, quòd omnes eius partes de nouo producantur; imo etiam si nulla pars producatur de nouo, produci potest totum: cuius ratio est, quia totum est substantia illa completa, quæ resultat ex substantiali vnione partium, de qua verum est, quod ante vnionem non erat, licet essent omnes partes, ex quarum vnione resultat. Quod manifestum est in resurrectione: per quam verum est hominem de nouo incipere, quia iam non erat, licet essent partes eius separatæ; nempe anima, & corpus.

16 Ad secundum distinguenda est minor ex parte illius termini, ex non ente simpliciter, qui duobus modis sumi potest; primò, vt est negatio totius entitatis; secundò, vt solum negat ens in actu: & in prima significatione conuertitur cum nihilo; & verum est quod ex non ente simpliciter nihil possit fieri per generationem: falsum verò quod ens simpliciter, hoc est substantia, debeat fieri ex non ente simpliciter. In prima autem significatione concedendum est, quod ens simpliciter, vel substantia debeat fieri ex non ente simpliciter, hoc est ex non ente in actu, sed solùm in potentia, quod est materia prima: negandum verò quod ex non ente simpliciter sic acceptum nihil possit fieri per generationem.

Ad tertium neganda est minor, quòd nec fiat substantia per generationem secundum essentiam, nec secũdum existentiam, sed vtroque modo fit; ita quidem vt essentia sit terminus factus, existentia verò modus sub quo fit, vel ratione cuius fit extra causas. Et cum dicitur essentias esse æternas, distinguendum est, quia dupliciter potest sumi essentia; primò secundum connexionem prædicatorum essentialium abstrahentium ab existentia actuali; imò ab entitate reali extra causas; secundò, pro natura reali extra causas ex suis principiis essentialibus composita, & sub prima acceptione perpetuæ sunt essentiæ, & de nouo fieri non possunt: sub secunda verò perpetuæ non sunt, sed de nouo possunt incipere, atque de nouo produci per generationem, vel creationem, iuxta earum naturam, & conditionem.

QVÆ

QVÆSTIO II.
Quid sit generatio substantialis?

VT intelligatur sensus quæstionis, explicare oportet diuersas acceptiones generationis. Primò enim accipitur prout commune quid est ad generationem substantialem, & accidentalem, in qua significatione loquitur de ea Aristot. 5. lib. Phys. cap. 1. tex. 7. dicens esse mutationem de non subiecto in subiectum: hoc est à termino à quo negatiuo in terminum ad quem positiuum; vt à nō esse simpliciter ad esse simpliciter, vel à non esse tali ad esse tale; & hæc non est propria acceptio eius. Sed secundò accipitur propriè pro sola substātiali, siue per eā fiat substantia viuens, vel non viuens, vt ignis, vel animal. Tertiò pro sola generatione viuentium. Et quæstio præsens non procedit de generatione in prima, & tertia acceptione: non quidem in prima, quia secundum eā non distinguitur ab alteratione, à qua eam intendit distinguere Arist. hoc loco; sed nec in tertia, quia de omni generatione substantiali intendit agere, & non de sola generatione viuentium, de qua in libris de Anima, & reliquis naturalis Philosophiæ. Solùm ergo disputamus de generatione in secunda acceptione, prout ad solas substātiales cōmunis est. 27

Generationis autem sic sumptæ tres definitiones assignat Aristoteles diuersis locis, vt cæteras omittamus. Prima habetur 8. lib. Phys. cap. 7. text. 2. *Generatio est mutatio de non ente ad ens, siue de non esse ad esse.* Secunda habetur cap. 4. huius libri textu 23. *Generatio est mutatio totius in totum nullo subiecto sensibili permanente.* Tertia verò capit. 5. eiusdem libri textu 25. *Generatio est mutatio à substantia in potentia ad substantiam actu.* Et omnes istæ definitiones continent eundem sensum, nam per generationem producitur substantia composita ex materia, & forma, ita vt materia præsupponatur tanquam subiectum circa quod operatur agens, & sua operatione educit formā de potētia eius, quam ei vnit, & ex tali vnione resultat compositum, quod est principalis terminus productus per eandem generationem, forma verò est terminus formalis, quo atque ab vtroque sumit speciem suo modo generatio: & tandem quia materia est ens in potentia, dicitur fieri per generationem ens ex non ente hoc est ex non ente in actu, vel quod idem est ex ente, in potentia. 28

29 Et hoc est quod per omnes istas definitiones explicatur; nam in omnibus dicitur generationem esse mutationem, cuius subiectum est materia, & esse mutationem de ente, vel substantia in potentia, quod est eadem materia carens forma, ad ens, vel substantiam in actu, nempe ad compositum substantiale per eamdem generationem productum, quod est ens actu,

vel ſubſtantia actu. In ſecunda autem definitione dicitur generationem eſſe mutationem totius in totum, non quia totum fiat per ſe ex toto; cum notum ſit ex ſola materia carente forma per ſe fieri, atque adeo ex non ente; quod euidenter probatur ex eo, quòd ſi daretur materia ſeparata ab omni forma, in quam ignis poſſet operari, & inducere propriam formam, produceret alterum ignem per veram generationem, & non eſſet talis generatio mutatio totius in totum, ſed ſolius materiæ à priuatione formæ ad eandem formam, ex qua ſimul cum materia totus ignis generaretur. Vnde ſequitur per accidens eſſe ad generationem, quod totum fiat ex toto, per ſe verò, quod fiat ex materia, ſed quia naturaliter materia nunquam eſt ſine aliqua forma, ideo naturali modo fit ſemper totum ex toto; numquam tamen per ſe; & ideo ſolum differt ſecunda definitio à prima, & tertia, quòd iſtæ explicant id quod eſt per ſe in generatione, illa verò illud etiam, quod contingit naturaliter, & non per ſe pertinet ad generationem. In eadem etiam definitione ſecunda additur, nullo ſenſibili ſubiecto permanente, hoc eſt, nullo ente completo, quia in generatione ſubſtantiali compoſitum præcedens ſemper corrumpitur, & aliud nouum fit, per quod diſtinguitur ab alteratione; nam in hac eadem ſubſtantia completa permanet in vtroque termino à quo, & ad quem, & mutatur ab vna qualitate in alteram, vt aqua à frigore in calorem ſub vtroque permanens.

An definitiones iſtæ, vel aliqua earum ſit eſſentialis?

30 HIs definitionibus ſic explicatis difficultas quæſtionis à ſolis modernis excitata conſiſtit in hoc, an omnes, vel aliqua earum ſit eſſentialis? Circa quam eſt prima opinio quorundam modernorum, nullam eſſe eſſentialem, quia ad eſſentiam generationis non pertinet, quòd ſit mutatio, licet modo naturali fiat cum mutatione materiæ ab vna forma in aliam. Itaque exiſtimant ſolum eſſe intrinſecum generationi, quod per eam educatur forma de potentia materiæ, & ei vniatur, vel quod iam producta per creationem vniatur eidem materiæ, vnde ſic eſſe definiendam eſſentialiter. Generatio eſt actio eductiua formæ ſubſtantialis, vel vnionis eius cum materia. In qua non includitur mutatio, ſed pro generatione ponitur actio: per alias verò particulas diſtinguitur à creatione, & cæteris actionibus, quibus producuntur accidentales formæ.

Probant duplici argumento; primò, quia eductio formæ ſubſtantialis de potentia materiæ, vel vnio eiuſdem formæ cum materia, eſt generatio; ſed hæc poteſt ſaluari ſine mutatione materiæ ab vna forma in alteram, vel à priuatione vnius

formæ

formæ ad eamdem formam : ergo mutatio non pertinet ad eſſentiam generationis. Probatur maior : quia eductio formæ, & vnio eius cum materiâ eſt productio totius compoſiti ſubſtantialis, & non eſt creatio : cum non ſit productio ex nihilo : ſed ex materia : ergo eſt generatio, quia non datur productio ſubſtantialis præter generationem, & creationem. Minorem verò ſic probant : Si Deus crearet aliquam materiam ſine omni forma, ex qua in eodem inſtanti educeretur ignis, vel ipſe Deus formam ignis, eamque vniret eidem materiæ; talis eductio, vel vnio eſſet vera generatio ignis, & non eſſet mutatio, cum materia illa nec ſub alia forma, nec ſub priuatione eiuſdem formæ aliquando fuiſſet: ergo ad eſſentiam generationis non pertinet mutatio. Secundò, quia nutritio eſt generatio partialis ex ſententia Ariſtotelis, & omnium; ſed hæc fit ali- 31
quando ſine vlla mutatione materiæ : ergo mutatio non eſt de eſſentia generationis partialis; & conſequenter nec de eſſentia generationis totalis, quia eadem eſt ratio vtriuſque quantum ad hoc. Sed probatur minor in mutatione, quæ fit ex ſpeciebus ſacramentalibus in ſtomacho corruptis, ad quarum corruptionem Deus creat nouam materiam, cui vnitur anima rationalis, in eodem inſtanti; & per talem vnionem producitur ſubſtantia partialis compoſita ex anima rationali, & noua illa materia, ſed abſque mutatione eiuſdem materiæ : ergo mutatio non eſt de eſſentia nutritionis. Probatur minor; quia materia illa nec fuit ſub alia forma, nec ſub priuatione animæ, alioqui duplicem habuiſſet formam in eodem inſtanti, vel eamdem ſimul, ac priuationem eius, quod repugnat : quare non eſt mutatio ab vna in aliam formam, nec à priuatione vnius formæ ad eandem formam.

Secunda opinio tenet primam ſaltem, & tertiam definitionem Ariſtotelis eſſentialem eſſe; nam ſecunda aliquid accidentale videtur includere, nempe quod totum fiat ex toto, vt contingit modo naturali : vtramque autem illam definitionem ſub hac poſſet includi : *Generatiò ſubſtantialis eſt mutatiò à priuatione formæ ſubſtantialis ad eandem formam ſubſtantialem, atque compoſitum.* Cuius genus eſt mutatio, per quam diſtinguitur generatio à creatione, & cæteris actionibus etiam ſubſtantialibus, quæ mutationes non ſunt. Per cæteras verò particulas explicantur ſubiectum, nempe materia prima, terminus à quo, & ad quem : & ab hoc accipitur ſpecies eius; per quam diſtinguitur à mutationibus accidentalibus; & ex hac definitione generationis ita explicata facilè deducitur definitio corruptionis, quæ erit mutatio à forma ſubſtantiali, & compoſito ad priuationem eiuſdem formæ. Hæc eſt noſtra

ſententia, quam videntur ſequi Conimbr. 1. lib. de generatione quæſt. 9. art. 1.

32 Et probatur teſtimonio Ariſtotelis, qui in his tribus definitionibus ponit pro genere mutationem; ergo ſentit eſſentialem eſſe generationi. Sed reſpondent moderni, non definire generationem præciſè ſecundum eſſentialia, ſed vt modo naturali fit. Contra hoc tamẽ eſt aliud teſtimonium expreſſum eiuſdem Ariſtotelis 5. lib. Phyſ. text. 7. Vbi diſtinguẽs eſſentialiter mutationem à motu ita ait: *Quæ igitur ex non ſubiecto eſt in ſubiectum mutatio ſecundum contradictionem (hoc eſt de non eſſe ad eſſe) generatio eſt.* Sentit ergo expreſsè mutionem eſſe prædicatum eſſentiale generationis, in quo conuenit cum motibus, ſed ab eis diſtinguitur eſſentialiter, quia inter contradictorios terminos, vel priuatiuè oppoſitos verſatur, nempe inter eſſe, & non eſſe.

Probatur deinde ratione; primò, quia tria ſunt principia generationis intrinſeca, materia, forma, & priuatio; materia tanquam ſubiectum, forma, & priuatio tanquam terminus à quo, & ad quem; vt docet, atque probat Ariſt. 1. lib. Phyſ. ergo repugnat dari veram generationem ſine his. Sed materia mutatur de priuatione ad formam: ergo intrinſecum eſt generationi eſſe mutationem ſubſtantialem materiæ inter hos duos terminos. Et ſi dicatur hæc tria principia concurrere ad generationem ſolùm vt fit modo naturali ab vna in aliam formam, & ideo hoc tantùm modo eſſe mutationem, & non eſſentialiter: ſed dari poſſe generationem, etiam ſi materia non fuerit ſub priuatione per ſolam eductionem formæ de potentia eius, vel vnionẽ cum ea, & ideo ſine mutatione. Probo hoc eſſe falſum; quia ex eo ſequitur euidenter priuationem nõ eſſe principium per ſe generationis: probatur conſequentia, quia quod per ſe conuenit alicui, omnibus eiuſdem eſſentiæ conuenire debet: ſed priuatio non eſt principium cuiuſcunque generationis: ergo non eſt principiũ generationis per ſe, vel ſi eſt principium per ſe, neceſſe eſt cuicunque veræ generationi conuenire.

33 Secundò probatur, quia eſſentialis ratio generationis non conſiſtit in ſola eductione formæ de potentia materiæ, & vnione cum ea, vt affirmat alia ſententia: ergo vltra hoc requirit quod materia præceſſerit ſub priuatione eiuſdem formæ, & ab ea mutetur ad eandem formam: probatur antecedens, nam formæ cœlorum eductæ fuerunt de potentia materiæ in principio mundi, vt efficaciter probaui 2. libro. Phyſic. quia in eſſe, & fieri dependent à ſuis materiis, & etiam fuerunt vnitæ eiſdem materiis: & talis eductio, & vnio non fuit generatio, quia corpora cœleſtia non ſunt generabilia, ergo generatio non conſiſtit eſ-

ſentialiter

sentialiter in sola eductione formæ, & vnione cum materia, sed petit essentialiter, vt præcesserit materia sub priuatione, & ab ea mutetur in formam, & ita sit essentialiter mutatio.

Ad primũ argumentum alterius sententiæ neganda est maior, quòd sola eductio formæ, vel vnio cum materia sit generatio, nisi materia præcedat sub priuatione formæ. Et cùm dicitur non esse creationem, concedendum est; sed esse actionem substantialem distinctam essentialiter à generatione ratione mutationis, quam generatio dicit essentialiter. Et si dicatur habere eundem terminum ad quem, nempe formam, & compositum, & ideo esse eandem actionem, quia actiones habent speciem à termino ad quem, & non à termino à quo, neganda est consequentia, quia diuersum modum essentialem habet actio, quæ est mutatio, à sola actione; & ideo licet habeat eundem terminum ad quem materialem, diuersum habet formalem, quia diuerso modo productum: & hoc sufficit ad differentiam specificam actionis nudæ, à mutatione. Quod hoc exemplo explicari potest; nam si Deus solus produceret calorem extra subiectum, talis productio specie differret à motu alterationis, per quem alius calor produceretur ab igne, propter modum essentialem diuersum mutationis, & motus, quē non habet actio Dei, licet haberet eundem calorem secundum speciem pro termino.

Ad secundum respondeo, non esse certum, quod nutritio ex speciebus sacramentalibus fiat per creationem nouæ materiæ: sed ita fiat, negandum est, quod sit vera generatio partialis, sed est productio partialis substantiæ à generatione, & creatione distincta; à generatione quidē, quia non est mutatio, à creatione verò, quia non est ex nihilo, sed ex materia præsupposita.

QVÆSTIO III.

Quisnam sit terminus ad quem generationis à quo habeat speciem?

De termino à quo generationis supposito quod essentialiter sit mutatio, certum est esse priuationem formæ, à qua mutatur materia in eandem formam recipiendam; sed de termino ad quem, à quo actiones, mutationes, & motus speciem sortiuntur, non est certum quisnam sit. Vt autem quæstio intelligatur, & diuersæ authorũ opiniones; explicare oportet quot, & quæ producantur per generationem. Et in primis certum est formam educi de potentia materiæ; educi autem est suo modo extra causas fieri; cum priùs solùm haberet esse in eis, hoc est in potentia actiua agentis, & passiua materiæ. Fit etiam vnio substantialis, per quam eadem forma coniungitur materiæ. Et tertiò fit compositũ ex materia, forma, & modo vnionis constans, 34

Hoc autem compositũ duplex est, nempe natura & suppositum, vt natura humana, & homo; vel hæc natura humana, quæ alio nomine vocatur humanitas, & Petrus, vel Ioannes, qui sunt supposita: & compositum, quod est natura, resultat immediatè ex materia & forma vnitis; suppositum verò non ex his immediatè, sed ex natura ex his constituta, & subsistentia tanquam termino eius: & hæc quidem omnia fiunt per generationem rerum omnium, excepta generatione hominis, per quam non fit forma humana, nempe anima rationalis, sed supponitur facta à solo Deo per creationem in eodem instanti, fiunt tamen cætera omnia.

35 Hoc supposito inquirimus, quodnam ex his terminis ad quem generationis sit? Et prima opinio quorundam modernorum, quam citant Conimb. lib. 1. de generatione cap. 4. quæst. 15. art. 1. asserit in generatione cuiuslibet rei duas actiones dari distinctas realiter, vna per quam generatur compositum, alteram per quam producitur forma, (vel si producta supponitur, vt in generatione hominis,) per quam vnitur materiæ: & terminum prioris actionis esse compositum; terminum posterioris esse formam, vel vnionem. Probatur primò, quia quęlibet entitas realis petit actionem propriam, per quam producatur; sed compositum, & forma sunt res distinctæ; ergo petunt actiones distinctas per quas producantur; & ita quælibet entitas erit terminus actionis ei correspondentis. Secundò, generatio sicut quælibet alia actio, vel mutatio est idem realiter cum termino per eam producto: sed forma, & compositum distinguuntur realiter, ergo non possunt per eandem actionem produci, probatur consequentia, quia non potest eadem actio identificari cum duobus terminis realiter distinctis, vt per se est manifestum.

36 Secunda opinio aliorum modernorum nõ ponit duas actiones pro forma & composito, quia educta forma de potentia materiæ, & eidem vnita, non est necessaria alia actio pro composito, & ratio huius est, quia compositum non est res distincta à materia, & forma vt vnitis, sed eadem, ergo eo ipso quod forma est vnita materiæ, cẽsetur productum compositum. Pro forma tamen, & modo vnionis ponit duas actiones, quasi partiales, ex quibus integratur vna totalis nominè generationis significata in his generationibus, in quibus forma educitur de potentia materiæ: nam in generatione hominis solùm datur vnica actio ad modum vnionis terminata. Probatur primò: quia forma, & modus vnionis sunt distinctæ entitates quasi partiales per se productæ, & per se concurrentes ad totum compositum efficiendum: ergo quælibet petit suam actionem quasi partialem,

tialem, ex quibus vna generatio totalis integratur: sicut ex forma ipsa, & vnione simul cum materia integratur compositum. Secundò, quia prius ratione, vel natura educitur forma de potentia materiæ, quàm ei vniatur: ergo prior natura est actio eductiua, quàm vnitiua: sed idē non est prius natura seipso: ergo non potest esse eadem actio eductiua, & vnitiua: sed distinctæ ponendæ sunt, vt vna possit esse prior natura altera.

Tertia opinio vnicam tantùm ponit actionem in generatione, quæ sit productio totius compositi, formam verò asserit non fieri per se, sed quasi per comitantiam, in quantum totum compositum per se productum non potest sine forma constare. Itaque hæc sententia sicut ponit vnam tantùm actionem in generatione, ita ponit vnum terminum per se eius, nempe totum compositum. Probatur primò, quia illud tantùm per se producitur, quod per se habet esse, sed forma educta de potētia materiæ non habet esse per se, sed inhæret materiæ, compositum verò per se subsistit, cum sit suppositum: ergo per se, producitur, & forma quasi comitatur productionem eius, & ideo illud solum terminat per se generationem. Secundò, idem est terminus ad quem generationis, & terminus à quo corruptionis: sed corruptio non habet pro termino à quo per se formam, sed solum compositum: ergò nec generatio habet pro termino ad quem per se formam, sed compositum. Probatur minor, quia terminus à quo corruptionis est non esse rei: sed aliquando non desinit esse forma per corruptionem, sed compositum tantùm: vt patet in corruptione hominis: ergo nō est terminus per se eius forma, sed solum compositum: quare hoc, & non illa erit terminus per se generationis. Pro solutione huius quæstionis duplex terminus generationis in primis distingui debet, vnus tanquam quod, & est res illa, quæ producitur: alius tanquam quo, & est id à quo, vel per quem habet esse eadem res producta, vt quod: & ideò ille dicitur terminus completus, vel totalis: sed terminus, quo, dicitur formalis, & quasi incompletus: quilibet tamen est terminus per se in suo ordine. 37

Secundò, notandum est duobus modis posse considerari generationem: primò, via, aut ordine intentionis: secundò, via, aut ordine executionis: ordo intentionis consideratur ex eo, quod præcipuè intendit natura tanquam finem generationis: ordo verò executionis ex his, quæ primò exequitur, vel facit. Et vtrumque potest declarari exemplo artis, quæ imitatur naturam: artifex enim ordine intentionis priùs intendit ædificare domum, deinde ligna, & lapides collocare, & tandem eos præparare, vt suis locis collocare possit: vnde ordine intentionis constructio domus prior est, collocatio verò lapidū, & lignorū 38

Deinde compositum includit formam, & vnionem: ergo per eandem actionem per quam fit compositum, fiunt forma, & modus vnionis, quare non sunt ponendæ plures actiones pro forma, & vnione, sed per eandem fit vtraque suo modo cum composito. Et si dicatur id tantùm fieri per se per actionem totalem, quod habet esse per se, sed per actionem partialem fieri posse aliquid, etiam si non habeat esse per se, sed sit pars eius, quod habet esse per se. Contra hoc est, quod actio quæcunque terminatur ad esse rei, cum per actionem fiat res extra causas; ergo repugnat per se fieri, etiam per actionem partialem, nisi habeat esse per se: sed nec forma materialis, nec modus vnionis habent esse per se, sed in materia, & composito; ergo nec possunt fieri per se per actionem partialem, quare non sunt ponendæ actiones partiales pro eis, sed per eandem fieri debent, per quam fit compositum.

Secunda assertio. Compositum est terminus generationis, vt quod adæquatus, & principalis, & ordine intentionis primus, atque adeo primus simpliciter, quia primum ordine intentionis est primum simpliciter. Hæc habetur expressa apud Aristotelem. 7. lib. Metaph. cap. 7. vbi docet formam non fieri, sed compositum, quod si non fit: ergo non est terminus, qui fit: sed hoc solùm conuenit composito. Idem etiam docet D.Thom. 1. p.q. 45. art. 8. & ratione probatur; quia illud est terminus generationis, vt quod per eam fit, quod per eam habet esse: sed solum compositum habet esse per generationem: ergo hoc solum est terminus per eam factus. Probatur minor, quia forma, & modus vnionis, per quem vnitur materiæ, non dicuntur esse, sed potius sunt, quo, vel quibus compositum est. Quòd verò sit primarius terminus ordine intentionis, euidens est, quia primum, quod intendit natura per generationem, est compositum, vt autem consequatur hunc finem, educit formam de potentia materiæ, & producit modũ vnionis, per quem eam vnit eidem materiæ, & eadem ratione dicitur terminus principalis: adæquatus verò, quia continet quidquid vno, vel alio modo fit per generationem. Sed totum compositum pro natura resultante ex vnione materiæ, & formæ est terminus adæquatus immediatus: pro supposito verò est terminus vltimatus, & quasi remotus, quia totum, quod primò resultat ex vnione materiæ, & formæ per generationẽ productum, est natura, ex qua tandem, & subsistentia eam terminante resultat suppositum, vt Petrus, vel Ioannes. 41

Tertia assertio. Terminus formalis generationis, & vt quo, atque etiam primarius ordine executionis, est forma cum modo vnionis substantialis, per quem vnitur materiæ. Hæc colligitur efficaciter 42

tes distinctæ, sed neganda est consequentia, quod per diuersas actiones produci debeant, sed potius necesse est per eandem produci, vt probauimus; quia forsam non sit per se, sicut nec habet esse per se, sed sit inhærens materiæ, quia eius esse est inesse materiæ: quare cũ inhærere materiæ sit esse ei vnitam, per eamdem actionem eductionis, per quam producitur in materia, producitur etiam modus vnionis, per quem ei vnitur.

Ad secundum, concedendum est antecedens, quod prior natura sit forma, quàm modus vnionis, propter rationem causæ, & effectus, nam modus vnionis effectus est formæ in genere causæ formalis; & consequenter, quod prius ratione sit formam educi, quàm vniri: sed neganda est consequentia, quod distinctæ actiones sint eductio, & vnio, sed vna, & eadem, quia cum per eductionem producatur forma inhærens materiæ, per eandem producitur vnita; & ideo eadem actio eductiua est etiam vnitiua: solùm hoc potest esse verum, quod priùs natura terminetur ad formam, quam ad vnionem, & ideò priùs natura sit eductiua, quam vnitiua, non quod causa sui ipsius sit, sed quod terminari ad formam, vel esse eductiuam eius, sit causa suo modo eius quod esse vnitiuam, vel terminari ad modum vnionis: nec mirum hoc est, quod sicut forma, & vnio sunt duæ entitates, quarum vna est prior altera, & causa eius ita sit prius actionem terminari ad vnam, quam ad alteram, non tempore, sed natura vel ratione: hoc enim non est aliud, quàm priùs esse causationem vnius, quam alterius. Quemadmodum eadem generatio terminatur ad naturam, & suppositum, sed priùs ad illam ordine executionis, quàm ad suppositum. 44

DVBIVM.

EX resolutione huius quæstionis resultat quoddam dubium priùs explicandum, quàm ad sequentem transeamus: nam 45
si per eandem actionem educitur forma de potentia materiæ eique vnitur & ex vnione vtriusque resultat compositum, tamquàm præcipuus, & adæquatus terminus eius: merito poterit quis dubitare, à quonam horum trium rationem generationis sortiatur: vel in quo potius, quàm in aliis ratio generationis consistat. Et prima opinio quorũdam recentiorũ tenet, actionẽ, per quam prædicta omnia fiũt, formalem rationẽ generationis habere, nõ ex eo, quod est eductio formæ de potentia materiæ, nec ex eo, quod est productio totius compositi, sed ex eo, quod est vnitio formæ cum materia. Et probatur primum, quod non consistat formalis ratio generationis in eductione formæ hoc argumento. Vera, atque formalis generatio datur sine eductione formæ de potentia materiæ, imo sine productione aliqua formæ; ergo non habet rationem formalem generationis ex eo, quod est

vnionis modus est terminus formalis, vnitionis, quia vnitio per se,& formaliter tendit ad vnionẽ:ergo idem modus vnionis erit terminus formalis generationis. Nos verò tenemus rationem formalem generationis habere ex productione compositi per vnionem materiæ cum forma.Et ex consequenti terminum formalem generationis esse formam,& non modum vnionis.

Præsupponendum est aliud,quod superiùs etiam docuimus, 47 videlicet terminum per se,& primarium generationis, quem vocant,vt quod, esse primum compositum resultans ex vnione formæ cum materia, quod est natura, nam suppositum quod est quasi secundum compositum,terminus remotus est, atque vltimatus: gratia exempli, quia per generationẽ ignis id quod immediatè producitur, & in quod immediatè tendit generatio, est natura ignis resultans ex vnione formæ substantialis cum materia, & ideo hæc est terminus primarius per generationẽ productus:quis verò sit formalis,& vt quo,nempe forma ipsa, vel modus vnionis prima opinio tenet non esse formam, sed modum vnionis: nos verò asserimus non modum vnionis, sed formam:duo itaque continet nostra sententia,primum est, quod actio per quam aliquid generatur, habeat rationem formalem generationis ex eo,quod est productio compositi,nempe naturæ ex vnione formæ cum materia.Secundum,quòd terminus formalis generationis sit forma, & non modus vnionis. Probatur primum, quia actio habet rationem formalem generationis à re genita: sed res genita non est modus vnionis, sed compositum,nam humana natura est genita, & ab ea dicitur generatio illa actio, per quam producitur, & non à modo vnionis:ergo ex eo est formaliter generatio talis actio,quia est productio compositi,non quia est vnitio formæ cum materia: quòd facilè intelligetur,si consideremus,quod quemadmodum ad eductionem formæ de potentia materiæ requiritur vnitio eiusdem formæ cum materia,quia non educitur forma,nisi inhærens materiæ,& ideo nisi vnita materiæ, sed non propterea dicimus talem actionem,per quam educitur forma, habere rationem formalem eductionis à modo vnionis,vel ex eo, quod sit productio eius,sed potius à forma ex eo,quod per eam exiit in actum: cum priùs solum esset in potentia actiua agentis, & passiua materiæ:vel si non sit educta de potentia materiæ, per talem actionem fit,vt informet materiam,& constituat cum ea compositum, tanquam vera forma eius. Eodem modo vt producatur compositum per generationem, requiritur tanquam conditio omnino necessaria,& secundum rationem præsupposita vnitio per quam producatur modus vnionis, & modus ipse vnionis,per quem vniantur materia,& forma, quia forma non producitur,

producitur,nisi in materia,& inhærens materiæ,inherentia verò est modus vnionis per quem vnitur eidem materiæ, ex quo non sequitur actionem per quam generatur compositum, habere rationem formalem generationis à modo vnionis, sed ab eodem composito per eam genito ex vnione formæ cum materia:modus verò vnionis solùm sit conditio necessaria, vt generatio dicatur per productionem compositi,tanquam per rationem formalem talis denominationis.

48 Probatur secundum,quòd forma sit terminus formalis generationis, & non modus vnionis, sed solùm conditio intrinseca eiusdem termini,quia terminus immediatus, atque totalis generationis,vt quod generatur,est compositum pro natura:ergo ille erit terminus formalis, vt quo, qui est ratio formalis constitutiua eiusdem naturæ,sed talis est forma, non modus vnionis:ergo illa erit terminus formalis generationis, & non iste: minorem probo, quia natura constituitur per formam, & non per modum vnionis, quamuis iste sit conditio necessaria, vt constituatur,quia forma non constituit, nisi vnita materiæ:& si dicatur,forma non est terminus generationis, nisi vt vnita materię:ergo vnio erit terminus formalis, potius quàm forma:distinguendum est antecedens,quia si reduplicitèr rationem formalem terminandi, falsum est:si verò conditionẽ intrinsecam, verum: & si rursus dicatur animam rationalem esse terminum creationis,ergo nõ generationis,quia cum sint distinctæ actiones, debent habere distinctos terminos. Respondeo diuersa ratione esse terminum vtriusque actionis, creationem terminat secundum propriam entitatem ex nihilo productam,est autem terminus formalis generationis, vt constituit compositum genitum per informationem materiæ,& vnionem cum ea,ita tamen,vt sicut informatio solùm est conditio necessaria, ad terminandum,& non ratio terminandi; ita modus vnionis. Ad illud verò argum.pro contraria opinione,quo probabatur, actionem non esse necessariam nouam actionem,per quam producacatur compositum præter vnitionem formæ cum materia, sed producto per eam modo vnionis statim resultare idem compositum:respondeo verum id esse, quod sine noua actione sequitur compositum, nihilominus virtute eiusdem vnitionis fieri, & ex eo sortitur vnitio rationem formalem generationis.

QVÆSTIO IV.

Quodnam sit subiectum proprium generationis.

49 PRæsupponendum est tanquam certum, vt quæstio intelligatur, quòd sicut omne agens creatum operatur per aliquam

quam

quam potentiam,aut virtutem, quæ ſit accidens ſuperadditum ſubſtantiæ eius in prædicamento qualitatis,etiam operatur per actionem mediam inter ipſum,& effectum,quæ ſit etiam accidens de prædicamento actionis; vnde ſequitur,quod agens naturale educens formam de potentia materiæ, vel eam vniens eidem materiæ,generãſque compoſitum per veram actionem id efficiat, quæ ſit accidens de prædicamento actionis, & talem eſſe generationem certum eſt; nec eſt minùs certum omne accidens reale habere ſubiectum proprium,cui inhæreat,& à quo ſuſtentetur: & ideo inquirimus,in quonam ſubiecto ſit hoc accidens,quod eſt generatio,in materia, in forma, in vnione, vel compoſito?

Circa quam quæſtionem,primò refutanda eſt ſententia illorum, qui vt ſuperius vidimus,ponunt in generatione duplicem actionem partialem, vnam, quæ ſit eductio formæ de potentia materiæ, alteram, quæ ſit vnitio eiuſdem formæ cum materia; & illam dicunt eſſe immediatè in eadem forma, quæ educitur; vnitionem verò in eodem modo vnionis per eam producto:ſed quia tam forma, quàm modus vnionis ſunt in materia, vtramque actionem mediatè etiam recipi in materia.Hæc tamen ſententia falſa eſt,primò,quia falſum eſt,quod ſupponit dari duas illas actiones in generatione, vt probauimus: ſecundò, quia etiam ſi darentur,deberent recipi immediatè in materia,& non in forma,& modo vnionis; quod ſic probo:Actiones iſtæ procedunt ab agente circa materiam,tãquam circa ſubiectum, de cuius potentia educit tam formam,quàm modũ vnionis:ergo materia ſe habet ad illas actiones tanquam paſſum: & ſunt actiones tranſeuntes, quæ oriuntur ab agente, & tranſeunt ad paſſum,in eóque recipiũtur:ergo tales actiones immediatè tranſeunt ad materiam, in eáque tãquam in paſſo proximè recipiuntur, quod eſt recipi in ea tanquam in ſubiecto proximo:& tertiò,quia duæ illæ actiones ſunt viꝯ ad formam,& modum vnionis tanquam ad proprios terminos,& verſantur circa materiam tanquam circa ſubiectum, de cuius potentia educuntur iidem termini:ergo ordine naturæ præſupponunt materiam tanquam ſubiectum,& antecedunt formam, & vnionem, quare non poſſunt eſſe in eis tanquam in ſubiectis,ſed in ſola materia.

Hac ſententia refutata:prima opinio diſtinguit triplex ſubiectum generationis,nempè denominationis,inhæſionis,& eius circa quod exercetur generatio; aſſeritque materiam non eſſe ſubiectum denominationis ipſius generationis, quia non dicitur genita,nec etiam inhæſionis,quia generatio eſt accidens,& nullum prorſus accidens,ſiue ſit completum,ſiue incompletum; ſiue ſit abſolutum,vel relatio,poteſt recipi in materia tanquam 56

in subiecto inhæsionis: Sed materiam concedit esse subiectum generationis, circa quod exercetur: quemadmodum ait mobile esse subiectum circa quod exercetur motus; nam generans exercet suam actionem circa materiam, vt ex potentia eius educat formam, eámque vniat eidem materiæ, & ex vnione resultet compositum, quod intendit producere. Ita Bañez. 1. libr. de generatione capit. 4. quæstione vltima, vbi nullam aliam rationem pro hac sua sententia attulit. Sed nec docet quodnam sit subiectum, in quo inhæreat generatio, quamuis sentire videatur inhærere in composito genito, sicut cætera accidentia.

Nos tamen eam probauimus duplici argumento. Primò, quia generatiò est accidẽs, ergo debet sustentari à subiecto in quo inhæret, illíque tribuere propriam denominationem; sed vtrumque repugnat materiæ; ergo repugnabit etiam, quod sit subiectum,cui inhæreat generatio. Probatur minor, quia subiectum sustentat accidentia per esse proprium ac per se; sed materia nullum esse habet à se, sed à forma accipit: ergo ante receptionem formę,non poterit sustentare generationem,nec denominationem propriam eius suscipere, sicut nec proprium effectum formalem,nempe genitam esse vel appellari: cum sit ex propria natura ingenerabilis,& incorruptibilis, vt in 1.lib. Phys. docuimus, & probauimus.

51 Secundò, materia est potentia substantialis; ergo priùs respicit formam substantialem, quàm accidentalem; sed quod priùs respicit,priùs etiam recipit;cum eo fine respiciat vtramque formam,vt eam in se recipiat;ergo non potest priùs recipere formã accidentalem, quàm substantialem;& constat generationem habere modum accidentalis formæ,quia est verum, & reale accidens;ergo repugnat,quod in materia recipiatur priùs quàm forma substantialis;atque adeo,quod vlla materia sit subiectum inhęsionis eius:& certè si priùs reciperetur generatio in materia,quàm forma substantialis,efficeret cum ea compositum accidentale,& hoc esset prius,quam compositum substantiale, quod cum forma constituit, quod repugnat, quia substantia omnibus modis est prior accidente.

52 Secunda opinio tenet, proprium, atque immediatum subiectum,cui generatio inhæret, esse materiam primam.Ita expressè Aristoteles in hoc primo lib. ad finem quarti capitis his verbis; *Est autem & materia maximè quidem, & propriè subiectum generationis, & corruptionis susceptibile.* Ita etiam D. Thomas non solum in commentariis horum verborum, sed etiam in 2, distinct. 1. q. 1. artic. 2. & dist. 12, q. 1. art. 1. ad 5. Albert. Magnus 1. lib. de generatione tractat. 2. Venetus ibidem

text. 24. Caiet. 3. p. quæst. 35. art. 5. Toletus q. 5. huius primi lib. & est communis, & vera. Probatur primò, quia generatio, vt superius probauimus, est mutatio substantialis, sed mutatio est in eo, quod mutatur tanquam in subiecto, vt docet Aristoteles 5. lib. Phys. text. 12. his verbis: *Quoniam cui inest, illud mutatur*; ergo illud erit subiectum generationis quod per eam mutatur, & mutatur sola materia: ergo hæc sola est subiectum generationis. Probatur minor, quia sola materia transit à priuatione formæ ad eandem formam, quam per generationem recipit, vt per se est manifestum. Secundò, quia generans agit in materiam per actionem, quæ dicitur generatio substantialis, & per talem actionem educit formam de potentia eius: ergo actio generationis est via, per quam materia tendit in formam; sed prius est ordine executionis via, quàm terminus: ergo prius eodem ordine materia est in via, quàm in termino, quod est prius recipere in se generationem, quàm formam, esseque subiectum inhæsionis eius. Quod euidenter sequitur ex eo, quod Bañez concedit, nempe materiam nudam esse subiectum, circa quod exercetur generatio, sicut mobile est subiectum, circa quod exercetur motus; sed repugnat actionem generationis exerceri circa materiam nudam, quin in ea recipiatur: ergo quin sit subiectum inhæsionis eius. Probatur minor, quia exercetur circa materiam tanquam circa passum: ergo tanquam circa recipiens, & subiectum.

Ad primum argumentum concedendum est primum enthymema, quantum ad eam partem; quæ asserit subiectum pro- 53
prium sustentare accidentia, sed neganda est minor, quod materiæ repugnet substẽtare generationem, habet enim propriam existentiam, & subsistentiam partialem, vt probauimus in 1. lib. Physic. per quas eam sustentare potest; quod verò ab aliis dicitur materiam semper esse coniunctam alicui formæ, à qua potest accipere esse, & per illud substentare generationem, non videtur mihi soluere argumentum; quod sic probo. Materia in instanti gerationis est coniuncta nouæ formæ, & tempore immediatè præcedenti fuit coniuncta formæ antiquæ, sed cum tempore præcedenti nondum fuerit generatio substantialis, non potuit substentare generationem materia, per illud esse, quod recipiebat ab illa forma, in instanti verò generationis habet quidem iam nouam formam, sed ratione illius non potest substẽtare generationem. Probatur efficaciter, quia priùs natura, quàm recipiat formam, recipit generationem: ergo ratione alicuius esse prius debet eam substẽtare, & consequenter nec ratione vnius formæ, neque alterius, sed ratione sui, hoc est ratione propriæ existentiæ, & subsistentiæ, quam à se

probauimus propria causalitas materiæ in ordine ad eductionem formæ est passio, hoc est actio generantis, vt in se recepta; quare priùs eam debet recipere, quàm formam, alioquin non poterit concurrere in proprio genere causæ ad eductionem eius. Quod verò componat cum ea totum accidentale imperfectum statim desinens per aduentum formæ, nullum est inconueniens, quia ex hoc non sequitur priùs esse simpliciter adhuc compositum hoc accidentale, sed solùm secundum quid, nempe ordine executionis, & hoc ideo, quia forma accidentalis imperfecta ex qua fit, est via ab substantialem, per quam fit compositum substantiale.

QVÆSTIO V.

An generatio substantialis sit mutatio successiua, vel instantanea ab alteratione distincta?

PRima opinio non ponit actionem aliquam necessariam ad educendam formam substantialem de potentia materiæ, neque ad eam vniendam eidem materiæ, sed asserit virtute alterationum præcedentium, per quam disponitur materia, educi formam, & vniri materiæ, generarique compositum naturali sequella absque alia noua actione. Gratia exempli, dum generatur ignis ex ligno, disponitur materia eius ad recipiendam formam ignis per calefactionem, & exsiccationẽ, & cum iam perfectè disposita est, non est necessaria noua alia actio, sed in vltimo instanti harum alterationum virtute earum expellitur forma ligni, & educta censetur forma ignis, atque vnita materiæ ligni, genitusque ignis: & ita generatio nec est mutatio, neque actio distincta ab alteratione. Ita Caietanus 1. p. q. 54. art. 3. & de ente, & essentia q. 17. Herueus in tract. de vnitate formarum qu. 17. Probatur primò, quia agens naturale non potest concurrere ad aliquam actionem, nisi mediis accidentibus, vt ignis medio calore, & aliis qualitatibus: nam substantia creata non est per se ipsam operatiua, sicut Deus, sed per accidentia superaddita: ergo non potest educere formam de potentia materiæ, & eam vnire materiæ, nisi mediis eisdem accidentibus, per quæ disponit eandem materiam, sed hæc accidentia, vel dispositiones non sunt iam in instanti generationis; præsertim in opinione eorum, qui asserunt in toto composito, tanquam in subiecto inhærere, cum quo etiam corrumpuntur: ergo impossibile est in eodem instanti generãs agere, vel ab eo procedere actionem, per quam educatur forma de potentia materiæ, & producatur compositum, sed virtute alterationum præcedentium produci censendum est. 56

Secundò, quia ita operantur secundæ causæ per accidentia, vt 57

non præstent alium cōcursum ad actiones,& effectus substantiales,præter eum,quem per illa præstant,vt 2.lib. Phys.docuimus, & probauimus: sed in instanti generationis nullum est iam accidens, sed corrupta sunt omnia cum composito, præsertim si in eo subiectantur: ergo non potest concursum aliquem actualem præstare generans, nec poterit actio aliqua ab eo tunc procedere.Probatur consequentia;quia repugnat actionem procedere ab agente, nisi per actualem concursum.Quod clariùs ostendo in generatione viuentium, ad quem non concurrit viuens, nisi per virtutem seminalem, tanquā per instrumentum; sed virtus seminalis procedens à forma seminis corrumpitur necessariò cum eo: ergo sicut semen non manet iam in instanti generationis, in quo iam est anima vnita materiæ eius; ita nec potest manere virtus seminalis: quare nulla erit causa secunda,à qua possit actio procedere in illo instanti:nam viuens, aut iam non est, vt contingere solet, vel non est præsens:vnde non potest per se concurrere ad talem actionem,sed nec per instrumentum proprium,quod est virtus seminalis:repugnabit ergo, actionem ab eo procedere, sed effectus dicetur fieri virtute alterationum præcedentium.

58 Tertiò per alterationes præcedentes disponitur materia, & expellitur sufficienter forma substantialis ab ea,cum non possit naturaliter cum eis permanere, vt forma ignis cum summo calore, sed expulsionem formæ præexistentis sequitur naturaliter introductio nouæ: ergo alterationes præcedentes sufficiunt ad expulsionem vnius formæ, & introductionē alterius, quod est sufficere ad generationem,& ideo non erit necessaria alia actio in instanti generationis,quæ sit generatio.

Secunda opinio præter alterationes tempore præcedentes ponit nouam aliam actionem instantaneam, per quam educatur forma, vniatur materiæ, fiatque compositum; & hanc distinguit realiter ab alteratione; vocatque generationem substantialem. Hæc est communis, & vera sententia,quam tenent antiqui omnes, & moderni, D. Thom. quæst. 3. de potentia art.3.Scotus in 2.distinct.1. quæst.9. Henric.quodlib.9. quæst. 4.Auerroes 4.lib.Phys.comm.25.Simpl.lib 3. text.8. Capreo.in 2.distinct,13.q.1.art.3.Alexand.Alensis 3.p.quæst.7.memb.6.& moderni in expositione huius libri. Probatur testimonio Aristotelis 5.lib.Phys.cap.1.text.9. & 10. & cap.5.text.51. quibus locis asserit ad substantiam non terminari motum per se, sed mutationem, & ideo generationem non esse motum. Quod etiam probat,quia motus versatur inter terminos positiuè contrarios,vt dealbatio inter album,& nigrum,generatio verò non nisi inter terminos contradictorios, vel priuatiuè oppositos,

vt inter

vt inter esse, & non esse: sed alterationes præcedentes generationem, vt calefactio, aut infrigidatio sunt motus; ergo generatio distinguitur ab eis ex mente Aristotelis.

Probatur etiam ratione ex parte subiecti, nam subiectum generationis substantialis est materia, alterationis verò compositum, vt docet expressè Aristot. 5. lib. Phys. capit. 1. text. 9. & capit. 4. huius libri circa finem. Et probat ratio, quia quod alteratur, compositum est, vt quod calefit, vel dealbatur: quod verò mutatur per generationem à priuatione formæ substantialis ad eandem formam, est sola materia; sed compositum, & materia sunt subiecta realiter distincta: ergo generatio, & alteratio sunt mutationes distinctæ realiter. Secundò, ex parte termini, nam per alterationem producitur qualitas: per generationem substantia; ergo sunt actiones realiter, atque specie distinctæ. Probatur tandem, quia productis accidentibus per alterationes præcedentes, non est eo ipso educta de potentia materiæ noua forma substantialis, neque vnita eidem materiæ; ergo requiritur noua, atque distincta actio, per quam educatur, & vniatur. Probatur antecedens, quia eductio formæ substantialis, & vnio eius cum materia, est nouus, atque distinctus effectus: & substantialis quidem, ac proinde alterius ordinis à qualitatibus per alterationes productis: ergo petit nouum, atque distinctum fieri, nouam, atque distinctam actionem, non successiuam, vt sunt alterationes, sed instantaneam, quia substantia totum suum esse habet simul, & non per partes, vel gradus, vt qualitates, & ideo postulat simul fieri, aut in instanti. Ex quibus efficaciter colligitur generationem, per quam fit, esse actionem instantaneam, ab alterationibus præcedentibus specie, ac realiter distinctam. 59

Propter argumenta pro alia sententia posita (quæ verè difficillima sunt) dixerunt moderni quidam, causas secundas non posse quidem agere nisi mediis accidentibus, sed præter concursum, quem accidentia præbent: proprium habere, quem cùm præsentes non sunt, suppletur à Deo, à quo procedit actio instantanea eductiua, & vnitiua formæ, tanquam à causa supplente concursum secundæ, & ideo maiorem præstante, quàm ad alias actiones, ad quas concurrunt causæ secundæ, quæ ad generationes viuentium nec per se, nec per instrumẽtà occurrere possunt, & ideo nullo modo. Hanc tamen sententiam refutauimus 2. lib. Phys. quia expressè cõtradicit principiis Aristotelis, & inter alia incõuenientia habet hæc; primùm, quòd nullum viuens generet sibi simile, sed à solo Deo generetur: probatur euidenter, quia viuens non concurrit ad generationem per se, nec per instrumentum: ergo nullo modo est causa rei 60

C 4

genitę, sed solus Deus, qui supplet causalitatem eius: secundum, quòd nulla detur generatio vniuoca viuentium: cùm causa proxima eius, quæ est Deus, sit diuersæ rationis, & ordinis ab effectu: tertium, quòd nulla detur relatio paternitatis, & filiationis in hominibus; cum relationes istæ fundentur in eo, quod vnus homo genuerit alterum, & iste sit genitus ab illo, vt docet expresse Aristoteles in prædicamento ad aliquid.

61 Secundò, possent respondere, qui tenent, accidentia recipi in materia prima tanquam in proprio subiecto, permanere accidentia impressa materiæ per alterationes præcedentes in instanti generationis, sicut permanet materia, in qua sunt: & ideo posse generans illis mediis agere ad eductionem, atque vnionem formæ substantialis, & actionem generationis procedere ab illo in eodem instanti. Sed hæc solutio in primis non est forma, quia solùm tenet supposita illa opinione de subiecto accidentium: cuius opposita magis consonat principiis Aristot. & fortè est probabilior, vt in hoc lib. ostendimus. Deinde non habet locum in generatione viuentium, in quibus euidēs est apud omnes opinantes semen, ac virtutem seminalem corruptā esse in instanti generationis, in quo verum est dicere nouum viuens iam esse productum per introductionem animæ rationalis in materia seminis, atque adeo semen iam non esse, & ex consequenti, nec virtutem seminalem cum forma eiusdem seminis, cuius erat propria pereuntē, propter incompossibilitatem, quam habet cum anima rationali, & perfecta organizatione corporis. Quo supposito nullum datur agens, à quo possit procedere actio generandi in illo instanti; quia aut viuens, à quo decisum fuit semen, iam non est, vel est separatum à loco generationis; quare nec per se, nec per virtutem seminalem agere potest.

62 Quare alij respondent, ad rationem Physici instrumenti non requiri quòd in eodem instanti sit, in quo sequitur effectus, vel actio ab eo procedens; sed satis est in tempore immediato fuisse, & tunc aliquid fuisse operatum, ex quo in instanti terminatiuo illius temporis sequitur actio, & effectus; qui licet non dicantur procedere ab eo formaliter, procedunt tamen virtualiter, quia virtute eius, quod immediatè fecit, sequuntur actio, & effectus. Gratia exempli, semen dicitur instrumentum generantis ad generationem viuentis, vt Aristot. & cum eo tota schola docet, quia materiam disponit, & organizat, & virtute huius dispositionis, & organizationis sequitur eductio formæ de potentia materiæ, vel saltem vnio eius cum materia, atque etiam productio totius compositi, nec requiritur quòd actu existat in instanti generationis, sed satis est tempore immediato fuisse; ex quo Physicè loquendo censetur quasi actu existere,

hoc

hoc est ita effectum, & actionem virtute eius sequi, ac si in eo instanti existeret, nec maiorem simultatem cum effectu petit causalitas Physica, de cuius intrinseca ratione solùm est operari ex determinatione ad vnum; quod verò actu existat causa dum operatur, vel tempore immediatè præcedenti sufficit ad causalitatē; nec est possibilis naturaliter alius modus causandi in his instrumentis generationis viuentium: cum non sit completa causalitas eorum vsque ad vltimum instans terminatiuum temporis, quemadmodum sacramenta dicuntur habere modum causalitatis Physicè, nec tamen causare vsque ad vltimum instans, quia vsque ad aliud non est completa significatio verborum, quæ tamen in illo instanti, iam non existunt; quare vel negandum est omnino viuentia generare sibi similia, vel admittendū, quòd virtualis simultas causæ cum effectu sufficiat, quam habet per actualem existentiam, & causalitatem in tempore immediato, sicut ad simultatem causæ moralis sufficit simultas moralis, hoc est non nisi per paruum tempus interrupta; hoc enim in moralibus censetur simul esse cum alio, quod non nisi per modicum spatium, vel tempus ab eo distat.

Quo supposito actio generandi, & effectus procedunt, ac de- 63
pendent in instanti generationis formaliter à prima causa, non quidem suplente concursum secundæ, & ideo nec maiorem, ac distinctum concursum tribuente, quàm si causa secunda per se, vel per instrumentum esset præsens, sed eodem prorsus; quia concursus, quem tunc adhiberent formaliter, adhibent virtualiter: à causa verò secunda procedunt virtualiter propter virtualem modum dependentiæ, quem habent ab eius instrumento tempore immediatè præcedenti existente, & operante, cuius operationis virtute procedunt actio, & effectus in instanti terminatiuo eiusdem temporis.

Sed hæc etiam sententia difficilè potest sustineri, quod sic probo; actio dicit ab intrinseco actualem egressionem, ac dependentiam ab agente; sed ab eo quod non existit actu, nihil potest actu egredi, aut dependere; ergo nec potest agere id, quod non existit actu. Secundò, non potest agens agere, nisi per actualem cōcursum & influxum in effectum; sed influxū actualem, vel concursum præstare non potest, nisi actu sit: ergo neque potest agere. Probatur minor, quia actualis concursus, vel influxus procedit ab entitate formæ, vel agentis; sed quod non existit actu, non habet entitatem realem extra causas: ergo non potest præstare concursum, neque influere in effectum, nec proinde poterit agere. Quare nisi causa secunda actu existat, per se, vel per instrumentum, non poterit esse causa generationis, aut effectus.

Nostra igitur sententia est; causam secundam per se, vel per
64 suum instrumentum actu existere, & præsens esse, actúque influere in instanti generationis, & ideo actionem instantaneam, quæ est generatio, ab ea procedere. Quod in generationibus rerum non viuentium satis est manifestum: cum ignis à quo genetatur alius ignis ex ligno in instanti generationis permaneat, atque etiam calor in eo existens, quo vtitur tanquam instrumento ad generationem: quod verò non permaneat calor, & aliæ dispositiones, quas produxit in ligno per alterationes præcedentes, impertinens est, quia valdè probabile est non concurrere effectiuè ad generationem ignis, sed solùm in genere causæ materialis disponendo materiam; & etiam si effectiuè concurrerent, necessariùm non esset, quod in eo instanti permanerent: sed satis est permaneat instrumentum coniunctum, quod est calor proprius ignis, quo medio actio generationis procedit ab igne, à quo processerunt eædem dispositiones præcedentes. In generatione autem viuentium permanet etiam virtus seminalis in instanti generationis, quá media, tanquam instrumento producit actionem generandi, & effectum. Quod vt intelligatur, notandum est ex doctrina D.Thomæ 2.lib.contra gentes cap. 57. & cap. 89. atque etiam quæst. 3.de potentia art. 9. & 11. semen duplices partes habere, quasdam crassas, alias verò tenues, & quasi spirituosas in quibus sunt spiritus quidam similes vaporibus, & in his spiritibus contineri virtutẽ seminalem, per quam disponitur, & organizatur materia earumdem partium subtiliorum, ex qua sola educitur anima, vel ei soli vnitur (si rationalis sit) & non ex materia partium crassiorum, sed istæ corrumpuntur, vel resoluuntur in aliud compositum non viuens. Et huius di-
65 stinctionis habemus exemplum per experientiam notum in grano tritici, & aliis seminibus, in quibus videmus virtutem seminalem, à qua procedit generatio, non in omnibus partibus grani contineri, sed in quibusdam distinctis ab aliis, distinctio autem in semine animalium per spiritus illos cognoscitur, quia partes quidem seminis distinctæ sunt ab illis, quarum materia organizatur, atq; disponitur pro introductione animæ in ea: & ideo possunt in illas agere per virtutem seminalem, quam continent actione reali, cum distinguantur realiter. Possunt etiam spiritus illi simul cum virtute seminali perseuerare in instanti generationis, & re vera permanent, quãuis corrumpantur reliquæ partes seminis, in quarum materia introducitur anima: permanens verò virtus seminalis potest actu concurrere ad generationem, & compositum genitum tanquam instrumentum generantis, & consequenter potest noua actio

generationis

generationis instantanea ab ea procedere in instanti generationis, post eã verò spiritus illi, in quibus residet virtus seminalis, resoluũtur, & pereũt. Quod verò dicitur de hac virtute seminali existente in semine deciso à viuente pro generatione alterius similis in specie, dicendum est in reliquis generationibus, quæ sunt quasi viæ ad alias, & ideo imperfectæ, vt de generatione embrionis sub vita plantæ, & deinde sub vita sensitiua, si verum est (vt Aristoteles & D.Thom.docent) in generatione hominis priùs introduci animã vegetatiuam in materia, deinde animam sensitiuam, & tandem rationalẽm: tunc enim pro singulis formis ponenda est virtus seminalis cuilibet formæ propria, ac proportionata residens in partibus distinctis ab his, ex quarum materia organizatur corpus ad introductionem animæ, à qua virtute tanquam ab instrumento generantis procedunt alterationes, per quas præparatur materia, & organizatur corpus, fitque aptum ad talem formam recipiendam, atque etiam eductio formæ de potentia materiæ, vel vnio eius cum materia, vt copiosiùs explicabitur 2.lib.de anima, vbi ex professo agemus de generatione viuentium, nunc enim solùm de generatione substantiali in communi agit Aristoteles.

Et ex hac doctrina facilè soluuntur argumenta primæ opinionis, nam ad primũ distinguenda est minor, quod in instanti generationis non permaneant accidentia; sunt enim duplicia, quædam producta per alterationes in materia, ex qua educenda est forma, pro eiusdem materiæ dispositione; alia in agente, per quæ producuntur, vt in generatione ignis ex ligno est calor productus in ligno pro dispositione materiæ, & est calor eiusdẽ ignis, cuius virtute productus est. Et de primis accidentibus concedi potest, quod non permaneant, in instanti generationis, quia corrumpuntur ad corruptionem totius ligni: sed negandum de posterioribus, quibus mediis tanquam instrumentis potest actio generationis procedere in instanti generationis ab agente suppositis alterationibus præcedentibus. 66

Ad secundum concessa maiori, neganda est minor, quòd in instanti generationis corrupta sint accidentia pèr quæ agere possit generans, vt in generatione viuentium, quod corrupta sit virtus seminalis, cum sit corruptum semen, in quo erat; nam virtus seminalis non est in toto semine, sed in quibusdam partibus eius, quæ vocantur spirituosæ; ex eo quod in eis resident spiritus quidam continentes virtutem seminalem, & cum hi spiritus sint partes distinctæ, etiã ab eisdem, in quibus resident sicut spitus vitales, qui resident in sanguine, distinguntur ab eo, possunt per eandem virtutem seminalem agere, in easdem partes, quibus adiunguntur, vsque ad corruptionem earum, cum qui

Aristotelis Platonis,& aliorum Philosophorum, eisdem rationibus naturalibus, eadem experientia probatur, ac probatum est in principio tractatus præcedentis, quod detur generatio substantialis; quia, vt inferiùs ostendetur, generationi naturali vnius rei necessariò coniuncta est corruptio alterius, ideò non est modò probandum, sed tanquam certum præsuponendum.

Circa secundum verò; Quid sit corruptio substantialis? sic est corruptio definienda: *Corruptio est mutatio ab esse substantiali formæ in materia ad non esse eiusdem.* In qua definitione ponitur mutatio, non tanquam genus, vt in definitione generationis, sed loco generis; quia generatio, corruptio non conueniunt vniuocè in ratione mutationis, sed conuenientia quadam analogica, cum generatio sit vera, ac positiua mutatio, corruptio verò non positiua, & ideo nec vera, sed negatiua, & per similitudinem, vel attributionem ad generationem, & per mutationem ita explicatam excluduntur omnes actiones, quæ non sunt mutationes, vt creatio & annihilatio (si verę actiones sunt) atque etiã prima eductio formarum substantialium de potentia materiæ, in qua cum non præcesserit materia sub priuatione formæ, non est mutatio: & ideo neque est generatio, vel corruptio sed actio productiua substãtiæ. Per cæteras verò particulas explicatur terminus à quo, & ad quẽ corruptionis: ille quidem, tanquam necessaria conditio mutationis, iste verò tanquam id, à quo habet speciẽ. Dicitur autẽ terminus à quo esse formæ in materia, quia sicut esse formę in materia est terminus formalis ad quẽ generationis, ista est terminus formalis à quo corruptionis: sed substantia cõposita est terminus totalis, atque completus, terminus verò ad quẽ eiusdẽ corruptionis est non esse eiusdẽ formæ in materia, nõ quidem purè negatiuè sumptum, sed priuatiuè: quod est dicere, priuationẽ eiusdem formæ in materia esse terminũ formalem, à quo habet speciem, quamuis non esse totius substantiæ cõpletæ sit terminus adæquatus, atque completus, & per hanc particulã sic explicatã distinguitur corruptio substantialis à generatione substantiali, atque etiam à generatione, & corruptione accidentali, cuius terminus est non esse formæ accidentalis in subiecto. Et ex his constat corruptionem substantialem esse in rerum natura, & quid sit.

An corruptio sit naturalis?

PRiùs quam diuersas opiniones afferamus, duo sunt explicanda primum, quo modis sumatur naturale: secundum, in 69
qua significatione nunc accipiatur. Primo modo accipitur, prout oppositũ supernaturali, & artificiali, neutrum enim horum pertinet ad ordinem naturæ, sed supra, vel præter illum dicuntur esse: & hoc modo non accipitur naturale in hac parte, quia

eductionē nouæ formæ ex propria potentia,quæ est generatio.

Tertiò,quia materia habet esse à forma eam actu informante: ergo amissio eius, nec potest esse secundum inclinationem materiæ, nec naturam eius sequi, atque adeo non potest esse ei naturalis primo, nec secundo modo. Probatur prima consequentia, quia amissio formæ est opposita esse naturali, quod materia habet ab ea: non est ergo secundum propriam inclinationem,nec vllo modo ei naturalis, quia non esse proprium nulli est naturale.

Secūdum,quod asserit eadem opinio est, corruptionem non esse naturalem compositis non viuentibus, aut formis eorum. Quam sic probant, non potest esse naturalis corruptio alicui composito, vel formæ, nisi propter principium intrinsecum actiuum, per quod expellat efficaciter propriam formam, & introducat alteram:sed tale Principium non possunt habere res istæ vllo modo,ergo nec possunt efficiēter se corrumpere. Probatur minor, quia tale principium non possunt habere, nisi à propriis formis, vel dispositionibus earum: sed ab his non potest procedere actio contraria conseruationi compositi, sed potius ei cōueniens: ergo nec potest esse eis naturalis corruptio. Probatur minor, quia actio naturalis est conformis naturæ effectiui principij, à quo procedit, nempe formæ substantiali, atque etiam qualitatibus eius, quibus mediis operatur: ergo impossibile est in his rebus esse principium effectiuum corruptionis compositi,vel formæ eius. Gratia exempli, actio procedens ab igne, aut calore eius conformis debet esse naturæ suæ formæ,à qua procedit, & eidem calori, quo medio procedit, quare repugnat esse principium corruptionis eiusdem ignis, vel formæ substantialis eius: & ex consequenti repugnat corruptionem esse naturalem igni ex parte formæ, seu principij actiui: & cum probatum sit non esse naturalem ex parte materiæ, sequitur non esse ei vllo modo naturalem: sed eiusmodi corpora naturalia ab extrinsecis agentibus semper corrumpi per violentiam. 71

Secundò probatur, quia corruptio ordinatur ad non esse horum compositorum,sed repugnat aliquid naturaliter appetere, vel inclinari in suum non esse, quin potius omnia appetunt naturaliter esse proprium, & conseruationem eius, ergo non potest esse eis naturalis corruptio ex propria inclinatione naturali, sed nec potest sequi vllo modo naturam eorum, vel esse ei consentanea, quia impossibile est sequi naturam alicuius rei, vel ei esse vllo modo conforme, quod repugnat naturali inclinationi eius.

Asserit tertiò, rebus naturalibus viuentibus naturalem esse

corru

corruptionem solùm à principio intrinseco actiuo, à quo causatur naturaliter propria corruptio. Et principium hoc intrinsecum est calor naturalis, cuius continua actione consumitur humidum radicale,& ipse etiam calor repatitur agendo,ac debilitatur,& tandem deficit,& consequenter compositum actione eius consumptum.

Nostra tamen sententia duabus conclusionibus explicatur.

72 Prima est; si naturale sumatur primo modo pro eo, quod res appetit, vel in quod inclinatur, corruptio non est naturalis comparata ad compositum,vel formam; benè tamen comparata ad materiam. Probatur prima pars hoc argumento. Corruptio tendit per se ad non esse formæ in materia,quod etiam est non esse compositi; sed nihil inclinatur ad proprium non esse, sed potius appetit naturaliter esse, & conseruationem in eo; ergo corruptio non potest esse naturalis formæ,vel composito.

Secunda verò pars, quòd sit naturalis materiæ, sic probanda est. Materia appetit naturaliter quamlibet formam; ergo habens vnam,appetit aliam,& naturaliter potest eam recipere,sed non potest recipere,quam non habet, nisi expulsa ea,quam habet;cum repugnet naturaliter simul habere plures, & ex consequenti sine corruptione compositi,atque eiusdem formæ, si sit educta de potentia eiusdem materiæ: ergo corruptio naturalis est ei ex inclinatione, & appetitu eiusdem materiæ. Primum antecedens, quòd materia appetat quamlibet formam etiam in particulari, & non solùm rationem formæ in communi, probaui aduersus hos modernos 1. lib. Phys. tract. de materia; & probatur nunc hoc argumento. Materia ex se non habet minorem proportionem cum vna forma substantiali, quàm cum alia, sed æqualem cum omnibus: nec habet proportionem solùm cum forma in communi, sed cum qualibet in particulari, quia quamlibet potest recipere, non solùm vt formam, sed vt talem: ergo quantum est ex se, omnes respicit, in omnes inclinatur, omnes appetit: vnde pro qualibet in particulari recipienda potest disponi: ergo quamlibet in particulari potest recipere: sed non potest recipere naturaliter vnam sine expulsione alterius, & corruptione compositi; ergo naturalis est corruptio materiæ ex inclinatione, & appetitu eius ad nouam formam.

73 Secunda conclusio. Naturale accepto secundo modo pro eo, quod sequitur naturam alicuius, vel consonum est ei, naturalis est corruptio comparata ad compositum, ad formam, atque etiam materiam. Probatur primò quantum ad compositum; nam esse compositi dependet ex vnione materiæ cum forma, sed hæc potest ex natura sua dissolui; ergo compositum

potest

potest ex sua natura corrumpi. Probatur minor ex modo informandi eiusdem formæ in hoc distincto à modo informandi formæ cœlestis,quòd hæc comparatur ad materiam non potentem recipere aliam formam,& ideo modo inamissibili , atque perpetuo informat eam, & consequenter vnitur ei vnione naturaliter indissolubili ; & propterea compositum sua natura incorruptibile constituit; formæ verò sublunares comparantur ad materiam potentem recipere alias formas , quod imperfectionis est , ideo modo amissibili , & non perpetuò informant; & vnione sua natura dissolubili vniuntur eidem materiæ. Ex quo sequitur compositum constituere sua natura corruptibile, & cui corruptio naturalis erit ; quia vnio formæ cum materia, & informatio eius , atque conseruatio in materia dependet ex certis quibusdam dispositionibus , vt permanentia formæ ignis in materia ex calore , & siccitate ; sed dispositiones istæ habent alias naturaliter contrarias, à quibus expelli possunt à subiecto ; eis verò expulsis impossibile est naturaliter formam permanere in materia & vnionem non dissolui, ex cuius dissolutione euidenter sequitur corruptio compositi,cui eadem corruptio naturalis erit. Et ex his rationibus sequitur corruptionem esse naturalem formæ; quod sic probo : Formæ eductæ de potentia materiæ non subsistunt per se , vt probatum est 1. lib.Phys.tract.de forma, sed inhærent materiæ dependenter ab illa;sed talis vnio dissolubilis est,vt prôbauimus:ergo tales formæ naturaliter sunt corruptibiles.Probatur consequentia, quia separatæ à materia non possunt consistere, sed statim desinunt esse.Et sicut à dispositionibus contrariis expelli possunt naturaliter propriæ , quibus mediis conseruantur formæ in materia, consequenter expelli possunt formæ ipsæ, & per expulsionem corrũpi:corruptio igitur cõposito , & formis de eductis potentia materię naturalis est,tanquam consequens naturam eorum, atque etiam animæ rationalis , licet non quantum ab substantiam , sed quantum ad informationem corporis. Et tandem, quod materiæ sit hoc modo naturalis, sic probatur.Matera sua 74
natura potest recipere omnes formas , etiam in particulari , & pro eis disponit; sed naturaliter est impossibile recipere vnam, sine expulsione alterius , & corruptione compositi : ergo ex propria natura est subiectum generationis , & corruptionis; quare non minùs hæc,quàm illa est ei naturalis, tanquam consequens naturam eius.

Veritas denique huius cõclusionis speciali ratione ostendi potest in viuentibus, quorum substantia prima, in qua primò generatur , perfecta , atque consistens censetur ; & temperamentum naturale eius , cum quo conseruatur , est humidum,

ac frigidum, & ideo appellatur humidum radicale; in hac verò substantia incessanter agit calor naturalis calefaciendo, & exsiccando illam, & ideo consumendo humiditatem, ac frigiditatem eius, per quas conseruatur, & ex consequenti consumendo partes eiusdem substantiæ, quæ cum tanto calore, & siccitate non possunt conseruari: ad reparandam verò huiusmodi corruptionem indigent viuentia corpora noua sumptione cibi per virtutem eiusdem caloris naturalis conuertendi in substantiam, indigent quoque respiratione continua ad temperandam vim eiusdem caloris; qui cum repatiatur ab eodem humido radicali, & à qualitatibus alimenti sibi contrariis naturaliter etiam debilitatur, ita vt licet in principio vitæ possit plus alimenti conuertere in substantiam, & viuens seipsum augere, in statu verò non iam maiorem, sed æqualem tantùm substantiam potest conuertere, & tandem non æqualem, sed minorem; & ita paulatim consumitur viuens, & moritur: & ecce mors, vel corruptio est ei naturalis à principio actiuo intrinseco. Illa verò corruptio, quę à causis extrinsecis, tam viuentibus, quàm non viuentibus corporibus accidit, non dicitur naturalis, sed violenta; & propterea Aristoteles distinguit duplicem corruptionem, naturalem, & violentam 5. lib. Phys. cap. 6. text. 57. Ex cuius principiis colligitur doctrina hæc, atque etiam ex D. Thoma 1. p. quæst. 5. artic. 4. & ex Scoto in 2. distinct. 9.

75 Ad primum argumentum primæ opinionis desumptum ex parte materiæ, neganda est minor, quòd materia sublunaris non appetat formas in particulari, sed solùm in communi, & quod satiata sit forma, quam habet, vtrumque enim falsum est, quia cum habeat naturalem capacitatem, & potentiam passiuam recipiendi omnes formas in particulari, necesse est omnes appetere, & nulla satiari, vt probatum est.

Ad secundum, negandum est, quòd materiæ non sit naturalis generatio nouæ formæ, & corruptio eius, quam habet; nam per se non minùs appetit nouam formam, quàm præsentem, & cum dentur agentia naturalia, à quibus possint nouæ introduci, naturalis est materiæ noua generatio, quæ cum non possit fieri sine corruptione formæ præsentis: naturalis censetur ei corruptio, quam licet per se non appetat, benè tamen per accidens.

76 Ad tertium respondeo, quòd licet naturale sit materiæ illud esse, quod accipit à forma præsenti, etiam est ei naturale aliud esse, quod potest recipere ab alia forma, quã cum possint agentia naturalia in eandem materiam introducere, potest etiam materia recipere aliud esse sibi naturale ab alia forma, & illud appetere; quod cum non possit recipere, nisi per corruptionem eiusdem esse præsentis, & expulsionem præsentis formæ: vtrum-

que

que dicitur appetere per accidens, & esse ei naturale.

Ad primum desumptum ex parte compositi, & formæ, neganda est maior, quod cõposito non viuenti non possit esse naturalis corruptio, nisi à principio intrinseco actiuo: potest enim esse naturalis ex parte vnionis naturaliter dissolubilis, propter modum amissibilem informandi harum formarũ sublunarium.

Ad secundum, concedenda est prior pars eius, quod non viuentibus non sit naturalis corruptio ex propria inclinatione eorum, sed neganda est pars posterior; quòd non sit naturalis, tanquam consequens naturam. Et cum dicitur; non posse esse naturale, quod repugnat naturali inclinationi rei, distinguendum est; naturale ex inclinatione esse non posse, bene tamen vt consequens eandem inclinationem naturalem; & ita se habet corruptio ad easdem res naturales, quarum inclinatio licet sit ad esse, non quodcunque, sed debile, ac sua natura defectibile per dissolutionem vnionis formæ cum materia, à qua dependet: quare sicut naturalis est inclinatio ad eiusmodi esse, ita naturale est eidem esse, quòd possit deficere, & ex consequenti corruptio tendens ad non esse naturalis dicetur, si non ex inclinatione eiusdem rei, saltem vt consequens naturam eius defectibilem ex propria conditione.

Tertium verò quod asserit eadem sententia, & argumentum, quo illud probat, conceduntur à nostra.

QVÆSTIO II.

An corruptio rerum naturalium sit per se intenta à natura?

PRima opinio asserit corruptionem non esse per se intentam à natura, sed omnimodo per accidens, & præter eius intentionem sequi. Ita videtur loqui D. Thomas 3. contra Gentes cap. 94. & 1. p. quæst. 19. art. 9. & q. 49. art. 2. quibus locis malum asserit non per se intendi, sed per accidens sequi in operationibus, & cum corruptio sit malum naturæ, videtur sentire, quod non sit per se intenta ab eadem natura, quia nemo intendit proprium malum. Ita etiam loquuntur Henricus in Summa art. 41. Caietan, in eisdem locis primæ partis, & Capreolus in 2. dist. 4. quæst. 1. art. 3. & dist 34. quæst. 2. art. Et probatur ratione; primò, quia natura per se intẽdit, esse, rerum naturalium, tanquam naturale bonum, sed corruptio tendit ad non esse earum: ergo non potest per se cadere sub intentione naturæ. 77

Secundò, quia natura non est aliud, quàm naturales causæ, à quibus producuntur effectus; sed nulla causa naturalis intendit per se corruptionem; ergo non est intenta per se à natura. Probatur minor, quia causæ naturales tam vniuersales, quàm parti-

culares solùm intendunt per se educere formam de potentia materiæ, vnire eam materiæ, & producere compositum ex vnione resultans: expulsio verò formæ præexistentis per accidens sequitur, quia accidit esse in materia, & esse contrariam formæ introducendæ, quæ non minùs introduceretur, & generaretur compositum, si non adesset in materia alia forma: ergo à nulla causa naturali per se intenta est corruptio.

78 Hanc sententiam sequuntur Conimbr. 1. lib. de gen. cap. 4. quæst. 16. art. 5. & eam explicant hac distinctione; Duobus modis contingit aliquid intendi per se, primò, ita vt non ordinetur ad aliud, sed in eo sistat intentio; & ita intenditur ab infirmo sanitas: secundò, intenditur per se, ita vt sit obiectum intentionis, siue ordinetur ad aliud, siue non; quo pacto intenditur per se deambulatio, quia per se est obiectum electionis infirmi, quamuis ab eo ordinetur in sanitatem. Hoc supposito dicunt primò, corruptionem non intendi per se primo modo: in quo conueniunt omnes, quia quod per se ita intenditur, finis tantùm est, finis verò debet esse bonum, & ideo entitas aliqua positiua, qualem non esse corruptionem euidens est; cum sit negatio quædam, & ad non esse rei ordinetur. Secundò asserunt, neque esse per se intentam secundo modo, quia malum non potest esse obiectum terminans intentionem cum nemo intendens ad malum operetur, vt testatur D. Dyonsius in lib. de diuinis nominibus cap. 4. & Arist. 1. Ethic. cap. 1. sed habens pro obcto aliquod esse, vel bonum: corruptio autẽ est malum naturæ, cum ordinetur ad non esse rei naturalis: ergo non potest esse in se obiectum intentionis, quod in moralibus videtur magis manifestum: in quibus certum videtur peccatum non intendi per se à peccante, sed bonum aliquod, vtile, vel delectabile, malitiam verò per accidens sequi, propterea quod peccatum priuatio quædam est, vt destructio rei, & ita se habet in naturalibus corruptio: quare non potest per se intendi à natura.

79 Vt autem nostram sententiam explicemus, duplex intentio naturæ distinguenda est, primaria & secundaria. Primaria intentio naturæ illa dicitur, quam primò habet in suis omnibus operationibus, nempe producere perfectissimum, quod potest. Secundaria verò versatur circa ea, quæ necessariò coniuncta sunt effectui per se primò intento, vel quæ eum naturaliter consequuntur, vt in generatione per se intendit natura primaria intentione producere rem naturalem secundum substantiam: secundaria verò producere passiones, vel proprietates eam naturaliter consequentes, vel etiam defectus naturales cum quibus generatur, quia dum non potest rem producere cum omni perfectione sibi debita, iuxta primariam intentionem,

intendit

intendit eam producere saltem imperfectam intentione secundaria. Vtrumque membrum huius distinctionis habetur apud Aristotelem, primum quidem 7. lib. Phys. text. 18. his verbis: *Circulus tunc maximè secundum naturam est, cum maximè circuitus.* Secundum verò habetur 2. lib. de generatione animalium capit. 3. Vbi de generatione animalium loquens ait, naturam per se primò marem intendere, sed dum non potest id assequi, producere fœminam, quæ est quasi læsus mas, & ideo productio maris pertinet ad primariam intentionem naturæ, productio fœminæ ad secundariam. Eandem distinctionem posuit expresè D. Thomas loco statim citando.

Qua supposita asserit nostra sententia, corruptionem non esse per se intentam à natura primaria intentione, benè tamen secundaria. Primum tanquam certum recipiunt omnes:& probatur euidenter argumentis primæ opinionis. Secundum verò expressum est apud D. Thom. in 4. dist. 36. quæst. 1. art. 1. ad 2. his verbis: *Nihil prohibet esse aliquid contra naturam, quantum ad primam intentionem ipsius, quod non est contra naturam quantum ad secundam eius intentionem, sicut omnis corruptio, & defectus, & senium est contra naturam, vt dicitur in 2. cœli, & mundi, quia natura intendit esse, & perfectionem, non tamen est contra secundam intentionem naturæ, quia ex quo natura non potest conseruare esse in vno, conseruat in altero, quod generatur corruptione alterius: & quando natura non potest producere ad maiorem perfectionem intendit ad minorem. Quod etiam tenet Ferra. 2. lib. contra Gent. cap. 40.*

Et probatur ratione, quia dum aliquid per se primò intenditur, necesse est consequenter intendi illud, quod in eo necessariò, vel per se includitur, aut sine quo esse non potest, vel ex eo necessariò sequitur, siue negatio sit, siue priuatio, vel defectus aliquis: consequenter verò intendi est per se secundò intendi, vel secundaria intentione, sed generatio est per se primò intenta à natura, quæ non potest esse naturaliter sine corruptione: ergo intenditur corruptio ex necessario consequenti, quod est per se secundò, vel secundaria intentione naturæ per se intendi. Maior probatur, quia si illud, quod per se primò intenditur, non potest sine aliquo alio esse, sequitur nec intendi posse, nisi aliud per se secundo intendatur. Probatur consequentia, quia sicut res se habet ad esse, sic se habet ad intentionem. 80

Pro solutione argumentorum alterius sententiæ notandum est, sic se habere primariam intentionem, & secundariam, vt id quod per secundariam intenditur respectu eius, quod intenditur primaria intētione, non per se, sed quasi per accidens in-

tentum reputetur,& etiam quasi per accidens subsequi dicatur, & merito quidem, quia illud solum dicitur per se intẽtum simpliciter,quod primaria intentione respicitur,quod verò secundaria, quasi per se secundum quid. Ex quo intelligitur modus loquendi Aristotelis,diui Thomæ,& aliorum antiquorum Philosophorum aliquando asserentium, defectus naturales, cùm quibus res generantur, atque etiam corruptionis; immo & in generatione viuentiũ productionem fœminæ quasi occasionata esse,& per accidens sequi,vel non esse per se intenta à natura: loquuntur enim de primaria eius intentione, respectu cuius verum est; sed aliis locis etiam asserunt per se intendi cum addito quidem,hoc est non primaria,sed secundaria intẽtione.

Ad primum argumentum distinguenda est minor, nam corruptio vnius rei, vel formæ dupliciter considerari potest,nempe secundum se, vel vt necessariò coniuncta cum generatione alterius, quia naturaliter, non potest introduci vna forma sine expulsione alterius, & consequenter, nec vnum generari sine alterius corruptione. Et primò modo considerata non potest per se intendi à natura, vt probat argumentum;sed nec secundo modo potest intendi primaria intentione naturæ, sed bene secundaria tanquam necessariò coniuncta cum generatio-
81 ne per se primò intenta.

Ad secundum eodem modo distinguenda est minor, nam de primaria intẽtione, verum est nihil aliud per se intendere causas naturales, præter introductionem formæ,& productionem compositi, falsum tamen de secundaria, quia cum non possint illa consequi, nisi expulsa forma præcedenti; ex consequenti, & per se secundò intendunt expulsionem eius. Quod verò additur per accidens esse ad introductionem vnius formæ, quod alia sit in materia, & ab ea sit expellenda: hoc modo distinguendum est, nempe ad introductionem formæ secundum essentiam sumptam per accidens esse, ad eandem verò, vt modo naturali, hoc est secundum ordinem in natura constitutum, faciendam non esse per accidens sed per se secundò, quia formæ substantiales introducendæ in materia, modo saltem virtuali sunt contrariæ; contraria verò per se respiciunt idem subiectum, à quo nata sunt se expellere, quare introductio vnius necessariò coniuncta est cum expulsione alterius,& propterea intendi non potest per se primò, vel primaria intentione naturæ,quia expulsio ex consequenti, ac per se secundò intendatur.

Ad aliud denique, quod obiicit prima sententia: videlicet malum non posse esse obiectum per se intentionis, distinguendum est ratione sui, vel ratione boni, cui necessariò coniun-

ctum

ctum est; & primo modo non potest malum terminare per se intentionem: secundo verò modo non solùm malum naturæ, quod est corruptio, aut priuatio, seu negatio potest esse obiectum, vel terminus intentionis, sed etiam malum morale; sed quia non ratione sui id habet, non potest per se primò terminare intentionem, potest tamen per se secundò: quia eo ipso, quod per se primò appetitur bonum, cui necessariò coniungitur, ratione talis coniunctionis potest eam terminare; quæ coniunctio cum sit per se, vel necessaria, per se secundò dicitur terminare, vel secundariam intentionem; & ita licet corruptio sit malum naturæ, potest terminare intentionem, si non ratione sui, bene tamen ratione boni, nempe generationis, cui necessariò necessitate naturæ coniuncta est. In moralibus verò res est clarior, quia voluntas peccantis per se primò appetit bonum delectabile, vel vtile, vt in peccato fornicationis, aut furti notũ est, sed quia tale bonum apparens tantùm est, verè tamen contrarium rationi, & ideo verè malum, necessariò appetit malum, non quidem ratione malitiæ, sed bonitatis apparentis, cui coniuncta est; & ideo non per se primò, vel primaria intentione, sed per se secundò, vel intentione secundaria.

Ex quibus intelligitur alia distinctio, qua alio modo soluitur idem argumentum, & veritas nostræ sententiæ notissima fit, nam vt aliquid sit obiectum intentionis necesse est, sit per se bonum, & appetibile ratione sui, sed vt sit obiectum per se electionis, non est necessarium, quod sit in se, vel per se bonum, sed satis est, quod habeat aliquam bonitatem participatam à fine quomodocunque eam participet. Quo supposito dici potest corruptionem assumi à natura, quasi pro medio respectu generationis, quia non potest vnam formam introducere in materiam, nisi media expulsione alterius; corruptio ergo licet secundum se sit malum naturæ, sed in quantum medium quodammodo ad generationem tanquam ad finem ordinatum, participat bonitatem ab eadem generatione, ratione cuius potest esse per se intenta à natura; hæc autem participatio bonitatis à generatione, nihil reale intrinsecum est in eadem corruptione, sed quasi extrinseca denominatio realis, sufficiens quidem, vt per se intendatur à natura, non tanquam finis: & ideo nec primaria intentione, sed secundaria tanquam medium. Et potest dari exemplum in moralibus, quia voluntas non potest appetere, immo nec tendere in peccatum sub ratione mali: sed bene potest velle vnum peccatum tanquam medium ad alterum: quod alterum vult sub ratione boni apparentis: quod contingere ait D. Tho. in peccatis ex malitia cōmissis, 82

in quibus homo videns furtum esse malum eligit illud, vt consequatur adulterium, nec tamen eligit furtum sub alia ratione boni apparentis, nisi quam participat ab adulterio, quod appetit tanquam finem sub ratione delectabilis, quæ per extrinsecam denominationem deriuatur ad furtum, vt sic possit esse obiectum electionis.

QVÆSTIO III.

An verum sit, & in quo sensu, quòd generatio vnius sit corruptio alterius?

83 Eiusmodi axioma, *Generatio vnius est corruptio alterius*, habetur apud Aristotelem. 3. lib. Phys. text. 73. & cap. 3. huius libri, tex. 17. Quod autem in nullo sensu sit vniuersaliter verum, probatur primò, quia non in sensu formali; cum generatio, & corruptio sint mutationes specie diuersæ, propter diuersos terminos in quos tendunt, nam generatio tendit ad esse rei, corruptio ad non esse eiusdem; sed nec verum esse potest in sensu identico, vel reali, quia generatio est actio positiua, corruptio negatiua: positiuum autem, & negatiuum nõ possunt esse idem realiter: ergo non erit verũ in sensu reali, quod generatio vnius sit corruptio alterius. Nec tandem secundum comitantiam, vel consequentiam, ita vt corruptio vnius rei necessariò comitetur generationem alterius, vel eam consequatur, nã aliquando contingit corrumpi vnam formam, & non generari, aut fieri alteram, vt in nutritione hominis corrumpitur forma alimenti, & non generatur alia, sed anima rationalis iam existens extenditur ad informandam materiam eiusdem alimenti; ex opposito vnam formam generari absque corruptione alterius, vt in morte eiusdem hominis generatur forma cadaueris, & nulla corrumpitur, cum permaneat anima rationalis. Aliquando etiam fit nouum compositum substantiale sine corruptione alterius, vt in prima productione corporum patet; & quotiescunque nutritur homo ex speciebus sacramentalibus, sub quibus certum est nullam esse substantiam, quæ corrumpatur, sed dum in eis introductæ sunt dispositiones: cum quibus nõ posset conseruari forma substantialis panis, desinunt esse, & supponitur loco earum noua materia, quam informat de nouo anima rationalis, & per talem informationem producitur noua substantia partialis, sine corruptione alterius substantiæ. Et tandem in accidentibus sæpè generatur vnum absque corruptione alterius, vt patet in productione luminis: sæpè etiam corrumpitur vnum absque alterius generatione, vt constat in impulsu, & sono, qui in aëre corrumpuntur, in quo nullum aliud generatur accidens ad corruptionem eorum. Ex quibus sequitur in nullo

nullo ſenſu vniuerſaliter verum eſſe, quod generatio vnius ſit corruptio alterius.

Secundò probatur quia ſi in aliquo ſenſu verum eſſet, ſequeretur res naturales, nec augeri poſſe, nec diminui ſecũdum numerum, ſed tot eſſe indiuidua quarumlibet ſpecierum vno tempore, atque alio, quod euidenti experientiæ repugnat: ſed probatur conſequentia, quia ſi generatio vnius ſemper habet coniunctam alterius corruptionem, tot corrumpentur, quod generantur, & ita idem ſemper erit numerus indiuiduorum.

Circa ſenſum huius axiomatis non conueniunt interpretes Ariſtotelis, præſertim Nominales, quos citat Toletus 1. lib. de Generat. cap. 3. quæſt. 3. eorum tamen opiniones non refero, quia nullum habent fundamentum in vera Philoſophia: ſed eis omiſſis tria dicenda ſunt in hac re, in quibus omnes ferè conueniunt. Primum eſt non eſſe verum eiuſmodi axioma in ſenſu formali, vel identico, ita vt generatio vnius rei ſit eiuſdem ſpeciei cum corruptione alterius, vel idem realiter, vt probat primum argumentum, ſed ſemper differunt ſpecie & realiter, non quidem diſtinctione ſpecifica, vel reali poſitiua, ſed negatiua, quia corruptio non eſt mutatio poſitiua, ſed negatiua, cum procedat ab eſſe rei ad non eſſe eiuſdem. Inter eſſe autem, & non eſſe ſolùm poteſt eſſe diſtinctio realis, & ſpecifica negatiua, vt inter Petrum, & Leonem mortuum, aut quid ſimile; & ita diſtinguendæ ſunt duæ iſtæ mutationes; quo ſuppoſito nec verùm eſſe poteſt, quòd generatio vnius formaliter ſit corruptio alterius, nec etiam realiter. 84

Secundò dicimus, verum eſſe in ſenſu cauſali, vel naturalis connexionis, aut conſecutionis, quia eſſe vnius formæ in materia eſt cauſa formalis expulſionis alterius, & non eſſe eiuſdem, vel in ſe, vel ſaltẽ in materia; & ex cõſequenti eſſe vnius compoſiti neceſſariò infert non eſſe alterius. Ita D. Thom. in 2. diſt. 34. art. 2. ad 5. & q. 28. de veritate, art. 1. & 6. Ferra. 2. contra Gent. cap. 41. Fonſeca 5. Metaph. cap. 2. q. 14. ſect. 5. ad 4. Et eſt communis ſententia interpretum Ariſtotelis ſic intelligenda, vt dum dicimus generationem vnius eſſe corruptionem alterius, cauſalis, & à priori ſit ſenſus: & ex oppoſito dum dicimus: corruptionem vnius eſſe generationem alterius ab effectu potius, & à poſteriori.

Fundamentum autem huius veritatis duplex eſt, primum, 85 conſeruatio naturalis rerum ſublunarium, ex quibus conſtat vniuerſum hoc, quarum ſpecies non poſſunt conſeruari, niſi in indiuiduis corruptibilibus, ad quorum corruptionem, niſi noua generentur, conſumentur tandem omnia, & peribunt conſequenter ſpecies: propterea neceſſarium eſt, quod ad corruptio-

nem singulorum indiuiduorum generentur alia, ita vt per inceßabilem transmutationem indiuiduorum conseruetur vniuersum, & vicißitudine generationũ, & corruptionum eædem poßint species conseruari. Secundum fundamentum sumitur ex natura materiæ sublunaris, cui tria hæc naturaliter cõueniunt, primum, quod semper eadem maneat expulsis his formis, & de nouo introductis aliis: secundum quod non poßit esse sine vlla forma: tertium, quod non poßit plures simul habere. Ex quibus euidenter sequitur non poße vnum compositum corrumpi, quin generetur aliud; alioquin nulla forma permanebit in materia, nec poße generari vnum, quin aliud corrumpatur, alioqui plures simul habebit formas.

Sed notandum est, verum eße idem axioma in prædicto sensu explicatum in generationibus, & corruptionibus modo naturali factis, hoc est à causis naturalibus per naturalem virtutem operantibus, & secundum ordinem naturalem constitutum inter eas. Vnde si per miraculum aliquid fiat, vel certè virtute miraculi præsuppositi, non est neceßarium fieri cum corruptione alterius: & ita contingit in nutritione hominis ex speciebus sacramentalibus, quæ non fit modo naturali, sed virtute miraculi præsuppositi, quo quantitas permanet sine subiecto. Sed adhuc modo naturali intellectum axioma alio modo verum est de generatione, & corruptione comparatis ad compositum, & ad formam, nam si de corruptione formæ loquamur, certum est vnam poße generari sine corruptione alterius, vt in morte hominis forma cadaueris sine corruptione animæ rationalis; & ex opposito potest corrumpi vna sine generatione alterius, vt in nutritione eiusdem hominis. Vnde sequitur in hoc tantùm sensu verum eße, vt generatio vnius formæ sit corruptio alterius, vel expulsio eius ab eadem materia: & corruptio vnius sit generatio alrerius, vel saltem sit vnio substantialis eius cum eadem materia.

86 Sed comparatis generatione, & corruptione ad compositum, sine vlla exceptione verum est vniuersaliter, quòd generatio vnius compositi inferat corruptionem alterius. In accidentibus tandem non est vniuersaliter verum, nam in his, quæ contrario carent, manifestum est, poße generari vnum sine corruptione alterius, vt patet de lumine, atque etiam corrumpi vnum sine alterius generatione, vt impulsus, & sonus desinunt eße per substractionẽ cõcursus primæ causæ, sine generatione alterius qualitatis; quia natura harum qualitatum nõ petit diuturnam conseruationẽ, sed admodum breuem; & ideo prima causa accommodans suum concursum naturæ earũ, cum substrahit, & per solam hanc substractionem desinunt eße, sine noua alterius rei

generatione,

generatione,vt 8.lib.Phyſ.agentes de impulſu oſtendimus.Nec etiam in his accidentibus,quæ habent contrarium,verum ſemper eſt, quòd generatio vnius ſit corruptio alterius, nam dum mixtum generatur ex multis elementis ſeſe corrumpentibus, conſequenter producũtur in eo primæ qualitates in tẽperamento,quod poſtulat natura eius,atque etiam ſecundæ,vt odores, ſapores,albedo,aut nigredo ſine corruptione aliarum.

Ex his patet ſolutio argumentorum; nam ad primum concedimus non eſſe verum, quòd generatio vnius ſit corruptio alterius in ſenſu formali;vel identico,ſed tantùm in ſenſu cauſali: diuerſo tamen modo in formis, atque in compoſitis;nam in formis ſolùm eſt verum, quòd generatio vnius formæ inferat corruptionem alterius, vel ſaltem expulſionem ab eadem materia:& ex oppoſito quòd corruptio, vel expulſio vnius formæ inferat generationem alterius. Sed in compoſitis ſemper eſt vtrumque verum naturali modo loquendo.Argumentũ verò de ſpeciebus ſacramentalibus præſupponit miraculum, & ideo in eo caſu ſit generatio ſubſtantialis ſine corruptione ſubſtantiali. In accidentibus verò concedimus nõ ſemper,aut neceſſariò verũ eſſe,nec ab Ariſtotele fuiſſe de eis prolatũ,aut intellectum,ſed ſolùm de generatione, & corruptione ſubſtantiali. 87

Ad ſecundum neganda eſt conſequentia, quod numerus indiuiduorum non augeatur, vel diminuatur, quia ſæpè accidit ex vno generari multa, vt ex vno grano tritici, vel hordei: & aliquando ex multis vnum,vt ex multis elementis vnum,atque idem mixtum.

QVÆSTIO IV.

An in corruptione ſubſtantiali fiat reſolutio vſque ad materiam primam?

Reſolutio Phyſico modo accepta, vt accipitur in titulo quæſtionis, idem eſt, quod deſitio realis, vel corruptio: vnde ſenſus quæſtionis eſt, an in corruptione ſubſtantiali fiat reſolutio vſque ad materiã primam?id eſt,an dum corrumpitur compoſitum ſubſtantiale, præter materiam permanentem cætera omnia deſinant eſſe ſimpliciter, vel deſinant eſſe in materia, ita vt ſola,& nuda materia permaneat, in qua noua forma recipiatur,vel aliqua forma ſubſtantialis, aut accidentalis perſeueret in eadem materia, & maneat etiam in nouo compoſito? Et de formis ſubſtantialibus non diſputamus modo, an præter propriam,quam habet compoſitum,& à qua cõſtituitur in ſpecie athoma,dentur aliæ communes genito,& corrupto: vt forma corporeitatis (quam poſuit. Scotus præter animam in quolibet viuenti) quæ corrupto compoſito perſeuerat in materia,

vt corrupto

vt corrupto homine in cadauere: sed supponimus nullam talem dari formam, sed quodlibet compositum habere vnam tantùm, quæ corrumpitur in eius corruptione, vel saltem desinit informare materiam, vt anima rationalis: & ideo in corruptione fieri resolutionem omnium substantialium formarum, ita vt nulla perseueret in materia. Quæstio igitur solùm procedit de formis accidentalibus, an aliquod accidens idem numero permaneat, dum corrumpitur homo, aut res alia substantialis vel corrumpantur omnia, & ita materia sola, & nuda permaneat omni forma substantiali, & accidentali: vnde eadem est quæstio, an in corruptione fiat resolutio vsque ad materiam primam, & an eadem numero accidentia, quæ erant in corrupto permaneant in genito vel alia diuersa numero fiant. Non est tamen eadem quæstio cum alia de subiecto inhæsionis accidentium, an sit materia prima, vel compositum, quamuis aliquo modo ab ea dependeat.

88 Prima opinio asserit, in corruptione non fieri resolutionem vsque ad materiam primam, sed quædam permanere in ea accidentia, ita vt eadem numero communia sint genito, & corrupto. Ita Auicena 1. sufficientiæ c. 7. Auerroes in lib. de substantia orbis cap. 1. Albertus Saxoniæ 1. lib. de generatione q.7. Henricus quodl. 15. q. 7. Gregorius in 1. d. 12. q. 2. art. 1. Gab. distinct. 16. quæst. vnica. OKam quodlib. 2. quæst. 11. Paulus Venetus in Summ. cap. 14. Pereryus lib. 5. sui operis cap. 18. & ex modernis multi, qui distingunt duplicia accidentia, nam quædam sunt propria huius, vel illius compositi, quæ procedunt à propria forma substantiali eius, qualia sunt propriæ passiones, vt in homine risibilitas: & hæc accidentia semper corrumpuntur ad corruptionem compositi: nōn ex eo, quòd sint in eo tanquā in proprio subiecto inhæsionis, sed quia sunt in materia tanquam in proprio subiecto, non tamen nuda, sed vt informata tali forma: & ideo corrupta tali forma, vel desinente informare materiam, corrumpuntur hæc accidentia. Alia verò sunt communia accidentia, vt quantitas, & dispositiones, per quas disponitur materia ad recipiendam talem formam, vt calor, frigus, siccitas, & humiditas, ac similes: & hæc sunt in materia tanquam in subiecto inhæsionis, nec ei conueniunt ratione formæ introducendæ, cum eam præcedant tempore, sed ratione sui, & propterea non corrumpuntur, sed permanent corrupto composito; & hanc affirmant esse sententiam D. Thomæ in 4. dist. 44. quæst. 1. art. 1. Vbi approbat opinionem commentatoris asserentis, dimensiones interminatas (hoc est trinam dimensionem corporis de prædicamento quantitatis) esse perpetuas in materia neque vmquam ab ea recedere, licet corrumpatur

rumpatur compositum. Et 4. lib. contra Gentes cap. 81. ad 2. obiectionem, vbi concedit post mortem hominis manere eamdem materiam cum eisdem dimensionibus, à quibus habebat vt esset eadem numero. Et tandem 3.p.q.9.art.3.ad 2.vbi docet, quod in generatione ignis ex ligno remanet corrupto ligno in materia idem numero calor, per quem fuit disposita ad recipiendam formam ignis. Ex quibus sequitur sentire D. Thom. quòd eadem numero accidentia, quæ præfuerunt in corrupto, permaneant in genito,& ex consequenti, quòd in corruptione non fiat resolutio vsque ad materiam primam.

Probant primò, testimoniis Aristotelis deinde experientia, 89
& tandem ratione. Aristoteles enim cap. 4. huius libri docet, quod dum aliquid generatur ex alio simili in aliquo accidenti, permaner idem accidens, in quo assimilantur in vtroque vt dum ex aëre generatur aqua; cum similia sint in diaphaneitate, vel transparentia, eadem diaphaneitas, quæ erat in aëre, permanet in aqua: ergo sentit non omnia acidentia corrumpi;& ideo non fieri resolutionem vsque ad materiam ptimam, Et 2. lib. de generatione cap. 4. docet faciliùs generari elementum symbolum, vel simile ex alio symbolo: vt aërem ex igne, vel aqua: cum quibus conuenit in calore, vel humiditate: quàm ex dissymbolo, vel dissimili, vt idemmet aër ex terra, cum qua in nulla qualitate conuenit. Et rationem huius reddit, quia vt generetur ex elemento symbolo, non est necessarium, quod omnes qualitates corrumpantur, sed illa tantùm, quæ dissimilis est, vt ad generationem aquæ ex aëre solus calor aëris corrumpi debet, non humiditas, quia hæc communis est aquæ,& aëris. Si ergo qualitas, in qua assimilantur, corrumpi non debet; ergo permanet in genito eadem, quæ fuit, in corrupto,& consequenter non fit in corruptione, ex mente Aristot. resolutio vsque ad materiam primam.

Experientia etiam euidenti probatur, quia videmus eamdem cicatricem, eundemque calorem, quæ erant in homine, permanere in cadauere: ergo non omnia accidentia corrumpuntur, nec fit resolutio vsque ad materiam primam. Et si dicatur eadem numero apparere iudicio sensus, non tamen esse eadem numero, sed eadem tantum secundum speciem; & ideo falli sensum,& corrigendum esse ab intellectu, sicut quando iudicat Solem minorem esse terra, fallitur, & ab intellectu corrigitur. Contra hoc est, primò quod sensu circa proprium sensibile debitè approximatum non fallitur, sed in cadauere debitè approximato iudicat visus eamdem numero permanere cicatricem, & tactus eundem numero calorem: ergo hoc iudicium non potest esse falsum: quare contra experientiam est, negare

quod

quod eodem numero accidentia, quæ erant in corrupto, permaneant in genito. Secundò, quia non poteſt eſſe alia cicatrix, neque alius calor, ergo cum permaneant, erunt eadem numero. Probatur antecedens, quia neque cicatrix, neque calor eſt diſpoſitio neceſſaria in materia ad formam cadaueris introducendam, ſed omnino impertinens: ergo ſi corrumpitur illa numero, quæ erat in homine, non eſt vlla neceſſitas ponẽdi aliam numero diſtinctam in cadauere, & cum certum ſit in eo permanere, iudicandum eſt, quod ſit eadem numero, & non alia: nec eſt agẽs, à quo alia cicatrix, àliusve calor producatur in cadauere, quia agentia naturalia ſolùm producunt accidentia neceſſaria ad introductionem, vel conſeruationem formæ, ad quam conſtat non pertinere cicatricem: ergo neque ab agente particulari, nec ab vniuerſali produci poteſt. Et ſi dicatur, propter neceſſitatem materiæ produci: quia cum præceſſerit in homine alia cicatrix, perit materia, vt alia ſimilis ſequatur in cadauere. Hæc neceſſitas ſine ratione fingitur quia eodem modo dum generatur ignis ex ligno, deberet produci humiditas, vel frigus in igne genito, quia aliæ ſimiles qualitates erant in materia ligni, quod tamen eſt falſum.

Probatur tandem ratione, primò, quia ſi in corruptione non permaneant eadem numero accidentia in genito, quæ præfuerunt in corrupto, ſequitur numquam poſſe expelli formã præexiſtentem, neque introduci nouam: & ideo impoſſibilem eſſe generationem. Probatur conſequentia, quia toto tẽpore præcedente primũ inſtans generationis non ſunt ſufficientes diſpoſitiones ad expellendã formam, cum eam nõ expellant, ſed ſimul cũ ea permaneant: ſed nec in inſtanti generationis poſſunt eam expellere, quia iam nõ ſunt, ſed illud inſtans eſt primũ non eſſe earum; ergo nunquã poſſunt formã expellere nec nouam introducere, quare nec erit poſſibilis generatio.

Secundò, quia ſi diſpoſitiones, quas ignis generans producit in ligno corrumpuntur cum eodem ligno, manetque materia ligni nuda omni accidenti, ſequitur non eſſe magis determinatam ad formam ignis, quàm ad aliam quamcumque recipiendam. Probatur conſequentia, quia determinatio ad talem formam fit per tales diſpoſitiones, ſed non permanent in materia in inſtanti generationis: ergo nec poſſunt eam determinare, immò nec diſponere, quod idem eſt. Etſi dicatur ſatis eſſe, quod tempore immediato præceſſerint in materia, vt eam ſigillatam reliquerint, hoc eſt ordinatam ad talem formam ignis, quod eſt relinquere eam ſufficienter diſpoſitam. Contra hoc eſt, quod talis ſigillatio nihil reale poteſt eſſe in materia, cum ex eo quod habuerit aliquam formam, nihil

reale

reale in ea relinquatur, sed ad summum denominatio quædam extrinseca, per quam nec potest esse realiter, & Physicè determinata ad talem formam, nec realiter pro ea disposita: quare necesse est aliquas dispositiones permanere in materia, vt sequatur generatio, & ideo impossibile est, fieri resolutionem omnium vsque ad nudam materiam.

Secunda opinio tenet, in corruptione fieri resolutionē vsque ad materiam primam, ita vt in instanti generationis desinant esse in ea, vel corrumpantur forma substantialis, quantitas, & omnes qualitates, vel dispositiones cum ea præcedentes; & nuda prorsus permaneat, & in ea sic denudata introducatur noua forma. Ita Albert. Magn. 2. p. summæ de homine, (quem falsò citant moderni quidam pro contraria sententia) Alensis 4. p. q. 57. memb. 4. Ægidius 2. lib. de generatione text. 25. Herueus de vnitate formarum quæst. 16. & 17. Caietan. de ente & essentia cap. 7. q. 17. Ferrar. 4. contra Gentes cap. 81. Iauel. 8. Metaphy. q. 7. Sonzinas ibidem quæst. 9. Capreol. in 2. dist. 13. quæst. vnica, artic. 3 Hispal. in 1. distinct. 5. quæst. 1. artic. 4. Bañez 1. lib. de Generatione cap. 4. quæst. 10. Conimb. ibidem quæst. 18. art. 2. & omnes illi, qui tenent accidentia non inhærere materiæ tanquam subiecto, quod, sed composito; atque etiam qui asserunt inhærere quidem materiæ, non nudæ, sed vt informatæ forma substantiali, & ideo cum necessaria dependentia à forma, qua expulsa, prorsus corrumpuntur. Hæc est etiam expressa sententia D. Thomæ 1. parte, quæst. 75. artic. c. 6. lib. de generatione lect. 10. vbi ita ait: *Dicendum, quod in corruptione non manet idem numero accidens sed id, quod prius erat, corrumpitur per accidens corruptione subiecti, & aduenit simile accidens consequens formam de nouo aduenientem, &c.* Immò in eisdem locis citatis ab alia sententia id docet expressè: nam 4. contra Gentes ca. 81. licet priùs ex sententia commentatoris dixerit, quod post mortem hominis permanet hæc materia cum eisdem dimensionibus, ex quibus habebat, vt esset indiuidualis materia: tandem ex propria loquens ita ait: *Alio modo accipitur corporeitas, prout est forma accidentalis, secundum quam dicitur corpus, quod est in genere quantitatis, & sic corporeitas nihil aliud est, quàm tres dimensiones, quæ corporis rationem constituunt; & si igitur hæc corporeitas in nihilum cedit, corpore humano corrupto, tamen impedire non potest, quin idem numero resurgat, &c.* Et 3. parte, quæstion. 9. articul. 3. ad 1. vbi asserit: Eandem numero dispositionem præcedentem introductionem formæ permanere cum forma, & non corrumpi. Loquitur expressè non de dispositione tempore præcedente, quæ dicitur præuia, sed de simultanea, cum dicat, permanere cum noua forma tanquam effectum 91

effectum eius; constat autem præuiam dispositionem non esse effectum nouæ formæ, quam tempore præcedit. In 4. denique distin. 44. loquitur etiam secundum opinionem Auerrois, vt ex verbis illius loci est manifestum. Et hoc ideo, quia vt benè Ferrar. adnotauit capit. illo 81. vbi de resurrectione corporum agit Diuus Thomas, ex sententia illius loquitur de quantitate coæua materiæ, & nunquam ab ea separanda, eo quod sententiam hanc sequuntur Gentiles, & propterea vrgentiùs aduersus eos arguitur ex concessis ab eisdem. Hanc igitur sententiam, vt propriam D.Thom.& magis consonam principiis Aristotelis, & rationi sequimur.

92 Probatur testimonio Aristot. cap.4. huius primi libri textu 2.vbi ait; Generationem, & corruptionem substantialem esse, dum totum aliquod transmutatur nullo manente sensibili, vt subiecto eodem. Ex quibus verbis efficaciter colligitur, nullum permanere accidens in materia, sed corrumpi omnia cum composito substantiali. Probatur cosequentia, quia si aliquod permaneat accidens:ergo permanet materia cum eodem accidenti sub forma corrupti, & geniti: sed forma cum aliquo accidenti est sensibilis: ergo manet sub vtraque forma aliquid sensibile: sed quod manet sub vtraque forma est subiectum generationis,& corruptionis: ergo permanet in corruptione aliquid sensibile,vt subiectum, contra expressa verba Aristot. Sed respondent auctores oppositæ sententiæ, per aliquid sensibile, vt subiectum,non intelligere Aristotelem aliquid habens accidentia,sed compositum substantiale.vt substantiale est,nam hoc est,quod sentitur,& ab hoc tanquã à subiecto procedunt actiones, & passiones; quare hoc solùm negat permanere in corruptione, non verò materiam cum accidentibus. Hæc tamen expositio probatur falsa, quia compositum substantiale, vel suppositum,vt quid substantiale est,non est sensibile,quia substantia, vt substantia etiam corporea non est sensibilis, sed solùm potest sentiri per accidentia:ergo per aliquid sensibile vt subiectum, quod negat Aristoteles permanere in corruptione, non potest intelligere,nisi aliquid affectum accidentibus,sed permanet materia affecta dispositionibus, & aliis accidentibus: ergo permanet aliquid sensibile tanquam subiectum generationis, & corruptionis contra verba, & sensum Aristotelis.

93 Probatur deinde ratione desumpta ex differentia, quã ponit Aristoteles inter generationem,& corruptionem ex vna parte, & alterationem ex altera, eodem cap.4.text.24. quod alteratio non est circa substantiam rei, sed solùm circa accidentia, quæ vocat passiones eiusdem substantiæ,& passiones contrarias,quia alteratio versatur inter contrarias qualitates, vel passiones, vt

inter

inter calorem, & frigus; generatio verò, atque corruptio versantur circa substantiam rei nam substantia est, quæ corrumpitur, & generatur; *Quando ergo* (inquit Aristoteles) *in transmutatione manet idem subiectum passionum, vel accidentium, circa quæ versatur, alteratio est, vt quando manet idem homo, cuius passiones sunt musica, & in musica. Quando autem nihil permanet, cuius altera passio est, & accidens, omnino generatio, huius autem corruptio: est autem & materia maximè quidem, & propriè subiectum generationis, & corruptionis susceptibile, &c.* Ex qua differentia sic arguo. In alteratione, inquit Aristoteles, permanet sub vtroque termino subiectum passionum, vel accidentium; in generatione verò, & corruptione nihil permanet, cuius sint passiones, vel accidentia: ergo nec permanent passiones ipsæ, quæ sunt qualitates, nec vllum accidens, sed materia nuda, quæ est ens in potentia, & subiectum generationis, sicut est subiectum formæ. Probatur consequentia, quia si non permanet subiectum, non possunt permanere accidentia ei inhærentia. Deinde si permanent passiones, & accidentia: ergo subiectum generationis non est nuda materia, sed affecta accidentibus; nec ens in potentia, sed ens actu, quia materia cum accidentibus est ens actu, & cum illis permanet sub vtroque termino: ergo ens actu est subiectum generationis, immò ens per accidens, quia materia cum quantitate, & qualitatibus ens per accidens est.

Secundò, quia primum, quod intelligimus in materia est esse potentiam substantialem; & primum, quod respicit potentia substantialis, est actus substantialis; & primum, cui nata est vniri, est idem actus substantialis: ergo primum, cui vnitur. Probatur consequentia, quia eo ordine vniuntur actus potentiis, quo ab eis respiciuntur; cum respiciantur propter vnionem; sed forma substantialis est actus substantialis, & forma accidentalis est actus accidentalis: ergo primò vnitur materia substantialis formæ, quàm accidentalis; ex quo sequitur in corruptione non manere vllum accidens in materia, quia si maneret aliquod, prius esset materia ei vnita, quàm formę substantiali aduenienti; quod constat esse falsum. Sed respondent materiam ordine intentionis prius respicere formam substantialem, ad quam ordinatur tanquam ad finem potentia eius, sed ordine executionis prius accidentalem tanquam dispositionem ab substantialem recipiendam; & ideo prius ordine executionis vnitur accidentiali, quia substantialis non introducitur nisi in materiam dispositam, quod etiam est manifestum in generatione; quæ licet sit actus accidentalis, prius tamen recipitur in materia, quàm forma substantialis, cum sit via ad illam: ergo eadem ratione prius recipiet materia dispositiones, quæ sunt 94

quasi viæ ad formam. Contra hoc tamen est, quod materia, non solùm ordine intentionis, sed executionis vnitur materiæ immediatè per se: ergo non medio aliquo accidenti: sed si priùs ordine executionis vniretur formæ accidẽtali propter substantialem ad quam disponit, illa media vniretur substantiali, & non immediatè per se: ergo nulla forma accidentalis potest priùs vniri materiæ ordine executionis, vel in ea permanere in corruptione. Nec est necessarium vt disponatur ad receptionem formæ substantialis, quod in ea recipiantur dispositiones tanquam in proprio subiecto, vel in ea permaneant, dum corrumpitur compositum: sed per receptionem accidentium in eodem composito tanquam in proprio subiecto disponitur ad receptionem nouæ formæ, vt suo loco explicabitur. Generatio verò non est forma accidentalis propriè loquendo, quia non est quid completum, sed est via ad formam substantialem, & fieri eius: ideo priùs in materia recipitur, quàm forma. Ex quo non sequitur, quòd alia accidentia, quæ propriæ formæ sunt habentes esse completum accidentale recipiantur, vel permaneant in materia, dum corrumpitur compositum, quia nec sunt via ad formam substantialem, nec fieri eius.

95 Probatur tandem communis sententia, quia subiectum proprium & immediatum, cui inhærent accidentia, est compositum, vt inferiùs probabitur, sed destructo subiecto destruuntur accidentia eius: ergo in corruptione, per quam destruitur compositum, nullum accidens permanere potest, sed sola & nuda materia, quare vsque ad illam fiet resolutio in corruptione.

Ad primum testimonium Aristotelis respondet D. Thomas in commentariis illius, cuius verba citauimus, sensum eius esse, non de identitate numerica, sed specifica, ita vt dum generatur aqua ex aëre, alia similis diaphaneitas permaneat in aqua, non eadem numero, quæ erat in aëre. Ad secundum testimonium respondetur verum esse quod asserit Aristoteles, faciliùs generari vnum elementum ex alio sibi simili in qualitate aliqua, quod vocatur symbolum, quàm ex omnino dissimili, vt faciliùs aqua ex aëre, quàm ex igne. Et potissimam esse rationem, qua id probat, quia in generatione ex symbolo pauciora corrumpuntur, sed intelligendum hoc esse de corruptione per se, hoc est à suo contrario, non de corruptione per accidens ad corruptionem subiecti: quo pacto, tot corrumpuntur qualitates in vna generatione, ac in alia. Itaque dum generatur aqua ex aëre, solùm vna qualitas corrumpitur per se à suo contrario, nempe calor aëris à frigore aquæ, nam in humiditate non contrariantur, sed conueniunt: quare hæc non potest per se corrumpi, quia non est contrarium à quo corrumpatur,

rumpatur, nihilominus corrumpitur per accidens ad corruptionem compositi, in quo inhærebat, tanquam in proprio subiecto: sed in generatione vnius elementi ex alio dissymbolo, vt ignis ex aqua, vtraque qualitas aquæ per se corrumpitur, quia vtraque habet contrariam in igne, & quia facilitas, vel difficultas generationis attenditur ex qualitatibus per se corrumpendis, quia ratione ipsarum pugnant elementa inter se, & non ex corrumpendis per accidens, quarum ratione non pugnant, sed potius conueniunt, ideo suam habet efficacitatem ratio Aristotelis, licet tot qualitates corrumpantur per se, vel per accidens in generatione elementi symboli. Et ex ea non colligitur eandem numero, qualitatem, in qua sunt similia elementa, permanere.

96 Ad experientiam de cicatrice duo dicimus. Primum, quòd non permaneat eadem numero in cadauere, quæ erat in corpore viuo, sed alia similis consequatur. Et dum dicitur sensum iudicare, quòd sit eadem numero, respondendum est, falli sensum, si id iudicat, vel intellectum si sensum sequatur, & corrigi debere à se ipso iudicante potius secundum naturas rerum; & cum ex natura accidentis sit in composito inhærere, tanquam in proximo, & adæquato subiecto, quod non est idem numero, sed aliud, intellectus iudicat, non esse eandem numero cicatricem, sed aliam; valdè tamen similem præcedenti. Et dum rursus additur, sensum circa proprium sensibile debitè approximatum, & cum aliis circunstantiis propositum non falli concedendum est negandum tamen, quod indentitas numerica, vel diuersitas accidentis sit proprium sensibile, quia vel non pertinet ad obiecta sensuum externorum, vt probabiliter asserunt Conimbricenses cap. 4. huius libri quæst. 17. art. 4. sed ad intellectum, & fortassis ad sensus internos, qui non iudicabunt esse eandem numero cicatricem, (si rectè iudicent) vel quod verius pro esse idem numero accidens, vel diuersum ad sensus externos pertinere, non tamen vt proprium sensibile alicuius; sed vt sensibile commune: & ratio huius est, quia idem est, quod accidens sit idem numero, vel numero diuersum, & quod sit vnum, vel duo, esse autem vnum, vel duo ad numerum pertinet, quem Aristoteles 2. de anima textu 64. inter communia sensibilia numerauit. Circa sensibilia verò communia etiam debitè approximata cõstat posse falli sensus externos, vt circa motum, atque etiam circa numerum: nam facilè iudicat sensus, quod corpus debitè approximatum moueatur, dum verè non mouetur, vel quòd non moueatur, dum mouetur. Et si alicui ostenderis duo oua valde similia vnum post alterum facilè iudicabit esse idem. Fallitur ergo circa communia sensibilia, &

tũc ab intellectu debet corrigi;& ita sentiendũ est, quod si sensus iudicet cicatricẽ hominis, & cadaueris eius esse vnam, & eandem, corrigi debet per intellectum iudicantẽ ex diuersitate numerica subiectorum diuersam numero esse cicatricem.

97 Secundò dicimus cicatricem numero distinctam produci in cadauere à causa proxima mortis, non quidem tanquam effectus per se,sed per accidens, producitur autem propter necessitatem materiæ sic organizatæ hæc autem necessitas est, quia dum res naturalis corrumpitur, non transfert eam natura de extremo ad extremum sine medio, sed per media quædam similia: & ideo dum animal corrumpitur, non statim fit elementum, quia elementum est corpus homogeneum, animal verò, heterogeneũ. Sed succedit animæ expulsæ à corpore alia forma similis,quę dicitur cadaueris,hęc verò ex se petit similẽ organizationem ei,quã habet corpus animalis,quia ex se nata est succedere animę in corpore;quod euidenter probat cõmunis experientia: nã quod semper ita fit in naturalibus,censemus per se fieri;sed semper sequitur forma cadaueris expulsionem animæ, ergo per se sequitur eã,& quia ex tali consecutione petit similẽ organizationem,similemque figuram corporis,per se eam petit: cicatrix verò efficit deformitatẽ quandam in eadem materia ita organizata,& in figura corporis,ad quam pertinet, & propterea dum cõtingit esse in corpore viuo,sequitur similis alia in cadauere,ne similitudo intenta à natura in forma succedente, atque etiam in figura corporis, deficiat ex hac parte.

Calor verò permanens in eodem cadauere producitur ab eo, quem habent sanguis,& alij humores; qui cum non informentur ab anima,sed proprias habeant formas,non statim corrumpuntur,ac animal moritur; & cum colorem habeant proprium possunt eum imprimere in cadauere: vnde non sequitur quod in corruptione ligni, vel alterius rei permaneat aliquid de dispositione eius in re genita.

Ad primum argumentum neganda est prima consequentia, quod nunquam possit expelli vna forma, nec introduci alia Negandum est etiam,quod dispositiones antecedentes non sint sufficientes ad expellendam formam,nam,vt in sequentibus dicetur, dispositiones tempore præcedentes non expellunt formam contrariam efficienter,sed materialiter tantum,in quantum disponunt materiam ad introductionem nouæ formæ, à qua expellitur formaliter; & cum sufficienter disponant materiam, ita vt instanti terminatiuo alterationis necssariò sequatur introductio formæ sufficienter dicuntur expellere formam in eodem genere materialis causæ, sufficienter determinantes materiam ad receptionem talis formæ, vt inferius ex-

plicabitur

plicabitur ; & cum hoc præstent tẽpore immediatè præcedente,nihil refert,quod in instanti generationis non permaneant, quia in eodem introducitur noua forma , à qua sufficienter expeditur in genere causæ formalis , & ab agente in genere causæ efficientis.

Ad secundum,concedendum est antecedens , quod corrupta re naturali ,; corrumpantur omnes dispositiones antecedentes, atque etiam quod sola,& nuda maneat materia in in stanti generationis. Sed neganda est consequentia,quod non maneat determinata ad hanc,vel illam formam,sed indifferens ad omnes manet namque determinata,& ratio huius determinations sunt alterationes præcedentes cum dispositionibus per eas inductas, quæ cum ab agente ordinentur ad expulsionem formæ ligni , & introductionem formæ ignis , petunt naturaliter expulsionem eiusdem formæ in instanti terminatiuo alterationis , & à tali forma eis consentanea,vel cui ipse cõsentaneę sunt,& ad quam introducendam ordinantur ab agente,ita vt nisi per miraculum non possit non sequi expulsio eiusdem formæ,nec etiam possit ab alia,quam à forma ignis expelli,quia ordine naturæ talis debet sequi generatio, & talis corruptio , qualem intendit agens naturale per tales alterationes,& dispositiones naturaliter ordinatas ad expulsionem determinatæ formæ , & introductionem quoque talis formæ eis consentaneæ. Et hanc consecutionem naturalem talis formæ in materia sic disposita vocauerũt plures discipuli D. Thomæ sigillationem eiusdem materiæ, vtentes metaphora sigilli impressi ; quod vt verum sit,non sic debet intelligi vt sigillatio sit aliquid reale intrinsecum in materia relictum ex præcedentibus alterationibus , & dispositionibus, sed sola denominatio extrinseca ab eisdem , quibus tempore proximè præcedenti affecta fuit materia,eas namque necessitate naturæ sequitur in instanti terminatiuo earundem alterationum expulsio formæ ligni , & introductio formæ ignis , & non alterius , de quo inferiùs copiosiùs dicetur. 98

QVÆSTIO V.

An generatio, & corruptio sit omnino simul,vel aliquis sit inter eas ordo prioris, & posterioris?

PRioritas,atque simultas,vt quæstio intelligatur,duplex est, vt docet Aristoteles in postprædicamentis capite de modis prioris , & capite de modis simul. Vna est temporis , altera naturæ. Illa dicuntur simul tempore , quæ in eodem tempore existunt , vt res quælibet simul tempore est cum suis proprietatibus. Illud verò dicitur prius tempore alio ; quod aliquo tempore existit , in quo non existit aliud,vt ea , quæ existunt 99

hodie, prius tempore dicuntur eſſe his,quæ incipiunt eſſe die craſtino. Illa etiam dicuntur ſimul natura, quæ ſunt ſimul tempore, & vnum non eſt cauſa alterius, vt relatiua. Priùs autem natura altero dicitur illud in præſenti conſideratione; quod licet ſimul tempore cum alio exiſtat, aliquo modo eſt cauſa eius, vt Sol priùs natura dicitur lumine à ſe egrediente. Quibus expoſitis certum eſt quæſtionem non intelligi de ſimultate, vel prioritate temporis, quia certum eſt generationem, & corruptionem eſſe in eodem inſtanti, cum nec forma præcedens expulſa ſit ante inſtans generationis,nec forma ſubſequens introducta: ſi enim eſſet expulſa ante inſtans generationis: cum expellatur in inſtanti, daretur materia ſine forma, quia ante inſtans generationis non eſt noua forma introducta: ergo ſi ante illud ſit præcedens expulſa, ſequitur tempore aliquo dari materiam ſine vlla forma. Veritas ergo eſt in eodem inſtanti introductam eſſe nouam formam, & expulſam eſſe antiquam; &.cum introductio nouæ ſit generatio, & expulſio antiquæ corruptio,in eodem inſtanti erunt corruptio,& generatio. Quæſtio igitur procedit de ſimultate, aut prioritate naturæ: & ſenſus eius eſt, an corruptio ſit aliquo modo, vel in aliquo genere cauſæ prior natura generatione, vel generatio prior corruptione, aut ſint ſimul natura.

100 Et prima opinio,quam ſequuntur plures moderni,tenet,generationem in genere cauſæ formalis eſſe priorem corruptione,hanc verò in nullo genere cauſæ eſſe priorem generatione, ſed poſteriorē omnibus modis. Probant primò,quia vna forma ſubſtantialis non expellitur ab altera, niſi ratione incompoſſibilitatis, quam habet in eadem materia, nam ſimul in ea eſſe naturaliter ſaltem repugnat; & ideo eo ipſo, quod vna introducitur, alia expellitur. Ex quo ſequitur ex vi introductionis nouæ expelli antiquam:quare non poteſt vllo modo intelligi, quod hæc ſit priùs expulſa,quàm illa introducta: ſed expulſio vnius eſt corruptio vnius compoſiti; & introductio alterius eſt generatio: ergo repugnat corruptionem vllo modo intelligi priorem. Secundò, effectus ſecundarius alicuius formæ non poteſt intelligi ante primariam & multò minùs poteſt intelligi effectum eſſe priorem ſua cauſa vllo genere prioritatis. Sed expulſio formæ præcedentis eſt effectus ſecundarius formæ ſequentis, & etiam eſt effectus introductionis eius, & introductio eſt generatio, expulſio verò eſt corruptio: ergo impoſſibile eſt hanc eſſe vllo modo priorem illa. Antecedens pro vtraque parte eſt certum, quare non indiget probatione, ſed explicatione, explicatur autem ſic. Primarius effectus formæ ignis, dum introducitur in materia ligni, eſt eſſe ignis, quod

tribuit

tribuit materiæ per informationem. Secundarius verò effectus est expulsio formæ ligni, quare non potest esse prior informatione: deinde introductio formæ ignis in eadem materia est generatio ignis, & hæc eadem est causa expulsionis formæ ligni, quæ est corruptio eiusdem ligni. Nam agens producēdo vnam formam in materia efficienter expellit ab ea aliam incompossibilem: ergo corruptio est effectus generationis, & ideo omnibus modis ea posterior.

Secunda opinio distinguit diuersa genera causarum, efficientis, & materialis, asserítque introductionem nouæ formæ, quæ est generatio, priorem esse expulsione antiquæ, quæ est corruptio, ex parte efficientis, sed ex parte materiæ priorem esse purgationem materiæ à forma præcedente, quàm receptionem nouæ, & cum purgatio materiæ à forma antiqua sit quasi corruptio passiua, & receptio nouæ formæ quasi passiua generatio, priorem esse ex parte materiæ corruptionem. Ita tenet expresse D. Thomas 1.2. quæst. 113. art. 8. ad 1. his verbis: *Ex parte Solis prius est illuminare, quàm tenebras remouere; ex parte autem aëris illuminandi priùs est purgari à tenebris, quàm consequi lumen ordinè natura, licet vtrumque sit simul tempore.* Et hæc est ferè communis in schola, & vera: sed quia veritas rerum aliquando obscura est, priùs explicanda est, deinde probanda. Pro explicatione autem notandum est, generationem, & corruptionem posse considerari ex parte agentis, & ex parte passi. Et primo modo consideratæ sumuntur per modum actionis: secundo verò modo per modum passionis; & cum passum circa quod operatur agens ad introductionem nouæ formæ, & expulsionem antiquæ, sit materia, considerari possunt ex parte agentis, & ex parte materiæ, non tamen sunt comparandæ, vt considerantur ex parte agentis ad se ipsas, vt considerantur ex parte materiæ, neque hoc modo potest esse in eis ordo prioris, & posterioris, quia agens, & materia continent diuersa genera causarum, & ideo non habent ordinem prioris, & posterioris, nisi in quantum causæ possunt esse sibi inuicem causæ, vt 2. lib. Phys. ostendimus: solùm ergo comparari possunt, vt se tenent ex parte agentis inter sese, & etiam vt se tenent ex parte passi inter sese; quo pacto possunt habere ordinem prioris, & posterioris. Sed vt considerantur ex parte agentis, generatio vocatur introductio nouæ formæ, quia agens Intendit formam introducere ad generationem compositi: corruptio verò vocatur expulsio formæ præcedentis, quia agens per introductionem actiuā nouæ formæ, actiuè etiam dicitur expellere præcedentem. Sed vt se tenent ex parte materiæ, generatio dicitur receptio nouæ formæ, corruptio verò purgatio,

vel emundatio à forma præcedente siue passiua expulsio eiusdem formæ præcedentis ; integra verò ratio generationis vtramque includit , nempe introductionem formæ in materia, & receptionem eiusdem formæ in eadem materia , vt ex se est manifestum. Et integra ratio corruptionis includit actiuam expulsionem formæ præcedentis à materia , & purgationem eiusdem materiæ ab apposita forma , siue passiuam expulsionem eius.

Itaque nostra sententia sic explicata duo asserit. Primum
102 est, generatio, vt se tenet ex parte efficientis , prior natura est corruptione. Secundum, vt se tenet ex parte materiæ , posterior ; & ideo in genere causæ efficientis , & absolutè prior, sed in genere causæ materialis posterior , quod est esse secundum quid posteriorem,Probatur primum hac ratione.Generatio,vt se tenet ex parte efficientis , dicit introductionem nouæ formæ in materia,& corruptio expulsionem formæ antiquæ ab eadem materia : sed introductio nouæ formæ est prior natura expulsione antiquæ:ergo generatio est prior natura corruptione. Probatur minor, quia agens per introductionem nouæ formæ operatur ad expulsionem antiquæ ; ergo priùs natura introducit illam , quàm expellat hanc. Et hanc partem probant etiam argumenta prioris sententiæ. Probatur etiam secundum, in quo differt nostra sententia ab alia; primò , quia generatio ex parte materiæ dicit receptionem nouæ formæ ; & corruptio dicit purgationem materiæ à forma antiqua : sed priùs est ex parte materiæ purgari à forma opposita, quàm nouam recipere : ergo prior natura est corruptio generatione. Probatur minor duobus exemplis adductis à D. Thoma , primum est de illuminatione aëris, quæ vt se tenet ex parte Solis , dicit productionem luminis in aëre , corruptio verò tenebrarum dicit remotionem earum ; & quia Sol remouet ab aëre tenebras per illuminationem, quæ est productio luminis;ideo prior est natura hæc,& posterior illa in ordine causæ efficientis , sed ex parte aëris illuminandi prior natura est purgatio eius à tenebris, quæ est corruptio passiua , quàm consecutio luminis , siue informatio eiusdem aëris, ab eo , quam dicit generatio luminis. Exemplum secundum est de aëre aperiente fenestram , & per eam ingrediente,nam ex parte ipsiusmet aëris , quod est agens, priùs est ingressio actiua quàm apertio fenestræ , cum fenestra aperiatur effectiuè ab ingressu aëris , sed ex parte eiusdem fenestræ priùs est eam aperiri,quàm aërem ingredi,quia fenestra, non nisi aperta locum ingrediendi præbet aëri. Et exemplum hoc clariùs ostendit vim argumenti , & veritatem nostræ sententiæ,cum per sensum sit notius.

Secundò

Secundò probatur, quia materia recipit formam per potentiam, & aptitudinem, quam habet recipiendi illam: ergo ex parte materiæ priùs est esse aptam ad recipiendam formam, quàm receptio eiusdem formæ: sed non intelligitur naturaliter sufficiens aptitudo, nisi sit expedita; ergo priùs in hoc ordine intelligitur expedita, quàm recipiens formam: sed fit expedita per purgationem à forma opposita naturaliter impediente receptionem nouæ: ergo ex parte materiæ prior natura est purgatio ab illa, quàm receptio huius & ex consequenti prior natura corruptio in ordine causæ materialis generatione. 103

Tertiò, quia materia in hoc ordine priùs intelligitur omnino apta ad recipiendam formam, quàm actu eam recipiens: sed non intelligitur omnino apta naturaliter, nisi intelligatur purgata ab impedimentis, vel expedita ab eis, quam purgationem, & expeditionem dicit corruptio, vt se tenet ex parte eiusdem materiæ: ergo hoc modo sumpta prior natura est receptione formæ, quam dicit generatio sumpta eodem modo.

Si autem dicatur pro alia opinione: purgatio materiæ, aut expeditio eius ab impedimento formæ oppositæ fit per informationem, vel receptionem formæ: ergo illa est effectus huius: quare repugnat priorem esse, sed omnibus modis erit posterior. Probatur consequentia, quia effectus non potest esse prior sua causa vllo genere prioritatis. Neganda est consequentia, quia de vno genere causæ transit ad aliud. Et ideo non est bona: concedimus enim totum, quod in materia fit, dum res vna generatur, & alia corrumpitur esse effectum causæ efficientis, & inter plures effectus, positiuos esse priores natura negatiuis, quia illi fiunt per se, & isti quasi per accidens, atque etiam isti illis mediis. Vt introductio formæ, informatio eius, & expulsio formæ oppositæ: sed cum fiant ab agente circa passum, vtrumque respiciunt, & in ordine ad vtrumque considerari debent, & vt considerantur in ordine ad vnum, & alterum suis propriis nominibus significantur, quia diuersas rationes formales, & diuersum genus causæ dicunt. Gratia exempli: generatio, vt est ab efficienti, significatur nomine introductionis formæ, & vnionis cum materia, corruptio verò nomine expulsionis, aut dissolutionis eiusdem vnionis cum eadem materia: & introductio, atque vnio cùm sint effectus positiui, priores sunt expulsione, & dissolutione. Sed eadem introductio formæ, & eadem vnio eius cum materia, vt respiciunt passum, nempe materiam, aliis nominibus significantur, quia diuersam rationem formalem dicunt: cum aliud genus causæ significent: & introductio formæ vocatur consecutio eius à materia, vel receptio,

(si proprium effectum materiali causæ velimus significare) vt autem considerantur in ordine causæ efficientis, & materialis, non possunt compatari: & si comparentur non erit bona argumentatio à prioritate alicuius in vno genere consideratæ ad prioritatem, vel posterioritatem alterius consideratę in genere alio. Cuius ratio est manifesta, quia diuersa geuera causarum, vt talia sunt, non possunt simpliciter comparari, nisi quatenus ad inuicem possunt mutuam causalitatem inter sese exercere, vt vidimus 2. lib. Physic. quæ tamen comparatio non pertinet
184 ad præsentem considerationem. Ex his ergo patet non esse bonam illam consequentiam, purgatio materiæ à forma opposita fit ab agente per introductionem nouæ, aut per informationem eius: ergo est effectus huius, quare nõ potest esse prior: procedit enim à genere causæ materialis, quod dicit purgatio materiæ, ad genus causæ efficientis, quod dicit introductio formæ: licet enim re ipsa ab efficiente procedat vtrumque. Sed sub his nominibus non comparatur vtrumque ad causam efficientem, sed sola introductio: purgatio verò solùm ad materialem: quare non est compatabilis cum introductione formæ, neque cum expulsione oppositæ in ordine causæ efficientis contentis, sed solùm cum consecutione, vel receptione formæ contentis in eo dem ordine materialis causæ, in quo probatum est purgationẽ vel expeditionem materiæ esse priorem natura & ex consequenti corruptionem, vt se tenet ex parte materiæ, priorem esse generatione, hoc est, receptione formæ: quamuis in ordine efficientis sit natura posterior actiua expulsio, quàm actiua introductio.

Primum argumentum alterius opinionis concedendum est; nam solùm colligit, quod expulsio formæ præcedentis sit posterior introductione formæ sequentis, & hoc verum est, quia introductio, & expulsio se tenent ex parte agentis, & expulsio fit agente per introductionem alterius formæ. Ex quo solùm sequitur, quod corruptio, vt se tenens ex parte agentis, dicénsque expulsionem, sit posterior generatione, vt dicit introductionem formæ: sed eadem generatio, & corruptio, vt se tenent ex parte materiæ, opposito modo ordinantur, quia generatio ex parte materiæ dicit consecutionem formæ, vel receptionem eius; corruptio verò purgationem eiusdem materiæ ab opposita forma impediente; purgatio verò à forma opposita, quia est emundatio materiæ pertinens ad potentiam, & aptitudinem eius, per quam recipit formam; & quædam dispositio eius, prior est in hoc ordine materialis causæ, quàm consecutio, vel receptio eiusdem formæ, quia non intelligitur recipere formam, nisi materia purgata, mundata, expedita, atque disposita.

Et

Et eodem prorsus modo soluitur argumentum, quod probat prioritatem generationis respectu corruptionis in eodem ordine efficientis causæ: cum tamen in ordine causæ materialis sit posterior, vt probatum est. Nec argui potest à prioritate eiusdem in ordine efficientis causæ ad prioritatem in ordine causæ materialis; quia licet generatio, & corruptio secundum rem sint effectus causæ efficientis, & generatio prior corruptione in eodem genere: sed non solùm respiciunt causam efficientem, licet ab ea sola fiant, sed etiam causam materialem, circa quam fiunt. Et quæ in suo genere ad esse earum concurrit; vt autem respiciunt materiam, diuersam rationem formalem habent, & diuerso, immo opposito modo ordinantur, ita vt corruptio sit natura prior, vt probatum est.

BREVE DVBIVM.

An generatio, & corruptio distinguantur realiter à materia?

EX his, quæ diximus 3. lib. Phys. de distinctione reali motus 105
à mobili, intelligitur solutio huius dubij, nam motus, vt ibi sumitur ab Aristotele, communis est ad mutationes instantaneas, etiam substantiales, quales sunt generatio, & corruptio: & motus successiuos, vt ex communi sententia probauimus: sed probatum ibidem est vniuersaliter, quod motus distinguatur realiter à mobili; quia realiter potest ab eo separari vt euidenti experientia constat, qua videmus transeunte motu quocumque permanere subiectum, quod per eum mouebatur, aut mutabatur, ergo probatum quoque erit, generationem, & corruptionem (quæ sunt mutationes quædam, & motus) dinstingui realiter à materia, à qua realiter separantur. Sed diuerso modo distinctionis realis, nam generatio cum sit mutatio positiua distinguitur distinctione reali positiua, corruptio verò cum sit mutatio negatiua, solùm distinguitur distinctione reali negatiua, sicut distingui potest negatio realis à natura reali positiua, vel res iam non existens à re actu existente.

TRACTATVS TERTIVS
DE ALTERATIONE.
QVÆSTIO I.

An sit, & quid sit alteratio, & quomodo distinguatur à generatione substantiali?

POstquam Aristoteles explicuit rationem generationis, & 106
corruptionis substantialis; iam incipit agere de variis generationibus accidentalibus, & primò de alteratione, de qua

euidenti

euidenti experientia constat, quod sit in rerum natura; cum non solum videamus, sed sensu tactus experiamur ex calefactionibus, & frigefactionibus alterari corpora. Sed vt cæterum suo ordine explicemus, à nomine ipso alterationis incipiendum est, quod multas habet significationes, & iuxta illas alteratio ipsa diuersas acceptiones. Primò accipitur vniuersalissimè pro quacumque mutatione, per quam res alteratur, hoc est fit altera, nam vt Porphyrius docet in prædicabilibus, cap. de differentia: sicut forma, seu differentia essentialis facit aliud, hoc est aliam substantiam; ita forma, seu differentia accidentalis facit alterum, vel alteratum; vnde alteratio hoc modo sumpta significat quamlibet mutationem accidentalem, quia per eam dicitur subiectum alterari, hoc est, fieri alterum, & comprehendit etiam augmentationem. Secundo modo accipitur minùs vniuersaliter, pro mutatione secundum qualitatem, quia qualitas magis propriè dicitur facere alterum, vel alteratum, quàm reliqua accidentia. Sed neque acceptio ista propria est huius vocabuli, quia comprehendit quascunque alterationes improprias, per quas subiectum fit alterum: tales enim sunt non solùm intentionales, vt sensationes, sed etiam spirituales, vt intellectiones, & volitiones, quæ impropriè dicuntur alterationes, quia alteratio propriè sumpta disponit subiectum ad corruptionem, istæ verò illud potius perficiunt. Ideò accipitur tertiò pro omni, & sola mutatione physica, per quam producitur qualitas sensibilis habens contrarium; per hanc enim solam fit subiectum propriè alterum, vel alteratum, & quia in solis qualitatibus tertiæ speciei, quæ vocantur passibiles, reperitur propria contrarietas: ideo Aristoteles 7. lib. Phys. docuit propriam alterationem (quæ motus physicus est) illam esse, quæ tendit ad qualitates tertiæ speciei. Et cum motus physicus propriè acceptus ex propria natura sit successiuus, vt docuit etiam Arist. 5. lib. Phys. ideo alteratio propriè sumpta successionem postulat. Et tandem, quia qualitates habentes propriè contrarium, quædam sunt primæ, inter quas primò reperitur contrarietas, vt calor, frigiditas, humiditas, & siccitas: aliæ verò secundæ, quæ fiunt ex earum permixtione, vt albedo, nigredo, cæterique colores, qui per participationem primarum dicuntur habere contrarium. Propterea vltimò, ac propriissimè potest sumi alteratio pro mutatione circa primas qualitates per quam propriissimè fit alterum, vel alteratum subiectum. Et hoc modo sumpta deseruit primò, & per se generationi substantiali; & ad eam tanquam ad finem ordinatur.

Quid

Quid sit alteratio.

SEd 3. acceptio satis propria est, & omnem, ac solam alterationem physicam comprehendit: ideo secundum eam definienda erit hoc loco alteratio, vt intelligamus quid sit, eamque à generatione distinguamus. Talis verò definitio eius assignari potest. *Alteratio est motus Physicus, qui inter contrarias qualitates versatur.* In qua motus physicus ponitur pro genere, quia in eo conuenit alteratio cum augmentatione, & aliis mutationibus physicis, à quibus per cæteras particulas distinguitur, & primò à mutationibus instantaneis, aut etiam successiuis, quæ non versantur inter contrarios terminos, sed contradictoriè, vel priuatiuè tantùm oppositos: alteratio verò eo ipso, quod versatur inter qualitates contrarias, versatur inter terminos positiuos, quia vera contrarietas inter extrema positiua solùm reperitur. Distinguitur etiam à cæteris motibus successiuis, qui versantur suo modo inter cõtrarios, & positiuos terminos ex eo, quod ad qualitatem tendit tanquam ad terminum ad quem: alij verò motus ad quantitatem, vel vbi; nam vnitas, atque distinctio specifica motus à solo termino ad quem sumitur, ab vtroque verò, nempe à quo, & ad quem, sumitur distinctio quasi generica, quia motus illi, qui inter terminum à quo, & ad quem positiuos versantur, genere distinguuntur ab aliis, qui versantur inter priuatiuè, aut contradictoriè oppositos, qui nomine mutationum significari solent.

Quomodo distinguatur alteratio à generatione?

PRæter vniuersalem modum distinguendi alterationem à mutationibus instantaneis, quæ versantur inter terminos contradictoriè, vel priuatiuè oppositos, inter quos numerantur generatio, & corruptio substantialis, specialiter nunc distinguenda est ab eisdem. Et licet in multis differat, tria sunt præcipua, quæ ex principiis Aristotelis manifestè colligũtur. Prima differentia essentialis est ex parte terminorũ ad quos tendunt; nam generatio terminatur per se ab substantiam, alteratio ad qualitatem; ex qua sequitur alia ei proxima; nam cum substantia per se careat latitudine graduali, & in indiuisibili consistat, per se petit simul, aut in instanti fieri; & non nisi per accidens successiuè fieri potest; qualitas verò habens per se contrarium petit ex opposito fieri successiuè; & ita alteratio secundum propriam naturam facta successiuus motus est; & licet possit fieri in instanti per potentiam Dei absolutam, vt 5. lib. Phys. ostendimus, quia in momento potest Deus totam resistentiam contrarij vincere; hoc non tollit primum, quia considerata natura contrariarum qualitatum, & virtute naturali earum, per quam resistentia vnius vincenda est ad introductionem alterius 107

in eo

in eodem subiecto,non potest in momento,sed paulatim vinci; & ex consequenti,nec potest alteratio simul,aut in instanti fieri sed successionem postulat. Tertia differentia sequitur etiam ex prima,& sumitur in ordine ad subiectum , nam si alteratio per se tendit ad qualitatem ; generatio verò mutatio est circa substantiam.Sequitur subiectum huius materiam solam esse debere,quia forma de nouo fit,atque etiam substantiale compositum,& sola materia potest mutari ab vna forma substantiali in alteram. Alteratio verò mutationem dicit circa solam qualitatem,non circa substantiam rei , quam præsupponit permanentem sub vtroque termino à quo,& ad quem,& ideo subiectum alterationis non est materia nuda,sed compositum substantiale vel saltem materia informata substantiali forma iuxta diuersas opiniones , de quibus inferiùs disputabitur. Omitto minores alias differẽtias ab aliis explicatas,quia tres istæ sunt præcipuè.

BREVE DVBIVM.

An si impossibilis esset generatio ; impossibilis quoque alteratio censeretur?

108 DVbium hoc pertinet ad connexionem alterationis cum generatione substantiali,an adeo naturalis sit , vt si generatio esset naturaliter impossibilis , censeretur etiam impossibilis alteratio , vel adhuc possibilis foret. Desumpsit verò occasionem ex Aristot.cap.1. huius lib.text.1. vbi ita naturaliter esse connexam alterationem cum generatione docet , vt impossibilis hæc censeretur,si illa non posset dari in rerum natura,his verbis. *Quapropter , si non sit possibile ex igne fieri aquam, neque ex aqua terram, neque ex albo nigrum , neque ex molli durum, eadem autem ratio , & de aliis , hoc autem erat alteratio.* Sed ex alia parte videtur non habere necessariam connexionem cum alteratione, quia alteratio non versatur circa substantiam, sed eam præsupponit;& alteram, aut alteratam facit secundum qualitatem:ergo licet nunquam generaretur de nouo substantia , posset alterari , sicut videmus suo modo alterari corpora cœlestia per illuminationem,licet non sint generabilia.

Dicendum tamen est, alterationem propriam,de qua loquimur , & quam definiuimus , naturalem connexionem habere cum generatione substantiali , & ideo si hæc esset impossibilis naturaliter , etiam esset impossibilis naturaliter alteratio. Probatur hac ratione:alteratio propria est motus physicus, qui versatur inter qualitates propriè contrarias : ergo sua natura disponit subiectum ad corruptionem, ad differentiam alterationis impropriæ quæ potius perficit subiectum, vt sensatio , intellectio , illuminatio ; sed non corrumpitur vna substantia, nisi vt generetur

generetur altera,quia natura non intendit per se primò corruptionem, sed solùm propter generationem : ergo de primo ad vltimum alteratio ordinatur naturaliter ad generationẽ : quare si hæc non esset possibilis, nec alteratio naturaliter censeretur possibilis , nam deficiente fine , naturaliter quoque deficit medium ex se ad illum ordinatum.

Testimonium autem Aristotelis, licet sit pro nostra sententia adductum,longè diuersum habet sensum, vt ex contextu facilè potest intelligi.Loquitur enim aduersus Empedoclem duo asserentem:primum, nũquam posse transmutari vnum elementum in aliud,nec ideo vnum ex alio generari.Secundum,qualitates elementorum tam primas,quàm secundas , vt calor,frigiditas,humiditas, & siccitas, durities , mollitudo ; & similes esse proprias passiones eorundem elemẽtorum. Quo supposito euidenter sequitur non posse secundum easdem qualitates transmutari , quia impossibile est transmutationem fieri secundum proprias passiones , si non potest fieri secundum substantiam, quam naturaliter sequuntur : & cum transmutatio secundum illas qualitates verè sit alteratio , infert Aristoteles, quod sicut non est possibilis generatio substantialis apud Empedoclem;ita non est possibilis mutatio secundũ qualitates apud ipsum, quæ cum re vera sit alteratio, hæc etiam erat apud ipsum impossibilis. Quid sit autem sentiendum de connexione naturali veræ generationis,& veræ alterationis secundum se, in eo loco non docet , ex aliis verò eius principiis deduci potest ; quod asserimus,nempe connexionem naturalem habere hanc cum illa, & ita,si impossibilis esset naturaliter generatio, impossibilis quoque censenda esset naturaliter alteratio. 109

Probatur,secundò,quia si impossibilis esset naturaliter generatio,impossibilis etiam esset naturaliter corruptio,quæ nõ intenditur per se primò à natura,sed secundariò,in quãtum consequitur necessariò generationem:ergo sublata generatione naturaliter aufertur corruptio. Quare sequitur hanc esse naturaliter impossibilem,si impossibilis esset naturaliter generatio.

Sed quid dicendũ secundum potentiam Dei absolutam? Respondeo etiam hoc modo esse verum , quod si impossibilis esset generatio secundũ hanc potentiã, impossibilis quoque esset alteratio propria , de qua loquimur. Probatur hoc argum. quia si implicaret contradictionẽ dari generationẽ in rerũ natura,etiã implicaret dari corruptionẽ.Probatur euidenter ex corporibus cœlestibus,quibus, supposito quod repugnat omnino generari, eodẽ modo repugnat corrũpi:& vniuersaliter loquendo,si repugnaret materiã mutari à priuatione formæ ad eãdem formam, (quod intrinsecũ est generationi substantiali)etiam repugnaret mutari

mutari à forma ſubſtantiali ad priuationem eius,(quod eſt intrinſecum corruptioni ſubſtantiali.) Probatur paritas rationis, quia eo ipſo, quod poſſet mutari materia à forma ad priuationem eius poſſibilis foret priuatio formæ in materia;ſed priuatio dicit negationem cum aptitudine;ergo poſſibilis eſſet aptitudo in materia ad recipiendam aliam formam.Et ex aptitudine infertur euidenter,poſſe eam recipere,& conſequenter mutari ad illam ex priuatione, quam mutationem patet eſſe generationem;ergo poſſibilitas corruptionis infert neceſſariò poſſibilitatem generationis ; quare ſi impoſſibilis foret generatio, etiam foret impoſſibilis corruptio. Ex quo etiam infertur neceſſariò impoſſibilitas alterationis , quod ſic probo. Propria alteratio eſſentialiter habet quod inter qualitates poſitiuè contrarias verſetur,in quo diſtinguitur à mutationibus , quæ verſantur inter terminos priuatiuè oppoſitos,quales ſunt generatio,corruptio,illuminatio;ſed qualitates contrariæ ab intrinſeco habent,poſſe ab codē ſubiecto mutuò ſe expellere,& mutua expulſio dicit intrinſecum ordinem ad expulſionem formę ſubſtantialis ſaltem poſſibilem;quam patet eſſe ſubſtantialem corruptionem:ergo ſi hæc implicaret contradictionem , etiam implicaret alteratio propria. Quod probatur ſecundò à poſteriori,in corporibus cœleſtibus,quæ ſuppoſito quod ſint ingenerabilia, & incorruptibilia,non habent capacitatem recipiendi accidentia propriè contraria,vt calorem,& frigus:vnde nec poſſunt tangi , quia omnium qualitatum tangibilium incapacia ſunt. Quod ita verum eſſe exiſtimo,vt nec per potentiam Dei abſolutam poſſint tangi,vel calorem, aut frigus recipere , quia capacitate omnimoda carent recipiendi talia accidentia,eo ferè modo, quo incapacia ſunt recipiendi accidentia ſpiritualia: ex quo ſequitur neceſſe capacia alterationis propriæ ad talia accidentia contraria per ſe terminatæ ; ſi ergo impoſſibiles forent omnibus modis generatio,& corruptio quorumlibet corporum ; impoſſibilis eſſet omnino alteratio.

QVÆSTIO II.

An alteratio ſit motus continuus?

110 TItulus quæſtionis intelligitur de ſola alteratione propria, quæ verſatur inter qualitates contrarias , & diſponit ſubiectum ad corruptionem , qualis eſt calefactio , aut infrigidatio ; non de impropria , quæ nec verſatur inter contrarias qualitates , nec diſponit ſubiectum ad corruptionem , qualis eſt illuminatio ſecundum ſuam naturam accepta. Propria autem alteratio duplex eſt , vna vocatur extenſio ; alia intenſio. Extenſio dicitur illa , per quam extenditur qualitas per diuerſas

partes ſubiecti, vt dum calor, qui eſt in ſola manu, ſe extendit ad bracchium, & alias partes corporis. Intenſio verò eſt alteratio, per quam perficitur qualitas circa eandem partem ſubiecti per additionem alicuius gradus noui, vel quia magis radicatur in eadem parte, vt ſi calor, qui eſt in digito, vel manu; in eodem digito, vel manu perficiatur. Quæſtio autem intelligitur de vtraque alteratione tam extenſionis, quàm intenſionis, de quibus quærit, an ſint motus continui, hoc eſt, an fiant per tempus continuum, in quo pars poſt partem extenſionis, vel intenſionis qualitatis acquiratur ſine vlla interruptione.

Et prima opinio aſſerit vtramque alterationem eſſe ſucceſſiuam, extenſionem verò non eſſe vllo modo continuam, ſed fieri in diuerſis inſtantibus temporis per partes minimas ſubiecti; & cum inſtantia temporis non ſibi ſuccedant immediatè, nec poſſint eſſe continua, ſed inter quælibet duo, medium ſit tempus, non eſſe poſſibile, quod alteratio quoad extenſionem fiat motu continuo, quamuis fiat ſucceſſiuè, in quantum vnum inſtans ſuccedit poſt alterum. Itaque hoc modo fit alteratio quantum ad extenſionem, vt dum ignis (exempli gratia) applicatur ligno, per aliquod tempus diſponat minimam quandam partem eius, ita vt minor nec poſſit diſponi, nec in ea introduci calor; in inſtanti autem terminatiuo illius temporis introducat calorem in eadem minima parte, non ita vt priùs eum introducat in medietatem eius, ſed ſimul, & abſque ſucceſſione in tota, & ſingulis eius partibus. Tempore autem ſequenti diſponat aliam partem minimam, & in inſtanti terminatiuo eiuſdem temporis, ſimul etiam introducat in ea calorem, & ſic de cæteris inſtantibus, in quibus fit extenſio caloris per alias partes minimas, quouſque extendatur ad totum lignum, & hoc eſt fieri extenſionem per minima, & non continuè, quia in partibus temporis intermediis non fit extenſio caloris, ſed diſponitur minima pars ſubiecti, vt in inſtanti terminatiuo extendatur.

Eandem verò alterationem quo ad intenſionem continuam 118
eſſe docet hæc ſententia, quia toto tempore medio inter inſtantia, in quibus extenditur qualitas per partes minimas ſubiecti, intenditur in eiſdem partibus. Ita vt tempore immediato poſt primum inſtans, in quo producitur in prima parte ſubiecti, perficiatur in eadem vſque ad ſecundum inſtans extenſionis ad ſecundam partem, in qua etiam intenditur tempore ſtatim ſequenti, & cum tempus ſit continuum, continuè etiam fit alteratio ſecundum intenſionem. Hæc eſt opinio Ægidij 1. lib. de Generatione q. 16. quam videtur ſequi Iandun. 8. lib. Phyſ. q. 8. probabitur autem ſimul cum ſequenti.

Secunda opinio tenet alterationem, non esse continuam vllo modo, hoc est, nec secũdum extensionem, nec secundum intensionem, sed vtroque modo fieri per minima; & ideo vtroque modo discretè, ita vt sicut in tempore non extenditur calor, sed quiescit mobile ab alteratione extensiua, & disponitur minima pars subiecti, vt in instanti terminatiuo eiusdem temporis per eam simul extendatur, ita in tempore disponitur eadem pars ad intensionem, & quiescit ab alteratione intensiua, & in eodem instanti terminatiuo simul intenditur calor in eadem parte. Ita Capreolus in 1, distin. 7. quæst. 2. art. 2. Sonzinas 8. lib. Metaph. q. 21. Iauellus, & Ferra. 8. lib. Phys. q. 7. Probatur testimonio Aristotelis 8. lib. Phys. text. 23. vbi de omni alteratione negat expresse, quod sit continua his verbis: *Dicere alterationem fieri continuè est aduersari valdè manifestis.* Et lib. 6. tex. 58. vniuersaliter docet motus, qui versantur inter terminos contrarios non posse continuari, & ideò in 8. lib. text. 65. & 66. probat motus sursum, & deorsum eiusdẽ corporis necessariò interrumpi in puncto reflexionis, quia cum sint contrarij, non possunt continuari. Ex altera verò parte asserit. 5. lib. Physicorum in principio, motum propriè dictum (qualis est alteratio) versari inter terminos contrarios, in quo distinguitur à generatione. Et ex vtroque sequitur alterationem à calido in frigidum, vel ab albo in nigrum non posse fieri continuè.

112 Probatur deinde ratione de vtraque alteratione extensionis, & intensionis; primò, quia si vtraque sit motus continuus, sequitur in quolibet instanti continui temporis, in quo fit, extensam esse qualitatem ad nouam partem subiecti, & nouam partem, vel gradum intensionis esse productum; sed instantia cuiuslibet temporis sunt actu infinita; ergo verum erit, in spatio horæ, v. g. per quam fit extensio, vel intensio continuè, qualitatem esse extensam, atque intensam in infinitum, hoc est ad infinitas partes subiecti, & infinitas partes intensionis habere, & æquales quidem, vel aliquotas, quia in quolibet instanti verum est extensam esse qualitatem ad nouam partem subiecti, atque distinctam ab ea ad quam fuit intensa in instanti præcedente, & distinctum gradum intẽsionis habere ab eo, quem habuit in instanti præcedente, quæ cum falsa sint, falsum erit, quod vtraque alteratio sit continua.

Secundò, quia si tempore continuo fit vtraque alteratio; vel in singulis instantibus eiusdem temporis producitur aliquid extensionis, atque intensionis, vel nihil; si producitur aliquid, non potest successiuè, neque continuè produci, quia in instanti, nec successio, neque continuitas esse potest: ergo quantum ad ea, quæ producuntur in instantibus, non potest esse alteratio continua;

continua: si verò nihil producitur in instantibus: ergo quiescit in eis mobile, motusque interrumpetur, & discontinuabitur.

Tertiò, de solo motu intensionis sic probatur; quia qualitas contraria secundum omnes gradus intẽsionis expellitur simul, aut in instanti à subiecto: ergo tota qualitas, per quam expellitur secundum omnes gradus intensionis, simul introducitur in eodem subiecto; & ideo non per motum intensionis successiuum, vel continuum. Probatur antecedens, quia octo gradus frigoris, quos habet aqua, sunt eiusdem speciei, atque etiam idem numero, & ex consequenti sunt prorsus eiusdem rationis: ergo non est maior ratio ob quam vnus eorum priùs expellatur, quàm alter; quare vel nullus expellitur, vel omnes simul: sed expelluntur per introductionem caloris: ergo omnes etiam gradus caloris simul introducẽtur, & non successiuè per motum continuum.

Tertia opinio asserit alterationem semper esse successiuam, 113 atque continuam, siue secundum extensionem, siue secundum intensionem accipiatur. Hæc est communis, quam sequuntur omnes ferè interpretes Arist. 5. & 6. lib. Phys. locis inferiùs citandis; atque etiam cap. 4. huius lib. & est vera, & tenenda, nam primò colligitur euidenter ex principiis eiusdem Arist. qui tria docet de motu. Primum est, motum propriè dictum, vt distinguitur à mutatione tres tantùm habere species, nempe alterationem, augmentationem, & lationem. Ita habetur 5. lib. Phys. text. 18. his verbis: *Relinquitur secundum qualitatem, & quantitatem & vbi, motum esse solum, &c.* Secundò docet omnem motum propriè dictum esse continuum, text. 39. his verbis: *Quoniam autem continuus omnis motus est, & simpliciter quidem vnum, & continuum esse, necesse est.* Quod confirmat text. 41. vbi agens de vnitate numerica motus asserit, motum esse vnum numero, si sit continuus; continuum verò esse, si fiat tempore continuo, si autem interrumpatur tempus, & mobile quiescat, & post aliquod tempus moueatur, non esse iam eundem numero motum, sed alium numero distinctum. Ex quibus hoc argumentum euidens colligitur; omnis motus apud Aristotelem est continuus, & fit tempore continuo; sed alteratio tam secundum extensionem, quàm secundum intensionem est propriè motus; ergo vtroque modo est continua. Tertiò asserit quod sicut in instantibus nõ est tempus, nec in punctis magnitudo, sed hæc, & illud habent partes diuisibiles in infinitum, & neutrum componitur ex indiuisibilibus; ita etiam motus non est in instanti, neque componitur ex indiuisibilibus, sed ex partibus continuis, & diuisibilibus in infinitum. 6. libr. Phys. his verbis: *Eiusdem rationis est, & magnitudinem, & tempus, &*

motum ex indiuisibilibus componi, & diuidi in indiuisibilia, aut nullum. Ex quo aliud argumentum non minus euidens colligitur aduersus primam, & secundam opinionem hoc modo: motus secundum Aristotelem non fit in instantibus temporis, sed in partibus eius continuis, neque componitur ex indiuisibilibus: sed alteratio tam secundum extensionem, quàm secundum intensionem est verè, & propriè motus: ergo falsa est vtraque opinio, quæ asserit fieri in instantibus temporis, & non in partibus eius; fieri etiam modo indiuisibili per minima, ex quibus componitur.

114 Probatur deinde ratione vtramque opinionem esse falsam; primò, quia si agens approximatum passo in instanti producit minimum caloris, aut tempore statim sequenti agit, aut non: non agere repugnat, quia ab agente approximato naturaliter emanat actio; nec potest afferri alia ratio ad probandum, quod in instanti producat minimum qualitatis, nisi quia virtutem agendi habet passo approximatam: qua ratione ergo dicitur agere in instanti, probatur euidenter agere tempore statim sequenti: si verò agit; ergo aliquid producit circa passum. Probatur euidenter consequentia, quia non potest dari actio sine termino producto, sed nihil potest producere præter qualitatem; ergo falsum est; quod in tempore non detur alteratio, quæ non est aliud, quàm productio qualitatis Sed dicunt agere quidem tempore sequenti, & producere qualitatem, non eandem circa quam versatur alteratio, sed aliam, quæ est quasi dispositio subiecti ad illam, vt si agens sit ignis, non producit tempore sequenti calorem, sed raritatē quandam disponentem lignum ad recipiendum aliud minimum caloris in instanti terminatiuo eiusdem temporis. Hoc tamen falsum est, & argumento non satisfacit. Probo esse falsum, quia vel ignis simul producit vtramque qualitatem, nempe calorem, & raritatem, cum per vtramque qualitatem in se existentem naturaliter operetur, vel si aliquam producit priùs, hæc erit calor, quia fortior est calor ignis, & maioris actiuitatis ad agendum, quàm raritas; ergo priùs producet calorem, quàm raritatem in aqua. Et si dixeris ex parte sui verum esse, sed ex parte subiecti necesse est præcedere raritatem illud disponentē ad recipiendum calorem. Probatur hoc esse falsum, & contra experientiam, quia aqua inclusa in vase vitreo vndique clauso calefit à Sole, vel igne, & non rarefit, quia statim plenum vas confringeretur: ergo producitur calor per alterationem sine raritate præuia; quare falsum est, quod raritas sit dispositio necessaria ad calorem, & consequenter, quòd ignis tempore statim sequente producat raritatem disponentem, & non calorem. Quod verò

non

non satisfaciat argumento, etiam si verum esset, raritatem in tempore producere, ita probo. Raritas est qualitas quædam, vt docet expresè Arist. multis locis, & concedit vtraque opinio, & est qualitas habens contrarium, nempè densitatem; ergo productio raritatis est propria alteratio facta in tempore intermedio, & nō in instantibus, nec par minima modo indiuisibili: sed verè continua, sicut tempus, in quo fit. Hæc igitur solutio non solùm argumentum non soluit, sed ex ea probatur falsam esse vtramque opinionem, quòd alteratio non sit continua.

Secunda ratio procedit de illuminatione, quæ licet non sit propria alteratio, quia lux non habet contrarium, nec per se sit successiua, hoc tamen habet per accidens, quia luminosum approximatur corpori opaco per motum localem successiuum, vt patet in Sole illuminante hoc emisphærium: ab ea itaque tale argumentum desumitur. Agens naturale quo propinquius est passo, fortiùs agit in ipsum: ergo quo Sol propinquior fit per motum localem huic emisphærio, intensiùs illud illuminat: quod etiam est experientia notum, cum constet meridiano tempore intensius producere lumen, quam matutino: sed motus localis Solis est successiuus, & continuus, vt fatentur aduersarij: ergo approximatur agens passo motu successiuo, atque continuo: vnde sequitur illuminationem esse successiuam, atque continuam, & à fortiori alterationem propriam; quæ versatur inter qualitates contrarias, quia resistentia contrarij non potest in momento, aut simul superari, sed successiuè, & continuè. Nec potest vlla ratio probabilis afferri propter quam Sol approximatus aëri, cum non illuminet tempore intermedio, sed necessariò concedendum est agens naturale eo tempore, quo approximatum est passo, nihil in ipsum agere: cum non habeat locum in illuminatione dispositio raritatis, ad eam minimè requisitam. 115

Ad primum testimonium Arist. hac distinctione respondeo, in duplici sensu potest dici motus continuus. Primus sensus est, quòd nunquam interrumpatur, sed sine principio, & fine tendat mobile, vel saltem à puncto in quo incipit, sine vlla interruptione temporis moueatur, atque etiam sine vllo termino, in quo quiescat. Secundus sensus est, quod licet motus non semper duret, sed aliquando interrumpatur per quietem, eo tamen tempore, quo fit, continuè fiat, & non in instantibus temporis, sed in partibus eius continuis. Aristoteles ergo loco citato in argumento de solo primo modo continuitatis loquebatur intendens probare corpora non esse in continuo motu, hoc est, non semper moueri, sed aliquando interrumpere motum aduersus quosdam antiquiores Philosophos; & in eo-

dem sensu asseruit,quod qui dicit alterationem fieri continuè, aduersatur valde manifestis; cum experientia constet aliquando interrumpi. Quod verissimum est,sed non tollit esse continuam in secundo sensu; nam continuè fieri eo tempore, quo durat,omni motui propriè sumpto necessariò cõuenit,vt idemmet Aristoteles locis pro nostra sententia citatis expressè docet, in quibus eundem sensum tenet, non primum.

116 Secundum testimonium nihil probat contra nostram sententiam,nam in omni motu à contrario in contrarium reperitur productio vnius qualitatis,& corruptio alterius,vt in calefactione productio caloris,& corruptio frigoris, quas dicimus esse continuas in se,non inter se, hoc est, quamlibet esse continuam per proprias partes aliquo modo copulatas, non tamen esse continuam cum alia; ita vt calefactio continuetur cum corruptione frigoris, hoc enim benè probatur repugnare ex verbis Aristotelis, in quibus non negatur propria continuatio cuiuslibet motus per suas partes, & indiuisibilia.

Ad primum argumentum, negandum est, quod in instantibus temporis producantur partes qualitatis intensionis,vel extensionis,quia sicut in instanti non datur alteratio,nec motus, ita nec producitur pars qualitatis; sed licet non producatur pars in instanti, verum est in eo esse productam per partem motus præcedentem, & cum instantia sint actu infinita, videtur adhuc probare argumentum quòd infinita qualitas producatur secundum intensionem, & extensionem, si alteratio continuè fiat in partibus temporis. Cui respondent Conimbr. cap.4. huius libri q.2.art.3. non fieri alterationem per partes proportionales,nam si per has fieret, tam intensio,quàm extensio procederet in infinitum: cùm partes proportionales qualitatis productæ in infinitum procedant, & ita intenderetur,& remitteretur qualitas in infinitum, quod est falsum, sed fieri, per partes aliquotas, quarum quælibet habet certam dimensionem,& omnino est extra aliam, vt in quantitate se habent palmi,vel digiti. Et cum istæ partes, siue intensionis sint,siue extensionis, finitæ sint, quælibet alteratio est finita, & quælibet etiam qualitas finitam habet intensionem,& extensionem. Hæc tamen solutio nec omnino vera est, nec satisfacit argumento. Primum statim probabitur. Secundum verò sic probo. Siue fiat per partes proportionales, siue aliquotas alteratio, necessarium videtur, quod argumentum assumit;nempe in quolibet instanti temporis, quo durat, verum esse, quòd producta sit maior pars qualitatis intensionis, vel extensionis; nam licet in instanti non producatur pars qualitatis, producitur tamen in parte temporis, quam terminat, & ideo verùm est, in instanti esse

productam

productam: adhuc ergo restat soluendum argumentum.

Pro cuius solutione notandum, intensionem, & extensionem qualitatis, immo etiam productionem cuiusuis termini motus fieri per partes proportionales, atque etiam per æquales, vel aliquotas, diuersa ratione, quia eodem modo diuiduntur tempus, in quo fit motus, qualitas per motum acquisita secundum partes intensionis, & extensionis, & motus ipse per quem acquiritur. Vnde sequitur, quod sicut in parte aliquota temporis, fit pars aliquota motus, & in parte proportionali pars etiam proportionalis, & ita per partem aliquotam motus in parte aliquota temporis facta producitur pars aliquota intensionis, vel extensionis qualitatis, & in parte proportionali producitur etiam proportionalis, vt si in dimidia hora producitur vnus gradus caloris, in quadrante producetur medietas eiusdem gradus, quod tamen non est accipiendum secundum omnimodam proportionem, cum motus non sit eiusdem velocitatis secundum omnes partes, vt per se est manifestum. Partes autem proportionales tam temporis, quàm motus, & qualitatis productæ sunt actu infinitæ, sed includuntur in partibus aliquotis actu finitis, & cùm singulæ partes qualitatis aliquotæ, atque etiam omnes producantur tempore finito, & motu finito, non sequitur intensionem, & extensionem qualitatis procedere in infinitum, sed certum terminum habere, quo definiuntur, & certo etiam tempore absolui, ita vt alterius non procedant. Ad formam igitur argumenti dum dicitur in quolibet instanti temporis, in quo fit alteratio plus qualitatis esse productum secundum intensionem, vel extensionem; distinguendum est, nam in quolibet instanti terminante partem aliquotam temporis, & motus, verum est, sed non in quolibet instanti terminante partem proportionalem; quia sicut in qualibet parte aliquota includuntur infinitæ proportionales, quæ non faciunt eam maiorem, eodem modo includuntur infinita instantia, quibus terminantur, in quibus non est verum plus qualitatis esse acquisitum, quam in vno illo instanti terminatiuo eiusdem partis aliquotæ: & ideo non est bona illa consequentia; instantia temporis sunt infinita; ergo in toto tempore mensurante alterationem continuam erit qualitas intensa, vel extensa in infinitum, quia non est verum in quolibet instanti esse magis intensam, vel extensam, sed solùm in instantibus terminantibus partes temporis aliquotas. Vnde finita semper intensio, atque extensio erit, cum tempus sit actu finitum, atque etiam alteratio. Et ex his intelligitur non esse negandum, quod intensio, vel extensio fiat per partes proportionales, sed per has simul, ac per æquales fit 117

modo explicato. Et nihilominus argumentum non probat, continuam esse non posse, vel per minima fieri in solis instantibus temporis.

Secundum argumentum copiosiùs soluendum est quæstione sequente, vbi de modo, quo alteratio sit continua disputabitur: nunc verò dicendum est in singulis instantibus temporis mensurantis alterationem aliquid qualitatis produci, non quod sit pars intensionis, vel extensionis eius, sed indiuisibile, quo continuantur partes, ex parte cuius non est propriè successiua alteratio; sed ratione partium eiusdem qualitatis, quæ producuntur in partibus temporis, & quæ continuantur per eadem indiuisibilia in instantibus producta, vt quæstione sequenti declarabitur.

Tertium argumentum tangit aliam quæstionem inferiùs disputandam, nempe, an gradus intensionis eiusdem qualitatis perfectione differant; & priores subordinentur posterioribus, vel omnes sint eiusdem perfectionis nullam habentes subordinationem naturalem. Et qui tenent primum, asserunt primum gradum ordine naturæ priùs produci, ita vt non possit produci secundus[1], nisi eo præsupposito in subiecto. Et ex opposito octauum gradum priùs expelli, deinde septimum, & ita vsque ad primum. Alij verò alio modo respondent sic distinguentes gradus qualitatis, vel comparantur ad virtutem secundæ causæ in se consideratæ, vel ad eandem, vt determinatam à causa prima, à qua determinatur ad hanc numero actionem, & hunc numero effectum producendum, & non alterum: si ergo considerentur gradus qualitatis primo modo, concedendum est non esse maiorem rationem ob quam vnus gradus expellatur priùs quàm alter, si verò considerentur secundo modo, ille priùs expellitur, ad quem expellendum determinatur causa secunda à prima: & ideo non sequitur, quod omnes simul expelli debeant, vel nullum, sed successiuè expelluntur omnes, & vnus post alterum, iuxta modum prædictæ determinationis: & hæc est vera solutio, vt quæstione sequente ostendetur.

QVÆSTIO III.

Quonam modo continuetur alteratio secundum extensionem, & intensionem?

119 PRæsupposito ex quæstione præcedenti, quòd alteratio secundum extensionem, & intensionem sit continua, inquiritur in præsenti modus, quo continuetur. Et apud antiquiores interpretes Aristotelis nihil de tali modo continuationis reperitur, sed à solis recentioribus disputatur. Et quidem de extensione non est res adeo difficilis, quia cum qualitas corporea exten

extendatur per superficiem corporis: & superficies sit continua per propria indiuisibilia, nempe puncta, atque lineas, facilè intelligitur partes extensionis eiusdem qualitatis continuari per indiuisibilia superficiei quasi per accidens, sicut per accidens extensa est, vel per propria indiuisibilia, quæ in indiuisibilibus eiusdem superficiei inhæreant: illo enim modo continuari dicunt, qui soli quantitati concedunt proprias partes, & indiuisibilia, substantiæ verò, & qualitatibus, nec partes, nec indiuisibilia; sed hæc, & illas à quantitate accipere, quia motus à termino accipit continuationem: & eodem modo ac ille continuatur. Sed de intensione res est difficilior, quia cum fiat circa eandem partem subiecti, immo circa idem indiuisibile eius, valde difficile est continuationem ei tribuere, non enim possunt continuationem accipere partes intensionis qualitatis à partibus superficiei; cum non fiat intensio circa diuersas partes, sed circa eandem, in qua perficitur qualitas, & eodem modo non possunt continuari per indiuisibilia eiusdem superficiei: cùm fiat etiam circa idem indiuisibile, necesse est ergo proprias partes intensionis, propriáque indiuisibilia concedere qualitati, per quæ continuetur, & consequenter alterationi, per quam intenditur, sed adhuc hoc supposito difficile est continuationem ei tribuere.

Et prima opinio recentiorum asserit intensionem non continuari per propria indiuisibilia, quia vel illa non habet, (vt quidam eorum opinantur) vel etiāsi habeat, non potest propriè continuari per illa, sed solùm per immediatā successionē, quam habet vna pars eius post aliam. Quod hoc argumento probant. Impossibile est partes alicuius rei actu copulari termino communi, nisi actu existant, sed partes intensionis, cum sint successiuè, non existunt in instanti: quod est propria mēsura indiuisibilium eiusdem intensionis; ergo non possunt per hæc indiuisibilia continuari. Probatur vtraque pars antecedentis simul: quia non potest indiuisibile realiter copulare partes, vt punctum partes lineæ, nisi vtramque actu, & realiter attingat, sed indiuisibile motus non attingit actu, & realiter partem præcedentem, & subsequentem eiusdem motus; ergo nec potest eas actu, & realiter copulare, vel continuare. Probatur minor, quia indiuisibile motus solùm durat per instans, in quo iam non est pars præcedens, subsequens verò nondum est, ergo neutram potest actu, & realiter attingere, neque continuare. Probatur hæc vltima consequentia, quia non potest attingi reali, & Physico contactu, id quod actu non est. Et propter hoc idem argumentum vniuersaliter asserit hæc opinio successiua omnia, vt tempus, & motus non posse alio modo continuari, quàm per im- 120

mediatam successionem partium, per quam aliquo modo dicuntur facere vnum tempus,& vnum motum. Hæc tamen sententia in principiis Aristotelis, & in vera Philosophia prorsus est improbabilis, Probatur primum, quia Aristoteles 5. libr. Phys. text. 39. & 40. tria asserit de continuatione motus. Primum, illos motus dumtaxat continuos esse, quorum vltima sunt vnum. Secundum, idem esse quod motus sit vnus numero, atque continuus. Tertium, illos motus, qui immediatè sibi succedunt, non esse continuos, sed contiguos, & consequenter se habere. Ex quibus sequitur primò falsam esse prædictam sententiam, quod partes motus, & temporis continuentur per solam immediatam successionem partium. Probatur, quia immediatè sibi succedentia consequenter se habent: ergo non sunt continua, sed contigua. Probatur consequentia, quia vel vltima eorum (si vltima habent) simul sunt, quod est definitio contiguorum, vel consequenter se habentium, vel si non habent vltima, non possunt esse vllo modo continua, quia vltima eorum non sunt vnum. Secundò sequitur, quod si immediata successio partium sufficeret ad aliquam continuationem, motus specie diuersi possent hoc modo continuari. Probat Aristoteles hanc consequentiam his verbis: *Postquam enim cucurrit aliquis, statim febricitare potest?* Consequens autem patet esse falsum: ergo prædicta opinio nullam potest habere probabilitatem in doctrina Aristotelis.

121. Sed probatur idem habere in vera Philosophia, quia impossibile est aliqua efficere vnum, nisi actu, & realiter vniantur;& impossibile est actu, & realiter vniri, nisi vnum actu, & realiter attingat aliud, aut immediatè per se, aut per aliquem modum vnionis; sed partes motus, & temporis iuxta eamdem sententiam, nec se attingunt per se, quia non existunt simul, sed vna iam non est, & alia nondum est, sed nec se attingunt per instans, nec per indiuisibile motus, quia cum neutra sit, dum est instans, non possunt ab eo attingi, nec eo medio vna attingere aliam; ergo nec possunt partes motus, & temporis efficere vnum tempus, vel vnum motum realiter: & ideo nullus dabitur motus realiter vnus, aut vnus numero, nec tempus erit vnum, sed tot, quot sunt partes: quod est falsum.

Hac refutata sententia cæteri omnes recentiores conueniunt in eo, quod intensio qualitatis continuetur propriis indiuisibilibus, sicut qualitas ipsa per eam producta habet proprias partes intensionis, & propria indiuisibilia etiam intensionis, quibus continuatur. Sed non omnes sentiunt eodem modo, nam quidam eorum tenentes indiuisibilia esse modos, & non res, & ideo per se adhærere partibus, à quibus separari

repugnat,

repugnat,& non per alios modos vnionis, ponunt in motu duplicia indiuisibilia terminatiua , & continuatiua. Et terminatiua asserunt produci per partes motus, quas terminant, ita vt pars quælibet motus producatur suo indiuisibili terminata, sed quia indiuisibilia hæc non possunt permanere sine partibus,quas modificant , necesse est desinere esse cum illis,& produci de nouo alia continuatiua,quibus vna pars motus continuetur cum alia,& ideo continuatiua hæc sunt modi vnionis, & distinguuntur ratione officij realiter, & formaliter à terminatiuis desinentibus cum partibus motus, sicut cum eisdem producuntur;non tamen producuntur per partes motus eadem continuatiua, sed sunt mutationes quædam instantaneæ procedentes ab eodem agente , & successiuè receptæ in eodem mobili in singulis instantibus temporis mensurantis motum, & per has mutationes instantaneas, quæ sunt indiuisibilia continuatiua motus , producuntur indiuisibilia qualitatis , continuatiua partium intensionis eius , vel in aliis motibus partium termini per motum producti. Et hæc est secunda opinio in ordine.

Quæ probatur hoc argumento. Repugnat produci partem termini, nisi suo indiuisibili terminatam : ergo repugnat etiam produci partem motus , nisi suo indiuisibili terminatam. Probatur consequentia , quia eadem est proportio inter partem motus, & termini per eam producti : vnde sequitur tot dari indiuisibilia terminatiua partium motus , quot sunt partes in eodem motu : & per easdem partes motus produci ab eodem agente , sicut per easdem partes motus producuntur partes termini suis indiuisibilibus terminatæ. Hæc autem indiuisibilia terminantia sunt modi earundem partium , quas terminant; ergo ita terminant , vt non sint continuatiua. Probatur consequentia , quia tempore , quo fiunt , nondum sunt partes motus sequentes : ergo nec eas copulant cum præcedentibus, quia quod non est,non potest realiter coniungi alteri, nec potest dici,quod copulare eas poterunt, dum fuerint, quia de ratione intrinseca modi duo sunt : & quod actu modificet , & quod non possit separari à re, quam modificat : ergo si eas actu non copulant , repugnat posse eas copulare , immo repugnat esse modos earum : cum semel ab eis inueniantur realiter separata. Quare necesse est desinere cum partibus motus , quas terminãt, & produci noua alia indiuisibilia,quibus continuentur partes motus : & cum non possint per terminatiua continuari , & necesse sit continuas esse per aliqua indiuisibilia. Secundò, quia terminare,& continuare sunt diuersa officia ; cum continuatiuum sit modus vnionis duarum partium : terminatiuum 122

tiuum verò ſolum vni parti adhæreat:ergo non poſſunt officia hæc in eodem indiuiſibili cõcurrere ſed diuerſa ſecundum ſpeciem,& entitatem poſtulant.Et cum duo indiuiſibilia non poſſint eſſe immediata, repugnat terminatiuo ſuccedere immediatè continuatiuum, niſi corrupto eodem terminatiuo, quare neceſſe eſt tot ponere terminatiua,quot continuatiua,ſed corrumpi illa per immediatam ſucceſſionem horum.

123 Sed hæc etiam ſententia falſa eſt, quia multiplicat infinita indiuiſibilia ſine neceſſitate:quod ſic probo: eadem indiuiſibilia poſſunt terminare partes motus præcedentes, & copulare eas cum ſequentibus:ergo ſufficiunt indiuiſibilia continuatiua pro vtroque officio terminandi,& continuandi:quare fruſtra multiplicantur alia ad terminandas partes præcedentes. Probatur antecedens, quia indiuiſibile continuatiuum etiam in ſucceſſiuis,vt docet expreſsè Ariſtoteles.8.lib.Phyſic.tex. 69. idem eſt ſecundum rem tangens vtramque partem, ſed ratione diuerſum,quia finis præcedentis eſt,& initium ſequentis,vt inſtans temporis copulans præteritam partem cum futura finis præteritæ eſt,& initium futuræ.Eſſe autem finem partis præcedentis eſt eſſe terminum eius: ergo indiuiſibilia continuatiua ſufficienter terminant partes præcedentes,quare fruſtra ponuntur infinita terminatiua diuerſa à cõntinuatiuis pro eis terminandis.Secundò probatur falſitas eius argumento ad hominem, quia indiuiſibilia terminatiua, quæ producuntur cum partibus motus, non poſſunt eſſe continuatiua partium præcedentium (quas terminant)cum ſequentibus, quia dum hæc indiuiſibilia actu ſunt,nondum ſunt partes motus ſequentis: ergo non poſſunt eas realiter attingere,nec realiter copulare, quia id, quod non eſt, non poteſt attingi, neque copulari realiter; & ideo debẽt poni alia indiuiſibilia(his corruptis) quę ſint mutationes inſtantaneæ, per quæ continuetur pars præcedens cum ſequẽti, ex quo ego ita arguo. Hæc alía indiuiſibilia producta ad continuandum (corruptis terminatiuis) non poſſunt continuare partes motus: ergo fruſtra ponuntur. Probatur antecedens eadem ratione, quia hæc indiuiſibilia ſunt mutationes inſtantaneæ,& ideo in inſtanti ſunt,& tantùm durant per inſtans: ſed, in inſtanti,in quo ſunt,non ſunt partes motus præcedentes,nec etiam ſequentes,quia nulla pars motus datur in inſtanti, ergo non poſſunt eas continuare.Probatur conſequentia eodem modo quo probatur ab eis de indiuiſibilibus terminatiuis. Quia, quod non eſt actu, non poteſt actu, nec realiter attingi: ergo nec poteſt actu,& realiter copulari cum altero,etiam non exiſtente actu,& realiter:ſed pars motus præcedens non eſt in illo inſtanti, ſed præceſſit, pars verò ſequens nondum eſt,cum ſit

tura: ergo non potest attingi actu, & realiter ab illa mutatione instantanea, quæ ponitur pro indiuisibili continuatiuo motus, nec ideo poterit copulari.

Ideo alij ex iunioribus tenentes indiuisibilia non esse modos partiũ, sed res distinctas ab eis, & ideo non adhærere per se eisdem partibus, sed per alios modos vnionis, non distinguunt in motu indiuisibilia terminatiua à continuatiuis, sed asserunt continuatiua omnia esse terminatiua partium præcedentium, & eas simul copulare cum sequentibus: immo quodlibet continuatiuum posse esse terminatiuum totius motus, si in eo sistat mobile, atque etiam vltimum indiuisibile terminans totum motum potuisse esse continuatiuum, si non sisteret mobile in eo, sed vltra procederet continuans motum. Et hæc est tertia opinio; quam sic probant: frustra fiunt per plura, quæ per pauciora possunt sufficienter; sed eadem indiuisibilia continuatiua actu terminant partes præcedentes motus, & possunt etiàm terminare totum motum, si in eis sistat; ergo per hæc sola potest continuari, & terminari motus, supposito quod non sint modi partium eius, sed res à partibus distinctæ; quare hæc sufficiunt, & superuacanea erunt alia.

Hæc tamen sententia satis probabilis posset reputari, si verum esset, quod præsupponit, nempe indiuisibilia non esse modos, sed res distinctas à partibus, quibus non per se adhærent, sed per alios modos ex natura rei distinctos. Hoc tamen falsum esse probauimus 6. lib. Physic. Et ideo falsa censenda est. Quod breuiter nunc probari potest, quia si indiuisibilia motus non sunt modi partium, sed res, sequitur eas non continuare. Probatur ex definitione continuorum tradita ab Aristotele 5. lib. Physicorum text. 3. *Continua sunt, quorum vltima sunt vnum.* Sed indiuisibilia motus secundum hanc opinionem non sunt vltima partium; cum non adhæreant eis per se, sed per alios modos, qui propriè sunt vltima earum: ergo partes non continuantur per indiuisibilia, quæ sunt res, immò nec per illa possunt immediatè terminari, sed per modos earum; & ideo nec erunt continuatiua, nec terminatiua. Secundò sequitur partes motus nullo modo continuari, hoc est, nec per indiuisibilia, nec per modos earum. Probatur, quod non per modos, quia quodcunque indiuisibile vnitur diuersis partibus: ergo per diuersos modos vnionis: quare non erit vnus modus duarum partium: per diuersos autem continuari non possunt, quia vltima earũ non erunt vnum, sed multa. Quod verò non continuentur per indiuisibilia ipsa, iam probatum est; cum non per se attingant partes, sed per modos. Tertiò sequitur ex eadem sententia indiuisibilia in continuo esse immediata, contra Aristotelem,

(124 in right margin placed at paragraph start)

te1em, & omnes. Probatur consequentia, quia modi per quos indiuisibilia adhærent partibus; non minùs sunt indiuisibiles, quam ipsa,& tamē sunt immediati respectu eorum cū per ipsos vniantur partibus: ergo dantur indiuisibilia immediata. Et tandem hæc sententia multiplicat infinitos modos, qui cum sint entitates distinctæ ex natura rei ab eisdem indiuisibilibus, atque etiam à partibus, multiplicat infinitas entitates reales; & sine necessitate, quia si dicatur indiuisibilia esse modos, (quod valde probabile est, per se vnientur partibus,& non erit necessarium multiplicare alios modos.

125 His igitur sententiis refutatis, nostram explicamus tribus conclusionibus præsupponentibus indiuisibilia omnium continuorum, siue successiuorum,vel permanentium modos partium esse, & non res ab eis distinctas,vt nunc probatum est,& in 6. lib. Phys. Prima conclusio sit qualitas habet propria indiuisibilia intensionis,quibus cōtinuantur partes intensionis eius,& his indiuisibilibus correspondent propria indiuisibilia in motu intensionis, quibus partes eiusdem motus continuantur. Prima pars huius conclusionis præsupponitur probata ex 6.lib. Phys. secunda verò ex refutatione primæ opinionis,quia alteratio est motus continuus secundum extensionem,& intensionem; sed motus intensionis non potest esse continuus per solam successionem immediatam partium: nec per indiuisibilia subiecti, cum fiat circa eandem partem eius, immo circa idem indiuisibile: ergo debet habere propria indiuisibilia, quibus continuentur partes eius.

Secunda conclusio; motus intensionis, & quicumque alius non habet indiuisibilia terminatiua, sed solùm continuatiua, præter vltimum, quod est primum esse mobilis in termino ad quem, & primum non esse motus. Hæc etiam quantum ad primam eius partem probatur primò ex refutatione secundæ opinionis, hoc modo. Non sunt multiplicandæ entitates reales sine necessitate, sed per sola indiuisibilia continuatiua præstatur totum illud, propter quod præstandum multiplicantur terminatiua: ergo non debent multiplicari, sed solùm sunt ponenda continuatiua. Probatur minor, quia terminatiua solùm multiplicantur ad terminandas partes præcedentes motus, sed has terminant sufficienter continuatiua: ergo hæc sufficiunt. Minorem sic probo. Quodlibet indiuisibile cōtinuatiuum motus vnit partē præcedentem cum sequenti,tanquam finis illius, & principium huius, sed esse finem, & terminum idem prorsus sunt;ergo quodlibet continuatiuum est sufficiens terminus præcedentis partis.

Secundò probatur ex aliis continuis, & præsertim ex tempore

pore,nam in nullo continuo permanente ponuntur terminatiua indiuisibilia,sed solùm cõtinuatiua, quorum quodlibet est terminus partis præcedentis, & initium sequentis, & etiam in continuo successiuo;quod est tempus, solùm ponuntur instantia continuatiua, nec ab aliquo multiplicantur alia, immo nec multiplicari possunt:ergo nec multiplicanda sunt in motu.

Secunda pars eiusdem conclusionis asserit præter indiuisibilia continuatiua ponẽdum esse vltimum terminatiuum.Quam probo,ex continuis permanentibus, in quibus communis sententia Philosophorum,& Mathematicorum ponit duo extrema indiuisibilia pro terminis præter cõtinuatiua, quæ sunt in medio,vt in linea duo puncta,& in superficie duas lineas : ergo in motu ponendum est vnum ex parte finis, quia ex parte principij nullum habet indiuisibile.Probatur consequentia ex similitudine omniũ,& ex Arist.6.lib.Phys.text.45.& 49.vbi expressè docet in motu non dari primum indiuisibile, sed vltimum tantùm præter infinita continuatiua partium eius. Hoc autem indiuisibile terminatiuum distinctum est à continuatiuis,non solùm secundum entitatem,sed etiam secundum speciem, vel rationem formalem Quod sic probo. Terminare, & continuare sunt distincta officia indiuisibilium, quorum vtrumque non potest eidem conuenire ; ergo distinguuntur continuatiua à terminatiuis ratione formali. Probatur antecedens, quia indiuisibilia hæc sunt modi partium,vt supponimus, sed de ratione intrinseca modi est,actu modificare, & inseparabilem esse à re, quam naturaliter modificat : ergo de ratione indiuisibilis continuatiui est esse modum vnionis actu copulantem vnam partem cum altera ; & de ratione intrinseca terminatiui est esse actualem terminum non vniens, sed solùm finiens rem, cuius est:ergo neque terminans potest continuare, alioqui separaretur realiter à re,quam continuare potest, cum eã actu nõ continuet, neque etiam continuans potest terminare simpliciter, quia terminare simpliciter non est esse modum vnionis, quod 127 est ratio intrinseca continuatiui. Dixi autem cõntinuatiuum non posse terminare simpliciter, hoc est non posse esse extremum totius continui, quia secundum quid terminare potest, hoc est partem præcedentem,cuius finis est, & simul eam coniungere cum sequenti, vt docuit expræssè Aristoteles, & nos probauimus: hoc tamen ideo est, quia in officio continuandi includitur officium terminandi partem præcedentem, quod solùm est terminare secundum quid : sed ab officio terminandi simpliciter omnino diuersum est officium continuandi : & ideo repugnat in eodem indiuisibili realiter concidere,

Sed

Sed contra has duas conclusiones est argumentum satis difficile;quia subsistentia ex communi sententia omnium est modus naturæ; & nihilominus terminans propriam naturam actu potest terminare alienam, vt videmus in Christo, in quo vnica subsistentia verbi terminauit naturam diuinam ab æterno, humanam verò, non nisi in tempore; probabile est, posse subsistentiam creatam terminare alienam naturam per potentiam Dei absolutam:ergo datur modus, qui vnum officium exercet actu, & aliud potest exercere in potentia & ideo realiter separari potest à re, quam modificat: nam si subsistentia creata terminaret alienam naturam, posset etiam illam dimittere,& solùm terminare propriam.Respondetur tamen concesso antecedenti,quod subsistentia sit modus suæ naturæ, cui per se vnitur,à qua non potest separari,sed negando quod respectu alienæ sit modus, nam licet posset ei vniri, eámque terminare, sed non potest ei vniri per se immediatè, sed per alium modum vnionis,quem ponunt communiter Theologi in vnione Verbi diuini cum humanitate, & ponendus esset in vnione naturæ creaturæ ad suppositum creatum; & huius ratio est natura, & essentia modi consistens in actuali modificatione. Itaque subsistentia in his casibus esset modus, & res diuersa ratione, aut respectu diuersorum,respectu quidem propriæ naturæ, cui per se vnitur, & quam inseparabiliter terminat, motus: respectu verò alienæ,res,cui per alium modum vnionis vnitur, & quam separabiliter terminat. Daturque exemplum in linea, & superficie,quæ respectu suarum dimensionum sunt res, & veræ species quantitatis distinctæ inter sese, & à corpore; sed respectu alterius sunt modi vnionis, & indiuisibilia, per quæ copulantur partes,vt linea in quantum indiuisibilis est modus vnionis, per quem continuantur partes superficiei, & superficies modus vnionis,per quem copulantur partes,corporis: has autem duas rationes modi, & rei in eodem indiuisibili motus concurrere repugnat, sicut repugnat concurrere in puncto, & hæc repugnantia prouenit ex officiis naturalibus eorum, quia cum sint purè indiuisibilia,sicut punctum;& modi vnionis partium non possunt habere officium terminandi in potentia, nec indiuisibile terminatiuum potest continuare, quia ex propria ratione repugnant in eodem duo hæc officia, vt ex propriis rationibus satis est manifestum.

Vltima conclusio, indiuisibilia motus intensionis, & cuiuscumque alterius non producuntur per partes motus, sed sunt mutationes quædam instantaneæ procedentes ab eodem agente à quo est motus in instantibus temporis mensurantis motum, & per illas producuntur in eisdem instantibus indiuisibilia

lia termini. Probatur, quia si indiuisibilia motus producuntur per partes motus, per easdem producentur indiuisibilia termini;sed partes motus sunt in partibus temporis,& non in instantibus : ergo in instantibus temporis nihil omnino motus aut termini producitur. Et ex hoc sequitur,indiuisibilia motus nihil esse reale, sed solam denominationem extrinsecam. Probatur consequenita, quia indiuisibile motus est mutatum esse,sed mutatum esse est in instanti, & non in tempore : (vt per se est manifestum)ergo indiuisibilia motus sunt in instantibus temporis,tanquam in propria,& adæquata mensura; quare si in istātibus temporis nihil producitur,nec vlla actio,vel motus datur,nihil reale in eis erit pertinens ad motum,sed solùm dicetur in eis, mobile mutatum per extrinsecam denominationem à parte motus facta,& ita nihil reale erunt indiuisibilia motus, sed sola denominatio extrinseca. Secundò , si indiuisibilia motus, & termini producuntur in tempore cum partibus motus, & termini , sequitur partes motus non alio modo continuari, nisi per immediatam successionem,quod tanquam improbabile reiecimus supra.Probatur cōsequentia,nam si cum parte motus producitur continuatiuum eius:ergo in tempore erit, sicut pars ipsa motus : vnde sequitur,quod sicut in instanti sequenti post partem temporis,in qua est pars motus cum suo continuatiuo,iam non est eadem pars motus,sed desiuit esse per primum non esse, ita nec erit continuatiuum eius,quod cum ea desinere necesse est,sicut fuit cum ea productum ; sed nec est pars sequens motus in eodem instanti temporis , neque aliquid eius: ergo neutra pars,neque aliquid earū,quod sit principium vnius, & finis alterius est in eodem instanti , quare in eo non poterunt per aliquid reale ad eas pertinens,vel eas attingens continuari,sed solùm dicentur continuæ per immediatam successionem. Et ex his infertur veritas nostræ conclusionis , quod cum indiuisibilia motus sint realia , & in instantibus temporis sint tanquam in propria mensura , & non in tempore , necesse sit ponere,quod sint mutationes instantaneæ,per quas partes motus continuentur , & indiuisibilia termini producantur , sicut partes eiusdem termini producuntur per partes motus. Quòd verò mutationes istæ instantaneæ sint actu infinitæ per totam successionem motus fluentes, non est inconueniens , cum sint mōdi quidam imperfectissimi , sicut indiuisibilia ipsa termini per eas producta ; & sicut instantia temporis, puncta, lineæ, & superficies , quibus continuantur, & terminantur partes corporis , in quibus omnibus nullum est inconueniens dari actu infinitum , sicut nec in partibus proportionalibus eorundem continuorum , nam incompletæ quædam entitates sunt , ex

quibus ſit vna entitas numerica,atque completa motus.

128 Reſtat ſoluere argumenta aliarum opinionum. Et ad argumentum primæ diſtinguenda eſt minor de exiſtentia partium motus,ſicut de exiſtentia partium temporis;nam exiſtentia duplex eſt permanens , & ſucceſſiua, ſicut etiam eſſentia vna eſt permanens,alia ſucceſſiua,& exiſtentia partium motus,& temporis non eſt permanens, ſed ſucceſſiua, vel fluens. Dum ergo dicitur in inſtanti non eſſe partes motus , nec temporis , concedendum eſt tunc non habere eſſe permanens, ſicut habẽt homo,vel equus; ſed nec habere exiſtentiam fluentem adæquatè, quia ſucceſſio non poteſt eſſe adæquatè in inſtanti ; habent tamen inadæquatè exiſtentiam in inſtanti , in quantum inſtans eſt finis, vel terminus immediatus partis præcedentis,& principium immediatum partis ſequentis.Et hoc ſufficit vt vtramque attingat actu,& realiter, non quidem contactu , vel attingentia permanenti,ſed fluente; quia medio inſtanti cõiunguntur,& efficiunt vnum continuum ſucceſſiuũ,& adæquatè fluens, habénſque proinde exiſtentiam , atque præſentiam actualem fluentem.Quod in flumine conſtat euidenti experientia , nam ſi iuxta illud permaneat homo,euidens eſt totam aquam tranſactam ab eo puncto,quo cœpit eſſe in eo loco,fuiſſe ei præſentem,& tamen nulla pars fuit illi præſens præſentia permanenti,cum nulla iuxta eum permanſerit;ſed per cõtinuum fluxum omnes tranſierunt. Fuerunt igitur ei præſentes omnes præſentia fluente , aut ſucceſſiua , & ita de motu,& tempore ſentiendum,cuius partes attingunt indiuiſibilia tactu fluente,in quantum quodlibet eorum eſt immediatus terminus præcedentis,& immediatum principium ſequentis.

Ad primum argumentum ſecundæ opinionis concedendum eſt antecedens cum prima conſequentia, quod non producatur pars motus,niſi ſuo indiuiſibili terminata ; ſed neganda eſt ſecunda conſequentia , quod dentur indiuiſibilia terminatiua in medio motus diſtincta à continuatiuis , quia quodlibet continuatiuum ſufficienter terminat partem præcedentem motus, cum ſit finis eius,& principiũ partis ſequentis,ideo ſuperfluunt indiuiſibilia terminatiua diuerſa à continuatiuis, & propterea non ſunt ponenda. Conſequenter etiam negandum eſt , quod per partes motus producantur indiuiſibilia motus,ſed ſunt mutationes inſtantaneæ ſuccedentes partibus motus , quia ſi per partes motus producerentur,nihil remaneret producendum in inſtantibus temporis , in quibus cum ſint mutata eſſe motus tanquam in propria menſura,ſequeretur nihil eſſe mutata eſſe motus,ſed ſolam denominationem extrinſecam à parte motus præcedente , quod eſt falſum.

Ad

Ad secundum distinguendum est antecedens, quod terminare, & continuare partes motus sint diuersa officia, nam terminare dupliciter sumitur, simpliciter, & secundum quid. Simpliciter sumitur pro eo quod est, esse vltimum, in quod res finitur, vel definit; ita vt alterius non transeat, vt extremum punctum, vel vltimus terminus vltra quem non transit motus, dicuntur termini simpliciter, sed terminare secundum quid est esse finem partis præcedentis, vltra quem non transit, sequitur tamen alia pars immediatè, cuius ille idem finis partis præcedentis initium est, vt punctum quodlibet, in medio lineæ, & instans temporis dicuntur termini secundum quid, quia non terminant totam lineam, vel totum tempus, sed partem tantùm præcedentem. Esse igitur terminum simlpiciter, & continuatiuum officia sunt specie diuersa. Et ideo indiuisibile terminatiuum simpliciter, & continuatiuum distinguuntur specie; terminare verò secundum quid non distinguitur ab officio continuandi, sed in eo includitur essentialiter tanquam pars, vel aliquid eius, nam continuare dicit esse modum vnionis duorum, ita vt vnius sit finis, & alterius principium. Vnde sequitur omne indiuisibile continuatiuum ex propria ratione esse terminatiuum, non simpliciter, sed secundum quid. Secundò sequitur indiuisibilia terminatiua totius motus, & continuatiua partium eius distingui non solùm ex natura rei, sed specie; terminatiua verò secundum quid, hoc est præcedentis partis coincidere omnino cum continuatiuis. Et cum vnum sit tantùm indiuisibile terminatiuum totius motus, & duo tantùm terminatiua continuorum permanentium, hæc solùm multiplicanda sunt præter continuatiua.

Ad argumentũ tertiæ opinionis concedenda est maior, quod non sunt plura multiplicanda, quando pauciora sufficiunt. Sed minor neganda, quod indiuisibilia continuatiua sufficiant ad motum. Et cum dicitur, quodlibet continuatiuum posse esse terminatiuum totius motus si in eo sistat mobile, negandum est; quia eo ipso, quod indiuisibile continuat, debet esse modus vnionis duarum partium, nempe principium sequentis, & finis præcedentis, quod non habebit si in eo sistat motus, & ideo necesse est, dum mobile sistit, loco indiuisibilis continuatiui, quod daretur, si continuaretur motus dari aliud indiuisibile terminatiuum, quod est mutatio instantanea specie distincta ab aliis, quæ ponuntur in medio motus, ratione diuersi officij. Vt autem detur hoc indiuisibile terminatiuum, nunquàm est necessarium corrumpi continuatiuum, nisi dum diuiditur continuum permanens, quia dum sistit mobile, non sequitur alia pars motus, & ideo nec præcedens cum ea vnitur: ergo non

datur modus vnionis pro ea vnienda cum sequenti, sed indiuisibile terminans totum motum sequitur partem motus praecedentem productum non per partem motus praecedentem, sed quod sit mutatio instantanea eidem parti motus succedens in instanti terminatiuo temporis.

130 Notandum denique est doctrinam à nobis traditam in hac quaestione de indiuisibilibus in tribus esse diuersam ab his, quae de eisdem indiuisibilibus diximus in 6. lib. Phys. vbi primò dictum est eadem esse indiuisibilia terminatiua, & continuatiua. Secundò, omne indiuisibile continuatiuum posse esse terminatiuum. Tertiò, omnia produci per partes motus praecedentes, & non per mutationes instantaneas. Nunc verò (re meliùs considerata) dicimus non esse eadem indiuisibilia continuatiua, & terminatiua totius motus, sed diuersa, atque specie distincta. Secundò, nullum continuatiuum esse posse terminatiuum simpliciter. Tertiò, omnia indiuisibilia motus esse mutationes instantaneas, & nullum indiuisibile termini produci per partes motus, sed per tales mutationes instantaneas produci indiuisibilia termini eiusdem motus; per haec igitur corrigi debent, quae eo loco scripta à nobis sunt.

QVÆSTIO IV.

An intensio semper, & necessariò sit continua?

131 PRiùs quàm diuersas sententias proponamus, explicanda sunt diuersa indiuisibilia continuatiua necessariò ponenda in motu alterationis, atque in termino per eam producto, qui est qualitas corporea habens partes, vel gradus intensionis, & extensionis, sicut per motum intensionis, & extensionis producibilis est cum expulsione contrarij. Indiuisibilia autem motus, per indiuisibilia termini explicanda, atque intelligenda sunt. Qualitas igitur in subiecto producta habet partes extensionis, & cùm sit vna numero extensa per totum subiectum, debet esse continua secundum extensionem, quia vnum numero, & vnum continuum idem sunt. Ideo debet habere continuatiua suae extensionis, quae sint indiuisibilia secundum extensionẽ, quia continuatiuum extensionis extensione carere debet. Haec autem indiuisiblia continuatiua extensionis recipiuntur in indiuisibilibus continuatiuis quantitatis, in qua proximè extenditur qualitas, vt in punctis; sed haec eadem indiuisibilia qualitatis continuantia extensionem eius in subiecto, intensionem possunt suscipere, quia sicut ipsamet qualitas extensa potest intẽdi, hoc est perfici in eisdẽ partibus subiecti, ita indiuisibilia extensionis eius possunt secundũ gradus intensionis perfici circa eadem indiuisibilia quantitatis, in quibus inhaerent. Et sicut intensio partium

tium qualitatis succeſſiuę,atque cõtinuæ,ita intenſio eorundem indiuiſibilium ad eundem motum continuum pertinens debet eſſe ſucceſſiua,atque continua; ita vt in eodem tempore in quo intenduntur partes extenſionis qualitatis inhærẽtes in partibus ſubiecti, intendantur indiuiſibilia eius inhærentia in punctis eiuſdem ſubiecti: itaque hæc indiuiſibilia extenſionis habent latitudinem gradualem intenſiouis, quam neceſſe eſt eſſe continuam & indiuiſibilem in hoc genere; & ideo propria indiuiſibilia habere, quibus continuetur. Et hæc indiuiſibilia extenſione carent,quia ſunt continuatiua intenſionis rei inextenſæ, hoc eſt illius indiuiſibilis,quod continuat extenſionẽ partium, carent quoque intenſione, quia ſunt cntinuatiua intenſionis eiuſdem. Et,propterea vocari poſſunt indiuiſibilia omnino,quia partibus omnino carent,hoc eſt tam extenſionis, quàm intenſionis;& recipiuntur in eiſdẽ indiuiſibilibus ſubiecti,vt in punctis, quia circa ſidem ſubiectũ perficiuntur indiuiſibilia qualitatis, ſicut partes extenſionis eiuſdem qualitatis; quas continuant,perficiũtur circa eaſdem partes ſubiecti.Præter hæc duo genera indiuiſibilium,quę recipiuntut in indiuiſibilibus ſubiecti,vt in punctis, neceſſe eſt ponere alia,quæ ſint continuatiua intenſionis,quam habẽt partes eiuſdem qualitatis extenſæ per partes ſubiecti; cum notum ſit partes caloris vt vnum extenſas per omnes partes ſubiecti,perfici poſſe in eiſdem partibus ſubiecti, ita vt ſint intenſæ vt duo,vt tria,vel vt quatuor. Et de hac 12 intenſione partium qualitatis certum eſt ſucceſſiuè,atque continuè fieri: quare ſua indiuiſibilia habere debet, per quæ continuetur; & eiuſmodi ſunt illa,quæ vocantur gradus intenſionis; vt calorem in his partibus eſſe vt vnum,velut dimidium,aut vt tertiam partem vnius gradus;& ſic de cæteris partibus minoribus eiuſdem gradus, atque etiam de aliis gradibus ſuperioribus cum ſuis partibus, vt de calore vt duo,vt tria,vel vt quatuor.Et hæc dicuntur indiuiſibilia intenſionis continuantia intenſionem partium qualitatis, quas habet in diuerſis partibus ſubiecti; & ideo intenſione carent eadem indiuiſibilia,quia quod intenſionem continuat, intenſione carere debet; cum ſit ſub tali ratione intenſionis indiuiſibile. Sunt tamen diuiſibilia ſecundum extenſionem,quia calor vt vnum per totam manum extenditur,& ſimiliter calor vt duo,& vt tria,atque etiã vt dimidium, vel vt tertia pars,aut quarta vnius gradus,&ideo ſicut carẽt partibus intenſionis,quia eſſe vt vnũ,vel vt duo cõſiſtit in indiuiſibili,ita habẽt partes extenſionis;cum idem gradus intenſionis in hoc genere indiuiſibilis ſit extenſus per partes ſubiecti, & proptetea vocantur indiuiſibilia intenſionis tantùm, per quæ cõtinuatur intenſio partiũ qualitatis extẽſę per partes ſubiecti;

sed diuisibilia secundum extensionem. Vnde sequitur in subiecto diuisibili recipi, nempe in eisdem partibus subiecti, per quas extenduntur. Et cum extensio horum sit continua per easdem partes subiecti, indiget suis continuatiuis, quæ sint indiuisibilia vtroque modo, nempe secundum extensionem, & intensionem simul; & sint in eisdem indiuisibilibus subiecti; non tamen sunt alia distincta ab illis, quos posuimus pro continuatione intensionis indiuisibilium extensionis, vt inferiùs ostendemus. Vnde sequitur tria genera indiuisibilium esse ponenda; & non plura: primum genus est indiuisibilium extensionis pro continuanda extensione partium intensarum qualitatis. Secundum, indiuisibilium, tam intensionis, quàm extensionis pro continuanda intensione indiuisibilium primi generis. Hæc duo genera indiuisibilium debent esse in subiecto indiuisibili, hoc est in indiuisibilibus subiecti. Tertium genus est indiuisibilium intensionis tantùm pro continuanda intensione partium eiusdem qualitatis, diuisibilia verò secundum extēsionem, & ideò debent esse in subiecto diuisibili, nēpe in partibus eiusdem subiecti, in quibus extenduntur. Præterea verò non est aliud genus indiuibsilium multiplicandum, quia non restat aliud officium continuandi in intensione, & extensione partium, & indiuisibilium qualitatis, ad quod sit necessarium, vt consideranti erit manifestum.

133 His suppositis prima opinio recentiorū distinguit duplicem intensionem qualitatis; vnam, quæ conuenit indiuisibilibus extensionis existentibus in partibus subiecti, & cōtinuantibus extensionem partiū qualitatis in partibus subiecti factā, & aliam, quæ conuenit partibus eiusdem qualitatis extēsis ad partes subiecti, quam simpliciter vocamus motum intēsionis: & de intensione indiuisibilium dicūt semper, & necessariò esse cōtinuam. De intensione verò partium distinguendum esse; nam vel hæc fit simul cum extensione earundem partiū qualitatis, vel fit sine illa: & si primo modo fiat, asserunt nō esse continuā, bene tamen si fiat sine extensione. Quod probant primò, quia vt motus sit continuus debet habere cōtinuatiua, quibus pars posterior continuetur cū priori, & cōtinuatiua hæc debent esse indiuisibilia sub tali ratione, qua cōtinuant partes, & per ea debent produci indiuisibilia cōtinuatiua partiū termini sicut partes eiusdē termini producuntur per partes motus: ergo sicut partes motus producūtur successiuè, & ita in tempore, ita indiuisibilia debent produci simul; & ideo in instāti, vt sic in instātibus tēporis continuantibus tēpus sint mutata esse motus cōtinuantia motum, sed intēsio partiū qualitatis simul facta cū extensione eam non habet, nec habere potest in partibus subiecti: ergo nō est motus cōtinuus. Probatur minor: quia indiuisibilia intēsionis partium

ſunt diuiſibilia ſecundũ extenſionẽ,vt probatum eſt ſupra:ergo dum intẽſio,& extenſio partiũ qualitatis ſimul fiũt,ſimul etiam fiũt eadem indiuiſibilia intenſionis,& ſimul ac fiũt,extenduntur per partes ſubiecti,in quibus recipiũtur tanquam in ſubiectis: hæc autem extenſio indiuiſibilium fit ſucceſſiuè,& in tempore, cum fiat per partes ſubiecti extenſas: ergo indiuiſibilia ipſa ſimul facta, & extenſa ſucceſſiuè fient, & non in inſtanti. Ex quibus euidenter ſequitur nihil poſſe fieri in inſtantibus temporis menſurantis intenſionem partium qualitatis; & ideo in eiſdem inſtãtibus nihil eſſe per quod partes eiuſdem intenſionis continuentur; ſed per omnia inſtantia tẽporis hanc alterationem intenſiuã interrumpi:quare non poſſe eſſe continuam, niſi fiat ſine extenſione:tunc enim indiuiſibilia intenſionis non recipientur in partibus ſubiecti, ſed in indiuiſibilibus eiuſdem, nec habebunt extenſionẽ ratione cuius ſucceſſiuè fieri debeant.

Secundò probatur;quia hæc indiuiſibilia intenſionis producuntur in partibus ſubiecti cum expulſione contrarij, hoc eſt 134 cum expulſione indiuiſibilis oppoſitæ qualitatis exiſtentis in eiſdem partibus ſubiecti; ſed productio vnius cum expulſione alterius contrarij ab eodem ſubiecto non poteſt fieri in inſtanti, ſed ſucceſſiuè, & in tempore, vt patet in productione eiuſdem qualitatis ſecundum ſuas partes: ergo repugnat hæc indiuiſibilia in inſtantibus produci.

Hæc ſentẽtia duo aſſerit falſa. Primũ eſt,quod intenſio qualitatis poſſit fieri ſine extenſione(loquitur enim de intenſione quæ eſt motus Phyſicus,& per quem adquiritur qualitas corporea,nam intenſio ſpiritualis qualitatis nõ pertinet ad Philoſophum naturalẽ) Probatur autem hoc eſſe falſum,quia qualitas corporea eſt accidẽs corporeũ inhærens ſubſtantiæ media quãtitate,ergo non poteſt naturaliter recipi,niſi in ſubiecto extenſo: ſed intendi eſt perfici in eodem ſubiecto, vel in eadẽ parte eius:ergo naturaliter repugnat intẽdi ſine extenſione. Probatur cõſequentia,quia perfici in eodẽ ſubiecto,vel in eadẽ parte eius, eſt perfici cũ extẽſione.Secũdò,quia alteratio,per quã producitur qualitas corporea,vel ſumitur pro prima productione eius, per quã mouetur ſubiectũ immediatè ab vna qualitate cõtraria in alteram,vt à frigore in calorem,vel pro ſola intenſione eiuſdem qualitatis prius productæ:vt ſi calor vt vnũ prius exiſtẽs in ligno intẽdatur vſq; ad calorẽ vt duo:ſed quocũq; ex his modis fiat,neceſſe eſt extenſionẽ ſimul reperiri cum intenſione: ergo non eſt poſſibile naturaliter ſeparari intenſionẽ ab extenſione. Probatur minor,quia dũ incipit produci,in ſubiecto extẽſo incipit produci:ergo ſimul incipit intendi,atque extendi. Probatur conſequentia,quia ſimul incipit intendi in ſubiecto extẽſo:

ergo simul intendi, atque extendi. Quod non minùs euidenter probatur in posteriori modo intensionis, nam si calor vt vnum olim productus in ligno, vel parte eius hoc tempore intendatur, non est aliud intendi, quàm perfici circa idem lignum, vel eandem partem eius vsque ad secundum gradum; sed lignum, vel pars eius, circa quam perficitur, est extensa: ergo non potest perfici in ea sine extensione. Probatur consequentia, quia intendi in subiecto extenso idem est, ac intendi, & extendi simul, vt per se est manifestum.

Secundum, quod asserit eadem sententia est, intensionem simul cum extensione factam, non esse continuam; bene tamen dum fit sine illa. Hoc autem probatur falsum, primò ex falsitate primi, nam si repugnat naturaliter fieri intensionem sine extensione, vt probauimus; non habet locum talis distinctio. Secundò, quia ex eodem sequitur aduersus hos authores nunquam esse intensionem continuam: immo naturaliter repugnare, quòd continua sit. Probatur consequentia, quia intensio simul facta cum extensione, non potest esse continua apud eos, sed probatum est, semper & necessariò fieri simul: ergò conuincuntur concedere, quod semper, & necessariò sit discontinua.

135 Solùm restat argumento, eorum respondere, quod licet magnam habeat apparentiam, satis bene solui potest. Pro solutione autem eius explicari debet modus, quò intenditur, & extenditur simul qualitas in eodem subiecto, vel parte eius hoc modo, dum intenditur qualitas in subiecto, hæc omnia fiunt necessariò, atque etiam simul, hoc est in eodem tempore, in quo fit motus intensionis: producitur quidem gradus aliquis qualitatis circa subiectum, vel partem eius habens latitudinem gradualem diuisibilem in infinitum, & ideo infinitas partes proportionales, graduales, & infinita indiuisibilia intensionis, per quæ continuantur. In toto igitur tempore, quo durat intensio vnius gradus, producitur tota latitudo gradualis eius, & in singulis partibus proportionalibus eiusdem temporis producuntur singulæ partes proportionales eius, & in singulis partibus aliquotis, singulæ etiam partes aliquotę, quamuis non eiusdem mensuræ, quia motus non semper est vniformis, sed velocior aliquando in vna parte temporis, quàm in alia, & ideo in minori parte temporis solet produci maior pars intensionis. In eodem etiam tempore, quo producitur vnus gradus intensionis, producitur in aliqua parte subiecti circa quam fit intensio, quamuis vniformiter difformiter secundum maiorem, vel minorem approximationem partium eius respectu agentis, vt alibi explicatum est, & hæc est extensio eiusdem qualitatis necessariò simul facta cum intensione, & ideo in eodem tempore. In

Instantibus

instantibus verò eiusdem temporis verum est mobile peruenisse ad tantam, vel tantam intensionem eiusdem qualitatis, atque etiam eandem intensionem ad tantam quantitatem subiecti extensam esse:& cum tāta intensio consistat in indiuisibili, atque etiam tanta extensio, & ad illas sit peruentum in instanti, à quo eodem instanti necesse est incipere productionē alterius partis gradualis intensionis, atque etiam extensionem eiusdem partis intensionis ad eandem partem subiecti, necesse est in eisdem instantibus temporis produci indiuisibilia intensionis in tota illa parte subiecti, in qua verum est productam esse tantam intensionem, quia neque qualitas dicitur tanta secundum intensionem, nisi sit terminata per indiuisibile intensionis, neque motus intensionis tantus, nisi sit terminatus per mutatum esse indiuisibile:necesse est etiam in eisdem instantibus temporis terminatam esse tantam extensionem motus per indiuisibile extensionis eiusdē qualitatis productum in indiuisibilibus subiecti, vt in punctis:itaque sicut verum est in eodem tempore extendi qualitatem, atque adeo in partibus eius, in quas est diuisibile:& sicut verum est in instantibus eiusdē temporis produci indiuisibilia intensionis, quia verum est ad tantam intensionem peruenire mobile in instanti, & ideo in eodem instanti produci indiuisibile intensionis continuatiuum, ratione cuius verum est, tantam esse intensionem productam; ita in eisdem instantibus verum est productum esse idemmet indiuisibile intensionis in parte illa, in qua fit intensio. In eodem etiam tempore intensionis, & extensionis qualitatis in parte subiecti, verum est illa indiuisibilia extensionis producta in indiuisibilibus subiecti, quibus continuatur extēsio partium qualitatis, intendi in eisdem indiuisibilibus subiecti. Quod probatur hac ratione. Hæc indiuisibilia continuant extensionem partium qualitatis simul intensarum:ergo necesse est ipsa quoque habere propriam intensionem. Probatur consequentia, 136
quia cum indiuisibilia, siue modi sint partium, quas continuāt, & ideo per se immediatè eis vniantur; siue sint res vnitæ partibus per suos modos, certum est esse continuatiua partium, hoc est vnitiua earum, sed non possunt eas vnire, nisi habeant suo modo eandem perfectionem, quam habent partes ipsæ, vt indiuisibile caloris non potest esse continuatiuum partium intensionis eiusdem gradus, nisi eandem cum ipsis habeat intensionem gradualem: ergo necesse est indiuisibilia extensionis partium intensarum posse habere suo modo intensionem circa idem subiectum indiuisibile, sicut partes, quas continuant, habent eam circa easdem partes subiecti, in quibus extenduntur. Supposito autem, quòd intensibilia sint, necesse est in eodem

tempore intendi, quo intenduntur partes quas cõtinuant, cùm constituant eandem numero qualitatem cum illis tunc intensam, & extensam. Vnde sequitur habere alia indiuisibilia, quibus continuetur intensio propria, quæ vocantur omnino indiuisibilia, hoc est tam secundum intensionem, quàm secundum extensionem. Et hæc etiam produci in instantibus eiusdem temporis.

Ex hac doctrina non est difficile respondere argumentis, & ad primum respondent aliqui intensionem partium qualitatis per motum factam continuari per illa indiuisibilia omnino, quæ ponuntur in indiuisibilibus subiecti pro continuanda intensione indiuisibilium extensionis continuantium extensionem earumdem partium qualitatis. Nam intensio debet continuari per indiuisibilia secundum intensionem; sed hæc indiuisibilia sunt talia secundum intensionem, & ex alia parte sunt indiuisibilia intensionis eorundem indiuisibilium extensionis, à quibus continuatur extensio earundem partium qualitatis: ergo apta sunt ad continuandam intensionem earundem partiũ. Hæc tamen solutio non potest esse vera, neque sufficiens: Probo primum, quia intensio partium, qualitatis, & intensio indiuisibilium eius sunt distinctæ realiter: ergo habent partes distinctas realiter, & indiuisibilia continuatiua distincta realiter. Quare non possunt indiuisibilia intensionis indiuisibilis continuatiui continuare intensionẽ pártium: sed sicut distinguũtur partes intensionis à partibus etiam intensionis, necessariò debent distingui realiter continuatiua vnius intensionis à cõtinuatiuis alterius. Probatur antecedens quia partes qualitatis, & indiuisibilia earum sunt in subiectis distinctis realiter, partes quidem in partibus subiecti, & indiuisibilia in indiuisibilibus; ergo distinguũtur realiter: quia indiuisibilia continuantia intẽsionem partiũ qualitatis debent esse in partibus subiecti, sed illa indiuisibilia secundũ extensionem & intensionem non sunt in partibus, sed in indiuisibilibus eiusdem subiecti, vt probauimus: ergo non possunt continuare intensionem partium. Probatur antecedens, quia calor vt vnum, atque etiam vt dimidium, sicque de cæteris, quæ sunt indiuisibilia intensionis partium, extensa sunt per partes subiecti, vt per se est manifestum: ergo in eis debent esse tãquam in subiecto. Quod verò sit insufficiẽs, probo; quia non assignat immediatum continuatiuũ intensionis partium qualitatis: ergo nõ erit talis intensio per se immediatè continuatiua quod est falsum. Probatur antecẽdens; quia illa indiuisibilia omnino per se immediatè continuant intensionem indiuisibilis: ergo non possunt per se immediatè continuare intensionem partium distinctam realiter.

Respon

Respondeo igitur argumento ex doctrina tradita; indiuisibilia partium intensionis, vt gradus, dimidius gradus, vel tertia pars, sicque de cæteris, continuare intẽsionem partium. Et cùm dicitur, hæc indiuisibilia recipi in partibus, & in eis extendi, concedendum est: sed negandum, quod ex eo colligitur, nempe in tempore produci, & non in instantibus. Nam licet latitudo gradualis inter quæcumque indiuisibilia producatur in tempore, & in eodem tempore extendatur in subiecto diuisibili, sed in instanti verum est de ea, & qualibet eius parte esse primò productam, quia esse primò productum aliquid in indiuisibili consistit, & simul esse dicitur; & cũ habeat esse productũ quælibet pars gradualis intensionis non per solam denominationem extrinsecam, sed per verum, & reale indiuisibile, quod est finis eius, & principiũ partis sequentis, & ideo continuatiuum vtriusque sit, vt in instantibus producantur indiuisibilia continuantia intensionis partium, & cum intensio eadem partis qualitatis fiat in parte subiecti, verum est in eisdem instãtibus in quibus primò producta est quælibet pars gradualis intensionis productum esse in eadẽ parte subiecti indiuisibile, quod est finis eius, & principium alterius, & consequenter est verum productum esse in eodem instanti in eadem parte subiecti indiuisibile continuatiuum partium intensionis. 137

Ad secundum respondeo indiuisibilia intensionis contrariarum qualitatum produci quidem per proprias mutationes instantaneas, quæ sunt indiuisibilia continuatiua motus intensionis: corrumpi verò in tempore simul cum partibus suæ qualitatis corruptis per partes motus, & ideo non esse necessariam successionem in productione contrariorũ indiuisibiliũ propter eorum corruptionẽ, sed simul, & in instantibus produci posse. Vel secundò dici posset indiuisibilia contrariarũ qualitatum, suo modo esse contraria, sed non cum latitudine requisita ad successiuam expulsionem: sed sicut habẽt esse indiuisibile, posse etiam in instanti indiuisibili se corrumpere, vel expellere ab eodem subiecto. Latitudo verò extensionis eorum non impedit simultaneam corruptionẽ, quia sicut in instãtibus producuntur in partibus diuisibilibus subiecti, vt probauimus; sic possunt in eisdẽ instantibus expelli ab oppositis indiuisibilibus in eisdem instantibus productis circa idem subiectum diuisibile.

138 Sed restat explicandũ à quibusnam indiuisibilibus cõtinuetur extensio horum indiuisibilium intensionis partium qualitatis per partes subiecti; cum enim successiuè extendatur quilibet gradus indiuisibilis intensionis per partem subiecti, in qua fit intensio eius, & extensio hæc sit continua, necesse est assignare indiuisibilia, quibus talis extensio continuetur, sicut

assignata

aſſignata ſunt pro continuatione extenſionis partium. Et videtur, quòd per eademmet indiuiſibilia extenſionis, per quæ continuatur extenſio partium qualitatis, continuetur extenſio indiuiſibilium intenſionis earumdem partium. Quod ſic probari poteſt: extenſio partium intenſarum, & extenſio indiuiſibilium intēſionis earum fit per eaſdem partes ſubiecti: ergo per eadem indiuiſibilia extēſionis in indiuiſibilibus ſubiecti producta pro continuatione extenſionis partium intenſarum poterit continuari extenſio indiuiſibilium intenſionis earum, & non oportebit quærere alia; præſertim cum continuatiua vtriuſque extenſionis debeant recipi in eiſdem indiuiſibilibus ſubiecti. Hoc tamen non poteſt eſſe verum, quod ſic probo. Continuatiua extenſionis rei indiuiſibilis ſecundum intenſionem aut rei intenſæ (vt vno verbo loqui liceat) debent eſſe indiuiſibilia vtroque modo, ſicut indiuiſibilia continuatiua intenſionis indiuiſibilium extenſionis debent eſſe vtroque modo indiuiſibilia, vt per ſe eſt manifeſtum, & ſuperiùs explicatum; ſed indiuiſibilia continuatiua extenſionis partium intenſarum ſunt indiuiſibilia intenſionis, & ideo res intenſæ: ergo extenſio earum non poteſt continuari per indiuiſibilia extenſionis tantùm, & diuiſibilia ſecundum intenſionem, ſed per indiuiſibilia vtroque modo, vel indiuiſibilia omnino. Et ita dicendum eſt extenſionem horum indiuiſibilium continuātium intenſionem partium, continuari per illa eadem indiuiſibilia, quibus continuatur intenſio indiuiſibilium extenſionis, hæc enim ſunt omnino indiuiſibilia, & in eiſdem inſtantibus temporis producta, quibus continuatur tempus, in quo fit extenſio ſucceſſiua eorum, vt oſtendimus, & in eodem inſtanti, atque in eiſdem indiuiſibilibus ſubiecti producta, & ideo poſſunt continuare extenſionem indiuiſibilium partium intenſarum; quod non habent indiuiſibilia extenſionis, quibus continuatur extenſio earumdem partium intenſarum, quia ſunt diuiſibilia ſecundum intenſionem.

QVÆSTIO V.

An intenſio qualitatis fiat per additionem vnius gradus ad alterum, vel per maiorem radicationem eius in ſubiecto?

739 SVppoſito, quod alteratio tam ſecundum extenſionem qualitatis ad diuerſas partes ſubiecti, quàm ſecundum intenſionem circa eandem partem ſit motus continuus, explicandum eſt, quonam modo qualitas ipſa per eam producatur in ſubiecto; & de extenſione certum eſt fieri per productionem noui gradus, vel partis eiuſdem qualitatis circa diuerſas partes ſubiecti, quia alia pars caloris producitur in manu (dum ca-

lefit

le sit homo) distincta realiter ab ea, quæ producitur in brachio, & pede: ideo certum est quod non solùm fiat extensio per maiorem radicationem extensiuam, sed etiam per additionem noui gradus, aut nouæ partis eiusdem qualitatis, quæ educitur de potentia partis subiecti, ad quam dicitur qualitas extendi. Solùm ergo potest esse quæstio de intensione, per quam perficitur qualitas circa eandem partem subiecti, an fiat per additionem noui gradus, vel nouæ partis eiusdem qualitatis, aut solùm per hoc, quod ille idem gradus, vel pars, quæ priùs fuit producta, magis radicetur in eadem parte, quod est quærere, an sicut producitur per extensionem noua pars, vel gradus qualitatis, hoc est noua, & distincta entitas realis partialis eiusdem qualitatis circa nouam partem subiecti de cuius potentia educitur, ita in intensione producatur circa eandem partem noua pars, aut nouus gradus, qui sit noua entitas realis partialis distincta à gradu, vel parte præexistenti in eadem parte. Vt dum manus in qua priùs fuit productum aliquid caloris ab igne, iterum calefit, per hanc secundá calefactionem, quæ dicitur intensio caloris, producatur in ea noua entitas realis partialis distincta à præexistenti, & educta de potentia eiusdem manus, vel solùm fiat per secundam calefactionem, quod eademmet entitas caloris præexistens, & non alia noua magis radicetur in eadem manu, hoc est fortiùs, aut firmiùs ei inhæreat, quàm antea, quod est solùm fieri nouum modum eiusdem entitatis, non verò nouam entitatem partialem.

Et prima opinio asserit, intensionem fieri per additionem nouæ partis, & noui gradus qualitatis; ita tamen, vt gradus superueniens non permaneat cum præexistente, sed illum corrumpat. Vt dum intenditur calor in manu, qui priùs erat remissus, corrumpitur remissus omnino, & educitur intensus de potentia eiusdem partis subiecti, eamque informat. Itaque sic se habent partes, seu gradus qualitatis, quæ producitur per motum intensionis tanquam terminus eius, sicut partes eiusdem motus, nam motus, & terminus eius debent proportionari; sed constat partes motus intensionis sic se habere, vt adueniente posteriori desinat esse prior: ergo ita etiam se habebunt partes seu gradus qualitatis per intensionem productæ. Ita sentit Durand. in 1. distinct. 17. quæst. 7. num. 23. & sequentibus, nam quæst. 25. vbi citatur à recentioribus, nec verbum ferè de hac re scribit. 140

Probat autem multis argumentis, quorum hæc duo sunt potissima. Primum, omnis motus versatur inter contrarios terminos, & ita per aduentum termini ad quem expellitur à subiecto termi

terminus à quo, vt per aduentum caloris expellitur frigus, sed intensio est verè & propriè motus: ergo terminus ad quem eius, qui est qualitas intensa, expellit terminum à quo, qui est qualitas remissa.

Secundum argumentum: agens intendens formam, vel producit in eadem parte subiecti aliquid formæ distinctum à gradu præexistente, vel non; hoc secundum est falsum, quia si nihil distinctum producit; ergo per intensioné non variatur forma, sed eodem modo se habet, ac priùs, quod est contra experientiam: qualitas igitur intensa, & remissa distinctæ sunt: & cõstat esse eiusdem speciei, vt calor remissus, & intensus: ergo non possunt simul permanere in eadem parte subiecti, sed intensa expellit necessariò remissam. Probatur consequentia, quia repugnat duas formas eiusdem speciei simul esse in eodem subiecto, vt duos calores, vel duas albedines.

141 Hæc tamen sententia falsa est. Quod probo primò ex propria natura intensionis, nam intensio non est aliud, quàm perfectio eiusdem qualitatis circa eandem partem subiecti, vt intensio qualitatis in manu perfectio eiusdem caloris, qui priùs erat imperfectus in eadem manu: perficitur ergo calor præexistens per calorem, vel modum superuenientem eidem parti subiecti per intensionem; ergo non destruitur, vt asserit Durand. Probatur consequentia, quia id, quod perficit aliud, non destruit illud, sed potiùs in modo perfectiori essendi constituit, & relinquit. Secundò probatur ex augmentatione, nam si verum esset fundamentum Durandi, quod in omni motu corrumpitur terminus à quo, per aduentum termini ad quem, sequitur ita contingere in augmentatione, quæ verus motus est, quod tamen est contra naturam eius, nam si minor quantitas, quam priùs habebat viuens, corrumpitur per aduentum maioris, euidenter sequitur non augeri, vel maius fieri. Probatur consequentia, quia non potest maius fieri, nisi quia quantitati præexistenti coniungitur superueniens, & cum ea permanet: non est ergo necessarium in omni motu corrumpi terminum à quo per terminum ad quem, & ideo nec intensione, vt contendit Durand.

Probatur tandem, quia si in intensione corrumpitur gradus qualitatis remissæ adueniente gradu intensiori, dabitur actio sine agente, & effectus sine causa, vel producetur effectus ab agente contrario, quæ sunt manifestè falsa. Probatur consequentia in reductione aquæ calidæ ad pristinam frigiditatem hoc modo. Calor aquæ non simul, sed successiuè, & paulatim deficit, vt euidenti experientia constat; tunc ergo, si vera est sententia Durandi, quod tota qualitas remissa præexistẽs corrumpitur,

pitur,sequitur quod etiam in remissione corrumpetur tota qualitas intensa,& producetur alia remissa;sed in reductione aquæ ad pristinam frigiditatem non est agens, à quo possit produci calor remissus,vt corrumpatur intensus:ergo non fiunt intensio,& remissio, vt putauit Durand.Probatur minor, quia recedente igne,non est agens naturale,præter aquam, à qua possit produci calor remissus,ab aqua verò repugnat produci,vel concedendum est produci ab agente contrario.

Secunda opinio tenet intensionem qualitatis fieri, non per productionem alicuius nouæ entitatis pertinentis ad substantiam eius,sed ad existentiam,ita vt corrumpatur existentia qualitatis remissæ,tanquam imperfecta,& producatur alia existentia perfectior in eodem gradu præexistenti omnino immutato secundum essentiam.Hanc sententiam citauit,atque impugnauit Durand.vbi supra, quam tamen sequitur Astudillo 1.lib.de generatione quæst.9.& ratio eius videtur esse hæc.Qualitatem intendi est perfectius inhærere subiecto, sed inhærentia accidentis non est aliud, quàm existentia eius in subiecto: ergo intensio eius est perfectior existentia in subiecto adueniente autem perfectiori existentia corrumpitur imperfectior, quia repugnat eandem rem simul existere perfectè,& imperfectè:ergo intensio qualitatis non fit secundum essentiam eius, sed solùm secundum existentiam perfectiorem corrupta imperfecta,quam habebat priùs qualitas remissa. 142

Hæc etiam sententia non est minùs falsa, quàm præcedens, quod sic probo. Siue existentia distinguatur realiter ab essentia, siue sola ratione,hoc est certum, quod essentia habet esse reale extra causas per illam: ergo repugnat corrumpi existentiam, quin eo ipso desinat esse realiter extra causas essentia, quare falsum est, quod intensio fiat per corruptionem existentiæ qualitatis remissæ,salua essentia eiusdem.Secundò,existentia est idem realiter cum essentia,vel si ab ea distinguitur, certum est ab eadem emanare tanquam naturalem terminum;sed repugnat ab eadem essentia præsertim inuariata emanare diuersas existentias,nempe imperfectam, atque perfectam: ergo repugnabit intensionem fieri per corruptionem existentiæ imperfectioris,& aduentum alterius perfectioris,atque distinctæ, inuariata essentia, vt asserit hæc opinio.

Tertia igitur sententia docet per intensionem nullum gradum nouum qualitatis, aut nouam partem eius produci, immo nihil prorsus qualitatis, vel entitatis eius, sed præexistentem qualitatem magis radicari in eadem parte subiecti, magis autem radicari nihil aliud esse, quàm magis educi de potentia eius, & perfectiùs ab eo participari, itaque per intensionem 143

nihil

nec essentiæ qualitatis aliquid potest addi, quin mutetur, & diuersa fiat: ergo si additio fieret essentiæ qualitatis essent iã qualitas intensa diuersæ speciei à remissa, quòd patet esse falsum.

Secundò, si intensio fit per additionem vnius gradus ad alterum, vel gradus superueniens distinguitur specie à præexistenti vel solo numero, vtrumque est falsum: ergo etiam est falsum, quod intensio fiat per additionem. Probatur minor, quod non differãt specie, quia intensio est vnus motus numero, & specie: ergo non potest terminari ad terminos specie diuersos, præter quàm, quod magis, & minùs non variat speciem, sed qualitas intensa; & remissa solùm differunt secundum magis, & minùs in ordine ad subiectum, vt per se est manifestum: ergo non distinguuntur specie: sed nec solo numero quia accidentia, præsertim absoluta, ex quibus est qualitas, distinguuntur numero per subiecta, & ideo non possunt esse duo distincta solo numero in eodem subiecto, sed nouus gradus productus per intensionem est in eadem parte subiecti cum præexistente: ergo non potest distingui ab eo solo numero.

Vltima opinio tenet intensionem fieri per additionem vnius 145
gradus, aut partis ad alterum, ita vt sicut per primam calefactionem, vel per primam partem eius aliquotam sit primus gradus, vel prima entitas caloris, ita per secundam, & tertiam fiat alia pars caloris distincta realiter à prima, & ei vnita in eadem parte subiecti intenditur in ea calor, sicque additur semper pars parti, & gradus gradui per totam intensionem. In hac autem additione graduali fundatur modus maioris radicationis in eadem parte subiecti: quem non negat hæc opinio, sed tanquam necessarium ponit: negat tamen eundem modum posse acquirere qualitatem per intensionem, sine additione nouæ partis gradualis, quæ continuata cum præexistente in eadem parte subiecti constituat eandem numero qualitatem intensam magisque perfectam, ita Scotus in 1. distinct. 17. quæst. vltima. Gregor. ibidem quæstion. 4. artic. 1. Gab. & Okamus quæst. 6. Antonius Andreas 8. Metaph. quæst. 6. Venetus in summa de generatione capit. 1. Nimphus 8. Metaph. disput. 11. Toletus 4. libro, Phys. quæst. 12. & est iam communis ferè inter iuniores, & videtur mihi vera, sed nullo modo contraria doctrinæ D. Thomæ.

Et primò probanda est veritas eius, secundò ostendendum, quòd non sit contra D. Thomam. Veritas probatur testimonio Aristotelis eodem loco citato pro tertia opinione, vbi ante illa verba relata habentur hæc: *Vt enim ex frigido fit calidum, & ex calido frigidum, quia eadem quæ erat in potentia, sic & ex calido magis calidum, &c.* Ex quibus sic arguo. Subiectum fit ca-

lidum ex frigido per eductionem caloris de potentia eius, & fit magis calidum ex minùs calido eodem modo per eductionem caloris de potentia eiusdem subiecti, vel eiusdem partis illius ex mente Aristotelis:ergo sicut prima calefactio,vel prima pars aliquota eius est eductio caloris de potentia subiecti; ita secunda calefactio,vel secunda pars aliquota eius,per quam intenditur idem calor est noua eductio caloris de potentia subiecti;sed eductio prima caloris est productio caloris:ergo etiam eductio secunda: quare sicut per primam calefactionem producitur calor,ita per secundam,quæ est intensio,& ita fit ex mente Aristotelis per additionem vnius caloris,vel vnius gradus ad alterum. Et si respondeatur secundam calefactionem esse eductionem caloris de potentia subiecti,non secundum entitatem, sed solùm secũdum nouum modum intensionis.Contra hoc sic arguo. Non datur alius modus producendi formam naturalem secundum suam entitatem,præter eductionem eius de potentia materiæ,vel subiecti,vt patet euidenti inductione in omnibus: ergo idem est formã educi de potentia materiæ,& produci secundum entitatem in rerum natura; quare repugnat educi de potentia materiæ, & non produci secundum entitatem,sed solùm secundum modum.Secũdò,eductio formæ de potentia materiæ idem est ac produci secundum entitatem;quia idem est ac fieri actu extra causas;cum priùs esset solùm in potẽtia earum. Sed per primam calefactionem producitur qualitas secundum entitatem:quia educitur de potentia subiecti ex mente Aristotelis:ergo per secundam magis producitur secũdum entitatem, quia magis educitur de potentia subiecti,vel materiæ,quod est magis produci secundum entitatẽ;& hoc nõ potest esse verum, nisi producatur per intensionẽ noua entitas eiusdem qualitatis.

146 Vt autem rationibus ostendatur veritas nostræ sententiæ,& falsitas oppositæ,tria probanda sunt.Primum, quod per intensionem addatur qualitati præexistenti aliquid reale. Secundum, quod hoc reale additum sit realiter distinctum ab ea. Tertium,quod non sit solus modus, sed entitas eiusdem qualitatis:quibus probatis constabit intensionẽ fieri per additionem vnius gradus, vel partis ad alterum. Probatur ergo primum, quia intensio est motus realis,& distinctus sæpe realiter,& numero à prima productione eiusdem qualitatis, vt patet in calore primò producto ab aliquo igne, & post tempus aliquod intenso ab eodem igne,vel diuerso;sed motus realis producit terminum realem: ergo intensio caloris producit aliquid reale in eadem parte subiecti,& hoc reale non habebat subiectum,dum erat remissè calidũ:ergo intensio fit per additionẽ alicuius realis.Secũdò,qualitas intẽsa habet plures,& diuersos effectus rea-

les,

les, quos non habebat dũ erat remissa; ergo habet aliquid reale nouũ per intensionẽ. Probatur consequẽtia, quia idem in quantum idẽ semper facit idem; ergo si est omnino idẽ realiter, non potest aliquẽ effectũ realem facere, quod prius non faciebat, & si nouũ effectum realẽ facit, non potest non esse variatũ realiter.

Probatur secundum, quòd hoc reale nouum, quod additur qualitati remissæ per intensionem sit realiter distinctum ab ea, primò, quia illud, quod separatur ab alio realiter, distinctum debet esse realiter ab eo, & non solùm per intellectum, sed illud, quod additur qualitati remissæ separatur ab ea realiter, cum prius esset sine illo, & per remissionem illud amittat: ergo distinguitur realiter. Probatur maior, quia separatio realis datur ante operationem intellectus; ergo id, quod per eam separatur, distinguitur ab eo, à quo separatur ante operationem intellectus, & ideo realiter, nam separata sunt distincta: ergo separata ante operationẽ intellectus debent distingui ante operationẽ intellectus, vel dabitur realis separatio ante operationẽ intellectus, per quam nihil reale separetur, quod repugnat. Probatur tertiũ, quod hoc reale distinctũ additum qualitati remissæ per intensionẽ, nõ sit solus modus maioris radicationis, sed noua entitas eiusdẽ quatitalis; primò, quia virtus agendi in qualitate est ipsamet entitas qualitatis, & non modus, vel aliquid superadditum entitati, vt virtus calefaciendi in calore non est aliud, quàm entitas ipsius caloris: ergo maior virtus agendi est maior entitas qualitatis; sed qualitas intensa habet maiorem virtutem agendi, quàm remissa: cùm producat effectus perfectiores, vt patet in calore intenso; ergo habet plus entitatis additum per intensionem, quare fiet intensio per additionem nouæ entitatis, & gradus. Secundò, quia magis esse radicatam in subiecto qualitatem per intensionem est magis, aut fortiùs, vel firmiùs ei inhærere: ergo extensio fit per additionem alicuius realis pertinentis ad inhærentiam qualitatis in subiecto; sed repugnat fieri additionem ex parte inhærentiæ, quin fiat per additionẽ ex parte naturæ, & entitatis eiusdem qualitatis: ergo fit per additionem nouæ entitatis. Probatur minor, quia inhærentia actualis accidẽtis promanat naturaliter à natura eius, sicut subsistentia substantiæ ab eius natura: ergo repugnat qualitatem perfectiùs inhærere subiecto, quin sit perfectior secundum naturam, & entitatem. Et consequenter repugnabit fieri intensionem per maiorem radicationem in subiecto, quin fiat etiam per additionem nouæ entitatis, vel gradus. Tertiò, quia si qualitas intensa, & remissa solùm differunt per maiorem radicationem in subiecto, sequitur quòd si separentur à subiecto per diuinam potentiam, non erunt distinctæ vllo modo, quod 147

patet esse falsum. Probatur consequentia, quia separatæ à subiecto non possunt retinere modum actualis inhæsionis, vel radicationis. Et si respondeas adhuc esse diuersas, quia intensa est apta perfectiùs inhærere subiecto, vel magis radicari in eo, quàm aptitudinem non habet remissa. Contra hoc est, quod talis aptitudo est realis; ergo est entitas realis, quare differunt iam in entitate reali, & non in solo modo maioris radicatio-
148 nis. Probatur tandem, nam si per intensionem non producitur entitas qualitatis, sed solus modus maioris radicationis, sequitur nunquam produci qualitatem; sed modum tantùm, & ideo qualitatem nihil esse præter modum, quod patet esse falsum. Ad probandam consequentiam præsuppono id, quod tota ferè schola sequitur, & inferiùs probabitur, videlicet non dari minimam intensionem qualitatis factam per mutationem instantaneam, sed intensionem esse motum ita successiuum, sicut lationem, & alterationem non habentem primum mutatum esse, nec primam partem ex parte principij: sed ante quodlibet mutatum esse dari partem motus, & ante quamlibet partem motus dari mutatum esse, vt docuit expresse Aristoteles 6. lib. Physic. & nos ibidem ostendimus. Hoc supposito, probatur consequentia hoc modo. Productio qualitatis, & intensio eius simul incipiunt cum sint idem motus realis: & cum sit per se successiuus, sicut non datur prima pars, aut primum mutatum esse productionis, sic neque intensionis; sed per intensionem non producitur qualitas secundum entitatem, sed solùm secundum modum maioris radicationis: ergo nunquam datur productio eius. Probatur consequentia, quia non datur productio realis, quæ non sit realis intensio; sed per realem intensionem non producitur entitas qualitatis, sed solus modus: ergo numquam producitur entitas qualitatis. Et si respondeas eundem esse motum realem productionis, & intensionis, sed vt productio est, terminatur ad qualitatem secundum entitatem, vt intensio verò ad eandem qualitatem sub modo maioris radicationis, Contra hoc sic arguo; per alterationem, vt productio est, producitur entitas qualitatis, sed alteratio, vt est productio, est etiam motus per se successiuus; ergo vt talis habet partes, in quibus producetur entitas qualitatis, & ita singulis partibus alterationis correspondebunt partes qualitatis, nam motus, & terminus eodem modo diuiduntur: sed posterior pars perficit priorem, cum producat nouam partem qualitatis secundum entitatem circa eandem partem subiecti supra priorem productam per priorem partem eiusdem alterationis: ergo posterior pars est intensio respectu prioris; quare per intensionem producitur qualitas secundum entitatem, & non

tantùm

tantùm secundum modum maiois radicationis.

Probata iam veritate nostræ sententiæ, restat probandum, 149
quod non sit vllo modo contra D. Thomam, quod probo primò, quia qualitatem intendi per maiorem radicationem in subiecto, & non per additionem gradus, vt asserit, multis modis exponitur à discipulis eius, sed omnes expositiones reducũtur ad duas, & vtraque est contra D. Thom. & in se falsa; ergo non est ei attribuenda, sed intelligendum, quod oppositum senserit, nempe intensionem fieri per productionem nouæ partis entitatiuæ caloris; & reddenda est ratio propter quam in modo loquendi id videatur negare. Prima ergo expositio est, quod dum asserit D. Thom. intensionem fieri per maiorem radicationem in subiecto, idem sit apud ipsum magis radicari qualitatem in subiecto, quod firmiùs, atque tenaciùs ei inhærere ad similitudinẽ arboris, quæ tunc dicitur magis radicari, quando profundiores radices in terrã emittit; profundiores verò radices emittit qualitas intensa in subiecto, & ideo magis in eo radicatur, quia magis complet potentiam eius; magis illud actuat, magísque illud sibi subiicit: & vt clariùs dicatur magis educitur de potentia eius, magísque in eo perficitur per informationem perfectiorẽ, non quia aliquid nouum habeat pertinens ad essentiam, vel entitatem propriã, sed quia perfectiùs terminat potentiam subiecti, dum habet intensionem vt triã, quam dum habebat intensionẽ vt duo, & dum remittitur, nihil entitatis eius corrumpitur, sed sola terminatio vt tria, & producitur de nouo terminatio, vt duo. Ita Bañez vbi supra, & Caiet. ex Sonzinate, Iauel. 8. Metaph. q. 6. Sed hæc expositio expressè est contra D. Thomam in 1. dist. 17. q. 2, art. 1. in quæstione de virtutibus art. 11. & 2. 2. q. 24. art. 4. ad 3. vbi ita ait: *Quidam dixerunt charitatem non augeri secundum essentiam; sed solùm secundum radicationem in subiecto; sed hi propriam vocem ignorarunt; cum enim accidens sit, eius esse est inesse. Vnde nihil est aliud ipsam secundum essentiam augeri, quàm eam magis inesse subiecto; quod est eam magis radicari in subiecto. Similiter etiam in ipsa essentialiter est virtus ordinata ad actum: vnde idem est ipsam augeri secundum essentiam; & ipsam habere efficaciam ad producendum feruentioris dilectionis actum, augetur ergo essentialiter; non quidem ita, vt esse incipiat, aut esse desinat in subiecto: sed ita, quod magis, ac magis in subiecto esse incipiat.* Hæc D. Thomas. Quibus expressè docet 150
charitatem, & qualitates alias duobus modis augeri, vel (quod idem est) intendi, primò quidem secundum essentiam, non quidem ita, vt nouum aliquod prædicatum essentiale eis proueniat per intensionem; hoc enim impossibile est; quia addito prædicato essentiali mutaretur essentia, atque species;

sed ita, vt entitas, vel substantia augeatur. Augeri autem substantiam, & entitatem eius, sine aliqua substantia, aut entitate partiali noua patet esse impossibile; ergo ex mente D. Thomæ noua entitas qualitatis producitur per intensionem. Secundò augetur per maiorem radicationem in subiecto fundatam in maiori, ac noua entitate, quia impossibile est (vt iam probauì) magis radicari in subiecto sine noua entitate superaddita; ergo contra D. Thomam loquuntur prædicti eius discipuli asserentes, qualitatem non intendi primo modo sed solùm secundo per maiorem radicationem in subiecto; & vocem intensionis videntur ignorare, vt asserit D. Thom. Sed ex eisdem verbis eius colligitur hæc ratio, qua probatur falsa, qualitas intensa habet maiorem virtutem ad operandum quàm remissa, vt patet in calore vt quatuor magis vrente, quàm calor, vt vnum sed virtus operandi non est aliud, quàm entitas eius, vel essentia; ergo plus entitatis habet aduenientis ei per intensionem.

Propterea asserit secunda expositio aliorum Thomistarum, negari non posse, quod qualitas intendatur, secundum essentiam ita vt noua ei prouenìat entitas per intensionem, non tamen distincta realiter ab entitate, quam habebat, dum erat remissa sed sola ratione. Et quia additio vnius ad alterum præsupponit distinctionem realem eorum, ideo negauit D. Thomas intensionem fieri per additionem vnius partis vel gradus ad alterum. Sed hæc etiam expositio est non minus contraria verbis D. Thomæ, nec minus falsa, quàm præcedens. Probatur, quia D. Thomas probauit qualitatem intendi secundum substantiam, quia qualitas intensa habet maiorem virtutem operandi, per quam producit perfectiores operationes: sed virtus operandi est ipsamet substantia, vel entitas eius; ergo habet maiorem entitatem, & eam habet ante operationem intellectus, quia ante operationem intellectus perfectiores producit operationes, & effectus; ergo distinctam realiter à priori quam habebat, dum erat remissa. Probatur consequentia, quia ea quorum vnum est maius altero ante operationem intellectus realiter distinguuntur. Est ergo prædicta expositio contra D. Thomam, & etiam falsa.

151 Mens igitur D. Thomæ satis clara est qualitatem non intendi per solam radicationem maiorem in subiecto, sed quia noua entitas ei aduenit, & ex eo, quod intenditur secundum entitatem, fit vt intendatur per maiorem radicationem in subiecto, vt docuit expresè idem Doctor sanctus, quia eius esse est inesse subiecto, & entitas eius est esse aliquid subiecti, quare non posset magis radicari in eo nec magis illud actuare, aut

fortiùs

fortiùs ei inhærere, seu perfectiùs terminare potentiam eius, magísque illud sibi subiicere, & actuare, perfectiúsve informare, nisi plus entitatis per intensionem ei adueniret. Vnde sequitur non differre Scotũ, & alios (quorum sententiam sequuti sumus) à D.Thoma in re ipsa, sed solùm in modo loquendi, quia D.Tho.noluit vti verbo additionis, nec dicere, quod per additionem vnius entitatis, vel vnius gradus ad alterum fiat intensio, sed solùm dixit fieri per maiorem radicationem in subiecto, cuius rationem reddit 2.2.q.24. art. 5. in principio, nam additio (inquit) vnius ad alterum (propriè loquendo) præsupponit distinctionem vtriusque aut in re existentem, aut saltem præintellectam; & ideo si dicatur intensionem fieri per additionem gradus ad gradum, videretur significari, quod per additionem vnius formæ ad alteram fiat, specie, vel numero ab ea distinctam, quod patet esse falsum. Et hoc quidem peculiare est in intensione formarum, nam in extensione earum satis clarum est non esse distinctam formam, quæ additur, sed solùm partialiter per continuationem verò partium subiecti fieri vnam, & similiter in augmento quantitatis, sed in intensione cum fiat circa eandem partem subiecti, difficiliùs intelligitur continuatio gradus, vel partis aduenientis cum præexistenti, & ideo si dicatur vnam addi alteri, videtur significari distinctio formarum, propriùs autem dicitur magis perfici qualitatem, vel magis radicari in subiecto per intẽsionem, quia hoc verbo clariùs significatur vnitas formæ, per intensionem perfectæ, & intensio propriùs dicitur noua eductio formæ, quàm additio. Cæteri verò authores ad rem solùm attendentes verbo additionis vtuntur satis esse intelligentes, vt pars vel gradus qualitatis productæ per intensionem partialiter distinguatur ab altero, & per continuationem efficiat cum eo vnam numero formam, licet continuatio ipsa non ita difficile intelligatur. Omnes tamen idem prorsus sentiunt.

Solùm restat argumenta aliarum opinionum soluere, & ad primum Durandi distinguenda est maior, quod motus versatur inter terminos contrarios; nam duplex est cõtrarietas, propria, & impropria; illa versatur inter qualitates contrarias, quæ ab eodem subiecto se expellunt secundum proprias entitates, quia per eas opponuntur, vt calor, & frigus. Contrarietas verò impropria, est, quæcumque repugnantia, vel incompossibilitas secundum aliquam rationem, & hęc sufficit ad proprium motum si sit positiua, & cum latitudine successiuè, & non simul percurrenda, vt patet in motu locali, & motu augmentationis, in quibus sufficit talis incompossibilitas terminorum, vt mobile non possit vnum assequi, nisi relinquendo alterum: non enim potest 152

corpus simul esse sub maiori, & minori quantitate, nec tendere ad adquirendam vnam præsentiam, nisi relinquendo alteram; nec est necessarium vt termini hoc modo contrarij se expellãt, nisi ratione incompossibilitatis, quam habent, ita vt si incompossibiles sint secundum proprias entitates, hoc modo se expellant; si verò solùm secũdum aliquem modum, satis est ratione illius, & primo modo se habent termini alterationis primæ, quæ versatur inter qualitates propriè contrarias, atque etiam termini motus localis, & ideo secundum proprias entitates se expellunt. Termini verò augmentationis, & intensionis se habent secundo modo; quia maior, & minor quantitas, atque etiam qualitas intensa & remissa non opponuntur, nec sunt incompossibiles secũdum proprias entitates, vt calor intensus, & remissus, sed solùm secundum modos intensionis, & remissionis, & eodem modo maior, & minor quantitas, quia remissa qualitas vt talis dicit quandam negationem intensionis, non ita, vt remissio sit pura negatio, sed quia imperfectus quidam modus est includens negationem perfectionis, quam dicit intensio. Hoc supposito neganda est minor eiusdem argumenti, quod intensa qualitas debeat expellere remissam secundum entitatem eius, sed satis est eam expellere secundum modum remissionis imperfectũ, ratione cuius sunt incompossibiles, quod euidenter probatur in augmentatione, quæ verus motus est, & tamen maior quantitas, quæ est terminus ad quem non expellit minorem, quæ est terminus à quo, nisi secundum modum imperfectum minoris, ratione cuius sunt incompossibiles.

153. Ad secundum concedendum est primum antecedens, quod agens intendens qualitatem in subiecto, aliquid formæ producit nouum, atque distinctum à gradu eiusdem formæ remissæ, & eiusdem speciei, nam secundus gradus caloris eiusdem speciei est cum primo. Sed neganda est consequentia, quod non possint simul permanere in eodem subiecto. Et dum rursus dicitur duas formas absolutas eiusdem speciei non posse simul esse in eodem subiecto, absolutè debet concedi, quia non appellantur duæ formæ eiusdem speciei, nisi totales sint, & distinctæ numero. Primus autem, & secundus gradus caloris ei superueniens per intensionem non sunt duæ formæ absolutè loquendo, quia non sunt totales, & numero distinctæ, sed sunt potius partes eiusdem formæ totalis, quam componunt integraliter per cõtinuationem, sicut pes, & manus non sunt duæ substantiæ absolutè loquendo, sed potius duæ partes eiusdem substantiæ eam integraliter componentes per continuationem physicam. Vnde sequitur permanere posse primum, & secundum gradum caloris in eadem parte subiecti, quia non distinguuntur

guuntur numero, nisi partiali & efficiunt eandem numero formam totalem, quamuis multa accidentia totalia, & absoluta eiusdem speciei non possint esse simul in eodem subiecto, non ergo probat argumentum Durandi; quod secundus gradus caloris debeat corrumpere primum.

Ad argumentum secundæ opinionis distinguenda est minor, quod adueniente perfectiori inhærentia accidentis in subiecto corrumpenda sit imperfecta: nam si intelligatur corrumpendam esse secundum entitatem, falsum est, quia secundum entitates non sunt incompossibiles, sed solùm debet corrũpi secundum modum imperfectionis, vt dictum est de entitate, vel essentia qualitatis remissæ.

Testimonium autem Aristotelis adductum pro tertia opinione apparentem quandam difficultatem habet, si solùm inspiciantur verba; si verò contextus loci, nullam. Sensus igitur verborum est secundum expositionem D. Thomæ,& aliorum, quod sicut corpus fit calidum ex frigido, non ex eo, quod noua aliqua materia,vel corpus frigidum ei superueniat,sed quia calor educitur de potentia eiusdem corporis, in quo priùs erat frigus:eodem modo corpus calidum fit magis calidum, nullo alio corpore calido ei adueniente de nouo, sed ex eo solùm, quod calor magis educitur de potentia eiusdem corporis, & ideo perfectiùs participatur ab eodem secundum easdem partes,in quo propriè consistit intensio eiusdem caloris.

Ad primum argumentum concedenda est illa pars antecedentis,quod in intensione fit additio secundum essentiam, sed 154
quod essentia non possit suscipere additionem, distinguendum est,quia essentia duo dicit, nempe essentialia prædicata, quæ constituunt rem in genere,& specie,ac prædicamento, vt calorem esse qualitatem passibilem talis speciei, dicit præterea entitatem realem extra causas, in qua fundantur talia prædicata, & ratione prædicatorum essentialium non potest suscipere additionem, quia consistit hoc modo in indiuisibili, nam tot habet prædicata essentialia, & talem differentiam athomam, vt si ei addatur aliud,vel alia differentia, mutetur essentia in aliam, sicut numerus variatur addita vnitate, & ideo in hoc sensu dixit Aristoteles species esse sicut numeros. In hoc etiam sensu non intenditur qualitas, nec fit ei additio secundum essentiam,sed benè secũdum entitatem, in qua fundantur prædicata essentialia: quia sicut animali, dum augetur, additur noua substantia, & ideo verum est, quod plus substantiæ habeat,quàm priùs: eodem modo additur qualitati per intensionem noua entitas, cui conueniunt eadem prædicata essentialia, vt calori nouus calor,& hoc est intendi qualitatẽ secun-

H 5

dum essentiam; ex quo patet non sequi, quod qualitas intensa sit alterius speciei à remissa, quia licet plus habeat entitatis, eadem tamen essentialia prædicata habet; & ideo eandem speciem, ac priùs.

Ad secundum neganda est maior secundum vtramque partem, videlicet quod gradus adueniens per intensionem distinguatur specie, vel numero à præexistenti, quia nec habet aliam essentiam specificam, nec est alia forma numero distincta ab eo, sed per continuationem fit ex vtroque eadem forma numero, nam vt docet Aristoteles 5. lib. Phys. vnum continuum, & vnum numero idem sunt; solùm ergo potest distingui numero partiali à gradu præexistenti, sicut distinguuntur numero partiali diuersæ partes substantiæ, vt manus, & caput; quia sicut ex his integratur eadem numero substantia totalis, ita ex distinctis gradibus caloris tanquam ex partibus integrantibus componitur eadem forma totalis numerica caloris.

Quid tandem sentiat D. Thomas, non solùm diximus, sed probauimus, nihil sentire contrarium, sed idem prorsus, nempe qualitatem non solùm intendi per maiorem radicationem in subiecto, sed etiam secundum essentiam, ita vt aliquid essentiæ nouum producatur, & coniungatur qualitati præexistenti, modo tamen loquendi additionis vtendum non esse; sed solùm maioris radicationis, ne significetur distinctio formarum eiusdem speciei in eadem parte subiecti.

155 Sed contra hoc videtur esse id, quod sæpe docet D. Thomas, qualitatem, vel formam separatam à subiecto, non posse intendi, vel remitti. Idque Aristoteles docere videtur in prædicamentis capite de qualitate dicens, qualitatem in concreto suscipere magis, & minùs, non in abstracto, vt iustum dicitur magis, vel minùs iustum, iustitia verò non. Ex quibus hoc argumentum desumitur. Ea, quæ conueniunt qualitati secundum essentiam, dicuntur de ea in abstracto, vt de albedine, quod sit qualitas talis speciei: quæ verò conueniunt ei, vt inhæret subiecto dicuntur in concreto, vt disgregare visum de albo; si ergo qualitas in abstracto non suscipit intensionem, sed solùm in concreto: ergo non intenditur secundum essentiam, sed solùm, vt est in subiecto, & ideo non per additionem gradus ad gradum, sed solùm per maiorem radicationẽ in subiecto ex mente Aristotelis, & D. Thomæ. Huic argumento respondendum est ex doctrina eiusdem D. Thom. 1. 2. quæst. 53. artic. 2. ad 3. vbi ait accidens quocumque modo significatum, hoc est, siue in concreto, siue in abstracto dicere ordinem ad subiectum: diuersa tamen ratione, nam significatum in abstracto dicit ordinem ad subiectum, vt incipientem ab ipsomet accidenti,

& ter

& terminatum ad subiectum solum sub ratione concreti, sicut cæteræ formæ, etiam substantiales in abstracto, significatæ,& ideo dicimus albedinem esse, qua aliquid est album, sicut dicimus humanitatem esse, qua aliquid est homo. Vnde in definitione accidentis in abstracto significati nō ponitur subiectum tanquam prima pars, quæ est genus, sed tanquam secunda, quæ est differentia, quia significatur tanquam terminus habitudinis eius. Significatum verò in concreto dicit quidem eundem ordinem ad subiectum, sed vt incipientem ab ipso subiecto,& terminatū in idem accidens.Dicimus enim simum esse nasum curuum; vel album esse corpus affectum albedine. Et ideo in definitione concreti ponitur subiectum pro genere, quæ est prima par definitionis, sicut quoduis aliud concretum ponitur in definitione sui abstracti. Ex quibus sequitur (ait D. Thomas) quod quæ conueniunt accidenti ratione subiecti solùm ei attribuūtur, vt significato in concreto, non in abstracto; & talis est intensio, & remissio, quæ conueniunt accidenti secundum essentiam quidem, sed præcisè, vt est aliquid subiecti de potentia eius eductum, & hoc modo significatur accidens secundum propriam rationem accidentis. In abstracto verò non tam significatur vt accidens; quàm per modum substantiæ,& ideo intenditur eius essentia,in quantum magis actuat subiectum, & magis illud perficit, quod constat non posse habere,nisi per eductionem nouæ partis, vel gradus de potentia eiusdem subiecti nam de essentia accidentis, vt talis est esse aliquid subiecti, vel substantiæ.Et hæc est ratio propter quam non attribuuntur qualitati intensio, & remissio, vt significatæ in abstracto, sed in concreto: quod adeo verum est, vt si per impossibile qualitas esset forma sua natura separata à subiecto, non posset vllo modo intendi vel remitti;& ratio est manifesta,quia tunc non esset accidens,sed substantia, cui repugnat suscipere magis & minùs. Nihilominus intensa qualitas separata à subiecto per diuinam potentiam retinebit eamdem intensionem, quam tamen non potest naturaliter accipere,nisi in subiecto,& per maiorem radicationem in eo, supernaturaliter verò posset produci à Deo extra subiectum cum tota sua intensione, per vnicam creationem si cum tota simul produceretur,vel per plures,si diuersis temporibus, vel instantibus producerentur diuersi gradus eius. Et hæc etiam distinctio D.Thomæ explicat sensum verborum Aristotelis,quamuis non sint ab eo scripta ex mente propria, sed referente sententiam aliorum, vt legenti fiet per se manifestum.

QVÆSTIO VI.

An omnes gradus intensionis eiusdem qualitatis sint omnino similes; & eiusdem perfectionis, vel diuersæ, aut dissimiles; atque essentialiter subordinati?

156 EX quæstione præcedente habemus, qualitatem producibilem per intensionem habere plures gradus, vel partes in sua entitate, ex quibus vnitis per continuationem indiuisibilium tanquam ex partibus integrantibus componitur vna numero forma habens totam latitudinem gradualem ex eis resultantem, vt calor ignis, quem vocamus vt octo, componitur ex octo gradibus tanquam ex partibus integrantibus suam latitudinem,& aliquotis quidem,seu æqualibus,nam quilibet gradus, & tota ipsa qualitas secundum latitudinem intensionis est diuisibilis in infinitas partes proportionales ad similitudinem quantitatis,quæ in partes æquales finitas suæ extensionis diuiditur, & infinitas proportionales.

Quo supposito quærit titulus quæstionis, an sicut partes quantitatis, vt lineæ, vel superficiei, non solùm sunt eiusdem speciei,sed etiam eiusdem rationis indiuidualis,vt omnes palmi,nec vnus subordinatur alteri,aut illlum necessariò præsupponit, sed naturaliter potest ab eo separari, ita se habeant gradus eiusdem caloris intensi,à primo vsque ad octauum, vel aliquo modo sint dissimiles in ratione indiuiduali partiali; & diuersæ perfectionis,naturaliterque subordinati; ita vt secundus sit perfectio indiuidualiter primo, eumque necessariò præsupponat,nec possit produci in subiecto,in quo non præsupponatur ille productus,& secundum hanc subordinationem naturalem omnem eius perfectionem eminenter contineat; sicque de tertio respectu secundi, & primi vsque ad octauum. Quæstio sanè difficilis,& solùm inter iuniores interprætes Aristotelis hoc tempore agitata.

Circa quam prima opinio tenet gradus intensionis eiusdem qualitatis à primo vsque ad octauum dissimiles esse modo explicato, ita sentiunt, plures. Probat multis argumentis ad impossibile ducentibus, quæ ideo sub hoc vno possunt comprehendi. Si gradus intensionis essent omnino similes nullam habentes subordinationem, sequitur primo intensionem posse procedere in infinitum; ita vt eadem qualitas numero possit habere gradus intensionis actu infinitos. Probatur consequentia, quia si sunt omnino similes non est difficiliùs producere secundum, quàm primum nec tertium, quàm secundum, & sic de cæteris: ergo quodlibet agens quantumcumque remissum poterit producere quemlibet gradum caloris, & ab vnoquoque

quoque poterunt produci gradus infiniti, quia postquam produxit vnum, potest producere alterum in infinitum, cum non postulet maiorem virtutem in agente vnus gradus, quam alter, eo ipso, quod non habet maiorem perfectionem. Secundò sequitur, posse aliquid agere vltra suam perfectionem, quod patet esse falsum. Probatur consequentia quia calor, vt vnum potest producere aliquid caloris in multis corporibus: ergo potest illos omnes calores producere in eodem, quòd si fiat, producet calorem vt duo, vt quatuor, & vt octo, qui erit longè intensior, atque perfectior se. Sed probatur iterum consequentia, quia vnus gradus non est perfectior altero: ergo non requiritur maior virtus ad producendum vnum, quam plures, nec ad producendum eos in vno subiecto, quàm in diuersis, quia non sunt maioris perfectionis in vno, quàm in diuersis, & accidentale prorsus est eis, quod in eodem, vel diuersis producantur: nec etiam est minor capacitas in eodem, quàm in diuersis subiectis ad recipiendum omnes. Et eadem ratione sequitur posse duo calida vt vnum se intendere vsque ad octo, immo posse mutuò se corrumpere, atque conuertere in ignem. Probatur consequentia, quia quodlibet potest producere vnum gradum caloris in altero, sicut potest in quouis alio corpore nullum calorem habente, & sicut potest producere vnum, potest duo, & sic vsque ad octauum, cùm possit eos producere in diuersis corporibus. Sequitur tertiò qualitatem 157
intensam non posse remitti, immo nec vllo modo corrumpi à contrario. Probatur consequentia, quia cum omnes gradus, quos habet, sint eiusdem omnino rationis, & omnino similes, non est maior ratio ob quam ab vno potius, quàm ab alio incipiat corruptio: ergo nec poterit omnino incipere, nec poterit talis qualitas corrumpi, vel remitti. Et si dicatur incipere ab vltimo gradu producto in tali subiecto, quia dissolutio rei opposita est productioni eius, & ideo ab vltima eius perfectione incipit, vt dissolutio domus à culmine. Non soluitur argumentum, primò, quia nec dissolutio rei postulat ab vltima eius parte incipere, nisi sit aliquis ordo inter partes ipsas, qui cùm non ponatur inter gradus ipsos, non postulabit corruptio qualitatis ab vltimo incipere, potius quàm à primo, sed per accidens omnino erit, quod ab vno, vel ab altero, & ideo à neutro per se incipere poterit. Secundò, quia potest contingere, vt non priùs vnus gradus, quàm alter producatur, sed simul, & in instanti omnes, vt videmus in lumine simul producto secundum omnes gradus intensionis, quia illuminatio non est per se successiua, sed instantanea. Tunc ergo non erit maior ratio propter quam ab vltimo potius, quàm à primo

incipiat remissio luminis, quare non poterit vnquam incipere. Vltimò sequitur intensionem non esse aliud, quàm coaceruationem plurium entitatum sine ordine, & qualitatem intensam esse vnum per accidens, sicut cumulum lapidum. Probatur consequentia, quia ex intensione nihil aliud resultat, quàm vnum ex multis entitatibus non ordinatis: ergo non est aliud qualitas intensa, quàm cumulus quidam entitatum non ordinatarum, quod est esse vnum per accidens.

Secunda opinio est communis, quòd gradus qualitatis intensæ sint eiusdem rationis, & omnino similes, nullam habentes subordinationem essentialem, ita vt posteriores necessariò non præsupponant priores, sed solùm constituant vnam numero qualitatem intensam, quia in eadem parte subiecti vniuntur per propria indiuisibilia intensionis, quæ sunt modi vnionis, nam vnio hæc est continuatio realis, & ideo sufficiens ad constituendam vnam numero formam; quemadmodum plures gradus eiusdem qualitatis in diuersis partibus eiusdem subiecti producti, & per indiuisibilia continuati efficiunt vnam numero formam extensam per totum subiectum, quia tam in intensione, quàm in extensione verum est, quod docuit Aristoteles 5. lib. Phys. vnum continuum, & vnum numero idem esse. Ita sentiunt omnes ferè antiqui, & grauiores Theologi in 1. dist. 17. Albertus Magnus art. 10. Scot. q. 3. D. Bona. in 2. parte distinct. art. 1. q. 1. ad 2. Richardus art. 2. q. 1. Okam. q. 6. Gabr. & Greg. ibid. Marf. in 2. q. 1. art. 1. suppositione 8. Nimphus 8. Metaph. disput. 6. & 11. Antonius Andreas 8. Metaph. q. 6. Toletus 1. lib. de generat. cap. 3. quæst. 4. & Conimbr. 1. lib. de generatione cap. 4. q. 2. art. 3. ad vltimum, & videtur mihi probabilior, & tenenda.

158 Quæ primò probanda est ex refutatione oppositæ hoc modo. Posterior gradus intensionis sic est dissimilis priori, & sic eo perfectior, vt totam eius perfectionem, & virtutem contineat, non solùm eminenter, sed formaliter: ergo superfluit omnino prior, quare adueniente posteriori corrumpi debet, vt Durand. quæstione præcedente à nobis refutatus asserebat, quia natura nihil superfluum permittit. Probatur antecedens, nam prima opinio concedit posteriorem gradum eminenter continere perfectionem prioris, & si non contineret, non esset eo perfectior, nec essentialiter ei subordinatus. Sed ego probo, quod etiam contineat formaliter, nam cõtinere formaliter est continere per modum formæ informantis subiectum, vt patet de anima rationali, ideo continente formaliter gradum naturæ sensitiuæ, quia continet per modum formæ informantis corpus, & talem ei gradum tribuentis formaliter, sed ita continet gradus posterior

rior perfectionem prioris: ergo formaliter, probatur minor, quia continet tanquam forma subiecti, quod constituit perfectius calidum formaliter: ergo continet formaliter. Et confirmo idem argumentum, & declaro simul; nam ideo sufficit vna forma sensitiua in equo, & vna rationalis in homine ad tribuendum corpori omnes gradus essendi priores, atque imperfectiores, vt gradum corporis, & vitæ, quia forma posterior continet totam perfectionem prioris, non solùm eminenter, sed etiam formaliter;quia per modum formæ informantis materiam,& ideo tribuit corpori gradus,quos ipsa tribueret. Vnde sequitur superfluam esse priorem in præsentia posterioris, & ideo non admittendą. Et hæc est potissima ratio,propter quam non admittitur forma corporeitatis, quam posuit Scotus, nec pluralitas formarum,quam alij ponunt in eodem composito;vt 1. lib. dę anima ostendemus. Sed gradus posterior caloris continet eminenter,& formaliter totam perfectionem prioris,quia continet per modum formæ, & eam tribuit subiecto in genere causæ formalis cõstituendo illud perfectius calidum formaliter,vt probaui:ergo eo adueniente superfluit omninò prior, & corrumpi debet.Et eadem ratione probatur,superfluas esse omnes partes priores cuiuscunque gradus,& corrumpi debere adueniente vltima parte aliquota eiusdem gradus; quia sicut gradus posterior continet totam perfectionem prioris,ita pars posterior eiusdem gradus continet totam perfectionem prioris,& vltima perfectionem omnium.

Secundò probatur falsitas eiusdem sententiæ, quia si gradus posterior continet eminenter virtutem prioris: ergo si produceretur separatus ab illo per diuinam potentiam, totum effectum producere posset, quem producit vterque simul existens in subiecto; sed eandem virtutem habet posterior existens cum priori,ac haberet separatus ab eo:ergo sufficit ad producendum, quidquid producitur ab vtroque, & cum virtus eius sit naturalis, agit in quantum potest: ergo superfluit primus gradus ad agendum adueniente secundo, & ideo corrumpi debet.Et confirmo argumentum,quia si contineret eminenter perfectionem inferioris gradus,& ideo potest similem alium gradum producere,erit causa æquiuoca eius,& non vniuoca,quod est falsum. Probatur consequentia,quia causa æquiuoca differt ab vniuoca in eo, quod illa continet effectum eminenter, hæc verò formaliter. Immo etiam sequitur posteriores gradus differre specie à prioribus,probatur consequentia, quia id quod est calor vt vnum eminenter, specie distinguitur ab eo, quod est calor vt vnum formaliter.

Tertiò probatur ex intensione, vel augmento charitatis, & 159 gratiæ

dem, nec in alio subiecto, secundum oppositam sententiam, non solùm, quia iam reperit productum in subiecto totum calorem, quem ipse habet, sed præcipuè, quia calor vt duo maior est, atque perfectior secundum entitatem indiuidualem: ergo actus meritorius vt vnum non poterit mereri tertium gradum charitatis, in eo, qui habet duos. Probatur consequentia, quia tertius gradus maior, & perfectior est duobus primis: ergo non potest dari pro actu meritorio vt vnum. Et si respondeas diuersam esse rationem in agentibus Physicis, & per modum meriti, quia illa operantur secundum modum Physicæ virtutis, quam non possunt excedere, hæc verò non operantur modo Physico, sed morali longè diuerso. Probatur nullum esse discrimen quãtum ad hoc, nam etiam quæ operantur per modum meriti producunt perfectiorem affectum, vel imperfectiorem secundum modum, quo mouentur per auxilium diuinæ gratiæ, & secundum modum affectus, & conatur cum quo operantur: ergo actui remisso procedenti ex minori auxilio gratiæ, & elicito cum minori affectu, atque conatu non potest correspondere tam perfectus gradus gratiæ per modum meriti, ac illi actui, qui à maiori auxilio procedit, & cum maiori affectu, atque conatu fit; quare non poterit ei correspondete tertius gradus gratiæ in eo, qui habet primum, & secundum, nec poterit charitatem in eo augere. Probatur consequentia, quia sicut agens naturale non potest agere vltra virtutem suam naturalem, ita agens morale per modum meriti non potest agere vltra suam virtutem moralem.

Vt autem veritas nostræ sententiæ ptopria ratione probetur, 161
meliusque intelligatur, & argumenta oppositæ commodiùs soluantur, explicanda est differentia inter intensionem[1], & extensionem in eo consistens, quod per extensionem perficitur eandem forma in diuersis partibus subiecti, ita vt partes extensionis formæ educantur de potentia diuersatum partium subiecti; sed per vnionem continuationis efficiunt vnam numero formam extensiuè perfectam. Per intensionem verò, perficitur forma in eadem parte subiecti, ita vt de potentia eius educantur nouæ partes; vel gradus, atque etiam in eadem vniantur per continuationem suorum indiuisibilium, & per talem vnionem efficiant[1] vnam numero formam magis eductam de potentia subiecti, & ideo perfectiùs illúd informantem, & actuantem potentiam eius,] & ex hoc magis in eo radicatam, & habentem perfectiorem modum essendĩ. Probatur hoc duplici argumento. Primò, quia totam perfectionem, quam habet forma in diuersis subiectis, habet in eodem; sed in diuersis subiectis habet longè maiorem perfectionem indiuidualem,

cum in quocumque habeat perfectionem realiter distinctam ratione indiuidualis differentiæ diuersæ: ergo cum has omnes perfectiones simul vniras,& efficientes vnam habear in eadem parte subiecti,sequitur euidenter maiorem perfectionem indiuidualem habere formam intensam in eodem subiecto, quàm diuisam in diuersis secundum diuersos gradus. Quod hoc exemplo ostendi poteſt,nam calor vt vnum productum in duobus subiectis habet duplicem differentiam indiuidualem realiter distinctam: & cum differentia indiuidualis sit aliqua perfectio realis, saltem modalis, habebit duplicem perfectionem realem:si verò in vno tantùm subiecto esset idemmet calor vt vnum,non haberet, nisi vnam differentiam indiuidualem eiusdem perfectionis, ac eam habebat in singulis; ergo minorem perfectionem indiuidualem haberet. At si vterque gradus per intensionem vniatur in eodem subiecto,habet vtramque perfectionem indiuidualem, & per modum vnius, quod est perfectiorem modum essendi indiuidualem habere,quàm in diuersis subiectis.Secundò,quia virtus vnita fortior est se ipsa dispersa, sed per intensionem vnitur in eodem subiecto eadem virtus, quæ in diuersis subiectis dispersa foret: ergo fortior est forma caloris resultans ex duobus gradibus vnitis in eodem subiecto per intensionem,quàm esset si dispersa foret, hoc est diuisa secundum vnum,& alterum gradum in diuersis subiectis:sed esse fortiorem non est aliud,quàm esse potentiorem ad operandum; & esse potentiorem ad operandùm repugnat,nisi perfectior sit, vel perfectiorem modum essendi habeat:ergo eadem forma caloris intensa perfectius esse habet in eodem subiecto, quàm haberet diuisa in diuersis secundum diuersos gradus; ad quod asserendum non est necessarium ponere diuersam perfectionem indiuidualem, nec subordinationem aliquam in eisdem gradibus.

162 Et ex hac doctrina colligitur hoc argumentum ad probandam veritatem communis sententiæ. Sicut non sunt multiplicandæ entitates reales sine vrgenti necessitate, ita nec multiplicari debent perfectiones reales in eisdem rebus;sed sine multiplicatione reali perfectionum indiuidualium inter eosdem gradus intensionis soluatur propriissima intensio qualitatis distincta ab extensione: & cætera omnia,quæ in intensa qualitate esse debent: ergo non est ponenda, sed dicendum æquales esse omnes, & secundum se non subordinatos. Probatur minor, quia perfectio intensionis consistit in eo, quod qualitas verè sit magis radicata in subiecto, quàm priùs, magis actuet potentiam eius per informarionem perfectiorem, & tandem maiorem virtutem ad agendum ei tribuat: sed hæc omnia

omnia habet qualitas intensa per gradus omnino similes, omnino æqualis perfectionis vnitos in eadem parte subiecti, vt probatum est: ergo non est necessaria dissimilitudo illa, & inæqualitas graduum cum essentiali subordinatione, quam ponit opposita sententia, nec vllo modo admittenda.

Atque ex eadem etiam doctrina facilè soluitur argumentum eius, & quia multa afferebat inconuenientia, quæ ex nostra sententia sequuntur, ad singula per se respondendum est. Et ad primum negamus, quod sequatur intentionem procedere in infinitum, quia non potest à quocumque agente remisso intendi calor: & cum dicitur non esse necessariam maiorem virtutem in agente ad producendum secundum gradum caloris, quàm primum, distinguendum est; nam ad producendum illum in alio subiecto, non est necessaria maior, bene tamen ad producendum in eodem, in quo est primus gradus propter perfectiorem modum essendi, quem habet vterque gradus vnitus in eadem parte subiecti, iam explicatum. Negandum est etiam, quod sequatur secundum inconueniens, videlicet, quod agens possit agere vltra perfectionem propriam. Et cum dicitur calidum remissum posse producere diuersos gradus caloris in diuersis subiectis: ergo posse eos omnes producere in eodem. Concesso antecedenti, neganda est consequentia, quia vniti in eodem subiecto perfectiorem effectum constituunt propter perfectiorem modum essendi indiuidualem resultantem ex vnione omnium in eadem parte subiecti, vt probatum est. Et propter eãdem rationem negandum est, quod duo calida vt vnum possint sese intendere vsque ad octauum gradum; licet enim detur capacitas ex parte subiecti, sed deficit virtus ex parte vtriusque agentis, quia neutrum potest intendere calorem alterius, ex eo, quod licet primus, & secundus gradus sint omnino similes, & æquales, sed ex eis simul vnitis in eodem subiecto longè perfectior effectus secundum rationem indiuidualem resultat, quam neutrum potest attingere, nec vtrumque simul, cum virtutem vtriusque in diuersis subiectis diuersam, excedat. Ad tertium inconueniens bene respõdent Conimbr. vbi supra; negando, quod remissio qualitatis efficiatur impossibilis ex nostra sententia: & cum dicitur non esse maiorem rationem, ob quam remissio incipiat à corruptione vnius gradus, quàm alterius, distinguendum est, nam comparando gradus ipsos cum causa secunda naturali, verum est, quia ex se non determinatur ad singulares has actiones & effectus potius quàm ad alios, sed indifferens est ad omnes; & solum ad speciem determinata, sed à causa prima determinatur ad talem actionem singularem, ad talémque effectum produ-

nem. Et primò de intensione eius agendum est, deinde de extensione. Sed tandem qualitas secundum intensionem, duplicem considerationem habet, nam primò consideratur secundum se, deinde vt est dispositio ad formã substantialem introducendam in materia, & contrariam expellendam. Et difficultas præcipua quæstionis de qualitate procedit quantum ad intensionem secundum se consideratam, nam vt est dispositio ad formam substantialem facilè intelligi potest, quonam modo terminetur. Supponenda est autem distinctio terminorum quantum ad magnitudinem, & paruitatem in intrinsecos, & extrinsecos ex 1. lib. Physicor. vbi copiosè explicati sunt. Intrinsecus terminus magnitudinis vocatur, maximum quod sic, extrinsecus, minimum quod non. Et intrinsecus paruitatis, minimum quod sic; extrinsecus, maximum quod non, & applicandi sunt ad intensionem qualitatum, sicut 1. lib. Physicor. applicati sunt ad extensionem quantitatis. Ex quibus iam patet sensus nostræ quæstionis, qui talis est: an qualitates naturales quoad intensionem habeant terminum magnitudinis intrinsecum, ita vt ad talem gradum intensionis possint peruenire, vt maiorem intensionem habere non possint, vel solum habeant terminum extrinsecum; ita vt aliquem gradum intensionis ita magnum habere non possint, bene tamen quemcumque minorem illo, atque etiam quoad paruitatem habeant terminum intrinsecum ita paruum, qui sit tam minima intensio, qua non possint minorem habere; vel solum habeant terminum extrinsecum, qui sit minima etiam intensio, quam habere non possunt, benè tamen quamcumque maiorem. Loquimur autem de qualitatibus secundum se sumptis, nam, de eisdem, vt sunt dispositiones formarum, postmodum dicetur.

Et prima opinio tenet qualitates naturales secundum se sumptas, habere terminum intrinsecum magnitudinis, & paruitatis in sua intensione, ita vt ad talem gradum intensionis possint peruenire, vt vltra illum non possint intendi, etiam per potentiam Dei absolutam, versus paruitatem quoque petunt minimam quamdam intensionem, sub qua primo producantur, ita vt sub minori non possint saltem naturaliter produci. Ita Scotus in 1. d. 4. §. *Ad primam quæstionem dico.* Vbi loquitur de termino magnitudinis, & in 2. d. 2. q. 9. in solutionibus argumentorum, vbi loquitur de termino paruitatis, de quo idem tenent cum eo Conimb. 8. lib. Phys. com. 23. Greg. in 1. d. 17. q. 1. art. 3. Capreol. ibidem. q. 2. art. 2. Sonzin. 8. Metaph. q. 21. vbi pro eadem sententia citat D. Tho. Ægid. 1. lib. de gener. q. 25. Iandun. 6. lib. Phys. q. 15. Tolet. 1. l. de generat. q. 6. Sed diuerso modo explicatur iste terminus intrinsecus paruitatis à Toleto

& Sonzinate: nam Toletus minimum illum gradum intensionis non ponit acquisitum per motum, vel partem eius, ne compellatur ponere primam partem in motu contra expressam sententiam Aristotelis 6, lib. Phys. vbi ante quodlibet mutatum esse motus asserit dari partem motus, & ante quamlibet partem motus dari mutatum esse & ita motum nō habere primam partem, nec primum mutatum esse, atque etiam contra rationem continui, quod cum sit diuisibile in infinitum, non potest habere primam partem, & ita repugnat motum habere primam, cum sit continuum, & consequenter repugnabit qualitatem habere primam partem productam per motum. Ideo ponit qualitatem secundum minimam illam intensionem habere modū essendi indiuisibilem, & produci per mutationem, etiam suo modo indiuisibilem, à qua tanquam à termino à quo incipit motus intensionis per vltimum non esse. Sonzinas verò per motum produci asserit, & ideo videtur ponere minimum alterationis, & primum esse eius ex parte termini à quo.

Sed probatur hæc opinio quantum ad terminum intrinsecum magnitudinis hoc argumento. Qualitas secundum essentiam habet terminum intrinsecum magnitudinis: ergo etiam secundum intensionem. Probatur consequentia, quia intensio est modus consequens naturam, & essentiam qualitatis: ergo habet proportionem cum ea. Antecedens verò euidens est, quia qualitas, sicut res quælibet determinatum habet gradum perfectionis essentialis, sicut determinata prædicata essentialia, vltra quæ non potest crescere, nam eo ipso quòd aliquod prædicatum essentiale addatur calori, variabitur essentia, atque species eius. Exemplum huius rei habemus in calore, qui ad intensionem vt octo peruenire potest, & hanc habet in igne, ita vt maiorem habere repugnet: sicque de cæteris qualitatibus secundum proportionem, necessariò dicendum erit.

166 Probatur secundò, quantum ad terminum intrinsecum paruitatis ex Aristotele 6. lib. Physicorum text. 69. vbi vniuersaliter docet cuiuslibet rei permanentis dari primū esse in instanti productum, sed qualitates non solū secundum esse, sed etiam secundum intensionem sunt res permanentes; cum constet calorem, & reliquas permanere postquam producta sunt: ergo habent primum esse suæ productionis; in quo verum est dicere, nunc primò calor est in aqua, & immediatè ante non erat, & necesse est habere aliquam intensionem, quia non est producibilis qualitas in subiecto, sine aliqua perfectione, & ideo nec sine aliqua intēsione: ergo datur prima intensio qualitatis apud Aristotelem, qua non est alia minor; quare hæc erit minima. Probatur etiam ratione primò, quia dum primò producitur calor

calor in aqua, vbi priùs non erat certum est expelli frigus per primum non esse, ita vt verum sit dicere, nunc non est frigus in aqua, & immediatè ante non erat, non quidem totaliter, sed secūdum aliquam eius partem quia cum expellatur successiuè, euidens est in eodem instanti adhuc multum frigoris permanere in ea. Si igitur verum est nunc, aliquid frigoris expulsum esse ab aqua: ergo verum erit in eodem instanti aliquid caloris esse introductum in ea. Probatur consequentia, quia non expellitur vnum contrarium, nisi ad introductionem alterius; sed illud caloris non potest introduci, nisi per motum, vel mutationem instantaneam: ergo necesse est dari primum esse motus alterationis; vt asserit Sonzinas, vel mutationem instantaneam præcedentem eundem motum alterationis, per quam producatur calor minimus secundum intensionem, vt asserit Toletus. Secundò, si talis intensio minima simul, & primò producta non datur, sed quælibet intensio qualitatis est diuisibilis in infinitum, sequitur nec dari qualitatem ita remissam, quin remissior alia in infinitum detur. Ex quo etiam infertur remissionem procedere in infinitum, & ita nullum terminum, vel finem habere, sed postquam semel incipit esse perpetuā versus finem, quod est absurdum. Probatur hæc vltima consequentia, nam si intensio caloris versus paruitatem est diuisibilis in infinitas partes proportionales, ergo diuisio eius procedit in infinitum, sed sicut diuiditur, sic etiam corrumpitur per remissionem per partes non æquales, quia iam daretur vltima, & hæc esset maximè remissa, vltra quam non daretur alia remissior, & consequenter minima intensio eiusdem caloris, vltra quam non daretur minor: ergo fit remissio qualitatis per partes proportionales, sicut eius diuisio. Vnde sicut diuisio eius procedit in infinitū, & ideo nullum terminum habere potest, ita remissio eius.

Secunda opinio duo asserit. Primum, qualitates secundum intensionem habere terminum intrinsecum magnitudinis naturaliter, sed per potentiam Dei absolutam posse intendi in infinitum. Secundum, versus paruitatem quoque nullum habere terminum suæ intensionis. Itaque quantum ad terminum magnitudinis conuenit cum Scoto in vno, & differt in alio; cōuenit quidem in eo quod tribuit eis terminum intrinsecum magnitudinis naturaliter; differt verò secundum potentiam Dei absolutam, quo pacto etiam Scotus concedit eis eumdem terminum intrinsecum. Secunda verò opinio negat hoc modo habere talem terminum, sed existimat signato quocumque termino posse vltra illum intendi in infinitum. Quantum ad terminum verò paruitatis omnino contraria est Scoto, & aliis. Sed eam sequuntur Sotus. 2. lib. Phys. q. 4. art. 3. concl. 5. Conimb. ibidem, 167

bus motus, per quas producuntur, & indiuisibilia termini indiuisibilibus motus: sed non datur prima pars motus intensionis, nec primum mutatum esse: ergo nec dabitur prima pars qualitatis quoad intensionem, nec primum indiuisibile eius, sed ante quamlibet intensionem quantumlibet paruam datur minor in infinitum. Secundò probatur, quia motus intensionis realiter est continuus, vt superiùs probauimus, & qualitas etiam quoad intensionem habet latitudinem continuatam suis propriis indiuisibilibus; sed repugnat continuo habere minimam partem, cum quælibet pars eius sit diuisibilis in infinitum: ergo repugnat dari minimam intensionem qualitatis, quin sit dabilis alia minor in infinitum. Istæ rationes efficaciter probant aduersus Sonzinatam asserentem minimam illam qualitatem quoad intensionem produci per motum. Sed probatur duabus aliis, quod non sit naturaliter producibilis per alterationem instantaneam. Primò, quia quilibet gradus qualitatis produ- 169
ctæ quantumcumque paruæ intensionis diuisibilis est secundum eandem intensionem, & ideo suam habet latitudinem, non minùs, quàm alij gradus maioris intensionis, & præterea habet contrarium sine cuius expulsione non potest produci in subiecto, vt calor non potest produci in aqua sine expulsione frigoris: ergo non potest naturaliter produci in instanti, sed necessariò successiuè, sicut cæteri gradus maioris intensionis. Probatur consequentia, quia propter has duas causas tantùm repugnat quemlibet alium gradum eiusdem qualitatis produci in instanti, vel per mutationem instantaneam. Vnde si primus gradus caloris potest produci per alterationem instantaneam naturaliter, quilibet alius gradus eodem modo produci poterit, & ita fiet alteratio in instantibus temporis per mutationes instantaneas, ac per minima, vnde non erit motus continuus, quod ostendimus esse falsum. Sed respondet Toletus qualitatem habere distinctam productionem ab intensione, ita vt alia sit alteratio, per quam producitur secundum entitatem, vel substantiam, ab ea per quam intenditur; & ideo per primam alterationem instantaneam præcedentem motum intensionis produci qualitatem simpliciter, & simul, non successiuè in subiecto, & sic producta vocatur minima: dicitúrque consistere in indiuisibili, quia caret omni intensione ratione cuius est diuisibilis. Hæc tamen solutio supponit falsum, nempe quòd productio qualitatis in subiecto sit distincta realiter ab omni eius intensione. Quòd verò idem sit motus realis, per quem producitur in subiecto, & per quem producitur cum aliqua intensione, sic ostendo: impossibile est produci qualitatem in subiecto extenso, quin producatur cum aliqua extensione ad

extenſione ad partes eius;ergo impoſſibile eſt,quod producatur ſine aliqua intenſione: antecedens euidens eſt,quia pars ſubiecti,in qua producitur,extenſa,ac diuiſibilis eſt:ergo qualitas in ea producta habet eſſe extenſum, & diuiſibile: & ita producta eſt, vt priùs ſit producta in medietate illius partis agenti proxima, quàm in alia medietate remota. Conſequentia verò ſic probatur,agens naturale agit vniformiter deformiter in ſubiectum extenſum,in quo inhæret contrarium; ita vt priùs, & fortiùs agat in partem magis ſibi propinquam, quàm in remotiorem:ergo perfectiorem effectum producit in ea, & conſequenter intenſiorem, quàm in remotiori, quod verum eſt de qualibet parte propinquiori in infinitum: ergo repugnat produci qualitatem,quin producatur cum aliqua intenſione.

170 Secundò, quia ſi minima qualitas producitur per mutationem inſtantaneam præcedentem motum: ergo falſum erit principium illud ex Ariſtotele adductum, quòd non detur primum mutatum eſſe in motu, ſed ante quodlibet mutatum eſſe detur pars motus. Probatur conſequentia, quia per illam mutationem inſtantaneam verum eſt mutatum eſſe mobile, & tamen nondum mouetur: ergo datur mutatum eſſe ante motum: quod repugnat,quia mutatum eſſe non eſt aliud,quàm mobile perueniſſe ad talem partem, vel gradum termini acquiſiti, ad quam non peruenit, niſi per motum:ergo repugnat dari mutatum eſſe præcedens totum motum. Et ſi dicatur mutatum eſſe motus, hoc eſt indiuiſibile terminatiuum, vel continuatiuum partium eius,non poſſe præcedere totum motum, bene tamen mutatum eſſe per mutationem inſtantaneam, & Ariſtotelem ſolùm loqui de mutato eſſe motus, non de alio, quare non erit contra doctrinam Ariſtotelis ponere minimam qualitatem acquiſitam per mutationem præcedentem motum in inſtanti, quod eſt vltimum non eſſe eiuſdem motus. Contra hoc eſt,quod in cæteris motibus, nempe augmentatione, & latione, neque Ariſtoteles, neque alius vnquam poſuit talem partem minimam termini productam per mutationem inſtantaneam,nec eſt naturaliter poſſibilis, quod ſic probo. Impoſſibile eſt in rebus ad quas per ſe terminatur motus, vllam partem earum ſimul, aut in inſtanti produci, ſed neceſſariò in tempore, & cum ſucceſſione;ergo falſum eſt in alteratione ponere minimam qualitatem ſimul, & in inſtanti productam per actionem inſtantaneam;probatur conſequentia, quia non eſt minùs diuiſibilis qualitas acquiſita per alterationem verſus principium;quàm verſus medium,& finem:ſed nulla datur pars in medio,& fine acquiſita in inſtanti, aut ſimul; ergo nec dari poteſt in principio. Non eſt etiam minùs diuiſibilis qualitas, quàm

quam termini aliorum motuum, sed per cæteros motus nulla pars termini acquiri potest in instanti; ergo neque in motu alterationis. Et tandem probatur, quia aliæ partes eiusdem qualitatis nõ possunt simul, vel in instanti produci, quia producuntur in subiecto cum resistentia cõtrarij, sed eodem modo producitur prima, vt per se est manifestũ; cum sit eiusdem rationis, & eodem modo habeat contrarium in subiecto; ergo non potest simul, sed successiuè produci, & ideo non potest dari prima.

Sed contra hoc est difficile argumentum, quia qualitas producta per alterationem est res permanens, continua quoad intensionem, & finita: ergo est continuum finitum, sed omne continuum finitum, & permanens habet duo indiuisibilia extrema quibus terminatur, vt patet de linea terminata duobus extremis punctis: ergo quælibet qualitas intensa debet habere duo indiuisibilia intensionis, quibus finita eius intensio sit terminata, videlicet primum, & vltimum: sed primũ non potest produci per partem motus cum præcedat totũ motum: ergo producitur per mutationem instantaneam præcedentem motum; & non potest produci separatum ab omni parte eiusdem qualitatis; ergo producitur cõiunctum alicui parti: hæc igitur pars erit minima qualitas quoad intensionem simul, & in instanti producta per alterationem instantaneam præcedentem totum motum intensionis. Respondetur tamen primò negando antecedens, quod qualitas producibilis per motum sit res omnino permanens, sed aliquid successiui habet ex modo suæ productionis, & ideo vocari potest successiua quantum ad fieri, licet sit permanens in facto esse. Et quia ex modo, quo producitur, debet sumi modus, quo terminatur intensio eius, talis modus terminationis similis est ei, quem habet motus, per quem fieri nata est. Et de motu constat non habere terminum intrinsecum versus principium, sed extrinsecum tantum, intrinsecum verò versus finem: ergo eodem modo terminatur qualitas per eum producibilis. Et propterea non habet nisi vnum extremum intrinsecum, & positiuum, nempè versus finem, ex parte verò principij solùm terminatur negatiuè intensio eius, quia verum est à contrario incepisse, & ideo principium habere intensionem eius, quia primam partem aliquotam habet, licet non primam proportionalem. Secundò respõdetur habere quidem primum indiuisibile intensionis ex parte principij, non tamen esse productum per mutationem instantaneam, sed per primam partem aliquotã motus, cum parte qualitatis aliquota, cuius principium est, quod non potest esse verum de aliquo alio indiuisibili termini, quia omne aliud indiuisibile succedit parti, & est quasi esse acquisitum eius; ideo supponit partem motus, per 71

quam

quam producitur eadem pars termini, & non poteſt per eam produci, ſed per mutationem inſtantaneam ſubſequentem partem motus, & eam terminantem: primum autem indiuiſibile intenſionis non præſupponit partem intenſionis productam, ſed eſt initium primæ partis aliquotæ, & propterea ſimul cum ea producitur per partem motus, & in parte temporis, non quidem primariò, vel adæquatè, ſed quaſi ex conſequenti, & inadæquatè.

172 Ad primum argumentum oppoſitæ ſententiæ, quod probabat qualitates ſecundum ſe habere terminum intrinſecum magnitudinis ſuæ intenſionis; reſpondetur, probare intentum modo naturali loquendo, & hoc modo non eſſe contra nos, qui concedimus modo naturali terminari intrinſecè intenſionem qualitatis, per maximum quod ſic, non tamen probare, quod talem terminum habeat, etiam per potentiam Dei abſolutam, vt videtur intendere Scotus, quia licet conſona ſit naturæ harum qualitatum determinata intenſio, vltra quam non amplius poſſint intendi ab agente naturali, ſed non repugnat eſſentiæ earum maiorem habere poſſe in infinitum, ſicut non repugnat quantitati maiorem ſemper eſſe poſſe in infinitum, ideo per potentiam Dei abſolutam, dato quocumque termino vltra illum poſſunt intendi in infinitum.

Ad teſtimonium Ariſtot. pro termino paruitatis intrinſeco adductum, reſpondetur, qualitates producibiles per motum eſſe quidem permanentes in ſuo eſſe, ſed aptas fieri ſucceſſiuè per motum, propter latitudinem contrarietatis, quam habent, & propterea non habere primum eſſe dum fiunt, ſed per vltimum non eſſe produci ad modum rerum ſucceſſiuarum. Ariſtoteles ergo dum aſſerit res permanentes habere primum eſſe, ſolum loquitur de permanentibus in eſſe, & fieri quales ſunt perfectæ ſubſtantiæ, nam adhuc de imperfectis, valde probabile eſt ſucceſſiuè fieri, vt aqua, vel ignis, & ideo non habere primum eſſe.

Ad primum argumentum pro eadem minima intenſione negandum eſt antecedens, quod in productione caloris expellatur, vel deſinat frigus per primum non eſſe, ſed abſque dubio deſinit per vltimum ſui eſſe. Quod ſic probo; motus calefactionis incipit per vltimum non eſſe, & nullo modo per primum eſſe: ergo verum eſt dicere de calore, qui per eum producitur nunc non eſt, & immediatè poſt erit; ſed productio caloris eſt expulſio frigoris; & ideo eſſe caloris in ſubiecto eſt non eſſe frigoris in eo; ergo verum erit de frigore, nunc eſſe in ſubiecto immediatè poſt non eſſe, quod eſt deſinere per vltimum eſſe. Et ſi dicatur deſinere per vltimum eſſe, non abſolutè, ſed ſub eſſe

tanto,

tanto, nempe in eodem gradu, in quo incipit esse calor & hoc esse possibile, quia frigus vt tantum, hoc est sub tali gradu vt vnum vel vt dimidium habet modum indiuisibilis incipientis & desinentis simul & in instanti. Probatur esse falsum hoc argumento. Calor incipit esse immediatè post,& frigus etiam desinit immediatè post: sed immediatè post non dicit instans,nec determinatum tempus, sed tempus indeterminatum;sed in tempore indeterminato repugnat produci calorem, vel frigus sub aliquo gradu determinato, vel indiuisibili,sed solùm producitur sub ratione indeterminata, & ideo dicimus absolutè futurum immediatè post, & non cum additione aliqua: ergo absolutè verum est, quod desinat per vltimum sui esse. Quod verò dictum est 6. lib. Phys. res omnes diuisibiles desinere per primum non esse,& non posse desinere per vltimum esse, intelligi debet dum res ad cuius inceptionem desinunt, incipit per primum sui esse; tunc enim necessarium est sed non est minùs necessarium easdem res desinere per vltimum esse, si res aliæ, ad cuius inceptionem desinunt,incipiant per vltimum non esse,vt consideranti est manifestum.

Ad secundum,neganda est consequentia,quòd remissio qualitatis procedat in infinitum, quamuis diuisio eius secundum intensionem procedat in infinitũ: & ratio differentiæ est, quia diuisio fit per solas partes proportionales,& ideo nullum prorsus terminum habet,nec habere potest remissio cum sit motus, non fit per solas partes proportionales, sed etiam per æquales, in quibus illæ continentur, ita vt per partem motus æqualem infinitas proportionales habentem,& partem temporis finitam mensuratam producatur etiam pars æqualis intensionis habens infinitas proportionales, & cum partes aliquotæ, seu æquales motus,& qualitatis productæ, atque etiam temporis sint finitæ, & nihilominus quælibet contineat poportionales actu infinitas, tota intensio finita simpliciter est, sicut motus finitus est simpliciter;ideo tempore etiam finito absoluitur, & in infinitum non procedit, sicut de motu locali probat Aristoteles aduersus Zenonem 6.& 8.lib.Physicorũ,quod non procedat in infinitum,sed tempore finito absoluatur, quia non procedit per solas partes proportionales, sed etiam per æquales, in quibus infinitæ proportionales includuntur, facientes nihilominus partes aliquotas actu finitas,& totum motum actu finitum, per quem omnes partes aliquotæ spatij actu finitæ, & totum spatium actu finitum tempore etiam finito pertransit mobile. 173

Quomodo

Quomodo terminentur qualitates quoad intensionem, vt sunt dispositiones formarum substantialium.

174 EXplicatum est iam quomodo terminentur qualitates secundum se consideratæ, quantum ad intensionem. Sequitur autem ordine debito explicandum, quomodo terminetur intensio earum, vt sunt dispositiones formarum substantialium, in quo minor est difficultas. Et ideo breuiter explicanda est. Primò quidem quantum ad terminum magnitudinis, quem dicimus habere intrinsecum, ita vt ad tantam possint peruenire intensionem, vt maiorem habere naturaliter repugnet, vt ignis petit intensionem caloris vt octo, ita vt maiorem non possit habere naturaliter, siccitatem verò fortè vt sex, vel quid simile; & hos gradus habent pro terminis intrinsecis magnitudinis suæ intensionis, & eadem est ratio de cæteris qualitatibus secundum proportionem in ordine ad formas substantiales, cuius dispositiones sunt, & hoc est verum de dispositionibus simultaneis. De termino verò paruitatis via generationis, quæ consideratio pertinet ad dispositiones præcedentes introductionem formæ, diuerso modo loquendum est secundum diuersas opiniones de subiecto accidentium: nam qui tenent accidentia esse in sola materia tanquam in subiecto inhæsionis, & propterea eadem manere posse in genito, quæ erant in corrupto, dicent dispositiones, habere terminum intrinsecum paruitatis, ita vt talis gradus intensionis requiratur ad introductionem talis formæ, & expulsionem oppositæ, vt cum minori possit vna introduci, nec expelli altera, vt ad introductionem formæ ignis, & expulsionem formæ ligni ex parte materiæ requiri calorem vt sex; ita vt cum minori introduci non possit vna, nec expelli altera. Qui verò putant subiectum accidentium esse compositum, & propterea non posse vlla accidentia eadem numero quæ erant in genito manere in corrupto, non possunt concedere dispositionibus terminum intrinsecum paruitatis suæ intensionis, quia non potest esse verum cum hac opinione, quod talis gradus caloris requiratur ad introductionem formæ ignis, & expulsionem oppositæ, ita vt cum minori non possit vna introduci, & expelli altera, quia talis gradus caloris debet esse in ligno tanquam in subiecto; nam si in igne sit, non expelletur ab eo forma ligni, nec introduceretur forma ignis, in ligno autem esse non potest, quia quamdiu est in ligno, non potest esse expulsa forma eiusdem ligni, nec introducta forma ignis, vnde sequitur intensionem dispositionum non posse cum hac opinione habere terminum paruitatis intrinsecum, sed extrinsecum tantùm,

ita vt

ita vt verum sit, cum tali gradu caloris non posse permanere formam ligni, sed expulsam esse, & introductam formam ignis, cum quacumque tamen minori non esse expulsam illam, nec introductam hãc, sed expelli in fieri, hoc est; toto tempore, quo dispositiones non attingunt illum gradum agere causam efficientem ad expulsionem vnius, & introductionem alterius; vno igitur, vel alio modo loquendum est de termino paruitatis secundum diuersas opiniones de subiecto accidentium. Itaque vniuersaliter verum est, intensionem qualitatum, vt sunt dispositiones formarum substantialium, terminari ad certum gradum, tam versus magnitudinem, quàm versus paruitatem; sed versus magnitudinẽ termino intrinseco, qui dicitur *maximum quod sic*: versus paruitatem verò termino etiam intrinseco, qui dicitur *minimum quod sic*: vel saltem extrinseco, qui vocatur *maximum quod non*. Probatur vtrumque hoc argumento. Quælibet forma substantialis habet perfectionem determinatam, non solùm secundum speciem, sed etiam secundum differentiam indiuidualem: ergo petit pro suo esse, atque introductione in materia determinatum gradum dispositionis, quantum ad intensionem. Probatur consequentia, quia inter formam substantialem, & dispositiones ad eam requisitas debet esse proportio, præcipuè secundum gradum intensionis, à quo sumitur determinata perfectio qualitatis, vt est dispositio ad formam.

De termino intensionis qualitatum supernaturalium.

Qualitates supernaturales vocantur gratia, & charitas; ac 175 cæteræ virtutes, quæ cum eis infunduntur nobis à Deo, vt ab agente supernaturali, & intenduntur duobus modis, videlicet ex opere operato, hoc est ex virtute sacramentorum, si dignè recipiantur, vel per nostros proprios actus bonos in gratia, & charitate factos; & quamuis ad Theologiam propriè pertineat agere de intensione harum qualitatum, sicut de qualitatibus ipsis, vt tamen completa sit disputatio de terminis qualitatum quantum ad intensionem, breuissimè agendum est de terminis intensionis earum; habent enim suos gradus, vel graduales partes intensionis qualitates istæ proportionales, & aliquotas, in quas diuidi possunt in infinitum, sicut qualitates naturales, & corporeas; sed differunt ab his, quia non sunt dispositiones ad formas substantiales, sed solùm sunt supernaturales quædam participationes diuini esse supernaturalis, per quas anima nostra maximè perficitur. Et de termino paruitatis earum nullum video dubitantem, sed omnes tenet non esse eis concedendum intrinsecum, ita vt tam minima detur gratia,

gratia, vel charitas in anima, vt minor, vel minus intensa dari non possit, sed data quacumque, potest dari alia minùs intensa in infinitum; quod absolutè verum est de his qualitatibus secundum se sumptis: sed quia per sacramenta infunduntur animæ secundum mensuram dispositionis, contingit aliquando, vt nulla sit dispositio in anima, vt in pueris baptizatis ante vsum rationis, & tunc datur eis minima gratia determinata per diuinam voluntatem: dicitur autem minima, non absolutè, & secundum se, quia secundum se minor esse potest, sed accidentaliter, & ex suppositione in ordine ad subiectum nullam habens dispositionem. Solùm potest esse dubium de termino magnitudinis earum quantum ad intensionem, an intrinsecus sit; ita vt ad talem gradum intensionis peruenire possint, vltra quem non possint intendi, vel dato quocumque gradu maiorem habere possint in infinitum.

176 Et prima opinio tenet, quod qualitates istæ secundum propriam naturam habent terminum intrinsecum suæ intensionis versus magnitudinem, ita vt ad talem gradum peruenire possint, vltra quem repugnat intendi etiam per potentiam Dei absolutam, & talem gradum summum habere dicunt gratiam habitualem Christi, quæ si posset intendi, posset etiam dari alia maior, & melior, quod est absurdum. Ita Scotus in 3. distinct. 13. quæst. 4. §. *Ad primam quæstionem dico.* Quem sequuntur Durand. ibidem, & Caiet. 3. parte, q. 7. art. 12.

Probatur primò, quia si accipiamus gratiam vt vnum, & intendatur quantum possibile est per potentiam Dei absolutam; certum est non posse amplius intendi, vel ergo habebit tunc determinatum gradum intensionis, & talis gradus erit *maximum quod sic* intensionis eius; cum non possit amplius intendi: vel non habebit determinatum gradum intensionis; sed intensionem actu infinitam, quod est, impossibile, cum infinita intensio, sit infinita perfectio repugnans creaturæ. Secundò, si gratia, & charitas non habent terminum intrinsecum suæ intensionis, sed dato quocunque gradu possunt maiorem intensionem in infinitum suscipere, sequitur posse esse actu infinitas secundum intensionem. Probatur consequentia, quia totam intensionem, quam possunt habere successiuè, potest Deus per absolutam potentiam simul eis tribuere; sed intensio earum potest successiuè esse maior in infinitum: ergo possunt simul habere à Deo actu infinitam: consequens autem probatur falsum, quia gratia actu infinita secundum intensionem non potest recipi in anima, cum capacitas eius omnibus modis sit finita: ergo necesse est gratiam, & charitatem habere terminum intrinsecum suæ intensionis versus magnitudinem, quem si non habeant, poterit

gratia

gratia cuiuslibet hominis in hac vita existentis maiorē habere intensionem, quam gratia cuiuscunque beati, contra illud Matthæi. 11. vbi de Ioanne Baptista, qui habuit perfectissimam gratiam, dicitur: *Qui autem minor est in regno cælorum, maior est illo.*

Secunda opinio affirmat has qualitates supernaturales nullum habere terminum intrinsecum magnitudinis in sua intensione, sed dato quocumque gradu intensionis quantumcumque maximo posse adhuc intendi in infinitum. Ita D. Thomas de gratia, & charitate 12. q. 24. artic. 7. & hæc est probabilior, & tenenda. Probatur efficaciter ratione D. Thomæ ibidem hoc modo. Intensio alicuius formæ solùm ex triplici capite potest esse finita, nempe ex parte ipsius formæ, quæ ita petit determinatum gradum intensionis, vt non possit illum excedere, quin varietur essentia eius, & in aliam speciem conuertatur: vel ex parte agentis, cuius virtus ad intendendam talem formam limitata est, ita vt vltra certum gradum non possit eam intendere: vel ex parte subiecti in quo recipitur talis forma, cuius capacitas finita est, & ideo non potest recipere formam, nisi cum determinato gradu intensionis. Sed ex nullo capite habent qualitates istæ terminum intrinsecum magnitudinis: ergo non est eis concedendus. Probatur minor, nã qualitates istæ supernaturales sunt immediatæ quædam participationes diuini amoris supernaturalis, per quem diligitur anima à Deo in ordine ad beatitudinem; sed participatio ista nullum habet ex se terminum, nisi quem ei præfigit Deus ipse eam diligens: ergo non habet ex se terminum intrinsecum suę intensionis. Virtus etiam Dei agentis supernaturalis, à quo infunduntur gratia, & Charitas in anima, de se est infinita, vt constat; & tandem capacitas subiecti, quod est anima, non diminuitur, sed augetur per has qualitates, ita vt quo plus intensionis earum recipit, plus etiam recipere possit, quia quo plus recipit, eo fit obiectũ maioris dilectionis, per quã gratia & charitas eius intendi debet; ergo nulla ex parte postulat terminum intrinsecum. 177

Ad primum argumentum Scoti negandum est, quod supponit, nempe gratiam vt vnum posse intendi à Deo quantum possibile est, quia tota intensio, quam potest suscipere, non est determinata, sed infinita in potentia, ita vt data quacumque possit semper habere maiorem, id autem, quod non habet actualem terminum vltra quem procedere non possit, licèt habeat esse finitum, sed non determinatum ad talem gradum, quod verò non habet esse sic determinatum, non potest totum simul produci extra causas, quia quidquid producitur extra causas, sub certo gradu perfectionis produci debet. Exemplum esse potest diuisio continui, quæ semper est actu finita, sed infi- 178

nita in potentia, nullum habens terminum, vltra quem procedere non possit: & tamen non sequitur quod omnes diuisiones possibiles continui possit Deus simul facere: sic ergo dicendum est, intensionem qualitatum supernaturalium esse actu finitam, sed infinitam in potentia, & ideo repugnat totam simul produci à Deo, vel intendi qualitatem, quantum possibile est.

Ad secundum, neganda est consequentia, quod intensio harum qualitatum possit esse actu infinita. Et dum dicitur posse Deum simul facere quæcumque facit successiuè, negandum quoque est, etiam in rebus permanentibus, nam si perfectio earum actuali termino careat; vltra quem non possit crescere, impossibile est totam eius perfectionē actu produci extra causas, quia quod non habet esse actuale determinatum non est actu producibile totum extra causas, vt probat diuisio continui. Et quod additur in eodem argumento, nempe capacitatem animæ omnibus modis esse finitam, negamus, quia licet sit actu finita, ita vt non possit recipere gratiam actu infinitam, sed quidquid gratiæ actu recipit, finitum esse debeat, est tamen infinita in potentia, ita vt semper possit intensionem gratiam recipere. Ex quo euidenter sequitur, gratiam, quam recipere potest, non habere terminum intrinsecum magnitudinis quoad intensionem, sed extrinsecum tantùm, & terminus iste non est alius, quàm gratia actu infinita, quam recipere non potest (sed nec possibilis est) benè tamen quamlibet finitam sine termino. Et quod tandem additur, ex hoc sequi gratiam hominis in hac vita existentis, posse esse æqualem, immo maiorem gratia cuiuscumque beati, distinguendum est: nam secundum intensionem, æqualis, & maior esse potest per potentiam Dei absolutam, sed secundum eam perfectionem, quam habet gratia cuiuslibet beati ex dignitate; & qualitate actus beatitudinis, semper est maior quacumque gratia viatoris, in quo sensu intelliguntur verba Scripturæ allata.

179 De gratia tandem Christi Domini eodem fere modo respondet D. Thomas 3. p. q. 7. artic. 12. dupliciter sumi posse, nempe secundum intensionē, aut secundum dignitatem, quam habet ex tali persona, hoc est, ex vnione naturæ humanæ ad Verbum, quam sequitur, atque etiam ex aliis effectibus ex eadem vnione prouenientibus. Et si sumatur secundum intensionem præcisè, concedendum est, posse Deum de potentia absoluta facere aliam gratiam intensiorem in infinitum, & ideo maiorem, & meliorem secundum hanc considerationem quàm sit gratia Christi; repugnat tamen fieri aliquid maius, & melius eadem gratia secundo modo considerata, etiam per potentiam

Dei

Dei absolutam, quia nec possibile est, sequi maiorem, aut excellentiorem vnionem, nec reperiri in persona digniori, aut in altiorem finem ordinari. Et adhuc secundum intensionem considerata gratia Christi dicitur summa, in hoc sensu, quia non potest dari maior secundum potentiam ordinariam, quamuis non sit summa. Reliqua verò, quæ ad has qualitates pertinent, Theologis relinquenda sunt.

De terminis qualitatum naturalium quoad extensionem.

EOdem prorsus modo loquendum est de qualitatibus naturalibus quoad extensionem, ac loquuti sumus de intensione earum, & ita dicendum primò, non habere terminum intrinsecum magnitudinis; sed ad quascunque partes subiecti posse se extendere in infinitum, ita vt si dari potest corpus actu infinitum, ad totum illud posse se extendere qualitatem. De termino etiam paruitatis intrinseco via generationis, dicendum est, qualitatibus non conuenire, etiam vt sunt dispositiones formarum substantialium, nam licet substantiæ concedatur determinata quantitas, sub qua generari potest, & non sub minori, adhuc in tali minimo non haberet minimum extensionum calor, vel frigus, vt dispositiones sūt; sed priùs in medietate eius proximiori agenti introduceretur, & priùs in medietate illius medietatis in infinitum, ita vt nulla detur tam parua extensio eius, quin data sit priùs minor in infinitum. Solùm ergo conceditur eis terminus extrinsecus extensionis, qui videtur esse punctum: nam data qualibet quantitate, ad quam extendantur, priùs extunduntur ad minorem. Et eisdem rationibus, quibus probatum est, non habere terminos intrinsecos magnitudinis, & paruitatis, quoad intensionem, probandum est, nec eos habere quoad extensionem, non sunt tamen eadem argumenta repetenda, sed applicanda, quod facili negotio fieri potest.

QVÆSTIO VIII.

De subiecto alterationis, & aliorum accidentium corporea substantia, an sit sola materia, vel compositum?

INter alias differentias, quas Aristoteles assignauit inter generationem, & corruptionem ex vna parte, & alterationem ex alia, vna fuit ex parte subiecti, quia per generationem solùm mutatur materia à priuatione vnius formæ ad eandem formam; per alterationem verò mutatur compositum secundum diuersas passiones, quæ ei possunt accidere, hoc est, secundum diuersas qualitates. Propterea sicut de subiecto generationis suo loco dubitatum est, an sit materia, vel compositum, ad quod 181

terminatur,ita de alteratione dubitamus modo,an sit compositum,vel sola materia.Et cum idem debeat esse subiectũ motus, & termini,quia subiectum,mouetur propter terminum adquirendum,& terminus in quem tendit alteratio,sint qualitates,de his est eadem quæstio, an sint in materia prima vel composito. Et tandem cum qualitates corporeæ ad quas terminatur Physica alteratio (de qua sola agit Aristoteles, & cum eo nos) inhæreant substantiæ media quantitate sicut cætera accidentia corporea in eodem subiecto, in quo fuerit quantitas, erunt qualitates istæ cum suis alterationibus,per quas producuntur, atque etiam cum cæteris corporeis accidentibus. Propterea procedit quæstio de quantitate primo,& consequenter de qualitatibus,cæterisque accidentibus corporeis,quæ duplicia sunt; quædam incompleta,vel quasi partialia,quæ ex propria natura parti,& non toti conueniunt, vt relationes partium inter sese, & ad totum;atque etiam generatio, & corruptio substantialis, & his similia, de quorum subiecto constat, quod non sit compositum,sed partes ipsæ,nempe forma,vel materia:quare de his non procedit quæstio,sed de aliis,quæ conueniunt quidẽ composito,atque etiam materiæ,vt quantitas, & reliqua accidentia corporea,de quibus merito dubitatur, an in hac, vel potius in illo sint tanquam in proprio subiecto.Sed adhuc subiectum duplex esse potest,inhæsionis, & denominationis, vt in simitate constat,cuius subiectum inhæsionis est nasus,denominationis verò totus homo,qui denominatur simus, à simitate existente in solo naso: non ergo inquirimus de subiecto denominationis,sed inhæsionis tantum.Quod adhuc est duplex,proximum, & remotum;proximum est, cui proximè inhærent accidentia, remotum,cui inhærent ratione proximi. Procedit autem quæstio de subiecto inhæsionis proximo non remoto.

382 Et prima opinio asserit non esse compositum,sed materiam: ita Auerroes in lib.de substantia orbis,& 1.lib.Phys.comm.63, quibus locis docet in materia prima esse quasdam dimensiones interminatas illi coæuas, hoc est à principio, quo creata est,ei inhærentes, & nunquam ab ea separabiles, sed ingenerabiles,atque incorruptibiles.Per dimensiones autẽ interminatas intelligit quantitatem, quæ quantum est ex parte ipsius materiæ,in qua inhæret,nec certam aliquam raritatem, vel densitatem, nec certum terminum suæ magnitudinis, aut paruitatis, nec aliquam determinatam figuram postulat, quamuis à parte rei determinatam semper figuram habeat,atque etiam aliquem terminum magnitudinis, aut paruitatis secundum exigentiam formæ substantialis. Quantitatem igitur interminatam asserit esse in nuda materia tamquam in proprio subiecto, & semper

cum

cùm ea perseuerare eamdem numero in omnibus generationibus,& corruptionibus:& cùm cætera accidentia corporea inhæreant subiecto mediante quantitate,in eadem materia esse. Ita etiam sentiunt Simplicius.1.lib. Phys.text. 69. Philop.1.lib. de generat.text.33.& 40. Ammonius in Prædicaměto quantitatis. Gregor.in 2.d.11.q.2.artic.1.AureoLapud Capreol.d.13.q.1. in argum.contra.3.concl. Marsilius.1.lib.de generat.q. 7. Venetus in summa de gen.capit.54.Ægidius 7.Metaph.q.4.Nimphus.8. Meth.disp. 4. Zimara theorem. 46. & à quibusdam citatur pro hac sententia D.Tho.in 4.d.11.q.1. art. 2. quæstiuncula 4. Sed solùm eam refert ad propositum illius quæstionis, nō sequitur.

Sed tribus modis intelligitur hæc sententia à recentioribus, qui eam sequuntur,Multi enim solam, & nudam materiam asserunt esse subiectum proximum quantitatis, & omnium accidentium materialium,ita vt ipsa per se, & sine adminiculo formæ sufficiens sit ad recipienda hæc omnia accidentia, & formam ad id non esse vllo modo necessariam, quamuis non possit esse materia in rerum natura sine illa naturaliter: & ita ad recipienda accidentia solùm se habeat quasi comitanter: vnde cum non dependeat receptio accidentium in materia ex vnione formæ cum ea, nec etiam desinunt esse in materia per separationem formarum, sed eadem numero, quæ erant in corrupto, permanent in genito. Alij verò materiam quidem subiectum inhæsionis omnium accidentium esse concedunt, non tamen nudam,sed priùs vnitam formæ, ita vt non possit ea naturaliter recipere sine forma: sed nòn ideo dicunt formam esse aliquo modo subiectum eorum etiam partiale, nam officium subiecti sola materia exercet; sed quia existentia actualis materiæ, per quam est in rerum natura, ex se est imperfectissima, sicut materia ipsa: & propterea non potest materia per illam existere naturaliter,nisi vnita, & quasi fulcita per formam; nec etiam potest sustentare naturaliter accidentia, nisi informata; quia per informationem quasi perficitur, atque fulcitur existentia eius, vt possit esse subiectum eorum: consequenter asserunt separata forma in corruptione compositi desinere accidentia omnia,quæ erant in materia, nec permanere eadem numero in re genita,quæ erant in corrupta.Ita Conimb. 1. lib. de generat.cap.4.quæst.4.artic.1.& alij.

Alij denique cum primis, & secundis conueniunt in eo, quod sola materia sit subiectum accidentium, sed dependenter à forma id habere docent,non tamen vt à causa formali extrinseca, vt secundi, sed tanquam ab efficienti, à qua procedit in hoc genere quantitas,& consequenter cætera accidentia, ita vt à prima forma, quam materia habuit, processerint tanquam 183

cesserint tanquam ab efficienti, à formis verò succedentibus tanquam à conseruante in genere causæ efficientis: quia non repugnat eundem numero effectum conseruari à Deo per diuersas causas secundas sibi succedentes. Et quod de quantitate dicitur, de cæteris accidentibus, in quibus conueniunt corpora genita cum corruptis intelligunt; de his verò, in quibus dissimilia sunt, asserunt, de nouo procedere à noua forma. Et ideo nec omnia accidentia rei, quæ corrumpitur, permanere eandem numero in re genita, nec omnia esse numero diuersa, sed quantitatem cum his, in quibus similia sunt, permanere eandem numero: cætera verò, in quibus differunt corrumpi cum substantia, & alia numero diuersa procedere à forma geniti, quia licet similia possint à diuersis conseruari eadem numero, sed diuersa non possunt, nisi à diuersis efficientibus procedere.

Probant autem, quod materia sit subiectum accidentium, in quo omnes isti authores conueniunt testimoniis Arist. 1. lib. de Gener. c. 4. text. 24. & lib. 2. text. 27. vbi ait, quod dum vnum elementum transmutatur in aliud, non corrumpuntur omnia accidentia, sed permanēt in genito illa omnia, in quibus assimilantur, vt quando ex aëre generatur aqua, permanēt in aqua genita transparentia, & humiditas aëris; cum nō sit à quo corrumpantur. Sed non possunt permanere eadē accidentia, si sint in composito, tanquam in subiecto; cum nō maneat idem compositum: ergo si eadem permanent, erunt in materia eadem numero permanente: & 2. lib. de Gen. text. 6. asserit dispositiones præcedentes pro introductione alicuius formæ cum alterationibus, per quas producuntur, versari circa materiam: sentit ergo esse in ea tanquam in subiecto, circa quod operatur agens.

Probatur etiam innumeris penè argumentis ab eisdem, ex quibus hæc videntur mihi seligenda, quæ maioris momenti sunt. Primum, quia vt aliquid substentet aliud tanquam subiectum eius, hoc solum requiritur, & sufficit, quod habeat entitatem realem extra causas, cum actuali existentia, & subsistentia, sed hæc habet materia ex se, & non à forma, vel composita, vt in 1. lib. Phys. probauimus: ergo sufficiens est ex se ad substentanda accidentia. Quod ex formis substantialibus materialibus confirmari potest, quas materia substentat, tanquam propriū subiectum earum, in quo inhærent, & à quo dependent, non minùs; quàm accidentales, & hoc ratione propriæ existentiæ, & subsistentiæ, sine quibus non posset eas substentare, quia quod non existit, nec subsistit in se, & ex se, non potest alia substentare: ergo materia sufficiens est, atque idoneum subiectum omnium accidentium.

Secundò,

Secundò, probant compositum non posse esse subiectum ac- 184
cidentium in homine, in quo vnica est forma substantialis, & hæc spiritualis, vt probabitur 1. lib. de anima. Quo supposito ita arguunt; quantitas non potest esse in toto homine tanquam in subiecto, in quo inhæreat, nec potest esse in anima: ergo est in sola materia. Antecedēs quantum ad animā euidens est, nam cum sit spiritualis, atque indiuisibilis, non est capax quantitatis, nec accidentium materialium. Sed probatur de composito, quia repugnat accidens immediatè vnire composito per inhæsionem, quin immediatè etiam attingat sua vnione materiam, & formam per modum vnius, nam ex his vnitis constat compositum, & secundum probabiliorem sententiam non est alia entitas realis, præter materiam formam, & vnionem: sed repugnat quantitatem, & accidentia corporea attingere animam rationalem, aut ei vllo modo inhærere: ergo non minùs repugnabit inhærere composito cuius ipsa est forma.

Tertium, quia agens naturale, atque corporeum non potest agere, nisi in subiecto quanto, atque extenso: sed agens à quo procedit generatio substantialis, agit circa materiam, tanquem circa proprium subiectum generationis; ergo generationi præsupponitur materia quanta, & extensa, nō solum toto tempore alterationum præcedentium, sed in instanti generationis. Probatur consequentia, quia in illo instanti agens naturale expellit à materia vnam formam, & introducit alteram: ergo agit circa illam. Et præterea in illo instanti materia est subiectum generationis, quæ est actio extensa, atque diuisibilis, & ideo non potest recipi, nisi in subiecto diuisibili; in illo autem instanti non habet materia quantitatem præcedentis compositi, quod iam non existit, nec proinde accidentia eius, si in eo subiectantur, sed nec potest præcedere in materia quantitas compositi tunc geniti, quia generatio est via ad illud ergo prior natura via executionis introductione formæ substantialis, & ideo prior etiam quantitate ab eadem forma procedente. Ex quibus sequitur materiam secum afferre quantitatē, tamquam sibi coæuam, & proprium eius subiectum esse, aliorumque accidentium materialium.

Quartum, agens naturale non introducit formam, nisi in 185
materia iam determinata ad illam, potius quàm ad aliam per dispositiones præcedentes; sed nō potest esse materia disposita nec determinata in instanti generationis, in quo introducitur forma, si accidentia non sint in ea tanquam in subiecto, sed in composito: ergo ita sentiendum est. Probatur minor, quia licet toto tempore alterationis præcedentis intelligi possit materia disponi receptis dispositionibus in composito corrumpendo;

ſed in inſtanti generationis hoc iam non eſt: ergo non permanent diſpoſitiones præcedentes; ſed nuda intelligitur materia omni forma ſubſtantiali,& accidẽtali:nuda autem materia non poteſt eſſe diſpoſita,nec magis ad hanc,quàm ad illam formam determinata; ſed indifferens ad omnes. Quod manifeſtum eſt in generatione animalis, ad quam requiritur materia organizata;cum anima ſit actus corporis Phyſici, & organici:eſſe autem organizatã in inſtanti generationis repugnat,cum ſit nuda, & organizatio non ſit intelligibilis ſine quantitate, & accidentibus corporeis:ergo nec poterit introduci ab agente naturali vna potius forma,quàm altera propter defectum determinationis, immo neq; vlla poterit introduci propter defectum diſpoſitionũ. Et ſi dicatur primò ſufficere diſpoſitiones immediatè præcedentes,quæ licet iam non ſint, ſed ratione illarum, aut quia eas proximo tempore habuit in ſe materia, quaſi ſigillata manet pro tali forma,potius quàm alia recipiẽda, quod eſt,diſpoſitam ſimul,& determinatam eſſe. Cõtra hoc eſt,quod habuiſſe diſpoſitiones tempore proximo, nihil reale intrinſecum eſt in materia in inſtanti generationis, ſed ſola denominatio extrinſeca,ratione cuius, nec diſpoſita, nec determinata: tunc erit materia,quia diſpoſitio, & determinatio non ſit, niſi per aliquid reale intrinſecum in re diſpoſita, ac determinata: ergo eſſe actu diſpoſitam, & determinatam non poteſt intelligi,niſi per aliquid reale,& intrinſecum actuale in ea:quare non ſufficit denominatio extrinſeca ex præcedentibus diſpoſitionibus adquiſita.Si verò dicatur,ſecundò, diſpoſitam eſſe materiam, atque organizatam in inſtanti generationis per diſpoſitiones, quas ſecum affert in eodem inſtanti forma introducta, quæ licet ab ea procedant in genere cauſæ efficientis,& in hoc genere ſint poſteriores,ſed in genere cauſæ materialis, vt præparant materiam pro introductione eiuſdem formæ præcedere poſſunt ordine naturæ.Contra hoc eſt,quod effectus in nullo genere cauſæ poteſt eſſe prior ſua cauſa efficiente,à qua recipit eſſe, & quam proinde ſupponit iam exiſtentem in rerum natura:ergo cum diſpoſitiones iſtæ ſint effectus eiuſdem formę, à qua procedunt, neceſſe eſt eam præſupponant exiſtentem in rerum natura, atque adeo informantem materiam,quia nihil intelligitur agere,niſi intelligatur exiſtere.

126 Probatur tandem multis experientiis, nam in generatione hominis videmus eo mortuo remanere eandem quantitatem, figuram,organizationem,calorem, & eaſdem cicatrices,ſi quas habuit viuus:ergo hæc, & reliqua accidentia non poterant eſſe in toto compoſito iam corrupto, ſed in ſola materia eadem permanente. Sed reſpondent non permanere eadem numero,

ſed

ſed ſpecie; videri autem eadem numero propter maximam ſimilitudinem, & talia iudicari non quidem ab intellectu, ſed à ſenſu, qui planè decipitur, & corrigi debet ab intellectu, ſicut decipitur, atq; colligitur cum iudicat ſolem, vel ſtellam longè minorem eſſe tota terra. Hæc tamen ſolutio aliquid valeret, ſi eſſet vrgens aliqua ratio probans prædicta accidentia non eſſe eadem numero, ſed alia diſtincta, ac de nouo producta;ſed non ſolùm nulla datur talis ratio, ſed potius dantur valdè vrgentes, quibus probatur non poſſe eſſe alia numero diſtincta: ergo iudicio ſenſuum ſtandum eſt; cum ſit rationi conſonum, & nullo modo corrigi debent. Probatur minor, quia ſi illa accidentia, quæ ſunt in cadauere poſt mortem hominis, ſunt diſtincta numero ab his, quæ erant in eodem homine viuo, neceſſe eſt aſſignare aliquam cauſam determinatam, & particularem à qua producantur:conſtat verò nullam dari,quia ſiue naturali morte ab aliqua interna cauſa,& naturali, ſiue violenta, à cauſa extrinſeca intereat homo, nulla talis cauſa datur, quæ poſſit producere nouam quantitatem, nouam figuram, nouum calorem, & cicatricem, quia plura ex his non ſunt neceſſaria pro forma cadaueris, ſed impertinenter omnino ſe habent ad quamlibet generationem nouam. Recurſus autem ad vniuerſales cauſas,vel ad primam, à quibus producantur, nullum habet fundamentum, quia nullus effectus fieri ſolitus à cauſis particularibus,fit à ſolis vniuerſalibus, vel à prima, niſi vrgente neceſſitate.& deficiente cauſa particulari,in propoſito verò nulla vrget neceſſitas, vt per ſe eſt manifeſtum; ergo nec talis recurſus admitti debet. Et ſi dicatur vrgentem rationem eſſe, quod accidentia ſubiectantur in compoſito,& ideo non poſſunt permanere eadem numero, ſed alia diſtincta debere fieri, nec dari cauſam particularem, à qua fiant, manifeſta petitio principij, eſt;cum ſupponatur id,quod probandum eſt, & pro ratione afferatur id,de quo eſt tota controuerſia.

Secunda opinio aſſerit,quantitatem,& cætera accidẽtia corporea eſſe in compoſito tanquam in proprio adæquato, atque immediato ſubiecto inhæſionis, ad materiam verò quadam tantùm ratione inadæquata comparari.Ita D.Thomas expreſsè multis ſuæ doctrinæ locis, ſed præſertim quæſtione vnica de ſpiritualibus creaturis artic. 3.ad 18.& 1.p. qu. 76. artic. 6.Albertus Magnus in ſumma de homine par. 2.quæſtione an nutritio fiat ex ſimili,art.1.Duran. in 1.d.8.q. 4. Capreol. in 2. d.13.q.1. concl.2. & 3.& d.8.q.1. concluſ.6. Caietan. in opuſ. de ente,& eſſentia, cap.7. q.16. Sonzin. 8. Metaph.q. 7.& 15. Ferrar.4.contra gent.capit.81. q.2.& 3. Soto 1.libro Phyſ. q.7. & videtur nobis, ſi non facilior, probabilior tamen, & magis 187

conformis doctrinæ, & principiis Aristotelis.

Probari posset hoc secundum multis testimoniis Aristotelis, sed præclara sunt hæc. Cap. de substantia in prædicamẽtis. Postquam probauit tam prædicata substantialia, quàm accidentalia realiter esse in primis substantiis, quæ sunt substantiæ singulares, & realiter de illis prædicari, & ideo esse fundamentum omnium prædicatorum, vt homo, animal, viuens, corpus, & substantia, album, aut nigrum de Petro, & Ioanne subdit, *Non ergo existentibus primis substantiis impossibile est aliquid aliorum esse.* Nomine autem aliorum, non sola vniuersalia, & substantialia prædicata intelligit, sed etiam accidentia, quibus expresse docet substare primas substantias, ergo sentit his destructis per corruptionem non remanere accidentia, & consequenter in eis esse tamquam in subiectis, & non in materia quæ permanet. Testimonium hoc præcipuè probat aduersus eos, qui dicunt materiam sufficiens subiectum quantitatis, & aliorum accidentium esse, ita vt in ratione subiecti non dependeat à forma, vel composito, & ideo corrupto composito eadem numero accidentia permanere. Sed respondent primò, non loqui Aristotelem de primis substantiis in particulari, sed vniuersaliter de omnibus, ita vt sensus sit, destructis omnibus primis substantiis, & non genitis de nouo aliis nullum accidens earum permanere. Sed hæc solutio valdè aliena est à verbis, & sensu Aristotelis: à verbis quidem, quia exemplum ponit in substantiis particularibus, vt in quodam homine, & quodam animali: à mente verò, quia Aristoteles non existimauit possibilem corruptionem substantiæ, cui non succedat generatio: ergo nec potuit in hoc sensu loqui. Ideo secundò respondẽt loqui Aristotelem de corruptione primarum substantiarum secundum totam suam entitatem, ita vt non solùm forma designat esse, sed etiam materia, sic autem desinentibus primis substantiis impossibile est remanere accidentia. Hæc tamen solutio non minùs est cõtra mentem Aristotelis, quàm præcedens, quod sic probo. Aristoteles non cognouit desitionem substantiæ secundum totam entitatem, quia hæc est annihilatio: ergo nõ potuit de ea loqui. Præterea de materia docuit expresse, 1. lib. Phys. esse incorruptibilem; ergo non putauit possibile, quod prima substantia corrumperetur ex parte materiæ. Et si dixeris loquutum esse ex suppositione cuiusdam impossibilis; probatur esse falsum, quia loquitur expresse de primis substantiis, quæ verè corrumpuntur, & asserit eis corruptis, vt passim contingit, nihil permanere, hoc est, nullum prædicatum substantiale, nec accidentale realiter permanere. Sentit ergo proprium subiectum accidentium esse compositum, & non materiam,

Et

Et in hoc 1. lib. de generat. cap. 4. text. 23. asserit generationem substantialem differre ab alteratione ex parte subiecti, quia subiectum alterationis est compositum manens sub vtroque termino, hoc est, sub vno, & alio contrario accidenti, inter quæ versatur alteratio; vt subiectum calefactionis est aqua, vel lignum, quia manet modò sub frigore, quod est terminus à quo, deinde sub calore, qui est terminus ad quem, & solùm suscipit mutationem secundum diuersas passiones, hoc est, secundum diuersa accidentia, quæ in se recipiens patitur: subiectum verò generationis substantialis est materia prima: ergo sentit alterationem, & cætera accidentia corporea esse in composito tanquam in proprio subiecto. Verba eius sunt. *Alteratio quidem est, quando manente subiecto sensibili existente transmutatur in eius passionibus, aut contrariis existentibus.* Sed respondent subiectum alterationis esse compositum, non ratione totius, sed ratione partis, nempe materiæ. Hæc tamen solutio non potest esse ad mentem Aristotelis, qui propriissimè loquitur de subiecto inhæsionis, totum verò ratione partis non est subiectum inhæsionis, sed solùm denominationis, vt in simitate constat, cuius subiectum est homo ratione nasi, non est tamen subiectum inhæsionis homo ratione totius, quia simitas non inhæret in toto homine, sed in sola parte: dicitur tamen subiectum denominationis, quia per inhærentiã accidentis in vna illa parte, in qua sola aptum est, inhærere, denominatur totum ab illo. Si ergo compositum non ratione totius, sed ratione solius partis est subiectum alterationis: ergo nõ est subiectum inhæsionis eius, sed solùm denominationis. Quod verò Aristoteles de subiecto inhæsionis loquatur, euidens est, cum dicat, compositum transmutari per alterationem in propriis passionibus: ergo sentit in se recipere alterationem ipsam, quia nihil transmutatur, nisi quod transmutationem in se recipit. Sed clariùs hoc idem constat ex 5. lib. Phys. cap. 1. text. 3. vbi explicans Aristoteles, quod sit primum, & proprium subiectum motus simul cum terminis à quo, & ad quem, ita ait: *Alterum enim est, quod primum mouetur, & in quod mouetur, & ex quo, vt lignum, & calidum, & frigidum: horum autem aliud quidem, quod, aliud verò in quod, aliud autem ex quo, motus manifestum est, quod in ligno est, &c.* Et text. 11. eiusdem libri sic etiam loquitur de subiecto motus. *Primum enim dupliciter contingit motus esse motum, aut vt subiecti, vt homo mouetur, quia ex albo in nigrum mutatur, &c.* 188

Sed probatur ratione, quod materia non possit esse primum, & adæquatum subiectum motus, sed compositum, materia verò ad summum inadæquatum, & remotum. Primò, quia illud est subiectum proprium, & adæquatum accidentis, quod 189

propriè,& adæquatè suscipit in se effectum formalem eius ; vt subiectum proprium,& adæquatum albedinis,quod formaliter adæquatè est album ; sed compositum suscipit in se primò, & adæquatè effectum formalem motus:materia verò, non nisi inadæquatè,& quasi remotè:ergo compositum,& non materia est primum,& adæquatum subiectum motus.Probatur minor,quia formalis effectus motus est moueri, sicut albedinis esse album: sed quod primò,& adæquatè mouetur quocumque genere motus est compositum:materia verò siue nuda accipiatur, siue informata forma inadæquatè tantùm sicut pars, & ratione totius compositi:ergo hoc,& non illa est subiectum primum, & adæquatum motus,& ex consequenti cuiuscumque accidentis producti per motum,quia idem est subiectũ motus,& termini.

Secundò probatur eadem sententia ex potentiis, & actibus vitalibus, vt ex sensibus externis, & actibus eorum, quæ cum sint accidentia corporea, ponuntur in materia prima tanquam in proprio, & adæquato subiecto ab opinione opposita. Quod verò sint potius in composito,tenet expresse Aristoteles 1.libro de Anima textu 66. vbi in hoc ait distingui in homine potentias sensitiuas,tam cognoscitiuas,quàm appetitiuas ex vna parte, ab intellectu ex altera, quod intellectus non est potentia organica,hoc est,in organo corporeo inhærens, sed spiritualis inhærens immediatè in anima rationali:appetitus autem sensitiuus & sensus,quorum cognitionem sequitur, sunt potentiæ organicæ,non inhærentes immediatè in anima, sed in organo corporeo,hoc est,in quadam parte determinata corporis,vt visus in oculo,vnde actus earum (inquit) non sunt actus animæ immediatè, sed totius coniuncti, nempe organi compositi ex corpore, & anima, siue ex materia, & forma, in quo residet potentia sensitiua, vt videre, & audire sunt actus oculorum,& aurium, siue potentiæ auditiuæ intra aures ipsas, vt in suo proprio organo residentis, ita vt à potentia ipsa sensitiua in illa parte residente eliciantur, & in eadem permaneant. Ex quibus hæc tria argumenta colliguntur. Primum est: potentiæ sensitiuæ immediatè sunt totius coniuncti, aut compositi ex corpore,& animanam ideo vocantur potentiæ organicæ: ergo immediatè inhærent in eo, & actus earum procedit ab eodem tanquam à principio proximo, operante virtute potentiæ, & recipiuntur etiam in eo:ergo sunt in toto coniuncto tanquam in proximo subiecto,vt potentia visiua,& actus videndi in oculo, & non in sola materia prima, vt asserit opposita sententia. Secundum, actiones immanentes hoc differunt à transeuntibus,quod istæ procedunt ab agente, & in eo non recipiuntur, sed transeunt ad passum ab eodem agente diuersum, & in illo

tanquam

tanquam in proprio subiecto inhærent, vt calefactio procedit ab igne tanquam ab agente, & transit ad aquam, in qua tanquam in subiecto recipitur: immanentes verò procedunt ab agente, & non transeunt ad passum distinctum, sed in eodem agente manent tanquam in proprio subiecto, sed actiones sensitiuæ sunt immanentes, vt Aristoteles, & vniuersa schola fatetur: ergo recipiuntur in eodem principio actiuo, à quo immediatè procedunt, vt visio in oculo: sed principium à quo proximè eliciuntur, est compositum ex organo, & potentia in eo residente, & non materia prima secundum se nullam habens actiuitatem respectu harum actionum, nec etiam materia prima vt informata anima, quia neque hoc modo sumpta elicit actum videndi, nec per potentiã sensitiuam, sed principium est totum coniunctum ex materia, & forma, vt docuit expressè Aristoteles, quod patet realiter esse distinctum à materia, etiam vt informata forma: ergo recipiuntur in eodem composito tanquam in proprio subiecto, & non in materia.

His argumentis ex eadem radice præcedentibus, respondere conantur aduersarij distinguendo actionem transeuntem hoc modo. Actio transiens duplex est, vna quæ procedit ab agente, & transit ad passum, non solùm ab eo distinctum realiter, sed extra illud existens, quo pacto calefactio procedit ab igne, & transit ad aquam, quæ est res alia extra ignem, & hæc est actio simpliciter transiens, quia nullo modo permanet in agente, sed extra illud transit. Alia est actio ab agente procedens, & transiens ad passum quod licet sit res alia distincta ab eodem agente, sed non est extra illud: quia pars eius est intra ipsum clausa, & hæc est immanens simpliciter, quia intra agens ipsum permanet, transiens verò secundum quid, quia ad passum transit distinctum ab agente, quamuis intra ipsum manens, & tales sunt sensationes, quæ à potentia sensitiua, vel organo per ipsam sentiente eliciuntur, & recipiuntur in materia, ex qua componitur idem organum, & propterea immanentes dicuntur simpliciter, quia in materia organi inhærentes permanere dicuntur intra idem agens, sicut eadem materia intra ipsum est, quamuis ex eo, quod est distincta realiter ab eo, sicut pars actu, secundum quid possint transeuntes vocari, quia ad aliud transeunt quodammodo extra ipsum propter distinctionẽ realem. Quod verò Arist. asserit has actiones, sicut potentias à quibus eliciuntur, esse totius coniuncti, hac distinctione explicari debet, nempe esse totius coniuncti, vt principij operantis, à quo procedunt, non tamen vt subiecti recipientis, sed solius materiæ: quòd verò vocantur immanentes, verum est absolutè loquendo, sed ex eo non probatur, quod in eodem organo 190

gano adæquatè recipiantur, satis est in materia eius recipi, quæ aliquid eius est, & intra ipsum permanet, & consequenter sensationes ipsæ, quamquã ad aliud etiam transeant quodammodo extra organum existens propter distinctionem realem eiusdem materiæ ab eodem organo.

Hæc tamen solutio, nec vera est, nec argumento satisfacere potest, quod probo primò à simili, nam si aqua calefiat ab igne secundum vnam partem tantùm, & postquam sic est calefacta, remoueatur ab ea ignis tunc tota ipsa aqua secundum omnes partes eius per modum vnius agentis agunt in solam materiam illius partis, per frigiditatem summam, quam habent producendo in eam frigiditatem amissam, & expellendo calorem ab igne receptum, & omnes fatentur talem alterationem infrigidationis esse actionem transeuntem, quia passum est distinctum realiter ab agente, licet in eo includatur tanquam pars in toto. Actiones etiam, quibus anima rationalis per vnam potentiam aliquo modo agit in aliam, dicuntur ab omnibus transeuntes, vt dum per voluntatem mouet intellectum, vel è conuerso, & tamen materia illius partis aquæ, in qua recipitur infrigidatio includitur in aqua ipsa tanquam aliquid eius, atque etiam potentia illa, in qua recipitur motio procedens ab anima per aliã, includitur in anima ipsa tanquam aliquid eius; ergo licet materia organi in qua recipitur sensatio, includatur in eodem organo tanquam pars eius, satis est esse realiter ab eo distinctam vt sensatio eadem sit actio transiens, quia distinctio realis agentis, & passi, vel identitas vtriusque est, quæ facit actionem esse immanentem vel transeuntem.

Secundò probatur quia actio immanens, vt nomen ipsum probat, est illa, quæ manet in principio agente, sed si sensationes recipiantur in materia organi, & non in eodem organo operante per potentiam, non est verum vllo modo, quod maneant in principio agente: ergo nec erit vllo modo verum, quod sint immanentes. Probatur minor, quia materia non est vllo modo principium actiuum sensationis, cum non possit esse principium actiuum alicuius operationis, etiam radicale, vt in 1. lib. Phys. ostendimus, nam id quod est pura potentia, non potest esse principium actiuum radicale actus, & ideo nec potest esse formale per potentiam in se receptam, quia principium formale per potentiam, debet esse radicale per propriam entitatem, à qua ipsamet potentia procedat, vt in quibuscumque agentibus est manifestum; hæc verò ab imperfectione materiæ aliena sunt.

191 Probatur tandem ex parte omniũ, quæ concurrũt ad sensationes, & primò ex parte speciei impressæ quia species est virtus obiecti,

obiecti, per quam vnitur potentiæ tanquam virtutis actiuæ, vt eam constituat sufficienter in actu primo ad eliciendam talem sensationem; ergo non inhæret in materia tanquam in proximo subiecto, sed organo agenti per potentiam. Probatur consequentia, quia materia non est principium actiuum sensationis per potentiam, sed organum, vt ipsimet aduersarij fatentur. Et si fortè respondeant vniri quidem organo operanti per potentiam tanquam principio actiuo ad operandum ex eo, quod inhæret materiæ eius probatur hoc non esse verum, nec sufficiens, quia species ita debet vniri organo operanti per potentiam, vt constituat vnum integrum, & totale principium actiuum operationis, cum ea; sed non potest sic vniri per solam adhærentiam cum eo, & inhærentiam in materia: ergo falsum id est, atque insufficiens. Probatur minor, quia species debet vniri principio sentienti tanquam actus determinans potentiam, & constituens eam sufficienter in actu primo tanquam repræsentans obiectum: ergo per realem, & veram vnionem, nam per solam adhæsionem non potest efficere vnum principium vitalis cognitionis, sed tanquam forma extrinseca se habebit, necesse est ergo ei vniri tanquam formam intrinsecam, vt sic à principio intrinseco completo procedat vitalis operatio, vt forma autem intrinseca non vnitur, nisi per veram, & realem inhæsionem, quare organo debet inhærere species per se immediatè, & non sufficit, vt inhæreat materiæ. Secundò, probatur ex parte speciei expressæ, nam siue sensatio dicat veram actionem realem de prædicamento actionis formaliter, vel præsuppositiuè, vel nullo modo, sed solùm speciem expressam immediatè per se dependentem à potentia, hoc est, sine vlla actione media secundum diuersos modos opinandi, omnes tamen modi conueniunt in eo, quod tanquam rationem intrinsecam dicant vnionem formalem eiusdem speciei expressæ cum potentia, in qua formalis ratio cognitionis posita est. Sed ex hoc sequitur efficaciter non posse recipi eandem speciem expressam adæquatè in materia, sed in organo: ergo in eo debet inhærere tanquam in subiecto. Probatur minor, quia potentia non sentit, neque cognoscit per se, neque materia per ipsam, sed principium adæquatum sentiens, atque cognoscens est organum per eandem potentiam: huic ergo debet vniri formaliter species expressa, vt vitalis vniò sit cognitio obiecti, quod patet non posse fieri, nisi per realem inhærentiam in eo. Probatur tandem ex parte potentiæ sensitiuæ, & ipsiusmet actus sentiendi, hoc est, actionis realis sentiendi, si hæc interuenit in sensatione, quia repugnat, accidens recipi in aliquo tanquam in subiecto inhæsionis, quin ei tribuat propriũ effectum

effectum formalem;sed materia non est capax effectus formalis potentiæ sensitiuæ, neque actionis sentiendi: ergo repugnat, quod in ea recipiantur accidentia hæc tanquam in subiecto adæquato, Minorem sic probo,effectus formalis potentiæ sensitiuæ est constituere subiectū formaliter potens sentire, atque cognoscere sensibile obiectum, quod est esse formaliter potens elicere sensationē,vt principium actiuum eius. Et effectus formalis sensationis est constituere subiectum vt actu, & formaliter sentiens, sed materia non est formaliter potens elicere sensationem, vt principium actiuum eius,nec etiam formaliter sentiens, sed vtrumque effectum formalem recipit adæquatè organum quod est compositum: ergo composito, & non materiæ insunt hæc accidentia tanquam subiecto adæquato.

192 Propterea recentiores alij his argumentis conuicti fatentur potentias, & actus vitales, atque etiam species sensibiles impressas,& expressas non recipi in materia tanquam in subiecto, sed in composito,nec priorem sententiam defendi posse de his accidentibus, sed de cæteris imperfectioribus. Sed hic modus dicendi(mea quidem sententia)probabilis non est,quia destruit imprimis vnicum fundamentum eiusdem sententiæ,quod omnes patroni eius præsupponunt,& vi innituntur,nempe quantitatem esse coæuam materiæ,& prorsus inseparabilem ab ea,qua media omnia accidentia corporea inhærent eidem materiæ tanquam adæquato subiecto, in eaque permanent destructis formis substantialibus, atque compositis; vnde sequitur vel nullum medium admittendum esse de his,vel illis accidentibus corporeis, vel fundamentum ab omnibus admissum destrui, cum eodem modo se habeat in omnibus; ideo modus iste medium ponens omni authoritate caret;& cum probabile sit,quod pluribus,vel sapientibus apparet,vt docet expresè Aristoteles, sequitur nullam probabilitatem habere.

Sed probatur ratione esse apertè falsum argumentum ad hominem,præsupposito illo principio,quod cum cæteris omnibus admitunt recentiores istæ: videlicet omnia accidentia corporea inhærere substantiæ media quantitate,ex quo sic arguo.Potentiæ vitales cum suis actibus, atque speciebus non inhærent materiæ,tanquam subiecto adæquato,sed composito: ergo cætera omnia accidentia corporea inhærent etiam composito, & nullum inhærebit materiæ, quod est contra ipsos. Probatur consequentia,quia accidentia hęc corporea sunt:ergo inhærent composito media quantitate; ex quo euidenter colligitur eandem ipsam quantitatem inhærere etiam eidem composito, & proinde cætera omnia accidentia corporea. Probatur hæc vltima consequentia, quia omnia debent inhærere media quantitate;

titate: ergo eidem omnino ſubiecto, cui inhæret quantitas, quod eſt compoſitum. Nec poteſt ſolui argumentum, ſi dicatur probare quidem de omnibus aliis accidentibus, quæ ſunt in animalibus, vt de quantitate, & cæteris ea media inhærentibus, non tamen de eadem quantitate, & cæteris inhærentibus in reliquis corporibus non ſentientibus; nam hoc apertè falſum eſt, quia quantitas, & reliqua accidentia corporea, quæ ſunt in animalibus, præter vitales potentias, actus atque ſpecies ſunt eiuſdem prorſus naturæ, & rationis, vt quantitas corporis ſenſibilis, & inſenſibili eiuſdem naturæ ſunt, & ſimiliter primæ qualitates, atque ſecundæ; ergo omnes poſtulant idem ſubiectum. Quare ſi ea, quæ ſunt in animalibus, poſtulant pro ſubiecto compoſitum; euidenter ſequitur, quod ea quæ ſunt in cæteris corporibus inſenſibilibus, idem compoſitum poſtulent, & in materia eſſe repugnet.

Probatur tandem ex augmentatione viuentium, de qua duo docet Ariſtoteles. Primò, quod ſit verè, & propriè motus terminatus per ſe ad quantitatem. 5. lib. Phyſic. Sed terminus motus debet produci per motum cum motus ſit via, & fieri termini, ergo per motum augmentationis producitur quantitas: quod non poteſt eſſe verum, ſi quantitas ſit in materia prima tamquam in ſubiecto, nam ſi ita ſit, neceſſe eſt quantitatem cibi, vel alimenti permanere in carne, in quam conuertitur alimentum, & vniri viuenti cum ipſamet carne per mutationem producta; cum eadem quantitas maneat in genito, & in corrupto iuxta hanc opinionem; ſed non poteſt viuens ſimul adquirere duplicem quantitatem: ergo præter hanc, quam affert ſecum materia alimenti, non poteſt produci alia per motum augmentationis contra expreſſam ſententiam Ariſtotelis. Reſpondent tamen pro oppoſita ſententia iuniores, augmentationem eſſe propriè motum terminatum ad quantitatem, non de nouo productam, ſed reſultantem ex vnione quantitatis alimenti cum quantitate viuentis; nec Ariſtotelem vmquam dixiſſe, quòd per augmentationem producatur quantitas. Itaque exiſtimant motum augmentationis habere pro termino producto vnionem vnius quantitatis ad alteram, & conſequenter maiorem quantitatem ex vnione reſultantem; ſicut generatio hominis habet pro termino producto modum vnionis animæ cum corpore, & ideo totum hominem ex materia, & forma vnitis conſtantem: hunc autem modum vnionis dupliciter ponunt diuerſi; nam quidam præter indiuiſibilia, quibus continuantur partes determinatæ, aut aliquotæ quantitatis, qualia ſunt puncta in linea, ponunt modum alium diuiſibilem coextenſum partibus, quo vniuntur partes inde-

193

terminatæ quantitatis; & hunc modum vnionis dicunt produci per augmentationem, per quem vnitur quantitas alimenti quantitati viuentis corporis, & per additionem eiusdem quantitatis alimenti augeri corpus viuens. Hæc tamen sententia non solùm est falsa, sed expresè contra Aristotelem, qui vbicumque de quantitate, vel continuè loquitur, nullum aliud continuatiuum ponit præter indiuisibile, quod vocat terminum communem, quo medio vniuntur, & continuantur partes. Quod verò sit falsa, probatur primò, quia eodem modo continuantur partes proportionales, vel indeterminatæ, ac determinatæ, vel aliquotæ: cum sint omnes eiusdem rationis: ergo si istæ vniuntur, vel continuantur per modos vnionis indiuisibiles, eisdem vniri debent partes proportionales, vel indeterminatæ, & non debet multiplicari alius modus diuisibilis. Secundò, quia talis modus diuisibilis est: ergo habebit partes, & vnitas quidem per alios modos vnionis indiuisibiles, & diuersos ab indiuisibilibus, quibus vniuntur partes quantitatis, quia partes istæ diuersæ rationis sunt à partibus modi: ergo diuersis indiuisibilibus vniri debent, quæ inaudita sunt in schola, & superflua, & ideo admitti non debent. Alij verò dicunt per augmentationem produci indiuisibile quantitatis, quo vnitur quantitas alimenti quantitati viuentis, & fit vna numero cum ea; & ideo per eam sic vnitam viuens augetur. Sed hæc etiam sententia contra Aristotelem est, qui nunquam somniauit per motum augmentationis produci indiuisibile tantùm, sed formam habentem latitudinem, ratione cuius potest per se terminare motum; est etiam falsa, quia indiuisibile quantitatis non potest produci per se motu successiuo, cum careat latitudine: nec etiam motu continuo, quia per diuersas partes motus continui debent produci diuersi termini partiales, & continui; sed vnum indiuisibile non potest esse continuum alteri, nec immediatum; ergo nec potest esse terminus motus successiui, & continui. Et eodem modo impugnantur alij modi dicendi recentiorum de productione indiuisibilium per motum augmentationis, quos non refero, quia non habent fundamentum in doctrina Aristotelis, nec in vera Philosophia, sed in sola imaginatione eorum.

194 Sed probatur iam contra Aristotelem, & rationem esse, quod per augmentationem non producatur quantitas. Contra Aristotelem quidem ex 1. lib. de generatione, cap. 5. text. 41. vbi loquens de alimento, ex quo fiunt nutritio, & augmentatio, ita ait: *Secundum igitur quod potentia compositum ex vtroque est, vt quanta caro, sic quidem auget: etenim quantum opor-* tet

tet generari, & carnem; secundum autem, quod solùm caro est, nutrit, &c. Quibus verbis docet primò alimentum, nempe sanguinem esse materiam nutritionis,& augmẽtationis in quantum in potentiaa est caro quanta, & compositum ex vtroque, nempe ex carne,& quantitate, sed diuersa ratione, nam vt caro in potentia est materia nutritionis, & vt in potentia quantum est materia augmentationis,sed fit caro actu per nutritionem: ergo fit etiam actu quantum per augumentationem. Probatur consequentia, quia vtrumque ait Aristoteles esse in potentia ante nutritionem,& augmentationem.Sed fieri actu carnem per nutritionem, est produci carnem per eamdem nutritionem:ergo fieri actu quantũ per augmentationem, cum ante illam esset quantum in potentia, est produci quantitatem per augmentationem.Secundò,docet eisdem verbis carnem quantam per nutritionem, & augmentationem factam, vel etiam non factam,compositum quoddam esse ex carne, & quantitate: ergo sentit vnum compositum resultare ex vtroque,non potest autem vnum compositum resultare ex duobus,nisi inter se vnitis: ergo sentit quantitatem vniri carni: carnem verò non esse solam materiam, sed compositum substantiale ex corpore, & anima euidentissimum est:ergo ex mente Aristotelis quantitas vnitur composito, & non potest vniri ei, nisi vt forma subiecto per realem inhærentiam, sicut nec albedo vnitur corpori, nisi vt subiecto ad compositionem albi: ergo quantitas ex mente Aristotelis vnitur composito immediatè, cum quo componit totum quoddam accidentale,non verò materiæ, nisi remotè,& inadæquate. Quod verò sit contra rationem probo, quia ex eo sequitur primò,per motum augmentationis solùm per se produci punctum indiuisibile,quo vniuntur duæ quãtitates; quod est contra rationem motus, & indiuisibilis, quia motus habet diuisibilitatem à termino, quam non potest habere à puncto indiuisibili: & indiuisibile cum sit continuatiuum, vel terminatiuum partium, non est per se producibile per motum,vt euidenter patet in cæteris motibus: sed ad summum potest consequenter produci cùm parte termini, quam continuat,vel terminat. Secundò sequitur,quod si per motum 195
augmentationis non producitur quantitas, sed præexistens in materia alimenti vnitur quantitati viuentis per continuationem,& fit vna numero, augmentatio viuentis, solùm fit quædam iuxtapositio vnius quantitatis ad alteram, sicut augmentatio ignis per iuxtapositionem lignorum, vel vnius aquæ ad alteram, quod tamen est falsum, & contra omnes Philosophos, qui in his rebus non viuentibus impropriissimam augmentationem ponunt,per iuxta positionem, propriam verò in

ſolis viuentibus. Sed reſpondent adhuc ſaluari propriam augmentationẽ in viuentibus,quia non fit per quamcunque iuxtapoſitionem, ſed per intuſſumptionem, & ſecundum omnes partes viuentis, per quas diſtribuitur alimentum iuxta exigentiam cuiuſlibet partis. At in non viuẽtibus non fit iuxtapoſitio ſecundum omnes partes, ſed ſecundum aliquas tantùm, quia non per intuſſumptionem; & ideo pura quædam iuxtapoſitio eſt, non propria augmentatio. Hæc tamen ſolutio non ſatisfacit argumento: nam quod iuxtapoſitio fiat vno, vel alio modo, aut per omnes partes, conditiones ſunt extrinſecæ reſpectu augmentationis, in quibus non conſiſtit propria ratio eius, ſed ſolùm in ordine ad proprium terminum, quæ eſt maior quantitas producta per potentiam vitalem conuertentem plus alimenti in ſubſtantiam viuentis, quàm deperditum fuerat, vel quàm priùs habebat viuens, in quo propriè, & ab intrinſeco diſtinguitur augmentum viuentis, ab improprio non viuentium. Quod probatùr hoc argumento. Si nutritio viuentis non eſſet productio partialis ſubſtantiæ per virtutem potẽtiæ vitalis,ſed ſolùm vnio ſubſtantiæ iam productæ etiam viuentis, impropriiſſima eſſet, etiamſi fieret per omnes partes viuentis, quia non eſſet operatio vitalis; nam ad vniendam vnam ſubſtantiam alteri per continuationem non eſt neceſſaria potentia vitalis, vel certè non ſpecialis, vt patet in vnione alicuius partis abſciſſæ corpori viuenti:ergo multo minùs erit propria augmentatio,ſi non ſit productio quantitatis. Probatur conſequentia, quia nec ad vniendam vnam quantitatem alteri per cõtinuationem etiam ſecundum omnes partes eſt neceſſaria virtus vitalis, vt patet in igne, cui ſi iuxta ponantur ligna per omnes partes; non erit minùs impropria augmentatio eius,ac eſt modo. Veritas ergo huius rei eſt,quod primò, & per ſe in eo conſiſtit propria augmentatio, quod producatur maior quantitas virtute potentiæ vitalis,ad quam conditionem conſequuntur aliæ, ſicut augmentatio conſiſtit in eo, quod producatur partialis ſubſtantia viuens tali modo:& ex hoc probatur efficaciter non dari propriam augmentationem, quam in viuentibus poſuit vbique Ariſtoteles; poſita quantitate in materia prima tanquam in ſubiecto, quia non poteſt dari productio maioris quantitatis per potentiam vitalem.

166 Vt autem hæc noſtra ſententia meliùs intelligatur, & argumenta oppoſitæ commodius ſoluantur, notandum eſt illud, quod Ariſtoteles docet 1.lib. de anima cap.1. text. 2. ſubſtantiam quæ eſt primum ex decem prædicamentis, tripliciter ſumi;primò pro materia, quæ ſecundum ſe non eſt hoc aliquid, hoc eſt,non eſt ſubſtantia completa ſingularis, quia in ſua eſ-

ſentia

ſentia nihil habet actus, ſed eſt pura potentia apta recipere formam. Secundò ſumitur ſubſtantia pro forma, quæ etiam non eſt hoc aliquid, ſed incompletum quid, nempe actus ſubſtantialis, ex quo ſimul cum materia fit completa ſubſtantia diſtincta realiter ab vtraque. Et pro hac accipitur tertio modo, atque propriiſſimo ſubſtantia, quæ cum habeat eſſe á forma ſubſtantiali, habet etiam plures gradus eſſendi magis, vel minùs perfectos ſecundùm diuerſos etiam gradus perfectionis, quos habet forma: & gradus iſti ſubſtantiæ non ſunt realiter diſtincti, ſed ratione formali fundata in eminenti perfectione formæ ſubſtantialis. Gratia exempli; Petrus, vel Ioannes eſt ſubſtantia quædam completa compoſita ex materia, & forma, quæ eſt anima rationalis, à qua habet hos omnes gradus eſſendi, nempe ſubſtantialem, corpus, viuens, animal, & hominem. Et quemlibet gradum eſſendi ſequuntur quædam proprietates, vel accidentia, vt gradum ſubſtantię eſſe ſuſceptiuam accidentium, vel ea poſſe ſubſtentare, gradum corporis, trina dimenſio quantitatiua, quæ etiam in prædicamento quantitatis appellatur corpus: vnde corpus de prædicamento quantitatis eſt propria paſſio ſubſtantiæ corporeæ, quia eo ipſo quod ſubſtantia corpus ſubſtantiale eſt, immediatè eſt ſuſceptiuum corporis quantitatis, per quod extenditur; gradum viuentis ſequitur proprietas generandi ſibi ſimile; gradum verò animalis poſſe ſentire; & gradum hominis eſſe riſibilem, & admiratiuum. Hæc autem accidentia ſequuntur hos gradus eſſendi ſubſtantiæ ratione formæ, vel ratione materiæ: ratione materiæ ſequitur gradum corporis, quantitas, riſibilitas verò gradum rationalitatis ratione formæ: quia nec forma, vel anima, nec materia eſt homo, ſed pars hominis, ita nec eſt riſibilis; ſed riſibilitas conuenit ſoli homini, & ideo in eo ſolùm inhæret tanquam in proprio ſubiecto; & etiam, quia corpus quantitatis conuenit corpori ſubſtantiali: & nec materia eſt corpus ſubſtantiale, nec forma, ſed ſunt partes eius, ideo corpus quãtitatis non conuenit materiæ, nec formæ, ſed ſubſtantiæ ex eis compoſitæ, & ab eis realiter diſtinctæ, & ideo nec inhæret materiæ tanquam proprio ſubiecto, nec formæ, ſed ſubſtantiæ ex eis cõpoſitæ, quia hæc ſola eſt, quæ proximè, & adæquatè ſuſcipit effectum formalem eius, nempe extenſam eſſe, ac diuiſibilem in partes extenſas.

Ad teſtimonia Ariſtotelis pro eadem ſententia adducta reſpondeo, in primo loqui de eiſdem accidentibus ſecundum ſpeciem, quæ non corrumpuntur per ſe, quia non corrumpuntur à contrario, nam dum generatur aqua ex aëre, nullum habet contrarium à quo corrumpatur humiditas eius, nec dia- 197

phaneitas, aut tranſpatentia ; nam ſimilia potius ſunt in aqua ſed corrumpuntur per accidens ad corruptionē ſubiecti, nempe aëris, vt ſæpe accidit in aliis generationibus. Nec ſecundum teſtimonium habet vllam difficultatem, quia verum eſt alterationes præcedentes generationem verſari circa materiam, non tanquam circa ſubiectum adæquatum, ſed inadæquatum, quia eſt pars ligni, vel aquæ circa quam verſantur tanquam circa proximum, & adæquatum ſubiectum.

Ad primum argumentum neganda eſt maior, quod ad ſubſtentandum aliud, requiratur, & ſufficiat entitas realis cum exiſtentia, & ſubſiſtentia : licet enim hæc requirantur, non tamen ſufficiunt, ſed requiritur amplius quod tale exiſtens, & ſubſiſtens ſit idoneum receptiuum eius: & quia materia eſt idoneum receptiuum formæ ſubſtantialis, tanquam ſubſtantialis potentia, ex qua educitur, vel cui vnitur, ideo proximè ſubſtētat formas ſubſtantiales, & proximum eſt earum ſubiectum, non eſt tamen idoneum ſuſceptiuum quantitatis, & aliorum accidentium, quia quantitas, vt probauimus, proximè oritur à ſubſtantia corporea compoſita ex materia, & forma, tanquam propria paſſio naturalis eius, cum ſit proximum ſuſceptiuum trinæ dimenſionis, & ideo habet ſe ad illam tanquam ad proprium, & immediatum ſubiectum, ſicut cæteræ propriæ paſſiones ſe habent ad res, vel eſſentias, à quibus emanant. Ad materiam verò habet ſe tanquam ad radicem, & quaſi remotum, & inadæquatum ſubiectum.

Pro ſolutione ſecundi notandum eſt, primò, quantitatem, vt probauimus, ſequi naturam corporis ſubſtantialis, vel ſubſtantiæ corporeæ : vnde non conuenit homini, vel leoni, vt homo, & leo ſunt, ſed vt corpora, homo autem, vt eſt corpus ſubſtantiale, componitur ex materia organizata, & anima rationali, vt eſt forma corporis. Sed iſtæ partes duobus modis ſumuntur, aut ſecundum ſe, vel omnes ſimul, vt vnitæ modo vnionis ſubſtantiali. Et primo modo conſtat non componere totum, ſed ſecundo modo ita componunt, vt totum non ſit alia entitas realis diſtincta ab eiſdem, vt vnitis, bene tamē à quolibet, atque etiam ab omnibus ſecundum ſe acceptis. Secundò, notandum vnum accidens completum vnum primum ſubiectum poſtulare cui primò inhæreat, & cum quantitas inhærens homini, vt corpus eſt, ſit vnum accidens completum, vnum poſtulat ſubiectum, ita vt in multis inhærere primò repugnet ; & hoc ſubiectum, cui primò inhæret, eſt compoſitum ex materia, & forma corporis, & conſequenter inhæret eiſdem partibus, vt copulatim, & vnitæ accipiuntur, vel vt conſtituentes compoſitum omnibus quidem non tamen ſingulis, etiam vt copulatim ſumptis, & vnitis,

& vnitis, quia singulæ etiam, vt vnitæ aliis distinctã entitatem realem continent ab omnibus vt vnitis, & cõsequenter à composito, quod idem est realiter cum omnibus sic acceptis; non tamen cum singulis etiam sic acceptis. Et hoc quidem compositum, atque etiam omnes partes; vt simul vnitæ ipsum constituentes recipiunt effectum formalem quantitatis, per quem fiunt extensæ, ac diuisibiles in partes integrantes eodem modo ex eis compositis; sed quælibet harum partium etiam vt vnita aliis, non participat eundem effectum quantitatis, nisi capax eius sit, vel eo modo, quo capax eius est materia quidem tamquam, primum, licet inadæquatum subiectum: ex quo etiam primò tamquam ex radice educuntur omnes formæ: forma verò, si materialis sit, non tamquam subiectum, sed tamquam aliquid receptum in materia extensa, quia quantitas non est accidens consequens formam, sed materiam: ideo non potest recipi in forma tamquam in subiecto etiam partiali. Si verò non sit materialis, sed spiritualis, atq; indiuisibilis, nullo modo recipiet effectum formalem quantitatis, neque id necessarium est. Quod notissimis exemplis probatur ab authoribus primæ opinionis necessariò concedendis; nam ipsi docent quantitatem primò recipi in materia, & per eam primò extendi materiam, & ratione materiæ formas substantiales in eadem materia extensa receptas, atque etiam extendi compositum, etiam si sit corpus humanum; nihilominus negãt animam rationalem, etiam si recipiatur in materia extensa, & sit pars corporis humani extensi, extendi, quia non est capax extensionis: ergo non mirum est, si extenso composito, tamquam proprio subiecto quantitatis, non extendatur anima quæ pars eius est, quia partes compositi non participant effectum formalem in eo receptum, nisi sint capaces, vel secũdum capacitatem earum. Quod alio exemplo non minùs euidenti probatur, nam verum est compositnm ex materia, & anima rationali non esse aliam entitatem realem distinctã ab eisdem partibus, vt simul sumptis & vnitis; nec est minùs verum idem compositum esse substantiam corpoream, vel corpus vt quod. Et tandem verum est easdem partes, vt simul sumptas, & vnita realiter, & vt quod, esse corpus, & substãtiam corpoream. Et ex hoc non sequitur, quod anima rationalis realiter sit substantia corporea, vel corpus, etiam vt quod partiale, sicut verum est de materia. Et tota ratio huius exempli, & aliorum est, quia ea, quæ conueniunt realiter composito, atque etiam partibus copulatim sumptis, & vnitis, non conueniunt etiam realiter singulis partibus, nisi eo modo quo concurrunt ad constitutionem eiusdem compositi; & quia materia concurrit tamquam primum, & radicale re-

199 (margin, beside "tiam corpoream" line)

cipiens omnes formas, ita conueniet ei, quod sit corpus, vel substantia corporea, vt quod partiale ita etiam conuenit ei esse extensum, quod esse primò recipit compositum à quantitate, formis verò materialibus conuenit alio modo longè diuerso, nam quia de potentia materiæ vt primò recipienti educuntur, conuenit eis esse substantiam corpoream, vel corpus, non vt quod, etiam partiale, sed solùm vt quo; hoc est vt rationi formali tribuenti esse materiæ, & cùm ea tamquam quo formali concurrenti ad constitutionem totius: extensio verò tanquam quod eis conuenit, non vt subiectis etiam partialibus quantitatis, sed tanquam habentibus partes substantiales integrantes, quarum ratione capaces sunt extensionis per receptionem in materia extensa. Animæ denique rationali non conuenit esse corpus, vel corporea substantia, tanquam quod etiam partiale, sed solùm; vt quo: quia verum est constituere corpus, vel corpoream substantiam, tanquam formam eius; & ideo verum est etiam esse corpoream substantiam vt quo, quod non est aliud, quàm esse formam corporis, vel id, quo aliud est formaliter corpus, vel corporea substantia. Extensio verò non potest ei conuenire tanquam subiecto, etiam partiali; cum hoc etiam repugnet formis materialibus, sed nec vt receptæ in materia extensa, quia cum non educatur de potentia materiæ, nec ab ea dependeat, materialis non est, sed spiritualis; ideo non habet partes substantiales integrantes, quarum ratione coextendatur materiæ, sed cum prorsus sit indiuisibilis, recipitur in ea absque participatione extensionis propter eius incapacitatem: solùm ergo potest dici extensa vt quo, hoc est, vt principium formale tribuens materiæ gradum corporis, quem sequitur tanquam propria passio quantitas, & extensio.

200 Ex quibus ad formam argumenti neganda est minor, quod non possit quantitas recipi in homine, in quantum est corpus substantiale. Et cum dicitur quantitatem receptam in homine necessariò attingere vnionem animæ cum materia, distinguendum est, nam primò, & per se non attingit vnionem sicut neq; formam, etiam materialem, sed quasi secundariò, in quantum modus ipse vnionis educitur de potentia materiæ, & in ea recipitur eo modo, quo de formis eductis de potentia materiæ dictum est. Vnde negandum est consequens, quod ex eo infertur, nempe debere etiam attingere animam, quia licet attingat omnes partes copulatim sumptas, & vnitas, non sequitur attingere quamlibet, etiam vt vnitam aliis, nam compositum eadem entitas est cum omnibus partibus, vt copulatim sumptis, & vnitis, non tamen cum qualibet, etiam vt vnita aliis, sed à qualibet etiam vt vnita distinguitur realiter, vt satis notum est secundum

cundum communem sententiam de distinctione totius à partibus: ideo sicut nulla earum, nec secundum se sumpta, nec vt vnita aliis realiter est compositum, ita nec realiter recipit necessariò effectum formalem, quem tribuit quantitas composito. Quod exemplo signi vniuersalis copulatim sumpti in materia Summularum facilè ostendi potest, nam omnes Apostoli copulatim sumpti sunt duodecim,& tamen nõ sequitur,quemlibet,vel aliquem etiam, vt copulatim sumptum cum aliis esse duodecim.

Ad tertium distinguenda est maior, quod agens naturale non possit agere, nisi circa materiam extensam: nam duo sunt genera actionum,quæ agens exercet circa materiam. Primum est alterationum, per quas introducit dispositiones pro expulsione vnius formæ, & introductione alterius; & actiones istæ, cum sint veri motus, & habeant pro termino qualitates corporeas inhærentes subiecto media quantitate, in eodem composito recipiuntur cum eisdem qualitatibus, quia vniuersaliter verum est, in eodem subiecto recipi motum, & terminum; actiones ergo istæ non versantur circa materiam, tanquam circa subiectum proximum, & adæquatum, sed remotum, & inadæquatum: circa compositum verò corrumpendum tamquam circa proximum, & adæquatum, & vtrumque extensum est, extensione quantitatiua compositum quidem primò, tanquam proximum,& adæquatum subiectum quantitatis: materia verò tanquam remotum,& inadæquatum. Secundum genus actionum est, earum, per quæ non producuntur accidentia,sed forma substantialis educitur de potẽtia materiæ, & vnitur formæ,fitque ex vtraque compositum, & talis est generatio,quam propterea merito vocant actionem substantialem:quæ cum habeat pro termino formali substantialem formam vnitam materiæ, in eadem materia recipitur cũ ea,non quidẽ;vt actu quãta, vel extẽsa, sed vt subiecto disposito toto tempore proximè præcedenti per quantitatem præcedentis compositi; cæteráque accidentia per præcedentes alterationes circa illud producta. Itaque materia prima, circa quam versatur generatio substantialis, tanquam circa proprium,& adæquatum subiectum,semper est quanta, & extensa, quantitate præcedentis compositi, vel sequentis, non tamen recipit in se actionem media quantitate,vel eius ratione,sed ratione sui, atque immediatè, sicut ratione sui, & immediatè recipit substantialem formam ad quam ordinatur per se, & immediatè eadẽ generatio tamquam ad terminum formalem: commitanter ergo tantùm se habet quantitas ad receptionem substantialis formæ, non tamquam ratio recipiendi. Quod verò dicitur generationem esse accidẽs

extensum,etiam est distinguendum,nam si intelligatur ita esse extensum,vt media quantitate recipiatur in subiecto,sicut cætera accidentia materialia, atque extensa, falsum est;cum immediatè,& per se recipiatur in materia, sicut recipitur forma. Si verò intelligatur esse extensam,quasi à posteriori, ita vt per quantitatem consequentem compositum in eodem instanti generationis,coextendatur materię,sicut coextenduntur formę materiales eductæ de potentia eiusdem materiæ per eandem generationem, verum est: habet enim generatio sicut formæ istæ suas partes integrantes entitatiuas, per quas capax est extensionis materiæ ratione quantitatis compositi, sicut formæ prædictæ. Ex quibus patet argumentum non probare, quod quantitas, & cætera accidentia sint in materia tamquam in proprio subiecto.

201 Ad quartum respondetur concessa maiori, quod non potest agens naturale introducere suam formam, nisi in materia disposita, & determinata pro tali forma; sed neganda est minor, quod nec sit disposita,nec determinata per dispositiones, quas habuit compositum corrumpendum tempore præcedente instans generationis,nam licet illæ non maneant in instāti generationis, satis est immediatè præcessisse; cum verum sit virtute earum expulsam esse formam præcedentem, & introductam sequentem; quod sic ostendo:instans generationis est primum nō esse alterationis,& dispositionum,quas per eamdem alterationem induxit agens, est etiam primum non esse formæ substantialis,quæ corrumpitur, ergo virtute earum expellitur forma, etiam si non existant in instanti generationis: euidens est consequentia, quia si Deus suspenderet consecutionem nouæ formæ,& vellet conseruare materiam sine vlla forma,non minus sequeretur naturaliter expulsio formæ, quā modo sequitur per introductionē nouę:ergo sequitur sufficienter fuisse expulsam virtutem earum.Sed probatur antecedens,quia vel cum dispositionibus pręcedentibus tempore immediato potest naturaliter permanere in materia forma corrumpenda in instanti terminatiuo alterationis,vel nō potest;si potest,ergo illud instans non erit primum non esse eius in materia, quod patet esse falsum,cum supponamus contrarium, suspendente Deo consecutionem alterius, & volente conseruare materiam sine forma;si verò non potest permanere in eodem instanti terminatiuo alterationis,sed necessariò est expulsa,sequitur naturaliter esse expulsam virtute dispositionum præcedentium,quia non est aliud medium,per quod potuerit expelli ab agente, vt per se est manifestum. Ex quo infertur primò virtute etiam dispositionum præcedentium modo introduci nouam formam. Probatur con-

sequentia

sequentia, quia expulsionem vnius formæ, sequitur naturaliter inductio alterius. Secundò infertur virtute earundem dispositionum sequi introductionem talis formæ determinatæ, vt ignis, exempli gratia, si dispositiones sint calor, siccitas, & raritas. Probatur consequentia, quia impossibile est naturaliter, quod expulsionem formæ ligni à materia virtute talium dispositionum saquatur alia forma, nisi ignis, nam tales dispositiones eam expellentes dicent determinatum ordinem ad eam tanquam ad finem, in quem ab agente naturali ordinantur, & repugnat cuicumque alteri formæ. Tertiò sequitur materiam sic 203
dispositam per tales dispositiones præcedentes sufficienter esse determinatam ad talem formã in specie, & ad talem etiam in indiuiduo: primum iam probatum est, quia si expulsionem talis formæ per tales alterationes, & dispositiones non potest sequi, nisi forma ignis, determinata erit materia ad eandem, & non aliam suscipiẽdam virtute talium dispositionum. Sed probatur etiam secundum, quia mediis talibus dispositionibus, & alterationibus præcedentibus à tali agente, à tali proximo, & tali tempore, ex quibus sequitur in tali instanti terminatiuo eius expulsio talis formæ, determinatur idem agens naturale proximum à primo ad talem formam introducendam; cum ex se esset indifferens ad quamcumque aliam suæ speciei, & consequenter manet materia ex parte sua ordinata, ac determinata ad talem formam, & non aliam suscipiendam. Hic autem ordo, & hæc determinatio solùm fundatur in ordine naturalis consecutionis, quem habent formæ inter sese respectu eiusdem materiæ dispositæ talibus dispositionibus, atque etiam in ordine naturali, quem habent dispositiones ipsæ, ex eo, quo procedunt à tali agente, & dispositiuè expellunt à materia formã, quam habet, ad formam introducendam ab eodem agente eiusdem speciei cum ipso tanquam ad finem ad quem ordinantur ab eodem agente. Quod verò naturalis hæc ordinatio sit relatio realis intrinseca in materia fundata in actione, per quam producuntur dispositiones, vel sola denominatio extrinseca ab eisdem dispositionibus, nihil refert, quia sine relatione reali potest stare naturalis consecutio formarum, & dispositionum in materia, vt patet in anima, & cadauere, atque etiam in forma vini, & aceti, nam vt docet Aristoteles acetum non potest fieri, nisi ex vino: & quod sigillatio appelletur in materia talis determinatio, vel non quæstio est de solo nomine, de qua nihil curandum est, dummodo res significata fundamentum habeat in natura rerum. Ex quibus intelligitur, materiam sufficienter esse dispositã in instanti generationis per dispositiones præcedentes, licet in ea non permaneant: satis est enim

virtute

virtute earum expelli formam oppositam,& introduci nouam, vt dicatur disposita, ac determinata, vt probatum est: permanentia verò, vel præsentia earum non solùm non iuuat introductionem nouæ, sed impedit modum vnionis substantialis eius cum materia,quia si illis mediis permanentibus in eadem materia vniatur forma, accidentalis erit vnio secundum modum cum mediis accidentibus priùs vnitis eidem materiæ fiat, quod non est admittendum, vt ergo substantialis sit, non solùm secundum rem, sed etiam secundum modum necesse est, nudæ materiæ vniatur forma, hoc est, nullo accidenti medio actu in ea existente, & priùs natura ei vnito. Quod verò dicimus virtute dispositionum præcedentiū expelli vnam formam, & introduci alteram, non ita intelligimus, vt tales dispositiones aliquid agant, in instanti, in quo non sunt, quia nec dum sunt, dicuntur aliquid efficere, sed solùm in genere causæ materialis disponere materiam pro recipienda noua forma. Virtute igitur earum dispositam esse materiam,& formam antiquam expulsam, id tantùm esse dicimus, quod est, per immediatam præcessionem earum in materia virtute talis agentis, & in tali tempore illo instanti terminato, nec posse formam antiquam permanere, nec aliam ab ea, quæ sequitur, introduci,quia talis est ordo præcedentiæ, & consecutionis inter formas, & dispositiones à tali agente procedentes, & in tali materia inductas, à natura constitutus, vt post dispositiones has, & hanc formam non possit alia sequi in materia.

203 Ad vltimum, in quo afferuntur experientiæ, de quantitate, organizatione, figura, cicatrice, & calore permanentibus in cadauere, negandum est antecedens, quod permaneant eadem numero,sed permanent solùm eadem specie, valde tamen similia,& propter maximam similitudinem iudicant sensus esse eadem numero, quemadmodum contingeret, si vidente aliquo, ouum quoddam,supponatur eo inscio loco illius alterum valde simile in eodem loco,vel distantia,ac situ, certum est iudicare esse idem numero, iudicio quidem sensus falso. Quod absque dubio contingit,quia identitas, vel diuersitas numerica non est proprium sensibile,sed cõmune,sicut numerus. Circa sensibile autem commune, etiam debitè approximatū falli possunt sensus externi: cum non sit proprium obiectum eorum,à quo specificantur: quare corrigi debent ab intellectu, vel intellectus ipse sequens ductum sensuum corrigi debet à seipso iudicante potius secundum naturas rerum,quam secundum ea,quæ apparent sensibus. Ita ergo dicendum est in proposito,sensus decipi, vel intellectum sequentem ductum eorum, & iudicantem esse

eadem

eadem accidentia numero in cadauere, quæ erant in corpore
viuo,& rationem deceptionis eſſe maximam ſimilitudinem eo-
rum.Decipi verò ſatis probabiliter exiſtimamus,propter ratio-
nes,quibus confirmata eſt noſtra ſententia,quibus ſit valde pro-
babilis, & ferè expreſſa in doctrina Ariſtotelis. Circa cauſam
verò, à qua producuntur diuerſa numero accidentia, non eſt
maior difficultas, quàm circa cauſam, à qua producitur forma
cadaueris,nam plures ex eis ſunt diſpoſitiones eiuſdem formæ,
cauſam verò cadaueris non minùs tenetur aſſignare oppoſita
ſententia,quàm noſtra.Ad educendam igitur formam cadaueris
de potentia materiæ in inſtanti corruptionis viuentis corporis,
& productionem totius compoſiti, quod vocamus cadauer,
omnes ferè concedunt concurrere vniuerſales cauſas,vt Deum,
& corpora cæleſtia. Tota autem difficultas eſt, an præter cau-
ſas vniuerſales habeat aliquam particularem per ſe concurren- 104
tem cum illis, vel à ſolis vniuerſalibus educatur illa, & fiat
hoc. Et quidam ex authoribus oppoſitæ opinionis, qui tenent
eadem numero accidentia, quæ fuerunt in genito, permanere
in corrupto, aſſerunt ab eiſdem diſpoſitionibus, à quibus ex-
pellitur anima tanquam ab inſtrumentis vniuerſalium cauſa-
rum educi formam cadaueris,& generari cadauer: ita ſentiunt
Conimb.lib.1.de generatione cap.4. quæſt.12.artic.2.& quæſt.
18. artic.3. Sed hæc ſententia innititur duobus valdè incertis.
Primum eſt, quod eadem numero accidentia permaneant in
genito, & in corrupto. Secundum, quod diſpoſitiones præce-
dentes in materia,non ſolùm diſpoſitiuè, & quaſi materialiter,
ſed efficienter concurrant ad eductionem,&introductionem ſe-
quentis formæ,vt calor,qui producitur in ligno ad productionē
ignis ex eo.Et hoc ſecundum,non ſolùm eſt incertum,ſed ex-
preſſè contra D. Thomam, & communem ſententiam, vt infe-
rius oſtendetur. Ideò alij dicunt,non ab his diſpoſitionibus,ſed
à cauſa particulari eas conſeruante inſtrumentaliter produci;
hanc autem cauſam imprimis eſſe corpora intrinſeca ambien-
tia,vt aërem, vel aquam iuxta temperamentum corporis:dein-
de partes quaſdam non viuentes admixtas viuentibus, vt ſunt
humores,& ſpiritus vitales,& animales,& plura alia, quæ om-
nia cum non viuant,nec informentur anima, permanent mor-
tuo corpore, & concurrere poſſunt ad eductionem formæ ca-
daueris,tāquam ſimilem animæ,cui pro materia,& inſtrumen-
tis deſeruiebant. Sed hæc ſententia non videtur habere funda-
mentum in vera Philoſophia:quod ſic probo.Spiritus vitales,&
animales ſunt propria inſtrumenta animæ in ordine ad vitales
operationes, humores verò ſunt quaſi partes ſecundariæ eiuſ-
dem viuentis ordinatæ à natura ad nutritionem, nempe, vt in
partes

partes, viuentes conuertantur, vt patet de sanguine, atque etiam ad conseruationem vitæ, vt patet de eodem sanguine, & cæteris humoribus: ergo per se ordinantur omnes ad vitam, & conseruationem eius; sed forma cadaueris est incõpossibilis in materia cum anima, & quodammodo ei opposita, à qua expellitur, atque etiam quasi terminus corruptionis vitæ: ergo repugnat spiritus vitales, & animales sanguinem, & alios humores ordinari per se ad eductionem formæ cadaueris, & esse instrumenta per quæ effectiuè educatur, iam enim agerent ad corruptionẽ corporis viuentis. Dicendum igitur est de forma cadaueris idem prorsus, quod de formis animalium imperfectorum, quæ fiũt ex putrefactione terræ, naturali quidem consecutione educi de potentia materiæ, in qua tales dispositiones præcesserunt, nempe talis organizatio, talis figura, tale temperamentum, & aliæ, nec dari causam efficientem particularem, à qua producatur, sed à solis vniuersalibus, & prima eas determinante ad tales effectus cum eisque concurrente produci.

205 Quod probatur primò ex refutatione aliarum opinionum, à quibus nulla assignatur idonea causa particularis. Secundò experientia, quia repentinæ mortis iugulati nulla datur verisimilis causa particularis interna, nulla alteratio humorum, vel membrorum, à qua produci possit dispositio congrua, & per se ordinata ad eductionem formæ cadaueris, sed respectu causarum particularium efficientium omnino per accidẽs sequitur, solũ ergo potest esse talis consecutio per se ex ordinatione, & concursu naturæ vniuersalis, hoc est vniuersalium causarum, ad quas per se pertinet eductio formæ iuxta exigentiam materiæ sic dispositæ; in qua talis forma præcessit ita vt quemadmodum forma aceti non potest introduci in alia materia, ab ea, in qua præcessit forma vini: sic in materia in qua fuit anima, quæ est actus corporis Physici, & organici, non potest sequi naturaliter, nisi alia quodammodo similis secundum organizationem, quam necesse est vitæ quodammodo opponi. Et tota ratio huius est, quia sicut corpus mixtum compositum ex elementis, ita dissolutio, vel corruptio eius rendit in elementa, sed quia elementa sunt corpora homogenea, & ideo ex hac parte quasi per extremum dissimilia corpori organico, & non potest naturaliter aliquid transire de extremo, ad extremum, nisi per media minus dissimilia, propterea prouidit natura de his formis, quodammodo similibus; & medis, vt per eas transiret materia ad elementa dissimilia: & ex his formis naturali necessitate materiæ eductis, & introductis à causis vniuersalibus, & prima, sequuntur aliæ etiam similes dispositiones, nempe similis organizatio, figura atque etiam quantitas accommoda

accommodata præcedenti, quam habuit corpus viuum, quorum accidentium iam forma ipsa cadaueris educta, & introducta causa efficiens est particularis, qua media vniuersales producunt similia accidentia;eadem etiam ratione sequitur similis cicatrix ei,quæ præfuit in organizatione corporis viui radicata,& similis etiam calor aliquando propter nimiam radicationem eius in corpore viuo.

Ex his, quæ dicta sunt à nobis in tota hac quæstione colligitur,quod præter incompletá accidentia,quæ soli materiæ,vel soli formæ conueniunt,quales sunt generatio, relationes partium, vel similia, nullum accidens permanet idem numero in re genita,ex his,quæ fuerunt incorrupta.

QVÆSTIO IX.

An omnia accidentia proximè inhæreant substantiæ,vel quædam non nisi mediis aliis?

PRima opinio asserit nullum accidens recipi immediatè in substantia, sed quodcumque ei inhærere media potentia receptiua, quæ sit accidens eiusdem prædicamenti cum ipsomet accidenti recepto, vt qualitas recipitur in substantia media potentia, quæ sit qualitas, & quantitas media potentia de genere quantitatis.Ita Sonzinas i 2.lib.Metaph.quæst. 26. conclusione 2.& Iauellus quæst.8.Probāt testimonio Aristotelis,& D.Thomæ; nam Aristoteles 12.lib. Metaph. text. 26. asseruit. *Eadem esse principia omnium generum*, quæ verba exponit Comment. non de identitate vniuoca, sed analogica, ita vt sicut substantia habet tria principia, Physica nempè materiam, formam, & priuationem, sic quodlibet prædicamentum accidentis habeat hæc eadem principia eis proportionata. Et adducit exemplum Aristoteles, nam principium albi(inquit)tanquam forma est albedo, tanquam priuatio, nigredo, tanquam subiectum, vel materia, superficies, in qua recipitur. Ex quibus verbis sic expositis, hoc argumentum colligunt. In quocunque prædicamento ad propria potentia receptiua formæ illius prædicamenti: ergo omnis forma accidentalis recipitur in substantia media tali potentia sui generis; quare nullum accidens recipitur immediatè in substantia. Et D. Thomas 1.parte,quæstione 77. articul.1.ex eisdem verbis Aristotelis videtur colligere hoc principium vniuersale à multis post ipsum receptum. *Potentia & actus sunt in eodem genere*, sic enim ait: *Cum potentia, & actus diuidant ens, & quodlibet genus entis, oportet, quod ad idem genus referantur potentia, & actus: & ideo si actus non est in genere substantiæ potentia, quæ dicitur ad illum actum, non potest esse in genere substantiæ, &c.* Probatur etiam ratione, 206

quia

quia potentia specificatur ab actu: ergo si actus est accidentalis, potentia etiam ad illum ordinata debet esse accidentalis: ergo omnis potentia substantię ad recipiendum formam accidentalem erit accidentalis, & ideo media tali potentia eam recipiet, & non immediatè per se. Secundò, quia si substantia per se immediatè recipit formam accidentalem: ergo per se immediatè est capax talis formæ, & potens eam recipere; quod est per se immediatè habere potentiam passiuam ad eam recipiendam. De illa ergo potentia passiua inquiro, an sit substantialis, vel accidentalis: non potest esse substantialis, quia potentia substantialis ordinatur per se ad actum substantialem, & non ad accidentia, nam res superioris ordinis, qualis est substantia, non potest per se ordinari ad rem inferioris ordinis, qualis est accidens: erit igitur accidentalis potentia qua media recipiet quodcumque accidens, & nullum immediatè per se.

207 Hæc tamen sententia falsa est. Probatur primò ex natura substantiæ, quæ in duobus consistit; primum est, vt ei debeatur subsistentia per se, & independens ab alio; secundò, vt per hanc subsistentiam per se possit substare omnibus; ideo de prima substantia in se, & per se substante asseruit Aristoteles in primo prædicamento; primò, per se, principaliter, & maximè substare, quia ratione sui substat, non solùm accidentibus, sed secundis substantiis, hoc est, vniuersalibus prædicatis substantialibus: sed substare idem est, ac sustentare tamquam subiectum cætera: ergo substantia sua propria virtute, & sine adminiculo alicuius accidentis potest esse subiectum accidentis. Probatur consequentia, quia esse subiectum non est aliud, quàm sustentare id quod in se recipit. Secundò probatur argumento ducente ad impossibile; nam si substantia non potest sustentare accidens, nisi media potentia, quæ sit accidens eiusdem prædicamenti, vt asserit hæc sententia, sequitur euidenter dari processum in infinitum. Probatur consequentia; nam potentia illa accidentalis per quam sustentat quantitatem, est accidens eiusdem prædicamenti quantitatis: ergo vel immediatè inhęret substantiæ, vel media alia potentia, quæ sit accidens; si primum admittatur, iam cõceditur, substantiam immediatè sustentare aliquod accidens contra eamdem opinionem; si verò secundum, de illa secunda potentia per quam recipitur prima in substantia eadem est quæstio, an immediatè recipiatur, vel per aliam potentiam accidentalem; & sic dabitur processus in infinitum, vel concedendum erit aliquod accidens immediatè recipi in substantia tamquam in subiecto. Tertiò, quia non solùm debet admitti processus infinitus, sed adhuc eo admisso, probatur non minùs euidenter, quod aliquod accidens recipiatur

tut immediatè in substantia, nam admisso processu infinito, de tota illa collectione infinita accidentium verum est, quod sit in alio tamquam in subiecto: nam omnia, & singula sunt accidentia; sed illud aliud in quo debet esse tamquam in subiecto, non est accidens; cum sit extra totam illam collectionem infinitam accidentium: ergo est substantia, cui inhæret tota eadem collectio accidentium, vel aliquod saltem eorum.

Nostra igitur sententia est, quod non omne accidens recipiatur in substantia medio alio accidenti sui, vel alterius prædicamenti, sed aliquod sit immediatè in ea receptum; hoc est, nulla media potentia, quæ sit accidens reale distinctum ab ea ex natura rei. Ita Caiet. 1. p. q. 54. art. 3. Pater Suarius. 1. tom. suæ Metaph. dis. 14. sect. 5. num. 8. & 9. & omnes recentiores. Probatur ex Aristotele cap. 5. anteprædicamentorum, & pluribus aliis suæ doctrinæ locis, in quibus diuidit ens reale in substantiam & accidens: sed membra huius diuisionis debent esse immediatè opposita, & consequenter immediatè comparari inter sese; sed ratio intrinseca accidentis est esse in alio tamquam in subiecto saltem secundum aptitudinem: ergo necesse est aliquod saltem accidens à toto (vt aiunt) genere, vel vniuersaliter immediatè comparari ad substantiam, tamquam ad subiectum, & immediatè ei inhærere. Probatur etiam testimonio D. Tho. 1. part. quæst. 77. art. 1. ad 5. vbi ita ait: *Si accidens accipiatur secundum quod diuiditur contra substantiam: sic nihil potest esse medium inter substantiam, & accidens, quia diuiduntur secundum affirmationem, & negationem, scilicet secundum esse in subiecto, & non esse in subiecto, &c.* Ex quibus colligit potentias animæ, vt intellectus, & voluntas, cum sint accidentia in secunda specie quantitatis, non esse realiter substantiam animæ, sed immediatè ei inhærere, tamquam subiecto: sentit ergo aliquod accidens immediatè inhærere in substantia sine vlla media potentia, quæ sit accidens. 208

Probatur deinde ratione, ex natura accidentis, nam accidens est extra rationem, & entitatem substantiæ, & conceditur ei à natura pro perfectione, & ornatu proprij esse, & vt per illud possit præstare plura, quæ per se immediatè non potest, vt operationes, & alia: ergo necessariò debet concedi in ipsamet essentia, & in ipsomet esse substantiæ capacitas naturalis respectu talis ornatus, alioqui non esset ei naturalis, nec naturaliter reciperetur in ea. Hæc autem capacitas, per quam recipitur, est potentia passiua recipiendi: ergo non potest esse res distincta ab ipsamet substantia, nec requiritur ad recipienda omnia accidentia aptitudo, vel potentia receptiua in substantia, quæ sit accidens reale distinctum ex natura rei ab ea, sed

realiter per seipsam immediatè recipiet aliquod accidens. Secundò probatur, nam substantia Angeli essentialiter est intellectiua,& anima nostra essentialiter est rationalis : ergo vtraque substantia per se immediatè capax est potentiæ ad intelligendum,& ratiocinandum; sed hæc potentia, vt alibi ostendetur,est accidens, superadditum substantiæ creatæ ad operandum in secunda specie qualitatis:ergo immediatè, & per se illud recipit substantia Angeli,& animæ rationalis.

209 Ad testimonium Aristotelis respondeo, ita esse quod eadem sunt principia omnium entium, vel omnium prædicamentorum secundum proportionem, ita vt res quæcumque tria illa principia habeat suo modo, substantia quidem verè,& propriè habet tria principia in fieri,nempe materiam, formam & priuationem; accidentia verò solùm per similitudinem:nam quodlibet dum fit, habet aliquid, quod se habet tanquam materia, quod est subiectum, & aliquid, quod se habet tanquam priuatio in subiecto, videlicet carentiam sui, vel formam oppositam includentem quandam rationem priuationis eius; sed non est necessarium, quod hæc tria principia sint eiusdem generis, vel prædicamenti secundum entitatem;sed hoc solum habet verum in substantia,in qua reperiuntur propriè;in cæteris verò prædicamentis secundum aliquam saltem denominationem; ita vt subiectum, quod se habet vt materia, sit tale in potentia qualis est forma ipsa accidentalis in actu, quamuis secundum propriam entitatem sit alterius prædicamenti ; vt album habet pro forma albedinem,pro priuatione nigredinem; sed pro materia substantiam,quæ licet alterius sit prædicamenti secundum entitatem, in potentia tamen est alba,quia potest recipere albedinem , & ideo vt talis reducitur ad idem prædicamentum qualitatis, in quo sunt forma , & priuatio. Quare non sequitur ex verbis Aristotelis sic explicatis , quod substantia recipiat albedinem, vt subiectum eius per aliam potentiam receptiuam , quæ sit accidens ex natura rei ab ea distinctum, sed per propriam entitatem eam recipit , quæ tamen entitas, per quandam denominationem accidentalem dicitur pertinere ad idem prædicamentum qualitatis. Vnde sequitur malè intellexisse verba Aristotelis authores primæ opinionis existimantes, quodlibet prædicamentum habere principia propria eiusdem entitatis,ita vt si sit qualitas habeat præter formam,& priuationem, potentiam receptiuam, quæ secundum suam entitatem sit qualitas,hoc enim non est ex mente Aristotelis,nec in doctrina eius potest sustineri ; sed verba eius in prædicto sensu debent intelligi.

210 Aliud verò axioma, quod ex eodem testimonio videtur colligere

ligere D. Thom. nempe actum, & potentiam esse eiusdem generis, non est ita intelligendum, vt eiusdem prædicamenti esse debeant secundum entitatem, sed saltem secundum eandem denominationem, quia licet potentia sit alterius prædicamenti secundum entitatem, suscipit tamen denominationem formæ, ita vt corpus substãtiale sit album, in potentia, in quantum potest habere formam albedinis ipsum actu, & formaliter denominantem album. Et hoc idem videtur esse, quod Scotus asseruit in 2. d. 26. q. 1. potentiam esse eiusdẽ generis cum actu, non quidem actiuam, aut passiuam, sed obiectiuam, in quantum ab intellectu apprehenditur habere formam, vel actum in esse possibili, vt corpus in quantum apprehenditur posse habere albedinem dicitur pertinere ad prædicamẽtum qualitatis, & speciem albedinis, & ex hoc dicitur habere potentiam obiectiuam respectu talis actus, vel formæ, non verò potentiam passiuam realem, quæ sit accidens de prædicamento qualitatis. Nam si de potentia passiua, aut actiua reali eiusdem prædicamenti intelligatur idem axioma, apertè falsum erit: cum potentia quælibet actiua realis, & accidentalis sit in secunda specie qualitatis, & actus eius in prædicamẽto actionis, vt patet de grauitate, risibilitate, & cæteris. Et si in substantia corporea daretur potentia passiua realis, quæ esset reale accidens, in prædicamento qualitatis deberet collocari: vbi collocantur omnes potentiæ naturales ad agendum, vel recipiendum, & tamen actus eius, qui est quantitas, est in alio prædicamento.

Ad primum argumentum distinguendum èst antecedens, quod potentia specificetur ab actu, nam de his, quæ per se ordinantur ad actum, verum est, & in hoc sensu prolatum ab Arist. 2. lib. de Anima, cap. 4. de his verò, quæ non per se, sed per accidens ordinantur ad aliquem actum, non potest esse verum, quia quæ sunt per accidens, non conferunt speciem; entitas verò substantiæ habet quidem capacitatem, & potentiam recipiendi accidentia, non tamen per se ordinatam ad illa, quia substantia cum sit per se, & essentialiter independens à quocumque accidenti, & etiam quodcumque accidens sit extra essentialem, & completam rationem eius, non ordinatur per se ad ea recipiẽda, sed per accidens: quare nec potẽtia passiua eius accipit speciẽ ab actu, seu formà accidentali recepta. Et propterea docuimus, & probauimus in anteprædicamentis ex mente Arist. & D. Thom. ex potentia substantiæ ad recipiendum accidens, & ex ipso accidenti recepto non fieri vnum per se, sed per accidens, & ideo excludendum à prædicamẽto, quia talis potentia non est per se ordinata ad actũ accidentalem, quia repugnat rem vnius prædicamenti per se ordinari ad rem alterius prædicamenti. 211

Ad secundum concedendum est primum enthimema, nempe substantiam per se immediatè recipere formam accidentalem, & per se immediatè esse capacem recipiendi illam, & cum deinde inquiritur, an capacitas hæc, seu potentia passiua sit substantialis, vel accidentalis; respondeo realiter, & entitatiuè esse substantialem, quia non distinguitur ex natura rei à substantia, nec est aliquid reale ei superadditum, sed solùm dicitur potentia, vel capacitas eadem entitas substantiæ denominatione quadam accidentali, in quantum per accidens, hoc est, propter quemdam ornatum, quem ab accidentibus nata est suscipere, ad illa ordinatur quadam ordinatione accidentali; cum tamen non sit realiter accidens, sed substantia, vt dictum est. Negandum est igitur, quod sit potentia substantialis, hoc est, ordinata ad substantialem actum, sed solùm potest dici entitatiuè substantialis, quia entitas substantialis est, denominatiuè verò accidentalis potentia vocatur ab actu, vel forma accidentali, quam per accidens suscepit, vt expositum est.

QVÆSTIO X.

An omnia accidentia inhæreant immediatè in substantia, vel quædam, non nisi mediis aliis?

21 PRima opinio tenet accidentia esse in duplici differentia, nam quædam sunt congenita substantiæ, qualia sunt, quæ per naturalem emanationem ex ea procedunt in eodem instanti, in quo fit, vel generatur: nam ex hoc dicuntur congenita, vt proprietates, & potentiæ naturales ad aliquem actum eliciendum ordinatæ à natura; nam intellectus naturaliter procedit ab anima in instanti, quo creatur à Deo, & risibilitas ab homine in instanti, in quo generatur. Alia sunt, quæ per motum, vel mutationem, aut actionem, vel passionem acquiruntur, & tales sunt omnes actus potentiarum, vt sensationes, intellectiones, immo & motus ipsi, & mutationes. Et accidentia primi ordinis (ait) immediatè recipi in substantia; alia verò non nisi media potentia reali, & accidentali. Ita Caietanus vbi supra; cuius rationem videtur posuisse 1.p.q.77.art.1. nam accidentia congenita substantiæ essentialiter sunt potentiæ, quia ad hoc principaliter ordinantur, vt aliquos actus eliciant, atque in se recipiant, vt intellectus intellectiones, & sensus sensationes: dicuntur autem actus substantiæ, non propriè, sed solùm secundum communem rationem accidentis, reliqua verò accidentia, propriè dicuntur actus. Vnde sequitur propriè postulare potētias: in quibus immediatè recipiantur; potentias verò ipsas non postulare alias potentias, in quibus recipiantur; sed absque vlla media potentia receptiua inhærere in substantia; cum ipsæ sint

secundum

ſecundum proprias rationes eſſentiales potentiæ, & ſolùm quadam ratione communi,& impropria dicantur actus.

Hæc tamen ſententia Caietani inſufficiens eſt, quia licet verum ſit, accidentia congenita inhærere in ſubſtantia abſque aliqua media potentia receptiuâ, quæ ſit accidens reale, non eſt tamen vniuerſaliter verum de aliis, quæ poſſunt acquiri per actionem,& paſſionem, quod indigeant potentia reali accidentali,in qua recipiantur,& qua media inhæreant ſubſtantiæ, nam quantitas imprimis vtrumque habet,nempe congenitam eſſe ſubſtantiæ corporeæ, & etiam acquiri per motum augmentationis, & amitti per diminutionem, & tamen non indiget potentia receptiua accidentali,ſed ſine illa, atq; per ſe immediatè inhæret ſubſtantiæ: & relationes identitatis, & diuerſitatis non ſunt neceſſariò congenitę ſubſtantiæ,ſed acquiri poſſunt,& amitti per actionem,& paſſionem, ſaltem ſecundariò,& quaſi per accidens, & nihilominus inhærent ſubſtantiæ ſine aliqua potentia accidentali receptiua, ſed immediatè per ſe. Idemque de ſimplici præſentia oſtendi poteſt, quæ videtur immediatè com[illegible]re ſubſtãtiæ,& tamẽ poſſe acquiri, & amitti per motum:alia ergo regula ſufficiens aſſignanda eſt, vt in particulari intelligi poſſit, quæ accidentia immediatè per ſe inhæreant ſubſtantiæ, & quæ non niſi media potentia reali receptiua,quæ regula à nemine, quem viderim,præſcribitur.

Noſtra igitur ſententia eſt, ſufficientem regulam ex effectu 115
formali, quem accidentia tribuunt ſubſtantiæ, deſumendam eſſe:erit autem talis.Omnia illa accidentia, quæ tribuunt proprium effectum formalem ſubſtantiæ abſque vllo medio inhærent ei, & abſque vlla potentia receptiua reali accidentali præſuppoſita in ea.Ratio huius regulæ manifeſta eſt,quia vniuerſaliter verum eſt accidens tribuere ſubiecto ſuum effectum formalem (loquimur enim de ſolis intrinſecis) media actuali inhærentia in eo; vt albedo conſtituit corpus formaliter album media inhærentia,ſicque de cæteris: ergo eo modo, quo tribuit effectum formalem ſubſtantiæ, inhærebit, ſi per ſe immediatè,eodem modo ei inhærebit, ſi verò medio alio, non immediatè,ſed illo medio dicetur inhærere. Poteſt etiam probari inductione quibuſcumque: nam quantitas per ſe immediatè facit ſubſtantiam extenſam extenſione molis, quia euidens eſt nullo indigere ad eam extendendam, & ideo abſq; vlla potentia receptiua reali,& accidentali:ſed per ſe immediatè ei inhæret.Relatio etiam identitatis ſpecificæ per ſe immediatè conſtituit ſubſtantiam relatiuam,& ideo abſque vllo medio ei inhæret:intellectus etiam,& voluntas idem habent, ſicq; de cæteris oſtendi poteſt. Cætera verò accidentia,quæ non per

ſe immediatè, ſed medio alio tribuunt ſuos effectus formales ſubſtantiæ, non dicentur ei inhærere per ſe immediate, ſed media potentia receptiua reali accidentali. Sed circa hanc partem eiuſdem regulæ quædam diſtinctio notanda eſt: nam dupliciter contingit accidens tribuere ſuum effectum formalem ſubſtantiæ medio alio, nempe tanquam ſubiecto, vel ſolùm tanquam conditione ſine qua non. Et quotieſcumque tribuitur medio alio, vt ſubiecto, non poteſt immediatè per ſe inhærere, ſed media potentia receptiua reali accidentali. Si verò ad tribuendum effectũ formalem non indigeat alio medio, vt ſubiecto, ſed vt conditione tantum, ſemper inhærebit per ſe immediatè. Quando verò vno modo & quando alio effectum tribuat: ex eo intelligetur, quod ſi eidem medio tribuat propriũ effectum inhærebit ſubſtantiæ eo medio vt ſubiecto, & ideo nõ immediatè per ſe, ſed media potentia reali accidentali. Si verò non tribuat medio effectum formalem, non inhærebit eo medio tanquam ſubiecto, ſed ſolùm vt conditione: & ex conſequenti immediatè per ſe inhærebit ſubſtantiæ, & non media potentia reali accidentali: exemplis fiet res manifeſta. Albedo inhæret ſubſtantiæ media ſuperficie tribuens ei proprium effectum formalem, ideo inhæret illi media ſuperficie vt ſubiecto, & non per ſe immediatè: riſibilitas inhæret homini media quantitate, cum ſit accidens extenſum, ſed non tribuit quantitati proprium effectum formalem, nec enim verum eſt quãtitatem eſſe riſibilem, & ideo non inhæret media quantitate, vt ſubiecto, ſed vt conditione: quare non tollit, quin inhæreat per ſe immediatè ſubſtantiæ hominis, & abſque vlla media potentia receptiua reali accidentali: & ſic de cæteris accidentibus iudicandum eſt, quod facilè iudicari, & intelligi poteſt.

QVÆSTIO XI.

An vnum accidens verè, & propriè ſit ſubiectum alterius accidentis.

214 Reſtat explicandum, an vnum accidens verè, & propriè ſit ſubiectum inhæſionis alterius accidentis: Circa quod omnes conueniunt in eo, quod aliqua accidentia inhæreant ſubſtantiæ mediis aliis, vt accidẽtia corporea media quãtitate, & actus intellectus, & voluntatis animæ, mediis potentiis intellectus, & voluntatis: ſuppoſito quod iſtæ potentiæ ſint accidentia realia ſuperaddita ſubſtantiæ animæ: ſed quod vnum accidens inhæreat ſubſtantiæ medio altero, dupliciter poteſt intelligi. Primò, ita vt in eo recipiatur, & verum genus cauſæ materialis circa illud exerceat. Secundò, non ita, vt illud in ſe recipiat, nec verum genus cauſæ materialis circa illud exer-

ceat,

ceat,sed vt sit dispositio necessariò requisita ex parte substantiæ ad illud recipiendum, vel conditio necessaria; & si primo modo vnum accidens inhæreat medio alio,erit in eo tamquam in subiecto immediato.Si verò solum secundo modo, non erit in eo tamquam in subiecto. Sed rursus vnum accidens esse in substantia medio alio, vt subiecto, duobus modis intelligi potest. Primò, ita vt solùm sit ei ratio materialis inhærendi, & hoc solent vocare subiectum,quo.Secundò, ita vt sit etiam cui proximè inhæreat, & hoc solent vocare subiectum, quod, immediatum. Si ergo vnum accidens sit solum ratio materialis inhærendi alteri,& non inhæreat ei,vt subiecto,quod, proximo,omnia accidentia erunt in substantia tamquam in subiecto,quod, proximo, & nullum erit hoc modo subiectum alterius;si verò vnum accidens sit in substantia medio alio, cui inhæreat tamquam, quod; non omne accidens erit in substantia tamquam in subiecto proximo, sed illa, quæ hoc modo in ea fuerint mediis aliis erunt in eis tamquam in proximo subiecto, & in substantia tamquam in primo, atque remoto.

Secundò certum est, & in quo conueniunt omnes; nullum accidens posse esse subiectum quod alterius, tamquam per se illud sustentãs;quod ex extrinseca ratione substantiæ,& accidentis probatur euidenter;nam sola substantia est ens per se,& ei soli debetur existentia,& subsistentia per se,ratione cuius ei soli conuenit substare cæteris,hoc est,ea in se sustentare:accidens etiam ab intrinseco habet esse ens in alio, & ideo non potest esse in rerum natura,nisi inhærendo alteri,& ab eo sustentatum, naturali modo loquendo.Ex quibus sequitur naturaliter nullum accidẽs posse esse subiectum per se sustentans alterum proximè,vel remotè; sed hoc soli substantiæ conuenire;Solùm ergo potest esse dubium,an vnum accidens possit esse subiectum quod proximum sustentatum ab alio, & in se sustentans aliud, & hoc naturaliter, nam per miraculum nullus ferè est qui dubitet,quin quantitas sit subiectum aliorum accidentium sustẽtatum à Deo per miraculum. Communis namque sententia est in schola, quod cætera accidentia specierum sacramentalium non existant per se,sed quantitati inhæreant, & ab ea sustententur,sicut priùs à propria substantia.

Et circa hoc dubium sic explicatum est prima opinio asserens nullum accidens posse esse subiectum alterius vllo modo, sed ad summum esse dispositionem, vel conditionem necessariam,qua media inhæret substantiæ tamquam subiecto proximo. Ita Greg. in 1.d.12.q.2.art.2.& videtur esse sententia Nominalium, quos citauit pater Suarius in 3.tomo tertiæ partis disp.56.sect.3.Probatur testimonio Aristotelis 4.Metaph. tex. 215

14. expressè id asserente his verbis. *Accidens enim non est accidenti accidens, nisi quia vtrumque eidem accidit, dico autem veluti album est musicum, & hoc album, quoniam vtrumque homini accidit, sed non ita Socrates musicus: quoniam vtrumque alicui alteri accidit.* Quibus negat vllo modo posse vnum accidens esse subiectum alterius. Deinde ratione, quia omne accidens est forma actuans subiectum, & tribuens ei proprium effectum formalem in genere causæ formalis: ergo omne accidens est forma subiecti, & subiectum exercet causam materialem respectu accidentis in se recepti: ergo repugnat accidens esse subiectum accidentis. Probatur consequentia, quia si admittatur, confundentur causa formalis, & materialis.

Secunda opinio concedit vnum accidens inhærere substantiæ medio alio, non tanquam subiecto, cui inhæreat, sed solùm vt ratione inhærendi substantiæ; vel quod idem est, solum vt subiecto, quo, non vt subiecto, quod. Ita sentiunt recentiores quidam, & probant hoc argumento, quia si vnum accidens est subiectum quod alterius: ergo substat illi: substare verò alteri non est aliud, quàm substentare illud: ergo vnum accidens substentat aliud, quod est falsum propter duo. Primum, quia nullum accidens potest substētare se ipsum, sed necesse est ab alio substentetur: ergo multò minùs poterit substētare aliud. Secundum, quia substare aliis est proprium substantiæ quarto modo: ergo repugnat conuenire aliis, quare nullum accidens potest substare alteri, nec ideo esse subiectum, cui alterum inhæreat, sed ad summum potest esse ratio inhærendi alteri, quod est esse subiectum, quo.

216 Nostra verò sententia duo asserit. Primum est, quod vnum accidens inhæreat substantiæ medio altero, vt subiecto, quod proximo; substantiæ verò, non nisi tanquam subiecto remoto. Vtrumque tenet Durand in 1. d. 8. p. 2. q. 4. num. 15. Pater Suarius tomo 1. Metaph. disp. 14. sect. 4. num. 6. & recentiores ferè omnes. Probatur testimonio Aristotelis 2. lib. de anima tex. 121. vbi potentias sensitiuas asserit esse susceptiuas formarum sine materia, hoc est, specierum sensibilium, quæ ab obiectis producuntur, & in eis recipiuntur, vt exponunt omnes interpretes: ergo sentit Aristoteles potentias recipere has species. Sed quod recipit aliud est subiectum, quod eius: ergo vnum accidens ex mente Aristotelis recipitur in alio tamquam in subiecto quod. Probatur consequentia, quia si tantùm esset ratio recipiendi, non esset susceptiuum. De sensatione etiam, quæ est actus earumdem potentiarum, asserit esse quoddam pariter; si eiusdem libri, quod non potest esse verum, nisi recipiatur in eisdem potentiis tamquam in subiectis proximis vt

quod

quod: nihil enim pateretur potentia, si solùm esset ratio recipiendi actum, & non reciperet illum. Probatur etiã testimonio D. Thomæ 3. p. q. 77. ar. 2. ad primũ & secundũ, vbi docet vnum accidens non esse subiectum per se alterius, ita vt per se illud recipiat, & per se illud sustẽtet, quia hoc soli substantiæ conuenit, ab alio tamen sustẽtatum potest esse subiectum alterius, sicut superficies ait esse subiectũ caloris, quod non potest esse verum, si solùm est ratio inhærendi, & propterea 1. 2. q. 7. art. 1. ad 3. & q. 56. ar. 1. ad 3. asserit expresè vnum accidens inhærere alteri; inhærere verò alteri non dicitur, nisi illud, quod in eo recipitur, quod est esse subiectum, quod eius.

Probatur deinde ratione, quia vt D. Tho. in eodem loco. 3. p. & cum eo tota schola docet, in accidentibus Eucharistiæ nihil est de nouo factum per transsubstantiationem, nisi circa quantitatem, quæ cum priùs inhæreret substantiæ panis, desinente illa habet esse per se diuina virtute, & ideo per se sustẽtat reliqua accidentia, hæc verò non sunt separata ab eadem quantitate, sed ei coniuncta, sicut priùs; Itaque non priùs separata ab ea, & postea nouo modo coniuncta, sed eodem semper modo ei coniuncta. Ex quo efficacissimum hoc argumentum colligitur pro nostra sententia: albedo, & cætera accidentia panis eodem modo se habent ad quantitatem eiusdem panis post transsubstantiationem, & ante illam; sed post transsubstantiationẽ sunt in quantitate, tanquam in subiecto, cui inhærẽt; ergo ante illam erant eodem modo in ea. Solùm potest esse discrimen ex parte ipsiusmet quantitatis, quòd ante consecrationem erat subiectum proximum, cui inhærebant, non à quo substentabantur, nisi vt ab alio sustẽtatum, nempe à substantia panis, post consecrationem verò sunt subiectum cui inhærẽt, & à quo sustẽtantur, in quantum quantitas ipsa diuina virtute substentatur, vel per nouum modum perseitatis ei cõcessum, vel per nouum concursum diuinum, quo Deus in genere causæ efficientis supplet materialem concursum substantiæ panis.

Secundò probatur de intellectu, & voluntate, & cæteris potẽtiis sensitiuis, de quibus verum est recipere in se intellectionem, & volitionem tanquam proxima principia earum, & tanquam proxima subiecta, quæ quod efficaciter colligitur ex denominatione ab eis suscepta, nam verum est, & ita ab omnibus pronuntiatur, intellectus intelligit, sensus sentit, voluntas, vult: verum est etiam obiecta agere in his potentiis cognosciтiuis, & eis imprimere proprias species: quas apud se conseruat intellectus, & sensus internus: & voluntas producit in se actus, & habitus, eósque conseruat, non minùs ac intellectus: ergo istæ omnes potentiæ sunt subiecta, quæ patiuntur ab eisdem ob- 217

iectis, vel ab aliqua alia potentia actiua, vt intellectus possibilis ab agente, & quæ in se recipiunt species, actus, & habitus, eósque sustentatæ ab anima sustétant: & ex consequenti sunt subiecta proxima eorum, anima verò solùm eos recipit tamquam subiectum remotum, in quantum potentias ipsas proximè recipit, & ideo accidentia in eis proximè recepta. Probatur consequentia, quia potentiæ ipsæ sunt proxima subiecta passionum, per quas species, actus, & habitus recipiunt. Et eodem modo probari potest de figura, præsentia locali, de relationibus etiam æqualitatis, & similitudinis; nam illæ conueniunt quantitati, istæ verò qualitati, vt proximis subiectis, quibus inhærent, & solùm remotè substantiæ.

Sed restat dubium, an ita sit vnum accidens subiectum proximum alterius, vt ipsum solùm exerceat genus causæ materialis circa illud, dum fit, & conseruatur, & non substantia; sed præter genus causæ materialis, quod eadem substantia exercet circa accidens medium dum recipitur, & sustentatur ab illa, nullam aliam causalitatem materialem exerceat circa alia, quæ eo mediante recipit. Gratia exempli: albedo recipitur in quantitate tanquã in proximo subiecto, dubitamus, an sola quantitas exerceat genus causæ materialis circa illam, dũ fit, dũ recipitur, & sustentatur; substantia verò nullum concursum materialem præbeat circa illam, vel etiam simul cum quantitate concurrat tanquam materialis causa ad productionem, receptionem, & sustentationem eius; nam si primum dicatur, consequenter erit dicendum, cætera accidentia præter illa, quibus mediis inhærent substantiæ, non educi de potentia eiusdem substantiæ, sed de potentia solius accidentis, quo medio inhærent: immo verè, & propriè his solis inhærere, & non substantiæ; quod videtur falsum.

118 Quidam distingunt diuersa accidentia, quædam composita, & hæc aiunt componi ex duplici accidenti: vt præsentia localis videtur composita ex præsentia substantiæ, & præsentia quantitatis: alia simplicia, quæ non componuntur ex duplici entitate accidentali, vt albedo, calor, &c. Et de compositis dicunt adæquatè esse in subiecto composito ex substantia, & accidenti, & ideo non solùm accidens, quo medio inhærent præstare concursum materialem respectu eorum, sed etiã substantiam. De simplicibus verò solùm accidens, quo medio inhærent, substantiam verò nullum præstare concursum materialem ad receptionem eorum. Alij verò de solis actibus vitalibus probabile esse dicunt, postulare concursum materialem, nõ solùm potentiarum, quibus mediis inhærent animæ, sed etiam substãtiæ eiusdem animæ. Et ratio horum est, quia principium

efficiens

efficiens immediatum actus vitalis non est sola potentia, sed etiam anima ipsa cum potentia, sed actus vitales, cum sint immanentes, debent recipi in eodem principio à quo eliciuntur: ergo non in sola potentia, sed etiã in anima debent recipi, tanquam in subiecto proximo, & ideo non sola potentia præstabit concursum materialem ad receptionem eorum, sed substantia animæ, de cæteris verò asserunt à solo concursu materiali accidentis, quo medio inhærent dependere, substantiam verò nullum præstare.

Vtraque tamen hæc distinctio impertinens est, quia dubium hoc non habet locum, nisi vbi duo sunt subiecta accidentium, proximum, & remotum: tunc enim merito dubitatur, an vtrumque concurrat tanquam materialis causa eorum, nec in accidentibus compositis (si verè dantur) nec etiam in actibus vitalibus (si principium proximum non est sola potentia, sed etiam anima) sunt duo subiecta, proximum, & remotum, sed proximum tantùm ex substantia, & accidenti compositum: ergo non potest esse dubium, quin ex cõcursu materiali vtriusque componentis proxime dependeant, sicut reliqua accidentia, siue simplicia sint, siue diuersa ab actibus vitalibus; valeat ergo distinctio hæc, nihil ad rem conferens. Qua refutata, duo dicimus. Primum, quod quæcumque accidentia, quæ inhærent substantiæ mediis aliis, dependent ex concursu materiali substantiæ præsupposito non quidem per accidens, sed per se, & necessariò naturali modo loquendo. Secundum, non dependere ex concursu eiusdem substantiæ attingente illa, sed solùm attingente accidens illud, cui proximè inhærent. Ita Durand. vbi supra; & 219 probetur primum, quia vnum accidens non potest esse subiectum quod alterius primò, & per se; vt ex communi consensu omnium adduximus; nam quod non habet esse per se, sed in alio, nõ potest substẽtare aliud, nisi ipsummet ab alio substentetur, sed nullum accidens habet esse per se, sed inhærens substantiæ: ergo nõ potest substentare aliud, nec proinde esse subiectum eius, nisi ab ea substentatũ, sed ad substentandum ipsum necessarius est concursus materialis substantiæ naturaliter loquendo: ergo cætera accidentia quæ medio illo inhærent, postulant concursum substantiæ necessariæ præsuppositum, ita vt si deficeret, omnia desinerent esse naturaliter. Quod verò non dependeant ex concursu materiali substantiæ circa se exercito, probatur: quia accidens substentatum à substantia immediatè recipit aliud, & hoc ei inhæret tanquam subiecto quod proximo: ergo concursus materialis eius sufficit ad illud substentandum præsupposito cõcursu substantiæ, quo ipsummet substentatur; quare superfluus erit cõcursus substantiæ circa illud; immo &

mo & impoſſibilis,nam cum nõ inhæreat proximè ſubſtantiæ, nec in ea proximè recipiatur, impoſſibile eſt, quod ſubſtantia exerceat ſuum concurſum materialem circa illud. Probatur conſequentia , quia concurſus materialis in receptione ipſa conſiſtit.Et ſignum euidens huius veritatis eſt,quod ablata ſubſtantia conſeruatur eadem inhærentia eorum in quantitate, abſque nouo concurſu primæ cauſæ immediatè circa illa exercito,ſed ſolùm per nouum cõcurſum,vel modum ſubſtentandi quantitatem,vt probauimus in accidentibus Euchariſtiæ : ergo non erat neceſſarius cõcurſus actualis ſubſtantiæ circa illa,ſed præſuppoſitiuè tantùm,& ideo nõ poſſet conſeruari inhærentia eorum in quantitate,niſi talis concurſus ſubſtantiæ præſuppoſitus ſuppleretur à Deo. Ita ergo ſe habet ſubſtantia in quibuſcumque aliis accidentibus,medio alio ſibi inhærentibus.

210 Ad argumentum verò pro ratione dubitandi propoſitũ concedenda eſt conſequentia, quod accidentia omnia , quæ inhærent medio alio tanquam ſubiecto,educuntur de potentia eiuſdem ſubſtẽtati à ſubſtantia,& non ex potentia ipſius ſubſtantiæ , vt de ſpeciebus intelligibilibus , & ſenſibilibus ſatis eſt per ſe manifeſtum , quod educantur ex intellectu, & ſenſibus, & non ex potentia ſubſtantiæ : itaque ad eductionem horum accidentium non requiritur nouus concurſus ſubſtantiæ materialis, ſed præſuppoſitus ſufficit, per quem ſubſtentatur ſubiectum eorum immediatum. Quod ex eiſdem accidentibus Euchariſtiæ probatur, nam ſi calefiat hoſtia,educitur nouus calor de potentia quantitatis abſque nouo miraculo, ſed præſuppoſito primo:ergo Deus non præſtat nouum concurſum ad talem eductionem , præter generalem , quem præſtat dum educitur idem calor de potentia ligni , & præter miraculoſam conſeruationem quantitatis præſuppoſitam ſupplendo concurſum, ſubſtantiæ panis:ergo nec ſubſtantia ipſa panis,ſi adeſſet,præſtaret alium cõcurſum præter eum, quo ſubſtentaret quantitatem in genere cauſæ materialis ; nec inhærent talia accidentia ſubſtantiæ propriè loquendo , ſed remota quadam ratione, in quantum ei inhæret tanquam ſubiecto proximo illud accidens, quod eſt proximum ſubiectum eorum,& ab ea ſubſtentatur. Et hoc ſufficit, vt dicatur ſubſtantia primum,& per ſe ſubiectum omnium accidentium, & eorum prædicationes , & denominationes in communi modo loquendi ſuſcipiat, potius quàm accidens, quo medio inhærent, quod conſtat non eſſe ſubiectum primum, quia nec eſt ſubiectum per ſe eorum.

211 Ad teſtimoniũ Ariſtotelis adductum pro opinione illorum, qui omnino negant vnum accidens inhærere ſubſtantiæ medio alio,vt ſubiecto proximo. Reſpondetur ex D. Thoma in com-

menta

mētariis eius, solùm negare Aristotelem, quod vnum accidens alteri accidat., tanquam subiecto primo „& per se; nam hoc modo soli substantiæ, accidere potest, cum non possit alteri inhærere, vel ab eo sustentari, nisi præsupposita inhærentia eiusdē primi accidētis in substātia, & virtute ei⁹, à qua sustētatur. Benè tamē potest ei inhærere, vt subiecto proximo sustentato à primo, vt expositum est; Et secundò dici potest non solùm agere ibi Aristotelem de inhærentia accidentali, sed specialiùs de modo prædicandi omnino per accidens vnius accidentis de altero, vt cum musicus dicitur albus, & hunc modū prædicandi asserit non procedere ex eo, quod vnum accidens alteri accidat, sed potius ex eo, quod casu coniungantur in aliquo tertio, vt in homine: quare non omnino negat, quod vnum accidens inhærens substantiæ medio alio possit de illo prædicari, sicut prædicatur de substātia, sicut dicimus superficiem esse albam, vel calidam, intellectum intelligere, & oculum videre.

Ad argumentum verò concedendum est primum enthimema, quòd accidens sit forma actuans subiectum, & tribuens ei suum effectum formalem in genere causæ formalis. Sed neganda est posterior consequentia, quod vnum accidens non subiectum proximum alterius; ex quo non sequitur confundi genus causæ formalis, & materialis, quia non conueniunt eisdem respectu eiusdem, sed diuersorū, vt accidenti, quo medio aliud inhæret substantiæ, conuenit esse causam formalem respectu substantiæ, cui ipsummet inhæret, & respectu alterius sibi inhærentis conuenit esse causam materialem: vt quantitas respectu substantiæ habet rationem causæ formalis, & respectu albedinis est causa materialis, in quo satis per se constat nullam esse repugnantiam, nam anima rationalis respectu corporis, quod informat, est causa formalis, & respectu intellectus, quem in se recipit, materialis.

QVÆSTIO XII.

An dispositiones præcedentes in materia efficienter concurrant ad expulsionem formæ præsentis, & introductionem sequentis, vel solùm materialiter?

VT intelligatur quæstio, distinguendæ sunt duplices dispositiones in generatione naturali cuiuslibet rei, quædam 222 tempore præcedunt generationem ipsam, & producuntur in composito corrumpendo; aut materia eius per alterationes præcedentes, vt disponatur pro noua forma generanda, talis est calor productus ab igne in ligno, & aliæ similes. Aliæ sunt dispositiones non præcedentes, sed simultaneæ, quæ producuntur cum forma substantiali noua, & composito in instanti generationis

tionis pro conſeruatione eiuſdem formæ ſubſtantialis nouæ in materia,vt calor ſummus , & ſiccitas maxima , quæ producitur cum igne in inſtāti generationis eius.Et de his diſpoſitionibus ſimultaneis certum eſt apud omnes,non concurrere effectiuè ad productionem formæ ignis.Cuius ratio eſt manifeſta,quia diſpoſitiones iſtę procedūt effectiuè ab eadem forma,& in eodem inſtanti generationis:ergo ſunt effectus eius;ſed quod effectus eſt alicuius in aliquo genere cauſæ,non poteſt eſſe cauſa eius in eodem genere:ergo repugnat tales diſpoſitiones effectiuè concurrere ad generationem ignis,vel ad eductionem formæ eius. Quæſtio igitur ſolū procedit de diſpoſitionibus tempore præcedentibus generationem,an effectiuè cōcurrant ad productionem nouæ formæ.Supponimus autem communem ſententiam ſcholæ,quod accidentia in virtute ſubſtantiæ,cuius accidentia ſunt,poſſunt effectiuè concurrere ad productionem ſubſtantię tanquam inſtrumenta,vt calor ad productionem ignis.

Et prima opinio aſſerit diſpoſitiones præcedentes efficientes concurrere ad eductionem nouæ formæ de potentia materiæ, & productionem eius.Ita Toletus 1.libr. de gener.cap.4.q.7.& Conimb.ibidem q.18.art.3.Soto 2.lib.Phyſ.q.3. & cum his iuniores quidam,qui pro eadem ſententia citant D.Tho. 1. p. q. 77.& 3.p.q.etiam 77.art.3.immerito tamen, cum his locis ſolùm loquatur D.Tho.in cōmuni de accidentibus aſſerens poſſe attingere productionem ſubſtantiæ tanquam inſtrumenta , de quo non procedit quæſtio præſens,ſed id ſupponit tanquā verum;inquirit verò in particulari de accidentibus tempore præcedentibus generationem,materiamque diſponentibus pro noua forma in ea introducenda.Poteſt tamen adduci pro hac ſententia aliud teſtimonium D.Thomæ 2.2.quæſt.24.artic.10.vbi expreſſè docet peccatum expellere ab anima effectiuè charitatem,quia ei contrariatur:ergo ex eius ſententia etiam calor,& quælibet alia diſpoſitio producta ab agente in materia expellet aliam diſpoſitionem contrariam in eadem materia exiſtentem, & conſequenter formam ſubſtantialem,cuius eſt diſpoſitio:ſed ad expulſionem formæ ſubſtantialis, ſequitur introductio nouæ : ergo effectiuè concurret ad productionem eius ex mente D.Thomæ.

213 Sed ratione probant.Primò,quia agens non poteſt producere effectum in paſſo diſtante , niſi ei coniungatur per aliquam virtutem à ſe emiſſam,vt patet de Sole , qui non poteſt producere effectum in his inferioribus , niſi eis coniungatur per lucem circa ea productam;& ideo talis lux eſt inſtrumentū eius, quo effectiuè operatur : ſed quodlibet agens coniungitur paſſo per virtutem ſuam circa illud productam : vt ignis ligno per

calorem

calorem in eo productum, ita vt si illum non imprimat ligno non possit idem lignum corrumpere, nec ignem ex materia eius generare: ergo agit per talem calorem ligno impressum tanquam per instrumentum ad producendam formam ignis. Et confirmari potest, quia calor ignis secundum communem sententiam effectiuè concurrit ad generationem alterius ignis ex ligno, sed non potest effectiuè concurrere, nisi coniungatur eidē ligno per alium calorē in eo productum: ergo non est minùs verum de calore producto in ligno, quod effectiuè cōcurrat ad productionem nouæ formæ, quàm de calore existente in igne.

Secundò, quia in generatione viuentis concurrit effectiuè virtus seminalis existens in eodem semine ad organizandam materiam eius, ad expellendam formam, & educendam nouam ex eadem materia. Ergo eodem modo concurrent cæteræ dispositiones præcedentes in materia ad expulsionem contrariæ formæ, & generationem nouæ. Probatur cōsequentia, quia sicut operatur viuens per virtutem seminalem existentem in eodem semine tamquam per instrumentum, ita ignis, & alia agentia naturalia per accidentia, quæ producunt circa passum pro expellenda forma contraria, & educenda propria ex potentia materiæ eius.

Tertiò, quia contraria se expellunt effectiuè ab eodem subiecto, vt in definitione eorum dicitur; sed dispositiones præcedentes in ligno sunt contrariæ dispositionibus conseruantibus idem lignum, & ratione illarum forma ignis substantialis contrariatur formæ ligni, vt per se patet: ergo tales dispositiones effectiuè corrumpunt dispositiones alias; atque etiam formam substantialē ligni. Tunc vltra agens, à quo expellitur efficienter vna forma, producitur etiā efficienter alia ei succedēs: ergo sicut expelluntur dispositiones ligni, & forma substantialis eius ab eisdem dispositionibus præcedentibus, quas producit ignis in eodem ligno; ita producetur efficienter noua forma ignis: nam, quod sint in eodem subiecto, nō obstat, quominus possint circa illud efficienter operari, vt patet de virtute seminali circa propriam materiā operante, & de potentiis vitalibus circa seipsas. 214

Secunda opinio est opposita, negans, quod tales dipositiones præcedentes in materia effectiuè concurrant ad expulsionem contrariarum, vel formæ substantialis corrumpendæ atque etiam ad generationem nouæ formæ, aut compositi; sed asserit solùm concurrere in genere causæ materialis ad præparandam materiam pro introductione nouæ formæ. Itaque calor productus in ligno nō expellit efficienter frigus in eo existēs, sed formaliter, nec expellit formam ligni, nisi materialiter disponendo materiam pro introductione formæ ignis nouæ, à

qua expellitur eadem forma ligni in genere causæ formalis, & non efficientis. Hæc est expressa sententia D.Thom.q. 8. de veritate art.7.ad 5.argumentum ex his, quæ proposuit in contrarium: vbi ita ait: *Ad quintum dicendum, quod dispositio, non facit aliquid ad formam effectiuè, sed materialiter tantùm, in quantum per dispositionem materia fit congrua ad receptionem formæ.* Et 1.2.q.85.art.1. ad 4. vbi hæc habentur verba. *Ad quartum dicendum, quod accidens non agit effectiuè in subiectum, agit tamen formaliter in ipsum, eo modo loquendo, quo dicitur, quod albedo facit album.* Ita etiam Pater Suarius tomo.1.Metaph.disput. 18.sectione 2.num.29.& videtur mihi probabilior, & tenenda.

Probatur primò, quia dispositiones præcedentes nihil efficiunt circa subiectum, in quo recipiuntur toto tempore præcedente, nec etiam in instanti generationis: ergo non concurrunt effectiuè ad productionem formæ. Euidens est consequentia, quia agens naturale non potest aliquid operari, nisi circa subiectum; sed probatur antecedens, quia non expellunt effectiuè dispositiones contrarias, nec formam substantialem; sed neque aliquid efficiunt ad eductionem nouæ formæ de potentia materiæ: ergo nihil effectiuè operantur. Antecedens conceditur ab aduersariis quantum ad expulsionem effectiuam dispositionum contrariarum, & formæ. Et probatur hac ratione. Agens naturale non intendit per se primò corrumpere suum contrarium, vel expellere illud, quia corruptio non potest esse per se primò intenta à natura, sed solùm secundaria intentione, in quantum primò intendit producere formam, vel effectum positiuum, ad cuius productionem sequitur corruptio alterius: ergo expulsio dispositionum, vel formæ non potest fieri ab aliquo agente, nisi media productione alicuius effectus positiui, ad quam sequitur talis expulsio; sed dispositiones præcedentes nullum effectum positiuum efficiunt toto tempore alterationum; nam calor productus in ligno, non producit nouum calorem in eadem parte subiecti, alioqui se ipsum intenderet, quod constat esse impossibile: ergo nullum habet effectum circa lignum præter expulsionem aliquorum graduum frigiditatis, quos cōstat non expellere in genere causæ efficientis, quia repugnat solam expulsionem fieri ab aliquo agente, sed solùm in genere causæ formalis, sicut vna forma expellit alteram ab eodem subiecto, vel materia. Sed multò minùs potest habere effectum positiuum in instanti generationis: primò, quia si subiectatur in composito, iam non est: secundò, quia etiam si subiectetur in
226 materia, & ideo adhuc permaneat, non potest producere aliquid caloris in eodem ligno, vt probatum est, nec etiam formam

mam

mam ignis, vt instrumentum; quia accidens non attingit productionem formæ substantialis, nisi producendo aliud accidens, vel intendendo illud, ad cuius productionem, vel intensionem sequitur forma substantialis in materia: vt calor ignis non attingit productionem alterius ignis, nisi producendo, vel intendendo calorem in subiecto, quod non potest facere calor existens in ligno.

Sed respondent aliqui nobiscum tenentes, quod dispositiones istæ subiectentur in composito posse eas in instanti generationis agere, quamuis in eo non sint, quia satis est tempore immediatè præcedente fuisse, & ratione illarũ dispositam fuisse materiam pro introductione nouæ formæ: ex hoc enim fit, vt virtute illarum sequatur generatio eius in instanti, quod est primum non esse earum; nam agens naturale non agit per existentiam, sed per virtutem agendi: quare non est necessarium actu existere, dum effectus sequitur, sed sufficit immediatè extitisse virtutem eius, & immediatè egisse, vt effectus, qui sequitur in instanti terminatiuo temporis, in quo extitit, & egit, ei tribuatur, vt causæ efficienti virtualiter agenti. Hæc tamen solutio iam est à nobis in superioribus refutata, quia licet actualis existentia efficientis causæ non sit ei ratio agendi, est tamen conditio adeo necessaria ad agendum, vt non sit intelligibile actu agere tempore, vel instanti, in quo non existit. Primò, quia in eo instanti datur actualis productio effectus: ergo datur actio realis tunc procedens ab agente, per quam effectus producitur; sed repugnat actionem realem procedere ab eo, quod non est, dum actio procedit: ergo repugnat aliquid agere, dum non est in rerum natura. Secundò, quia actio realis dicit realem, & actualem dependentiam effectus à sua causa efficiente, sed non est intelligibilis realis, & actualis dependentia ab eo, quod non habet esse reale in rerum natura: ergo nec est intelligibile actionem procedere ab eo, quod non est. Probatur consequentia, quia non est intelligibilis dependentia, nisi à principio: ergo non est intelligibilis, realis, & actualis dependentia nisi à principio reali, & actuali: constat autem in instanti generationis non dari principium reale, nec actuale: ergo nec potest dari realis, & actualis dependentia, quam dicit actio realis, & actualis, etiamsi tempore præcedenti extiterit agens.

Ad testimonium D. Thomæ respondeo cum Caietano in eodem articulo, peccatum duo habere, nempe quod sit actio quædam, & quod sit deformis, vel rationi contraria, (loquitur enim D. Thomas de peccato commissionis) & in quantum est quædam actio, potest expellere gratiam effectiuè, sed ratione deformitatis expellit eam formaliter: dispositiones verò 227

solum sunt formæ quædam, & non actiones, ideo non possunt expellere contrarias effectiuè, sed solum formaliter, sicut vna forma expellit alteram ab eodem subiecto solum in genere causæ formalis.

Ad primum argumentum concessa maiori, quod agens non attingit passum distans nisi per virtutem à se emissam, distinguenda est minor, quia virtus emissa ab agente duplex est, quædam emissa per medium, & in eo recepta, per quam fit contiguum passo. Illudque tangit, vt patet de luce Solis emissa per aërem vsque ad terram. Alia est virtus emissa ab agente, hoc est producta in eodem passo. Et inter has duas virtutes hæc est differentia, quod per primam operatur agens circa passum secundam, & ideo illa est instrumentum, vel efficiens causa, quia se tenet ex parte agentis, hæc verò non nisi effectus per eam productus, quia se tenet ex parte passi; illa est principium actionis, hæc verò terminus eiusdem, per quam non dicitur operari agens tamquam per instrumentum, sed per primam, per quam tangit passum contactu virtutis, licet eum non tangat contactu quantitatis. Itaque ignis agens in lignum ei coniungitur per calorem emissum per aërem coniunctione agentis cum passo, non per calorem in eodem ligno productum, nisi coniunctione effectus, vel termini producti circa ipsum: per illum ergo calorem in se existentem, & per medium emissum agit ignis in lignum tamquam per instrumentum, non per calorem in eodem ligno productum vllo modo.

118 Ad confirmationem neganda est minor, quod non possit ignis coniungi ligno, nisi per calorem in eo productum; coniungitur enim per calorem in se existentem, si sit contiguus cum eodem ligno; si verò sit distans ab eo, per calorem productum in aëre idem lignum tangente, & hæc est coniunctio propria agentis: coniunctio verò per calorem productum in ligno non est agentis, vt agens est, sed supponit hanc, & dicitur coniunctio per effectum, & terminum productum per actionem.

Ad secundum concesso antecedente de concursu effectiuo virtutis seminalis ad illa omnia, neganda est consequentia, quod ita concurrant cæteræ dispositiones productæ in passo; est enim manifesta differentia ex his, quæ superiùs diximus de modo concurrendi virtutis seminalis: non enim operatur circa materiam, vel subiectum, in quo est, immo nec posset; sed cum sit in quibusdam partibus eiusdem seminis, operatur circa alias, in quarum materia introducenda est anima; dispositiones verò præcedentes alias generationes (de quibus loquimur) sunt in eodem passo, in eadémque materia, in qua introducenda est forma,

forma,circa quam nihil operantur,nec operari possunt,& ideo nec possunt effectiuè expellere dispositiones contrarias,sed solùm formaliter;ad expulsionem verò formæ præsentis, & eductionē aduenictis solùm possunt concurrere disponendo materiam pro noua forma,à qua expellenda est antiqua formaliter, talis autem modus cōcurrendi earum,non est efficientis causæ, sed ad materialem potius reducitur,vt per se est manifestum.

Ad vltimum distinguenda est maior,nam contraria duobus 129 modis considerari possunt.Primò,in quantum se tenent ex parte agentis, & passi, vt calor ex parte ignis, & frigus ex parte aquæ, vel è contra. Secundò in quantum comparantur ad idem subiectum, in quo inhærent tanquam formæ contrariæ;& sub vtraque consideratione se expellunt ab eodem subiecto,sed sub prima efficienter, sub secunda, non nisi formaliter, tanquam formæ naturaliter incompossibiles in eodem subiecto. Et cum dispositiones præcedentes generationem in subiecto comparentur ad contrarias in eo existentes tanquam formæ incompossibiles in eodē subiecto,& non vt se tenent ex parte agentis, non possunt eas expellere efficienter, sed solùm in genere causæ formalis. In definitione autem contrariorum non sumitur expulsio pro efficiente tantùm, nec solùm pro expulsione formali, quia repugnat se expellere efficienter, quin etiam se expellant formaliter,sed pro vtraque simul; & quia dispositiones præcedentes in subiecto solùm comparantur, vt incompossibiles formæ, solùm potest eis conuenire formalis expulsio; effectiua verò conuenit eis sub alia consideratione; nam propria contrarietas vtramque considerationem comprehendit: supposito verò, quod non nisi formaliter expellunt dispositiones contrarias, & formam substantialem solùm materialiter,vt probauimus,non possunt effectiuè cōcurrere ad generationem nouæ formæ. Quod verò dicitur, non obstare, quòd idem nō possit agere in seipsum,distinguendum est:nam actione transeunte, & vniuoca repugnat idem secundum eandem partem in seipsum agere, quia in actione transeunte necesse est agens realiter esse diuersum à passo, & in vniuoca seipsum intendere,& cum calefactio, aut quæuis alia alteratio propria, qualis est illa,per quam posset excogitari dispositiones antecedentes agere,sit actio transiens, & vniuoca, repugnat exerceri circa idem omnino subiectum, quamuis actione immanente, vel habente modum immanentis, & æquiuoca non repugnet idem in seipsum agere, de qua procedit secundum exemplum in argumento assumptum. De virtute verò seminali aliam esse rationem ostendimus, ideo nihil probant contra nostram sententiam.

CAPVT V.

TEXTVS ARISTOT.

De augmentatione autem reliquum est dicere, & quonam differat à generatione, & alteratione, &c.

Breuis expositio textus.

1 EXplicata distinctione alterationis à generatione substantiali capite præcedenti, distinguit Aristoteles in præsenti satis diffusò augmentationem, & diminutionem ab eadem generatione, & hoc est intentum capitis. Quod vt consequatur tria proponit tranctanda de augmentatione, Primum, quomodo distinguatur à generatione, & alteratione. Secundum, quonam modo fiat augmentatio, & diminutio rerum natutalium. Tertium, quibus modis differant nutritio, & augmentatio, & ideo in tres partes diuiditur caput iuxta horum trium explicationem. In duobus asserit differre augmentationem à generatione, & alteratione: nam primò differunt ex parte terminorum, in quos tendunt, nam generatio substantialis habet substantiam pro termino ad quem, alteratio qualitatem, augmentatio verò tendit ad quantitatem: & hæc est præcipua differentia, quia mutationes, & motus habent vnitatem, & distinctionem specificã à terminis ad quos, vt 5. lib. Phys. docuit Aristoteles. Secundò differunt, quia id quod generatur, vel alteratur, non necessariò mutat locũ; vt patet cum ex ligno fit ignis, vel cum calefit aqua permanentibus in eisdem locis: id autem, quod augetur necessariò mutat locum, non quidem ita vt totaliter deserat locum quem prius habebat, & acquirat alterum; hoc enim modo non est necessariũ mutare locum, sed ita vt ad maiorem locum necessariò extendatur. Itaque necessarium est, quòd nouas partes loci acquirat, quas priùs non habebat, non tamen quod aliquam partem prioris loci relinquat, vt patet dum arbor crescit permanens in eodem loco, sed necessariò se extendens ad minorem, quam habebat priùs, & opposito modo id, quod diminuitur, necessariò mutat locum, non totaliter deferens eum, quem babebat priùs, sed aliquas partes eius, reducens se ad alias, & ideo ad minorem locum. Et hæc de explicatione primi.

2 Vt explicet secundum, proponit duo dubia, & soluit: & tandem duo supponit. Primum dubium est, an id, quod augetur, augeatur per additionem alicuius habentis magnitudinem, seu quantitatem, vel carentis omni magnitudine. Et respondet necessarium esse, vt illud ex quo augetur aliquid, quod vocatur alimen

alimentum, magnitudinem habeat, quia si esset materia sine magnitudine, aut esset separata ab omni corpore, vel esset in aliquo corpore:separatam esse repugnat,quia nec esset in loco, sicut punctum,nec esset aliquid sensibile. Probatur consequentia, quia vtrumque habet res quælibet per quantitatem, nempe in loco esse, & sentiri posse; esse autem insensibile,& extra locum illud,ex quo aliquid augetur, impossibile est, quia cum id,quod augetur,sit corpus naturale,& ex consequenti sensibile,& in loco,augeri non potest per additionem rei insensibilis, & sine loco,Sed non minùs repugnat,quod materia ex qua aliquid augetur,careat magnitudine,& sit in aliquo corpore,nam vel esset pars eius, vel accidens, quod patet esse impossibile, quia partes, & accidentia corporis coextenduntur quantitati, vel magnitudini eius:ergo repugnat sic esse in corpore, & non habere magnitudinem.Vel esset in corpore,ita vt nec esset pars eius,nec accidens,quod non esse minùs impossibile probat,quia ex hoc sequerentur tria absurda.Primum,quod generatio vnius non esset corruptio alterius, sed posset aliquid generari ex alio non corrupto, sed permanente. Nam ex tali materia existente in alio corpore posset generari aliquid, vt ex alimento existente in aqua aër, sed nihil aquæ corrumperetur, quia talis materia alimenti in ea existens, nec est pars aquæ, nec accidens eius: ergo potest separari ab aqua sine vlla eius corruptione. Secundò sequeretur, quod in eodem composito possent esse infinitæ materiæ alimentorum, quia si non sunt partes eius, nec accidentia, non se impedient, nec vna excludet alteram: qua ratione potest esse vna, poterunt esse infinitæ. Tertiò sequeretur, quod dum generatur aliquid ex aliquo, vt aër ex aqua, exiret ex ea, tanquam ex vase absque vlla mutatione eiusdem aquæ. Et ex eisdem argumentis asserit probari, quod ex indiuisibilibus quantitatis, vt ex punctis, & lineis magnitudine carentibus,non fiat augmentum corporis naturalis:ideo concludit necessarium esse, quod alimentum, seu materia: ex qua corpus augetur, magnitudinem habeat. Quod probat primò, quia materia non potest esse separata ab omni forma substantiali, & qualitatibus, per quas forma conseruatur in materia: sed repugnat esse vnitam formæ substantiali sine quãtitatẽ omnino necessaria ad diuersas formas substantiales recipiẽdas: ergo non minùs repugnat esse sine magnitudine.Maiorem probat quia quidquid generatur, fit ex aliquo habente formam substantialem, per cuius expulsionem corrumpitur,& ab agente inducente nouam formam in eadem materia:ergo repugnat materiam permanere sine vlla forma. Secundò ex propria ratione augmentationis,quę non est generatio corporis,sed addi-

tio nouæ quantitatis ad eam,quam habebat prius:ergo necesse est quantitatem habere illud,ex quo augetur corpus.

3 Secundum dubium: an supposito quod augmentum debeat fieri ex alimento habente magnitudinem, vel quantitatem, & ideo duo interueniunt corpora in augmento, nempe illud, ex quo fit,quod vocatur alimentum,& illud, cui de nouo aduenit alimentum,quod est corpus viuẽs, quodnam horum corporum augeatur,primum vel secundum.Vt autem dubium soluat,proponit tres conditiones necessariò seruandas in augmento, & tria inconuenientia vitanda, vt bene fiat. Prima conditio est,vt illud, quod augetur, vel diminuitur, secundum omnes suas partes augeatur, vel diminuatur. Secunda, vt omnibus, & singulis partibus eius aliquid nouum addatur,vel detrahatur; repugnat enim augeri aliquid,nisi aliquam suscipiat additionem, vel minui, nisi per detractionem: ergo repugnat augeri, vel minui secundum omnes partes, nisi nouo aliquo recepto in eis,vel ex eis amisso.Tertia conditio est,vt illud,quod augetur, nec de nouo fiat, nec corrumpatur per augmentationem, sed idem numero permaneat ante,& post eam, immo sub vtroque termino eius,à quo,& ad quem, nempe sub minori quantitate, quæ est terminus à quo,& etiam sub maiori,quæ est terminus ad quem, & mutatio eius solùm fiat secundum maiorem, & minorem quantitatem. In qua conditione conuenit augmentatio cum alteratione (inquit Aristoteles) quia etiam in alteratione manet idem corpus sub contrariis qualitatibus, vt sub calore, & frigore, & ideo sub vtroque termino à quo, & ad quem,nam ab vna mouetur ad aliã mutatione eius solùm facta secundum easdem qualitates.Conueniunt etiam in alio,videlicet,quod sicut virtus augmentatiua est in eo,quod augetur, sic sæpe contingit alteratiuam virtutem esse in eo,quod alteratur: quo autem modo hoc sit intelligendum in quæstionibus explicabitur. Ex tribus autem inconuenientibus vitandis in augmentatione primum est,vt intra corpus,quod augetur, non admittatur vacuum, in quo recipiatur cibus, vel alimentum, vt falsò à quibusdam antiquioribus admittebatur,putantibus non posse recipi, nisi admisso vacuo. Vacuum verò non esse admittendum, probatum est in 3. lib. Phys. Secundum inconueniens vitandum est, vt non admittatur penetratio alimenti de nouo aduenientis cum corpore, quod augetur, & cui aduenire dicitur, quia penetratio corporum impossibilis est per naturam. Tertium, non debet admitti, quod augmentum fiat per additionem alicuius carentis magnitudine,sed eam habentis. Quibus enumeratis conditionibus, seruandis in augmento, & incommodis vitandis, respondet dubio proposito, in augmentatione,

tione, non augeri cibum seu alimentum aduenjens, sed corpus viuens, cui aduenire dicitur. Quod probat ex tertia conditione, nam ex natura augmentationis est, vt illud, quod augetur, non corrumpatur secundum substantiam, sed idem permaneat, ante & post augmentationem, mutatione solùm facta circa quantitatem, sed alimentum non permanet, sed corrumpitur substantialiter, & conuertitur in substantiam corporis viuentis; corpus autem viuens permanet idem ante, & post augmẽtum vt docet experientia: ergo alimentum non est, quod augetur, sed corpus viuens per conuersionem eius in propriam substantiam.

Duo tandem supponit tanquam certa. Primum est per augmentationem primò augeri partes similares corporis viuentis, & harum ratione partes dissimilares. Quæ sint autem partes similares, & quæ dissimilares docet Arist. ipse 1. libr. de historia animalium cap. 1. dicens. Similares esse, quæ constant ex particulis eiusdem rationis, & nominis cum toto, quod proximè componunt, vt caro, & os. Vocantur similares, quia quælibet pars carnis est caro, & caro vocatur, & etiam quælibet pars ossis est os. Partes verò dissimilares sunt, quæ ex similaribus componuntur, vt pes, manus, & brachium, quia ex carne, & osse constant, nec sunt eiusdem rationis, & denominationis partes earum cum ipsis, quia pars brachij non est brachium. Secundò supponit partes corporis viuentis dupliciter considerari posse, aut secundum materiam, aut secundum formam, quia materia, & forma suo modo constant, sicut totum; vt manus hominis constat materia partiali, & anima eam informante. Augmentationem verò fieri secundum partes formales, non secundum materiales, quia id, quod augetur, debet manere idem ante, & post augmentum, sed viuens non manet idem secundum materiam, quia partes materiæ fluunt, & consumuntur per continuam actionem caloris naturalis: ergo non fit secundum eas augmentum, sed potius secundum formales, quia forma videtur eadem semper manere. Quid autem per formam & materiam, & quid per partes formales, & materiales intelligat Aristoteles, difficile est, explicabitur verò in quæstionibus. Ex his omnibus asserit intelligendum esse modum, quo fiat augmentatio; fit enim accedente de nouo alimento, atque conuerso in substantiam corporis viuentis, additóque omnibus, & singulis partibus corporis viuentis, ita vt per augmentum omniũ partium augeatur totum corpus viuens idem permanens secundũ substantiam, & sola mutatione facta circa quantitatẽ, sed mutato substantialiter alimẽto, ita vt in principio augmentationis dissimile sit corpori viuenti, tam secundum formam substãtialem, quam secundũ qualitates, vt patet de sanguine, ex quo augẽtur 4

animalia,sed in fine iam sit factum simile secundum vtrumque per diuersas altetationes, & substantialē conuersionem in substantiam eiusdem corporis viuentis, in fine namque augmentationis iam sanguis factus est caro, atque etiam os, parsque substantialis animalis eiusdem rationis cum cæteris; & hæc de explicatione secundi.

Vt autem explicet tertium,nempe discrimen inter nutritionem,& augmentationem,proponit aliud dubium; qualis naturæ,vel conditionis debeat esse cibus, vel alimentum,ex quo augetur corpus viuens.Respondet verò,actu quidem diuersum esse debere, non solùm secundum substantiam, sed etiam secundum accidentia ab eo,quod augetur;& ideo actu etiam ei dissimile.Probat,quia per sui corruptionem debet augere illud: ergo debet esse diuersum,ac dissimile actu, alioqui nec pati posset,nec corrumpi,cum nihil patiatur, neque corrumpatur, nisi à diuerso,& dissimili, sed potentia debet esse idem, & omnino simile,quia in idemmet corpus viuens conuertitur, & formam eius substantialem, atque accidentia suscipit. Ex quibus infert generationem quandam substantialem necessariam esse ad augmentum, nam si alimentum substantialiter corrumpitur, necesse est generationem alicuius præsupponat, cui eadem corruptio succedat:cum semper verum sit, corruptionem vnius esse generationem alterius,vt superiùs probatum fuit. Sed hanc generationem(inquit)ad augmentum requisitam diuersam esse à generatione, cuius natura in præcedentibus capitibus explicata fuit,nam per illam generatur totum quoddam substantiale separatum à quocumque alio, & per se consistens, vt patet in generatione hominis,vel leonis:per generationem verò ad augmentum requisitam non generatur totum substantiale,sed pars quædam substantiæ de nouo addita corpori viuenti, & ideo non vocatur generatio simpliciter, sicut illa, sed aggeneratio quædam substantialis,etiam nutritio.

5 His explicatis asserit ad augmentum viuentis duas mutationes concurrere, vnam per quam materia alimenti suscipit formam substantialem viuentis,& amittit propriam,& hæc appellatur nutritio,vel aggeneratio alteram per quam corpus viuens maiorem acquirit quantitatem,quam habebat priùs,& hęc vocatur augmentatio.Has autē mutationes conuenire ait in vno, & differre in duobus.Conueniunt quidem in eo, quod vtraque fit per additionem rei quantæ,nempe alimenti conuersi in substantiam aliti.Differunt verò primò ex parte materiæ, ex qua fiunt,nempe alimēti; nam vtraque fit ex eo diuerso modo sumpto, augmentatio quidem ex eo, vt potentia quanto, nutritio verò ex eodem,vt est potētia caro,vel os;hoc est, vt in substantiam

tiam rei viuentis, conuerti poteſt. Secundò differunt ex parte ſubiecti, quia nutritio durat toto tempore vitæ, nam verum eſt corpus viuens ſemper nutriri, quandiu viuit, augmentatio verò non durat ſemper, ſed augetur corpus viuens vſque ad certum tempus, quod appellatur ſtatus, & non vltra, nutritur tamen ſemper, & huius ratio eſt, quia virtus vitalis in prima vitæ ætate fortior eſt ad conuertendum plus alimenti in ſubſtantiam propriam, quàm ſit deperditum de eadem propria ſubſtantia, per continuam actionem caloris naturalis, poſt verò debilitatur, ita vt non poſſit tantum conuertere, quantum conſumptum eſt: & ideo non poteſt iam viuens augeri, ſed potius diminuitur, ſemper tamen conuertit aliquid, & ideo ſemper durat nutritio, ſed non durat ſemper augmentatio: & hæc eſt ſententia totius capitis.

TRACTATVS DE NVTRITIONE ET AVGMENTATIONE.

QVÆSTIO I.

An dentur nutritio, & augmentatio in rerum natura, & quid vtraque ſit?

VT à nomine ipſo augmentationis incipiamus, tribus 6
modis accipi ſolet. Primò communiſſimè pro qualibet mutatione, per quam aliquid creſcere, vel augeri dicitur in quocumque genere rerum, hoc eſt, ſiue in ſubſtantia, ſiue in qualitate, aut quantitate; vel etiam in ſola extenſione ad maiorem locum. In qua ſignificatione dici ſolet, calorem, ac cæteras qualitates augeri ſecundum intenſionem, & extenſionem. Secunda acceptio minùs vniuerſalis eſt, pro mutatione, per quam acquiritur pars aliqua integralis rei, eíque ſuperadditur, & per additionem eius augeri dicitur. In qua ſignificatione ignis, aqua, & cætera elementa augentur, dum nouæ partes eis adduntur, priùs, vel ſimul productæ, vt aqua augetur, dum noua portio ei additur, & ignis, dum noua combuſtibilia in ſe conuertit. Tertio modo accipitur ſpecialiùs, ac propriùs pro mutatione accidentali, per quam acquiritur quantitas ex conuerſione alimenti in ſubſtantiam aliti vitali modo facta, hoc eſt, per virtutem intrinſecam viuentis, & per eius additionem viuens efficitur maius ſecundum omnes ſuas partes: & de augmentatione hoc tertio modo ſumpta agit Ariſtoteles capite præſenti, & ſecundo libro de anima à textu 42. vſque ad 50. & nos quoq; de illa ſic ſumpta agemus in præſenti tractatu. Nutritio verò duobus tantùm modis ſumitur. Primò pro quacumque conuerſione nutrimenti in propriam

ſubſtantiam: in qua acceptione non ſolùm viuentibus corporibus attribuitur, ſed etiam non viuentibus, nam ignis nutritur per conuerſionem olei, aut etiam lignorum, vel ſtupæ quæ dicuntur pabulum, vel nutrimentum eius. Secundo modo accipitur proprius pro ea tantùm conuerſione nutrimenti, quæ ſit virtute vitali, atque intrinſeca ſecundum omnes partes viuentis, ita vt ſingulis diſtribuatur ſecundum exigentiam propriæ naturæ, & hæc ſola eſt, quæ concurrit ad propriam augmentationem viuentium; & propterea de hac tantum agendum nobis erit cum Ariſtotele, & prius quàm de augmentatione, quia ex notitia eius pendet notitia augmentationis.

7 De qua primò inquirit quæſtio, an ſit in rerum natura? Et prima opinio negat veram nutritionem dari in viuentibus, Quam tacito nomine authoris refert D. Thom. 1. par. quæſt. 119. artic. 1. ſed eam tenuit Magiſter ſententiarum in 2. d. 3. duobus vltimis paragraphis, vbi aſſerit, viuens nunquam adquirere nouam ſubſtantiam; ſed cum ea, quam accepit per primam generationem, conſeruari per totam vitam, cibo tamen, vel alimento indigere, non vt illud conuertat in propriam ſubſtantiam, ſed vt ſit pabulum, vel fomentum caloris naturalis, circa quod operatur, ne agens circa propriam ſubſtantiam viuentis eam conſumat. Per operationem verò caloris naturalis circa illud (ait) ſolùm conuerti in excremēta, quæ per virtutem expulſiuam eiuſdem viuentis à corpore expelluntur. Quā ſententiam videtur ſequi Albert. Magn. in ſumma de homine q. 1. art. 2. differt tamen non parum à Magiſtro, quia non ſolùm veram nutritionem tollit, ſed etiam veram augmentationem, aſſerens non augeri viuens per additionem alicuius nouæ quantitatis, ſed ex eo ſolùm, quod quantitas illa, quam in prima generatione accipit, rarefit, & ad maiorem locum ſe extendit: Magiſter verò non videtur veram augmētationem tollere per acquiſitionem nouæ quantitatis.

Probat autem Magiſter non dari veram nutritionem teſtimonio Chriſti Domini Matth. 5. vbi ſic ait: *Omne, quod in os intrat, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur,* quaſi dicat, nihil aliud efficere calorem naturalem circa cibos, niſi eos in excrementa conuertere: docet igitur nihil eorum conuerti in ſubſtantiam viuentis, & conſequenter, nec ex eis fieri veram nutritionem. Quod poteſt etiam probari hoc argumento: ſi fieret vera nutritio per conuerſionem alimenti in ſubſtantiam aliti, neceſſarium eſſet, quod anima vniretur materiæ eiuſdem alimenti virtute caloris naturalis, vel nutritiuæ potentiæ, cuius inſtrumentum eſt; ſed impoſſibile eſt nutritiuam virtutem attingere vnionem animæ cum materia alimenti: ergo impoſſibilis

possibilis est naturaliter nutritio. Euidens est consequentia cum maiori, quia si datur vera nutritio, debet esse operatio vitalis procedens à virtute vitali tanquam à principio intrinseco efficiente. Sed probatur minor in homine; quia impossibile est aliquid attingere vnionem extremorum, nisi attingendo extrema ipsa; sed virtus nutritiua, cum sit potentia corporea, non potest attingere substantiam animæ rationalis, quæ est spiritualis: ergo neque vnionem eius cum materia. Nec solùm anima rationalis spiritualis est, sed etiam vnio eius cum materia; nam vnio debet esse in re vnita tanquam in subiecto: ergo vnio animæ cum materia erit in anima, & ideo spiritualis, sicut anima ipsa; si enim esset corporea, non posset esse vinculum rei spiritualis: ergo nullo modo attingi potest à virtute nutritiuâ corporea, quare nec nutritio erit possibilis.

8 Hæc tamen sententia falsa est, & principiis Aristotelis expressè contraria. Probatur hoc secundum, quia principium Aristotelis est capite præsenti expressum, atque etiam 2. lib. de anima text. 46. quod alimentum, ex quo fit nutritio, in principio est dissimile viuenti, sed in fine eiusdem nutritionis omnino simile, quia per conuersionem in substantiam aliti suscipit eandem formam, nempe animam, & verè animatum, & viuens per eam constituitur, & ita dicitur nutrire corpus: ponit igitur Aristoteles veram nutritionem, quam negat Magister. Sed probatur primum, quod sit contra rationem; nam euidenti experientia constat hominem, & cætera animalia non solùm partem sanguinis, sed substantiæ, in qua geniti sunt deperdere per continuam actionem caloris naturalis, quod præcipuè ostenditur dum grauem aliquem patiuntur morbum: necesse est ergo sanguinem deperditum, atque etiam deperditam substantiam aliquo medio reparari, vel citò consumi corpus: nullum est autem medium excogitabile, quo possint reparari naturaliter præter conuersionem alimenti in sanguinem, & substantiam aliti, quæ verè, & propriè est nutritio: ergo necessariò admittenda est. Et eam tanquam necessariam admittunt omnes interpretes Aristotelis tam antiqui, quàm recentiores duobus locis citatis: & præter eos D. Augustin. in lib. de vera religione, qui habetur in 1. tom. cap. 40. in principio his verbis. *Alimenta carnis corrupta, id est, amittentia formam suam in membrorum fabricam migrant.* Et D. Thom. 1. p. quæst. 119. art. 1. non solùm id asserit, sed contrariam sententiam irrationabilem esse affirmat. Falsa est etiam sententia Alberti Magni, quod non detur vera augmentatio, quæ sit acquisitio nouæ quantitatis, sed solùm per rarefactionem primæ, quam in generatione acceperunt,

perunt, dicantur crescere animalia: quod sic probo. Euidenti experientia constat maioris virtutis, ac roboris esse animalia post incrementum, quàm ante illud, siue fiat vno modo, siue alio,& homines in ætate virili, quàm in puerili; sed per rarefactionem non solùm non crescunt vires,sed necessariò debilitantur: ergo falsum est, quod augmentatio sit sola rarefactio. Probatur minor, quia virtus vnita fortior est se ipsa dispersa; sed per rarefactionẽ magis est dispersa, vt constat: ergo debilior,quàm prius.Secundò, quia eadẽ experientia docet membra corporis densiora, atque solidiora esse in viris, quàm in pueris: ergo euidens signum est non crescere per rarefactionem, sed per acquisitionẽ nouæ quantitatis, quam necesse est acquirere supposita acquisitione nouę partis substantiæ per nutritionem. Tanquam certum igitur tenendum est, veram nutritionem, & veram augmentationem dari in rebus naturalibus.

9 Ad testimonium ex Euangelio respondet D. Thomas 1.p.q. 119.art. 1. ad primum, sensum illius propositionis non esse quod omnes cibi, & secundum omnes suas partes in ventrem vadant, & in secessum emittantur; sed quod ex cibo quocumque aliquid emittatur, nempe terrestre illud,atque impurum, quod relinquitur ex ciborum concoctione, atque expurgatione in stomacho facta. Itaque vniuersalis est propositio ex parte ciborum, & subiectum eius distributum pro omnibus, & singulis cibis, sed in ordine ad partes eorum indefinita. Et est legitima expositio verborum, si contextum capitis inspiciamus, quia cum Pharisæi pro delicto opposuissent discipulis, quod illotis manibus manducarent, Christus respondit nullum in hoc peccatum inesse, quia cibus assumptus operibus naturalibus deseruit, hoc est nutritioni, & augmento corporis, & quod residuum est in ventrem vadit, & in secessum emittitur: in his autem operibus cum naturales sint, nihil peccati reperiri, & ideo nec in sumptione cibi, ex eo quod illotis, vel ablutis manibus sumatur, ea verò, quæ de ore exeunt, cum procedant à corde, hoc est, à voluntate libera peccata esse posse, & ideo hæc,& non illa inquinare animam: ad hoc autem institutum nihil refert, quod totus cibus assumptus,vel partes eius per hanc, aut illam viam emittantur:quare sufficienter declaratur intentum Christi, & verba eius per explicatum sensum.

Ad argumentum concedunt iuniores quidam, vnionem animæ rationalis ad corpus esse spiritualem, & ideo non attingi per virtutem corpoream. Hoc tamen falsum esse censeo. Primò, quia isti solùm ponunt vnicam vnionem inter animam, & corpus cum communi sententia, & hanc dicunt educi de potentia

potentia materiæ : ex quo ſequitur attingi à virtute corporea agentis naturalis. Secundò, quia ſi non attingeretur: ergo neque verum eſſet, quod homo generaret hominem, neque quod efficienter ſe nutriret, quod eſt falſum. Probatur conſequentia, quia homo non attingit animam à ſolo Deo creatam, neque attingit vnionem eius cum corpore : ergo nec attingit hominem, vel ſubſtantiam factam per generationem, & nutritionem; quia homo nihil eſt realiter diſtinctum à corpore, & anima, vt vnitis. Probatur tandem, quia homo generans hominem producit modum vnionis, vel falſum eſt eum generare, cum nihil ad eum pertinens producat: ſed non producit modum vnionis ex nihilo per creationem: ergo ex præſuppoſita materia, quare neceſſe eſt illum educere de potentia eius ; ſed quidquid educitur de potentia materiæ, eſt materiale, & corporeũ: ergo repugnat modum vnionis eſſe ſpiritualem, & ideo repugnat eſſe in anima rationali tanquam in ſubiecto. Sed reſpondent educi quidem de potentia materiæ, ſed tranſire ad animam, & non permanere in materia: hoc tamen apertè falſum eſt, & argumento non ſatisfacit. Probatur eſſe falſum, quia repugnat aliquid educi de potentia materiæ, & in ea non permanere: primò, quia educi de potentia materiæ eſt fieri in materia: ergo neceſſe eſt ſimul fieri, & materiæ ineſſe, atque adeo in ea eſſe tanquam in ſubiecto. Secundò educi de potentia materiæ eſt dependere ex materiali concurſu eius, vt ſubiecti præſuppoſiti : ergo eſt in ea fieri tanquam in ſubiecto, & proinde in ea permanere, vel de ſubiecto in ſubiectum migrare. Quod verò non fiat ſatis argumento, euidens eſt, nam ſi ſemel concedatur educi de potentia materiæ, vt conuincit argumentum, & conceditur ab his, materialis debet eſſe, & ideo non poterit in anima rationali recipi tanquam in ſubiecto. Negandum igitur eſt, quod vnio ſit ſpiritualis, ſed verè corporea eſt, vt ſuo loco oſtendetur. Quod verò dicitur eſſe in anima, vt in ſubiecto, falſum eſt, ſed ſolùm adhæret ei tanquam modus eam coniungens materiæ, vel corpori, quod non repugnat rei corporeæ: & ita dicimus, agens naturale eandem vnionem attingere per virtutem corpoream tanquam per inſtrumentum in generatione, & nutritione : & ex hoc verum eſt quod homo generat hominem, & efficienter ſe nutrit.

Quid ſit nutritio, & quid augmentatio?

VT intelligatur in quanam actione conſiſtat nutritio, & 10
in qua augmentatio, notandum eſt nutritionem viuentium plures alterationes alimenti præcedere, & prima fit in ore, vbi non ſolùm conteruntur cibi, ſed verè alterantur per admiſtionem ſaliuæ, quæ magnam habet virtutem alterandi,

& reſol

& resoluendi, vt testatur Galenus 1. libr. de simplicibus capit. 6. & colligitur ex colore, odore, & sapore; quos mutasse constat cibos post attritionem; ab ore deferuntur cibi in ventriculum, vel stomachum, vt docet idem Galenus 4. libro de vsu partium cap. 5. vbi fit secunda alteratio quæ est prima concoctio, vel digestio eorum, & per quam magna pars excrementorum ab eis extrahitur, & in inferiorem partem intestinorum reijcitur, sicque permanent cibi magna ex parte expurgati sub forma cuiusdam substantiæ liquidæ, & colore albæ, quam chylum vocant. Ex ventriculo verò trahitur ad iecur per venas meseraicas, vbi fit tertia alteratio & secunda digestio, vel concoctio, maioremque expurgationẽ cibus accipit; nam terrestriores chyli partes ibi subsident, & leuiores aliæ quasi spuma supernatant; aliæ denique sunt mediæ. Et terrestriores quidem sunt naturæ atræ bilis seu melancholiæ, descenduntque à iecore ad lien, vt ex eis magis ab eo expurgatis nutriatur: leuiores verò sunt naturæ cholericæ, seu flauæ bilis ascenduntque ad folliculum, seu vesicam fellis. Denique partes mediæ colorem rubeum ibi acquirunt similem colori iecoris, habentque naturam sanguinis. Circa sanguinem verò in iecore factum diuerso modo opinantur Medici ex vna parte, & Aristoteles ex alia, nam Aristoteles 2. libro de partibus animalium capite 4. & libro. 3. de historia animalium capite 19. asserit officinam sanguinis esse cor, non iecur, sed à iecore dimitti, & in corde recipi, vt ibi vltimam expurgationem recipiat, & ad singulas partes corporis per venas deriuetur. Medici verò præsertim Galenus 6. libro de placitis capite 17. ex opposito affirmant officinam sanguinis esse iecur, à quo deriuatur per venas ad cor, & cæteras partes corporis, vt in eis vltimam expurgationem accipiens conuertatur in substantiam aliti, & præcipuè in corde summam recipiat expurgationem, & purissimus euadat, ita vt in spiritus vitales conuerti possit, quos certum est apud omnes in corde fieri ex purissimo sanguine, quia certum est in corde residere virtutem seu facultatem vitalem tanquam in fonte totius vitæ. Vnde & in eodem residet pulsatrix virtus, vt ostendit continua agitatio, & motus eius, & ab eodem etiam deriuatur per arterias, & ita sentitur in brachiis, & aliis partibus corporis, in quibus ostenditur, & morborum signum est. Et videntur hanc sententiam desumpsisse Medici ex Platone in Thimæo, ex Philone Iudæo in libro de victimis, quos sequuti sunt D. Greg. Nissenus in lib. de creatione hominis cap. vltimo D. Nemesius in lib. de natura hominis capit. 23. D. Theodor. sermone 3. de prouidentia. Lactan. in lib. de Opificio Dei capit. 14. Richar. in 2. d. 3. q. 2. ad 5. Maior ibidem quæst. 5. Et eodem ferè modo differunt

differunt quantum ad spiritus animales, nam Aristoteles 2.lib. de generatione animalium cap. 4. & lib. 2. de partibus animalium cap.7.putat in corde etiam esse principium sensitiuæ virtutis, & ideo in eodem fieri spiritus animales ex purissimo sanguine, & suo motu per arterias discurrere partim ad cerebrum, partim ad reliquas partes corporis. Cæteri verò, & cum eis medici omnes principium virtutis sensitiuæ primò in cerebro potius collocant pro internis sensibus, & in reliquis sensoriis eiusdem capitis pro externis; vnde spiritus animales non in corde, sed in cerebro fieri docent, ita vt à corde quidem deriuetur pars quædam spirituum vitalium, & per quasdam obliquas, atque angustas vias perueniant ad cerebrum, vbi per virtutem eiusdem cerebri magis attenuantur, & ex vitalibus fiunt animales absque corruptione substantialis per solam attenuationem, nam opera animalis præsertim sensationes internæ omnium aliarum perfectissimæ, quibus deseruiunt spiritus animales perfectiores sunt vitalibus, & ideo, perfectioribus, ac tenuioribus spiritibus indigent; hi ergo spiritus animales à cerebro deriuantur per neruos ad reliquas partes, per quas exercentur operationes animæ sensitiuæ, quales sunt sensationes, & motus progressiui. Itaque vt breui sermone hæc expli- 12
centur, spiritus non est aliud, quàm substantia quædam tenuissima facta ex purissimo sanguine ad modum vaporis ex eodem sanguine extracti: nam quemadmodum Sol in mundo magno sua virtute calefactiua extrahit ab aqua vapores, qui sunt tenuissimæ quædam substantiæ quasi de natura aëris, ita in mundo paruo, hoc est, in corpore animali, vel humano, se habet cor, & sua virtute caloris vitalis extrahit ex purissimo sanguine in se recepto, & nimis expurgato quasi vapores quosdam, qui sunt substantiæ quædam subtilissimæ, quasi de natura aëris, & ideò vocantur spiritus, & vapores isti subtilissimi, & ideo leuissimi per virtutem vitalem, quam in se habent, moueri possunt, & suo motu facilè discurrunt per arterias, & alias vias corporis. Distinguuntur autem in vitales, & animales, quia operationibus vitales, vt nutritioni, & augmentationi deseruiunt, atque etiam operationibus animalibus, hoc est, animæ sensitiuæ, vt sensationibus, & motibus localibus eiusdem animalis: necessarij autem sunt imprimis ad replendas vias corporis, per quas, si plena omnino essent alimẽto, non posset idem alimentum omnino deriuari: necesse est ergo aliquam partem earum vacuam esse, sed, spiritibus plenã, ne detur vacuum; & cum spiritus facilè cedant, facilè etiam decurrit alimentum, & ad partes corporis defertur. Deseruiunt præterea ad motum eiusdem alimenti vitales, in quantum sunt instrumenta quædam

quædam vitalis virtutis;& animales deseruiunt sensationibus, & motibus localibus, in quantum sunt instrumenta virtutis motiuæ vitalis: nec tamen differunt substantialiter, sed solum accidentaliter, quia animales subtiliores sunt, & magis attemperati, & ideo ex vitalibus transeunt in animales per alterationem, vt explicatum est. Et hæc de spiritibus adnotare placuit, vt quadam saltem imperfecta ratione cognoscatur natura, & officium eorum in corpore, & ex ea meliùs intelligatur modus, quo fiunt nutritio, & augmentatio. Postquam ergo sanguis per venas, siue à corde, siue à iecore procedentes deriuatur ad reliquas partes corporis, in eis consequitur vltimam expurgationem, maiorem, vel minorem, secundum maiorem, vel minorem perfectionem cuiuslibet partis ex eo nutriendæ. Expurgatur autem, & perficitur per virtutem vitalem in singulis partibus participatam ab anima, & sic expurgatus, & perfectus sanguis dicitur vltimum alimentum, quia nondum est conuersum in substantiam aliti, immo nec mutatum substantialiter, sed accidentaliter tantùm per varias alterationes explicatas. Sequitur deinde cõuersio eius substantialis in carnem, ossa, & neruos, aliásque corporis partes, quæ conuersio non est aliud, quàm corruptio eiusdem sanguinis, in cuius materia introducitur anima, & vnitur substantialiter, & per talem vnionem generantur in toto corpore diuersæ partes substantiæ, & vniũtur præexistentibus, & cum non possit produci substantia corporea naturaliter sine quantitate, quæ est propria passio eius, simul ac producuntur nouę partes substantiæ, acquiruntur etiam cum eis nouæ partes quantitatis, siue de nouo productæ sicut producuntur partes substantię, siue de nouo aduenientes, cum materia alimenti iuxta diuersas opiniones de subiecto accidentium superiùs explicatas. Et partes istæ quantitatis de nouo aduenientes vniuntur quantitati præexistenti eiusdem corporis viuentis, & ideo per eas sic vnitas dicitur viuens propriè augeri, & maius fieri.

14 Ex quibus iam intelligitur in quanam actione consistat nutritio, atque etiam augmentatio, & quid vtraque sit: nutritio quidẽ consistit non in aliqua alteratione præcedenti, per quam cibus præparatur in ore, aut ventriculo, nec etiam in ea alteratione, per quam fit sanguis in iecore, vel corde, nec etiam expurgatione, quam acquirit in singulis partibus, ad quas per venas, & arterias peruenit, sed in conuersione substantiali, per quam desinit esse sanguis in singulis partibus, & materiæ eius vnitur substantialiter anima. Erit igitur nutritio, ***Mutatio substantialis, per quam materia alimenti mutatur ex priuatione formæ viuentis ad formam ipsam.*** Vel erit, ***Productio partialis substantiæ viuentis***

viuentis ex conſeruatione ſubſtantiali alimenti. Et in vtraque definitione intelligitur vnio ſubſtantialis partialis ſubſtantiæ productæ cum ſubſtantia ipſius viuentis ſimul facta cum conuerſione, vel ordine naturæ ei præſuppoſita ſecundum diuerſas opiniones inferiùs explicandas. Augmentatio verò conſiſtit in actione per quam acquiritur maior quantitas, vel de nouo producta, & vnita quantitati viuentis, vel præexiſtens in materia alimenti, & vnita eidem quantitati viuentis ſecundum diuerſas opiniones. Sic igitur poterit definiri : *Augmentatio eſt acquiſitio maioris quantitatis ex ſubſtantiali conſeruatione alimenti.* Et ecce iam explicata duo illa propoſita in titulo quæſtionis, an ſint in rerum natura nutritio, & augmentatio, & quid vtraque ſit.

QVÆSTIO II.

An nutritio, & augmentatio ſint mutationes diſtinctæ realiter?

SEquitur ſecundò diſputandum, an nutritio, & augmentatio ſint mutationes diſtinctæ realiter, vel vna & eadem ſecundum diuerſas rationes formales, aut conſiderationes diſtincta. Et prima opinio iuniorum tenet non eſſe mutationem diſtinctam, ſed eamdem realiter; diſtinctam verò ratione, quia conuerſio alimenti in ſubſtantiam, in quantum dicit productionem partialis ſubſtantiæ ex vnione animæ ad materiam alimenti, eſt nutritio, ex vi autem nutritionis præcisè abſque vlla noua actione quantitatis alimenti fit propria viuentis, & per illam dicitur augeri, & ideo augmentatio non eſt actio diſtincta à nutritione, ſed eadem nutritio, vt per eam acquirit viuens nouam quantitatem. Hanc ſequuntur plures, ſed non omnes eodem modo illam defendunt, ſed antiquiores quidam ideo dicunt facta nutritione, ſine alia noua actione adquirere viuens maiorem quantitatem, quia quantitas eſt propria paſſio ſubſtantiæ corporeæ, propria autem paſſio non fit noua, aut diſtincta actione ab ea, per quam producitur eius ſubiectum, ſed naturali quadam reſultantia ſequitur, vt riſibilitas non ſit alia actione diſtincta ab ea, per quam ſit homo, ſed ex eadem reſultat naturaliter. Ita Pererius lib. 8. ſuæ Philoſophiæ cap. 13.. ad quartum, Marſilius 1. lib. de generatione q. 10. Albertus Saxoniæ ibidem quæſt. 9. Venetus. cap. 6. eiuſdem libri, Valles 5. Phyſ. cap. 2. & controuer. 29. ad Tyrones. Alij verò recentiores ad defendendam eandem ſententiam tria ſupponunt. Primum dari motum per ſe ad quantitatem, vt docet expreſsè Ariſtoteles 5. lib. Phyſ. cap. 2. quod tamen præſuppoſitum, licet ſit apud Ariſtotelem certum, negatur tamen ab aliis omnibus citatis. Secundò ſupponunt, per augmenta-

tionem non produci quantitatem aliquam, sed eandem, quam habet alimentum transire ad corpus viuens cum materia eius,
16 in qua est tanquam in proprio subiecto. Secundò supponunt, prius saltem natura, quàm alimentum conuertatur in substantiam viuentem, vniri materiam eius materiæ eiusdem viuentis;& quantitatem quantitati per actiones proprias, atque distinctas, sed in his vnionibus non consistere nutritionem, nec augmentationem, sed supponi ad conuersionem alimenti per modum approximationis eius ad corpus viuens, quod in idem alimentum agit per virtutem nutritiuam, & calorem naturalem, atque adeo ad nutritionem, & augmentationem in eadem conuersione consistentem, qua facta, & adquisita partiali substantia eo ipso absque noua actione incipit viuens habere in se quantitatem alimenti, per quam augetur, & fit maius. Itaque conuersio substantialis alimenti, quæ est productio partialis substantiæ viuentis, duplicem terminum habet, intrinsecum, & primarium, nempe substantiam partialem per eam productam, & ab hoc termino habet, quod fit nutritio: alium verò non factum per ipsam,neque vnitum, sed acquisitum supposita vnione, & productione partialis substantiæ, & ideo extrinsecum, & secundarium, à quo denominatur augmentatio extrinseca tantùm denominatione, & exemplum afferunt in motu locali duos terminos habente, nempe, vbi, vel præsentiam localem,quam in se acquirit mobile,& iste est primarius;atque intrinsecus, à quo habet speciem: extrinsecum, & secundarium,nempe locum circumscribentem,& iste est secundarius,& extrinsecus, quia locus non est formaliter in corpore locato.Et quemadmodum acquisito,vbi, per motum, absque noua alia actione, vel motu sequitur acquisitio loci, pari ratione acquisita partiali substantia, absque noua actione, vel motu, sequitur maior quantitas in viuente, & ideo augmentatio non est noua alia mutatio, sed eadem sub quadam alia denominatione extrinseca considerata.

17 Hanc sententiam ita explicatam probant testimonio Aristotelis capite præsenti, vbi ita ait: ***Etenim sic differunt nutrimentum, & augmentatio ratione.*** Et statim in translatione Vatabli sequuntur hæc verba. ***Nutritio idem,quod accretio existit, ratio tamen est diuersa.*** In translatione verò antiqua eodem ferè modo dicitur. ***Et nutrimentum augmentatione idem est quidem, esse autem aliud.*** Probât deinde ratione,primò quia supposita vnione materiæ alimenti cum materia viuentis, atque etiam vnione quantitatis alimenti cum quantitate viuentis; & tandem vnione substantiali animæ cum materia eiusdem alimenti,absque vlla noua actione verum est quantitatē alimenti esse eandem

dem numero cum quantitate viuentis, & eidem viuenti propriam, sicut materia eiusdem alimenti facta est ei propria: ergo sine vlla noua actione verum est, viuēs acquisisse nouam, atque maiorem quantitatem, per quam factum est maius, & ex consequenti augmentum suscepisse; sed augmentum suscipitur per augmentationem: ergo augmentatio non est noua, vel distincta actio realiter à nutritione, sed sola ratione.

Secundò probant à sufficiente diuisione, quia augmentatio non consistit in productione nouæ quantitatis, sed in additione eius, quam secum affert materia alimenti, vt supponitur; neque in vnione quantitatis alimenti cum quantitate viuentis, quia talis vnio præsupponitur augmentationi: ergo solùm potest consistere in mutatione, per quam materia alimenti recipit formam viuentis. Probatur consequentia, quia nulla alia interuenit mutatio in augmento viuentis, sed receptio formæ viuentis in materia alimenti est ipsa nutritio, vt ex præcedenti quæstione est manifestum: ergo augmentatio non est mutatio distincta realiter à nutritione.

Secunda opinio asserit, nutritionem & augmētationem esse 18 actiones, & mutationes realiter distinctas. Hæc est communis omnium interpretum Aristotelis hoc loco 5. lib. Phys. cap. 2. & 2. lib. de anima textu 42. vsque ad 50. tam antiquorum, quàm recentiorum (paucis illis exceptis, quos pro alia opinione citauimus, ideo nullum nominare oportet.) Sed diuerso etiam modo eam defendunt, qui opinantur subiectum quantitatis, & aliorum accidentium esse compositum: & alij, qui putant esse materiam primam; nam illi ideo dicunt augmentationem esse distinctam actionem, vel mutationem à nutritione, quia per eam producitur maior quantitas, quæ cùm sit accidens distinctum realiter à substantia partiali producta per nutritionem, petit distinctam actionē, per quam producatur. Alij verò quamuis non admittant, per augmentationem produci quantitatem, sed eam, quam secum affert materia alimenti, asserant vniri quantitatis viuentis, dicunt tamen augmentationem consistere in hac vnione quantitatis cum quantitate, quæ cùm fiat per modum vnionis realis de nouo productæ, necesse est, fiat quoque per nouam actionem, & distinctam realiter à nutritione, quia nouus, & realis terminus nouam, & realem actionem postulat. Et nos hanc sententiam tanquam probabiliorem, & valde consonam principiis Aristotelis sequimur, primò tamen modo eam intelligimus. Sed nunc solùm probanda est aduersus primam, vt à iunioribus defenditur admittētibus cum Aristotele, dari motum per se ad quantitatem, qui sit augmentatio; nam aduersus antiquiores alios, hanc speciem motus non

admittentes, sed ex eo negantes distinctionem realem inter nutritionem, & augmentationem, quia negant omnino dari per se motum ad quantitatem, duas tantùm ponentes species motus, nempe alterationem, & lationem cum Platone, & Galeno, inferiùs agemus disputãtes de augmentatione, an sit per se motus ad quantatitem.

19 Præsupposito ergo ex doctrina Aristotelis 5. lib. Phys. cap. 2. quod augmentatio sit per se motus ad quantitatem distinctus ab alteratione, & latione; & admisso à recentioribus illis, probatur contra eosdem esse distinctam realiter à nutritione adiuncto alio testimonio eiusdem Aristotelis ex 3. lib. Phys. text. 16. vbi sic definit motum. *Motus est actus mobilis prout mobile est*: ex quibus probo augmentationem addere supra nutritionem entitatem realem atque intrinsecam formaliter denominantem subiectum proprium, nempe viuens, quod augetur, & non solam denominationem extrinsecam, & ideo distingui realiter ab eadem nutritione hoc modo, augmentatio est motus per se ad quantitatem ex priori testimonio: ergo est actus mobilis prout mobile est ex altero: quare ex vtroque colligitur esse actum viuentis, quod augetur tanquam subiecti existentis in potentia ad illum; sed actus alicuius, vt subiecti debet esse in eo formaliter, & non per solam denominationem extrinsecam, vt patet in dexteritate denominante extrinsecè columnam, quæ ideo non est actus eius, sed animalis, in quo reperitur formaliter: ergo augmentatio vt motus est, formaliter reperitur in subiecto, quod denominat formaliter mobile, & aliquid reale ponit in eo formaliter, per quod necesse est distingui realiter à nutritione, & non tanquam denominatio extrinseca. Probatur consequentia, quia distinguitur ab ea sub ratione motus reali, & positiua, atque intrinseca, & inhærens mobili.

Probatur secundò ex separatione, quia ea, quæ possunt inter se separari per diuinam potentiam, distinguuntur realiter: sed
20 augmentatio potest separari realiter à nutritione: ergo distinguitur ab ea realiter. Probatur minor, quia nutritio est productio partialis substantiæ vnitæ viuenti ex cõuersione alimenti; sed facta conuersione alimenti, & producta partiali substantia, atque vnita viuenti, potest Deus destruere quantitatem alimenti, atque suspendere augmentationem viuentis, ita vt nutriatur & non augeatur; ergo dabitur nutritio sine reali augmentatione. Respondent possibile hoc esse, & dari tunc nutritionem sine augmentatione, sed adhuc nihil reale intrinsecum separari à nutritione, nec proinde aliquam actionem, vel mutationem, sed solam denominationem extrinsecam, ex qua habebat nutritio rationem augmentationis, & ideo non probari

ex tali

ex tali separatione, quod sint actiones, vel mutationes realiter distinctæ. Hanc tamen solutionẽ esse falsam sic probo, in casu illo separationis euidens est separari augmentationem à nutritione, cum sit euidens permanere nutritionem sine augmentatione, sed augmentatio realiter, & formaliter est motus, & nutritio realiter, & formaliter est mutatio; ergo separatur motus realis à mutatione reali; deinde motus realis, vt motus realis est, & vt distinguitur à mutatione, non est sola denominatio extrinseca, sed aliquid intrinsecum formaliter afficiẽs mobile: cum sit actus eius, vi subiecti, & vt existentis in potentia; ergo separatur à nutritione tanquam entitas realis positiua, & intrinseca mobilis, & ideo distinguitur ab ea realiter vt talis entitas realis positiua; atque intrinseca mobilis. Probatur tandem, quia nutritio formaliter est mutatio substantialis, & augmentatio formaliter est motus; sed rationes formales mutationis, & motus sunt positiuæ, & formaliter denominãtes subiectum, ergo distinguuntur tanquam duæ rationes formales, positiuæ, atque intrinsecæ, & vt tales sunt separabiles; ergo falsum est, quod augmentatio solùm distinguatur à nutritione tanquam denominatio extrinseca, falsum quoque, quod solùm addat supra illam extrinsecam denominationem; & falsum tandem, quod si suspendatur à Deo augmentatio permanente nutritione, solùm separetur ab eadem nutritione quædam denominatio extrinseca.

Testimonium Aristotelis, quod iuniores pro se adducunt, difficile visum est verba solùm considerantibus, & non contextum litteræ, quod considerans D. Thomas in Commentariis eius egregiè illud exposuit, & expositio eius difficultatẽ prorsus tollit. Notandum est ergo nutritionẽ, & augmentationem tribus modis differre apud Aristotelem, & omnes. Primò ex parte materiæ, seu subiecti, vel obiecti, circa quod versantur, quod est alimentum, circa quod operatur virtus, seu potentia vitalis; alimentum verò duo habet; primum, esse substantiam viuentem in potentia, & ita consideratum est obiectum nutritionis, secundum habet esse quantum, & vt quantum est materia, seu subiectum augmentationis, quia non potest (inquit Aristoteles) viuens augeri, nisi ex alimẽto quantò, & diuisibili: habent ergo idem subiectum, vel materiam diuerso modo consideratam, & ideo ex hac parte sunt idem subiecto, & differunt ratione: hæc tamen differentia rationis, cum se teneat ex parte materiæ, circa quam versantur, materialis est, non formalis, sed formali, atque specificæ necessariò præsupposita. Alia est differentia formalis, & essentialis, quæ sumitur ex parte terminorum, in quos per se tendunt, nam terminus nutritionis 21

est partialis substantia producta ex conuersione alimenti: terminus verò augmentationis maior quantitas acquisita. Tertia differentia realis erit, quia sunt duæ mutationes reales, & separabiles inter sese, & ideo realiter distinctæ, vt probauimus, licet hoc non admittat contraria opinio, nos verò necessarium esse censemus in doctrina Aristotelis, & secundum veritatem Philosophicam, Aristoteles ergo loquitur de obiecto, vel materia nutritionis (inquit D. Thomas) quod est nutrimentum, & consequenter de nutritione ipsa, & augmentatione, in quantum circa illud versantur, & ideo asserit idem esse subiectum, seu materiam vtriusque, diuerso modo consideratum, & consequenter ex parte eiusdem subiecti, vel materiæ sola ratione distingui easdem actiones, vel mutationes, quia diuersa ratione versantur circa illud, & hanc distinctionem voluit præ aliis explicare Aristoteles, vt ex ea solueret aliam quæstionem à multis suo tempore agitatam, an nutrimentum sit simile nutrito, vel dissimile, & an viuens nutriatur ex suo simili, vel ex dissimili. De aliis autem differentiis specifica, & reali, quæ aliunde sumuntur, non loquitur in præallegato testimonio: & ex hoc patet nihil contra nostram sententiam probare, quæ distinctionem realem ponit aliunde sumptam.

22 Ad primum argumentum neganda sunt omnia, quæ in antecedenti assumuntur tanquam falsa, quia quantitas alimenti non vnitur quantitati corporis viuentis, sed corrupto alimento corrumpitur, & cum ea cætera accidentia, & noua quantitas partialis producitur cum partiali substantia, & hæc est, quæ per se terminat motum augmentationis, quæ cum realiter distinguatur ab eadem substantia partiali terminante nutritionem, realiter etiam distinguuntur nutritio, & augmentatio.

Ad secundum negandum est etiam antecedens, ex ea parte, qua dicit augmentationem non consistere in productione maioris quantitatis, sed in additione eius, quam secum adducit materia alimenti, nullam enim quantitatem adducit materia alimenti, sed ea, quam habebat idem alimentum, corrumpitur eo corrupto, atque conuerso in substantiam aliti, quia cum esset proprium subiectum eiusdem quantitatis, necesse est corrumpi ad corruptionem eius, & materiam relinqui nudam omni forma tam substantiali, quàm accidentali pro recipienda anima, vt capit. 4. huius libri diximus contingere semper in generatione substantiali, in qua fit resolutio vsque ad materiam primam. Vel secundò responderi potest, quod licet non produceretur noua quantitas per augmentationem, sed solùm vniretur quantitas alimenti quantitati viuentis, distincta actio ad

talem

talem vnionem requiritur, quæ actio propriè est augmentatio, nam apertè falsum est, & contra Aristotelem; quod augmentationi præsupponatur vnio eiusdem quantitatis alimenti cum quantitate viuentis, sed per eam fit, vt inferiùs probabitur.

QVÆSTIO III.

An nutritio sit mutatio successiua, vel instantanea?

23 QVamuis nutritio, & augmentatio simul tempore, vel in eodem instanti fiant, nutritio tamen prior natura est augmentatione, sicut substantia partialis per eam producta prior est quantitate acquisita per augmentationem: ideo priùs de illa agendum est, in particulari; deinde de augmentatione. Quædam etiam priùs de nutritione disputanda sunt cum augmentatione communia, & propterea de vtraque disputata censebuntur. Quærimus ergo, an nutritio fiat successiuè, & in tempore, vel simul, aut in instanti.

Et prima opinio asserit simul, aut in instanti fieri, ita vt tempore aliquo disponatur materia alimenti per alterationem successiuam à calore naturali, & in instanti terminatiuo illius temporis illa pars alimenti, quæ fuerit perfectè disposita, conuertatur in substantiam aliti, tempore verò sequenti disponatur alia pars, & in instanti terminatiuo eius cōuertatur, & quia anima postulat determinatam quantitatem in materia, vt introduci possit, ita vt in minori non possit, vt 1. lib. Physic. definitum est, & materia sub illa determinata quantitate appellatur minimum, quod sic, ideo istæ partes alimenti, quæ in instantibus terminantibus tempus alterationis conuertuntur, dicuntur minima, & ex hoc dicitur fieri nutritio in instantibus per minima: *Et propterea non successiuè sed simul: quamuis* in alio sensu possit vocari successiua in quantum vnum instans, in quo fit conuersio vnius minimi, succedit alteri priori, in quo facta fuit conuersio alterius, non quidem successione immediata, sed post certum tempus, ideo non propriè successiua vocatur, sed propriè simultanea, aut instantanea, quia in solis instantibus fit. Ita Toletus 1. lib. de Generatione, quæst. 11. pro se referens Auerroem, Albertum Magnū, & D. Thomam, de quo inferiùs ostendemus oppositum expresse sentire; Pomponatius lib. de nutritione, & augmentatione, cap. 19. & 8. Metaphy. disp. 7. cap. 4. qui etiam citat pro se Themistium, Simplicium, & D. Thomam.

24 Probat ratione, supposita ex 1. lib. Phys. communi opinione, quod viuentia terminantur termino intrinseco paruitatis, quod vocatur minimum, quod sic, ita vt certam quantitatem

postulent in materia ad introductionem animæ,& sub minori non possit naturaliter introduci. Ex quo ita arguit. Id, quod producitur per nutritionem, est partialis substantia viuens per introductionem animæ in materia alimenti; ergo petit determinatam quantitatem,ita vt sub minori non possit introduci: sed materia sub tali quantitate minima simul, & in instanti debet esse completè disposita, & non vna pars eius priùs alia, nam si ita fieret,cum non possit introduci anima in parte illius minimi; daretur vltima dispositio in materia,in qua non esset introducta forma, quod naturaliter est impossibile: sequitur ergo dari necessariò minimum alimenti, quod simul, & in instanti sit completè dispositum pro introductione animæ, & non priùs vna pars eius, quàm altera; sed vltimam dispositionem sequitur naturaliter forma in eodem instanti: ergo concedẽdum est,simul, & in instanti introduci animam in illa minima materia alimenti; & ita in instanti semper fieri conuersionem,& nutritionem in ea consistentem.

25 Huic autem argumento, aliud addere possumus longè efficaciùs, quia si nutritio fit successiuè:ergo incipit per vltimum non esse,ita vt sit verum dicere,nũc non est, & immediatè post hoc erit:quo supposito inquiro,an in illo instanti, quod est vltimum non esse conuersionis alimenti, completa sit dispositio eiusdem alimenti,vel alicuius partis eius,aut non sit completa: si completa sit, necessariò debet fieri conuersio in eodem instanti, vel dabitur vltima dispositio formæ in materia,sine tali forma; immo cum opposita,& cõsequenter fiet nutritio simul, & non successiuè,aut in tempore:si verò dicatur in illo instanti nullam partem alimenti esse completè dispositam, & ideo non posse fieri in eo nutritionem, sequitur neque in tempore sequenti posse fieri.Probatur consequentia,quia si in illo instanti non fuit completa dispositio, non potest cõpleri in tempore immediatè sequenti,in quo si verũ est conuersionem eius fieri, necessarium quoque erit alimentum secundum eam partem desinere esse,secundum quam fit conuersio eius in substantiam aliti, quod si desinit: ergo nullum dabitur subiectum in quo recipiatur vltima dispositio pro cõuersione illius partis.Quod præsertim necessarium est secundum communem sententiam, quam defendimus de subiecto accidentium, quod sit compositum, & non sola materia; nam compositum, quod est alimentum secundum illam partem tempore sequenti completè disponendam, & conuertendam non manet; cum sit iam conuersa: ergo non potest recipere vltimum complementum dispositionum, quod deficiet ei ad conuersionem; sed sine vltima dispositione recepta in eodem alimento pro dispositione materiæ

materiæ eius, non poteſt fieri conuerſio, nec nutritio: ergo repugnat fieri ſucceſſiuè, & in tempore, & neceſſarium erit fieri ſimul, vel in inſtanti. Nec minorem vim habet aduerſus eos, qui tenent accidentia eſſe in materia prima tanquam in ſubiecto, quod ſic probo, vel in illo inſtanti, quod eſt vltimum non eſſe nutritionis, completa eſt diſpoſitio, vel non, ſi completa ſit: ergo in eodem introducetur forma viuentis in materia alimenti, & fiet nutritio in inſtanti; ſi verò non eſt completa: ergo compleri debet tempore immediatè ſequenti, & ideò ſucceſſiuè, ex quo ſequitur non poſſe eodem tempore immediato introduci forma ſubſtantialis. Probatur conſequentia, quia ſi tempore immediato completur diſpoſitio: ergo non eſt completa, quia dum res mouetur, non eſt verum iam eſſe motam, ſed in inſtanti ſequente, & terminante tempus, in quo mouetur, & ſi immediatè poſt nō eſt completa: ergo immediatè poſt manet alimentum conuertendum: & ideo non erit conuerſum, nec nutritio poterit eodem tempore fieri, ſed in inſtanti terminatiuo eius, in quo verum erit tunc primò eſſe diſpoſitionem completam, & immediatè ante non fuiſſe completam, & conſequenter tunc eſſe nutritionem, & immediatè ante non fuiſſe: & ita non per vltimum non eſſe incipiet, nec ſucceſſiua erit, ſed per primum ſui eſſe, & erit inſtantanea.

Secundum argumentum, & tertium in ordine pro eadem ſententia præſupponit ex lib. 6. Phyſic. res materiales, atque corporeas nō poſſe deſinere per vltimum eſſe naturaliter, quia ex tali modo deſinendi ſequitur aut dari duo inſtantia immediata, aut materiam ſine vlla forma pro aliquo tempore; ſed ſi nutritio ſit ſucceſſiua, ſequitur alimentum deſinere per vltimum ſui eſſe: ergo non eſt admittendum. Minorem ſic probo, ſi nutritio eſt ſucceſſiua: ergo incipit per vltimum non eſſe, ſicut reliqua ſucceſſiua; & ita verum erit dicere, nunc non eſt, nutritio, & immediatè poſt erit: ſed quamdiu non eſt nutritio, permanet alimentum: ergo verum erit dicere in vltimo non eſſe nutritionis alimentum eſſe, & immediatè poſt non eſſe; quia immediatè poſt datur nutritio, quæ cum ſit conuerſio eiuſdem alimenti in ſubſtantiam aliti, repugnat ſimul cum ea permanere alimentum; quare verum erit de eo, quod nunc ſic, & immediatè poſt non ſit futurum, quod eſt deſinere per vltimum eſſe. 26

Secunda opinio tenet nutritionem ferè ſemper fieri ſucceſſiuè, quia cum alimētum ſit diuiſibile, & non ſit æquè approximatum ſecundum omnes ſuas partes partibus viuentis, in qua reſidet calor naturalis, ſed quædam partes eius ſint proximiores eis aliæ verò magis diſtantes, & agēs naturale priùs, atque per-

fectiùs operetur in passum sibi proximum, quàm in remotum, priùs etiam disponi per actionem caloris naturalis partes proximas alimenti, quàm remotas; & ideo successiuè omnes, atque etiam successiuè conuerti in substantiam aliti, & ita nutritionem successiuè fieri, non tamen semper, (inquiunt) quia naturaliter potest contingere aliquam particulam sanguinis in venis, aut in poris æquè approximatam esse secũdum omnes suas partes carni, in qua residet calor naturalis: quo supposito, simul, & æquè perfectè disponentur omnes, & ex consequenti simul fiet conuersio omnium, & non successiuè, sed in instanti terminatiuo temporis mensurantis alterationem, in quo verum erit totam illam particulam sanguinis conuerti, & partialem substantiam ex tali conuersione produci in instanti, & per primum sui esse, & ita nutritionem in casu isto, & similibus fieri in instanti, quamuis ferè semper fiat successiuè. Ita sentiunt iuniores quidam.

27 Sed tertia opinio asserit semper, & necessariò fieri nutritionem successiuè, ita vt naturaliter repugnet fieri in instanti. Ita D. Thomas docet expresè, & probat 3. parte, quæst. 33. artic. 1. in corpore, & ad 4. Mars. 1. libr. de Generatione, quæst. 14. Albertus Saxoniæ, quæst: 13. Venetus in summa de Generatione, cap. 7. Sotus 1. lib. Phys. quæst. 4. artic. 3. §. contra secundam conclusionem, Pererius lib. 14. suæ Philosophiæ, ca. 2. ad 7. Landunus 8. lib. Physic. quæst. 7. & est communis inter recentiores, & vera. Quam, vt probemus primò aduersus primam opinionem, duo sunt præsupponenda ab omnibus ferè recepta, & efficaciter confirmata. Primum est, quod agens naturale approximatum passo diuisibili, & sibi contrario fortiùs agit in partes eius sibi propinquiores, quàm in remotiores, vt ignis approximatus ligno fortiùs agit in partes superficiales eius, quàm in profundiores, quia proximiores sibi sunt illæ, quàm istæ, & illis mediis calefacit has; Et præsuppositum hoc euidenti experientia notum est in his, qui ad ignem accedunt, quorum propinquiores partes citiùs, & fortiùs calefiunt ab eo, quàm remotiores, ideo non est necessarium illud probare. Secundum præsupponendum est, quod licet viuentia, quantum ad primam sui generationem postulent minimum materiæ, in quo introducatur anima, ita vt in minori, vel immediatè, aut parte eius non possit adæquatè introduci, & propterea simul, & in instanti debeat introduci in toto: in nutritione verò non postulant tale minimum, immo nec materiam sic determinatam, quin in quacumque minori, & immediatè cuiuslibet minimæ introduci possit anima. Et ratio manifesta est, quia anima in prima generatione postulat determi-

natam

natam materiam ad fui introductionem, quia cum sit actus corporis Physici, & organici, in quo diuersas debet operationes exercere, determinata membra, certæque magnitudinis postulat: per quæ tanquam per instrumenta eas exerceat, nam adeo minima esse possunt, vt inepta prorsus sint ad exercendas operationes, vt per se est manifestum, sed nutritio supponit iam animam introductam in corpore sub debita quantitate, & proportione omnium membrorum eius, & operantem per eadem membra, & est quædam extensio eiusdem animæ ad nouam materiam pro consecutione perfecti status naturalis in ea: ergo non postulat determinatam materiam, quin in qualibet minima, atque in eius medietate introduci possit, quia quamlibet minimam, & minorem minima potest disponere calor naturalis, & in ea introduci anima, & quodlibet minimum alimentum, & minus minimo conuertere in substantiam aliti, & quodlibet minimo conuerso efficere corpus maius, quod euidenti experientia constat in igne, de quo nemo sanæ mentis dicet adeò minimum esse posse lignum, vt non possit illud in se conuertere, si sibi sit approximatum: quare neque vllus sanæ mentis dicere potest, adeo minimum esse alimentum vt conuenienter approximatum calori naturali non possit ab eo conuerti in substantiam aliti.

His duobus præsuppositis probatur cõmunis sententia, quam sequimur testimonio Aristotelis 5. lib. Physic. cap. 2. vbi docet augmentationem esse motum per se ad quantitatem. Ex quo ita arguo. Nutritio, & augmentatio apud omnes fiunt simul, hoc est in eadem duratione, quia eo ipso, quod producta est partialis substantia per nutritionem, consequitur naturaliter quantitas maior, per quam viuens augetur, sed de augmentatione docet expresse Aristoteles, quod sit verè, & propriè motus, & ideo quod sit successiua: ergo idem sentit de nutritione. 28

Probatur deinde ratione ex duobus illis principiis, quia calor naturalis est naturale instrumentum animæ & agit in alimentum sibi in principio dissimile, & contrarium, vt docuit expresse Aristoteles cap. præsenti: ergo priùs, & fortiùs agit in partes eius proximiores carni, & ossi aliisvè partibus viuentis, in quibus residet, quia fortior est virtus eius ad minorem distantiam, quàm ad maiorem: vnde sequitur citiùs, & perfectius disponere proximas, quàm remotas, & ideo priùs in illas, quàm in has inducere vltimam dispositionem pro introductione animæ, sed introductio animæ in materia alimenti sequitur vltimam dispositionem: ergo priùs introducitur anima in proximiores, & priùs illæ conuertuntur in substantiam aliti. Probatur consequentia ex alio principio, quod anima ad quamcumque mi

que minimam mareriā dispositam informandam potest se extendere, postquam semel introducta est per primam generationem, & ad quamlibet minorem minima, siue ad primam medietatē eius, vt probauimus, sed vbi datur prius, & posterius, datur etiam successio temporis: ergo nutritio ex modo naturali agendi animæ circa alimentum per calorem naturalem non potest simul fieri successiuè, & in tempore.

29 Secundò probatur ratione à posteriori, qua vsus est D. Thomas vbi supra, quia augmentatio fit cum motu locali, per quem corpus viuens eo ipso, quod adquirit maiorem quantitatem, se extendit ad maiorem locum occupandum, & acquirit per se maiorem præsentiam localem, quæ est terminus motus localis, sed motus localis fit successiuè, & in tempore ex propria natura: ergo etiam augmentatio; & hæc fit simul cum nutritione, vt probauimus: ergo de primo ad vltimum nutritio fit successiuè, & in tempore, contra primam opinionem.

Vt autem probemus semper, & necessariò fieri successiuè, ita vt naturaliter repugnet fieri in instanti in aliquo casu contra secundam opinionem iuniorum. Duo alia principia præsupponenda sunt, non minùs vera, & necessaria, quàm duo alia præsupposita aduersus primam sententiam. Primum autem tale est, omne corpus habet trinam dimensionem longitudinis, latitudinis, & profunditatis: & secundum has tres dimensiones habet partes, in quas diuidi potest, ita vt diuisibile sit, non soùm secundum longitudinem, & latitudinem, sed etiam secundum profunditatem. Secundum præsuppositū est, alimentum quodcumque quantumuis exiguum esse verum corpus, & ideo eisdem modis diuisibile. Ex quibus probo semper, & necessariò fieri nutritionem successiuè, quia agens naturale fortiùs agit in passum sibi contrarium, quo magis est ei approximatum; sed alimentum non potest naturaliter æquè approximari secundum omnes partes, sed necessariò debet esse magis approximatum secundum aliquas, quàm secundum alias, ergo repugnat calorem naturalem vniformiter, & non difformiter agere circa omnes, & consequenter simul omnes disponere, atque conuertere in substantiam aliti, sed necesse est magis approximatas priùs disponere, & priùs conuertere. Probatur minor, nam cætera per se patent. Quodcumque alimentum, siue quicumque sanguis, quantumlibet paruus, in angustissimis venis, vel poris existens, est corpus naturale habens trinam dimensionem: ergo est diuisibile secundum profunditatem. Vnde

30 sequitur, quod etiam si secundum superficies extremas omni ex parte tangat extremas partes venæ, vel pori, repugnet esse æquè eis approximatum secundum profunditatem, nam cum

hæc

hæc sit diuisibilis versus omnem partem, necesse est partes
eius minùs profundiores esse etiam proximiores extremis su-
perficiebus, quibus terminantur, atque etiam extremis super-
ficiebus cuiuslibet venæ, & pori, & partes profundiores esse
remotiores;& ex consequenti repugnat calorem naturalem in
venis,aut poris residentē vniformiter, aut secundum eamdem
efficaciter agere in omnes, sed necesse est in proximiores ci-
tiùs,& fortiùs agere,& priùs in eas vltimam dispositionem in-
ducere, & animam ipsam, quod est priùs has, quàm illas con-
uertere, & ideo successiuè omnes. Et hæc ratio non est minùs
efficax aduersus hanc secundam sententiam,quàm illa, quæ fa-
cta est contra primā. Quare miror profectò deceptionem adeo
manifestam horum iuniorum, qui cum putauerint rationem
illam conuincere aduersus primam sententiam, crediderunt
nihilominus,non probare, quod semper, & necessariò fiat suc-
cessiuè nutritio,sed dari casum naturalem,in quo fiat simul, &
in instanti. Et causa deceptionis fuit, quod sibi persuaserint
posse naturaliter paruum corpus æquè approximatum esse a-
genti secundum omnes partes,quod naturalem continet repu-
gnantiam;nam licet per extremas superficies tangere posset vn-
dequaque superficies etiam venæ,aut pori,impossibile est,quod
secundum partes profunditatis sit æquè approximatum, vt 31
probauimus.Quod euidenti experientiâ conuinci potest. Nam
si lignum in medio alicuius ignis proieceris,ita vt per proprias
superficies extremas attingat vndequaque ignem, nullus sanæ
mentis dicere audebit æquè approximatas esse igni omnes par-
tes profunditatis eius,quia euidens est, non æquè distare à su-
perficiebus propriis extremis, quibus tangit ignem: ergo eui-
dens est non æquè distare ab igne; etiam si illum vndequaquè
attingat per easdem extremas superficies. Quod verò paruum
sit lignum,vel magnum nihil refert, cum vtrumque sit eodem
modo diuisibile secundum profunditatem. Vnde sicut magnum
successiuè cōuertet in se ignis,ita & paruum, sed hoc in mino-
ri tempore. Nec minùs euidens est exemplum loci,nam si cor-
pus sit in aëre calidissimo tanquam in loco omni ex parte eum
circumdante: quamuis vndequaque attingeretur abeo secun-
dum superficiem extremam, per quam se tangunt, non tamen
esset æquè approximatum loco secundum partes profunditatis
inter sese comparatas:quia licet centrum huius corporis æqua-
liter distaret ab omni parte circumferentiæ, partes tamen pro-
funditatis proximiores centro versus partem vnam remotiores
essent à circumferentia,facta comparatione per eādem lineam,
quàm aliæ magis distantes ab eodem centro, vt facilè potest
quisque intelligere;quare repugnat æquè approximatas esse in

ordine

ordine ad actionem, & passionem, nisi per penetrationem naturaliter impossibilem. Parem autem esse rationem de alimento, vel sanguine approximato naturali calori per venas, vel poros, quis non videat, & eandem esse rationem de paruo, & magno, quantum ad successiuam conuersionem.

32 Sed licet argumentum factum non adeò efficaciter probaret falsitatem eiusdem secundæ opinionis, posset à posteriori probari hoc modo. Certum est apud Aristotelem, augmentationem esse verè, & propriè motum, & admissum ab authoribus eiusdem opinionis: certum quoque est, motum propriè sumptum ex natura sua esse successiuum apud ipsum, atque etiam ab eisdem concessum: ergo certum est semper fieri successiuè, & in nullo casu posse fieri naturaliter in instanti. Sed certũ est tertiò ab eisdem cõcessum, simul fieri nutritionem, & augmentationem: hoc est, in eadem duratione, ex quibus necessariò sequitur, quod sicut in nullo casu naturali potest fieri augmentatio in instanti, cùm sit motus: nec fieri poterit naturaliter nutritio in instanti in casu aliquo naturali: vel si fieri possit, non erit motus, qui per se est successiuus Et tandem probo, quia eo ipso, quod corpus acquirit maiorem substantiam per nutritionem: necesse est etiam acquirat maiorem quantitatem per augmentationem: sed eo ipso quod acquirit maiorẽ quantitatem, necesse est moueri localiter per extensionem ad maiorem locum, & acquirere maiorem præsentiam localem: motum autem localem repugnat saltem naturaliter simul, vel in instanti fieri, sed semper, & necessariò sit successiuè, & in tempore: ergo de primo ad vltimum, semper, & necessariò debet fieri successiuè, & in tempore nutritio.

Ad primum argumentum primæ opinionis distinguendum est fundamentum, quod ex 1. lib. Phys. præsupponit, nempe, quod viuentia postulent terminum intrinsecum paruitatis, nam via generationis verum est, vt ibidem probauimus: in nutritione verò apertè falsum: nam cum iam præsupponatur anima esse introducta in materia debitæ magnitudinis, & substantia genita cum suis omnibus membris sub magnitudine proportionata in ordine ad opera vitæ exercenda, indifferenter nutriri, & augeri possunt secundum quamlibet partem minimam substantiæ, & quantitatis, & sub minori minima, & sub medietate minimæ, vt probauimus, & ideo successiuè, & in tempore nutriuntur, & augentur, & non simul, vel per minima in instantibus terminatiuis partium temporis.

33 Secundum argumentum difficillimum est in hac materia, & à quibusdam putatur solui non posse ab his, qui tenent, dispositiones cum cæteris accidentibus corporis esse in composito

tamquam

tanquam in subiecto adæquato, & non in sola materia: nam hoc supposito, videtur repugnare, quod nutritio fiat successiuè, quia repugnat incipere per vltimum sui non esse, vt cætera successiua incipiunt. Mihi tamen videtur, non minorem difficultatem habere aduersus eos, qui tenent accidentia esse in materia tanquam in subiecto. Quod vt ostendam, placet afferre, & impugnare duas solutiones, quæ adhibentur ab his. Prima asserit in illo instanti, quod est vltimum non esse nutritionis, non esse completam dispositionem secundum intensionem in aliqua parte alimenti, sed deficere ei aliquem gradum complendum tempore immediatè sequenti. Et cum infertur non posse eodem tempore immediatè compleri dispositionem, & introduci formam viuentis in materia alimenti, negant consequentiam, quia sicut in actionibus instantaneis in eodem instanti, in quo est vltima dispositio, introducitur forma, ita in successiuis potest in eodem tempore produci vltima dispositio in materia, & introduci forma. Hæc tamen solutio falsa est, quod sic probo. Si nutritio successiua est, & incipit per vltimum non esse, verum erit dicere, in hoc instanti non est nutritio, & tempore immediatè sequenti erit: ergo verum quoque erit dicere, nunc est alimentum, & tempore immediato non erit. Ex quo euidenter sequitur, quòd tempore immediato non possit compleri dispositio. Probatur consequentia; quia si verum est tempore immediatè sequenti non esse alimentum: ergo verum quoque erit formam eius esse expulsam, & formam viuentis esse introductam in materia eius; sed forma alimenti expellenda erat, & forma viuentis introducenda per complementum dispositionum; nam ideò non fuit illa expulsa, neque ista introducta in instanti præcedenti, quod fuit vltimum non esse nutritionis, quia non fuit tunc completa dispositio; ergo repugnat, quod eo tempore compleatur, in quo verum est, vnam esse expulsam, & aliam introductam, nam ex hoc sequitur euidenter introductam esse formam sine sufficienti dispositione, & aliam expulsam sine dispositione sufficiente ad eam expellendam, & vtrumque patet esse absurdum. Secundò probatur esse falsam, quia si in eo instanti, quod est vltimum non esse nutritionis, non est completa dispositio secundum intensionem: ergo non potest esse verum, quod immediatè post sit nutritio, & ideo, nec poterit esse successiua, Probatur consequentia, quia si verum est tunc non esse completam dispositionem quoad intensionem: ergo deest illi aliqua pars gradualis intensionis, quam certum est esse diuisibilem; & si diuisibilis est, priùs producetur medietas eius quàm tota, & successiuè quidem, cum sit producenda per mo-

tum

tum alterationis: ergo producetur priùs tempore, quàm tota, & eo tempore, quo producitur, non est completa dispositio, cùm non compleatur per primam medietatem, sed per vtramque:ergo euidẽs est, quod in aliqua parte priori immediati temporis non erit completa dispositio,& ex consequenti nec introducta forma:quare nec verũ erit in eadem parte temporis priori, & immediata esse nutritionem, ex quo sequitur euidenter falsum esse,quòd incipiat per vltimum non esse,cùm falsum sit immediatè post hoc esse, ideo non poterit hęc solutio defendere,quod nutritio sit successiua.Et si dicatur,non esse completam dispositionem in illo instanti,quod est vltimum nõ esse nutritionis,sed deesse illi aliquid intensionis indeterminatum, ita vt verum,sit,in illo instanti non introduci formam alimenti cum tanta intensione dispositionis,bene tamẽ cum qualibet maiori, & ideo immediatè post introduci, quia significatur tempus indeterminatum,& simul tempore introduci formam viuentis,licet priùs natura in genere causę materialis introducatur dispositio sufficiens.Probatur hoc impossibile, quia impossibile est formam substantialẽ introduci,quousque verum sit completam esse dispositionem:sed immediatè post non est verum:ergo nec introduci poterit nec nutritionẽ dari.Minorẽ sic probo,immediatè post completur dispositio successiuè:ergo immediatè post non est verum,quod sit completa.Probatur consequentia, quia repugnat fieri,& factum esse mutationis successiuę omnino esse in eadẽ duratione,vt patet in motu quocumque:sed in tempore est mutatio ipsa,& in instanti terminante idem tempus mutatum esse,quod est terminus eius,& factum esse,vel completum esse termini: repugnat ergo immediatè post esse alterationem successiuam, per quam producitur complementum intensionis indeterminatum,& in eodem tempore esse productum,vel esse completam dispositionem, sed in instanti terminatiuo temporis primo verum est esse productum, ac dispositionem completam, & non ànte illud, quare nec ante illud introduci potest forma,nec dare nutritionem,& consequenter, nec immediatè post illud instans, quod supponitur esse vltimum non esse nutritionis,sed necesse erit dari nutritionem in instanti, in quo primo verum est completam esse dispositionem, nec poterit cum hac solutione defendi successio eius.

34 Secunda solutio aliorum est, in illo instanti, quod est vltimum non esse nutritionis, completam esse dispositionem quoad intensionem, sed deficere ei aliquid diuisibile quoad extensionem;quia dispositio(exempli gratia) intensa vt sex, quæ est sufficiens ad introductionem formæ viuentis, & datur in illo instanti, debet produci in partibus materiæ alimenti, vt in eis

introducatur forma: producitur autem in partibus materiæ immediatè post,& simul introducitur forma viuentis in eisdē partibus,successiuè tamen fit vtrumq; quia priùs producitur vltima dispositio in partibus propinquioribus,& priùs etiam introducitur in eisdem forma,quàm in remotioribus; cum illa producatur,& hęc introducatur simul tēpore,& ideo successiuè potest nutritio fieri.Sed non est minùs falsa hæc solutio,quàm prima; quod sic probo. Si in vltimo non esse nutritionis completa est dispositio secundum intensionem,ergo in illo instanti verū est dicere, quod dispositio sit in materia alimenti, quia in ea producta est per alterationem præcedentem; sed materia alimenti, in qua est talis dispositio completa quoad intensionem est capax formæ viuentis:ergo in eodem instanti introducetur in ea. Probatur consequentia,quia subiectum est capax, & sufficiēter dispositum,& agens approximatum : ergo nihil deest ad introductionem formæ. Quare apertè falsum est, & sine vllo fundamento confictum, dicere expectandam esse extensionem eiusdem dispositionis ad partes materiæ,vt forma introducatur.

Probatur tandem, quia vel sufficiens dispositio quoad intensionem ad introductionem formæ viuentis consistit in indiuisibili, nempe in quinto, vel sexto gradu , & ideo completur in instanti; vel consistit in intensione aliqua diuisibili : si hoc secundum dicatur, falsum est, quòd in eo instanti,quod est vltimum non esse nutritionis , sit primò completa , & immediatè ante non fuerit, sed ante illud instans potuit esse completa , & introduci forma.Si verò dicatur in vltimo nō esse primo compleri,quia consistit in indiuisibili dispositio completa,tunc inquiro,an talis dispositio completa sit in aliquo indiuisibili materiæ alimenti tanquam in subiecto , vel in aliqua parte eius. Et si dicas esse in parte,sequitur primò in eodem instāti introduci in ea parte formam viuentis. Probatur consequentia,quia est capax eiusdē formæ,& sufficienter disposita pro illa.Secundò sequitur,priùs fuisse productam in medietate illius partis,& ideo in ea fuisse iam introductam formam viuentis;quare illud instans,in quo dicitur esse completa non erit vltimum non esse nutritionis,cum ante illud fuerit eadē nutritio.Si verò dicatur esse in solo indiuisibili materiæ;vel illud est primū indiuisibile initiatiuum alimenti,vel terminatiuum , aut continuatiuū alicuius partis eius.Si hoc secundum dicatur,sequitur priùs fuisse productam talem dispositionem in alio indiuisibili proximiori, & consequenter priùs in parte media inter vtrumque indiuisibile,& consequenter iam erit introducta forma viuentis in eadem parte priori per nutritionē.Probatur consequentia,quia agens naturale priùs,& fortiùs agit in proximum, quàm in re-

P

motum. Si verò dicatur illud indiuisibile materiæ alimenti, in quo est sufficiens dispositio quoad intensionem, esse primum initiatiuum eiusdem materiæ, & ideo non fuisse priùs introductam in alio indiuisibili, vel parte eius; sequitur prius, atque in instanti introduci formam viuentis in illo indiuisibili materiæ, quàm in parte, sed introductio formæ viuentis est nutritio, ergo dabitur nutritio in eo instanti; & ideo falsum erit, quod sit vltimum non esse nutritionis. Probatur prima consequentia, quia illud indiuisibile est capax vltimæ dispositionis: ergo est capax formæ. Secundò, sequitur non posse introduci illud indiuisibile complens dispositionem immediatè post in parte materiæ terminata ab eodem indiuisibili materiæ, in quo dicitur primò recipi tanquàm in subiecto; & ideo non posse introduci formam viuentis in eadem parte, nec dari nutritionem immediatè post. Probatur prima cōsequentia, quia vel illud indiuisibile dispositionis introducitur in parte materiæ cū resistentia, & expulsione contrarij, vel sine illa, si hoc secundo modo introducitur: ergo in instāti, sicut lux, & ideo nō immediatè post, quia immediatè post dicit tempus. Deinde, si in instanti producitur: ergo in instanti fit nutritio, quia vltimam dispositionem in subiecto capaci formæ productam naturaliter, & in eadem duratione sequitur introductio formę. Si verò indiuisibile producitur in parte complens dispositionem sufficientem cum resistentia, & expulsione contrarij: ergo successiuè, & in tempore immediato; sed producitur per actionem circa partem alimenti, vt per se est manifestum: ergo immediatè post permanet alimentum in parte materiæ terminata per primum indiuisibile; & consequenter non erit forma viuentis in ea, nec erit substantia partialis producta per nutritionem ex alimento; & tandem non erit nutritio immediatè post. Probatur prima consequentia, quia repugnat in eodem tempore esse formam alimenti, & animam in eadem parte materiæ.

36 His duabus solutionibus refutatis eorum, qui tenent accidentia esse in materia tanquam in subiecto; sequitur solutio aliorum, qui ponunt ea in composito. Qui asserunt in instanti, quod est vltimum non esse nutritionis, non esse completam dispositionem sufficientem ad expellendam formam alimenti, & introducendam animam, neque à dispositionibus tunc existentibus in materia alimenti expelli vnā, & introduci alteram, sed à dispositionibus, quas secum adducit forma viuentis, quæ licet in genere causæ efficientis sint posteriores eadem forma viuentis, sed in genere causæ materialis, hoc est, vt se tenent ex parte materiæ, priores sunt receptione eiusdem formæ in materia, quia priùs est ex parte materiæ expulsio formæ oppositæ,
quam

quam receptio nouæ: priùs est materiam emundari ab illa forma, quàm recipere nouam. Priùs denique materiam disponi, quàm formam recipere, quia non recipitur forma noua, nisi à materia noua emundata, atque disposita: ergo sufficienter expellitur forma alimēti à dispositionibus simul introductis cum forma viuentis in materia eiusdem alimenti; sufficienterque disponitur eadem materia per illas ad eam recipiendam. Quare licet illæ dispositiones, quæ sunt in materia alimenti in vltimo non esse nutritionis, desinant esse immediatè post, expelli potest forma eiusdē alimenti ab aliis aduenientibus cum forma viuētis, eandemque præcedentibus in genere causæ materialis, & ab eisdem disponi eadem materia; licet à præcedentibus non fuerit sufficienter disposita, nec alia expulsa. Huic solutioni fauet D.Thom. 28.q. de veritate art.8. vbi hunc ordinem præcedendi in materia ponit ex parte dispositionū, non solùm in formis supernaturalibus, qualis est gratia iustificationis, sed etiam in naturalibus; & 1.2.q.113.art.8. in formis supernaturalibus.

Hæc tamen solutio licet probabilis sit quantum ad modum 37 præcedendi dispositionum ex parte materiæ, præsertim in formis supernaturalibus: sed hæc sola præcedentia non soluit argumentum propositum, quod sic probo. Primò; quia illæ dispositiones præcedentes in materia alimenti in vltimo non esse nutritionis nō sunt completæ, nec sufficientes ad expellendam formam eiusdem alimenti, & disponendam materiam pro introductione formæ viuentis, vt conceditur, sed immediatè post non possunt compleri, nec sufficientes fieri: ergo nec potest expelli forma alimenti, nec introduci anima. Minor euidens est, quia immediatè post, nec est iam alimentum, nec sunt tales dispositiones in materia; sed desinūt esse cum eodem alimento, in quo erant tanquam in subiecto, vt supponunt sic opinantes: ergo immediatè post non agit calor naturalis circa illam partem alimenti iam non existentem, quare nec potest complere dispositiones illas, nec sufficientes efficere: & ex hoc sequitur immediatè post non introduci formam viuentis in materia, nec expelli formam alimenti, nec fieri nutritionem. Probatur consequentia, quia non est magis disposita, quàm fuit in instanti præcedenti; sed tunc non potuit expelli vna, & introduci altera: ergo nec immediatè post; vel si potest immediatè post, potuit etiam in instanti præcedenti, quia idem in quantum idem & eodem modo se habens semper eodem modo operatur, & semper facit idem.

Secundò, quia calor naturalis non corrumpit alimentum in instanti, quod est vltimum non esse nutritionis: ergo neque in tempore immediatè sequenti; sed non potest introduci anima

in materia eiuſdem alimenti, nec proinde dari nutritio immediatè poſt,niſi corrupto ſimul tempore alimento:ergo non erit verum quod nutritio ſit immediatè poſt;& ex conſequenti,nec incipit per vltimum non eſſe,nec erit ſucceſſiua.Probatur prima conſequentia,quia calor naturalis nō corrumpit ſua actione alimentum toto tempore alterationis præcedentis, nec in inſtanti terminatiuo eiuſdem temporis,quod eſt vltimum non eſſe nutritionis, quia adhuc permanet in illo inſtanti, ſed immediatè poſt non agit in alimentum,quia ſupponitur iam non eſſe:ergo illud non corrumpit, nec proinde dabitur immediatè
38 poſt nutritio.Et ſi dicas corrumpere alimentum,non per actionem quã habeat immediatè poſt circa illud, ſed virtute actionis præcedentis, quam habuit toto tempore alterationis, & in inſtanti terminatiuo eius;probatur hoc eſſe falſum, quia actio præterita non fuit ſufficiens ad corrumpendum alimentum, dum erat præſens, nec diſpoſitio producta per illam potuit præſens expellere diſpoſitionem propriam alimenti, cum qua tunc conſeruata eſt in materia;& conſequenter nec potuit expellere formã eiuſdem alimenti : ergo multò minùs erunt ſufficientes actio præterita, & præterita diſpoſitio, vt earum virtute expellatur forma alimẽti,& corrumpatur alimentũ ipſum immediatè poſt ; & conſequenter, nec vt forma viuentis introducatur in materia,& ſit nutritio. His ſuppoſitis,duabus aſſertionibus explicãda eſt ſumma difficultas huius rei. Et prima aſſertio ſit, nutritionem neceſſariò incipere per vltimum ſui non eſſe,ita vt naturaliter non poſſit incipere per primum eſſe, & ita ſucceſſiuè,atque in tempore fieri,& non in inſtanti,quam probo hac euidenti ratione.Duo tantùm ſunt modi incipiendi omnium rerum, nempe primum eſſe & vltimum non eſſe, ſed nutritio non poteſt incipere per primum ſui eſſe : ergo neceſſe eſt, incipiat per vltimum ſui non eſſe. Minorem ſic probo, per nutritionem extenditur anima ad informandam materiam alimenti, ſed ad hanc informationem non poſtulat certam, aut determinatam quãtitatem,ſicut poſtulauit in prima generatione viuẽtis, ſed ad quamlibet exiguam materiam informandam extẽdi poteſt,cum iam habeat ex prima generatione materiam ſufficientis magnitudinis ad exercendas proprias operationes: ergo ſignata qualibet parte alimenti, verum eſt poſſe ad medietatem eius informandam priùs extendi, & priùs ad medietatem huius medietatis, & ita in infinitum : ſed quælibet pars alimenti diſponitur per alterationem à calore naturali agente vniformiter difformiter,ſicut cætera agentia naturalia, & ideo ſucceſſiuè, ita vt priùs ſit medietas eius ſufficienter diſpoſita, quàm tota : & priùs medietas huius medietatis, & ſic in infinitum;

tum;

tum: ergo necesse est successiuè, & non simul informari anima: & talis informatio est nutritio, cum sit conuersio alimenti in substantiam aliti, ergo necesse est nutritionem non esse totam simul, nec in instanti, sed vnam partem eius post alteram, & ita successiuam, atque in tempore, & consequenter non posse incipere per primum sui esse, sed per vltimum non esse, quod proprius modus est incipiendi successiuorum. Assertio posterior, in illo instanti, quod est vltimum non esse nutritionis, datur quidem vltima dispositio in materia alimenti pro introductione animæ, sed non datur prima pars eiusdem materiæ primò disposita per eam, quæ sit minimum quod sic materiæ sufficienter dispositæ, in qua possit anima simul, atque in eodem instanti introduci. Probatur, atque explicatur ratione, & exemplis, ratione quidem, quia dispositio materiæ pro introductione animæ producitur à calore naturali operante vniformiter, difformiter, & ideo per alterationẽ, quæ est motus per se successiuus: sed neque in illo instanti, nec in tempore vllo succesfiui motus datur certus gradus dispositionis in prima parte subiecti, quæ sit minimum primo dispositum per illum: ergo nec datur in materia alimenti vltimus gradus dispositionis in prima parte eiusdem materiæ, quæ sit primò disposita per illum tanquam minimum, in quo primò productus sit talis gradus, & ex consequenti in quo primò introduci possit anima simultanea introductione, & ideo in instanti, sed solùm datur vltimus gradus eiusdem dispositionis in parte eiusdem materiæ indeterminata, quare non potest habere primum esse in materia, sed per vltimum non esse necessariò introducenda est.

Exemplum autem primum sit calefactionis, per quam producitur calor ab igne in ligno, in qua alteratione accipere possumus instans determinatum, in quo verum sit dicere primo productum esse calorem vt vnum in ligno, non tamen erit verum in eodem instanti, quod talis gradus sit primo productus in aliqua parte determinata eiusdem ligni, quæ sit minimum extensionis eius, sed solùm potest esse verum, quod in eodem instanti sit primò productus talis gradus in aliqua parte eiusdem ligni indeterminata. Et huius ratio est manifesta, quia calor non habet minimum quod sic extensionis in subiecto, in quo sit primò productus, etiam secundum gradum indiuisibilem intensionis, sed signata qualibet parte subiecti verum est primò fuisse productum in minori, sicut nec habet minimum intensionis in eadem parte subiecti: cum, data qualibet parua intensione verum est priùs fuisse productum sub minori. Et si supponamus calorem vt sex esse suffi- 39

cientem dispositionem pro forma ignis, verum erit, quod in instanti aliquo determinato sit primò productus calor, vt sex in ligno, sed non primò in parte aliqua, quæ sit minimum extensionis eiusdem caloris, quia non est dabile tale minimum; quare nec poterit in eodem instanti introduci forma ignis, quia non datur prima pars sufficienter disposita, quæ sit minimum, in quo possit simul, vel in instanti introduci: vnde nec dabitur primum esse eiusdem formæ in materia, sed necesse est, quod idemmet instans sit vltimum non esse suæ introductionis. Pari ergo ratione in illo instanti, quod est vltimum non esse nutritionis, datur quidem alimentum vltimò dispositum pro introductione animæ, sed non datur alimentum primò dispositum, quod sit minimum, in quo primò possit introduci anima, nec proinde simul, aut in instanti, quod est dari vltimam dispositionem in parte alimenti indeterminata. Et ratio est eadem, quia talis dispositio non habet minimum extensionis in subiecto, sicut nec habet minimum intensionis in eadem parte eius, & propterea non habet primum esse in eo, sed vltimum non esse suæ extensionis, & eadem est ratio de introductione animæ: cum debeat fieri secundum exigentiam, & modum dispositionis materiæ, cuius nō datur minimum quod sit primò dispositum sufficienter, in quo simul, & in instanti introduci possit. Datur verò in prima generatione eiusdem viuentis, quod nutritur, vt probauimus in 1. lib. Phys. & hæc est
40 tota ratio propter quam anima in prima generatione viuentis habet primum esse in materia, & generatio ipsa viuentis fit in instanti, & ex opposito, quia non datur minimū in prima generatione non viuentium, nec forma habet primum esse in materia, nec talis generatio fit in instanti, sed in tempore, nec generatio ipsa, nec res genita incipit per primū sui esse, sed vtraque per vltimū non esse, & hoc est secundū exemplum, ex quo satis aperta fit doctrina tradita, nam anima in nutritione non postulat minimū quod sit materiæ alimenti pro sui introductione: cum iam habeat materiā sufficientis magnitudinis ad exercendas proprias operationes ex prima generatione viuentis, & ideo in nullo instanti, nec in tempore vllo nutritionis verū est, dari vltimam dispositionē in aliqua parte determinata, aut minima materiæ alimēti, quæ sit primò disposita sufficienter pro introductione animæ, in qua simul, aut in instanti introducatur, sed solùm potest dari vltima dispositio in materia indeterminata, in qua nō potest simul introduci anima, sed successiuè, & ideo nec datur instans, quod sit primū esse suæ introductionis, sed solum potest dari vltimum non esse, ita vt immediatè post introducatur, quod est in tēpore indeterminato introduci

sicut

ſicut materia ipſa ſufficienter diſpoſita indeterminata eſt.

Et ex hac doctrina conſtat ſolutum eſſe argumentum illud difficile, nam ad formam eius dum quærit, an in illo inſtanti, quod eſt vltimum non eſſe nutritionis, materia alimenti ſit ſufficienter diſpoſita pro introductione animæ, diſtinguendum eſt, nam ſufficiens diſpoſitio in eo inſtanti datur, ſed non datur minimum eiuſdem materiæ primò diſpoſitum per illam, ſed ſolum datur diſpoſitio ſufficiens, vel vltima in parte eiuſdem materiæ, nec minima, nec prima, ſed indeterminata, in qua non poteſt anima ſimul introduci, nec proinde in eodem inſtanti, ſed in tempore immediato, quod indeterminatum eſt, & ideo per vltimum non eſſe, & non per primum. Et ſi dicatur ex hoc ſequi, dari aliquando vltimam diſpoſitionem in materia ſine introductione formæ, ad quam ordinatur, quod videtur abſurdum: reſpódeo, dari quidem, non tamen in menſura adæquata introductioni naturali eius, ſed in menſura inadæquata, in qua repugnat naturaliter introduci, ſicut repugnat introduci ſimul, & illud quidem abſurdum eſſet, hoc verò abſurdum non eſt, ſed neceſſarium.

Ad vltimum argumentum ſolet reſponderi, alimentum deſinere per vltimum ſui eſſe, non abſolutè, ſed ſub determinata quantitate, vel quod aliis verbis dici ſolet, alimentum deſinere per vltimum ſui eſſe, non abſolutè, ſed vt tantùm; hoc eſt, vt digitale, vel quid ſimile, quia non eſt verũ quod immediatè poſt, non ſit, niſi in ea quantitate, in quam conuerſum erit in ſubſtantiam aliti. Sub determinata verò quantitate deſinere, eſt quaſi deſinere ſub modo indiuiſibili, quia alimentum eſſe, vel non eſſe vt tantùm, modum indiuiſibilem extenſionis dicit; ſicut calorem eſſe tantum, vel ſub tali gradu dicit modum indiuiſibilem intenſionis eius: indiuiſibilia verò, vel ea, quæ habent modum indiuiſibilem vt talia, per vltimum eſſe deſinũt; vt patet de indiuiſib:libus motus, & temporis ex 6. lib. Phyſ. Hæc tamen doctrina videtur mihi falſa, & minùs neceſſaria ad ſolutionem argumenti. Probatur eſſe falſam, quia nutritio incipit per vltimum non eſſe; ergo verum eſt, nunc non eſſe, & immediatè poſt eſſe; ſed immediatè poſt non dicit inſtans temporis, ſed tempus; nec dicit determinatum tempus, ſed quaſi tempus ſingulare ſub indiuiduo vago. Cuius ratio eſt manifeſta, quia non datur prima pars temporis poſt hoc inſtans, neque primum tempus: cum tempus quodlibet ſit diuiſibile in infinitũ, ſed in tempore indeterminato non producitur niſi aliquid etiam indeterminatum; ergo repugnat, quod immediatè poſt producatur determinata pars ſubſtantiæ viuentis, in qua ſit alimentum conuerſum, & conſequenter repugnat alimentum de- 41

ſinere immediatè poſt ſub quantitate determinata, ſed ſolùm poteſt deſinere ſub quadam ratione indeterminata, ſicut incipit ſubſtantia viuentis, in quam conuertitur. Quare falſum eſt etiam, quod deſinat ſub modo indiuiſibili, quin potius neceſſariò debet deſinere ſub modo diuiſibili, quia non datur prima pars deſinens, ſed quacumque data, datur alia prius deſinens: ergo nec datur primum alimentum deſinens, ſicut nec datur prima ſubſtantia viuens. Quorum ratio eſt, quia nec datur primum tempus, in quo incipiat vnum, & deſinat alterum, nec prima pars nutritionis, per quam producatur prima pars viuentis, & conſequenter nec prima pars corruptionis alimenti.

42 Probatur ſecundum, quòd prædicta doctrina non ſit neceſſaria ad ſolutionem argumenti, quia bene poteſt ſine illa ſolui, concedendo, quòd alimentum abſolutè deſinit per vltimum ſui eſſe; ex quo nullum ſequitur inconueniens; nam ſolùm poſſet ſequi vnum è duobus, vt 6. Phyſ. vidimus, nempe quod dentur duo inſtantia immediata, vel materia ſine forma pro aliquo tempore; ſed inconuenientia hæc ſolùm ſequuntur ex eo, quod res materialis deſinat per vltimum eſſe, dum ea ad cuius productionem ſequitur deſitio eius, incipit per primum ſui eſſe, non verò ſi incipiat per vltimum non eſſe: quod hoc argumento probari poteſt. Nam cum primum eſſe rei ſit inſtans, in quo primò eſt, vel hoc inſtans erit immediatum alteri inſtanti, quod eſt vltimum eſſe deſitionis rei, quæ corrumpitur, vel mediatum, ſi immediatum, dabuntur duo inſtantia immediata, quod repugnat; ſi verò ſit mediatum, cùm ſit primum eſſe formæ incipientis in materia; ſequitur tempore immediatè præcedenti, quod intercedit inter vtrumque inſtans, non fuiſſe in materia; ſed nec fuit eodem tempore in materia forma rei, quæ corrumpitur, quia idem tempus eſt poſt vltimum inſtans, in quo fuit, & ideo in eodem tempore verum eſt iam non eſſe, & conſequenter formam eius non eſſe in materia ſed materiam in tali tempore eſſe ſine vtraque forma. Quod verò nihil horum ſequatur, ſi res ad cuius productionem deſinit, incipiat per vltimum ſui non eſſe; euidenter poteſt probari, quia dum res ad cuius inceptionem deſinit, incipit per vltimum ſui non eſſe, nõ datur inſtans, in quo primò ſit, ſed incipit eſſe tempore ſequenti, cum verum ſit, nunc non eſſe, & immediatè poſt eſſe; nam immediatè poſt non dicit inſtans temporis, ſed tempus immediatè futurum: ergo non dabuntur duo inſtantia immediata, nec etiam materia ſine forma, quia toto tempore immediato, in quo verum eſt dicere non eſſe illud, quod deſinit per vltimum ſui eſſe, & conſequenter non eſſe formam eius in materia, verum eſt etiam, quod in eadem materia ſit forma eiuſdem rei

ad

ad cuius inceptionem desinit. Et vt in eadem nutritione assignemus exemplum, sicut verum est nunc esse alimentum, & immediatè post non esse, & ex consequenti non esse formam eius in materia, verùm est etiam eodem tempore immediato esse substantiam viuentem per nutritionem productam, cum incipiat per vltimum non esse, & ideo animam tunc informare materiam alimenti, à qua fuit expulsa eius forma; & ita soluitur argumentum sine illa distinctione refutata, & sine vllo incommodo, quia vniuersaliter verum est, rem quamlibet materialem, siue sit substantia, vel accidens, absolutè, & sine additione desinere per vltimũ sui esse, quotiescumque res alia, ad cuius inceptionem, vel productionem desinit, producitur, vel incipit per vltimum sui non esse. Doctrina autem illa ex 6. lib. Phys. ab Aristotele, & ab omnibus approbata, quod res materiales, ac diuisibiles non possunt naturaliter desinere per vltimum sui esse, sed necessariò per primum nõ esse, intelligi debet cum hac limitatione; nempe, quando res aliæ, ad quarum productionem, vel inceptionem desinunt, producuntur, vel incipiunt per primum sui esse; nam si non intelligatur sine tali limitatione, magna ex parte erit falsa, vt probauimus.

QVÆSTIO IIII.

An nutritio sit continua?

DVplicem sensum habere potest id, quod quærimus, an nutritio sit continua? Prior est, an à principio vitæ vsque ad 43
finem incessanter fiat, & absque vlla interruptione, quemadmodum motus cœli à principio, quo cœlum factum est, vsque ad diem iudicij, sic est continuus, vt numquam interrumpatur. Secundus sensus est, an licet interrumpatur aliquando, sicut interrumpitur alteratio, & motus localis inferiorum corporum, dum tamen fit, tempore continuo fiat sicut alteratio, & motus localis, vel non fiat in tempore continuo, sed solùm in quibusdam instantibus terminantibus tempus alterationis, per quam disponitur alimentum; ita vt hoc tempore disponatur aliqua pars, & in instanti terminante illud conuertatur, & fiat nutritio, & tempore sequente disponatur pars alia, & in instanti terminatiuo eius conuertatur; sicque de reliquis; si enim hoc modo fiat, non erit continua; sicut neque instantia temporis in quo fit, sunt continua. Et quæstio præcipuè procedit, & primò disputabitur in hoc secundo sensu; deinde aliquid etiam de primo sensu dicemus; & sicut procedit de nutritione, sic etiam de augmentatione, cum notum sit eodem modo fieri.

Prima opinio asserit, nutritionem non esse continuam in primo, nec in secundo sensu, quia non fit in tempore, sed in

stantibus discontinuis per minima, vt explicatum est. Ita Toletus, & Pomponatius, qui vtrumque asserunt, videlicet nec nutritionem esse successiuam, vt retulimus quæstione precedente, nec esse continuam, sed fieri in instantibus discretis per minima, & non in tempore, & citant pro se plures alios, vt vidimus. Probant testimonio Aristotelis 8. lib. Physic. textu 23.
44 vbi de diminutione docet non fieri continuè; & probat exemplo guttarum cadentium supra lapidem, & eam excauantium, non quidem continuè, ita vt si particula extracta sit aliquo tempore, dimidium eius extractum sit in dimidio eiusdem temporis, vel saltem aliqua pars eius, sed sic fieri extractionem, vt per tempus aliquod nihil extrahant guttæ cadentes, sed solùm disponant ad extractionem, & alia gutta superueniens integram particulam simul, & quasi vno ictu extrahat; & eodem modo ait fieri diminutionem viuentis corporis, vt tempore aliquo disponatur aliqua pars corporis viuentis, & in fine illius temporis corrumpatur, vel à corpore extrahatur, fiatque diminutio, quod est simul, & in instantibus fieri per minimas partes dispositas tempore præcedente, in quo asserit nihil extrahi, sed partem extrahendam in fine illius temporis disponi, vt extrahi possit. Et cum eadem sit ratio de diminutione, & augmentatione, atque etiam de nutritione, quia eodem modo fiunt omnes, videtur expresse tenere Aristoteles, quod non fiant in tempore, nec successiuè, sed simul, & in instantibus terminantibus tempus alterationis, per quam disponitur alimentum, & consequenter non continuè, sicut instantia non sunt continua, sed quodammodo discreta. Probari etiam potest tribus illis argumentis, quibus probatum est quæstione præcedenti nutritionem non esse successiuam, quia si successiua non est, euidenter sequitur non esse continuam. Sed probatur hac ratione particulari, quia nutritio est conuersio alimenti in substantiam aliti virtute caloris naturalis facta, sed priùs quam conuertatur alimentum, debet disponi per alterationem factam circa ipsum ab eodem calore naturali; toto autem tempore, quo disponitur, non conuertitur, immo nec conuerti potest, quia calor naturalis occupatus in disponendo, non potest simul occupari in conuersione alimenti, nec illud conuertere, quousque sit dispositum: ergo non fit vlla conuersio vsque ad finem temporis terminantis alterationem, nec vlla nutritio, quare nec fieri potest continuè, cum interrumpatur toto tempore alterationis.

45 Secunda opinio asserit nutritionem esse continuam in secundo sensu, quia non fit in instantibus temporis, sed in tempore aliquo continuo, sicut alteratio, & motus localis. Hæc

est

est communis, & vera, quam tenet D.Thom.5.par. quæst.33. art.1. Marsil.1. lib. de Generatione quæst. 14. Albertus Saxoniæ, ibidem quæst. 13. Venetus in summa de generatione cap.17.Sotus 1.lib. Phys.quæst.4. Pererius lib.14. suæ Philosophiæ cap.2.Iandun.8.lib.Phys.quæst.7. & moderni ferè omnes. Et probatur ex doctrina Aristotelis 5. lib. Phys. cap.2. vbi docet augmentationem, & diminutionem esse motus propriè, & per se ad maiorem, & minorem quantitatem; sed motus propriè sumptus est continuus, vt testatur ipse 3.lib.Physic.in principio: ergo augmentatio, & diminutio sunt motus continui; sed eodem prorsus tempore, quo fiunt motus isti, fit nutritio, quæ est quasi fundamentum augmentationis: ergo est mutatio in tempore continuo facta, quod est esse continuam. Probatur deinde ratione. Nutritio sequitur alterationem, & dispositionem alimenti, quia eo ipso, quo dispositum est, conuertitur in substantiam aliti, sed alteratio, atque etiam dispositio alimenti est continua: ergo continua erit conuersio eius, in qua consistit nutritio. Probatur minor, quia calor naturalis disponens alimentum per alterationem, est agens naturale; sed agens naturale agit in passum sibi approximatum vniformiter difformiter, hoc est in totum simul, quod sibi est approximatum, non tamen æqualiter in omnes partes eius, sed priùs, & fortiùs, ac perfectiùs in proximiores, quàm in magis distantes: ergo calor naturalis hoc modo agit in alimentum, & singulas partes eius, quod est motu continuo agere, & motu continuo eas disponere; conuersio autem alimenti in substantiam aliti fit secundum modum dispositionis eius: ergo sicut alteratio fit continuè per partes alimenti, ita vt proximiores disponantur priùs, atque perfectiùs, & posteriùs magis distantes; ita conuersio eiusdem alimenti secundum suas partes fiet successiue. Quod etiam probari potest exemplo flammæ, quæ continuè nutritur per conuersionem olei in propriam substantiam, nam eodem modo fit nutritio viuentis corporis ex alimento, virtute caloris naturalis conuerso in propriam substantiam.

Ad testimonium Aristotelis respondetur eodem modo loqui eo loco de augmentatione, ac de cæteris duobus motibus, nempe alteratione, & latione; de quibus probat non esse continuos, sed solam lationem circularem inter omnes motus continuam esse posse, hoc est perpetuam sine initio, & fine; & nunquam interruptam, in hoc enim sensu de motu continuo loquitur, non in eo in quo nos quæstionem agitamus de continuatione nutritionis; concedimus ergo non esse continuam in eo sensu, in quo loquitur Aristoteles, sicut nec alteratio, aut 46

motus

motus localis rectus; sed negamus non esse continuam, ita vt tempore aliquo continuo fiat, & non in solis instantibus per minima. Ita enim esse continuam augmentationem, & consequenter nutritionem docuit expresse Aristoteles 3. & 5. lib. Physicor. locis superius citatis. Similitudo verò excauationis lapidis à guttulis cadentibus, quam eodem loco tradit Aristoteles, optima est, in eo tenens, quòd sicut extractio alicuius particulæ non fit, quousque fuerit disposita per guttas præcedentes quodammodo mollificantes lapidem; nec fit æqualiter in toto tempore, & singulis partibus eius, ita vt si in aliquo tempore extrahitur aliqua particula, in dimidio illius temporis, extrahatur medietas eius; sed tempore aliquo extrahitur tota, & in parte illius temporis nihil, quod est quodammodo simul extrahi; ita conuersio alimenti fit quidem in tempore, sed non æqualiter, aut vniformiter, ita vt si in aliquo tempore aliqua pars conuertatur, in medietate eiusdem temporis conuertatur medietas; sed vniformiter difformiter secundum modum dispositionis, ita vt plus conuertatur in aliqua parte temporis, quàm in alia. Itaque conuersio partis alimenti non fit, quousque fuerit disposita per actionem caloris naturalis. Ex quo non sequitur in instanti fieri, sicut nec fit in instanti extractio particulæ ex lapide, sed in tempore, cum sit motus localis: ita ergo fit nutritio simul quidem per omnes partes viuentis corporis, vt inferius ostendetur, sed successiuè, & continuè in quacumque, quia prius conuertuntur partes proximiores alimenti in singulis partibus viuentis, quàm magis distantes, vt ex modo, quo fit nutritio in 1. quæst. huius tractatus explicato, facilè intelligitur.

47 Argumenta verò contra successionem nutritionis iam sunt soluta quæstione præcedenti, & eisdem modis soluenda sunt in quantum procedunt contra continuationem eius: si enim non probant in instanti fieri, nec probabunt quòd non fiat continuè; quia ex successione euidenter sequitur cõtinuitas. Ad aliud verò nunc additum distinguenda est minor, quod per totum tempus, quo disponitur alimentum, non possit conuerti, nam si de eadem parte, quæ disponitur, intelligatur, vera est; sed quamuis illa non conuertatur, conuerti poterit proximior iam disposita, & sicut disposita est per motum continuum, ita per continuam conuersionem transmutatur in substantiam aliti. Quòd verò dicitur calorem naturalem non posse eodem tempore disponere alimentum, & conuertere illud, eadem distinctione soluitur; nam de eadem parte verum est, de diuersis falsum: quare non probatur continuam esse non posse conuersionem alimenti, nec nutritionem ex ea factam.

Dubium

Dubium de secundo sensu quæstionis, an semper fiat nutritio?

Restat aliquid dicamus de secundo sensu quæstionis, videlicet, an necesse sit viuens nutriri toto tempore vitæ absque vlla prorsus interruptione per conuersioné alimenti numquam interruptam, vel dari possit tempus aliquod, in quo nulla fiat conuersio alimenti, nec nutriatur corpus. Et videtur numquam interrumpi nutritionem; quod sic probo. Quia numquam cessat actio caloris naturalis, per quam disponitur alimentum; neque vmquam deest alimentum, quod disponatur: ergo absque vlla interruptione fit dispositio, ita vt priùs, atque perfectiùs disponantur partes proximiores eius, deinde remotiores; omnes tamen motu successiuo, atque continuo vniformiter difformiter, vt patet in flamma continuè agens circa oleum; & ideo continuè illud conuertens: ergo necesse est semper fieri nutritionem, quæ sequitur naturaliter dispositionem alimenti. Antecedens probatur, quantum ad eam partem, quæ asserit numquam deficere alimentum, quia vltimum alimentum disponendum, & conuertendum est sanguis; sed nunquam deficit sanguis, quamdiu animal viuit; ergo numquam deficiet actio caloris naturalis circa illum: quare numquam deficiet dispositio, numquam deficiet conuersio, atque nutritio. Pro solutione huius dubij tria dicenda sunt. Primum est, conuersionem alimenti in substantiam aliti, & consequenter nutritionem non esse operationem sic præcisè necessariam ad vitam, vt eo ipso, quod pro aliquo tempore cesset, necesse sit viuens perire, sed posse naturaliter pro aliquo tempore in vita conseruari sine vlla conuersione vel nutritione. Hoc est ita certum, vt probari possit euidenti ratione: quia euidens est hominem in primo instanti, in quo generatur, nutriri non posse, quia nondum sumpsit alimentum, nec etiam si haberet approximatum, posset illud in instanti alterare, atque disponere, quia alteratio fit successiuè, & in tempore; ergo indiget tempore sequente ad sumendum cibum, cumque alterandum, ac disponendum; quo tempore etiam est euidens non dari vllam conuersionem, & ideo necesse est concedere, quòd sine operatione nutritionis conseruetur; quare non est præcisè necessaria ad vitam conseruandam. Secundò, dicimus, valdè probabile esse, quòd non semper fiat conuersio alimenti, nec semper nutriatur viuens, sed pro aliquo tempore interrumpatur nutritio: ita videtur sentire D.Thomas 2.2. quæstione 24. artic. 7. his verbis *Augmentum corporale in animalibus, & plantis non est motus continuus, ita scilicet, quod si aliquid tantùm augetur in tanto tempore,* 48

pore, necesse sit, quòd proportionaliter in qualibet parte illius temporis aliquid augeatur, sicut contingit in motu locali: sed per aliquod tempus natura operatur disponens ad augmentum, & nihil augens actu, & postmodum producit in effectum id, ad quod disposuerat augendo ipsum animal, vel plantam in actu, &c. Quibus licet de sola augmentatione loquatur expresse, docet tamen, aliquo tempore eiusdem augmenti, naturam solum disponere alimentum, & postea illud conuertere. Ita etiam videtur sentire Aristoteles 8. libro Physicor. text. 33. vbi docet ita fieri diminutionem viuentis, vt non necesse sit quolibet tempore aliquam partem substantiæ amittere, sicut non est necesse quolibet tempore aliquam partem lapidis extrahere guttas aquæ cadentes; sed constat eodem modo fieri diminutionem, augmẽtationem, & nutritionem: ergo de omnibus sentit Aristoteles, aliquibus temporibus interrumpi.

49 Probatur etiam ratione, quia ad conuersionem duo requiruntur, nempe calorem naturalem esse bene dispositum ad agendum circa alimentum, atque etiam alimentum aptum ad conuersionem ei approximatum; sed vtrumque potest deficere naturaliter: ergo naturaliter potest nutritio interrumpi pro aliquo tempore. Probatur minor; quia calor naturalis non minùs subditur morbis, quàm cætera membra, & partes corporis: ergo sicut membrum quodcumque potest tali morbo affici, vt motus eius omnino impediatur, ita calor naturalis potest morbo aliquo debilitari, vel alio modo impediri à sua operatione; ita vt per aliquod tempus agere non possit, vel adeo remissè, atque imperfectè, vt non possit alimentum perfectè, disponere, neque illud conuertere. Nec minùs est certum contingere posse, quòd calor naturalis per magnam ciborum assumptorum congeriem impediatur, & penè obruatur, & per aliquod tempus non possit dare operam conuersioni, nec dispositioni alimenti, & in vtroque casu cessabit prorsus nutritio. Ex parte etiam eiusdem alimenti potest impediri conuersio, si ineptum sit ad conuersionem, vel certè difficile possit disponi, & conuerti, nam tunc necesse est pro aliquo tempore cessare conuersionem. Aliquando etiam potest cibus omnino deficere, vel non posse vllo modo sumi ab infirmo, & etiam tunc cessabit nutritio ob defectum alimenti.

50 Secundò probatur, quia licet calor naturalis continua operatione, & numquam interrupta ageret circa alimentum, non est tamen naturaliter possibile, alimenta omnia, neque partes omnes eiusdem alimenti adeò vniformes esse, vt æquali tempore disponantur, sed quædam citius, alię tardiùs disponuntur, etiamsi omnes æqualem habeant approximationem successiuam,

uam, ita vt vnum sit post aliā eodē modo approximata: ergo non sequitur statim post conuersionem vnius partis magis accommodatæ ad conuersionem conuerti alteram, ei proximam minus aptam, sed necesse erit per aliquod tempus expectare, vt completa sit dispositio eius, & pro hoc medio tempore cessabunt conuersio, & nutritio, vt Aristoteles, & D. Thomas docent.

Ad argumentum negandum est antecedens, quòd numquam deficiat alimentum. Et cum dicitur, sanguinem esse vltimum alimentum, distinguendum est; quia non quicumque sanguis est conueniens alimentum, sed ille, qui ex cibo assumpto præparatur, præter quem datur alius, qui pro consistentia, & conseruatione humorum, & spirituum vitalium, ac totius corporis in venis, & arteriis, atque etiam in poris residet, & iste non est conueniens alimentum corporis, nec conuersioni, aut nutritioni deseruit. Quod ex eo probari potest à posteriori, quia dū per multum tempus viuens non assumit cibum, consumuntur actione caloris naturalis partes propriæ corporis viuentis remanente adhuc sanguine in arteriis, venis, & poris, quia experientia constat posse adhuc ab eo extrahi per venas: ergo signum est calorem naturalem circa hunc sanguinem non agere. Nam si circa illum ageret, faciliùs, atque etiam priùs illum prorsus consumeret, quàm carnem. Ex quibus sequitur non semper fieri conuersionem, nec semper adesse alimentum, licet semper adsit sanguis.

QVÆSTIO V.

An materia alimenti priùs vniatur materiæ corporis viuentis, quàm fiat conuersio, vel nutritio; aut simul ac fit, vniatur?

QVæstio hæc à solis iunioribus tractatur, & prima opinio 51 eorum tenet materiam sanguinis priùs vniri materiæ corporis viuentis, quàm fiat conuersio eius in substantiam aliti, non quidem priùs duratione temporis, sed in instanti, ita vt in instanti initiatiuo conuersionis, vel nutritionis, quod est vltimum non esse eiusdem nutritionis, fiat vnio, vel continuatio vnius materiæ cum alterā. Probant hoc argumento. Vnio materiæ alimenti est quasi approximatio eius, vt possit virtus naturalis eiusdem agentis educere formam de potentia eius, vel propriam extendere ad eam informandam; sed approximatio agentis ad passum debet præsupponi actioni eius: ergo priùs debet continuari materia sanguinis cum corpore viuenti, quàm recipiat formam: continuatio autem fit medio quodam indiuisibili producto: ergo debet fieri in instanti. Probatur cōsequentia; quia productio indiuisibilis non habentis partes simul debet

bet fieri,& proinde in instanti.Conuersio denique,aut nutritio incipit tempore sequenti: quare necesse est, quòd in instanti præcedenti idem tempus, quod est vltimum non esse eiusdem conuersionis,fiat continuatio materiæ.Secundò potest probari, quia non potest naturaliter vna forma informare duas materias diuersas,aut discōtinuas,sed eo ipso,quòd manus,vel brachium separatur ab homine, desinit informari ab anima:ergo non potest materia sanguinis informari ab anima, vt fiat conuersio eiusdem sanguinis in substantiam aliti, nisi priùs continuetur cum materia corporis viuentis; continuatio verò simul fit, vt probauimus: ergo in aliquo instanti præcedente tempus conuersionis fieri debet.

52 Secunda opinio asserit nō priùs duratione temporis,nec instantis fieri continuationem materiæ sanguinis cum corpore viuente,sed simul duratione,priùs tamen natura. Itaque eodem prorsus tempore, quo fit conuersio, vel nutritio incipiens per vltimum sui non esse,fit etiam continuatio materiæ, & eodem modo incipit, sed priùs natura, quia vnio, vel approximatio agentis ad passum ordine naturæ præsupponitur actioni eius; tanquam causa sine qua non.

Sed hæc sententia duabus viis defenditur à diuersis; quidam enim ideo reputant impossibile,quod priùs tempore,vel instāti fiat continuatio materiæ sanguinis cum corpore viuente,quia cum sanguis non informetur anima, vel certè non informetur secundum gradum specificum, sed specie distinguatur à corpore viuente, non potest continuari cum materia eiusdem corporis viuentis,priusquam informetur eadem anima,& fiat eiusdem speciei, quia ea, quæ distinguntur specie, continuari non possunt,nō solùm secundū formas specie differentes, sed etiam secundum materias, ita vt eadem numero materia secundum diuersas partes informetur diuersis formis secundum speciem. Ita Sotus 5.lib.Phys.q.3.ad 8.Fonseca 5.Metaph. c. 4.q.3 & alij ex iunioribus.Probant testimonio Arist. 5.lib.Phys.text.39.vbi docet expressè,quod ea, quæ differunt specie,non possunt continuari.Probant deinde ratione,quia si cōtinuatur sanguis cum corpore viuēte, priusquam informetur anima:ergo datur vnum indiuisibile commune vtriq; materiæ,nam continua sunt, quorum vltima sunt vnū, sed hoc repugnat:ergo repugnabit etiam talis continuatio. Probatur minor quia indiuisibile illud materiæ,quo continuantur, aliqua forma debet informari, ne detur materia,etiā indiuisibilis sine vlla forma:sed nō est maior ratio ob quam informetur anima, quàm forma sanguinis: ergo à neutra,vel ab vtraque simul informatur,& vtrumque patet esse impossibile;quare impossibilis quoque erit talis continuatio.

Alij

Alij verò ex iunioribus falsum reputant hunc modum defendendi hanc sententiam, quia existimant non repugnare naturaliter, quod continuentur ea, quę sunt diuersæ speciei, nisi in quantum diuersæ speciei sunt; & cum diuersitatem specificam non efficiant materia, neque quantitas; sed formæ substantiales, asserunt continuari posse secundum materiam, & quantitatem, licet non possint continuari secundum formas substantiales, quæ cum sint diuersæ speciei, repugnat vltima earũ esse vnum; vnde cum sanguis non distinguatur specie à corpore viuente ratione materiæ, vel quantitatis, sed solùm ratione formæ substantialis, dicunt non repugnare, quòd per materiam, & quantitatem continuentur; & ideo ex hac parte posse fieri continuationem priùs tempore, vel instanti, quàm fiat conuersio, vt affirmat prima opinio. Ita sentiunt de continuatione eorum, quæ distinguuntur specie. Albertus Saxoniæ 5. lib. Phys. quæst. 5. ad 2. Vallesius controuersia 31. ad Tyrones, Toletus 5. Phys. qu. 3. ad 3. & cum his nonnulli ex recentioribus, quibus videtur fauere D. Th. 3. p. quæst. 77. art. 8. ad 2. vbi docet, quòd si vino consecrato admisceatur alius liquor diuersus, poterit nihilominus ex vtroque fieri vna dimensio secundum continuationem quantitatis, licet non fiat vna, secundum modum essendi, quia vna pars illius dimensionis erit sine subiecto, alia verò erit in subiecto. Et addit: *Quod si aliquod corpus fiat ex duobus metallis erit, vnum corpus secundum rationem quantitatis, non tamen vnum secundum speciem naturæ.* Quibus verbis concedit ea, quę differunt specie posse continuari saltem secundum quantitatem. 53

Sed probant primò experientia, quia non est intelligibile, quòd pars sicca eiusdem rami sit discontinuata à parte viridi, quia si discontinuata esset, eadem ratione esset diuisa, ac separata ab ea, atque adeo distincta numero; sed est eadem numero: ergo continua. Euidens est consequentia, quia vnum continuum, & vnum numero idem sunt. Sed probatur minor, quia mouentur eodem numero motu, vt patet; ergo sunt idem numero saltem secundum quantitatem per continuationem. Experientia etiam constat pedes hominis, & quasdam alias partes eius extremas priùs tempore vita destitui; & tamen nemo dicit tunc esse separatas à corpore, sed verè continuari cum aliis partibus: ergo non repugnat continuari secundum quantitatem ea, quæ specie differunt. Sed quòd non repugnet continuari secundum materiam, probant exemplo: quia non repugnat duas formas accidentales specie diuersas informare idem numero subiectum, etiam secundum easdem partes, vt patet de calore, & albedine; ergo nec repugnabit duas formas substantiales specie diuersas, quales sunt forma sanguinis, & anima, in- 54

informare eamdem materiã continuã secundũ partes diuersas.

Refutato verò hoc modo defendendi duo asserunt. Primum, non fieri continuationem materiæ priùs duratione, sed solùm priùs natura. Et prima ratio, qua id probant, præsupponit duo. Primum est, materiam, & formam diuisibilem habere proprias partes integrantes substantiales, & propria etiam indiuisibilia substantialia. Secundum, quod dum diuiditur continuum in duas partes, corrumpitur continuatiuum, non solùm quantitatis, sed etiam materiæ, & formæ, quo continuabantur, & producuntur de nouo duo indiuisibilia terminatiua vtriusque materiæ, & formæ: dum verò duo continua priùs inter se diuisa continuantur, ex opposito corrumpuntur duo terminatiua vtriusq; materiæ, & formæ, & producitur vnum indiuisibile continuatiuum vtriusque materiæ, & aliud continuatiuum vtriusque formæ. Quibus suppositi sic procedit ratio;

55 Si priùs tempore, vel instanti vniatur materia alimẽti materiæ viuentis per continuationem, sequitur in tali vnione corrumpi indiuisibile terminatiuum formæ viuentis, sine productione continuatiui eiusdem formæ; immo simul cum productione alterius terminatiui eiusdem formæ omnino similis corrupto, quod experientia constat in nulla alia continuatione diuersarum rerum contingere. Probatur consequentia, quia non possunt continuari materia alimenti, & materia corporis viuentis, nisi corruptis terminatiuis vtriusque, & producto indiuisibili eas continuante: sed corruptis terminatiuis vtriusque materię, necesse est corrumpi indiuisibilia terminatiua formarũ, à quibus informabantur: (loquimur enim de formis corruptibilibus; ac diuisibilibus dependentibus à materia) ergo necesse est corrumpi indiuisibile terminatiuum formæ viuentis, & sine productione continuatiui: quia forma alimenti, & viuentis non possunt in eodem tempore continuationis materiæ continuari; cum permaneant specie distinctæ: ergo corrumpitur indiuisibile terminatiuum formæ viuentis, sine productione continuatiui eiusdem formæ. Et necesse est etiam produci aliud indiuisibile terminatiuũ eiusdem formæ omnino simile; quod sic probatur: quia indiuisibile continuatiuum vtriusque materiæ producitur per continuationem: ergo necesse est produci indiuisibile formæ, quo informetur: vel manebit indiuisibile materiæ sine vlla forma. Illud autẽ indiuisibile formæ necessariò producendum est terminatiuum formæ viuentis, à qua potius, quàm à forma alimenti informatur, vt statim dicemus.

56 Secundò dicunt, continuationem hanc materiæ sanguinis cum materia viuentis prius tantum natura factam, semel tantùm fieri, nempe dum viuens incipit nutriri post primam generationem,

nerationem, & per continuationem tunc factam permanere totum ſanguinem continuatum cum corpore viuente ſecundum materiam, & quantitatem, quamuis diſcontinuatam ſecundum formam. Itaque non eſt neceſſarium, quod ſemper ac fit nutritio,& conuerſio alicuius partis proportionalis alimenti,vel ſanguinis in ſubſtantiam viuentis,fiat noua continuatio illius partis alimenti,vel ſanguinis, quæ conuertitur cum ſubſtantia viuentis, ſed per illam continuationem in principio nutritionis factam iam totum ſanguinem,& omnes eius partes permanere continuas.Probant primò,quia ſi quælibet pars ſanguinis,quæ conuertitur, non erat continuata cum corpore viuente,ſed de nouo continuatur : ergo diſcontinuata erat ab eo; quare non poteſt de nouo continuari cum eodem viuente,niſi ſimul diſcontinuetur à reliquis partibus eiuſdem ſanguinis:ſed partes proportionales ſanguinis, quæ conuertuntur per quamlibet partem nutritionis ſunt actu infinitæ : ergo debent fieri infinitæ continuationes, & diſcontinuationes in qualibet nutritione;quòd videtur incredibile, & non neceſſarium, & ideo nullo modo admittendum, cum ſufficiat prima continuatio abſque vlla diſcontinuatione. Secundò, quia ſi tales diſcontinuationes partium admittantur, ſequitur continuum diuidi in omnem partem, quod repugnat. Probatur conſequentia, quia per quamlibet partem nutritionis conuertitur aliqua pars ſanguinis : ergo conuertuntur omnes partes proportionales eius actu infinitæ,& quælibet diſcontinuatur ab alia per conuerſionem ; ergo quælibet diuiditur, ac ſeparatur realiter ab aliis,& dantur ſeparationes actu infinitæ:ergo ſequitur, ſanguinem in infinitum eſſe diuiſum, atque adeò in omnem partem.

Noſtra ſententia valdè diuerſa eſt ab his,& explicatur tribus 57 aſſertionibus. Prima eſt,ſanguis non eſt continuus cum carne, & aliis partibus corporis viuentis, ſed quamdiu manet ſub forma ſanguinis diſcontinuus eſt ab eis,etiã ſecundum materiam, & quantitatem. Hæc eſt cõtra vltimam ſententiam iuniorum, & quæ non eſt probanda à nobis ex communi repugnantia continuationis ſecundum quantitatem rerum diuerſæ ſpeciei, vt probarunt Sotus, & Fonſeca, quia valde probabile eſt vniuerſaliter loquendo id non repugnare, ſed ex repugnantia ſpeciali continuationis ſanguinis cum partibus viuentis, vt cum carne,oſſibus, & aliis,de qua forma noſtra aſſertio expreſſa eſt apud Ariſtotelem 2.lib.de partibus animalium cap.3. ad finem his verbis : *Non enim ſanguis continuus carni, neque cognatus eſt, ſed in corde, ac venis, quaſi vaſis continetur.* Quibus non docet eſſe diſcontinuum propter diuerſitatem formæ ſpecificæ, ſed propter modum eſſendi corporis liquidi contenti in ſolidò

tanquam aqua in vase, cui repugnat continuatio secundum materiam, & quantitatem, quia talis continentia extrinseca vnius corporis in altero dicit discretionem, ac separationem vnius corporis ab altero, sicut continentia loci, & locati, quibus repugnat cõtinuatio secundum materiam, & quantitatem. Sed probatur duplici ratione. Prima colligitur ex his, quæ docet idem Aristoteles de sanguine, non solùm verbis relatis, sed 3. lib. de historia animalium capit. 19. vbi sic loquitur. *Palpitat intra venas sanguis omnium animalium, pulsuque simul vndique mouetur, solúmque omnium humorum sparsus per totum corpus animalium est. Et semper quandiu vita seruatur, sanguis animatur, & feruet.* Duo itaque asserit de sanguine Aristoteles his locis; primum in corde, atque in venis contineri, sicut aqua aut vinum in vasis; secundum, moueri semper in venis, & poris, & quasi in eisdem feruere. Ex quibus ita arguo; vinum, & aqua non continuantur cum partibus vasis, sed discontinua sunt ab eis etiam secundum materiam, & quantitatem; & ideo immotis partibus vasis mouetur aqua feruens in eo, sed eodem modo continetur sanguis in venis: & eodem modo mouetur in eis; ergo non potest cõtinuari cum eis etiam secundum materiam, & quantitatem; & consequenter neque cum carne, & aliis partibus, per quas venæ ducuntur.

58 Secundò probatur: quia naturaliter repugnat corpus solidũ, & liquidum continuari, cum hoc moueatur motu fluxus, atque refluxus quiescente omnino corpore solido, & hac de causa naturaliter est impossibile continuari aquam cum terra, & non solùm propter differentiam specificam: sed sanguis est corpus liquidum, vt probat euidens experientia: caro verò, & cæteræ partes viuentis sunt solidæ: ergo nõ potest sanguis naturaliter continuari cum eis etiam secundum materiam, & quantitatem, & si dicatur non continuari in venis, sed in suo principio, vbi generatur, contra hoc sic arguo. Principium, & quasi fons totius sanguinis, vbi generatur, & à quo deriuatur per totũ corpus, est cor, vt docet expressè Aristoteles locis citatis, in corde verò asserit esse tanquam aqua in vase; ergo neque in eo potest continuari. Et ex hoc primò colligitur euidenter, quod quælibet pars sanguinis, quæ conuertitur in substantiam aliti, discontinuatur à reliquo sanguine. Probatur hac ratione. Sanguis non est continuus cum corpore viuente, vel partibus eius, sed quælibet pars sanguinis per conuersionem fit pars viuens: ergo non potest permanere continua cum reliquo sanguine, sed necessariò discontinuatur, quotiescumque conuertitur.

Secunda assertio, continuatio sanguinis cum corpore viuente non fit priùs tempore, aut instanti, quàm conuertatur in substantiam

ſtantiam aliti. Hæc etiam ſequitur ex prima. Probatur hac ratione, quia ſi priùs tempore, vel inſtanti, quàm ſanguis conuertatur, continuaretur cum corpore viuente; cum adhuc permaneat tempore illo, vel in eo inſtanti ſub forma, atque ſpecie ſanguinis, ſequeretur ſanguinem eſſe continuum cum eodem corpore viuente, quod probatum eſt impoſſibile per primam concluſionem. Secundò probatur, quia tempore, vel inſtanti præcedente conuerſionem ſanguinis in ſubſtantiam, nihil agitur circa illud, niſi virtute caloris naturalis, ſed calor naturalis non agit tunc, niſi alterando paſſum, ac diſponendo pro ſuſcipienda anima; alteratio verò nec eſt continuatio eius cum corpore, nec petit continuationem, ſed vt alteretur, ſufficit eſſe continuum, vt patet in cæteris corporibus alterantibus, & alteratis: ergo non continuatur priùs tempore, vel inſtanti, quàm conuertatur.

Tertia aſſertio, continuatio ſanguinis ſecundum materiam cum corpore viuente fit per conuerſionem eius in ſubſtantiam aliti, quæ non eſt alia actio, vel mutatio à nutritione ipſa, ſed eadem, & ideo nec priùs tempore, nec priùs natura continuatur hoc modo (continuatio verò ſecundum quantitatem fit per motum augmentationis, per quem producitur quantitas maior, vel per motum ad quantitatem, licet non ſit augmentatio) quàm conuertatur, ſed ſimul. Probo primum ex prima, & ſecunda concluſione, quia quamdiu ſanguis manet ſub forma, & ſpecie ſanguinis, non poteſt continuari cum corpore viuente, nam ſub forma ſanguinis permanens eſt corpus liquidum, quod non poteſt continuari cum ſolido, ſed eſt intra ipſum, ſicut aqua in vaſe, continuatur verò eo ipſo, quòd fit ſolidum, ſed fit corpus ſolidum per conuerſionem in ſubſtantiam aliti, nempe caro, neruus, vel os, & non per aliam actionem diſtinctam, vt per ſe eſt manifeſtum: ergo per eandem conuerſionem continuatur, quare non priùs tempore, nec natura, ſed ſimul. Secundò, quia ſi per aliam actionem diſtinctam à conuerſione, & ea priorem fieret continuatio ſubſtantialis ſanguinis, propterea eſſet, quia neceſſe eſt priùs continuari, quàm informari anima, alioqui informaretur diſcontinuus, vel diuiſus à reliquis partibus viuentis, quod eſt impoſſibile; ſed talis prioritas continuationis non eſt neceſſaria, vt informetur, ſed poteſt ſimul ac informatur, continuari: ergo per eandem conuerſionem, per quam informatur anima, continuari poteſt. Probatur minor, quia potentia nutritiua, & calor naturalis, qui eſt quaſi inſtrumentum eius, habent virtutem ab anima conuertendi alimentum in ſubſtantiam aliti, ſed hæc virtus ſimul eſt conuerſiua & vnitiua eiuſdem ſubſtantiæ factæ 59

per conuersionem cum cæteris partibus viuentis: ergo simul ac alimentum conuertunt in substantiam, vniunt illud cum cæteris partibus viuentis. Probatur minor, quia illud conuertunt, vt efficiant idem cum viuente, quod nutritur, sed per conuersionem vnitiuam efficiunt illud idem cum viuente, quia efficiunt illud viuens continuatum, & per continuationem est idem numero: ergo per eandem actionem realem conuersiuam continuatur. Nec sequitur animam informare materiam discontinuam, vel diuisam, sed continuam, non ita, vt præsupponatur continuatio informationi, sed vt simul cum ea fiat: ita vt simul sit verum, materiam alimenti informari ab anima, & vniri corpori viuenti ab eadem informato.

60 Probatur tandem, quia non sunt multiplicandæ actiones reales sine vrgenti causa: sed non datur causa vrgens multiplicandi aliam actionem præcedentem, per quam continuetur materia alimenti cum corpore viuente, sed per eandem actionem, per quam conuertitur, potest continuari, vt probauimus: ergo non debet poni alia actio pro continuatione alimenti cùm corpore viuente distincta à conuersione, sed per eandem conuersionem conuertitur simul, & continuatur: & simul tempore, atque natura conuertitur, & continuatur, & non priùs. Probatur consequentia, quia eadem actio realis non potest esse prior natura se ipsa: ergo continuatio non est prior natura conuersione, sed simul fit cum ea.

Ad primum argumentum primæ opinionis neganda est maior, quòd continuatio materiæ alimenti cum corpore viuente sit approximatio passi ad agens, sed vt sufficienter sit approximatum, satis est esse contiguum, quod habet sanguis in venis, & poris existens, in quibus suscipere potest actionem caloris naturalis, per quam disponitur ad conuersionem, & simul atque conuertitur in substantiam, vnitur, vel continuatur cum corpore viuente, quia virtus caloris naturalis simul est conuersiua, & vnitiua, & ideo per eandem actionem, per quam conuertit alimentum in substantiam aliti, vnit illud, vel continuat cum reliquis partibus corporis viuentis.

Ad secundum concesso antecedente, quod non potest anima informare partes materiæ separatas, neganda est consequentia, quòd prius tempore, vel natura debeat continuari materia sanguinis cum corpore viuente, sed satis est, quod simul ac informatur anima, & conuertitur in substantiam aliti, continuetur; nam eadem actio diuerso modo considerata simul est conuersiua, & vnitiua, vel continuatiua, ita vt in quantum per eam extenditur anima ad informandam materiam sanguinis, vel si anima sit diuisibilis, educitur noua pars eius de potentia eiusdem

dem materiæ,atque informat illã;dicitur conuersio,& in quantum per eandem vnitur,vel continuatur pars substantiæ resultans ex informatione cum cæteris partibus viuentis dicitur continuatio : & tandem in quantum per eam acquirit corpus viuens nouam partem substantiæ , dicitur nutritio, quare non est necessaria alia actio à conuersione distincta,vt continuetur sanguis cum corpore, & ideo non priùs duratione, nec natura continuatur quàm conuertatur,sed simul.

Primum argumentum secundæ opinionis probat quidem fieri infinitas discontinuationes , atque etiam infinitas continuationes partium proportionalium sanguinis cõuersi in substantiam aliti,sed hoc non est inconueniens,quia fiunt per mutationem quandam continuam, & successiuam habentem quoque infinitas partes proportionales , nempe per nutritionem, quæ est conuersio sanguinis habens adiunctam corruptionem eius,quod suo modo contingit in omni motu successiuo; vt in calefactione , quæ sicut habet infinitas partes proportionales, ita dici potest , quòd sint in ea infinitæ productiones caloris proportionales , atque etiam infinitæ corruptiones proportionales frigoris;atque etiam infinitæ partes caloris productæ, & infinitæ partes frigoris corruptæ.

Ad secundum distinguendum est consequens , quòd continuum,nempè sanguis,qui successiuè conuertitur,sit diuisum in omnem partem,quia diuidi in omnem partem dupliciter sumi potest. Primò ita , vt omnes partes proportionales continui separentur ab eo,atque etiam inter sese,& hoc est impossibile, quia iam essent indiuisibiles , & ideo non essent partes continui.Secundò modo ita,vt ab eo quidem separentur,& per separationem corrumpatur ipsum alimentum , sed partes ipsæ non separentur inter sese,sed eodem motu continuò, quo separantur ab illo,vniantur,vel continuentur inter se , atque efficiant aliud continuum:ex quo nullum sequitur inconueniens,immo per motum,vel mutationem finitam, sed habentem partes proportionales infinitas, suo modo fit semper : nec talis separatio fit per solas partes proportionales,sed etiam per partes aliquotas,vel æquales, in quibus proportionales continentur , & ideo tempore finito fit tota separatio , vt bene Aristoteles docuit 6. lib.Phys. respondens cuidam argumento Zenonis, qui putabat impossibilem esse motum per spatium,quòd cum habeat partes proportionales actu infinitas, non poterit pertransiri,nam infinitum impertransibile est. Per nutritionem igitur continuam discontinuantur omnes partes proportionales sanguinis ab aliis ; sicut verum est, omnes corrumpi corruptione continua; sed simul vniuntur etiam per eandem nutritionem, per quam

conuertuntur in substantiam corporis viuentis, & continuantur cum partibus eius, atque etiam inter sese.

QVÆSTIO VI.

An augmentatio sit per se motus ad quantitatem?

63 HAnc quæstionem tractant plures ex nouis interpretibus Aristotelis. 5.lib.Physic. sed immerito, cum hic sit locus proprius eius; vbi Aristoteles ex professo agit de natura nutritionis, & augmentationis, & ideo plura hic necessariò repetunt ex his, quæ in 5.illo lib.scripserunt. Et hac de causa nos in hunc eam remisimus.

Vt autem meliùs intelligantur opiniones diuersæ, quæ versantur circa illam, notandum est, diuerso modo de augmentatione loqui eos, qui tenent quantitatem cum reliquis accidentibus corporeis subiectari in materia nuda, vel in composito. Nam illi consequenter asserunt per augmentationem non produci quantitatem nouam, sed eam, quam adducit secum materia alimenti vniri, atque continuari cum quantitate viuentis, & per hanc vnionem augeri corpus viuens, quia per illam facit sibi propriam quantitatem alimenti, & ea addita fit maius. Qui verò subiectum quantitatis efficiunt compositum, consequenter asserunt quantitatem alimenti corrumpi eo corrupto, & ideo non posse viuens augeri, nisi noua pars quantitatis producatur simul cum noua parte substantiæ.

Quo supposito, prima opinio tenet, non dari per se motum ad quantitatem, sed adquiri sine noua mutatione corporis viuentis; sicut in prima generatione hominis; in qua producitur quantitas virtute generationis substantialis in eodem instanti, quo res generatur: quemadmodum aliæ propriæ passiones producuntur sine nouis mutationibus in eodem instanti, quo res generatur: vel etiam si per distinctam mutationem acquiratur, non successiuam, sed instantaneam, sicut nutritio ipsa instantanea, est, non successiua. Ita Plato in Parmenide; vbi duos tantùm motus posuit, sic inquiens: *Quod mouetur, vel fertur, vel alteratur; hi quippe soli sunt motus.* Et in Thæteto idem repetit dicens, duas tantùm esse species motus, alterationem, & lationem. Ita etiam Galen. 1. Method. c. 6. vbi ait, dupliciter tantùm fieri motum, nempe secundū qualitatem, & locum. Vallesius etiam controuersia. 29. ad Tyrones, & lib. 2. controuersiarum medicarum cap. 27. Ita etiam sentiunt, qui negant nutritionem esse continuam, putantes fieri in solis instantibus temporis per minima; nam cum simul acquirantur substantia partialis per nutritionem, & partialis quantitatis, quæ eam consequitur per augmentationem;

tationem;si nutritio non est mutatio continua, & successiua, sed instantanea: nec augmentatio erit motus per se successiuus, atque continuus, sed ad summum mutatio instantanea, si à nutritione distincta est. Sic Tolet. 1. lib. de gener. q. 11. qui pro se citat Auerroem & Albertum Magnum.

Probatur hæc sententia testimonio Arist. 8. lib. Phys. text. 23. 64
vbi vniuersaliter docet impossibile esse aliquid augere, vel minui continuè: ergo censet non augeri per motum, & ideo augmentationem non esse motum, quia motus apud ipsum de genere continuorum est. Deinde ratione; primò, quia sicut quantitas totalis est propria substantiæ corporeæ, vel materiæ primæ, & eam consequitur naturaliter, ideoque in eodem instanti producitur cum ea virtute generationis substantialis sine alia noua mutatione; ita quantitas partialis sequitur naturaliter substantiam partialem, vel partialem materiam: ergo acquiritur simul cum ea, & non per aliam mutationem, vel motum distinctum; sed quasi per naturalem resultantiam, vel emanationem & ideo non datur motus per se ad quantitatem.

Secundò, quia prima generatio viuentis est instantanea: ergo aggeneratio eiusdē, quę est productio substantię partialis, & vocatur nutritio, erit mutatio instātanea, & nō motus successiuus. Probatur consequentia, quia eiusdem rationis sunt totalis substantia corporis viuētis, & partialis: ergo debet produci eodem modo: quare si totalis producitur in instanti per primā generationē; partialis debet produci in instāti per nutritionē. Sed iam, quòd partialis produceretur successiuè per nutritionē, non potest nutritio esse per se successiua, & continua, sed per accidens ratione alterationis præcedentis, nā ex eo alimentū non disponitur simul, sed successiuè quia dispositiones eius cōtrarię sunt his, quas requirit forma viuentis ad sui introductionē in materia; vnū autē contrariū, cum sit virtutis finitæ, non expellit aliud simul, aut in instāti, sed successiuè, & in tēpore propter resistentiā eius. Et hac sola de causa cōuersio alimenti, quæ est nutritio successiuè, fit: ergo hac etiā sola de causa augmētatio fit successiuè, & in tēpore, & nō per se. Probatur consequētia, quia quātitas ex se nō habet contrariū: ergo ex se nō postulat acquiri successiuè, sed in instāti. Et si dicatur, habere ex se extensionē, & distantiam partium, & propterea non posse partes eius simul acquiri, sed vnam post aliam, sicut partes spatij non possunt simul pertransiri à corpore in motu locali, sed necessariò vna post alteram. Contra hoc est, quòd non sufficit extensio partiū sine contrarietate ad successionem, vt patet in illum in ratione; nam aër in quo producitur lumen, partes habet extensas, quæ tamen nō sufficiunt, vt illuminatio sit per se successiua, sed potius est per

ſe instantanea, quia lux non habet contrarium: ergo neq; ſufficiet extenſio partium in quantitate, vt per ſe debeat produci ſucceſſiuè, cum contrarietate careat, ſed augmentatio ſolùm erit ſucceſſiua, & continua per accidens, ſicut illuminatio; & non dicetur motus per ſe ad quantitatem.

66 Sed hæc opinio expreſsè contraria eſt doctrinæ Ariſtotelis, 5.lib.Phyſ.text.18.vbi docet, & probat tres eſſe ſpecies motus, nempe alterationem quæ terminatur per ſe ad qualitatem; latio, quæ terminatur per ſe ad vbi; & augmentatio, quæ terminatur per ſe ad maiorem quãtitatem Quod probat hoc argumento, quia hæc eſt differentia inter mutationem inſtantaneam, & ſucceſſiuam, quæ eſt propriè motus; quod illa verſatur inter terminos priuatiuè oppoſitos, vt generatio ſubſtantialis inter priuationem formæ ſubſtãtialis in materia exiſtentem, & formam ipſam ſubſtantialem: motus verò inter terminos poſitiuos habentes latitudinem cum contrarietate, ſaltem pro incompoſſibilitate ſumpta, vt patet in motu locali, qui verſatur inter hoc, & illud vbi; inter quæ eſt latitudo cum incompoſſibilitate, quia naturaliter repugnat ſimul eſſe mobile ſub vtroque, & neceſſarium eſt, vt ad vnum accidens, recedat ab alio, & è conuerſo recedens ab vno, accedat ad aliud; ſed latitudo hæc cum contrarietate ſic ſumpta non minùs reperitur in quantitate, quàm in qualitate, & vbi: ergo non minùs dabitur per ſe motus ſucceſſiuus, & continuus ad quantitatem, quàm ad qualitatem, & vbi. Minorem ſic probat: ſicut inter hanc, & illam præſentiam in ſpatio datur latitudo, quia pręſentia in toto ſpatio habet ſuas partes in ordine ad diuerſas partes ſpatij veri, vel imaginarij: datur etiam contrarietas incompoſſibilitatis, quia naturaliter eſt impoſſibile idem corpus habere vtramque præſentiam: ſed neceſſe eſt, vt acquirens vnam diſcedat ab alia; pari ratione inter maiorem & minorem quantitatem datur latitudo extenſionis partium, vt per ſe eſt manifeſtum, atque etiam contrarietas pro incompoſſibilitate, quia repugnat ſimul eſſe corpus ſub vtraque, & neceſſarium, quòd accedens ad maiorem deſinat eſſe ſub minori, non ita, vt corrumpatur quantitas, quæ erat minor adueniente maiori, ſed ita vt deſinat eſſe minor; & repugnet idem corpus eſſe in ſe maius, & minus, ſicut repugnat eſſe ſimul magnum, & paruum: ergo ita eſt per ſe motus augmentatio, ſicut latio. Et certè in hoc valde probabilior, & magis veræ Philoſophiæ conſona eſt ſententia Ariſtotelis, quàm Platonis, & Galeni, quia efficaciter probat argumentum Ariſtotelis, vel non dari per ſe motum ad vbi, vt ipſi dari concedunt, vel etiam, dari ad quantitatem.

67 Secunda opinio aſſerit augmentationem eſſe per ſe motum

ad

ad quantitatem,non ita,vt per eum producatur noua quantitas, sed solùm indiuisibile quoddam, nempe linea, vel superficies, per quam vnitur quantitas alimenti permanens in materia post corruptionem eius, & ratione huius vnionis fit propria eiusdem viuentis,& per eam augetur,& fit maius.Itaque secundum hanc opinionem augmentatio est per se motus, non productiuus nouæ quantitatis,sed vnitiuus vnius quātitatis cum altera, non per quem producatur quantitas; sed per quem acquiratur. Itaque sentiunt ferè omnes,qui ponunt nudam materiam esse subiectum quantitatis,& aliorum accidentium sensibilium, quos in quæstione de subiecto accidentium citauimus; nam si in materia subiectatur quantitas, & coæua est ei, numquam ab ea separabitur: quare dum vnitur materia alimenti cum materia viuentis, etiam vnitur quantitas, eamque acquirit viuens. Quo supposito non potest produci noua in eo, nisi detur penetratio naturaliter impossibilis.

Sed diuerso modo defenditur à diuersis, nam quidam asserunt hanc actionem vnitiuam vnius quantitatis cum alia non esse realiter distinctam à nutritione, sed eandem; ita tamen,vt per se, & ab intrinseco sit productiua partialis substantiæ,quadam verò ratione extrinseca terminetur ad quantitatem, in quantum ex vi productionis substantiæ partialis,& absque vlla noua actione,vel mutatione quantitas alimenti fit propria viuentis; itaque non est necessaria noua actio pro quantitate acquirenda, sed ex vi nutritionis, vt nutritio est,sequitur quantitatem alimenti fieri propriam viuentis, & per illam augeri; quare augmentatio formaliter sumpta non dicit actionem, vel mutationem, sed solùm extrinsecam terminationem nutritionem nutritionis ad illam. Vnde inferunt, quod si suspenderet Deus consecutionem quantitatis,nulla actio, vel mutatio deficeret, sed solùm extrinseca terminatio nutritionis.

Alij verò ex opposito oppinantur augmentationem esse actionem realiter distinctam à nutritione, & in eo differre ab ea, quòd nutritio per se est actio, & mutatio productiua substantiæ partialis: augmentatio verò actio, vel mutatio vnitiua quantitatis alimenti cum quantitate viuentis: per quam vnionem fit ei propria, & dicitur illud augere. Conueniunt itaque, & differunt duo isti modi,nam vterque negat augmentationem esse actionem, vel mutationem productiuam quantitatis, & solùm asserit esse acquisitiuam: sed primus modus negat etiam esse vnitiuam; quia ponit quātitatem alimenti per aliam actionem priorem, atque distinctam à nutritione, & augmentatione continuari, vel vniri cum quantitate viuentis. Asserit verò augmentationem esse eandem actionem realem cum nutritione, & 68

tione,& solùm addere supra illam quandam denominationem extrinsecam,in quantum ex vi eiusdem mutationis,quæ nutritio est, sequitur absque alia actione acquisitio quantitatis. Secundus verò concedit esse vnitiuam,& ideo terminari ad quantitatem in quantum producit indiuisibile quoddam , quod est modus vnionis vtriusque quantitatis: sicut generatio hominis est productio eius , non ex eo quod per eam producatur materia, vel forma , sed solùm ex eo quòd producitur modus vnionis,qui est quasi vinculum vtriusque partis.Tertius autem modus negat quidem produci quantitatem , negat etiam produci indiuisibile quantitatis,quod sit punctum, linea,vel superficies: asserit verò produci modum quemdam vnionis diuersum ab his,quia putat præter hæc indiuisibilia dari in quantitate continua alium modum vnionis,quo pars quælibet proportionalis quantitatis inter quælibet duo proximiora puncta existens in se continuatur. Quæ continuatio magis est intrinseca quantitati, quàm continuatio per alia indiuisibilia. Hunc verò modum vnionis diuisibilem esse asserit, & ideo posse successiuè produci , & partes successiuè vniri,& ita augmentationem successiuam esse , quàm successionem non potest habere , si solùm producatur indiuisibile continuatiuum.

69 Sed hæc etiam opinio siue vno , vel alio modo defendatur, contraria est doctrinæ eiusdem Aristotelis,& falsa.Et quod primus modus defendendi illam sit contra Aristotelem probo, quia 5.lib. Phys.loco citato docet expresè ad substantiam non terminari motum per se,sed mutationem tantùm, ad quantitatem verò terminari per se:ergo sentit augmentationem distingui à mutatione, quæ versatur circa substantiam,& vt sic ab ea distinctum esse motum per se ad quantitatem, sed motus quilibet est vera,& realis mutatio,vera,& realis actio:ergo augmentatio ex mente eius, etiam vt distincta à nutritione realiter,vel formaliter , est actio realis successiua,& non sola denominatio extrinseca. Quod verò sit contra rationem , sic probo : primò, motus, vt definit Aristoteles 3.lib. Phys. in principio est: *Actus mobilis prout mobile est*.Sed augmentatio est motus , vt distincta à nutritione : ergo vt distincta à nutritione est actus mobilis prout mobile est,sed esse actum mobilis,est esse aliquid intrinsicè, & formaliter ei inhærens:ergo repugnat augmẽtationem, vt à nutritione distinctam esse solam denominationem extrinsecam.Probatur cõsequentia, quia denominatio extrinseca alicuius non est actus eius,sed alterius tantùm, in quo est formaliter,vt dexteritas non est actus columnæ,sed animalis. Secundò,motus est actus mobilis,vt in potentia passiua, agentis verò vt actus potentiæ actiuæ ab ea procedens:ergo respicit mobile,

vt

vt actus in eo receptus, vt in subiecto, sed actus receptus in aliquo, vt in subiecto, non potest esse denominatio extrinseca, sed aliquid reale intrinsecum: ergo augmentatio, vt distincta à nutritione debet esse actus realis receptus in subiecto, & non sola denominatio extrinseca, & dicit mutationem, & actionem distinctam, quæ sit motus per se distinctus à nutritione, quæ versatur circa substantiam.

Probatur deinde falsitas eiusdem modi duplici argumento ad hominem, ex duobus, quæ asserunt de nutritione desumpto; primum, quòd non semper, nec necessariò sit successiua sed aliquando (etiam naturaliter) possit fieri in instanti: ergo idem tenentur concedere de augmentatione. Euidens est consequentia, quia euidens est nutritionem, & augmentationem simul, & in eadem duratione fieri, sed ex hoc sequitur, augmentationem non esse motum per se: ergo non possunt defendere isti, quod sit per se motus ad quantitatem. Probatur consequentia, quia motus per se, & propriè sumptus, vt distinguitur à mutatione instantanea, diuiditurque in tres illas species alterationem, lationem, & augmentationem, est per se successiuus, sed augmentatio iuxta hanc sententiam non est per se successiua: ergo nō est motus per se. Probatur minor, quia quod alicui conuenit per se, semper debet ei conuenire, & nunquam oppositum, sed augmentationi non semper conuenit esse successiuam, sed aliquando potest fieri in instanti, sicut nutritio, cum qua identificatur: ergo non est successiua per se, nec motus per se. Secundum, quod asserunt, est prius saltem natura 70
vniri quantitatem alimenti cum quantitate viuentis, quàm conuertatur in substantiam aliti: ex quo ita arguo. Impossibile est aliquid esse terminum per se alicuius mutationis, vel motus, nisi per illam producatur secundum substantiam, vel saltem secundum vnionem partium. Nam si neutro modo per eam producitur, non attingetur realiter ab ea, nec proinde eam terminabit realiter: sed apud hos authores neutro modo attingitur quantitas ab augmentatione, immo nec à nutritione: ergo nec potest eam realiter terminare. Probatur minor, nam imprimis non attingit quantitatem producendo illam secundum entitatem suam, quia cum teneant quantitatem alimenti subiectari in nuda materia, consequenter asserunt permanere eamdem in viuente, & per eam augeri absque productione nouæ quantitatis; sed nec producitur vnio quantitatis eiusdem alimenti cum quantitate viuentis: nam secundò asserunt priùs saltem natura vniri eandem quantitatem alimenti cum quantitate viuentis, quàm fiat conuersio eius in substantiam aliti vt videmus quæstione præcedenti: ergo priùs natura, quàm fiat nutritio,

tritio,& consequenter prius,quàm fiat augmentatio; ex quo sequitur euidenter, quod per nutritionem, & augmentationem non producetur vnio vtriusque quantitatis,& ideo neque vllo modo attingetur quantitas, nec poterit esse terminus nutritionis,nec augmentationis.

Secundus modus dicendi, quod augmentatio est per se motus ad quantitatem, non quia per eam producatur, sed quia producitur indiuisibile quoddam, nempe linea, & superficies: quibus mediis vnitur quantitas alimenti quantitati viuentis, imprimis est sibi contrarius,nam qui eum defendunt asserunt quantitatem esse in materia nuda tanquam in proprio subiecto,& esse ei coæuam,& proinde ingenerabilem,& incorruptibilem sicut materiam ipsam,& ex alia parte dicit corrumpi superficiem,& de nouo generari;dequibus euidens est, esse veras species quantitatis,cum sint diuisibiles in partes longitudinis, & latitudinis:ergo falsum est primum,quod quantitas sit ingenerabilis,& incorruptibilis.

71 Probatur deinde esse contra Aristot. & falsum, quia ex eo sequitur augmentationem non esse motum per se ad quantitatem, vt docet expressè Aristoteles,& ipsi concedunt.Probo consequentiam, quia de ratione motus propriè sumpti duo sunt nempe continuum esse, atque successiuum, sed neutrum potest habere augmentatio secundũ hãc sententiã:ergo nec esse motum per se ad quantitatem.Probatur minor, quia vt supra adduximus ex Aristotele, & omnibus, nihil potest terminare motum per se, nisi habeat latitudinem cum contrarietate incompossibilitatis, sed indiuisibile quantitatis per se sumptum nullam habet latitudinem:ergo non potest per se produci successiuè,nec per se terminare motum. Probatur minor,quia latitudo aut est extensionis, aut intensionis,sed neutra habet,quia nec habet partes extensionis, cum non sit quantitas,nec intensionis, cum non sit qualitas, ergo nullam habet latitudinem secundum se, vt per se possit produci successiuè. Quod verò non possit produci continuè, non minùs est euidens, quia indiuisibilia quantitatis secundum se, nec sunt, nec esse possunt continua; immo nec immediata in eodem copore, sed inter quælibet duo mediat pars: ergo nec secundum se possunt produci motu continuo; quare non erit motus per se augmentatio, si solùm producitur per eam indiuisibile quantitatis. Sed respondent lineam, & superficiem non esse purè indiuisibiles quia licet secundum latitudinem indiuisibilis sit linea; & superficies secundum profunditatem, vtraque tamen est diuisibilis secundum proprias partes extensionis; linea quidem secundum partes longitudinis;& superficies secundum partes la

tudini

titudinis,& ideo possunt acquiri successiuè,& continuè. Contra hoc tamen sic arguo. Ideo augmentatio est motus per se ad quantitatem,quia licet eam non producat, producit tamen superficiem,quæ est modus vnionis,quo vnitur, atque continuatur quantitas alimenti cum quantitate viuentis,sed superficies non est modus vnionis duorum corporum,nec ea continuat in quantum est diuisibilis secundum longitudinem, sed præcisè, & formaliter in quantum est indiuisibilis,secundum profunditatem,vt per se est manifestum:ergo nec terminat motum augmentationis,nisi in quantum indiuisibilis;nam quòd partes habeat longitudinis,& latitudinis per accidens est ad vniendum, vel continuandum corpora. Vnde sequitur non posse terminare per se motum successiuum, & continuum. Probatur consequentia,quia latitudo,& continuitas motui propriæ repugnant superficiei, vt indiuisibili; ergo repugnat ei terminare per se motum augmentationis.

Tertius verò modus ponens præter indiuisibilia quantitatis continuæ, quæ sunt lineæ, superficies, & corpus,alios modos vnionis diuisibiles, quibus continuentur partes. Imprimis nunquam fuit auditus in scholis, neque Aristoteles, vel alius Philosophus posuit aliud continuatiuum partium lineæ præter puncta;vel partium superficiei præter lineas; vel partium corporis præter superficies: ergo sine fundamento additur alter modus vnionis; & hoc sufficeret, vt reiiceretur. Sed probo eundem esse falsum. Primò, quia siue sumantur partes corporis, vel alterius quantitatis aliquotæ, siue proportionales,non possumus designare duo aliqua puncta sibi proximiora inter quæ contineatur talis modus vnionis: sed necesse est infinita alia inter illa esse, quibus continuantur infinitæ partes proportionales; ergo non est intelligibilis talis modus vnionis, quem ponit modus iste in parte contenta inter quælibet duo puncta sibi proximiora. Secundò, modus iste vnionis ponitur diuisibilis: ergo non potest esse immediatum continuatiuum partium quantitatis. Probatur consequentia, quia si diuisibilis est;ergo habet infinitas partes proportionales medias inter quascumque partes quantitatis, quas continuare debet. Vnde sequitur non posse per talem modum immediatè vniri, vel continuari. Et tandem, quia si diuisibilis est, habebit infinitos alios modos vnionis, quibus continentur infinitæ partes eius. De quibus inquiro, an diuisibiles sint, vel indiuisibiles? Et si diuisibiles, dabitur processus in infinitum, quia partes eius habebūt alios modos diuisibiles,quibus vniantur, & sic in infinitum: si verò sint indiuisibiles,& sufficienter continuant partes, sequitur indiuisibilia quantitatis, vt puncta, 72

cta, sufficienter continuare, nec esse necessarium alios modos vnionis multiplicare ad continuandas partes; & certè non est excogitabilis alius modus continuationis partium quantitatis magis intrinsecus præter eum, quem habent per puncta, lineas, & superficies: cum necesse sit, quemcumque alium modum vnionis esse distinctum realiter à partibus, quas vnit, vel continuat, & esse extra rationem earum, sicut sunt puncta, lineæ, & superficies: ergo frustra, & sine fundamento ponitur quicumque alius modus vnionis.

73 His omnibus opinionibus refutatis nostra sententia est, augmentationem esse per se motum ad maiorem quantitatem de nouo producendam. Quam tenet expressè Aristoteles 5. libr. Physic. cap. 2. text. 18. D. Thomas ibidem lectione 4. & omnes eius interpretes, qui asserunt quantitatem, & reliqua accidentia corporea esse in composito tanquam in subiecto, & nutritionem esse mutationem successiuam, & continuam. Ex his enim duobus principiis euidenter sequitur, quod per augmentationem producatur motu successiuo maior quãtitas; quia euidens est in quantitate reperiri latitudinem cõtrarietatis requisitam, & sufficientem ad motum per se terminandum, vt probauimus refutantes primam opinionem. Et eandem sequuntur omnes illi authores, qui tenent quantitatem subiectari in materia, vt informata forma substantiali: nam isti etiam negant quantitatem, quæ erat in alimento permanere eo corrupto, & conuersso in substantiam aliti, & ideo necessarium esse putant simul cum substantia partiali producta per nutritionem produci partialem quantitatem, per quam viuens augeatur. Probatur hæc sententia ex refutatione aliarum, quia supposito, quòd sint tres species motus, vt docet expressè Aristoteles vbi supra, & cum eo omnes ferè eius interpretes, & probauimus contra primam opinionẽ, & refutatis cæteris omnibus modis defendendi opinionem secundam, qui contendunt posse dari per se motum ad quantitatem, etiam si per ipsum non producatur, nõ restat alius modus probabilis, quo defendi possit augmentationem esse motum per se ad quantitatem, nisi producendo illam.

74 Ad testimonium Aristotelis pro prima opinione adductum respondeo, augmentationem esse continuam, duobus modis intelligi posse, primò, ita vt numquam interrumpatur, sed perpetuam durationem habeat: alio modo, ita vt saltem pro tempore, quo durat, continuè fiat, & non per morulas discretas, vel instantia. Et in primo sensu negat Aristoteles eo loco augmentationem esse continuam, sicut alterationem, & motum localem rectum; contendens probare, quòd solus motus circularis continuus sit in hoc sensu, hoc est, perpetuus, & nunquam interruptus.

ptus. De secundo verò modo continuationis non agit ibi, & ideo nec illum denegat augmentationi, vel aliis motibus.

Ad primum argumentum concedendum est antecedẽs; quòd quantitas consequutur naturaliter substantiam corpoream, & partialẽ substantiam partialis quantitatis; atque etiam quòd in prima generatione quantitas consequatur sine noua mutatione: sed neganda est consequentia, quòd etiam in augmentatione consequatur partialis substantia sine noua mutatione; Et ratio differentiæ est, quia in prima generatione non datur subiectum præsuppositum, quod mutari possit de non quanto ad quantum: sicut non datur subiectum, quod mutari possit ad risibilitatem, & alias passiones: sed in eodem instanti, quo genita est res, consequuntur quantitas & reliquæ passiones. Licet autem non detur noua mutatio ad quantitatem, datur tamen noua actio, quæ est quasi emanatio quædam naturalis; nam cum quantitas sit entitas realis distincta à substantia, distinctam dependentiam habet ab agente, & ideo per distinctam actionem producitur; sed quæ vocatur emanatio, quia virtute generationis consequitur. In nutritione verò datur subiectum præsuppositũ, quod mutari possit, nempe viuens, quod augetur: & cum dari debeat distincta actio, datur ex consequenti distincta mutatio, quæ verè, & propriè motus est, vt vidimus.

Ad secundum concedendum est etiam antecedens, quòd prima generatio viuentis sit instantanea: & neganda est consequentia, quòd aggeneratio, quę est nutritio, debeat etiam in instanti fieri. Et ratio differentiæ est, quia licet eiusdem rationis sit substantia partialis cum totali, petit tamen modum productionis diuersum, nam substantia in prima sua generatione postulat quantitatẽ determinatam, quæ vocatur minimum, quod sic, propter rationes à nobis traditas 1. libr. Phys. in nutritione verò nõ est necessaria talis determinata quantitas, sed ad quamcumque minorem in infinitum extẽdi potest forma, quia dum viuens nutritur, iam præsupponitur habere sufficientem quantitatem ad proprias operationes exercendas. Vnde sequitur, quòd cum successiuè disponatur alimentum, & quodlibet minimum possit disponi, & conuerti, priùs disponatur, & conuertatur proximior pars, quã remotior, & priùs medietas eius, quàm tota: & sic in infinitũ, ideóque successiuè, hoc est, pars post partem, & non tota simul, nec in instanti. Et cum simul ac producitur substãtia per modum naturalis consecutionis producatur quantitas, necesse est augmentationem quoq; esse successiuam. 75

Sed illud, quod additur in eodem argumento, nempe nutritionem esse successiuam, solùm ratione alterationis præcedentis, per quam successiuè disponitur materia, & ideo nõ esse suc- 76

cessiuam per se, sed per accidens: & ideo augmentationem solum esse successiuam per accidens,& non esse motum per se ad quantitatem, maximam habet difficultatem in hac re. Cui respondeo concedendo antecedens, quod nutritio solùm sit successiua per accidens,sed negando,quod augmentatio quoque sit successiua per accidēs.Et ratio huius est,quia quantitas ex propria sua ratione habet latitudinem contrarietatis requisitam, & sufficientem ad terminandum motum : hæc autem latitudo consistit in extensione partium , sicut latitudo qualitatis consistit in intensione graduali: contrarietas verò quantitatis consistit in incompossibilitate extremorum saltem naturali , quia naturaliter repugnat corpus simul esse sub minori , & maiori quantitate , vel simul vtramque acquirere ; sed priùs debet habere minorem, & priùs medietatem eius , quàm totam. Itaque negandum est , quod augmentatio sit successiua ratione nutritionis , vel alterationis præcedentis , sed sua natura petit successionem,quia in se , & ex se habet latitudinem , & contrarietatem requisitam,& sufficientem ad motum, qua caret substantia,modum potius indiuisibilem ex se habens:quare non potest per se terminare mutationem successiuam, sed solùm per accidens. Verum quidem est non posse naturaliter produci quantitatem , nisi ad productionem substantiæ ; & ideo si substantia producatur in instanti , necesse est quantitatē eam consequentem in instanti produci;& propterea si nutritio esset instantanea,non esset augmentatio motus successiua , sed etiam mutatio instantanea, petit autem natura quantitatis , per quam augetur viuens,successiuè produci , quia petit produci simul cum partiali substantia,sed propter latitudinem cōtrarietatis,quam habet sufficientem ad terminandum motum , per se petit produci successiuè,& terminat motum per se.Itaque vtraque petit naturaliter successionem, sed non vtraque natura sua , sed sola quantitas,propter latitudinem,quam habet in sua natura , substantia verò non natura sua,sed propter naturam successiuè alterationis cui naturaliter coniungitur , & ideo productio partialis substantiæ naturaliter est successiua,sed per accidens,productio verò partialis quantitatis est successiua naturaliter per se,quia sua natura habet latitudinem, substantia verò non habet eam natura sua , & ideo solùm fit successiuè per accidens propter latitudinem dispositionum , quibus naturaliter coniungitur , sed quantitas per se propter latitudinem quam ex se habet;vnde non produceretur,vt petit propria natura, si consequeretur nutritionem instantaneam , quin potius eam successionem quam habet nutritio ratione alterationis præcedentis, habet etiam ratione quantitatis, quia non disponeretur,

neque

neque conuerteretur successiuè alimentum in substantiam aliti, nisi haberet extensionem partium, ratione cuius vna pars propinquior est agenti, quàm alia, & agens agit in omnes partes alimenti vniformiter difformiter, ac propterea actione successiua. Quod etiam colligitur ex motu locali naturaliter consequente augmentationem: nam simul ac augetur corpus, extenditur ad maiorem locum, & acquirit maiorem præsentiam; & talis extensio localis ex propria natura est successiua; ex quo sequitur augmentationem, quam consequitur, & à qua habet successionem, per se, & ab intrinseco esse successiuam, & motum per se ad maiorem quantitatem.

QVÆSTIO VII.

An augmentatio fiat secundum omnes partes viuentis, ita vt dum augetur viuens, quælibet pars eius augeatur?

VT intelligatur quæstio, explicandæ sunt diuersæ partes viuentis, nam quædam sunt essentiales, vt materia, & forma, siue corpus, & anima. Aliæ verò integrantes, quæ licet sint substantiales, vel entitatiuæ, non tamen essentiales, quia sine vna, aut altera earum, aut etiam sine pluribus, immo sine vlla earum saluatur integra essentia rei, quamuis nō existens actu: tales sunt manus, pes, bracchium, & caput, nam sine tribus prioribus potest permanere homo: cum tamen sine aliqua essentiali non possit. Quæstio autem non procedit de partibus essentialibus, quia certum est in multis viuentibus, nec augeri posse præcipuam partem essentialem, quæ est forma, vt in homine, cuius forma est incorporea: & in cæteris animalibus perfectis, quorū animas esse indiuisibiles, non caret probabilitate. Solùm ergo procedit de partibus integrantibus; quæ adhuc sunt in duplici differentia, nam quædam sunt homogeneæ, aut similares, vt caro, neruus, & os: aliæ heterogenæ, aut dissimilares, vt manus, pes, caput: & istæ componuntur ex illis: vt manus, & brachium componuntur ex carne, & osse. Sed adhuc tertiò diuiduntur partes integrantes in æquales, vel aliquotas, quæ sunt certæ magnitudinis: & quælibet est extra aliam: & in proportionales, quæ includuntur in eisdem æqualibus, vt pars carnis certæ magnitudinis includit duas medietates, & quælibet harum medietatum duas alias, & sic in infinitum: & istæ dicuntur proportionales. Procedit autē quæstio tam de homogeneis, quam de heterogeneis: an necesse sit omnes augeri, quotiescumque augetur viuens? 77

In qua quæstione duo sunt certa, quia expressè dicuntur ab Aristotele, recipiuntur ab omnibus, & probantur euidenti ra- 78

tione. Primum est, quod in communi loquendo de partibus, augmentatio fit secundum omnes partes: ita vt omnes augeantur. Ita Aristoteles in hoc 5.cap. text.32.his verbis: *Videtur itaque eius, quod augetur, quæcunque pars aucta esse: similiter autem & in diminutione minor generata esse.* Et ratio est manifesta, nam quælibet pars nutritur, dum nutritur totum corpus: ergo quælibet etiam augetur, dum augetur totum: euidens est consequentia, quia augmentatio sequitur naturaliter nutritionem. Sed probatur antecedens, quia nutritio est propria operatio vitæ, vnde hæc sola reperitur in plantis, in quibus solus etiam est gradus substantialis vitæ:ergo necesse est quamlibet partem viuentis nutriri,& ex cõsequenti augeri.Secundò, calor naturalis repetitur in toto corpore,& in quacunque parte eius,vt docet euidens experientia: sed calor naturalis per propriam operationem consumit aliquid substantiæ eiusdem corporis viuentis,quod non potest reparari, nisi per nutritionem: ergo quælibet pars nutritur: vnde sequitur quamlibet etiam partem augeri, dum augetur totum. Hoc autem intelligendum est per se,& ex natura augmentationis, & corporis viuentis,ac partium eius; nam per accidens contingere potest, vt partes aliquæ sint ab extrinseco impeditæ,ne augeantur;vt constat de partibus aridis, non quidem omnino mortuis, sed ab officiis vitæ impeditis,quamuis non desunt,qui asserant aliquantulum augeri,quia nõ videtur naturaliter possibile vitam participare, & nullam habere operationem vitalem.

79 Secundum, in quo omnes conueniunt est, sic augeri omnes partes viuentis,vt primò augeantur homogeneæ,& ratione harum, & quasi secundariò heterogeneæ: ita Aristoteles cap.præsenti text.35.his verbis: *Ea, quæ sunt dissimilium partum augentur, quia, ea quæ sunt consimilium partium, augentur: componitur enim ex his vnumquodque.* In quibus cõtinetur ratio satis manifesta: nam partes heterogeneæ, aut dissimilares componuntur ex homogeneis,vel similaribus, vt manus, & brachiũ ex carne, osse,& neruis:ergo nõ possunt augeri,nisi his auctis:quare istæ sunt, quæ primò augentur; illæ verò ratione harum,nam ideo manus maior fit, & similiter bracchium, quia plus carnis, & ossis acquirit.

His suppositis, duo tantùm sunt dubia circa hanc quæstionem. Primum est, an omnes partes similares tam aliquotæ, quàm proportionales augeantur immediatè,& per se,vel solùm aliquotæ: proportionales verò mediatè tantùm ratione earum. Secundum, quonam modo fiat augmentatio secundum omnes partes,sine penetratione alimenti cum corpore viuente.

Circa primum est prima opinio quorundam recentiorum asserentium,

asserentium, augmentationem nō fieri per se primo secundum omnes partes similares, sed solùm secundum partes aliquoras, vel certæ magnitudinis; proportionales verò non augeri per se immediatè; sed mediatè,& ratione æqualium. Probant testimonio Aristotelis cap.præsenti textu,35.vbi ait: *Adhuc autem quodcumque signum sensibile,aut maius, aut minus factum esse, & non vacuum esse corpus,neque duas magnitudines in eodem loco,&c.* Quibus verbis videtur declarare, id quod dixerat, nempe augmentationem fieri secundum omnes partes,ita esse intelligendùm,vt fiat secundum signa sensibilia:hoc est,secundum partes sensibiles, & designabiles per sensum, quæ solùm sunt partes certæ magnitudinis, nam proportionales in infinitum procedunt,& ideo non sunt omnes per sensum designabiles.

Probant deinde ratione,quia si partes proportionales augen- 80
tur immediatè per se:ergo quælibet suscipit alimentum,& illud conuertit immediatè per se:sed non potest suscipere illud, nisi per poros, vel per penetrationem, & penetratio est naturaliter impossibilis: ergo non nisi per poros illud suscipiunt. Ex quo sequitur omnes esse diuisas per poros, & ideo corpus viuens esse diuisum in omnes partes proportionales, quod repugnat: quare necessariò dicendum est, partes proportionales non augeri per se immediatè,sed per partes aliquotas, in quibus continentur,& quæ per se immediatè suscipiunt alimentum: & illud in se conuertunt:Secundò,quia si partes proportionales per se immediatè augerētur,quælibet per se fieret maior,ergo quotiescumque augetur corpus,fieret duplo maius, quod est contra experientiam.

Hæc tamen sententia contraria est doctrinæ Aristotelis, & falsa. Probo primum ex text.33. huius capitis, vbi ita air Aristoteles: *Hæ autem sunt tria, quorum vnum quidem est, quamcumque partem maiorem fieri eius, qua augetur magnitudinis, vt si caro, carnis.* Quibus verbis expresse, atque vniuersaliter docet carnem sic augeri, vt quælibet pars eius augeatur: sed partes proportionales eodem modo significantur nomine partis, sicut aliquotæ: ergo vniuersaliter, & sine distinctione loquens, de omnibus eodem modo intelligit: nam dum asseruit quamlibet partem corporis augeri, quia partes dissimilares non augentur per se immediatè,sed quia augentur similares, ex quibus componuntur, distinctione proposita de his partibus explicuit diuersum modum,quo augentur,quem, si intelligeret in partibus similaribus reperiri,quantum ad æquales:& proportionales, eadem distinctione illum explicaret: quare vniuersaliter, & sine distinctione loquens, non intellexit diuerso modo augeri has, & illas,sed eodem.

81 Sed probatur ratione falsitas eiusdem sententiæ, quia quælibet pars aliquota continet infinitas proportionales eiusdem rationis, hoc est similares sicut ipsa: ergo impossibile est augeri per se immediatè, quin simul, & eodem modo augeantur proportionales in ea contentæ. Probatur consequentia, quia non habet aliam entitatem, quæ augeatur per se immediatè præter easdem partes proportionales, à quibus solùm differt per hoc, quod est extra aliam esse, vel in alia contineri: ergo repugnat augeri alio modo. Secundò, quia immediatè per se suscipere alimentum, & immediatè per se augeri duobus modis intelligi potest. Primo, ita vt immediatè, & per se ei applicetur alimentum, eique vniatur pars conuersa, & non per suas extremitates: & hoc modo nulla pars aliquota augetur per se immediatè; cum euidẽs sit non suscipere alimentum, nec partem conuersam ei vniri, nisi per suas extremitates; sed solùm in hoc rigore loquendo per se augetur illa pars proportionalis extrema, cui adhæret vltimum indiuisibile terminans, iuxta quod immediatè est porus continens alimentum, indeterminata quidem, quia nulla datur determinata indiuisibili terminanti immediata, vt per se est manifestum; & huius ratio est, quia solùm huic parti proportionali indeterminatæ applicatur proximè alimentum, & solùm ei proximè vnitur pars eiusdem alimenti conuersa. Secundo modo potest sumi id, quod est per se immediatè augeri, ita vt non per aliud à se extraneum, vel separatum, sed per aliquid pertinens ad propriam substantiam, & in hoc genere sibi intrinsecam, augeatur: per se immediatè augentur partes aliquotæ, quia per extremitates proprias suscipiunt alimentum, & illud sibi vniunt, sed non minùs per se immediatè augentur proportionales. Quod primò probo, quia extremitates illæ sunt partes proportionales indeterminatæ. Secundò, quia sicut sunt extremitates partis æqualis, sic sunt extremitates proportionalium, quæ in ea continẽtur; nam ideo sunt extrema illius, quia sunt vltimum quid sub ea contentum, vltra quod non est aliud, sed in eodem sensu sunt vltima pars proportionalium licet indeterminata: ergo etiam sunt extrema earum. Præterea, cum partes proportionales contineantur immediatè in parte æquali, & pertineant ad substantiam eius, eo ipso quod sunt extremitates partis æqualis, æquè immediatè sunt extremitates earum, ideo non minùs istæ augentur per se immediatè, quàm æquales.

82 Nostra igitur sententia est, quod non solùm omnes augeantur per se immediatè, sed potiori ratione proportionales, quia secundum vtrumque sensum aliquo modo eis conuenit; aliquotis verò secundum postremum tantùm, vt probatum est.

Ad testi

Ad testimonium Aristotelis respondeo per signum sensibilẽ intelligere omnem partẽ designabilem per sensum; quæ neque omnes æquales, neque omnes proportionales, sed plures æquales, & plures proportionales comprehendit, nam tam minimas æquales possumus per intellectum apprehendere, quæ non sint designabiles per sensum, & plures proportionales possumus designare per sensum, vt patet in vlna: cuius primæ medietates sunt æquales, primi palmi, & primi digiti, sed medietates harum omnium iam sunt proportionales: quamuis etiam alia ratione sint æquales, & omnes sunt designabiles per sensum: Aristoteles ergo non voluit excludere ab augmento per se immediatè partes non perceptibiles per sensum, quia si hoc vellet, plures partes excluderet æquales, sicut plures proportionales, sed solum docere, quod cum augmentatio sit motus physicus, corporis viuentis, ex partibus sensibilibus debent considerari atque à nobis cognosci conditiones eius.

83 Primum argumentum concedendum est, in quantum probat partes proportionales suscipere alimentum per poros; negandum tamen, quod ex eo infertur, nempe omnes has partes esse diuisas per poros, nam licet pori sint dispersi per totum corpus, non sunt inter sese immediati, vt statim ostendetur: sed inter quoslibet poros mediant partes æquales, & infinitæ proportionales quibus approximatur alimentum per extremitates, & per easdem eis vniuntur partes alimenti conuersæ, quod sufficit, vt omnes augeantur propriè, & vt augmentum fiat secundum omnes partes; nec potest alio modo augeri corpus viuens, vt euidenter probauimus. Patet ergo non esse necessarium, quod omnes partes proportionales sint diuisæ inter sese per poros.

Ad secundum, concesso antecedenti, quòd omnes, & singulæ partes proportionales augeantur per se immediatè, distinguendum est primum consequens, quod quælibet fiat maior; nam si intelligatur fieri maiorem secundum quantitatem, vel excessum determinatum, falsum est, si verò secundum proportionalem, verum; & necessarium. Quod hoc modo intelligendum est, vt sicut partes proportionales ita se habent, vt vna sit minor alia in infinitum; & sub qualibet comprehendantur infinitæ eâ minores, & ideo ex omnibus non resultet nisi finita, ac determinata magnitudo; ita etiam considerandum est, quod licet pars quælibet alimenti conuersa, per cuius additionem fit augmentum, sit finita, & aliquando maior, aliquando minor, semper habet infinitas partes proportionales maiores, vel minores, & ideo distribui potest per infinitas partes proportionales corporis; ita vt cuiq; tribuatur aliquid proportionale iuxta magnitudinem eius, nõ quidem separatum ab eadem parte, sed in ea inclusum:

Ex qua proportione intelligitur, posse omnes, & singulas crescere per quodlibet augmentum finitum, sicut etiam omnes (licet actu infinitæ) non nisi finitam entitatem efficiunt, & nimis aliquando exiguam. Et hæc de primo dubio.

Explicatur modus, quo fit augmentatio.

84 SEcundum dubium est circa modum, quo fit augmentatio. Et videtur nullo modo fieri posse propter hoc argumentum; quia vel fit per intussumptionem, vel per iuxtapositionem; sed primum est impossibile, & secundum falsum: ergo non est naturaliter possibilis. Maior est certa, cum euidens sit non esse alium modum possibilem, quo augeatur corpus præter duos illos. Sed probatur minor, quia si fit per intussumptionem: ergo alimentum ingreditur partes corporis, vt intra illas conuertatur in substantiam, quod non potest fieri nisi per penetrationem alimenti cum eis, vel per diuisionem earum; sed experientia constat non diuidi, quia diuisio causat dolorem, quem non sentimus: ergo fit ingressus alimenti per penetrationem naturaliter impossibilem. Et si dicatur alimentum per venas, & poros transire ad omnes partes corporis quia omnes sunt venis, & poris plenæ, hoc non tollit difficultatem, quia venæ, & pori finitæ sunt, & inter quaslibet venas, & poros mediat pars solida, quæ augetur; vel ergo alimentum penetrat illam partem, vel permanens in venis, & poris conuertitur in substantiam, & iam conuersum multòminus poterit penetrare carnem, vel ossa; cum sit iam factum caro, & os; vnde sequitur non posse augere alias partes iuxta venas, & poros existentes, nisi quia eis iuxtaponitur, & vnitur per continuationem, quod est augmentum viuentium, per iuxtapositionem fieri: hoc autem apertè falsum est; nam iam non differret ab augmento non viuentium impropriissimo, vt ignis, & aquæ, quod fit per iuxtapositionem lignorum, vel alterius corporis conuersi in substantiam elementi, & ei additi, ac iuxtapositi.

85 Pro solutione huius dubij tanquam certum supponendum est, quodlibet corpus viuens plenum esse venis, & poris, quæ sunt concauitates quædam, & quasi aquæductus, per quos sanguis, qui est vltimum, atque proximum alimentum corporis, fluit, & ad omnes partes corporis defertur. Quod non est sic intelligendum, vt asseruit Commentator. 1. libro de generatione commento 38. putans quamlibet partem minimam corporis habere suum porum; nam si ita esset, non essent magis porosæ aliquæ partes corporis, quàm cæteræ omnes; neque vnum corpus magis porosum, quàm aliud, quod experientia patet esse falsum, & propterea falsum est, dari in corpore partes minimas;

cum

cum constet omnes esse diuisibiles in infinitum, & ideo qualibet data etiam minima, dari aliam minorem. Sed ita debet intelligi, vt quælibet pars corporis sit circumdata poris versus quamlibet partem, magis tamen, aut minùs distantes inter se secundum naturam cuiuslibet partis. Est autem differentia inter venas, & poros, quod venæ sunt longè maiores, & capaciores; pori verò angustissimi: vnde per poros non tam fluit sanguis, quàm sugitur ab eisdem venis, pori verò ideo fiūt à natura, quia cum corpus sit solidum, impossibile erat per venas ad omnes partes corporis deferri alimentum, esset enim tunc omni ex parte perforatum, & quasi spongia, & non posset conuenientes operationes exercere, ad quas exercendas requiruntur solida membra, atque instrumenta. Necesse ergo fuit per angustissimos aquæductus deferri alimentum non omnino pugnantes cum soliditate corporis requisita. Eiusmodi autem pori, licet multi sint per omnes partes conporis dispersi, non tamen sunt infiniti, sicut indiuisibilia corporis, nec immediati, nam hoc pugnaret cum prædicta soliditate corporis, sed inter quoslibet poros quantumlibet parum inter se distantes mediant partes, quibus per eosdem poros approximatur alimentum. Neque omnes sunt æquales, sed alij maiores aliis, non solùm in eodem corpore secundum diuersas partes eius, sed etiam in diuersis, immo in eodem etiam secundum diuersas ætates; nam in ætate iuuenili maiores, & capaciores habet poros corpus, quàm in senectute, quia plus alimenti indiget, & per maiorem dilatationem partium in illa ætate ex maiori conuersionē alimenti causata, sicut partes corporis magis dilatantur, ita pori fiunt maiores. Has verò partes nec potest alimentum 86
penetrare, & multò minùs pars substantiæ per conuersionem alimenti producta, per quam augeri debent, quia quælibet penetratio corporum est naturaliter impossibilis, nec potest alio modo ad illas deferri; sed in eisdem poris debet fieri conuersio eius, & pars substantiæ producta per conuersionem vniri cum eisdem partibus, non quidem per se immediatè cum omnibus, sed per extremam illam partem poro immediatam, & tangentem alimentum in eo existens, quæ pars non est determinata, nec proinde aliquota, aut certæ magnitudinis, sed proportionalis indeterminata, nam euidens est partem illam, cui immediatè adhæret indiuisibile terminans esse indeterminatam, quia cum sit diuisibilis, ante quamlibet designatam datur alia, & alia in infinitum vsque ad indiuisibile terminans. Et ecce quo pacto nulla pars aliquota potest per se immediatè augeri, sed per extremam partem indeterminatam, cui vnitur indiuisibile terminans, quod necesse est

corrumpi, dum vnitur pars alimenti conuersa, & loco indiuisibilis terminantis produci aliud indiuisibile continuatiuum, per quod fiat vnio, seu continuatio, & quia pars conuersa vnitur parti proportionali indeterminatæ, cui adhæret indiuisibile terminans, & post vnionem nouum indiuisibile continuans, dicitur vniri parti aliquotæ, cuius extremum est, & etiam omnibus partibus proportionalibus in ea contentis, & ideo per eandem vnionem dicuntur istæ, & illa augeri. Ex hac doctrina colligo primò, quomodo sit intelligenda propositio Aristotelis ab omnibus recepta, quod augmentatio viuentis fit secundum omnes partes, cuius sensus est, quod dum augetur viuens, augentur omnes partes eius tam homogeneæ, quàm heterogeneæ, tam aliquotæ, quàm proportionales, sed tam istæ, quàm illæ iuxta propriam naturam: heterogeneæ quidem, vel dissimilares non per se immediatè, sed quia augentur similares, ex quibus componuntur; similares verò aliquotæ, & proportionales in eis contentæ per se immediatè, in quantum per extrema tangunt alimentum, & illud disponunt, atque conuertunt in substantiam; eisdémque per eadem extrema vnitur, & continuatur pars alimenti conuersa, & ideo in se & per se maiores fiunt; per se autem immediatè, ita vt immediatè, & per se tangat alimentum, & pars conuersa ei immediatè vniatur, & cum ea immediatè continuetur, & non per suum extremum, quòd solùm habet illa pars proportionalis indeterminata, cui immediatè adhæret indiuisibile terminatiuum ante conuersionem, & post conuersionem indiuisibile continuatiuum productum, quo medio ei vnitur pars conuersa, hæc enim pars proportionalis indeterminata est extremum partis aliquotæ; & proportionalium, quas continet.

87 Secundò colligo, augmentum viuentium fieri per iuxtapositionem alimenti ad partes viuentis, non tamen per iuxtapositionem partis substantialis conuersa, sed per additionem, quæ fit media vnione, & continuatione iam explicata. Probatur primum de iuxtapositione alimenti, quia repugnat alimentum penetrare partes viuentis: ergo solùm potest ad illas deferri per poros; sed per poros non potest ad eas peruenire nisi in quantum iuxta illas ponitur, & ab eis tangitur: ergo fit per iuxtapositionem alimenti. Probatur secundum, quod non fiat per iuxtapositionem partis substantialis cõuersæ, quia id quod alteri iuxtaponitur, solùm est illi contiguum, hoc enim est iuxta illud poni; sed pars alimenti conuersa non ponitur iuxta partes corporis, nec illis est contigua, sed eis vnitur, & continuatur, & per vnionem, & continuationem fit vnum numero cum eis: ergo nõ fit augmentum per iuxtapositionem partis conuersæ, sed per additio

per additionem eius media vnione, & continuatione facta.

Secundò notandum est hos poros, per quos defertur alimentum, nunquam esse vacuos, sed semper plenos alimento, vaporibus, & excrementis quibusdam, vt ex sudore exeunte est manifestum, dum verò fit conuersio partis alimenti, pars conuersa, atque vnita parti corporis proximæ occupat partem concauitatis eiusdem pori, sed non ideo pori deficiunt, quia idem calor naturalis, cuius virtute concoquitur alimentum, aliquas partes eius in ipsa concoctione resoluit in vaporem, & vapor iste quasi impellens partes viuentis versus texternum locum eas dilatat, & per talem dilatationem, & nouum efficit porum, & easdem partes efficit occupare maiorem locum; & ita per augmentationem dilatatur corpus, & simul mouetur localiter per extensionem ad maiorem locum, vt adnotauit Aristoteles cap. præsenti. 88

Notandum tertiò, partes corporis viuentis esse in duplici differentia, nam quædam sunt duriores, quæ appellantur spermaticæ, vt ossa, aliæ sunt molliores, quæ appellantur nutrimentales, vt caro: & istæ quidem certo tempore augentur, & vlteriùs diminuuntur, vt patet in infirmitate, & postquam diminutæ sunt, iterum augentur, & reparantur per conuersionem alimenti, quod deperditum ex eis fuit: quod in ossibus non ita contingit, non enim per infirmitatem diminuuntur, vel certè parum. Præterea tam istæ, quàm illæ partes augentur secundunr omnem dimensionem, sed non tantum augentur secundum vnam dimensionem, quantum secundum alias, sed proportionabiliter, vt postulat natura corporis, quod non tam latum, nec tam profundum esse debet, quam longum, vt commodiùs possit moueri ab anima, & aptum possit esse instrumentum ad exercendas operationes vitalys; ideo magis crescit versus longitudinem, quàm versus alias dimensiones, & ideò ossa, quæ sunt partes magis consistentes, magis crescunt secundum longitudinem, quàm secundum latitudinem, & profunditatem; caro verò, & aliæ partes magis crescunt aliquando secundum alias dimensiones, & secundum longitudinem parum possunt ossa superare, vt experientia est manifestum.

Ex his tandem colligitur solutio argumenti propositi pro ratione dubitandi, nam ad maiorem respondeo, augmentationem fieri vtroque modo, videlicet per intussumptionem, atque etiam per iuxtapositionem alimenti ad partes corporis, & per additionem partis conuersæ media vnione, & cotinuatione facta. Sed neganda est minor, quòd alimentum non possit deferri ad partes, nisi per penetrationem, defertur namque per poros sine illa. Et cum dicitur inter quoslibet poros medias 89

esse

esse partes concedendum,est,sed nec illas penetrat alimentum; sed eis iuxtaponitur, & in poris conuertitur in substantiam, vnitúrque per continuationē. Et dum tandem ex hoc infertur, augmentum fieri per iuxtapositionem, sicut dum aqua additur aquæ, neganda est similitudo, sed fit per iuxtapositionem alimenti,& conuersionem eius, atque vnionem cum cæteris partibus, quod non reperitur in augmento aquæ, non tamen fit per iuxtapositionem partis substantialis per conuersionem alimenti productam, sed per additionem eius continuatione factam. Differt autem augmentatio viuentium ab augmentatione non viuentium in tribus. Primò, quia illa fit per intussumptionem; hæc verò per externam tantùm iuxtapositionem pabuli, vt patet in igne. Secundo, illa fit secundum omnes partes viuentis, quia omnibus approximatur alimentum ex proprio, & naturali modo; hæc verò solùm secundum illam partem fit, per quam pabulum iuxtaponitur, & licet possit per omnes partes iuxtaponi; hoc non petit natura corporis non viuentis, sed per accidens contingit; petit verò natura corporis viuentis, vt omnibus partibus approximetur alimentum; & tandem illa fit secundum partes formales, hæc verò potius secundum materiales, & propterea in infinitū abire potest;cum tamen illa certum habeat terminum à natura constitutum.

QVÆSTIO VIII.

An augmentatio duret toto tempore vitæ?

90 DIuersa quæstio est hæc, ac alia, quam in hoc tractatu agitauimus de continuatione nutritionis, & augmentationis; non enim quærimus modo, an augmentatio sit continua toto tempore vitæ vel, eo saltem tempore, quo fit, aut discreta; ita vt per minima fiat in solis instantibus temporis; quantum adhoc enim eadem prorsus ratio est de ipsa, ac de nutritione; vnde quod superiùs probauimus de nutritione, non sic esse continuam, vt per totam vitam nullo tempore interrumpatur: esse tamen continuam eo tempore, quo fit, & non per minima fieri in solis instantibus,sed per partes in partibus etiam temporis continui, eodem modo intelligendum est de augmentatione. Quod igitur nunc quærimus, est, an sicut nutritio prædicto modo facta durat vsque ad finem vitæ, sic etiam duret augmentatio? Et videtur probari his argumentis, quod vsque ad finem vitæ augeatur homo, sicut nutritur. Primò, quia sicut quantitas naturaliter consequitur substantiam, sic motus ad quantitatem naturaliter sequitur mutationem in substantiam, quæ est nutritio, & eodem tempore fit cum ea; sed motus ad quantitatem est augmentatio

tatio

tatio; ergo durare debet vsque ad finem vitæ, sicut durat nutritio. Et si dicatur, durare quidem motum ad quantitatem, non tamen augmentationem, quia non omnis motus ad quantitatem est augmentatio, sed solus ille, per quem adquiritur maior quantitas, quam deperdita fuit, constat verò non semper maiorem adquiri, sed certo quodam tempore; post illud verò æqualem tantùm, vel minorem; & ideo non semper durare augmentationem. Contra hoc est, quia terminus ad quem motus dicit ordinem ad terminum à quo, & respectu illius talis dicitur, vt patet in alteratione, per quam si magis perficitur calor in termino ad quem, quàm erat perfectus in termino à quo; dicitur intendi, & alteratio per quam perficitur, vocatur intensio: (licet non adquiratur per eam perfectior calor, quàm habuit aliquando subiectum) ergo vt motus ad quantitatem sit augmentatio, non requiritur, quod per eum acquiratur maior quantitas, quam habuit aliquando subiectum, sed satis est, quòd acquiratur maior ea, quam habebat in termino à quo, sed impossibile est corpus moueri ad quantitatem, quin acquirat maiorem, quam habuit in termino à quo, nam alioqui nullam de hoc nouo acquireret: ergo cum motus ad quantitatem duret toto tempore vitæ, durabit etiam augmentatio.

Secùndò, quia augmentatio procedit ab anima tanquam 92
à causa principali, & à potentia nutritiua, & calore naturali tanquam ab instrumentis eius naturaliter operantibus, atque ex determinatione ad vnum: sed virtus naturalis horum non diminuitur procedente tempore, neque per continuam actionem circa alimentum hebetatur, quin potius calor naturalis augetur: ergo si maius alimentum ei iuxtaponatur, maiorem producet substantiam in qualibet ætate, & consequenter maiorem quantitatem, per quam augebitur corpus vsque ad finem vitæ. Probatur minor quia eadem est ratio de calore naturali corporis viuentis, ac de calore elementari ignis; sed calor iste crescit, quo plura ligna conuertit in ignem: nam cum eisdem lignis conuersis aduenit ei nouus calor: ergo calor etiam naturalis crescet per aduentum caloris naturalis cum qualibet parte alimenti conuersi in substantiam. Et ideo plus alimenti semper potest conuertere, & plus quantitatis producere.

Probatur tandem experientia; nam videmus plures post quadragesimum annum suæ ætatis pinguiores fieri, & ideo maiorem quantitatem acquirere: ergo adhuc in ea ætate crescunt, quod non potest fieri, nisi per verã augmentationem adhuc durantem: falsum est, ergo, quod dici solet, hominem nõ crescere, nec augmentationem durare post eam ætatem, quam statum, & non augmenti vocant.

Pro

93 Pro solutione huius quæstionis notandum est primò ex doctrina Aristotelis 3.lib.de anima tex.59.corpora viuentia quantum ad nutritiuam virtutem triplicem habere statum, nempe augmenti, status, ac decrementi, seu diminutionis. Tempus autem augmenti solet designari à principio vitæ vsque ad tertium septennium, aut vigesimumprimum annum ætatis, vt docet Diuus Thomas 2.2.quæst.147.artic.4.ad secundum, quia vsque ad id tempus fortior est potentia nutritiua, & calor naturalis robustior ad conuertendum alimentum in substantiam aliti, ideo plus conuerrere potest alimenti, quàm de propria substantia consumere. Tempus verò status solet designari à vigesimoprimo anno, vsque ad trigesimumquintum, in quo minorem iam vim habet calor naturalis, tantúmque alimenti conuertere potest, quantum substantiæ propriæ cõsumere; quare neque augetur corpus in ætate ista, nec diminuitur, sed statum habere dicitur. Ab hac autem ætate vsque ad vltimam senectutem numeratur tempus decrementi, vel diminutionis, quia calor naturalis debilitatus non tantum potest alimenti conuertere, quantum de propria substantia consumit, ideo decresci corpus, ac tandem consumitur. Ratio vniuersalis horum statuum sumitur ex propria natura ipsius hominis, & eiusdem caloris naturalis; virtus enim vtriusque limitata est, & ideo tantuum temporis durare potest homo, vt vita eius nõ possit vlteriùs procedere; & virtus caloris naturalis, cùm sit potentia actiua limitata est per intrinsecum terminum, vt de omni potẽtia actiua docet Aristoteles 1. libro de cœlo & mundo cap. 4. Tantum ergo potest augere corpus, vt non possit vlterius in augmento procedere, sed sistere debeat; & tempus illud

94 augmenti vocatur, hoc verò status. Et tandem cum natura corporis viuentis paulatim deficiat, & extenuetur, necesse est idem corpus diminui. Ratio verò particularis sumitur ex tribus, quæ docent Aristoteles in libello de longitudine, & breuitate vitæ non longè à principio, & sectione 3. Problematum, Problemate.14.& Diuus Thomas in 2.distinct.3.qu.1.art.1.ad quintum. Quorum primum est, vitam naturalem corporis, quæ certum temperamentum requirit, consistere in calido, & humido, quod temperamentum perfectè habet corpus in prima generatione; sed ab eodem deficit in senectute, de qua docet experientia esse siccam, propter nimiam consumptionem humidi; deficiente autem humido, & calore coniuncto cum sicco plus dissipat alimenti, quàm conuertat in substantiam, quia virtus eius maximè dependet ex coniunctione cum humido, quo deficiente valde debilitatur; quare non potest iam in eo statu viuens augeri, Secunda ratio diui Thomæ est, quia

substantia

ſubſtantia producta per nutritionem ex conuerſione alimenti non eſt ita connaturalis viuenti,ſicut prima, quam accepit per generationem, ſed quodammodo extranea, cum ex materia, & corpore extraneo contrarias diſpoſitiones,& qualitates habente producta ſit; ideò non continet calidum, & humidum adeò connaturale, & ex alia parte prima ſubſtantia idem temperamentum perfectè continens incipit conſumi à calore naturali, & ita procedente tempore ſubſtantia corporis viuentis ex connaturali,& extranea permixta minoris virtutis fit, & calor naturalis in ea exiſtens eodem modo permixtus quaſi retūditur, & hebetatur, ita vt non poſſit tantum conuertere, quantum de propria ſubſtantia corporis conſumit; vel certè non plus, & tunc non poteſt augeri corpus, nec vlteriùs procedere motus augmentationis.Quod exemplo vini,cui permiſcetur aqua,explicuit Ariſtoteles,cuius virtus eo magis debilitatur, quo plus aquæ ei admiſcetur. Tertia ratio Diui Thomæ eſt, quia anima, quæ eſt forma corporis limitatam habet virtutem informandi materiam, & agendi in corpore: vnde quo plus diffunditur, vel extenditur ad informandam ampliorem materiam ſuperuenientis alimenti, eo minor eſt virtus eius ad agendum per potentias, & inſtrumenta corporea propter illud vniuerſale principium: Virtus vnita fortior eſt ſe ipſa diſperſa;ſed quo plus augetur homo vſque ad ſtatum, eo magis extenditur anima ad nouam materiam informandam: ergo minor eſt virtus eius ad agendum per potentiam nutritiuam, & calorem naturalem; minúſque alimenti conuertere poteſt, quàm prius, & tandem eo perueniet, vt non plus poſſit conuertere,quàm conſumitur;& tunc dicetur corpus perueniſſe ad ſtatum, ac tandem ob maiorem permixtionem extraneæ ſubſtantiæ minùs adhuc conuertere poterit, & dicetur corpus perueniſſe ad ſtatum decrementi, vel diminutionis. 95

His ſuppoſitis duabus concluſionibus reſpondetur quæſtioni. Prior ſit, motus ad quantitatem durat toto tempore vitæ. Hanc probat primum argumentum in principio poſitum, quia nutritio durat vſque ad finem vitæ: quia vſque ad illum ſumitur alimentum, & conuertitur aliquid eius in ſubſtantiam; ergo durat ſemper nutritio, ſed partialem ſubſtantiam conſequitur naturaliter quantitas partialis terminans motum per ſe: ergo durat etiam motus ad quantitatem vſque ad finem vitæ.

Poſterior concluſio. Motus augmentationis ſolùm durat vſque ad ſtatum. Probatur ex doctrina tradita, quia motus augmentationis tendit per ſe ad maiorem quantitatem corporis, ea, quam habebat prius; ſed hæc maior quantitas adquiri-

tur

tur tantùm vſque ad ſtatum,vt probatum eſt:ergo ſolùm vſque ad ſtatum durat motus augmentationis,& non vſque ad finem vitæ.

Ad primum argumentum conceſſa maiori, quod motus ad quantitatem durat per totam vitam, neganda eſt minor, quòd omnis motus ad quantitatem ſit augmentatio;nam Ariſtotel. 5. lib.Phyſ.tex.17.docuit,motum ad quantitatem ſub hac ratione quaſi communi innominatum eſſe, ſub ſpecialibus verò vocari augmentationem,& diminutionem. Et cum dicitur omnem motum ad quantitatem eſſe ad quantitatem maiorem ea,quam habebat corpus in termino à quo;negandum eſt; quia licet aliquid quantitatis acquiratur per omnem motum, ſed plus deperdi ſolet per actionem eiuſdem caloris naturalis eodē tempore,quo fit motus:& ideo non eſt neceſſarium,quod motus ad quantitatem terminetur ad maiorem reſpectu termini à quo; nam adhuc reſpectu illius minorem habet corpus in termino ad quem talis motus,vt per ſe patet.

97 Ad ſecundum,neganda eſt etiam minor, quòd virtus animæ, & caloris naturalis non diminuatur procedente tempore; nam virtus animæ minor eſt diſperſa,vel diffuſa ad maiorem materiam informandam, & calor naturalis valdè debilitatur in ſenectute deficiente humido, ex cuius ſocietate fortior erat in iuuentute,atque per coniunctionem cum ſicco, vt oſtendimus; & propterea non poteſt plus alimenti,immo nec tantum conuertere,quantum de ſubſtantia corporis diſſipatum eſt; & ideo non poteſt toto tempore vitæ augeri corpus.

Ad vltimum reſpondeo, non augeri ſimpliciter corpus, niſi ſecundum longitudinem fiat maius: quòd verò verſus alias dimenſiones creſcat vltra tempus augmenti, ſolum eſt maius fieri ſecundum quid;& hoc quidem aliquando contingit: quod verò maius fiat ſecundum longitudinem, numquam. Et ratio vtriuſque eſt, quia oſſa duriora ſunt, & ſicco temperamento conſtant, atque ex difficiliori alimento nutriuntur, nempe ex medulla facta ex ſanguine, ideo difficiliùs augentur, & propterea virtus caloris naturalis extra ſtatum augmenti non eſt iam ſufficiens ad ea augenda,bene tamen aliquando ad augendam carnem molliorem,ac magis humidam; atque ex faciliori alimento nutriendam, propter peculiarem diſpoſitionem corporis.

QVÆ

QVÆSTIO IX.

An corpus viuens toto tempore vitæ, quo nutritur, permaneat idem numero, saltem secundum aliquas partes, vel secundum omnes varietur?

VT intelligatur quæstio, tanquam certum est præsupponendum, quod ante, & post nutritionem, & augmentationem permanet corpus, quod augetur idem numero; quod Aristoteles non solùm asserit capit. præsenti, sed sæpè repetit, vt textu 25.31,33. & 35. asserens vnam ex conditionibus necessariis ad veram augmentationem esse, quod res, quæ nutritur, & augetur, permaneat eadem numero ante, & post nutritionem, & augmentationem: Quod probatur euidenti ratione, quia si non permaneat corpus idem numero ante, & post nutritionem, sequitur nutritionem non distingui à generatione, & corruptione. Probatur consequentia, quia si non manet idem numero: nec manet idem secundum substantiam; sed corrumpitur substantialiter corpus, quod erat ante nutritionem, & generatur aliud: erit ergo nutritio generatio, & corruptio substantialis; quod est falsum. 98

Hoc supposito iam intelligitur difficultas quæstionis in eo consistens, nam actione caloris naturalis duo fiunt, consumitur ex vna parte substantia propria corporis, & resoluta in vapores, & excrementa diminuitur corpus: ex alia verò parte conuertitur alimentum in substantiam eiusdem corporis, vt reparetur id, quod deperditum est: & si maior sit pars alimenti conuersa, quàm deperdita ex corpore, augetur corpus. Ex quo sequitur corpus semper mutari, recedentibus partibus, quas habebat, & accedentibus aliis distinctis saltem ex parte materiæ, & aliquando ex parte formæ, si anima sit diuisibilis; tunc enim necessariò videtur corrumpi pars formæ cum parte materiæ, quam informabat, & nouam quoque partem formæ produci ad informandam materiam eiusdem alimenti conuersi. Et cum transmutationes istæ fiant per totam vitam, sicut fit nutritio, non videtur ad finem vitæ permanere vllà pars earum, quæ habuit corpus, dum primò fuit genitum. Mutatis autem partibus substantialibus, tam ex parte formæ, quàm ex parte materiæ, mutatur entitas, & substantia rei: ergo meritò dubitatur, an maneat idem corpus numero ante, & post nutritionem, & augmẽtationem toto tempore vitæ, vt voluit Aristoteles, & probatur ex differentia inter generationem, & nutritionem. 99

Sed certum est secundò, idem numero manere corpus, cuius anima est indiuisibilis, saltem ex parte formæ, vt in hominibus, 100

atque etiam in animalibus perfectis, quorum animæ non sine probabilitate ponuntur à multis indiuisibiles. Et huius ratio est manifesta, quia cum anima careat partibus, sequitur per diminutionem corporis nullam partem earum deperdi posse; sed solùm deperditur pars materiæ, quam informabat anima indiuisibilis: tota verò ipsa anima, quæ illam inadæquatè informabat, desinit eam informare permanens tota in reliquis partibus:vnde sequitur permanere eandem numero formam in nutritione horum corporum per totam vitam;& cum identitas numerica rei præcipuè sumatur à forma,permanebit idem numero corpus ex principaliori saltem parte. Solum ergo habet locum difficultas quæstionis in viuentibus,quorum animæ sunt diuisibiles secundum sententiam Aristotelis, & communem Scholæ,vt in plantis,& imperfectis animalibus,qualia censentur reptibilia.

Et prima opinio asserit in nutritione, & augmentatione horum idem numero corpus permanere toto tempore vitæ, quia licet deperdantur partes materiæ, & aliæ diuersæ acquirantur per conuersionem alimenti, ideo ex parte materiæ non omnino permaneat idem numero corpus,nulla tamen pars formæ deperditur, quia illa pars formæ, quæ informabat partem materiæ deperditæ, quasi retrahitur ad aliam partem proximam ex his, quas informabat priùs, & ita manet eadem numero forma, à qua præcipuè sumitur identitas numerica corporis: & ita eadem anima numero,& secundum omnes partes permanet semper.Ita Albertus Magnus opusc. de nutritione titulo primo,capit.3.& titulo 2.capit.1.Philop.1.lib. de Generatione, capit. 5.Nimphus ibid. tex. 220. & Albertus Saxoniæ quæst.12. Burleus tractat. de intensione: & remissione formarum,cap.3.

401 Probant testimonio Aristotelis textu 36.& 37.huius capitis asserentis augmentum fieri secundum partes formales corporis, non secundum materiales, & reddit rationem, quia cum in augmento debeat permanere illud, quod augetur, & forma rei permaneat semper, vt forma carnis, & ossis; materia verò ex parte recedat, & ex parte adueniat de nouo per conuersionem alimenti, necesse est secundum formam fieri augmentum, & non secundum materiam. Hæc autem ratio nihil valeret, si forma rei variaretur secundum partes aduenientes, & recedentes,nam tunc non magis augmentatio fieret secundum formam,quàm secundum materiam. Probant deinde ratione, quia si cum parte materiæ deperditur etiam pars formæ, & cum noua parte materiæ aduenientis ex conuersione alimenti aduenit etiam noua pars formæ eductæ de potentia eius, sequitur aliquando

aliquando contingere, vt nulla pars materiæ, neque formæ, ex his, quæ habuit corpus, dum primò fuit genitum, permaneat in senectute, aut in fine vitæ, & ideo nec permanere idem numero corpus, sed esse aliud numero diuersum: quod patet esse contra rationem nutritionis, & augmentationis. Probatur consequentia, quia motu quodam continuo desinunt partes, & adueniunt aliæ: ergo per totam vitam variantur omnes. Sed omnibus variatis, necesse est variari totum, quod non habet aliam entitatem præter entitatem partium: ergo non manebit idem corpus numero.

Hæc tamen sententia falsa est; quod probo ex natura animæ diuisibilis, quæ ita dependet à materia, sicut nata est eam informare, nempe tota forma totam materiam, & pars partem: ergo dependet quælibet pars formæ à sua parte materiæ, & cum educatur talis forma de potentia materiæ, quælibet pars eius determinata educetur de parte determinata materiæ, à qua nata est dependere: ergo consumpta hac parte substantiæ viuentis per actionem caloris naturalis desinit hæc pars formæ, à qua informabatur hæc pars materiæ, eam informare: & non potest naturaliter permanere separata à materia propter naturalem dependentiam ab illa: ergo peribit. Probatur consequentia, quia naturaliter repugnat informare aliam partem materiæ eiusdem corporis, cum quælibet sit informata sua parte formæ, & non possit naturaliter eadem pars materiæ informari duplici parte formæ sicut materia totalis non potest informari duplici totali forma. Ex quibus sequitur necessarium esse, quod consumpta naturaliter qualibet parte corporis, & recedente materia, pereat etiam pars formæ. Et eadem ratione probatur, 102
quòd nouæ partes formæ adueniant cum nouis partibus materiæ alimenti, nam partes materiæ, quæ adueniunt, non possunt informari à partibus animæ præexistentibus in corpore, quia quælibet pars formæ dependet à qualibet parte materiæ determinatæ, sicut tota forma à tota materia: ergo sicut hæc non potest naturaliter simul informare duas totales materias, ita non potest eadem pars formæ simul informare duas partes materiæ: quare necesse est, educi nouas partes animæ de nouis partibus materiæ aduenientis à quibus informentur.

Ideo secunda opinio concedit, quòd consumpta qualibet parte substantiæ viuentis corporis, sicut recedit pars materiæ, ita perit pars formæ à qua informabatur, & sicut adueniunt nouæ partes materiæ ex conuersione alimenti, ita adueniunt cum eis nouæ partes harum animarum eductæ de potentia earum. Negat tamen, quòd omnes partes materiæ, & formæ varientur, quia distinguit duplices partes integrantes in quolibet

corpore viuente, quasdam quasi fluentes, ex quibus consumuntur aliquæ per continuam actionem caloris naturalis, & loco earum succedunt aliæ, & ita per continuam corruptionem earum, & aduentum aliarum, in fine vitæ omnino variatæ censentur, tam secundum formam, quàm secundum materiam: & secundum has partes non manet idem numero corpus per totam vitam. Sed aliæ sunt partes integrantes permanentes, quas nunquam consumit calor naturalis, neque aliquid detrahit ab eis, sed saluæ, & integræ permanent à principio vsque ad finem vitæ: vnde licet augeantur, non tamen diminuuntur, & ideo eædem numero permanent, & ratione earum permanet semper corpus idem numero, licet ratione aliarum quodam modo varietur. Ita Magister senten. in 2. dinstinct. 30. & ibidem Ricardus, Albertus in summa de homine quæst. 1. de potentia generatiua, art. 2. & quæst. de nutritione, & nutrito; Alexand. & Philop. text. 35. huius capitis, Nimphus etiam quæst. 5. huius libri, eandem opinionem tanquam probabilem defendit.

103 Sed in assignandis his partibus inuariabilibus diuisi sunt authores isti: nam quidam eorum distinguunt duplices partes integrantes in corpore viuente, quædam spermaticæ, quæ immediatè generantur ex semine, & sunt omnes illæ ex quibus componitur substantia primò producta per generationē. Aliæ sunt nutrimentales, quæ quidem producuntur per nutritionem ex conuersione alimenti, & adduntur primis; de quibus asserunt nullo modo, neque vllo tempore consumi, aut variari, sed omnino integras, & quasi intactas permanere à principio vsque ad finem vitæ; nutrimentales verò passim consumi, & alias loco earum succedere. Probant isti primò, quia si omnes partes integrantes corporis variantur, & non dantur aliquæ semper manentes, sequitur nec permanere corpus idem numero vsque ad finem vitæ, sed tunc iam esse aliam numero arborem, & aliud numero animal, immo & alium hominem, quod est falsum. Probatur consequentia, quia totum corpus non habet aliam entitatem, vel substantiam præter entitatem, & substantiam partium integrantium: ergo si omnes istæ successiuæ variantur, & non manent aliquæ eædem numero, non manebit idem numero corpus. Secundò, quia si omnes partes variantur, ergo semper renouatur corpus per nutritionem, & nunquam senesceret, nec senio conficietur, quia nulla pars eius permanet toto tempore vitæ, sed nouas semper habet, quod experientia probatur falsum. Ita sentiunt Alexand. Albert. Nimphus quos sequitur Toletus,

104 Alij verò, vt Philoponus, quem sequuntur aliqui ex nouioribus, alio modo distinguūt partes corporis viuentis, siue spermaticæ,

maticæ, vel nutrimentales, nam quasdam esse aiunt duriores, & solidiores, vt ossa, nerui, & cartilagines, quæ semper manent eædem numero, quia non possunt consumi à calore naturali. Aliæ verò sunt molliores, vt caro; & istæ semper consumuntur, & aliæ loco earum succedunt per conuersionem alimenti: itaque duriores, & solidiores augentur, sed non diminuuntur, & ideo nec variantur, sed permanent secundum identitatem numericam, licet augmentum suscipiant, molliores verò augentur, atque diminuuntur, & propterea variantur semper: corpus igitur permanet idem numero à principio vsque ad finem vitæ, propter numericam identitatem illarum, quamuis aliquo modo varietur propter variationem harum.

Probant primò experientia, quia videmus hominem ob grauem infirmitatem deperdere totam ferè carnem; immo & omnes alias partes subtiliores, & molliores: ossa verò, neruos, immo, & cutem cum cæteris partibus durioribus integras permanere absque vlla diminutione: ergo euidens signum est, quòd nunquam istæ partes consumuntur, vel diminuuntur. Probatur consequentia, quia nulla potest dari fortior causa diminutionis. Probatur secundò ratione, quia calor naturalis non habet summam intensionem, quam habet calor ignis, sed valde tēperatus est; & præcipuè residet in partibus mollioribus, vt in carne, vt probat experientia: ergo quamuis possit molliores partes consumere parum resistentes, non poterit consumere duriores, ac solidiores; in quibus inuenit resistentiam maximam: vnde sequitur integras permanere semper.

Sed hæc opinio quantum ad vtrumque modum eam defendendi, contraria est doctrinæ Arist. & falsa. Probo primum aduersus vtrumque modum, quia Aristoteles eisdem verbis asserit, quòd dum augetur viuens, quælibet pars eius augetur, & dum diminuitur, quælibet pars eius diminuitur, sed per augmentationem augentur omnes partes, siue sparmaticæ sint, vel nutrimentales, siue duriores sint, vel molliores: ergo omnes etiam diminuuntur. Euidens est Syllogismus, & maior non solùm in se est certa, sed conceditur ab authoribus vtriusque modi. Probatur autē minor ex textu 32. huius capitis, vbi ita ait Aristoteles: *Videtur itaque eius, quod augetur, quæcumque pars aucta esse. Similiter autem, & in diminutione minor generata esse, &c.* & text. 35. *Adhuc autem quodcumque signum, aut maius, aut minus factum esse, &c.* 105

Primus autem modus dicendi est etiam expresè contra Diuum Thomam 1.p.q.119. art.1. ad 2. Et probatur; quòd sit falsus, primò, ratione eiusdem Diui Thomæ, quia partes nutrimētales eiusdem rationis sunt cum spermaticis, & ideo cor-

ruptibiles sicut illæ vt os,& caro, quæ de nouo aduenìunt per nutritionem eiusdem rationis sunt cum osse, & carne productis per primam generationem, & corrumpi possunt sicut illa, & calor naturalis, à quo corrumpi possunt est idem, & debitè approximatus omnibus: ergo sicut hæc potest corrumpere, sic illa: & est agens naturale: ergo agit circa omnia in quantum potest,& omnia corrumpit: falsum est ergo, quòd illæ partes
106 sine corruptione permaneant per totam vitam. Secundò, quia si prima substantia,in qua generatur homo,non potest corrumpi, sequitur pueros postquam primò geniti sunt, non indigere alimento ad reparandum id, quod per actionem caloris, naturalis deperditum est, sed solùm vt augeantur: sed consequens est falsum, & contra experientiam:ergo falsum est etiam,quod nihil corrumpatur de prima illa substantia. Probatur minor, quia euidens est, quod si paruulus statim postquam natus est, non alatur: deficit atque consumitur: quod non potest ex alia causa prouenire, nisi quia calor naturalis incipit statim agere in illam substantiam, eamque consumere, & ideo indiget alimento primò ad reparandum id, quod consumptum est,deinde ad augmentum. Probatur deinde falsum esse secundum modum de partibus durioribus, & solidioribus nunquam corrumpendis: primò quia partes istæ nutriuntur per totam vitam, sicut molliores,vt fatentur,qui eum defendunt:& probatur euidenter ex illo principio Aristotelis ab omnibus recepto, quod nutritio fit secundum omnes partes, sicut augmentatio: ergo per totam vitam additur illis aliquid substantiæ nouum:& nihil ab eis detrahitur: ergo fiunt semper maiores, & longiores etiam post statum, & tempore decrementi:& consequenter totus ipse homo procerioris fiet staturæ: immo consequenter sequitur per totam vitam augeri has partes, & nullum habere statum,nec augmentationem intrinsecum terminum. Probatur consequentia, quia si nihil substantiæ ab eis detrahitur per totã vitam ergo nihil etiam detrahitur quantitatis. Et si semper additur eis noua substantia: ergo etiam noua quantitas, & ita semper fierent maiores, quia nec potest detrahi, nec addi substantia,nisi addita,vel detracta quantitate.Secundò, quia de his partibus durioribus, ac solidioribus duo sunt certa; primum, quod corrumpi possint,cum constent materia sublunari; deinde,quòd in eis sit calor naturalis, quamuis non tantùm in eis vigeat, quantum in mollioribus. Ex quibus probatur, quòd corrumpi possint,quia calor naturalis est agens debitè approximatum respectu earum,sicut respectu aliarum:ergo sicut potest illas corrumpere,& ita has,quamuis difficiliùs, & tardiùs propter maiorem resistentiam earum. Quemadmodum guttæ aquæ cad entes

cadentes super lapidem durum, & mollem; vtrumque quidem excauare possunt, & excauant, quamuis citiùs mollem; & durum tardiùs, etiamsi sit durissimus, propter continuationem: ergo cum sit continua actio caloris naturalis, aliquid semper poterit ab his partibus quantumlibet durissimis extrahere.

His opinionibus refutatis, nostra sententia explicatur tribus assertionibus, quarum prima est, in nutritione viuentium imperfectorum, quorum animæ sunt diuisibiles, simul cum noua parte materiæ aduenit noua pars animæ eductæ de potentia eiusdem partis materiæ. Ita Scotus in 4. distinct. 44. quæst. 1. artic. 1. Ægidius in 1. distinct. 5. artic. 2. quæst. 3. Marsil. 1. lib. de Generatione, quæst. 11. & 12. Petrus de Mantua tractatu de primo; & vltimo instanti. Palat. 2. lib. de Anima. Toletus quæst. 9. huius capitis, & iuniores multi. Quam efficaciter probant argumenta facta contra primam opinionem. 107

Secunda assertio, sicut omnes partes viuentis augentur, ita omnes diminuuntur; in viuentibus quidem imperfectis, tam secundum formam, quàm secundum materiam, in viuentibus verò perfectis, secundum materiam, & secundum extensionem animæ ad eam informandam. Hæc est expressa apud Aristotelem loco, & verbis citatis contra secundam opinionem; & eam tenent Auerroes 1. lib. de Generatione, comm. 38. Diuus Thomas in hoc libro lect. 14. ad finem, & lect. 15. in principio, & 1. p. quæst. 119. artic. 1. ad 2 & ibidem Caietanus, Conimbr. 1. lib. physic. cap. 9. quæst. 5. artic. 2. in fine, & omnes ferè nouiores. Et probatur etiam efficaciter argumentis factis contra eamdem opinionem secundam.

Assertio tertia, non est necessarium ita diminui omnes partes viuentis, saltem duriores, & solidiores, vt ossa, & nerui secundum materiam, aut secundum formam, vel extensionem eius, vt nulla earum, quas habuit à principio suæ generationis, permaneat eadem numero in fine vitæ, sed multæ permanent inuariatè magna ex parte. Hæc est contra iuniores quosdam necessarium putantes, quòd omnes partes varientur. Et probatur hoc argumento, nam partes istæ ex propria natura resistunt maximè actioni caloris naturalis, & ex alia parte calor ipse non ita viget in eis, neque ita intensus est: quare licet agat in eas semper, remississima absque dubio actione, & ferè nihil corrumpente; vt probat experientia in infirmitatibus, in quibus licet caro, & aliæ partes molliores multùm diminuantur, duriores verò, & solidiores ferè nihil: ergo talis actio caloris in has partes; licet continua sit, non est tamen sufficiens, vt eas totaliter corrumpat. Probatur etiam exemplo guttarum cadentium super durissimum lapidem, quæ licet motu continuò

cadant, & per totam vitam, non possunt totum lapidem corrumpere propter maximam resistentiam eius: ergo licet continua sit actio caloris naturalis, nunquam corrumpet totaliter duriores, ac solidiores partes viuentis, propter maximam resistentiam earum.

108 Ad testimonium Aristotelis pro prima opinione adductum respondeo, quod dum asserit, augmentationem non fieri secundum partes materiales, sed secundum partes formales; per partes formales non intelligit formam substantialem Physicam, vt Philoponus, & Albertus Magnus affirmant; sed nec partes porosas, hoc est, concauitates illas, quas vocamus poros, vt dicunt Marsil. & Albertus Saxoniæ. Nec etiam partes habentes aliquam operationem in corpore, vt sunt membra eius, vt voluerunt alij. Nec demum partes spermaticas, vt docuit Alexander. Sed ex ipsis verbis Aristotelis duplex expositio vera, & tenenda colligitur: prior est, quo per formam partis intelligatur natura, & species eius, vt caro secundum formam significat carnem secundum speciem, & naturam carnis, per partem verò secundum materiam intelligatur hæc pars,& illa secundum rationem indiuidualem huius partis, vt caro hæc, aut illa, quæ modo producitur per nutritionem, vel deperditur per diminutionem, nam ratio specifica cuiusque rei formalis vocatur, sed indiuidualis quasi materialis; & quia necessaria conditio ad proprium augmentum est,quod permaneat semper idem,quod augetur: & natura, atque species carnis, vel ossis semper manet;hæc verò, aut illa pars carnis, vel ossis deperditur, ac variatur; ideo dixit Aristoteles augmentum fieri secundum formam,aut secundum partes formales, & non secundum materiam, vel partes materiales. Secunda expositio est,quòd per formam partis intelligat Aristoteles,non substantialem,sed illam,quæ constituit quartam speciem qualitatis;& vocatur etiam figura; vt figura manus, brachij, capitis, aut pedis: de qua euidens est, quod permaneat semper eadem in partibus corporis: per materiam verò, vel materialem partem, hanc vel illam partem manus, vel brachij, quæ accedit, & recedit per nutritionem, vel diminutionem; de quibus constat non semper manere, ideo secundum formam, vel figuram semper manentem dicuntur augeri partes, non secundum hanc,vel illam entitatem materialem passim recedentem, vel de nouo aduenientem. Verba autem Aristotelis, ex quibus vtraque hæc expositio satis apertè colligitur, hæc sunt: *Oportet enim intelligere, quemadmodum si quis mensurabit eadem mensura aquam, semper enim alia, & alia, sic vtique augmentatur materia carnis, & non cuicumque partium aliquid adiicitur, sed*

sed hoc quidem defluit, hoc autem aduenit, figura autem, & forma cuicumque particulæ. In his autem, quæ sunt dissimilium partium, hoc magis manifestum, vt manus, quòd proportionaliter, aucta est, materia enim altera existens manifesta est magis ipsa forma sui, quàm in carne, & his, quæ similium partium, ideo & mortui magis videbitur esse adhuc caro, & os, quàm manus, & brachium, &c. Priorem verò expositionem tenet Diuus Thomas 1.par quæst 119. artic. 1. ad secundum, & cum eo Toletus quæst. 9. huius capitis, quam sequuntur ferè omnes recentiores. Posteriorem verò sequuntur alij. Testimonium autem sic expositum iuxta mentem Aristotelis nihil probat contra nostram sententiam. 109

Ad argumentum eiusdem opinionis respondet Diuus Thomas in eodem articulo ad quintum, duobus modis contingere, quod varientur partes integrantes alicuius corporis, simul quidem omnes, ita vt loco earum aliæ simul succedant numero diuersæ, vel successiuè paulatim desinentes vna post aliam, & succedentibus etiam successiuè aliis loco earum; & si primo modo varientur, certum est, non posse manere eandem rem numero, sed dicetur potius desinere esse, & conuerti in aliam, cuius forma succedit in eadem materia. Si verò varientur secundo modo, manebit quidem eadem res numero, licet varientur omnes partes materiales eius. Et hoc modo variantur partes viuentis in augmentatione, & diminutione; nam per actionem caloris naturalis quædam consumuntur, & aliæ succedunt ex conuersione alimenti, & vniuntur eidem corpori viuenti per realem, ac physicam continuationem, & ideo efficiunt vnum numero, quia vnum continuum, & vnum numero idem sunt, vt docet Aristoteles 5.lib.phys. itaque licet concedamus in viuentibus imperfectis, variari totam materiam, & totam formam, quam habuit à principio; ita vt nulla pars materiæ, vel formæ permaneat, ex his, quæ in principio generationis habuit; negandum est, quod non sit idem corpus numero in fine vitæ cum eo, quod genitum fuit in principio: & ratio huius est, quia solùm variantur partes materialiter, non formaliter, hoc est, solùm variantur, vt sunt entitates incompletæ realiter distinctæ, non vt efficiunt vnum numero completum: nam quantum ad constitutionem vnius completi, idem, atque eodem modo illud constituunt superuenientes, & illud constituebant recedentes, quia continuatio realis efficit eandem non numero, licet ex diuersis partibus entitatiuè distinctis; quod in motu, & tempore satis manifestum est: nam licet partes præcedentes desinant esse, & subsequentes incipiant, & ideo semper sint diuersæ partes secundũ entitatem, ex quibus cõstituuntur successiua hæc; realis tamen continuatio efficit, vt semper sint eadem

numero, nisi realiter interrumpantur;nam tunc cessante continuatione cessat identitas numerica.

110 Et si dicatur ex hoc sequi,non alio modo esse vnum numero corpus viuens à principio vitæ vsque ad finem, ac dicitur vnus populus,vel fluuius à principio vsque ad finē,quamuis in fine, immo post paucos annos nullus homo permaneat ex his, quos habebat priùs.Respondeo aliquam esse similitudinem in exemplo populi, ac fluminis: sed maximam differentiam, quia populus non est vnus numero identitate physica, sed morali, in quantum diuersi homines succedentes subordinantur eisdem legibus; corpus verò est idem numero identitate physica propter physicam continuationem partium succedentium cum præcedentibus, & præexistentibus,& quamuis flumen sit idem numero identitate physica ratione realis continuationis aquæ; maiorem longè habet identitatem physicam corpus; quod augetur,quia fluuius nullam habet partem aquæ eandem numero,cum ea,quam habebat priùs,sed omnes fluunt,& ideo solùm possunt idem numero flumen efficere per continuationem, sed non omnes partes viuentes fluunt,etiam per totam vitam,quin potius solidæ, ac præcipuè omni ferè ex parte permanent, vt probauimus,quare longè perfectius est idem numero in fine vitæ, quàm flumen, cum sit idem non solùm per realem conti-
111 nuationem omnium partium, sed per realem, ac materialem plurium,ac præcipuarum.Hæc autem vera sunt;etiam si admitteremus omnes partes integrantes materiæ, & formæ variari; sed cum permaneant duriores, & solidiores magna ex parte, quæ sunt quasi fundamētum cæterarum,maiori ratione dicetur permanere idem corpus numero,etiam in viuentibus, quorum animæ sunt diuisibiles; & si contingat nullas habere partes duriores, vt videtur contingere in quibusdam reptilibus imperfectis, adhuc in his dicimus non variari omnes partes, quia quamuis molliores sint, calor tamen naturalis in eis est debilissimus,vnde nunquam eas consumet omni ex parte.

112 Ad primum argumentum primi modi defendendi secundam opinionem respondeo primò,negando antecedens,quòd omnes partes corporis varientur, nam licet fortè varientur molliores totaliter, de durioribus probatum à nobis est non variari totaliter; & ideo ex parte illarum non sequitur totum variari. Secundò, respondeo, quòd etiam si concedamus variari omnes, neganda est consequentia: quòd non permaneat idem numerò corpus in fine vitæ.Et cum dicitur totum non habere aliam entitatem præter entitatem partium, si intelligatur simul vnitatum,concedendum est:minor verò,quod entitas partium sit diuersa, distingui debet; nam duobus modis considerari possunt omnes

omnes partes per totum vitæ tempus fluentes, primò secundum entitatem materialem, per quam inter sese distinguuntur realiter; & hoc modo diuersam entitatem habentis si verò considerentur vt vnitæ per continuationē realem, & physicam, quamuis successiuam, efficiunt eandem entitatem completam vnam numero; & hoc modo acceptæ non habent aliam entitatem præter entitatem totius, nec totum aliam entitatem præter entitatem earum, sed cum per totam vitam continuentur, efficiunt compositum vnum numero permanens per totam vitam.

Ad secundum neganda est consequentia, quod corpus per totam vitam sic renouetur, vt nunquam senescat, nam licet renouetur in quantum nouæ partes semper ei adueniunt, deficit verò ex parte virtutis conuersiuæ, quæ est calor naturalis, hic enim repatitur semper ab alimento habente contrarias qualitates, & ideo quasi hebetatur, & impotentior fit ad conuertendum alimentum, & dum non tantùm potest conuertere, quantum consumpsit de substantia corporis, diminuitur corpus, & debilius redditur, atque consenescit: & quo plus debilitatur calor, magis, ac tandem moritur. Itaque materialiter, hoc est ratione partium aduenientium renouatur, sed formaliter, hoc est ex parte virtutis deficit, atque consenescit.

Sed aduersus hanc doctrinam sic arguo; calor naturalis, quo plus procedit, magis debilitatur, & ideo tempore diminutionis minorem partem alimenti potest conuertere: ergo eadem ratione minorem quoque partem substantiæ consumet, quare nunquam diminuetur corpus. Probatur consequentia, quia omnis actio est inter contraria: ergo sicut repatitur à contrario in cōuersione alimenti, & ideo debilior fit virtus eius ad talem conuersionem repatietur etiam agendo circa partes corporis, & eas consumendo, & debilior efficietur virtus eius ad easdem consumendas, & minores poterit consumere. Respondeo, concedendo, quod repatiatur in vtraque actione, qua agit circa alimentum, & circa partes corporis, sed multò minus in illa actione, quàm in hac, quia alimentum magis dissimile est, & maiorem habet contrarietatem cum calore naturali ex parte qualitatum, ac dispositionum, quibus afficitur, quàm partes corporis, vt per se est manifestum: & ideo longè difficilior est conuersio eius in substantiam, quàm conuersio partium in vapores, & excrementa & plus repatitur calor in vna cōuersione, quàm in alia: quare licet debilitetur in ordine ad vtramque efficiendam, & quo plus procedit, minorem efficiat vtramque: sed multò magis debilitatur in ordine ad conuersionem alimenti longè difficiliorē, & propterea minùs potest de alimento conuertere in statu diminutionis quàm de substātia corporis consumere;

ſumere ; & hæc eſt cauſa propter quam,quo plus procedit vità hominis magis diminuitur, & tandem moritur.

Sed arguo ſecundò aduerſus eandem ſolutionem,quia ex ea ſequitur nullo tempore poſſe augeri viuens , quod eſt falſum. Et conſequentiam probo , quia ſi aliquo tempore augeri poſſet, maximè à prima ſui generatione vſque ad ſtatum : ſed hoc tempore non poteſt : ergo nunquam. Probatur minor , quia ſi hoc tempore poteſt augeri, ideo erit ; quia calor naturalis fortior eſt, & ideo poteſt plus alimenti conuertere , quàm de ſubſtantia corporis conſumere : ſed hoc eſt impoſſibile. Probatur ex ſolutione præcedenti; nam ſi alimentum magis contrarium eſt,quàm ſubſtantia corporis viuentis,vt dicebamus : & conſequenter fortius reſiſtit , & propterea difficilius conuertitur, & magis debilitatur calor ex actione circa illud,quia magis ab eo repatitur : ergo minùs conuertere poterit de alimento , etiam tempore augmenti , & plus conſumere de ſubſtantia corporis minùs reſiſtenti : minúſque proinde debilitante eumdem calorem : & ita neque hoc tempore augebitur corpus. Reſpondeo diuerſam eſſe rationem de tempore augmenti ac de ſtatu , &
114 tempore diminutionis. Et differentia conſiſtit in duobus, quorum primum ſe tenet ex parte corporis viuetis,& aliud ex parte alimenti : nam dum corpus primò genitum eſt, duo poſſunt in eo conſiderari , primum eſt , quòd puriſſimam habeat ſubſtantiam ex materia ſeminis immediatè genitã, & ideo nullam habentem admixtionem alicuius aduentitiæ ſubſtantiæ, vel qualitatis , aut diſpoſitionis extraneæ , ex parte cuius maioris virtutis eſt ad reſiſtendum calori ; & minori reſiſtentia indiget quia quo purior eſt, magis eſt ei cõnaturalis calor,& minorem habet cum eo contrarietatem, & ex conſequenti remiſſius aget calor in eam : quod adeo verum eſt , vt plures cenſeant nunquam pati , neque conſumi ab eo, vt vidimus , & refutauimus. Aliud eſt ; quod in eadem ſubſtantia primò producta conſiderari debet , nempe paruitas materiæ , & quantitatis ; defectu cuius tenera , atque imbecilliora ſunt membra eius ad exercendas operationes : & licet ratione primi , minùs cõnſumatur per actionem caloris , ſed ratione ſecundi , parua conſumptio debiliorem eam efficit. Et propterea , niſi breui ei ſuccurratur ſubminiſtrato alimento , breui etiam peribit. Secundùm verò, in quo conſiſtit differentia vtriuſque ſtatus , tenet ſe ex parte alimenti , quod in ætate illa ſubminiſtrari debet: proportionatum quidem teneritudini , ac imbecillitati corporis , quam habet in parua illa quantitate geniti , & ideo talis conditionis,vt facilè poſſit conuerti in ſubſtantiam.Et ex vtraque differentia ſic explicata intelligitur corpus viuens in pri-

ma ætate

ma ætate plus alimenti conuertere, quam de propria substantia consumatur, sed quo magis augetur, minoris virtutis efficitur eius substantia; quia substantia ei aduenicns ex conuersione alimenti aduentitia est, atque extranea, neque ita connaturalis calori naturali ptopter maiorem admixtionem extraneæ qualitatis; per admixtionem igitur huius aduentitiæ substantiæ puritatem illam amittit prima, cum qua genita est, & debilior efficitur ad resistendum;& maiorem contrarietatem acquirit cũ calore naturali,& ideo magis ab eo consumitur:sed ex alia parte crescente quãtitate eius magis roboratur ad agendum circa alimentum,quod valdè necessarium est,quia alimentum postulat magis solidũ,& ideo difficilius cõuertendũ. Quibus ex vtraq;parte cõsideratis intelligitur toto tempore primæ ætatis plus alimenti posse cõuertere calorẽ,quàm sit substantia corporis ab eo cõsũpta,& ideo toto illo tẽpore crescere posset.

Ad primum argumentum secundi modi defendendi eandem opinionem, negandum est antecedens, quòd tempore infirmitatis non diminuantur partes duriores corporis, semper enim diminuuntur,& semper reparatur aliquid,vel etiam totum,quod de substantia earum cõsumptum est,vt probauimus refutantes hunc modum dicendi. Sed quod ex his partibus diminuitur, siue tempore infirmitatis, siue quouis alio paucissimũ est,& imperceptibile per sensum,& hoc propter maximam resistentiam earum,& remissam valde actionẽ caloris naturalis: & ideo nõ iudicat sensus,quod aliquid sit detractum ab eis,sed iudicat intellectus propter efficaces rationes à nobis adductas, per quas sensus debet corrigi,vt sæpe in rebus aliis contingit. 115

Ad secundum concesso antecedente, quòd calor naturalis minùs vigeat in partibus solidioribus, & ideo remissiùs agat circa illas,& magis ipsæ,resistant quàm molliores, neganda est consequentia, quod nihil earum cõsumatur per actionem eius,sed consumitur quidem paucissimum, & quod sensu non potest percipi,vt iam probauimus.

QVÆSTIO X.

An augmentatio, & diminutio distinguantur specie?

DVo sunt circa hanc quæstionem disputanda;primum est, an augmentatio, & diminutio distinguantur tanquam duo motus positiui: Secundum,an distinctio earum sit specifica, vel solùm accidentalis? Et ideo in duas partes diuidenda est quæstio claritatis gratia. Et circa primum asserit prima opinio aliquorum;augmentationem, & diminutionẽ esse duos motus positiuos. Probant testimonio Aristotelis 5. lib. phys. text. 18. vbi postquam separauit motus positiuos & propriè sumptos, 116

ſumptos, qui verſantur inter terminos poſitiuè contrarios, à mutationibus, quæ verſantur inter terminos priuatiuè ſolùm oppoſitos, qualis eſt generatio; numerat motus poſitiuos, & aſſerit eſſe tres, nempe motum circa quantitatem, circa qualitatem, & circa vbi: deinde motum circa quantitatem in commune conſideratum aſſerit, non habere proprium nomen, bene tamẽ in ſpeciali, quia diuiditur in eum, qui tendit ad maiorem quantitatem & vocatur augmentatio; & in eum qui tendit ad minorem, & vocatur diminutio: ergo numerat augmentationem & diminutionem inter proprios motus, & vt tales eos diſtinguit per terminos poſitiuos. Probant idem ratione, quia motum eſſe poſitiuum, vel negatiuũ, cognoſci debet ex termino ad quem, à quo accipit quilibet motus ſuam ſpeciem, ſed non minùs tendit diminutio in terminum ad quem poſitiuum, quàm augmentatio; ergo non minùs eſt motus poſitiuus, quàm illa. Probatur minor, quia dum viuens conuertit plus alimenti, quàm amiſit de propria ſubſtantia per actionem caloris naturalis, dicitur augeri, quia acquirit maiorem quantitatem, quàm habebat, & ideo augmentatio dicitur motus poſitiuus, quia terminatur ad maiorem quantitatem: ſi verò minùs conuertat de alimento, quàm amiſerat de propria ſubſtantia, dicitur diminui, quia non tantam acquirit quantitatem, quantam habebat priùs, ſed minorem; minor verò quantitas eſt terminus poſitiuus: ergo non minùs habet terminum poſitiuum diminutio, quam augmentatio; & ideo non minùs erit motus poſitiuus.

117 Secundò, quia diminutio non eſt ſola deperditio quantitatis, alioqui non diſtingueretur à corruptione; ſed tunc dicitur aliquid diminui, quando deperdit aliquid ex quantitate, quam habebat priùs, & aliquid etiam retinet; & ideo minorem habet: ergo diminutio tendit per ſe in minorem quantitatem per deperditionem alicuius; ſed minor quantitas eſt terminus poſitiuus: ergo diminutio motus poſitiuus eſt; licet negationem etiam quantitatis deperditæ includat.

Secunda opinio tenet augmentationem, & diminutionem non differre tanquam duos motus poſitiuos, ſed tanquam motum poſitiuum, & negatiuum: ita vt augmentatio ſit motus poſitiuus, diminutio verò negatiuus eo fere modo, quo differunt ſub genere mutationis generatio, & corruptio. Ita Fonſeca 5. Metaph. c. 13. q. 9. ſection. 4. Conimb. 4. lib. phyſ. q. 2. art. 2. & omnes ferè recentiores: & hæc eſt probabilior, & tenenda.

Sed, vt eam probemus: tanquam certum ſupponendum eſt, diminutionem per ſe includere deperditionem alicuius quantitatis, quæ verè eſt corruptio eius quod ſic probo; Non eſt intelligibile

ligibile aliquid diminui, niſi deperdat aliquid ex quantitate, quam habebat priùs,& per hoc diminuitur,quia aliquid deperdit:ergo diminutio per ſe includit deperditionẽ,vel corruptionem alicuius quantitatis. Antecedens probo, quia diminui eſt minùs eſſe,quàm erat priùs;ſed non eſt minus,niſi per deperditionem alicuius,quod habebat priùs:ergo diminutio per ſe dicit deperditionem,vel corruptionem alicuius quantitatis præhabitæ. Secundò ſupponendum eſt,quòd diminutio præter deperditionem non includit acquiſitionem alicuius quantitatis: quod non minùs efficaciter probat hoc argumentũ. Tota ratio diminutionis in eo completur,quòd aliquid quantitatis prçhabitæ deperdatur,& aliquid eiuſdẽ permaneat: ex his enim ſolis intelligitur corpus diminutũ;vt per ſe patet: ſed quantitas permanens non eſt de nouo acquiſita, ſed præhabita ante diminutionem ſimul cũ deperdita:ergo per diminutionẽ nulla quantitas acquiritur.Tertiò ſupponendũ eſt,quòd præter deperditionẽ alicuius quantitatis præhabitæ,& permanentiã alterius,duo ſolùm poſitiua poſſunt intelligi in diminutione;vnũ eſt relatio quantitatis permanentis ad totam illam, quam habebat corpus priùs,quã diminueretur, vel ad aliam æqualẽ alterius corporis: dicitur enim quantitas permanens poſt diminutionem minor, vel inæqualis reſpectu totius quãtitatis præhabitæ,vel reſpectu alterius quantitatis æqualis præhabitæ. Et ratio minoris, vel inæqualis,relatio quædã eſt,& ideo entitas poſitiua.Aliud verò, quod acquirit de nouo quantitas permanens poſt diminutionem, eſt modus eſſendi completus: nam cum eſſet pars totius quantitatis præhabitę ante diminutionem,poſt eam habet modum totius eo modo,quo vna pars aquæ diuiſa ab alia acquirit nouum modum eſſendi completum,cũ ſit iam totũ per ſe ſubſiſtens. Sed neutrum horum poteſt terminare motum poſitiuum per ſe: non relatio,quia ad relationem non datur motus per ſe, nec modus eſſendi completus,quia non indiget motu, ſed ſine illo acquiritur, & per accidens omnino ſequitur reſpectu diuiſionis,vt patet in exemplo diuiſionis aquæ:quia diuiſio ſolũ eſt motus localis,per quẽ nõ poteſt per ſe acquiri,niſi localis præſentia,vel vbi. Eadem autẽ ratione ſequitur modus ille eſſendi completus quantitatis permanentis deperditionem quantitatis præhabitæ,quia nõ indiget motu aliquo,per quẽ producatur,& reſpectu deperditionis per accidens ſequitur:nã cum deperditio ſit corruptio quædam,nõ poteſt per ſe producere,vel per ſe terminari ad modum illum poſitiuum:ergo non terminat motum aliquem per ſe.Probatur conſequentia,quia à nullo agente particulari per ſe producitur:nõ enim à calore naturali corrũpente quantitatẽ deperditam,qui ſolùm poterat per ſe intendere pro-

118

ductionem

ductionem alterius corporis in quod resoluitur substantia deperdita:& non est aliud agens particulare, à quo possit produci per motum, ergo nec potest per se terminare motũ positiuum.

119 Ex his tribus suppositis, & probatis colligitur hoc argumentum efficaciter probans diminutionem non esse motum positiuum, sed solam deperditionem, vel corruptionem alicuius quantitatis præhabitæ. Per diminutionem non acquiritur per se aliquis terminus positiuus,sed solùm non esse quantitatis partialis:ergo non est motus positiuus, sed negatiuus. Euidens est consequentia:& antecedens probatum est efficaciter ex tribus suppositis. Licet autem nõ terminetur per se diminutio ad minorem quantitatem permanentem, sed ad non esse deperditæ,connotat tamen ordinẽ ad illã,ratione cuius dicitur quasi partialis corruptio distincta à totali: si enim nulla permaneret quantitas,esset totalis corruptio eius,& non diminutio. Itaque non distinguitur diminutio quantitatis à corruptione eius, nisi tanquam partialis à totali; & hanc distinctionem cognoscimus ex connotato, nempe ex ordine ad quantitatem permanentem. Nam si aliquid eius permanet,non est totaliter corrupta.

Ad testimonium Aristotelis respondeo diminutionem inter motus positiuos enumerasse:quia licet essentialiter solùm terminetur ad non esse quantitatis partialis, consequenter connotat minorem quantitatem permanentem, vel ordinem ad illam quæ ratio quædam positiua est, per quam distinguitur aliquo modo à corruptione totali,& cæteris mutationibus in terminum purè negatiuum tendentibus.

120 Ad primum argumentum neganda est minor,quod diminutio tendat per se in terminum positiuum, nempe in minorem quantitatem, sed solùm tendit per se in non esse quantitatis, quæ deperditur. Et dum dicitur motum illum consequentem conuersionem minorem alimenti, per quam producitur minor quantitas, quàm fuerat deperdita, esse diminutionem; negandum est, quia repugnat rem diminui, nisi ratione alicuius deperditionis. Per illum verò motum nihil quantitatis deperditur:ergo non potest esse diminutio, sed per se loquẽdo est motus ad quantitatem,quam sequitur per accidens relatio minoris respectu totius quantitatis præhabitæ: diminutio verò in sola deperditione consistit,connotans quantitatem permanentem.

Ad secundum negandum est antecedẽs, quòd diminutio non consistat in sola deperditione quantitatis. Et cum dicitur non distingui à corruptione: respondeo non distingui tãquam motum positiuum ab ea; sed tanquam negatiuum partialem à totali: quam distinctionem cognoscimus per connotationem quantitatis permanentis,& non censemus esse specificam, vel

essentia

essentialem,sed accidentalem tantùm,quia sicut totum, & pars eius non distinguũtur specie:ita neque corruptio totius,& partis.Propter hanc verò distinctionem accidentalem explicatam per connotatum diminutionis sortiuntur distincta nomina, & numerantur pro diuersis motibus,vel pro motu, & mutatione, nam corruptio inter mutationes, diminutio verò inter motus, quia per se est successiua,sicut augmentatio , licet non sit positiuus motus,sed negatiuus.Et dum dicitur,illud diminui,quod aliquid quantitatis deperdit,& aliquid retinet, distinguendum est, nam licet vtrumque contineat diminutio , non tamen per se,sed solam deperditionem : retinere verò aliquid quantitatis, non per se , sed ex connotato dicit , vt expositum est.

Dubium secundum de modo distinguendi augmentationem , & diminutionem.

SEquitur secunda pars quæstionis,an augmentatio,& diminutio distinguantur specie,vel solùm accidentaliter?Circa 111
quam prima opinio aliquorum ex his , qui putant diminutionem esse motum positiuum , tenet distingui specie tanquam duos motus positiuos.Probāt primò, motus positiui per se tendētes in terminos per extremũ oppositos,sunt oppositi;& ideo specie distincti,quia oppositā sunt specie distincta:sed augmētatio , & diminutio tendunt per se in maximam , & minimam quantitatem , quæ sunt extrema opposita quantitatis corporis viuentis : ergo sunt motus positiui per extremum oppositi, atque specie distincti.Probatur minor, quia viuens per se postulat maximam quantitatem,vltra quam non potest crescere ; & etiam minimam,vltra quam non potest diminui , & quælibet augmentatio tendit per se in maximam,& quælibet diminutio in minimam:ergo per extremum opponuntur.Secundò probāt, quia per diminutionem acquirit quantitas præhabita nouum modum positiuum essendi formaliter distinctum ab eo, quem habebat priùs,nempe modum totius completi,cum priùs haberet modum partis:ergo habet terminum ad quem formaliter distinctum ab augmentatione;sed motus distinguũtur specie per diuersos terminos formales : ergo augmentatio , & diminutio distinguuntur specie tanquam motus positiui.

Secunda opinio aliorum , qui etiam tenent esse motus positiuos,negat omnino distingui specie propter hoc argumētum. Quia distinctio specifica motuum sumitur ex terminis ad quos ; sed termini in quos per se tendunt augmentatio , & diminutio,solùm distinguuntur accidentaliter : ergo motus ipsi non possunt distingui specie. Probatur minor , quia terminus per se augmentationis est maior , vel maxima quantitas; diminutionis verò minor,aut minima;sed maior, & minor quanti-

tas sunt eiusdem speciei, vt per se patet; cum maius, vel minus in quantitate non variet speciem, sicut non variat eam magis, & minus in qualitate: ergo solùm sunt termini accidentaliter diuersi.

122 Vt nostram sententiam explicemus, hæc distinctio præsupponenda est: distingui aliqua specie, vel genere dupliciter contingit, positiuè, & negatiuè. Illa distinguuntur specie positiua, quæ sunt entitates positiuæ essentialiter diuersæ, vt albedo, & nigredo. Illa verò distinguuntur specie negatiua, quorum vtrumque importat rationem negatiuam formaliter diuersam; vel vnum rationem negatiuam, & aliud positiuam. Et hoc modo distinguuntur genere, vel specie generatio, & corruptio, vt in principio huius libri ostendimus.

Hoc supposito, nostra sententia duo asserit: primum est, augmentationem, & diminutionem nō distingui distinctione specifica positiua tanquam duo motus positiui, vt distinguuntur calefactio, & infrigidatio contra primam opinionem. Secundum est, distingui distinctione specifica negatiua eo modo, quo distinguuntur generatio, & corruptio contra secundam Probabatur primum ex dictis in præcedenti dubio, in quo probauimus diminutionem solùm per se cōsistere in deperditione alicuius quantitatis; augmentationem verò in productione quantitatis positiuæ maioris; & ideo non distingui tanquam duos motus positiuos, sed tanquam motum positiuum, & negatiuum. Ex quo sequitur non posse distingui specie positiua, quia distinctio positiua non potest reperiri, nisi inter extrema positiua. Probatur secundum, quòd distinguantur specie negatiua, quia motus distinguuntur specie per terminos, in quos tendunt, sed augmentatio, & diminutio tendunt ad terminos distinctos specie negatiua: ergo distinguūtur specie negatiua. Minorem probo quia terminus ad quē augmentationis est quantitas maior, diminutionis verò non esse eiusdem: ergo distinguuntur tanquam species positiua, & negatio eius quæ vocatur species negatiua.

Ad primum argumentum primæ opinionis neganda est minor ex ea parte, qua dicit diminutionem per se rendere in minorem quantitatem, sed solùm tendit per se in non esse maioris connotando permanentiam minoris, vt probaui in primo dubio.

123 Ad secundum distinguendum est antecedens, quod per diminutionem acquirat quantitas præhabita nouum modum essendi: nam per se loquendo, neque quantitas minor, neque modus essendi eius acquiritur per diminutionem: cum diminutio per se solùm sit corruptio alicuius quantitatis præhabitæ: per accidens

accidens verò sequitur talis modus essendi quantitatis permanentis, sicut ex diuisione alicuius corporis sequitur per accidens modus essendi completus vtriusque partis. Et ex hoc intelligitur talem modum essendi, vel quantitatem sub eo, non esse per se terminum diminutionis, sed ad summum per accidens, & ideo non distingui specie positiua, sed solùm negatiua, quia distinctio specifica solùm sumitur ex termino per se.

Ad Argumentum secundæ opinionis neganda est minor ex ea parte, qua asserit diminutionem per se rendere in minorem quantitatem, non enim rendit per se, nisi ad non esse quantitatis maioris, vt probauimus, & ideo non distinguitur accidentaliter ab augmentatione, sed essentialiter, quia esse; & non esse eiusdem rei essentialiter suo modo distinguuntur, vt per se est manifestum. Quæ autem de distinctione augmentationis, & diminutionis dicta sunt, eodem modo debent intelligi de distinctione intensionis, & remissionis sub alteratione, & propterea hanc quæstionem non disputauimus in tractatu de alteratione, sed in præsentem de augmentatione remisimus.

TRACTATVS SECDNDVS.

De rarefactione, & condensatione.

Rarefactio, & condensatio magnam habent similitudinem, & affinitatem cum augmentatione, & diminutione, vt ex rationibus eorum constabit, & ideo proprius locus agendi de illis est post explicationem augmẽtationis, & diminurionis, tria verò explicanda sunt de vtraque. Primum, an per eas acquiratur noua quantiras, vel deperdatur antiqua: secundum, an terminentur per se ad qualitatem, vel ad quantitatem, aut ad vbi, vel localem præsentiam, tertium, an corpus paruum, cui nihil addirur, possit fieri magnum sine rarefactione per diuinam potentiam. Ad hæc verò explicanda, præsupponendum est, quid nominibus ipsis rarefactionis, & condensationis significetur. Rarefactio apud omnes Philosophos antiquiores, ac recentiores significat mutationẽ corporis, per quam partes eius magis distantes fiunt inter sese, & maiorem extensionem acquirunt, maiorémque locúm occupant, vel occupare possunt, vt varias opiniones circa quidditatem eius comprehendamus. Densitas verò mutationem corporis, per quam partes eius minùs inter sese distãtes fiunt, & quasi ad minorẽ extensionem se recipiunt minorémque locum occupant, vel occupare aptæ sunt. 124

Intellecta autem nominum significatione, facilè intelligetur, rarefactionem, & condensationem esse in rerum natura,

quod certum fuit semper apud omnes Philosophos: deinde euidens experientia id nobis ostendit: nam videmus rarefieri aquam, & vapores condensari, dum illa maiorem extensionem acquirit, quam priùs habebat, & vapores minorem, dum in nubem transeunt. Quid autem vtraque sit, ex tribus quæstionibus propositis constabit, quarum prima est.

QVÆSTIO I.

An per rarefactionem acquiratur noua quantitas, & per condensationem deperdatur?

125 VT perueniamus statim ad difficultatem huius quæstionis, tanquam certum præsupponendum est illud, in quo omnes conueniunt, videlicet per rarefactionem non acquiri nouam substantiam, aut nouam aliquam materiam, nec per condensationem deperdi. Cuius ratio est manifesta, quia corpus, quod rarefit, vel condensatur, solùm mutatur accidentaliter per nouam aliquam extensionem, vel quid simile: ergo permanet integrum secundum substantiam; quare nullam substantiam, vel materiam acquirit, vel deperdit. Euidens est consequentia, & antecedens probatur: nam si mutaretur substantialiter, vel desineret tota eius substantia, & conuerteretur in alteram, vel aliqua pars eius. Non primum, quia iam rarefactio esset generatio substantialis; sed nec secundum, quia esset idem quod nutritio: & vtrumque est falsum, & contra omnes, qui tanquam certum præsupponunt, rarefactionem distingui à generatione, & nutritione, vt probat euidens experientia; cum videamus aquam condensari, & postmodum rarefieri, & tandem perseuerare post vtramque mutationem: aërem etiam in vitro inclusum per facilem compressionem digito factam condensari, & per dilatationem rarefieri: absurdum verò esset affirmare, quod per contactum ita facilem corrumperetur tota eius substantia, vel aliqua pars, & in aliam cõuerteretur. Solum ergo potest dubitari, an mutetur corpus, dum rarefit circa quantitatem: ita vt maiorem acquirat, quàm habebat prius: & dum condensatur aliquam deperdat, & ad minorem reducatur, & de hoc est quæstio præsens.

126 Circa quam prima opinio tenet, per rarefactionem corporis corrumpi totam quantitatem, quam habebat priùs, & produci nouam aliam maiorem, & per condensationem produci minorem corrupta maiori. Ita Gotifredus, quem citat Scot. in 4. d. 12. q. 4. Hispalensis in 2. d. 18. Pomponacius 1. lib. de Generat. quæst. 10. Probatur, quia si non produceretur aliqua quantitas diuersa per rarefactionem, nec per condensationem corrumperetur præexistens, & produceretur alia minor: sequeretur

totam

totam ipsam quantitatem, vel aliquas partes eius simul esse in diuersis locis, vel se penetrare in eodem: sed vtrumque est falsum: ergo falsum est, quòd sine productione alterius quantitatis, & corruptione præexistentis fiant rarefactio, & condensatio. Probatur consequentia, quia corpus per rarefactionem extenditur ad maiorem locum, & per condensationem reducitur ad minorem: ergo si eadem permanet quantitas, occupabit illa eadem antiquum locum, & etiam nouum, ad quem extenditur: & si per condensationem eadem permanet, occupabit minorem, quod nō videtur intelligibile, nisi quædam partes reducantur ad locum aliarum, quod patet non esse possibile, nisi se recipiant ad eundem locum, quod est se penetrare. Secunda opinio non concedit produci nouam quantitatem totalem, nec antiquam totalem corrumpi per rarefactionē, sed sine corruptione aliqua totius quantitatis, vel alicuius partis eius asserit posse fieri, nō tamen sine productione nouæ partis; neque etiam condensationē, quin aliqua pars quantitatis præexistentis corrumpatur. Ita Scotus vbi supra, Marsil. 1. lib. de Gener. q. 15. Herueus quodlib. 1. q. 15. Buridan. 4. lib. Phys. ad textum 84. Toletus ibidem q. 11. & ex recentioribus nonnulli. Probant primò, quia extensio partium in ordine ad locum est propria passio quantitatis: ergo repugnat ex alia causa prouenire, quàm ex eadem quantitate, sicut repugnat, risibilitatem ex alia causa procedere, quàm ex natura rationali; sed corpus per rarefactionem acquirit maiorem extensionem in ordine ad locum, & natum est occupare maiorem locum: ergo acquirit maiorem quantitatem. Probatur consequentia, quia sicut extensio non potest procedere, nisi à quantitate, ita maior extensio non potest procedere, nisi à maiore quantitate. Et confirmari potest, quia causa efficiens, vel formalis inuariata non potest habere perfectiorem effectum; sed extensio partium in ordine ad locum procedit à quantitate, & ab ea sola, tanquam à causa efficienti, vel formali: ergo repugnat, corpus habere maiorem, vel perfectiorem extensionem, inuariata quantitate eius; sed corpus per rarefactionem acquirit maiorem extensionem: ergo variatur quantitas eius, & de minori fit maior, quod non est intelligibile, nisi adueniente noua quantitate. 127

Secundò, quia sic se habet extensio ad quantitatem, sicut intensio ad qualitatem; sed non potest qualitas intendi sine acquisitione nouæ partis qualitatis: ergo nec potest extēdi quantitas sine additione nouæ partis: cōstat verò per rarefactionem extendi; ergo acquirit nouam partem quantitatis.

Tertiò, quia cum aqua in vase rarefit, acquirit noua puncta: ergo nouas partes. Euidens est cōsequentia, & antecedens pro-

batur:nam si vas solum sit vsque ad medietatem repletum, puncta, aquæ solùm correspondent punctis medietatis vasis; post rarefactionem verò cum plenum sit vas, correspondent omnibus punctis totius vasis; ergo acquisiuit aqua per rarefactionem infinita alia puncta, per quæ correspódet infinitis punctis vasis, quibus non correspondebat priùs. Probatur consequentia, quia repugnat, quod eadem puncta correspondeant pluribus, & paucioribus.

128 Tertia opinio negat contra duas priores per rarefactionem produci aliquam quantitatem totalem, vel partialem, aut per condensationem corrumpi; sed rarefactionem fieri docet per extensionem eiusdem quátitatis præexistentis ad maiorem locum, condensationem verò per reductionem, vel contractionem eiusdem ad minorem. Ita D.Thom. expressè 4.lib. physic. lectione 14.his verbis: *Ideò rarum & densum non fiunt per additionem partium subintrantium, vel per subtractionem earundem, sed per hoc, quòd vna est materia rari, & densi*, & 12.quæst.52.art. 1.ad 1. vbi ait: *Alio modo contingit augmentum per solam intensionem absque omni additione, sicut est in his, quæ rarefiunt, vt dicitur in 4.physic.* Durand.in 1.distin.17.quæst.7.n.22.& in 2.dist.18. qu.1.Capreol. in 4.dist.12.art.3.ad 4. Sonzinas 8.lib. Metaph. quæst.27.§.dico igitur, Nimphus 1.lib.de Generat. comm.120. & quæst.7. Sot.cap. de quantitate in Logica quæst. 2.& recentiores ferè omnes: & hæc est probabilior, & tenenda. Probatur testimonio Arist.4.lib.Phys.text.84.in fine, vbi inquit: *Magnitudo, & paruitas sensibilis mollis, non insuper accipere aliquid materia extenditur; sed quia potentia est in materia vtriusque, &c.* Quibus verbis excludit quamcunque additionem, totalem, aut partialem in rarefactione.

Sed ratione probatur, primò quòd per rarefactionem non corrumpatur tota quantitas præexistens, & tota alia producitur de nouo, contra primam opinionem, quia quantitas est propria passio materiæ, eique coæua, vel compositi; sed passio non potest corrumpi naturaliter, nec de nouo generari, nisi corrupto, vel de nouo genito composito: ergo si tota quantitas corrumpitur, & alia noua generatur, corrumpentur materia, vel compositum per rarefactionem, & aliud de nouo generabitur, & ita non distinguetur rarefactio à generatione, & corruptione substantiali, quod constat esse falsum.

129 Secundò, quia omnia accidentia sensibilia inhærent composito, vel materiæ media quantitate, & omnino dependenter ab illa: ergo corrupta quantitate corrumpentur omnia; sed euidens experientia docet, in cera rarefacta, aut etiam in aqua condensata eadem permanere accidentia sensibilia, vt idem calor in cera,

in cera, eadem frigiditas in aqua: ergo falsum est, quòd quantitas corrumpatur, & generetur alia.

Probatur deinde, quod non producatur per rarefactionem pars quantitatis, nec per condensationem corrumpatur, contra secundam opinionem, ex illo principio ab omnibus admisso, quod per rarefactionem non producitur aliqua pars substantiæ, neque aduenit noua pars materiæ. Ex quo ita arguo. Si per rarefactionem producitur pars quantitatis, vnum ex duobus sequitur, nempe dari accidens sine subiecto, vel penetrationem corporum; sed vtrumque est naturaliter impossibile: ergo etiam erit impossibile, quòd producatur per rarefactionem pars quantitatis. Probatur consequentia, quia non adueniente noua parte substantiæ, vel materiæ inquirendum est, in quonam subiecto inhæreat pars illa quantitatis de nouo producta: & si dicas in aliqua parte materiæ, vel substantiæ præexistentis, sequitur dari penetrationem. Probatur consequentia, quia quælibet pars materiæ, vel substantiæ, habet suam partem quantitatis: ergo non potest nouam partem quantitatis productam in se recipere, quin habeat duas quantitates, & dabitur penetratio earum: si verò dicas non recipi in aliqua parte materiæ, vel substantiæ præexistenti: sequitur non habere subiectum, quia nulla pars de nouo aduenit, in qua recipi possit.

Tertiò probatur ex mysterio Eucharistiæ, quia experientia 130 constat, species sacramentales vini consecrati condensari posse, & condensari aliquando, postea verò rarefieri, & post rarefactionem continere sanguinem Christi, non minùs quàm ante illam, si ergo acquiritur noua pars quantitatis in rarefactione, tria sequuntur inconuenientia. Primum, quod per creationem producatur, & concurrente ad illam causa naturali, tanquam agente proprio. Probo vtrumque sequi, quia nullum est ibi subiectum, de cuius potentia educatur: ergo fit ex nihilo per creationem: & si fortè dixeris educi de potentia quantitatis præexistentis in speciebus, quia cum sit sine subiecto, & ideo per se habet vicem substantiæ, à qua sustentatur cætera accidentia. Probo esse falsum, quia si de potentia quantitatis educitur: ergo in eadem recipitur tanquam in subiecto, & ita fiet, quod duplici quantitati extensæ correspondeat idem locus, vel spatium, dabiturque penetratio vtriusque. Deinde certum est, non minùs propriè concurrere aërem infrigidantem ad condensationem specierum, quàm ad condensationem alterius vini non consecrati; nam vtraque condensatio naturaliter fit: ergo si per eam producitur quantitas, sequitur produci ab eadem causa condensante species, tanquam ab efficiente proximo, & producitur ex nihilo per creationem: ergo concurrit causa na-

turalis condensationis ad creationem eius, quod patet esse impossibile. Secundum inconueniens est, quod producatur, & in nullo subiecto inhæreat, sed sine illo sit, quia nulla est ibi substantia, in qua inhæreat. Tertium, quòd detur quantitas sine subiecto, sub qua non contineatur Christus, contra communem modum sentiendi totius scholæ. Probatur consequentia, quia Christus non continetur, nisi sub speciebus consecratis; sed pars illa quantitatis de nouo creata non fuit consecrata: ergo sub ea non continetur Christus: & ideo non potest dari sine subiecto; quia accidentia panis solùm manent sine subiecto ex vi transsubstantiationis, per quam desinit esse substantia panis conuersa in corpus Christi, in qua inhærebant; sed pars illa quantitatis non fuit vnquam in substantia panis desinente, tanquam in subiecto: ergo ex vi desitionis eius non potest permanere sine subiecto. Ex quibus sequitur, quòd species sacramentales non possunt naturaliter rarefieri, neque condensari, contra communem modum sentiendi omnium scholasticorum, & contra veritatem ipsam, quia certum est, posse ab agente naturali calefieri: ergo etiam condensari; & rarefieri.

131 Probatur tandem, quia si per rarefactionem acquiritur pars quantitatis, & per condensationem deperditur, idem erunt cum augmentatione, & diminutione; quia per se terminabuntur ad maiorem & minorem quantitatem: consequens autem est contra Aristotelem, & omnes; nam Aristoteles semper loquitur de his mutationibus tanquam de diuersis.

Ad argumentum primæ opinionis neganda est consequentia; & cum dicitur, quantitatem per rarefactionem occupare maiorem locum, concedendum est, sed negandum, quod ex eo infertur, nempe singulas partes quantitatis occupare duplicem locum, videlicet antiquum, & nouum, ad quem se extendunt; hoc enim sequeretur, si rarefactio fieret sine vlla mutatione loci, ita vt quælibet pars corporis immutata prorsus occuparet nouam partem, & antiquam loci; non tamen ita fit, sed quælibet extenditur ad nouam partem loci deserendo antiquam, maiorem tamen partem loci acquirit, quàm habebat, sicut maiorem extensionem ad locum, & ex hoc acquirit totum corpus maiorem locum. Quo autem modo hoc fiat, explicabitur in solutione argumentorum secundæ opinionis, & eo explicato, constabit ex rarefactione non sequi, quòd partes corporis sint in diuersis locis simul, vel se penetrent in eodem.

132 Ad primum argumentum secundæ opinionis concedendum est, extensionem partium in ordine ad locum esse propriam passionem quantitatis, vel certè actum propriæ passionis eius: nam

nam aptitudo formalis occupandi locum est propria passio, vt in prædicamento quantitatis explicando proprietates eius adnotauimus. De hac igitur extensione actuali in ordine ad locum etiam est concedendum, quòd non possit prouenire ab alia causa, nisi à quantitate secundum diuersos modos, vel dispositiones, quibus potest se habere in ordine ad locum, vel spatium loci, & ideo secundum eos potest correspondere maiori, vel minori spatio: itaque quantitas ex se habet formalem aptitudinem, vt sit actu extensa in loco, & etiam habet aptitudinem, vt sic, vel aliter efficiatur in ordine ad locum, & secundum diuersum modum, quo efficitur; diuerso etiam modo se habet ad locum: per raritatem verò ita afficitur, vt partes eius magis sint inter se distantes, & ideo maiorem habeant extensionem in ordine ad locum, & maiori loco correspondeant: & per condensationem ex opposito sic afficitur, vt partes eius magis sint inter sese coniunctæ, & minus distantes, & ideo minori loco, vel spatio correspondeant. Ex quo intelligitur, non tenere argum. dum sic arguitur. Actualis extensio in loco, vel spatio procedit à quantitate, & à sola quantitate: ergo maior extensio à maiori, nam consequens distinguendum est, ita vt maior extensio procedat à maiori quantitate, vel ab eadem meliùs affecta in ordine ad locum, quia sicut quantitas est apta ad occupandum locum, ita eadem quantitas est apta, vt diuersis modis afficiatur, & vt diuerso modo se habeat in actuali extensione ad locum, maiorem, vel minorem habens: nam cum actualis extensio in loco sit accidens quantitatis, ex diuersis etiam modis accidentalibus potest variari, sine variatione eius secundum entitatem.

Confirmatio verò concedenda est, nempe quòd immutata, vel inuariata quantitas non possit habere maiorem, vel minorem extensionem ad locum, sed dupliciter variari potest, secundum additionem partium, vel secundum diuersum modum se habendi secundum easdem partes: & ita potest vtroque modo, vel ex vtroque capite variari actualis extensio eius in ordine ad locum, siue procedat ab ea tanquam à causa efficiente, siue tanquam effectus formalis secundarius: vtroque enim modo se habens accidentalis effectus eius est, & ita potest ex aliquo accidenti variari, modum enim accidentis habet, respectu quantitatis habere plures, vel pauciores partes, quamuis partes pertineant ad entitatem, vel substantiam eius, & etiam habet modum accidentis, habere easdem partes magis, vel minùs distantes inter sese, & illud consequitur per augmentationem, aut diminutionem, hoc verò per rarefactionem, vel condensationem; itaque maior, vel minor extensio actualis in ordine ad locum, 131

non minùs poteſt prouenire ex eadem quantitate accidentaliter variata per rarefactionem, quàm per augmentationem: quamuis extenſio partium vt ſic, proueniat ex quantitate ſecundum ſe cõſiderata, hoc eſt, abſtrahente ab his accidentibus ſibi naturalibus, & proportionatis. Et exemplum eſſe poteſt in calore ſecundum probabilem opinionem eorum, qui dicunt, perfectiorem poſſe effectum producere, ſi ſit in materia denſa, quàm in materia rara: quamuis eumdem habeat gradum intenſionis in vtraque. Quo ſuppoſito, non ſequitur, calefacere prouenit à calore ſecundum ſe: ergo perfectiùs calefacere prouenit à perfectiori calore, niſi fortè ſumas calorem perfectiorem pro perfectiori accidentaliter, & quaſi extenſiuè, & tunc eodem modo ſe habet quantitas eadem rarefacta; eſt enim maior accidentaliter per maiorem diſtantiam partium inter ſeſe, quam habet per rarefactionem. Et ita poſſumus ad formam argumenti ſic reſpõdere; cum dicitur. Extenſio in ordine ad locum prouenit à quantitate: ergo maior extenſio à maiori quantitate. Diſtinguo conſequens, à maiori ſubſtantialiter, aut entitatiuè, vel à maiori extenſiuè, & accidentaliter: & in primo ſenſu non eſt neceſſariò verum, benè tamen in primo, vel ſecundo; & quia eadem quantitas per rarefactionem fit quodammodo extenſiuè maior propter maiorem diſtantiam partium ratione raritatis, quàm erat ſecundum entitatem, hoc ſufficit, vt poſſit habere perfectiorem effectum accidentaliter, hoc eſt, maiorem extenſionem actualem in ordine ad ſpatium.

134 Ad ſecundum, conceſſo antecedente, quod per intenſionem qualitatis acquiratur noua pars gradualis intenſionis, neganda eſt conſequentia, quod per extenſionem quantitatis producatur neceſſariò noua quantitas. Et ratio differentiæ conſiſtit in diuerſa natura quantitatis, & qualitatis, nam illa non poteſt intendi, niſi in ordine ad eamdem partem ſubiecti per nouam eductionem de potentia eius; noua autem eductio eſt noua productio partis gradualis, vt per ſe patet; quantitas verò perficitur per ordinem ad extrinſecum, nempe ad locum, vel ſpatium, in quo extenditur; quia in ordine ad ſpatium poteſt ex duplici capite extendi magis, videlicet per additionem nouæ partis, atque etiam per maiorem dilatationem earumdem, quam acquirunt per raritatem, à qua habent magis inter ſeſe diſtare: ideo poteſt acquirere quantitas maiorem extenſionem in ſpatio ſine noua parte acquiſita, quod contingit in rarefactione, vt ſuperiùs expoſitum eſt; licet non poſſit qualitas acquirere nouam intenſionem, niſi per additionem nouæ partis.

135 Ad tertium negandum eſt antecedens, quòd per rarefactionem producantur noua puncta; & cum dicitur, ante rarefactionem

ctionem aquæ singula puncta eius correspondere singulis punctis medietatis vasis, post rarefactionem verò correspondere etiam infinitis aliis in alia medietate vasis contentis, distinguendum est: nam si intelligatur vtrisque simul corresponderc, videlicet his, quibus correspondebant prius, & aliis, quibus correspondent postea, negandum est; si verò successiuè, concedendum est, ita vt aliis quidem post rarefactionem correspondeant, & non his, quibus correspondebant priùs, quod possibile esse intelligitur: quia per rarefactionem eadem quantitas dilatatur, & acquirit maiorem extensionem in loco, & ex consequenti minor quātitas correspondet maiori spatio, quod necessariò debet fieri per mutationem præsentiæ, ita vt totum se extendens ad maiorem locum amittat præsentiam, quam habebat priùs, & acquirat aliam, & singulæ etiam partes, & indiuisibilia amittant partialem, aut indiuisibilem præsentiam, quam habebant, & acquirant aliam, & ex consequenti aliis partibus, & indiuisibilibus spatij correspondeant, & non prioribus, quibus ante rarefactionem correspondebant, alioqui permanerent omnino immotæ, quod pugnat cum dilatatione.

Sed contra hoc est argumentum difficile, quia ex hac solu- 136
tione sequitur, nouas partes, & puncta produci per rarefactionem, vel tot partes; & indiuisibilia habere corpus paruum, ac habet magnum, quod non est intelligibile. Probatur consequentia: nam aqua illa ante rarefactionem duplo maior erat vase, post rarefactionem verò adæquatur illi: ergo omnibus, & singulis partibus, & punctis vasis correspondent partes, & puncta aquæ: quare tot partes, & puncta habet post rarefactionem, ac habet vas: ergo etiam ante illam, vel nouas acquisiuit per rarefactionem.

Huic argumento respondent Conimbr. qui nostram sententiam sequuntur cap. 5. huius lib. quæst. 17. art. 4. concedendo, quòd tot habeat puncta, & partes paruum corpus, ac magnum, cum vtrumque habeat actu infinita, & vnum infinitum non sit maius altero. Quod probant hoc argumento; si dentur duo circuli concentrici, hoc est, habentes idem centrum, quorum vnus includat in se alterum, tunc omnes lineæ ductæ à centro ad circumferentiam maioris circuli intersecabunt circulum maiorem in puncto, hoc est, tangent in suo transitu punctum aliquod eius: ergo tot erunt puncta in minori, ac in maiori, & consequenter tot partes. Probatur consequentia, quia ad omnia puncta maioris circuli ducuntur lineæ, & per omnia puncta minoris transeunt: ergo non habet maior circulus plura puncta, quàm minor, & consequenter nec plures partes; nec ideò vnum infinitum erit maius altero. Nec soluitur argumentum,

tum, si dicatur non posse duci lineas ad omnia puncta maioris circuli per punctum minoris, vel non nisi per penetrationem, ita vt multæ lineæ transeant per idem punctum minoris circuli; quia euidens est in Mathematicis,quòd à quolibet puncto, in quodlibet punctum potest duci linea recta: ergo nullum est punctum in minori circulo,per quod non possit linea rectá duci,& ideo sine penetratione;nam alioqui aliqua linea posset duci à centro ad circumferentiam maioris circuli,quæ non inueniret punctum,quod tangeret in circumferentia circuli minoris:quod patet esse absurdum.

137 Hæc tamen solutio suponit falsum, & ideò non potest esse vera;supponit quidem falsum, nempe, quod tot habeat partes, & indiuisibilia corpus paruum,ac habet magnum,quod falsum esse ostendimus 3. lib.Phys.agentes de infinito, atque efficaciter probantes, quòd licet vnum infinitum sub ratione formali infiniti non sit maius altero, quia ratio formalis infiniti consistit in negatione, aut priuatione, vel per illam saltem explicatur, & intelligitur, priuatio autem, vel negatio in facto esse,qualis est hęc consistit in indiuisibili,& ideo non suscipit magis & minus, sub ratione tamen materiali pro entitate consurgente ex partibus infinitis euidens est, vnum infinitum esse maius altero, hoc est alias partes continere præter omnes partes alterius. Quod sic ostendo in eodem exemplo maioris & minoris circuli, qui si extendantur in modum lineæ rectæ, euidens est efficere duas lineas rectas quarum vna sit longior alia. Quo supposito ita arguo: linea maior resultans ex maiori circulo habet totam longitudinem minoris, & plus: ergo habet aliquam longitudinem non contentam in ea,& ex consequenti aliquam entitatem realem præter entitatem eius. Ex quo euidenter sequitur plures partes habere, quia habet tot, quot habet linea minor,& alias præter illas, nempe eas omnes ex quibus constat longitudo,per quam eam excedit, & consequenter sequitur esse maiorem materialiter, hoc est plus entitatis continentem; quia eo ipso, quod in eodem puncto concurrerent, non essent lineæ rectæ. Quod argumentum, nisi euidens esset,nonposset probari, quod totum esset maius sua parte: nam eodem argumento, & non alio probatur sic procedente. Quidquid continet totum, quod continet aliud, & aliquid præter illud maius est illo, sed totum continet quidquid continet quælibet pars eius, & aliquid aliud, nempe cæteras partes: ergo est maius qualibet parte.

138 Et si dicatur, argumentum hoc conuincere in corporibus, vel quantitatibus finitis,nō verò in infinitis;quia eo ipso,quòd corpus sit actu infinitum secundum magnitudinem, vel multitudinem,

titudinem, repugnat excedi ab alio. Hæc solutio imprimis est manifesta petitio principij, quia pro ratione reddit illud, de quo est controuersia: nam de hoc contendimus, an vnum infinitum excedere possit aliud, aut esse maius illo. Deinde est contra rationem, quia vna quantitas finita est maior alia, quia continet quidquid illa habet, & aliquid aliud non contentum ab illa: sed hoc idem habet vnum infinitum comparatum alteri, vt per se patet: ergo est maius illo. Et si rursus dicas, non satis esse, quòd aliquid contineat vnum, quod non continet aliud, vt sit magis illo, sed requiritur, vt id habeat tanquam finita quantitas: & ideo non satis esse, quòd idem habeat quantitas infinita, quia habet tanquam infinita: apertè petis principiũ, nam de hoc est controuersia, an infinitum hoc habens sit maius, sicut ex hoc est maius corpus finitum.

Ad argumentum de maiori & minori circulo concedendum est antecedens, quòd à centro ad circumferentiam maioris circuli possunt duci lineæ terminatæ ad omnia, & singula puncta eius per puncta minoris circuli, ita vt plures non concurrant in eodem puncto eius: sed neganda est consequentia, quòd tot habeat puncta minor circulus, ac maior, sed habet pauciora in infinitum; per illa tamen possunt duci lineæ ad omnia puncta maioris: quia ratione dispositionis circularis pauciora puncta possunt correspondere pluribus: quod probatur euidenter exemplo quadrati hoc modo, si ducatur linea inter angulos magis distantes quadrati, quæ vocatur diametralis, euidens est in Mathemathicis posse duci lineas rectas ab omnibus punctis vnius costæ, ad omnia puncta alterius costæ oppositæ per puncta diametri, ita vt non concurrant multæ in eodem puncto eius, sed singulæ pertranseant per singula puncta. Deinde non est minùs euidens, quòd si eadem linea diametralis ponatur iuxta alterã costam, erit duplo longior illa, vel saltem eam excedet longitudine aliqua minori determinata. Et tandem euidens est, quòd omnes lineæ rectæ, quæ duci possunt à punctis eiusdem costæ ad puncta eiusdem diametri non possunt terminari ad omnia puncta eius, sed tantùm ad illa, quæ continentur in longitudine æquali; quia secundum hanc tanquam longitudinem possunt se correspondere per lineas rectas, vt per se est manifestum. Ex quibus euidenter sequitur, quòd 139
omnia puncta costæ, & omnes lineæ rectæ ductæ ab eis, non ducuntur, nec duci possunt ad omnia puncta diametri, cum non ducantur ad puncta illius longitudinis, per quam exceditur costa ab eodem diametro sic disposito; nec proinde his punctis diametri correspondent in hac dispositione, sed punctis tantùm illius longitudinis, secundum quam censentur

æquales,

æquales, & puncta costæ non sunt tot, quot puncta diametri, ergo eadem puncta costæ, & eædem lineæ rectæ ab eis ductæ, non correspondent tot punctis diametri in hac dispositione positi, ac correspondebant in priori dispositione. Probatur consequentia, quia in priori dispositione correspondebant omnibus punctis eiusdem diametri, & in posteriori non correspondent omnibus, sed solùm punctis certæ longitudinis eius, vltra quos restant puncta alterius longitudinis, per quam diameter in tali dispositione excedit costam, quibus non correspondent. Et ex hoc satis apertè colligitur, quòd variata dispositione possunt pauciora puncta correspondere pluribus. Quod eodem modo probatur in eisdem circulis maiori, & minori: nã si protendantur in duas lineas rectas, euidens est, lineam rectam maioris circuli longiorem esse: sit ergo in duplo longior, & tunc si quælibet ponatur iuxta aliam, medietas lineæ maioris circuli erit æqualis integræ lineæ minoris, & duci poterunt lineæ rectæ ab omnibus pũctis huius integræ lineæ, ad omnia puncta medietatis lineæ maioris ei correspondentis, non verò ad puncta alterius medietatis (per quam exceditur) sibi non correspondentis: vnde sequitur, quòd in prima dispositione circularis figuræ pluribus punctis correspondebant puncta circuli minoris: in secunda verò dispositione lineæ rectæ correspon-
140 dent paucioribus.

Et ex tota hac doctrina clarè deducitur solutio argumenti principalis à nobis propositi de aqua rarefacta correspondente toti quantitati vasis, cum ante rarefactionem solùm medietati illius corresponderet, quod consequenter habent partes, & puncta eius; correspondent enim omnibus partibus, & punctis eiusdem vasis; sed non sequitur, nouas partes, vel puncta acquisiisse; quia possibile est, immo & necessarium, vt probauimus, quòd pauciores partes, & puncta secundum diuersitatem dispositionum correspondeant pluribus, adquirunt verò diuersam dispositionem partes, & puncta aquæ per rarefactionem; cum magis distent inter sese, & maiorem extensionem habeant ad locum, ad quem ex consequenti mouentur, dum rarefiunt.

QVÆSTIO II.

An rarefactio, & condensatio per se primò terminentur ad quantitatem, vel ad qualitatem, aut ad vbi, seu localem præsentiam?

141 VT intelligatur quæstio, annoto, quantitatem dupliciter sumi posse. Primò pro ea, quæ est subiectum, quo medio inhæret substantiæ cætera accidentia corporea. Secundò sumitur pro extensione ad locum eiusdẽ quantitatis, vel alterius rei

per

per ipsam,qua extensione carere potest eadem quantitas,& cætera omnia,quæ eam participant ab eadem quantitate, vt patet in corpore Christi,cuius quantitas non habet extensionem localem,nec dicitur esse in loco, nisi fortè per accidens ratione specierum sacramentalium;& ex hoc infero,extensionem hanc esse modum quantitatis distinctum ex natura rei ab eadem quantitate. Hoc supposito, dum quærit titulus quæstionis, an rarefactio sit motus per se primò terminatus ad quantitatem, non intelligitur de quantitate primo modo sumpta,quia ex præcedenti quæstione constat, per rarefactionem, non acquiri nouam quantitatem, sed de quantitate pro extensione ad locum.

Secundò certum est, per rarefactionem acquiri nouam extensionem ad locum;atque ex consequenti nouam præsentiam localem,vt docet expressè Arist. 4.lib.Physic.text.86.& probat euidens ratio: nam corpus per rarefactionem maiorem locum occupat,quàm ante illam:ergo maiorem habet extensionem ad locum,& maiori spatio præsens est:sed nec potest habere maiorem extensionem ad locum,nec maiorem præsentiam localem, nisi destructis minoribus; cum constet maiorem extensionem ad locum,& maiorem præsentiam,esse nouam,atque diuersum modum se habendi in ordine ad locum, vel spatium, incompossibilem cum minori:ergo necesse est,corpus per rarefactionem nouam,atque distinctam extensionem acquirere, nouámque præsentiam localem: an verò res sint distinctæ,vel saltem modi realis diuersi ex natura rei, attingemus postea. Quærit ergo titulus quæstionis,an extensio localis, vel localis præsentia, vel vtraque simul, (si eadem entitas realis sit) per se primò terminent motum rarefactionis,& ita non sit alteratio,sed motus localis,vel motus ad quantitatem pro extensione ad locum, aut hos duos motus includat, vel potius sit per se primò alteratio terminata ad raritatem, quæ sit qualitas: consequenter verò, & quasi secundariò terminetur ad extensionem, vel localem præsentiam.

Et prima opinio asserit, rarefactionem per se terminari ad maiorem distantiam partium inter sese, condensationem verò ad minorem hoc modo factas, vt cum corpus sit poris quibusdam plenum, quæ sunt concauitates quædam, quasi partibus eius insertæ,aliquando partes ipsæ comprimuntur;& per compressionem quasi occludunt eosdem poros, minoresque efficiunt,quò magis ad se inuicem accedunt,& ex hoc fiunt minùs distantes inter sese, & quasi contrahuntur, & hæc contractio corporis est densitas;& acquisitio eius condensatio: aliquando verò dilatantur partes corporis, & maiores fiunt pori & magis 142

sepa

ſeparantur partes corporis inter ſeſe; & hæc ſeparatio eſt raritas,eiúſque acquiſitio eſt rarefactio; & cum maior, vel minor ſeparatio,vel coniunctio partium pertineat ad extenſionem in loco,vel ad præſentiã localem,aſſerit hæc ſententia rarefactionem,& condenſationem eſſe motus locales compreſſionis, vel dilatationis.Ita ſenſerunt antiquiores quidã Philoſophi, quos citat,& impugnat Ariſt.4.lib.Phyſ.c.6.ita etiam ſenſit Valleſ.4. lib.Phyſ.tex.84.& controuerſia 27.ad Tyrones,in eo ſolùm differens ab eis, quòd illi ponebant poros vacuos omni corpore, Valleſius verò ponit eos corpore aliquo ſubtili, vt vaporibus repletos,& dum comprimuntur partes corporis,cedere eis corpus illud ſubtile,non tamen relinqui poros vacuos, ſed plenos adhuc ſubtiliori alio corpore loco prioris ingrediente, vel eos replente,ſed per compreſſionẽ partium, & per maiorẽ coniunctionẽ inter ſeſe minores fiũt pori,& partes ipſe minùs diſtantes,& per dilatationẽ magis,quod eſt condenſari, & rareſieri.

Argumentum huius ſententiæ vnicum eſt, quia impoſſibile eſt condenſari corpus,vel rarefieri,niſi partes eius comprimantur,vel dilatentur,& magis vel minùs diſtantes inter ſeſe fiant, ſed etiam impoſſibile eſt,magis,vel minùs diſtantes fieri partes ſolidas, niſi per penetrationem, ſi non ponatur interuallum aliquod inter eas,vel vacuum omni corpore, vel plenum ſubtili,quod facilè cedere poſſit:ergo admittendum eſt hoc neceſſariò,vel impoſſibilis cenſenda rarefactio, vel condenſatio, quo admiſſo, magis vel minùs diſtantes fieri partes contingit per motum localem, quo magis ad ſe accedunt, vel magis à ſe recedunt:ergo motus iſte localis acceſſus,aut receſſus eſt rarefactio, aut condenſatio.

143 Hæc tamen ſententia falſa eſt, & experientiæ repugnat. Et quantum ad primam partem eius ponentem poros vacuos intra corpora, ſufficienter impugnata eſt ab Ariſtotele eodem loco; deinde quantum ad vtrumque ſenſum, probatur eſſe falſam multis experientiis: nam in corporibus cæleſtibus dantur partes quædam denſiores aliis, & tamen intra illas non ſunt pori, & multò minùs eſſe poſſunt ſubtiliora corpora, cum & ipſa ſint ſubtiliſſima,atque perfectiſſima, quæ nullum patiuntur aliud corpus intra ſe conſiſtere.Præterea ignis, & aër ſunt corpora rariſſima, intra quæ repugnat dari alia ſubtiliora corpora intra poros eorum conſiſtentia: & de igne euidens eſt, quod tale corpus intra ſe non pateretur, ſed illud conſumeret, atque etiam aër nullum pati poſſe præter ignem ſubtiliorem ſe;quòd verò ignem intra ſe non habeat, probat euidens experientia:quia per viſum,atque etiam per tactum ſentiretur:conſtat vero non ſentiri. Alia denique experientia probari poteſt

falſitas

falsitas huius sententiæ: quia si aqua calidissima concludatur intra vas vndequaque opertum, dum se reducit ad antiquam frigiditatem, simul condensatur, & cum se etiam reducat ad minus spatium vasis occupandum, disrumpitur vas, ne detur vacuum in illa concauitate vasis, quam deserit, quod non esset necessarium, si poros, intra se haberet aliquo corpore repletos: nam tale corpus ab eo egressum illam concauitatem vasis replere posset.

Secunda opinio tenet, raritatem non esse maiorem distantiam partium inter sese, nec densitatem minorem, nec etiam rarefactionem fieri per dilatationem partium, vel condensationem, aut per compressioné, ita vt vel poros vacuos partes compressæ repleant, vel subtiliore alio corpore repletos patiantur; nec raritatem, aut densitatem esse qualitates aliquas, nec rarefactionem, & condensationem alterationes ad illas terminatas, sed raritatem non esse aliud, quàm maiorem extensionem corporis in ordine ad locum, vel (quod idem est) maior præsentia localis, & rarefactio, non aliud, quàm acquisitio huius præsentiæ maioris: déstas verò minor præsentia, minórque extensio in ordine ad spatium, & condensatio acquisitio eius; & cum præsentia localis sit idem, quod vbi ad quod per se terminatur motus localis, consequenter asserit hæc opinio, rarefactionem, & condensationem esse motus locales per se terminatos ad præsentiam localem, vel vbi, sicut cæteros, seu ad maiorem, vel minorem præsentiam, maiorem, vel minorem extensionem in spatio, quæ idem est cum maiori, vel minori præsentia: quare dum rarefit corpus, non mouetur pluribus motibus, sed vnico motu locali sic explicato. Ita recentiores non pauci, ex quibus nonnulli asserunt moueri duplici motu, quia extensionem distinguunt ex natura rei à præsentia locali, & ideo dicunt primò, & per se moueri ad extensionem, & hunc motum esse rarefactionem, vel condensationem propriè, ac per se, quam consequitur motus localis ad maiorem præsentiam: & quia extensio localis est aliquid quantitatis, vel proprius effectus eius, & per se diuisibilis sicut ipsa, asserunt constituere speciem aliam distinctam quantitatis continuæ à tribus, nempe, linea, superficie, & corpore: & ideò rarefactionem, & cōdensationem per se terminari ad hanc speciem quantitatis, & esse motus per se ad maiorem, vel minorem quantitatem, non quidem ad maiorem, vel minorem quantitatem, prout est subiectū, quo medio inhærent substantiæ accidentia corporea (quo pacto augmentatio & diminutio terminantur ad quantitatem) quia nulla talis quantitas acquiritur, vel deperditur per rarefactionem, & condensationem, vt præcedenti quæstione probatum est; sed sunt motus 144

per se ad maiorem, vel minorem quantitatem sumptam pro sola extensione maiori, vel minori ad locum.

145 Probatur hæc sententia. Primò, quia raritas, & densitas non sunt qualitates, sed solùm dicunt positiones partium in ordine ad locum pertinentes ad extensionem localem, vel localem præsentiam: ergo rarefactio & condensatio non sunt alterationes, sed motus locales per se terminati ad maiorẽ præsentiam localem. Euidens est consequentia: quia motus omnes desumunt speciẽ à termino ad quem: antecedens verò expressum in primis est apud Aristot. in prædicamento qualitatis his verbis: *Rarum verò, & spissum, & asperum, & leue putabuntur quidem qualequid significare: sed aliena huiusmodi putātur esse à diuisione, quæ circa quale est: quamdam enim positionem magis videntur partium vtrumque monstrare, &c.* Deinde apud D. Thom. 2. lib. de gener. lect. 2. vbi ita ait: *Rarum autem, & densum, vt in 4. Phys. dicitur, non sunt qualitates Physicæ, sed positio partium materiæ secundum propinquum in denso, vel secundum remotum in raro.*

146 Secundò, quia non sunt multiplicandæ entitates, & multò minùs motus sine vrgenti necessitate: sed nulla vrget necessitas ponendi qualitatem, quæ sit raritas, præter maiorẽ præsentiam localem, nec alterationem per se terminatam ad illam, quæ sit rarefactio: sed sufficit pro raritate maior præsentia localis, & minor pro densitate, & pro rarefactione, & condensatione sufficiunt motus locales per se terminati ad illas: ergo non est ponenda qualitas, neque alteratio, pro raritate, & rarefactione. Minor sic probatur, si aliqua esset vrgens necessitas ponendi qualitatem præter localem præsentiam, maximè vt modus, quo fiunt raritas, & densitas, faciliùs intelligatur, vel vt assignetur causa proxima, & quasi effectiua maioris extensionis, vel præsentiæ localis, sed vtraque ratio, vel causa est sufficiens: ergo non est multiplicanda propter illam. Probatur minor de causa priori, quia tota difficultas intelligendi modum, quo fiat rarefactio, in eo consistit, quod idem numero corpus per rarefactionem possit occupare maiorem locum, vel habere maiorem præsentiam in eo absque aliqua noua causa, per quā alio modo afficiatur eadem quantitas, cum idem, in quātum idem, semper sit natū facere idem, hoc est, non maius, neque minus, secūdum intensionem, vel extensionem vt possit occupare maiorem locum, vel correspondere maiori spatio, quàm correspondebat priùs, sed ad tollendam hanc difficultatem sufficit assignare pro causa maioris extẽsionis primas qualitates corporis, nempè calorem, frigiditatem, humiditatem, & siccitatem tali modo attemperatas: ergo prima causa non est sufficiens; sed nec secunda de causa proxima effectiua maioris extensionis, vel præsentiæ,

ſentiæ, nempe qualitate, quæ ſit raritas:quia talis qualitas aliquam debet habere cauſam proximam ſuæ productionis in corpore ; & hanc ſufficeret aſſignare pro cauſa maioris extenſionis,vel præſentiæ,abſque qualitate media , nempe tale temperamentum corporis, vel diuerſum, ſecundum primas qualitates,à quo poterit ſufficiéter prouenire,vt maiorem,vel minorem præſentiam habeat ſucceſsiuè in loco.

Probant tandem experientia : quia per ſolam compreſsionem digito factam condenſatur aër in vtre incluſus ; ſed non eſt poſsibile, quòd per actionem tam facilem producatur noua qualitas in eodem aëre, quæ ſit denſitas : ergo non eſt ponenda, & conſequenter nec motus,per quem producatur, quæ ſit condenſatio , ſed ſufficit motus localis eiuſdem aëris , quem facilè intelligimus digito poſſe fieri. 147

Præterea , eadem condenſatio aëris fit per impulſum digito impreſſum,ſed impulſus non eſt productiuus alterius qualitatis,ſed ſolius motus localis , & localis præſentiæ , vt per ſe eſt manifeſtum:ergo denſitas producta in aëre non eſt aliud, quàm minor præſentia localis , neque condenſatio erit aliud , quàm motus localis , per quem per ſe primò producitur. Tertia opinio negat, raritatem,& denſitatem eſſe maiorem, aut minorem extenſionem localem , maiorem aut minorem præſentiam: aſſerit verò eſſe qualitatem quamdam diſtinctam realiter ab his, & priorem natura eis , tanquam cauſam vtriuſque , ita vt per eam diſponatur corpus ad maiorem extenſionem, & maiorem præſentiam localem habendam, vel acquirendam : rarefactionem verò , & condenſationem eſſe motus alterationis per ſe primò tendentes ad has qualitates , ſicut calefactio ad calorem : maiorem verò extenſionem in loco, & maiorem præſentiam conſequi naturaliter rarefactionem. Hæc eſt communis apud antiquos Philoſophos , & interpetes Ariſtotelis : immo eam tenet ex ſanctis Patribus Auguſtinus capit. 12. Cathegoriarum in 1.tomo, Damaſc.capit.12. ſuæ Phyſicæ , Boecius , & Albert.Magn. in prædicamen.quantitatis, autor ſex principiorum capit. de ſitu, comm.4.lib.Phyſ.text.84.& ibidem Burleus, Capreol.in 2.diſtinct.19.quæſt.1.art.3. Argen.in 2.d.18.quæſt. vnica art.4. Durand. ibid. quæſt.1.atque etiam Hiſpalen. Sonzinas 8.Metaph. q.17. Caietan. 3.p.qu.77. art.5. etiamſi ſimul aſſerat , rarefactionem fieri cum additione nouæ partis quantitatis : & ex recentioribus multi , & videtur mihi longè probabilior, & tenenda.

Nam in primis eam abſque dubio tenet expreſsè Ariſt.7.lib. 148
Phyſ.cap.2.tex.11.& 2.lib.de partibus animalium,cap.1.quibus locis enumerat qualitates tangibiles , & inter eas raritatem, &

& densitatem: vnde non potest, vel apparens expositio adhiberi his testimoniis ab authoribus secundæ opinionis: testimonium verò ex prædicamento qualitatis adductum ab eis, optimè à nobis exponetur suo loco, sed clariùs adhuc loquitur Arist. 4. lib. Phys. text. 86. his verbis: *Densum enim, & rarum secundum hanc contrarietatem lationis factiua sunt, secundum autem ipsum durum & molle, passionis, & impassibilitatis, & non lationis, sed alterationis magis.* Quibus densum, & rarum causam esse docet duplicis contrarietatis qualitatum, nempe grauitatis, & leuitatis; atque etiam duritiei, & mollitudinis, & in quantum sunt causa primæ contrarietatis, asserit esse causam effectiuam motus localis ab ea effectiuè procedentis. Ex quo euidens argumentum desumo aduersus secundam opinionem hoc modo; Rarum & densum sunt causa efficiens motus localis media grauitate & leuitate: ergo sunt causa efficiens extensionis localis, & localis præsentiæ, quæ sunt terminus per se motus localis. Ex quo euidenter sequitur, raritatem, & densitatem, non consistere in extensione locali, vel præsentia locali, sed esse his priora secundum naturam, cum sint causæ efficientes harum. De raro autem & denso loquitur propriissimè Arist. eo loco, vbi agebat aduersus antiquos Philosophos, qui ponebant dari vacuum intra corpora rara: nam cum videantur partes eorum esse separatas, videtur esse intra illas vacuum: sed arguit Arist. quia vacuum non potest esse causa motus localis, cum eum potius impediat, sed rarum, & densum sunt causa efficiens motus localis, media grauitate & leuitate, quas causant; ergo non potest vacuum consistere in raro: Quod argumentum nullius momenti esset, nisi de raro & denso propriè loqueretur. Idem D. Thom. expressissimè 1. lib. de gen. lect. 14. his verbis: *Si aër rarefiat, vel condensetur: dicendum est, quòd talis transmutatio non potest propriè dici augmentum, sed alteratio, fit enim secundum transmutationem passibilium qualitatum, scilicet rari, & densi, &c.* & 3. p. q. 77. art. 2. ad 3. vbi ita ait, *Rarum, & densum sunt quædam qualitates consequentes corporea ex hoc, quòd habent multum, vel parum de materia sub dimensionibus.*

143 Deinde probari potest efficacioribus argumentis, & sit primum; Impossibile est eandem quantitatem protsus immutatam habere, vel acquirere maiorem extensionẽ ad locũ, aut maiorem præsentiam: ergo assignari debet, aliqua mutatio in quantitate prior natura, quã maior extensio, vel maior pręsentia, à qua hęc procedant, tãquam à causa proxima; sed non est alia assignabilis præter raritatem: ergo prior natura est hæc maiori extensione, maiorique præsentia: quare nulla harum potest esse raritas, neque acquisitio eius rarefactio. Probatur minor, quia calor, vel frigus,

frigus,aut temperamentum, quod assignatur ab authoribus secundæ opinionis pro causa maioris extensionis, vel præsentiæ, non potest esse proxima,sed solũ remota:ergo necesse est aliam qualitatem assignare pro causa proxima, & hæc erit raritas. Probo iterum minorem, quia rarefactio est motus localis, per quem corpus mouetur ad maiorem extensionẽ, & præsentiam localem: ergo illa erit causa proxima maioris extensionis, & maioris præsentiæ, quæ fuerit causa motus localis, per quem producitur: sed primæ qualitates, & tale temperamentum earum sunt causa remotissima motus localis:ergo etiam maioris extensionis,& præsentiæ.Probatur minor.Primò,quia proxima causa motus localis,sunt grauitas, & leuitas corporis, & causa proxima harum raritas,& densitas,vt docet expresè Arist.loco proximè citato: & causa raritatis & densitatis proxima est tale temperamentum primarum qualitatum,vt docet expresè idem Arist.2.lib.de partibus animalium cap.1. in princip. his verbis; *Humiditas enim, & siccitas, & caliditas, & frigiditas materia corporum sunt compositorum, cætera autem differentiæ eas sequuntur,vt densitas,raritas,grauitas,leuitas,asperitas, lenitas, & reliquæ id genus affectiones.* Ergo de primo ad vltimum remotissima causa eiusdem maioris extensionis,maiorisque præsentiæ localis erit tale temperamentum primarum qualitatum.Proximior verò raritas, & densitas media grauitate & leuitate, quæ ex eis sequuntur. Secundò probatur eadem minor, quia per primas qualitates,vel per tale temperamentum earum,non disponitur 150 corpus immediatè ad occupandum locum, vel ad maiorem præsentiam in spatio; ergo non possunt esse causæ, per quas quantitas eis affecta occupet maiorem locum, sed alia erit necessariò assignanda, quæ non potest esse, nisi raritas. Probatur antecedens, quia benè sequitur. Per tale temperamentum non disponitur immediatè corpus ad motum localem, sed per grauitatem, & leuitatem; ergo neque ad terminum eius, quæ est maior extensio,vel præsentia, quæ sunt terminus per se illius: solùm ergo potest esse remota dispositio. Quòd verò nõ sit alia proxima præter raritatem,& densitatem:probatur, quia corpus rarefieri,est partes eius magis separari inter sese,& condensari, magis vniri,atque coniungi;sed hæc est proxima dispositio ad maiorem,vel minorem extensionem,& præsentiam,quæ statim sequitur ex maiori distantia partium inter sese: ergo raritas & densitas afficientes corpus sunt immediata causa,ratione cuius quantitas eius extenditur ad maiorem locum, & acquirit maiorem præsentiam in eo, & ex consequenti maior præsentia, atque extensio non possunt esse raritas,& densitas, sed effectus harum.

151 Secundò sic probatur. Raritas, & densitas possunt separari ab extensione,& præsentia locali corporis:ergo non possunt in his consistere,sed distingui debent ab eis ex natura rei.Euidens est consequentia,& probatur antecedens in mysterio Eucharistiæ: nam quædam partes corporis Christi sunt densiores aliis,aliæ aliis rariores,vt ossa densiora sunt carne, & humores rariores carne, & ossibus, & tamen constat non habere extensionem in ordine ad locum, neque præsentiam localem, sicut nec eam habet ipsum corpus:ergo raritas & densitas reperiuntur sine maiori extensione, ac maiori præsentia locali, & ideò non possunt in his consistere:& idem potest probari de quocumque corpore raro & denso,vt de aëre,& terra;quia sicut potest Deus conuertere panē in corpus Christi,ita potest conuertere aërem in terram, quamuis requiratur contrarietas ad conuersionem: nam aër, & terra contraria sunt: facta autem tali conuersione esset terra sub accidentibus aëris nullam habens extensionem ad locum,nec localem præsentiam, sicut neutram habet corpus Christi sub accidentibus panis existens; & tamen haberet naturalem suam densitatem,sicut cætera accidentia naturalia frigoris & siccitatis:ergo raritas,& densitas non consistunt in maiori extensione, aut maiori præsentia locali.

152 Huic argumento respondent autores secundæ opinionis negando, quod partes Christi in Eucharistia existentes habeant raritatem, vel densitatem, sed dicunt esse dispositas, vt raritatem,& densitatem inducant, si suæ naturæ relinquantur: ideo autem videtur nobis raras esse,vel densas: quia apprehendimus eas secundum modum, quem habent in cœlo, aut in cæteris corporibus humanis,& eodem modo negabunt, terram habere densitatem,si esset sub accidentibus aëris in eam conuersi.Hæc tamen solutio falsa est, quia rarum & densum sic definiuntur, vt docet D.Thom.1.p.qu.92.art.3.ad 1.in 2.d. 30.q. 2. art.1.& 3.p.qu.77. art.2.ad 3. colligens definitiones eorum ex Arist.4. Phys.text.84.& lib 7.text.15.rarum est. *Quod parū habet materiæ sub magnis dimensionibus*; densum verò, *quod multum habet materiæ sub paruis dimensionibus.* Sed definitiones istæ conueniunt partibus Christi in Eucharistia existentis: ergo ibi habent veram,& formalem raritatē,& densitatem. Probatur minor, quia euidens est, ossa eius plus materiæ habere, quàm carnem, & iecur plus quàm sanguinem, & reliquas partes, & hoc ex proprio, ac naturali temperamento, quod in Eucharistia habere, non potest negari,cum habeant suum esse naturale partes istæ; habent etiam sub minoribus dimensionibus. Quod sic probo. Partes istæ sic existentes sunt occupatiuæ minoris loci, & minorem occupant in cœlo,vbi habent localem extensionem:ergo minores

minores habent dimensiones. Probatur consequentia; quia dimensiones per se primò sunt maiores, vel minores, non per actualem occupationem maioris loci, sed per aptitudinem, quam euidens est non amittere, etiamsi actuali ordine ad locum careant, ex quibus sequitur, densiores esse alias, alias verò rariores, quia maioris loci sunt occupatiuæ.

153 Probatur tandē, quia cum æquali extensione locali, & etiam cum æquali præsentia stat, vnum corpus esse magis densum, vel rarum, quàm aliud: ergo raritas, & densitas non consistunt in maiori, vel minori extensione, aut præsentia locali: euidens est consequentia. Antecedens sic probo. Ponamus duo vasa eiusdem mensuræ, quorum vnum sit plenum aqua, aliud verò non plenum, sed quod minus aquæ eiusdem prorsus conditionis habeat, quæ calefacta ab igne rarefiat, & sic rarefacta vas ipsum non minùs, quàm alia adimpleat. Quo supposito, sic arguo. Istæ duæ aquæ habent eandem prorsus extensionem localem, eandémque præsentiā, ita vt neutra habeat maiorem extensionem, quàm alia, nec maiorem præsentiam; & euidens est, posteriorem habere multò minorem densitatem: ergo densitas non consistit in minori extensione, vel in minori præsentia. Et idem argumentum effici potest de raritate, si ponamus medietatem eius plenam aqua, & aliam medietatem plenam aëre, tunc enim æqualem habent extensionem localem, æqualémque præsentiam, & aqua est densa, aër verò rarus: ergo non consistunt raritas, & densitas in maiori extensione, vel maiori præsentia locali.

Vt autem veritas nostræ sententiæ meliùs intelligatur, & argumenta aliarum faciliùs soluantur, explicandum est, quæ sit ratio essentialis raritatis, & densitatis, vel in quo consistant qualitates istæ, & qui sint effectus formales, ac primarij earum; ex his enim intelligetur quidnam sit rarefactio, & condensatio. Notandum igitur est primò, raritatem, & densitatem quatuor præstare corpori. Primum est, quòd partes eius magis sint separatæ, vel disiunctæ inter se, aut magis coniunctæ, vel minùs separatæ sine discontinuatione; illud enim habent per raritatem, hoc per densitatem. Secundum, quod præstat corpori, est, quòd minorem habeat multitudinem materię, ac partium quantitatis sub maioribus dimensionibus, vel maiorem multitudinem sub minoribus; illud enim habet corpus rarum, vel rarefactum, hoc verò corpus densum, vel condensatum. Tertium est, quòd maiorem, vel minorem habeat extensionem localem corpus ipsum, & partes eius, maiorem quidem per raritatem, vel rarefactionem, & minorem per densitatem, vel condensationem. Sed in nullo horum trium consistit effectus formalis primarius raritatis, sed duo priora quasi materialia sunt respectu 154

primarij,ac formalis effectus,& ideo ab eo connotantur, quare non potest sine vtroque intelligi. Tertius verò effectus secundarius est,formalis quidem, vel certè in genere causæ efficientis ab ea procedens,secundum diuersos modos loquendi authorum nihil ad præsens institutum referentes:nam cum extra primarium effectum sit,parum refert, vocare talem effectum formalem,vel secundarium efficientis causæ. Vltimum igitur,quod raritas,& densitas præstant corpori,est,quòd maiores dimensiones, aut maiorem molem,vel magnitudinem habeat, vel suscipiat,sine additione nouæ materiæ,aut nouæ quantitatis: & hoc est primarius effectus eius,qui non debet sic intelligi,vt maiores ipsæ dimensiones , aut maior magnitudo sint effectus primarius,& formalis raritatis,vel densitatis;nam maior , aut minor magnitudo corporis,vel maior moles,seu maior dimensio, à quantitate prouenit,non tamen nudè accepta,sed affecta raritate,vel densitate:ergo non potest esse effectus formalis raritatis,aut densitatis,quæ sunt qualitates quædam,sed effectus formalis primarius earum est,constituere corpus rarum formaliter,hoc est,ita illud afficere,vt sic affectus maiorem magnitudinem, & molem , maioresque dimensiones habeat , eadem eius materia , & eadem eius quantitas.

157 Quatuor ergò modis possunt definiri raritas,& densitas,secundum hos quatuor effectus, vt sigillatim explicentur , & testimoniis Aristot. & D. Thom. confirmentur. Primò possunt definiri hoc modo : *Rarum est,quod habet partes distantes à se inuicem* : densum verò,*Cuius partes sibi ipsis propinquæ sunt* ; & per has definitiones explicantur secundum primum effectum per rationem intrinsecam eorum connotatum,quas tradit Arist. in prædicamento qualitatis. Secundò definiuntur sic. Rarum est, *quod parum habet materiæ sub magnis dimensionibus* ; & densum, *quod multum habet materiæ sub paruis* ; & his definitionibus definiuntur per multitudinem partium etiam connotatam in ratione earum intrinseca; quas definitiones tradidit D.Thom. 3. part. quæstion. 77. artic. 2. ad 3. ex Aristot. collectas 4. lib. Physicor. text.84.& 85. Tertio modo possunt definiri per maiorem , vel minorem extensionem localem , aut localem præsentiam, tamquam per effectum remotum , in hunc modum. Rarum est , *quod sub eadem materia , & quantitate , maiorem habet extensionem localem , aut maiorem præsentiam* , & densum, *quod minorem* ; & has definitiones non inuenio apud Aristot. vel D. Thom. nam dum Aristot. cap. de qualitate asserit , rarum , & densum magis monstrare quamdam positionem partium , quàm rationem qualitatis , non de positione partium in ordine ad locum intelligit,sed de positione partium inter sese,

vt definitiones ab eo ibidem aſſignatæ euidenter oſtendunt. Vltimò definiri poſſunt hac ratione. Raritas eſt *qualitas apta ſic afficere corpus, vt ex eius affectione maiorem magnitudinem, vel dimenſiones habeat ſub eadem materia, & quantitate.* Denſitas verò *qualitas apta ſic afficere corpus, vt ex affectione eius maiorem habeat magnitudinem, vel minores dimenſiones ſub eadem materia, & quantitate.* Quas definitiones deductas ex Ariſtot. 4.Phyſ.text.84.& 85.attulit D. Thom.1.p.q.92.art.3.ad 1. his verbis comprehenſas: *Hoc autem eſt rarefieri ſcilicet, materiam eamdem accipere maiores dimenſiones*; & cenſeri debent eſſentiales; quia aſſignantur per verum genus raritatis,quod eſt qualitas, & per ordinem ad effectum formalem, atque primarium eius, vt ſi definiamus albedinem dicentes: Albedo eſt qualitas apta facere corpus album.

Secundò notandum eſt, quòd cum eſſentia quantitatis conſiſtat in extenſione partium, ſecundum molem, vel magnitudinem,ita vt vna ſit extra aliam, & cuiliber debeatur diſtincta pars loci,perfici poteſt quantitas in ſubiecto accidentaliter ſecundum hanc extenſionem, ſicut qualitas perficitur accidentaliter ſecundum intenſionem,quamuis diuerſo modo;quia qualitas perficitur per additionem partium gradualium pertinentium ad entitatem eius,quantitas verò perficitur ſecundum extenſionem ſine additione nouæ partis pertinentis ad entitatem eius;ſed ex eo quòd afficitur qualitatibus procedentibus ex tali temperamento ſubiecti, quæ ſunt raritas & denſitas, quarum ratione accidentaliter creſcit extenſio, vel magnitudo eius.Et ratio huius differentiæ ſumitur ex diuerſa natura quantitatis, & qualitatis;nam cum eſſentia quantitatis conſiſtat in extenſione partium, apta eſt magis dilatari, vel contrahi, ſecundum partes, quas iam habet actu per aduentum alicuius extrinſeci,ratione cuius maiorem extenſionem acquirit, quod non habet qualitas;non enim perfici nata eſt, niſi per partes de nouo educendas de potentia ſubiecti, vt per ſe eſt manifeſtum. Et ex his intelligitur ſenſus quorumdam verborum D. Th.1.2. q.52.art.2.ad 1.quibus aſſerit,quantitatem augeri in his, quæ rareſiunt,per intenſionem,abſque noua additione,quòd difficile viſum eſt multis eius interpretibus, ex eo quòd quantitas non ſuſcipit magis & minùs, id eſt, intenſionem, & remiſſionem, vt docet Ariſtoteles in prædicamento quantitatis: ergo non poteſt eſſe verum,quòd augeatur per intenſionem in rarefactione.Senſus tamen D.Thom.non caret varietate,& proprietate;iuxta hanc noſtram doctrinam;nam cum extenſio quantitatis augeatur media raritate, quæ eſt qualitas habens gradus intenſionis in ſubiecto, verè, & propriè dicitur augeri per in- 156

tensionem, non propriam, sed raritatis eam afficientis, & augentis eius extensionem.

157 Ex hac doctrina manet explicatus effectus formalis primarius raritatis & densitatis, qui non est aliud, quàm constituere corpus rarum, vel densum; hoc est, sic eum afficere, vt ex tali esse formali maiorem, vel minorem habeat extensionem accidentalem partium inter sese, quæ non est aliud, quàm maior, vel minor magnitudo, aut molles, seu maior dimensio sub eadem materia & quantitate. Deinde colligitur id, in quo decepti sunt authores secundę opinionis, nempe in eo, quòd vltimum, atque remotum effectum raritatis posuerunt pro essentia eius, nempe maiorem extensionem localem, vel maiorem præsentiam. Quod à priori potest probari esse falsum hoc argumento ex eadem doctrina deducto. Prius intelligitur quantitatem habere maiorem extensionem partium inter sese, maiorémque magnitudinem, & mollem, quàm intelligatur habere maiorem extensionem in ordine ad locum, maiorémque præsentiã: nam hæc ex illa oritur tamquam effectus ex causa: ergo priùs intelligitur: sed eo ipso, quod habet maiorem magnitudinem, sine additione nouæ partis, intelligitur rarefacta, quia non potest intelligi habere maiorem magnitudinem in se seclusa additione partis, nisi per rarefactionem: ergo raritas non consistit in maiori extensione locali, sed in alio priori.

158 Tertiò colligitur: quidnam sint rarefactio & condensatio, vel in quo consistat essentialis ratio earum. Est enim rarefactio *motus alterationis per se tendens in raritatem*, & condensatio *motus alterationis per se tendens in densitatem*; cætera enim, quæ per rarefactionem & condensationem fiunt, non pertinent ad essentiam earum, sed vel materialia sunt, & ideò connotantur per illas, vt dilatatio partium, disiunctio, vel coniunctio maior earum, maior etiam multitudo partium eiusdem materiæ, & quantitatis sub minori magnitudine, remotos quosdam effectus continent ex eadem quantitate his qualitatibus affecta prouenientes. Vt maiorem extensionem localem, vel maiorem præsentiam.

Vltimò colligitur, raritatem, & densitatem posse esse in corpore non extenso in ordine ad locum per potentiam Dei absolutam: quia extensio maior in ordine ad locum est effectus quantitatis rarefactæ, & distinctus ab ea ex natura rei: ideò potest ab ea separari, & verè separatur in corpore Christi in Eucharistia existenti, cùm sua raritate & densitate naturali, & sine vlla extensione ad locum. Ad argumentum primæ opinionis neganda est minor, quòd partes corporis non possint fieri magis & minùs distantes inter sese, nisi per penetrationẽ, nam

per

per rarefactionem,& cõdensationem possunt,quia sic afficiuntur ab his qualitatibus,vt maiores, vel minores dimensiones recipiant,maiorem, vel minorem magnitudinem, vel molem habeant,& sub ea maiorem, vel minorem multitudinem partium, & tandem maiorem, vel minorem extensionem in loco. Quæ omnia constant in aëre & aqua, quibus si duos vasa æqualis mensur æcis repleantur, constat maiorem multitudinem partium habere aquam, magisque inter sese coniunctas,quàm aër sine penetratione.

Ad primum argumentum secundæ opinionis negandum est antecedens, quòd raritas & densitas non sint qualitates, etiam ex mente Aristot. qui tam expresse eas connumerat inter secundas qualitates duobus illis locis citatis, sed quoniam multa operantur in subiecto, ideo de illis loquitur diuersis in locis secundum diuersa,ex quibus illud est magis ad sensum manifestum,quòd partes corporis magis,vel minùs disiunctas,vel coniunctas efficiat inter sese,quod est talem positionem in continuo illis conferre,vel diuersam, & ratione huius effectus materialis non pertinentis ad earum essentiam, nisi tamquam connotatum, sicut pertinet subiectum ad rationem accidentis in concreto significati,loquitur de illis in prædicamento qualitatis: in aliis verò locis eas considerat sub propriis rationibus,& effectibus formalibus, atque primariis; & ideò inter qualitates sensibiles eas connumerat. Et in eodem sensu intelligi debet testimonium D.Th.cum in aliis à nobis citatis de illis loquens sub propriis rationibus expressiùs doceat esse qualitates. 159

Ad primum argumentum concessa maiori, quòd non sunt multiplicandæ entitates sine vrgenti necessitate, neganda est minor,quòd nulla vrgeat necessitas ponendi qualitatem,quæ sit raritas,vel densitas,præter maiorem extensionem localem corporis,aut maiorem præsentiam:quia non est intelligibile,quod corpus immutata prorsus quantitate habeat maiorem extensionem localem: quare necessaria est qualitas aliqua præcedens, per quam sic afficiatur,vt maiores dimensiones acquirat, maiorémque magnitudinem, à qua procedat maior extensio localis,& maior præsentia: hæc autem qualitas non potest esse prima nec temperamentum primarum,quia istæ remotum tantùm fundamentum esse possunt maiorum dimensionum: cum per eas, vel earum temperamentum, non ordinetur proximè corpus ad illas, & multò minùs ad extensionem localem, sicut nec ordinantur proximè ad motum localem, per quem producitur localis præsentia. 160

Ad vltimum concedenda est etiam maior, quòd per compressionem digito factam condensetur aër in vtre inclusus: sed minor

minor neganda, quod per tam leuem actionem producatur qualitas: quia si leuis est actio, leue est etiam corpus aëris, & facilè comprimitur; parua est etiam raritas, quæ producitur, sicut solet in subiecto nimis disposito, vt in stupa leuissima quædam scintilla calorem & flammam producere. Et quod tandem de impulsu obiicitur, quòd non sit productiuus alterius qualitatis, sed solius motus localis, difficultate caret: quia impulsus non producit raritatem per se, sed per accidens, medio motu locali, cuius est principium per se, sicut etiam solet producere per accidens, in quantum motus localis est causa per accidens caloris in corporibus calidis.

QVÆSTIO III.

An corpus paruum, cui nihil materiæ, nec quantitatis additur, possit fieri magnum sine rarefactione per potentiam Dei absolutam?

161 PRima opinio concedit esse possibile. Ita Magister sententiarum in 2.d.18.cap.5. Durand. ibidem. quæst. 1. Argentina art. 4. Henric. quodlib. 7. q. 9. Altisiodor. lib. 4. summæ q. de veritate humanæ naturæ, Ægid. quodlib. 2. q. 11. pro qua referuntur etiam nonnulli expositores sacræ Scripturæ, vt Nissen. oratione 3. de resurrectione, Hugo de sancto Victore lib. 1. de sacramentis p. 6. c. vlt. Nicolaus de Lyra in cap. 2. Genes. Probat Durand. primò, quia si corpus paruum, cui non additur materia, neque quantitas, non posset fieri magnum sine rarefactione, ideo esset, quia non posset tale corpus maiores dimensiones accipere, nisi per rarefactionem; sed hoc est falsum: ergo nulla reperitur implicatio contradictionis. Probatur minor, quia maiores, vel minores dimensiones acquirere corpus, prouenit à quantitate, & ad illam pertinet; sed rarefactio tendit ad qualitatem, quæ est raritas: ergo sunt mutationes realiter diuersæ, sicut quantitas, & qualitas realiter distinguuntur, & ideò poterunt separari per diuinam potentiam, & corpus fieri ex paruo magnum per productionem maiorũ dimensionum, nulla existente rarefactione.

162 Secundò, quia Deus potest facere, quidquid potest materia recipere, siue per potentiam naturalem, vel obedientialem; sed magnum, & paruũ sunt in potentia naturali materiæ respectu agentis naturalis, & in potentia obedientiali respectu agentis supernaturalis: ergo potest Deus constituere materiam, vel corpus, cui nihil addatur sub quibuscumque magnis dimensionibus absque rarefactione. Probatur consequentia, quia magnæ dimensiones non minùs sunt in potentia eius obedientiali, quàm quantitas, à qua procedunt.

162 Tertiò, quia corpus, cui nihil additur, potest acquirere maiores

iores dimensines ex eo, quòd partes eius separentur inter sese, & ponantur in diuerso situ, & positione; sed Deus potest partes corporis sic separare sine rarefactione: ergo poterit tribuere tali corpori maiores dimensiones sine illa. Probatur minor, quia difficilius est, corpus existens in vno loco ponere in altero, non relicto priore, quam separare illud ab alio corpore, cui erat loco coniunctum, sed valde probabile est, non repugnare primum; ergo nec repugnabit secundum; quare poterit Deus partes corporis situ & positione inter se coniunctas separare sine vlla rarefactione: præsertim cum talis separatio non sit effectus raritatis, sed quantitatis: per separationem verò partium acquirit corpus rarefactum maiorem magnitudinem, & maiores dimensiones, fitque ex paruo magnum; ergo poterit fieri magnum sine rarefactione per potentiam Dei absolutam.

Secunda opinio tenet, contradictionem implicare, quòd paruum corpus, cui nihil materiæ, vel quantitatis additur, fiat magnum sine rarefactione: Ita D. Tho. in 2. d. 18. q. 1. art. 1. & 1. p. q. 92. art. 3. ad 1. & ibidem Caiet. Capr. in 2. d. 19. q. 1. art. 1. Greg. d. 18. q. vnica, Basol. q. etiam vnica, art. 4. Maior, Mayronius, & Dionys. in eadem dist. Sonzin. 8. Metaph. q. 4. quam sequuntur Conim. licèt ex parte videantur etiam sequi oppositam. Et hæc videtur nobis probabilior, & tenenda.

Probatur testimonio expresso D. Aug. 10. lib. de genes. ad literam cap. vlt. vbi agens contra Tertullianum, qui putabat animam nostram crescere, & maiorem fieri, sed nunquam posse diminui, ita ait: *Quid autem absurdius, quam putare, vllum esse corpus, manente natura sua quantitate, quod vndique crescat, nisi rarefiat?* Nec loquitur hic Sanctus, vt aliquis putare posset, secundum communem ordinem rerum, sed de impossibilitate talis effectus per quamlibet potentiam, quia si sic non loqueretur nihil probaret contra Tertullianum, qui dicere posset, per diuinam potentiam crescere animam, etiam si nihil ei addatur, nec rarefiat.

Probatur etiam ratione D. Thom. in posteriori loco citato, 163
quæ talis est. Magnum, & paruum non pertinent ad essentiam materiæ, vel corporis secundum substantiam consideranti, sed extra illam sunt; tamen, vt in potentia sit ad vtrumque: ergo implicat contradictionem crescere, vel maius fieri, nisi mutatis dimensionibus de minoribus in maiores, mutatio verò circa dimensiones duobus tãtùm modis fieri potest, videlicet per additionem quantitatis ad quantitatem, aut quia eadem materia, vel corpus sub eadem prorsus quantitate manens suscipit maiores dimensiones; additio verò quantitatis nulla fit, vt supponimus: ergo solùm potest fieri mutatio circa dimensiones, ita

vt

vt maiores suscipiat idem corpus sine vlla additione, hoc autem est impossibile sine rarefactione: ergo repugnat tale corpus fieri maius sine illa Probatur minor, quia proprius, atque formalis effectus raritatis est, rarũ corpus efficere, sicut albedinis, efficere illud album; sed rarum corpus definitur ab Aristotele, *Quod maiores dimensiones suscipiat sub eadem materia & quantitatem*, lib. Phys. text. 84. ergo repugnat maiores dimẽsiones suscipere; nisi per rarefactionem, & ex consequenti maius fieri sine illa.

164 Pro solutione argumentorum notandum est, quod tota difficultas huius quæstionis consistit in hoc an per solam raritatem vel densitatem, aut per solam rarefactionem, aut condensationem fieri possit vt partes corporis sine discontinuatione magis separentur inter sese; & idem corpus sub eisdem dimensionibus maiorem habeat, vel minorem multitudinem partium, vel etiã possit fieri sine his qualitatibus: nam si solùm per has qualitates fieri possit, cõtradictionem implicabit, quòd corpus paruum, cui nihil additur, vel detrahitur, fiat magnum, vel magnum paruum, nisi per rarefactionem, vel condensationem Probatur euidenter consequentiã, quia corpus paruum, cui nihil additur, nõ potest habere maiores dimensiones, vel minores, nec esse occupatiuum maioris, vel minoris loci nisi partes eius magis inter se separentur, vel coniungantur, & sub eisdem dimensionibus maior, vel minor multitudo earum cõtineatur: ergo nec potest fieri ex paruo magnum, vel ex magno paruum sine his. Si verò possint magis separari partes, vel coniungi, & maior multitudo earũ, aut minor sub eisdem densionibus contineri sine his qualitatibus, etiam poterit sine eis fieri magnum, vel paruum per potentiam Dei absolutam. Et prima opinio tenet, sine his qualitatibus fieri posse, nostra verò omnino negat; quia licet non sit effectus formalis raritatis maior separatio pa..ium, vel minor multitudo earum sub eisdem dimensionibus; sed effectus formalis sit, sic esse affectum corpus, vt maiores dimensiones suscipiat sub eadem materia, & quantitate; simul tamẽ ac necessariò connotantur illa & ideò nec esse, nec intelligi potest sine illis, sicut effectus formalis albedinis non potest intelligi sine corpore. Ideò omnino negandum est, quòd possint partes separari inter sese sine discontinuatione; vel minor multitudo earum sub eisdem dimensionibus contineri nisi media raritate, & consequenter quòd possit corpus paruum, cui nihil additur, fieri magnum sine rarefactione per potentiam Dei absolutam.

165 Ad primum argumentum Durandi, concessa maiori, distinguenda est minor, quòd maiores dimensiones accipere corpus necessariò sit effectus quantitatis; nam vel est effectus maioris quan

ris quantitatis, vt patet in corpore, quod augetur, vel eiuſdem tali modo diſpoſitæ, videlicet per raritatem, cuius proprius effectus formalis eſt,ſic diſponere corpus, vt per eandem quantitatem maiores dimenſiones habeat; quid ſit autem habere, vel accipere maiores dimenſiones,profectò non eſt aliud, quàm eſſe occupatiuum maioris loci, vel ei deberi maiorem extenſionem in ordine ad ſpatium, & maiorem præſentiam localem: Et quod dicitur, rarefactionem terminari ad qualitatem diſtinctam realiter à maioribus dimenſionibus, etiam eſt concedendum,ſed negandum id,quod infertur,nempe poſſe ſeparari per potentiam Dei abſolutam has duas mutationes, videlicet rarefactionem, & acquiſitiónem maiorum dimenſionum: quia licèt maiores dimenſiones diſtinguantur à rarefactione realiter, non tamen ſicut vna res ab alia, ſed ſicut modus à re: & ideò diſtinctione reali modali, quam ſolent vocare ex natura rei;nam maiores dimenſiones ſunt modi eiuſdem quantitatis rarefactæ, & propterea comparantur, ſicut ad quantitatem,ſic etiam ad raritatē(ratione cuius, vt formæ ſic afficientis quantitatem ei conueniunt, vel eam ſequuntur) tanquam modij repugnat verò modum ſeparari à re, quam modificat: cum intrinſeca ratio eius ſit actu modificare.Et exemplum adducere poſſumus in materia valde ſimili: nam maiorem quantitatem acquiſitam per nutritionem ſequitur extenſio corporis ad maiorem locum, & motus localis extenſionis ſequitur motum augmentationis; & etiam extenſio ipſa ad maiorem locum diſtinguitur realiter à maiori quantitate, atque etiam motus localis, per quem acquiritur, à motu augmentationis; & tamen repugnat prorſus dari in rerum natura talem extenſionem, & talem motum localem,ſine maiori quantitate, & ſine augmentatione,quam ſequitur, quia maior illa extenſio modus eſt maioris quantitatis, & talis motus ad maiorem extenſionem localem modus augmentationis, qui non poſſunt dari in rerum natura, etiam per potentiam Dei abſolutam ſine maiori illa quantitate, & motu illo, vel mutatione augmentationis, per quam acquiri debet.

Itaque in rarefactione quatuor reperiuntur. Primum eſt; alteratio ipſa per ſe primò terminata ad raritatem, & hæc eſt rarefactio; ſecundum, maior moles, aut magnitudo, vel maiores dimenſiones corporis, quas raritate affectum acquirit; & hæc explicantur, & intelliguntur per hoc, quòd eadem quantitas raritate affecta eſt occupatiua maioris loci,vel ſpatij. Tertium, maior ſeparatio partium inter ſeſe ſine diſcontinuatione, & ſimul minor multitudo partium, vel materiæ ſub maioribus dimenſionibus; & hoc tertium, tanquam materiale neceſſariò 166
concur

concurrens ad ſecundũ connotatur per illud, ſicut corpus connotatur per hoc nomen album. Poſtremum, maior extenſio actualis ad locũ, vel maior præſentia localis: & ex his quatuor, primum non poteſt vllo modo ſeparari à ſecundo; quia rarefactio non poteſt dari ſine ſuo termino per ſe, qui eſt raritas, nec raritas poteſt intelligi in corpore ſine ordine ad maiores dimenſiones eius, nec maiores dimenſiones in corpore, cui nulla ſit additio ſine ordine ad raritatem ſe afficientem: nec etiã duo hæc poſſunt ſeparari a tertio: quia licèt materiale ſit reſpectu corporis rarefacti, quòd partes eius magis ſeparatæ ſint inter ſe, atque etiã quòd corpus ipſum rarefactum minorem habeat multitudinem partium ſub eiſdem dimenſionibus: connotantur tamen nomine concreto rarefacti, ſicut corpus connotatur nomine albi, quod ſatis eſt, vt repugnet eſſe ſine illo. Tria verò priora non implicat contradictionẽ ſeparari à quarto: quia non ſolùm ſunt res diſtinctæ, atque etiam natura priores, vt ſtatim explicabitur, ſed nec habent eſſentialem dependentiam ab eo.

167 An verò pro his quatuor ponendi ſint quatuor motus realiter diſtincti, non eſt certum inter authores, ſed quidam ex his, qui dicunt, rarefactionẽ non eſſe aliud, quàm motum localem, per quem acquiritur maior præſentia localis, vnum tantùm motum ponunt in tota rarefactione, putantes extenſionem localem, & præſentiam localem non diſtingui, & ideò non terminare diuerſos motus, nec dari præter has qualitatẽ, vel quid aliud acquiſitum. Alij verò eas diſtinguunt, & ideò duplicem motum ponunt: primum terminatum ad quantitatem, quia putant extenſionem eſſe aliam ſpeciem quantitatis diſtinctam ab his, quæ enumeranit Ariſtoteles, quamuis ſub eis contẽtam, nec dari raritatem, quæ ſit qualitas, vel quid aliud acquiſitum. Conimbricenſes verò tres motus diſtinguunt in rarefactione, primum terminatum per ſe ad raritatem, quæ eſt qualitas, & hunc vocant alterationem: ſecundum terminatum per ſe ad maiorem extenſionem partium inter ſeſe, quam vocant maiorem magnitudinem, aut maiorem molem, & iſte eſt motus per ſe terminatus ad quantitatem præexiſtentem ſub nouo modo. Tertium, terminatum per ſe ad maiorem extenſionem localem, vel maiorem præſentiam, quæ idem ſunt, & hunc vocant motum localem.

168 Noſtra verò ſententia tria aſſerit. Primum eſt, rarefactionem ſolùm ſupponere pro alteratione per ſe terminata ad qualitatem, quæ eſt raritas iam explicata: & ideò impertinens eſſe, quòd præter illam ponantur alij motus, vel non. Secundum, præter alterationem ponendum eſſe motum localem maioris extenſionis eam naturaliter conſequentem, & omnino ſimilem ei, qui

ei, qui consequitur augmentationem, & hunc motum per se terminari ad vbi, nec esse distinctum pro extensione locali, & pro locali præsentia; sed eumdem. Quod probo hac ratione. Motus localis terminatur per se ad prædicamentum vbi, vt docet expresse Arist. 5.lib.Phys.cap.2. sed vbi non dicit nudum respectum præsentiæ ad spatium, alioqui non posset per se terminare motum: nam ad relationem non datur per se motus. Præterea non distingueretur prædicamentum vbi, à prædicamento relationis: ergo præter respectum dicit aliquam entitatem realem absolutam, videlicet talem modum se habendi in spatio vero, aut imaginario; sed modus iste absolutus corporis in spatio non potest esse aliud, quàm extensio eiusdem corporis in eo, quia non est excogitabilis alia entitas realis absoluta: ergo integra, & completa ratio prædicamenti, vbi, motum per se terminantis ex vtroque integratur, atque completur, nempe ex modo extensionis localis, & respectu præsentiæ ad spatium: quæ rationes licet aliquo modo distinctæ sint, tãquam absoluta & respectiua, hæc tamen intrinseca est illi, & in ea includitur, quia non est intelligibilis extensio corporis in spatio sine respectu præsentiæ ad illud, non ergo distinguuntur duæ istæ rationes ex æquo, sed solùm distinctione includentis, & inclusi, & ideo respectus præsentiæ inclusus intrinsecè in extensione complet rationem prædicamenti vbi, terminantis per se motum localem. Sed nec benè procedũt alij, qui sic distinguũt extensionem localem à præsentia, vt velint posse separari inter se, quia dicunt, corpus per totum spatium motum semper habere eamdem extensionem localẽ, quia semper est eadẽ quantitas eius, ratione cuius dicitur præsens spatio; sed non semper habere eamdem præsentiam, sed diuersam, secundum diuersas partes spatij, quibus præsens efficitur per motum. Hoc tamen efficaciter probatur falsum in motu locali consequente rarefactionem, de quo loquimur, immo etiam in motu locali consequente augmentationem: nam sicut corpus rarefit, & augetur successiuè, ita acquirit successiuè maiorem extensionem localem, cum qua euidẽs est, non posse permanere minorem, quam habebat priùs, alioqui adderetur quasi fragmentum extensionis pro noua magnitudine, vel quantitate acquisiti, & noua pars loci, vel spatij, quæ falsa sunt; nam sicut corpus rarefactũ, & auctum, nouum, atque distinctum locum totalem occupat, destructo priori, ita nouam, atque distinctam acquirit extensionem sibi adæquatam, sicut nouam, & adæquatam præsentiam, corruptis prioribus, licet vtraque sit partialis comparata ad eã, quam successiuè acquirit corpus in toto spatio, cum necesse sit, terminum motus localis completum, à quo specificatur, diuisi- 169

bilē esse in infinitas partes proportionales; & in partes aliquotas finitas, sicut motum ipsum; & in motu locali propter specialem eius rationē necesse est singulas partes termini desinere aduenientibus nouis, sicut desinunt singulæ partes motus.

170 Tertium, quod asserit nostra sententia, est probabile esse, quòd in rarefactione præter alterationem, & motum localem maioris extensionis eum consequentem ponendus sit alius, qui per se terminetur ad maiores dimensiones, vel maiorem extensionem accidentalem partium corporis inter sese, quam vocamus maiorem magnitudinem, aut molem accidentalem. Ita sentiunt Conimbricenses, & probatur hac ratione. Maior hæc extensio, vel maior magnitudo accidentalis, quam acquirit corpus per rarefactionem, est modus realis eiusdem quantitatis rarefactæ nouus, atque distinctus ex natura rei ab ea, cum acquiri possit, & amitti illa permanente, est etiam distinctus ex natura rei à raritate terminante rarefactionem: ergo petit distinctum fieri, & per se successiuum, cum habeat propriam, & positiuam latitudinem sicut quantitas rarefacta, quam sequitur: ergo petit distinctum motum. Probatur consequentia, quia fieri per se successiuum, motus est. Ad secundum argumentum eiusdem opinionis cōcedenda est maior, quòd possit Deus producere in materia, quidquid est in potentia naturali, vel obedientiali eius, sed minor distinguenda, quòd recipere maiores dimensiones sit in potentia materiæ; non est enim in potentia eius immediatè, sed media quantitate, à qua proximè proueniunt extensio, magnitudo, maior extensio, & maior magnitudo, vel maiores dimensiones, à quantitate verò ita proueniunt, vt vel à maiori, vel ab eadem rarefacta: & ita solùm per hæc media possunt à Deo produci ex potentia totius substantiæ corporeæ, in qua recipitur quantitas, tamquam in proximo subiecto, & ex potentia materiæ tanquam ex radice, & non immediatè in eo sensu, in quo existimat produci posse prima sententia, sicut nec esse album potest Deus producere in corpore, nisi media albedine, vt iam fuit expositum.

171 Ad tertium neganda est etiam minor, quòd partes corporis non rarefacti possint sine discontinuatione magis separari inter sese: & dum dicitur, posse vnum corpus per diuinam potentiam separari ab vno loco, & poni in altero, non relicto primo, sed ita vt simul sit in vtroque concedendum est, sed negandum, quod infertur, videlicet, posse vnam partem eiusdem corporis non rarefacti sine discontinuatione magis separari ab alia, ac priùs erat; quia maior separatio partium corporis inter se includitur in esse rari, vel rarefacti (quod est effectus formalis raritatis) tanquam materiale connotatum per illum, sicut corpus

inclu

includitur in esse albi, quod est effectus formalis albedinis;vnde sicut implicat contradictioné,dari corpus vt materiale connotatum per concretum albi, quin afficiatur albedine,ita repugnat dari corpus habens partes magis separatas inter sese,quin afficiatur raritate. Quod probare possumus experientia,si accipiamus corpus densum,& excogitemus partes eius magis inter sese disiungi, vel separari : nam vel separantur permanentes in eadem densitate, vel amittentes illam ; & prior separatio non est intelligibilis sine discontinuatione, nec secunda sine raritate; quia necesse est,vt corpus habens partes ita disiunctas minorem multitudinem partium contineat sub maioribus dimensionibus, quod est rarum esse,vel rarefactum, vt superiùs probauimus ; & ideò repugnat, talem separationem partium fieri sine discontinuatione,nisi per rarefactionem.

CAPVT VI.

TEXTVS ARISTOT.

Quoniam autem oportet primum de materia, & de vocatis elementis dicere, &c.

Textus Expositio.

INtentum Arist. in hoc cap.6.est explicare, an necessarius sit contactus inter agens, & passum. Diuiditur autem in duas partes, in priori proponit necessitatem agendi de contactu corporum, in posteriori explicat tres modos, quibus possunt corpora se tangere; & docet, quo ex his modis sumatur immediatus præsentiarum contactus. 1

Ad primam partem capitis accedens, Arist.ait, agendum sibi esse in sequentibus de elementis,& natura eorum, atque etiam de modo,quo inter sese admiscentur ad componendum mixta: & cum certum sit, per mutuam actionem, & passionem admisceri,agendum sibi esse de mutua actione, & passione, quam inter sese exercent. Et tandem, cum ad hanc mutuam actionem, & passionem exercendam necessarius sit contactus, de contactu agendum esse, prius quàm ad alia explicanda procedatur. Tribus modis sumitur cōtactus; primo modo illa dicuntur se tangere,quæ cum diuersas magnitudines habeant,atque diuersum situm, eorum extrema simul sunt. Exemplum assignare possumus in quibuscumque corporibus,inter quæ non mediat aliud, & talis contactus non est propriè Physicus, sed etiam conueni- corporibus Mathematico modo consideratis, & propterea pot test vocari Mathematicus,vt si consideremus duas quantitates immediatas, non consideratis substantiis, in quibus sunt,dicemus se tangere,quia conuenit eis esse in loco.& habere distin-

ctum situm, atque etiam extrema sunt simul, & hoc modo sumpsit Arist. contactum 5. lib. Physic.

2 Secundo modo dicuntur aliqua se tangere, quæ cum distincta loca naturalia habeant, & mutuò sint actiua, & passiua, eorum extrema simul sunt, vt aër, & aqua, vel etiam alia corpora naturalia in eis existentia, & contactus iste conuenit corporibus sub consideratione physica acceptis, & ideò non est communis Mathematicis, nec Mathematicus vocatur, sed propriè Physicus. Quod ex conditionibus, per quas explicatur, manifestum est: nam prima asserit, ea, quæ se tangunt, habere distincta loca naturalia, locus autem naturalis, & Mathematicus distinguuntur, quia iste solùm dicit vltimam superficiem circumscribentem; naturalis verò præter hanc addit qualitatem conseruatiuam locati, vt locus aquæ frigiditatem, aut humiditatem. Secunda verò dicit esse mutuò actiua, & passiua. Mathematica autem corpora, vt talia nihil de actione, & passione dicunt. Tertio modo sumitur contactus communissimè, & ideo impropriè, prout conuenit cuicumque mouenti, quod vt explicet Aristoteles, duo adnotat. Primum, quòd sicut ea, quæ mouent alia, quædam ita mouent, vt non moueantur (& ita se habent intelligentiæ mouentes corpora cœlestia, à quibus non mouentur) alia mouent simul, & mouentur ab aliis, vt primum mobile mouet corpora cœlestia inferiora, & simul mouetur à sua intelligentia. Ita se habent agentia, nam quædam ita agunt, vt simul patiantur ab his, circa quæ agunt, vt ignis agens in aquã repatitur ab ea: alia verò agunt, sed non patiuntur, vt corpora cœlestia circa hæc inferiora, à quibus non patiuntur.

3 Secundum, quod adnotat est, agens, & mouens se habere tanquam superius, & inferius, nam quidquid agit, mouere dicitur, non tamen omne, quod mouet, dicitur agere: nam sicut pati propriissimè acceptum non dicitur de quocumque recipiente, sed solùm de eo, quod per receptionem disponitur ad corruptionem; ita agere propriissimè acceptum non significat quomodocumque mouere, sed per impressionem qualitatis disponentis ad corruptionem, quod est mouere alterando; sic autem speciali, & propriissimo modo sumitur agere in hac parte, quia consideratur in ordine ad mixtionem elementorum, & ita sumptum cõstat minus vniuersale esse, quàm mouere, quia hoc de mouente localiter, & quouis alio genere motus dicitur. His suppositis asserit, tertiam acceptionem contactus communissimam esse, & ideo nimis impropriam, secundum quam omne mouens dicitur tangere motũ, quomodocunque illud moueat, vt is, qui dolore nos afficit, dicitur nos tangere, licèt nos eum non tangamus, & corpora cœlestia dum inferiora mouent, ea

dicuntur

dicuntur tangere,licet ab his non tangantur. Vnde fit, tactum secundum primas duas acceptiones Mathematicã,& Physicam, reciprocum semper esse,ita vt quod tangit aliud, necesse etiam sit ab eo tangi. Secundum vltimam verò non necessariò est reciprocus, sed potest se tenere ex parte vnius tantùm, & ideo valde impropriius est. In præsenti autem capite solùm sumitur in secũda acceptione,atque propriisima,quæ respectu aliarum inferior est,& ideo vtramque includit,sed à neutra includitur. Quinto autem lib.Phys.desumitur ab Aristotele in secunda acceptione simpliciter propria.

QVÆSTIO I.

Vtrùm agens naturale possit agere in passum distans nihil agendo in medium?

NOn quærimus modò, an agens naturale possit agere in rem absentem,vel distantem à se,vel solùm in præsentem 4 iam enim hoc disputauimus 7. lib.Phys.c.2. non solùm secundum potẽtiam naturalem, sed etiam secundum absolutam Dei, sed solùm quęrimus,an possit agere in rem præsentem,hoc est contentam intra propriam sphæram actiuitatis sine contactu, vel necesse sit eam tangere,vt docet Arist.c.præsenti.Vt autem intelligatur quæstio, distingui debet duplex contactus,formalis,& virtualis. Formalis dicitur ille, quo se tangunt duo corpora contigua,quorum vltima sunt simul, de quo egit Arist.5. lib. Phys.Contactus iste reperitur inter aërem,& aquam in suis sphæris existentes. Alter est contactus virtualis,quo vnum tangit alterum,non per se,sed per suam virtutem; ita vt inter passum, & virtutem agentis nullum detur medium; & contactus iste non solùm reperitur inter agentia spiritualia, & corporea vt inter Angelum,& corpus, quod mouet, sed etiam inter corpora ipsa: nam Sol agens in hæc inferiora corpora, dicitur ea tangere,non quidem tactu formali, cum non sit corpus eis contiguum,sed valde distans,tangit verò ea per virtutem à se diffusam ab eis non distantem:sed in cõtactu isto virtuali inter corpora reperto etiam reperitur formalis, non eiusdem corporis, cui conuenit primus, sed alterius, per quod eandem virtutem diffundit,vt in eodem exemplo patet: nam Sol agens in aquam dicitur eam tangere media luce diffusa per aërem vsque ad aquam ipsam, sed non posset eam hoc modo tangere, nisi aër ipse, in quo recipitur virtus,& per quem exercetur actio,eam tangeret contactu formali.Quærimus ergo,an necesse sit agens naturale,vno vel alio modo tangere passum intra sphæram suæ actiuitatis constitutum, vt in illud agat, vel agere possit nullo modo illud tangendo; loquimur autem de agente immediatò,

quod per se operatur, & non de remoto, de quo nulla potest esse difficultas; & si contactus sit necessarius, non poterit agens naturale agere in distans, non agendo in medium: si verò possit agere sine vllo contactu, poterit etiam operari in extremum, non agendo in medium. Potest autem quæstio hæc in duplici sensu agitari, naturaliter, & secundum potentiam Dei absolutam.

Et primo disputabitur à nobis in primo sensu, deinde aliquid dicemus de secundo.

5 His suppositis, certum est primò, contactum non requiri tanquam rationem formalem agendi, quia agentia naturalia per virtutes in se existentes operantur, tanquam per rationes formales agendi, vt ignis per calorem: contactus verò quicumque non est virtus, vel forma agentis, sed solùm in simultate agentis, & passi consistit: ergo non potest esse ratio agendi, sed solùm potest esse conditio: inquirimus verò, an sit conditio necessaria, sine qua agens non possit agere.

Secundo, certum est, per contactum non solùm intelligi immediationem duorum corporum discontinuorum: quia euidens est, vnam partem eiusdem corporis agere in alteram sibi continuam non habentem eandem formam, sed habere potentem, vel non habentem in eodem gradu, vt si vna pars ligni calefacta calefaciat aliam sibi continuam frigidam, sed intelligitur quæcumque immediatio, vel propinquitas agentis, & passi, siue continua sint, vel contigua.

6 Tertiò etiam videtur certum de agente partiali, quòd possit agere in distans, nihil agendo in medium, si medium tam perfectam habeat formam, ac habet agens ipsum. Constat hoc in igne agente in lignum, cuius partes profundæ non tangunt lignum, sed superficiales tantùm, & nihilominus immediatè agant omnes circa illud. Non est enim verum, quod quidam excogitant, videlicet remotiores partes in isto casu non agere immediatè, sed per partes proximas, quibus suam virtutem imprimunt, & per illas transmittunt ad passum: nam cum omnes partes ignis habeant summum calorem, impossibile est, proximiores recipere calorem ab aliis, vel has eis imprimere eundem calorem. Sed nec verum est, immo planè ridiculum, quod voluerunt alij, nempe solùm agere extrema corporis, vel partem indeterminatam, cui proximè adhærent extremæ superficies eius, reliquum verò corpus sicut per se non tangit passum, ita per se non agere, hoc enim contrarium est euidenti experientiæ, quia si solùm ageret ignis per extremas superficies, solùm posset imprimere indiuisibilem calori; & si solùm ageret per quandam partem indeterminatam minorem,

atque

atque maiorem in infinitum; non posset habere tantam vim agendi, quantam habere experimur: præterquam, quòd cum passum sit determinatum corpus, & effectum quoque determinatum recipiat ab agente, determinatum quoque esse debet agens, & non sola quædam indeterminata pars. Veritas igitur est, corpus per omnes partes immediatè agere, & partes omnes æquè etiam immediatè operari, quia virtus operatiua completa, atque totalis eius, per quam operatur, vna est ex omnibus partibus æquè immediatè composita, & ideò sicut omnes concurrũt immediatè ad illam componendam, ita concurrunt immediatè ad operandum ea operante, quamuis per extrema indiuisibilia fiat contactus. Euidens est ergo, de agente partiali posse agere in distans aliquando, nihil agendo in medium; propterea solùm procedit quæstio de agente totali, & immediato, an possit agere in distans, nihil operando in medium.

Et prima opinio tenet, posse aliquando naturaliter hoc fieri, & ideo nullum contactum esse semper necessarium. Ita Auicen. in libr. de anima sect. 4. capit. 4. cum Hypocrate, quem refert Alexandr. 1. lib. Metaph. comm. 18. Gab. in 1. distinct. 37. quæst. 1. artic. 3. Ocham, Basolius, Mayronius, & Liquetus ibidem, & Priscianus Lidius apud Theophilum 2. lib. de anima text. 37. Pro hac etiam sententia citatur Scotus in 1. distin. 37. quæst. vnica, quo loco agit de præsentia agentis necessariò requisita ad agendum, sed de agentibus naturalibus, & corporeis, expressè tenet, non posse naturaliter agere in distans, nisi agendo in medium, præsertim in solut. ad argum. quamuis de agentibus superioris ordinis dicat non implicare contradictionem, quod operentur, vbi non existunt per se, nec per propriam virtutem. 7

Probatur hæc sententia multis experientiis, vt de magnete attrahente ad se ferrum distans, nihil agendo in aëre, vel in aliis corporibus in eo existentibus: de pisce stupore quodã afficiente brachium piscatoris, nihil in arundine media operante, de animalibus, quæ solo intuitu oculorum nociuam qualitatem aliis imprimunt, & non in medio, de papyro, vel charta, super quam si oleum infuderis, calefit, immo feruescit oleum, integra perseuerante charta: & de lebete pleno aqua, & super ignem posito, cuius fundus friget aqua feruescente atque etiam de phantasia, vel imaginatione mouente appetitum sensitiuum, à quo valde distat, cum sit in cerebro, appetitus verò in corde. & nihil agendo in intermedias partes corporis, & pluribus aliis, quas libenter omitto, quia eadem est difficultas in omnibus: nam eiusmodi agentia, & similia agunt circa corpus distans nihil operando in medium, vel si aliquid operantur, non necessarium

ſed omnino impertinens reſpectu operationis in diſtans:quare non minùs poſſent circa illud operari, etiamſi nihil operarentur circa medium,ex quibus ſequitur,poſſe agens naturale operari in diſtans, nihil prorſus operando circa medium.

8 Secundò probatur in quibuſcumque agentibus naturalibus, in quibus aſſignatur determinata ſphæra actiuitatis,intra quam operari poſſunt,& non extra illam.Quo ſuppoſito ſic arguunt: ignis operatur intra totam ſuam ſphæram actiuitatis: ergo vel operatur per ſe immediatè,tam in remotas, quàm in proximas partes,vel ſolùm in has operatur immediatè, in remotas verò mediatè, hoc eſt, medio effectu producto circa proximas; & ſi primum dicatur, ſequitur operari in diſtans, quod non tangit. Probatur conſequentia, quia vltima ſuperficies ignis non ſe extendit ad totam ſphæram: ergo nec poteſt eam per ſe tangere, cum tamen per ſe immediatè operetur in totam: ſi verò dicatur ſecundum, ſequitur poſſe agere vltra ſuam ſphæram. Probatur conſequentia, quia ſicut poteſt agere in ſecundam medietatem eius per calorem productum circa primam medietatem ſibi proximiorem, eadem ratione poterit agere per effectum productum circa ſecundam medietatem in aliam tertiã, & per effectum productum in hac poterit agere circa quartam, & ſic in infinitum: quare non habebit determinatam ſphæram, ſed infinitam. Vnde ſequitur, quod vel agens naturale poſſit agere in diſtans: non agendo in medium, vel quod non habet ſphæram actiuitatis determinatam, ſed actio eius ad infinitam diſtantiam poſſit ſe extendere. Tertiò, quia agentia ſpiritualia poſſunt naturaliter operari in remotum, nihil operando in medium, vt Angelus poteſt mouere corpus à ſe remotum, & vnus alloquitur alterum quomodocumque à ſe diſtantem, ſicut nos alloquimùr eos in cœlo exiſtentes: ergo concedendum eſt, idem poſſe agentia naturalia corporea, quorum virtus ad aliquam diſtantiam poteſt ſe extendere. Secunda opinio negat, agens naturale poſſe agere in diſtans, quin agat in medium aliqua actione reali, vt in principio quæſtionis explicatum eſt, & ideò neceſſarium omnino eſſe, quod tangat paſſum tactu formali, vel virtuali per virtutem diffuſam per medium.Ita expreſsè Ariſtot. cap. præſenti, & 7. libro Phyſic. capit.2.D. Thom. 1.part. quæſt.8.art.1.& ibidem Caiet.3.contra gent. cap. 68. & ibidem Ferra. comment. 7. lib. Phyſ.comment.2.Albert. Mag. 7.lib.Phyſ.tract.1.cap.4. Ægid. ibid.cap.2.& Sotus quæſt.1. Capreol.in 1. diſtin.37.quæſt.vnica,Durand. & Argent. quæſt. 1. & cum his omnes recentiores. Quæ ſententia non ſolùm eſt probabilior, ſed vera,& tenenda.

9 Quam probat Ariſtot. in 1. loco experimentali inductione in omni

omni genere motus, tam augmentationis, quàm alterationis: nam in omnibus experimur agentia naturalia non agere in paſſum, niſi tangendo illud, & ideò nec in diſtans niſi agendo in medium. Sed poteſt aliquis reſpondere, experientiam hanc ſolùm eſſe veram in effectibus ſenſibilibus frequenter productis, præter quos ſunt particulares alij, & quaſi extraordinarij, qui referuntur in ſecundo argumento primæ opinionis, & producuntur in paſſum diſtans ſine actione in medio, in quibus non probatur efficaciter per talem inductionem, quod ſemper ſit neceſſarium agens tangere paſſum, licèt probetur neceſſarium eſſe frequenter: ideò vniuerſaliter probandum eſt, ita eſſe neceſſarium, vt nunquam contingat oppoſitum.

Sed non benè probatur à quibuſdam ex eo, quòd ſicut corpus non poteſt tranſire de extremo ad extremum, niſi per locum medium, ita neque actio eius: quare neceſſe eſt, vt per totum medium diffundatur vſque ad extremum corpus, cui imprimenda eſt. Hæc, inquam, ratio non eſt ſufficiens, quia diuerſa eſt conſideratio de tranſitu corporis, & actionis; nam idem numero corpus tranſit de extremo ad extremum per medium; ſed non eadem actio numero: cum non poſſit idem numero accidens de vno ſubiecto tranſire ad aliud: ergo non benè infertur ex actione, quòd non poſſit ad extremum peruenire, niſi per medium, cum nec per medium peruenire poſſit.

Minus etiam benè probatur ab aliis ex limitatione agentis, 10
vel virtutis eius, ex qua colligunt indigere contactu, vel approximatione ad paſſum, ſine qua non poteſt agere in illud: & quòd ſi poſſit agere ad aliquam diſtantiam, non agendo in medium, poſſet ad quamlibet, etiam infinitam: quod eſt abſurdum. Nam primò ex hac limitatione agentis ſolùm videtur colligi, quòd limitatam ſphæram actiuitatis habeat, ita vt ad tantam diſtantiam, & non ad maiorem poſſit actionem ſuam extendere: quòd verò ad quamlibet poſſit, non probatur, quia maior virtus requiritur ad agendum ad maiorem diſtantiam, quàm ad minorem, non certè propter actionem in medium, ita vt in vincenda reſiſtentia medij videatur laborare virtus agentis, & ideò magis, ſi maior ſit diſtantia medij: nam hoc euidenter probatur falſum in agentibus non habentibus contrarium, vt in luminoſo, quod patet non laborare in vincenda reſiſtentia medij (quæ nulla eſt) & nihilominus habet limitatam ſphæram, ad quam poteſt propriam actionem extendere, & non vltra: & ideò non ſequitur, quòd poſſit agere ad quamcumque diſtantiam: eadem ergo ratione non ſequitur, quòd ſi agens poſſit agere in diſtans, non agendo in medium, poſſit agere ad quamlibet diſtantiam: Probatur conſequentia,

quia seclusa resistentia, vel difficultate medij, sola distantia determinat virtutem agendi, ita vt ad tantam distantiam, necessaria sit tanta virtus, & minor non sufficiat, quare si finita sit, non poterit extendere actionem ad infinitam distantiam, etiam non agendo in medium: nam per actionem in medium nec hebetatur, nec defatigatur virtus agentis: ergo impertinens est, quòd agat in medium, vel non ad extendendã propriam actionem ad maiorem, vel minorem distantiam, sed hoc solùm prouenit ex maiori, vel minori limitatione virtutis, ex qua solùm poterit probari, quod magis, vel minùs limitatam sphæram habeat & consequenter ex eo, quòd sit limitata, solum probabitur, quod ad tantam distantiam agere possit, siue in medium agat, vel non; & nullo modo, quod non possit agere in distans, non agendo in medium.

11 Secundò, quia vt inferiùs ostendetur, non solùm de agente finito probatur, quòd agere non possit in distans non agendo in medium, sed etiam de agente infinito: ergo quòd non possit agens finitum sic agere, sed necessariò debeat tangere passum, non benè probatur ex eius limitatione. Sed nec tandem probatur efficaciter ex modo agendi corporei agentis vniformiter difformiter, hoc est, prius, & fortius in partem propinquiorem passi, quàm in remotiorem, ex hoc enim ita arguunt nonnulli. Agens naturale fortiùs agit in proximiorem partem passi, quàm in remotiorem: ergo signum est, quòd non possit agere, nisi approximatum passo. Probatur consequentia, quia si non requirit approximationem, eodem modo aget in rem, vel partem magis, vel minùs distantem. Hoc autem argumentum non probat sufficienter intentum, quia cum maior virtus requiratur ad agendum ad maiorem distantiam, quàm ad minorem, siue in medium agatur, vel non, vt probauimus, etiam si agens non operetur in medium, fortiùs aget in proximiorem partem passi, quàm in remotiorem, propter minorem distantiam, quam habet respectu illius. Alia igitur via probanda est communis sententia, quam sequimur.

12 Probatur autem primò hoc argumento, vna ex potissimis rationibus, propter quam natura non permittit vacuum inter vnum, & alterum elementum, ex quibus componitur mundus, ea est, ne impediatur influxus, quem inferiora recipiunt à superioribus, quia per medium vacuum non potest naturaliter deriuari, vt docet expresè Arist. 1. lib. Metheororũ in princ. illis verbis. *Est autem ex necessitate continuus quodammodo iste superioribus lationibus, vt omnis ipsius virtus inde gubernetur.* Et cum eo tota schola Philosophica. Ex quo duo sequuntur euidenter. Primum, quòd agens naturale non posset agere in distans,

ſtans, ſi medium eſſet vacuum, cuius tota ratio eſt, quia virtus agentis non poteſt per medium vacuum naturaliter deriuari ad paſſum propter incapacitatem medij vacui. Secundò ſequitur non poſſe naturaliter agens agere in paſſum diſtans, niſi eius virtus deriuetur ad illud per medium. Probatur conſequentia, quia ſi hoc non eſſet neceſſarium, nec vacuum inter medium impediret actionem ſuperiorum corporum in inferiora, vt per ſe eſt manifeſtum; ſed non poteſt naturaliter deriuari per medium, niſi media actione eiuſdem agentis in ipſum; ergo nec poterit agens operari in diſtans, non operando in medium.

Secundò, quia euidenti experientia notum eſt, quòd ſi inter agens & paſſum ponatur corpus incapax virtutis, quam agens debet imprimere in paſſum, impeditur omnino actio eiuſdem agentis circa ipſum, vt ſi inter luminoſum, & aërem ponatur corpus opacum, impeditur illuminatio eius; ſed non impediretur, ſi non eſſet neceſſarium deriuari virtutem per medium, vt perueniret ad extremum, ſed poſſet agens operari in diſtans, non operando in medium: ergo omnino neceſſarium eſt, & ex conſequenti naturaliter impoſſibile, quod agens operetur in diſtans, non operando in medium. Vt autem hæc veritas meliùs intelligatur, & faciliùs ſolui poſſint argumenta oppoſita, explicandum eſt, quo pacto deriuari debeat virtus agentis per medium ad extremum, vt circa illud agere poſſit. Dicimus autem neceſſarium eſſe, vt eadem virtus, per quam agens operatur, deriuetur per totum medium, & omnes partes eius, non quidem ſecundum eundem effectum, nec ſecundum eandem actionem numericam, vel ſpecificam, ſed ſecundum eundem, vel diuerſum effectum iuxta capacitatem, & diſpoſitionem diuerſarum partium eiuſdem medij; ita vt ſi totum medium capax ſit eiuſdem virtutis, eiuſdémque effectus eius, eadem virtus, & per eandem actionem, & ſecundum eundem effectum deriuari debeat vſque ad paſſum; ſi autem non ſit capax eiuſdem virtutis, ſed alicuius effectus eius, ſatis erit ſecundum eundem effectum deriuari. Quod hoc exemplo fit 13

14 manifeſtum. Agit Sol in hæc inferiora corpora per lucem, cuius capacia ſunt corpora cœleſtia intermedia, non tamen ſunt capacia alicuius effectus eius: elementa verò vſque ad terram, non ſolùm lucem recipere poſſunt, ſed etiam calorem, & alias qualitates, immo & in eis, atque ex eis poſſunt generari mixta virtute eiuſdem Solis, concurrentibus aliis cauſis; terra verò propter nimiam denſitatem, & opacitatem non eſt capax lucis ſecundum profunditatem, ſed ſolùm ſecundum ſuperficiem externam, eſt tamen capax caloris, quem media luce attingente ſuperficiem terræ diffundit Sol vſque ad centrum eius, & per

calorem

calore ſic diffuſum producit in inferioribus partibus eiuſdem elementi mineralia, nempe aurum, & argentum, concurrentibus ad eoſdem effectus ſimul cum calore Solis cæteris influentiis cœlorum, & aſtrorum, & ſic tangit Sol tactu Phyſico, ac virtuali quæcunque corpora, circa quæ operatur, per eandem quidem virtutem ſecundum diuerſos effectus, & actiones ab ea procedentes, & in toto medio receptas, iuxta capacitatem, & diſpoſitionem diuerſarum partium eius, quod requiſitum eſt, & ſufficiens, vt circa totam hanc ſphæram ſuæ actiuitatis vſque ad extrema eius agere poſſit.

Ex quibus ſequitur non ſufficere, vt agens operetur in extremam partem, vel corpus ſuæ ſphæræ, à ſe diſtantem, quod agat in medio per aliam virtutem diſtinctam ab ea, per quam actu rum eſt in extremum, vt Scotus exiſtimat vbi ſupra, ſed requiritur, vt per eandem virtutem operetur in toto medio, quamuis non ſecundum eandem actionem, vel effectum, ſed iuxta capa-
15 citatem, aut diſpoſitionem medij, vt explicatum eſt. Gratia exempli; Non ſufficit, vt ignis poſſit calefacere partem, vel corpus diſtans, quod agat in medio per ſiccitatem, quamuis ſiccitas eſſet diſpoſitio requiſita ad agendum per calorem, ſed neceſſe eſt, operetur aliquo modo per calorem. Cuius ratio eſt, quia agens per aliam qualitatem diſtinctam nõ eſt idem agens, ſed diuerſum, licet materialiter ratione identitatis ſubiecti ſit vnum: ergo etiam ſi per vnam qualitatem operetur per medium, non dicetur virtus alterius qualitatis deriuari ad paſſum, cum nullo modo diffundatur per medium: quare non poterit per illam agere in diſtans, licèt per aliam diſtinctam operetur in medium: nam ex hoc non operabitur idem agens in medium, ſed diuerſum: & ita ſe habebit talis operatio reſpectu agentis per aliam qualitatem, ac ſi non eſſet: & ideò ſi ignis calefaceret terram, non calefaciendo aërem, licet in hunc ageret per ſiccitatem, eodem modo diceretur agere in diſtans, nihil operando in medium, ac ſi non haberet ſiccitatem, nec per illam in medium ageret; requiritur ergo, vt per eundem calorem agat in medium ſecundum ſe, vel ſecundum aliquem eius effectum.

Et ex his facilè reſpondetur ad primum argumentum ſum-
16 ptum ex diuerſis experientiis; de quibus egimus 7. lib. Phyſ. & ideò non eſt neceſſarium nunc ea repetere, quæ eodem loco adnotata ſunt, ſed vniuerſaliter negandum eſt, aliquando contingere, quòd agens operetur in diſtans, non operando in medium, & etiam negandum eſt, quod circa illud operetur nihil agendo in medium. Sed piſcis ille ſtupore afficit brachium, piſcatoris, effundendo aliam qualitatem per arundinem, &

chordam

chordam vſque ad brachium, cuius capaces ſunt, & à qua ſtupor procedit, quamuis in illis non habeat eundē effectum ſtuporis propter eorum incapacitatem illum recipiendi, quemadmodum lux ſolis effuſa per inferiora corpora cœleſtia non habet effectum caloris, quem habet circa aërem, & aquam. Et eodem modo operantur animalia per qualitatem ab occulis eorum deriuatam vel ab alia parte corporis per oculos; eam enim per medium effundunt quamuis non habeat eundem effectum in medio corpore, quem habet in extremo propter diuerſam capacitatem, aut diſpoſitionem vtriuſque. Eodem etiam modo operatur magnes attrahendo ad ſe ferrum. Et pari ratione de lebete, & aliis philoſophandum eſt.

Sed aliam experientiam de aqua calefacta in vaſe adducit Ariſt. ſect. 24. proble. quæſt. 5. & 8. vbi fundum lebetis in principio nimis calidum eſſe docet, poſt verò feruefcente aqua, non frigidum, ſed minùs calidum, vel temperatum, eo modo quo balneæ in hyeme calidiores ſunt, quàm in æſtate.

Ex quo deduci poteſt, quò ignis agat in aquam nihil agendo in medium, nempe in fundo lebetis, vel (quod idem eſt) 17
intenſiùs aliquando circa extremum agere, nempe circa aquam, non intendendo medium. Rationem autem huius reddit, quia in principio calefactionis, dum aqua frigida eſt totus calor, quem producit ignis, concludit in fundo vaſis, neque aſcendere permittitur impeditus ab eadem frigiditate aquæ, ſed dum aqua per alias partes vaſis magis calefit, quaſi permittitur reſpirare calor in fundo, velut retentus, & aſcendere, magiſque calefacere aquam, & per aſcēſum eius relinquitur idemmet fundum lebetis minus calidum, vel magis temperatum, quàm prius. Hoc verò ſic eſt explicandum, & intelligendum, vt verum eſſe poſſit, non quidem ita, vt idem numero calor in fundo exiſtens aſcendat, & fundum deſerat: nam hoc impoſſibile eſt, cum non poſſit idem numero accidens tranſire ab vno ſubiecto in aliud, ſed per calorem incluſum, atque detentum in fundo vaſis intelligit Ariſtoteles vapores, & exhalationes calidas ab igne excitatas, & in poris eiuſdem fundi incluſas, quæ non permittuntur aſcendere propter maximam denſitatem, quam habet aqua in principio frigida, & ideo in fundo permanentes magis calidum ipſum efficiunt; ſed aqua iam calefacta per partes alias lebetis, & ſimul etiã rarefacta, aſcendere poſſunt calidæ illæ exhalationes fundi, quæ cum leues ſint, ſua naturali inclinatione ſurſum tendunt; aſcendentes verò magis calefaciunt aquam, & deſerentes fundum, magis temperatum redditur. Accedit etiam alia cauſa, ob quam magis temperatur fundum lebetis: nã partes aquæ frigidiores ratione ſuę denſitatis, &

grauita

grauitatis, descendunt ad fundum lebetis,& succedunt calidis exhalationibus poros eiusdem lebetis deferentibus, eósque adimplentes minus calidum efficiunt fundum. Accedit etiam, quod dum iam aqua intensius calefit propè fundum vasis, propter raritatem, & leuitatem, quam acquirit simul cum calore intensiori, ascendit sursum; quia naturale est, vt grauiora sint sub leuioribus,& partes aquæ superiores,sicut frigidiores sunt: quia magis distant ab igne,ita sunt grauiores,ideo naturali inclinatione descendũt ad fundum lebetis,sicut calidiores ascendunt, & ex hac parte magis infrigidatur:& ita numquam contingit, aquam fundum vasis tangentem eo esse calidiorem.

18 Nec sequitur,vt contendebat argumentum,ignem agere in distans non agendo in medium, vel fortiùs agere in remotum, quam in proximum,vt facilè constabit intelligenti doctrinam traditam. Quamuis aliquando admitti posset, quòd intensiorem effectum producat agens in partem remotiorem: hoc tamen per accidens contingit propter maiorem dispositionem illius partis. Et hoc modo contingit aliquando aquam citiùs conuerti in aërem, vel exhalationes calidas, propter nimiam humiditatem eius,in qua assimilatur aëri, & iuuare etiam solet aër circumstans nimis calidus. Et eodẽ prorsus modo respondendum est ad aliam experientiam de oleo feruescente super papyrum,vel chartam, & similes quas breuitatis causa omittimus. Vltima verò de phantasia mouente appetitum sensitiuum à se distantem,difficultate caret, iuxta communem, & veram sententiam tenentem, apprehensionem finis, per quem sensus mouet appetitum sensitiuum, vel etiam intellectus voluntatem non concurrere per modum efficientis causæ ad actus harum potentiarum, sed per modum finis in quantum sunt conditiones, per quas finalis causa propriam causalitatem exercet circa illas, & ideò non est necessarius contactus, vel approximatio eius, sed satis est, quòd vtraque potentia si radicata in eadem anima,vt per naturalem simpathiam possit eam mouere,aut excitare ad operandum ita vt dum per vnam potentiam anima percipit obiectum,per aliam illud appetat,Et in potentiis sensitiuis & intellectiua sufficit naturalis subordinatio externarum cum internis& omnium sensitiuarum cum intellectu, vt eadem anima per inferiores operetur circa superiores,& per vtrasque circa obiecta,quamuis actio externorum sensuum in internos,in qua videtur propria efficientia Physica interuenire,per mediũ fiat hoc modo,vt ab oculo,vel alio sẽsu ducãtur species sensibiles per neruum vsque ad sensum internum,& ita in eo imprimant alias similes eiusdem obiecti, per quas internus sensus operetur.

Ad secun

Ad secundum argumentum concedendum est illud, quod præsupponit, videlicet agentia naturalia determinatam habere sphæram suæ actiuitatis:illud verò,quod deinde inquirit,an intra sphæram operetur agens immediatè per se in omnes partes, vel in proximas per se, & in remotas per proximas.Respondemus per se operari in omnes, diuersa tamen ratione: nam in proximas, quas per se tangit tactu formali per se imprimendo eis effectum,in remotas verò per effectum, seu virtutem diffusam in proximas,nō quidem ita vt sola hæc virtus diffusa operetur,sed etiam agens ipsum,quia virtus hæc depēdet ex actuali concursu agentis,quod ex eo fit manifestum: quia si operaretur virtus illa in partibus existens sine tali concursu, & quasi separata omnino ab agente parum posset efficere,videmus autem fortiorem habere actionem,& longè perfectiorem effectū, ac si ageret separata: talis ergo virtus vel effectus medium est, per quod in distantiores partes operatur agens, sed cum sint omnes intra propriam sphæram, absque dubio operatur cum omnibus,& virtus eius ad quamlibet deriuata operatur,vt actu coniuncta agenti,sicut riuulus decurrit semper, quia tota aqua & quælibet eius pars coniungitur fonti per quamdam continuationem. Et ideo neganda est vtraque consequentia. Prima quidem quòd si agens operatur immediatè in omnes partes, ergo operabitur in remotiores sine contactu,cum nō possit eas per se tangere, hæc inquam consequentia neganda est, vel distinguendum consequens de tactu formali,aut virtuali;& licèt primo contactu eas non tangat, tangit secundo per virtutem diffusam à se per medium, & etiam interuenit contactus formalis partis medij proximè attingētis vltimam partē eiusdem medij,& agentis circa illā simul cum agēte præcipuo actu concurrente cum sua virtute,per quam pars illa operatur, vt expositum est. Secunda etiam consequentia neganda est, videlicet, quòd si agens operetur in partes remotiores per proximas, sequatur,quod nō sit determinata sphæra virtutis eius, sed posse extendi in infinitum: nā cum semper operetur actu agens cum omnibus partibus intra suam sphæram contentis, per quas effundit propriā virtutem,& effectū, & cum idē agēs sit finitum, non potest suā virtutē effundere hoc modo, nec per illam operari ad quamlibet distantiam, sed ad certam, & limitatā. Argumentū verò probaret aliquid,si in partes magis distātes operaretur proximiores omnino separatæ à cōcursu actuali agentis. 19

Ad vltimum,negandum est antecedens, quòd agentia spiritualia, vt Angeli possint agere in distans, non agendo in medium. Ad aliud verò, quod de locutione eorum dicitur, respondeo,vnum Angelum non alloqui alterū per productionem alicuius 20

alicuius ſpeciei, vel conceptus in intellectu eius, ſed per voluntariam ordinationem ſui conceptus ad alterum: quo pacto certiſſimum eſt, nos alloqui Angelos, & ideò non eſt neceſſarium, quòd Angelus, qui loquitur, præſens ſit alteri, quem alloquitur, ſed ad quamlibet diſtantiam poteſt fieri talis locutio, ſicut noſtra cum eis. Ita D. Tho. 1. p. q. 107. art. 4. Si verò dicatur, Angelum loquentem imprimere ſpeciem aliquam, vel effectum realem in intellectu audientis, conſequenter erit neceſſariò concedendum, quod non poſſit alloqui vnus Angelus, niſi alterum ſibi præſentem: quia virtus, vel locutio, non poteſt diffundi per medium, ſicut nec poteſt vnus Angelus dimouere alterum à proprio loco, niſi præſens ſit illi, neque aliquid aliud circa eum agere, niſi agendo in medium. Qui vero dicunt locutionem Angelorum eo modo fieri, vt Angelus, qui loquitur, producat in ſe aliqua ſigna, vel in cœlo, aut in aëre per quæ audiatur, vel intelligatur ab alio, non tenentur cōcedere quod agat actione phyſica in diſtans, quia impreſſiones iſtæ ſemper fierent circa corpus præſens, vt per ſe patet.

QVÆSTIO II.

An agens naturale, vel creatum poſſit agere in diſtans nihil operando in medium per potentiam Dei abſolutam?

21 QVæſtio hæc à nemine agitatur: nam licèt de inſtrumentis diſputent plures ex recentioribus interpretibus Ariſt. 7. lib. Phyſ. cap. 2. an de potentia Dei abſoluta poſſint eleuari ad agendum in rem diſtantem, vbi nec ſunt præſentia per ſe, nec per ſuam virtutem, ſed de ſecundis cauſis, an licèt non poſſint naturaliter intra ſphæram ſuæ actiuitatis agere in remotum, niſi agendo in medium, per quod ſuam virtutem diffundant vſque ad idem paſſum remotum, poſſint tamen virtute diuina ita agere, vt Sol in hæc inferiora corpora, nihil prorſus agendo in intermedios cœlos, vel in viſceribus terræ poſſit producere aurum nihil agendo in aërem: hoc enim ſpecialem habet difficultatem, atque maiorem, quam de inſtrumentis, quia nemo dubitat, quin cauſæ ſecundæ agere debeant per propriam formam, & virtutem, vt Sol per lucem, & ignis per calorem; inſtrumenta verò non agunt per propriam virtutem, ſed per eleuationem à principali agente: & licet D. Tho. & qui eum ſequuntur, teneat neceſſarium eſſe, quòd aliquid efficiant propria virtute, per quod diſponantur ad eleuationem, & alio modo non poſſe eleuari. Plures tamen alij negant id eſſe neceſſarium, putantes ſufficere potentiam obedientialem, quam habet quælibet creatura, vt aſſumatur à Deo tanquam inſtrumentum, vt eleuari poſſit,

possit,& assumi ad quemcumque effectum producendum,licèt nihil ex propria virtute efficiat;& ideo faciliùs defendunt isti, quòd instrumenta possint eleuari à Deo ad agendum in remotum, vbi nec præsentia sunt per se,nec per propriam virtutem, quam causæ secundæ,de quibus euidens,est,quòd per proprias formas , & virtutes agere debeant , & ideò quòd effectus non excedant virtutes earum,quantum ad substantiam,vel speciem, in quibus notum est , distingui ab instrumentis.

Prima opinio asserit , quòd licèt naturaliter sit impossibile, agens naturale agere in distans,nihil agendo in medium , non tamen implicat contradictionem,& ideò fieri posse per potentiam Dei absolutam.Ita Scot.in 1.d.37. q. vnic. Palud.in 4.d.1. q.1.Vega lib.7.In conc.Trid.cap.14.Caiet.3.p.q.13. ar. 2. Suarius ibidem disput.31.sect.6.Cardi.Bellarm.lib.1.de sacram.in genere cap.11.& videtur idem sentire D.Tho.3.p.q.13.ar.2.& q.56.ar.1.ad 3.quibus locis asserit,humanitatem Christi fuisse instrumentum diuinitatis ad omnes effectus ordinatos ad nostram sanctificationem,& hoc non solùm præsenti tempore,& loco,sed secundum quamlibet distantiam locorum , & temporum. Sed omnes isti authores, præter Scotum , videntur loqui de solis instrumentis , de quibus egimus 7.lib.Phys. & non de causis secundis , de quibus nunc agimus ; esse autem diuersam rationem de vtrisque ostendimus , & ideo Scotus tantùm pro hac sententia referri debet,& recentiores, qui eam sequuntur. Vt autem eam probet Scotus,supponit hoc fundamentum. Ex duplici capite prouenit, quod agens naturale non possit naturaliter agere in distans , quin aliquid operetur in medium.Primum caput est,quia solet coniungi in eo duplex virtus,vel potentia agendi , quarum vna habet pro passo sibi proportionato corpus distans,& non medium,alia verò corpus mediũ , & non distans,& ideò non potest agere per vnam virtutem in distans, quin agat per alteram in medium,cuius exemplum assignat in Sole,in quo concurrit forma substantialis,& lux , & per illam operatur in distans,nempe in visceribus terræ,aliquẽ effectum substantialem,vt aurum, ad quos effectus non potest lux concurrere ,quia accidentia non possunt attingere productionem substantiæ, sed per lucem operatur in medio alios effectus accidentales, vt lumen , vel calorem. 22

23 Secundum caput est,imperfectio ipsius agentis, cuius virtus actiua principalis imperfecta est,& ideo non potest naturaliter agere per illam,nisi priùs agat per aliam imperfectiorem , cuius effectus sit quasi dispositio respectu effectus principalis virtutis, vt ignis non potest agere in passum per formam substantialem, quin priùs agat per calorem illud alterando ; vnde

prouenit, quòd non possit agere per formam substantialem in distans, quin priùs agat per calorem in medium. Ex hoc fundamento sic arguit. Illum, quod necessarium est, vt agens operetur, si necessarium sit per se, non poterit vllo modo sine eo agere, si verò ex accidenti aliquo, licèt semper concurrente, non implicabit contradictionem sine illo agere, saltem per diuinam potentiam: sed duo illa non sunt per se necessaria, vt agens naturale operetur, nempe concursus duarum formarum, aut potentiarum in eo, vel imperfectio formæ principalis, ratione cuius indiget alia virtute inferiori ad disponendum passum: ergo poterunt tolli, vel suppleri à Deo, ita vt suspendat actionem vnius virtutis, aut potentiæ, & suppleat imperfectionem præcipuæ formæ per suum concursum, & ita illa agat in distans, non agendo in proximum, & hæc agat in passum etiam remotum, non disponendo medium. Probatur minor, quia cum duæ illæ virtutes, vel potentiæ in eodem agente concurrentes diuersæ conditionis sint, nempe vna substantialis, & alia accidentalis, non possunt ita per se coniungi in eodem agēte quin possit operari sine cōiunctione earum: imperfectio verò præcipuæ formæ eiusdē agentis nō potest per se concurrere ad agendum, quia imperfectio non ponit aliquid in agente, sed potius tollit. Poterit igitur Deus tollere lucē à Sole, vel certè suspēdere actionē lucis in medio; & ita producet Sol in visceribus terræ substātiales effectum agēs per solā formā substantiales nihil agēdo in mediū, & nō minus poterit suspēdere actionē caloris, & producet ignis formā substantialē in lignū distans, nō disponendo medium per calefactionē, & ideo nihil agendo in illud.

24 Secundò potest probari hæc sententia, quia approximatio, vel cōtactus quicūque agentis, & passi, nō requiritur tāquā ratio, vel virtus agēdi, sed solū tāquā conditio naturaliter necessaria, & adhuc non semper apud multos, sed conditio non potest esse ita intrinseca, vt implicet contradictionē sine illa agere: ergo poterit suppleri à Deo, ita vt agens operetur in distās, quod nec per se, nec per suam virtutem tangit. Probatur consequentia, quia secluso contactu formali, & virtuali agentis particularis, permanent agens virtus eius substantialis & passum, atque etiam concursus primi agentis per se requisita, & sufficientia ad agendum: ergo poterit agens naturale intra suam sphæram agere in remotum, nihil agēdo in medium. Et confirmari potest, quia nihil potest esse magis extrinsecum respectu actionis in extremum, quàm actio in medium, cum sæpe sint actiones realiter distinctæ, ac diuersæ speciei, vt illuminatio, & calefactio: ergo poterunt separari à Deo, ita vt permanente actione in distans, suspendatur actio in medium. Probatur consequentia,

consequentia, quia ea, quæ distinguuntur realiter, & non habent intrinsecam dependẽtiam inter sese, possunt per diuinam potentiã separari: sed illuminatio, & calefactio Solis, quæ sunt actiones in extremum, & medium, non habent dependentiam intrinsecam inter sese, vt per se patet: ergo poterit hæc suspendi permanente illa, & ita operabitur Sol in hæc inferiora corpora, nihil agendo in intermedios cœlos.

Probatur tandem, quia licèt naturaliter non possit agens creatum agere in vltimum corpus existens intra sphæram suæ actiuitatis per medium vacuum, nemo dubitat, quin agere possit per potentiam Dei absolutam, quia vacuum solùm potest impedire naturaliter actionem: sed per vacuum non potest virtus agentis diffundi, vt sic diffusa perueniat vsq; ad passum: ergo poterit medio existente vacuo agere in distãs, nihil agendo in medium. Probatur minor, quia vacuum nihil est: ergo non potest esse subiectum, vel passum, circa quod agens operetur; sed non potest agens suam virutem effundere per medium, nisi per actionem: ergo non poterit eam effundere per medium vacuũ. Et quod de medio vacuo probat argumentum, probat etiam de medio pleno incapaci virtuti agentis. Vnde si sol ageret, nõ per lucem, sed per calorem, vt ignis, non videtur dubitandum, quin posset agere in hæc inferiora corpora calefaciendo, & nihil agendo in intermedios cœlos. Et confirmari potest, quia non est certum, magnetem attrahẽtem ad se ferrum distans, & alia agentia similia, quæ operantur per virtutem occultam, eam effundere per arundinẽ, vel chordam, aut aliud medium; sed probabiliter negari potest, sicut probabilis est opinio eorum, qui dicunt, hæc agere naturaliter in distans non agendo in medium: ergo non debet negari, quòd per potentiam Dei absolutam non possit agens creatum tali modo agere. 25

Secunda opinio affirmat implicare contradictionem, quòd agens operetur in distans, nihil operando in medium, & consequenter, quin tangat passum per se, vel per suam virtutem diffusam, vel deductam per medium: diffusam dicimus, vel deductam, quia licet non posset agens diffundere propriam virtutem, nisi per medium capax recipiendi illam, sed virtute diuina deferri posset per quodcumque medium vacuum, vel plenum vsque ad passum. Ita Molina 1. p. q. 8. art. 1. in fine secundæ disputationis, & alij recentiores, & videtur mihi probabilior, & sequenda. Probatur primò, quia impossibile est agens proprium, vel causam secundam per propriam virtutem agentem, operari circa passum, nisi illud aliquo modo attingat, hoc est, per se, vel per propriam virtutem: sed implicat contradictionem, agens tangere passum distans per se, aut per propriam virtutem, nisi vel 26

præsens sit ei per se, vel per propriam virtutem: per se autem supponitur absens,& per propriam virtutem nō potest fieri illi præsens, nisi virtus ipsa diffundatur per medium, vel vsque ad ipsum alió modo deferatur: ergo nisi hoc fiat, implicabit contradictionem operari in distās. Probatur minor, quia quamdiu agens distans est, & virtus eius non effunditur, vel defertur ad passum,intra ipsum detinetur, vel ab eo non egreditur; sed repugnat, quòd ab eo non egressa attingat passum, à quo distat, vt per se est manifestum: ergo repugnabit illud attingere, & ideò in illud agere. Et si dicatur sufficere contactum diuinæ virtutis vbique præsentis,à qua eleuatur causa secunda ad operandum in distans; hoc est apertè falsum; quia licèt non sufficiat,vt diuina virtus operetur, non tamen vt operetur secunda causa:nam cum contactus sit omninò necessarius ad agendum,
27 quælibet virtus agens debet tangere passum. Et confirmari potest;quia causa secunda nō potest agere circa passum,nisi illud, atque effectum attingat per realem influxum propriæ virtutis; tunc ergo vel virtutem propriam eleuati, vt influat in passum distans,est illud vsque differri, vt præsens influat, vel procul permanentem illud vsque influere. Primum patet non esse operari in distans, nihil operando in medium, per quod euidens est,aliquo modo debere deferri;secundum verò est impossibile; ergo impossibile erit sic operari. Probatur maior, quod procul permanens non possit in passum distans influere, quia virtutem agentis physicè influere in effectum nō est aliud; quàm effectum ab ea physicè emanare,& physica emanatio non est aliud,quàm physica,& realis cōtinuatio eiusdem effectus cū sua causa,sicut emanatio riui à fonte;sed repugnat, physicè, & realiter continuari ea, quæ sunt separata secundum locum, & secundum virtutem: ergo repugnabit effectum emanare à causa, & hanc eum producere circa passum distans nihil agentem in medio. Minorē verò,quod physica emanatio sit continuatio realis effectus cum sua causa, ostendit ad oculum exemplum Solis, à quo radij lucis tamdiu censentur emanare, quamdiu vsque ad ipsum continuantur, si verò discontinuentur, aut diuidantur ab eo in medio, cessabit statim emanatio; sed virtus agentis non diffusa,nec delata vsque ad passum,in quo produci debet effectus,sed procul permanēs seiuncta est, atque separata à passo ipso, atque effectu: ergo repugnat effectum continuari cum ea, & consequenter ab ea emanare,vel procedere.

28 Secundò,implicat contradictionem agens operari circa passum per propriam virtutem, ac postulat ratio causæ principalis,nisi ei vniatur,aut coniungatur per se,vel per propriam virtutem; sed repugnat vniri per se passo absenti,vel distanti; repugnat

pugnat etiam vniri per propriam virtutem: ergo repugnabit in ipsum agere. Probatur minor, quia per se non potest vniri ratione distantiæ, & separationis localis ab illo, sed non minùs separata est virtus eius, nec minùs distans à passo quàm ipsum: ergo non minus repugnabit ei vniri per propriam virtutem.

Ad argum. Scoti neganda est minor, quòd concursus duarum virtutum in agente creato, nempe formæ substantialis, & potentiæ accidentalis ei superadditæ ad operandum sit per accidens ad operandum: non est enim nisi per se, & ita necessarius, vt implicet contradictionem, quod substantia creata sine vtraque operetur. Et necessitas præcissa formæ substantialis euidens est, & admissa ab ipso Scoto; quia cum det esse intrinsecum rei, impossibile est agens esse sine forma substãtiali, & impossibile est etiam operari, si non sit. De potentia verò operatiua superaddita, licèt non sit euidens, quia contrarium opinatur idem Scotus, & qui eum sequuntur, videlicet potentias, per quas operantur substantiæ creatæ, non esse accidentia eis superaddita, nec entitates ab eis distinctas: communis tamen est sententia D. Thom. in contrarium, quòd sint accidentia eis superaddita, & realiter ab eis distincta, sine quibus implicat contradictionem operari, quia sola substantia diuina immediatè per se operatur, creata verò ex sua limitatione, & imperfectione intrinseca habet, vt non sit immediatè per se operatiua, sed solum per accidentia sibi superaddita possit attingere effectum; vnde nec Sol posset vllo modo operari in præsens, vel in distans, nisi media luce, vel alia virtute, aut accidenti superaddito; nec etiam ignis sine calore, vel alia qualitate, vel potentia. Falsum igitur est, & omnino negandum, quod sol operetur per suam formam substantialem in visceribus terræ, & non per lucem, vel calorem quoscumque effectus: & non minus falsum, quòd ignis tanquam causa propria producat, vel producere vllo modo possit alterũ ignem, nisi medio calore, vel alia potentia, aut virtute ei superaddita. Et denique negandum est, quòd per potentiam Dei absolutam possint omnino separari ab eodem agente forma substantialis, & accidentalis virtus, ita vt possit agere sine coniunctione vtriusque, vt explicatum est.

Ad secundum concessa maiori, quòd contactus solùm requiratur ad agendum tanquam conditio, neganda est minor, quòd 29
conditio non possit ita esse necessaria, vt sine illa non possit agens operari vllo modo, quia existentia actualis in rerum natura solùm est conditio requisita ad agendum, & implicat contradictionem, efficientem causam non existentem agere. Eodem igitur modo censendum est, aliquem contactum formalem, vel virtualem, ita esse necessarium, vt sine illo implicet

contradictionem, agens operari circa paſſum.

Ad confirmationem verò concedendum eſt antecedens,quod actio circa paſſum, & circa medium ſint diſtinctæ realiter diſtinctione totali,vel partiali,& aliquãdo ſpecificà;& ideò quælibet eſt intrinſeca reſpectu alterius:ſed diſtinguendum conſequens,quod poſſint ſeparari per diuinam virtutem : nam inter ſeſe poſſunt quidem hoc modo ſeparari, vt actio in medium reperiatur ſine actione in extremum,quia benè poteſt agens in medium agere,non agendo in extremum; ſed è conuerſo repugnat ſeparari actionem in extremum ab omni actione in medium, & hæc repugnantia ſeparationis non prouenit ab ipſis actionibus, inter quas non reperitur dependentia eſſentialis, nam extrinſeca eſt vna reſpectu alterius:ſed prouenit ex modo ipſo agendi, qui ex ſua ratione intrinſeca poſtulat actionem in medium,vt poſſit verſari eadem, vel diuerſa actio circa extremum, vt ſuperiùs oſtendimus.

30 Ad vltimum concedenda eſt maior,quòd per potentiam Dei abſolutam poſſit agens operari in diſtans per medium vacuum, ſed minor diſtinguenda, quòd per vacuum non poſſit diffundi virtus agentis; nam ſic diffundi, vt in vacuo recipiatur, tanquam in ſubiecto poſitiuè eam recipiente, nullo modo poteſt, ſed benè poſſet deferri à Deo per vacuum diuina virtute eam ſubſtentante, ac deferente vſque ad paſſum: quia ſicut poteſt alia accidentia ſubſtẽtare ſine ſubiecto,ſic poteſt virtutem productiuam effuſam ab agente per vacuum. Et eodem modo poſſet fieri virtute diuina, vt virtus agentis diffunderetur per medium natura ſua incapax eius, vt ſi per impoſſibile ageret Sol per calorem, diffundere illum poſſet per intermedios cœlos, quia non implicat contradictionem calorem in cœlo recipi licet repugnet ei naturaliter.Negandum igitur eſt,quòd in tali caſu agere poſſet Sol in hæc inferiora corpora per calorẽ,nihil operando in corpora cœleſtia intermedia; ſed vel nullo modo poſſet operari, vel ſi in extrema operaretur neceſſarium eſſet, quòd eundem calorem effunderet per intermedia corpora.

Ad confirmationem concedendum eſt antecedens,quòd non ſit certum,agentia illa per occultam virtutem,vel aliquem eius effectum diffundi per intermedia corpora, ſed quia valde probabile eſt,id eſſe omnino neceſſarium, & oppoſitum nõ eſt ferè intelligibile, & ideò parum probabile, ſatis eſt,vt probabilius etiam ſit implicare contradictionem, quòd alio modo operentur, vt efficaciter ſatis probant argumenta à nobis facta;non eſt enim neceſſarium,vt probabiliter teneamus,quòd hoc,vel illud fieri non poſsit per potentiam Dei abſolutam,euidenter probare,quòd implicet contradictionem, ſed ſatis eſt,quòd efficacioribus argumentis probari videatur.

CAPVT VII.

TEXTVS ARISTOT.

De ipso autem facere, & pati, dicendum consequentur, &c.

Breuis expositio textus.

INtētum Aristotelis in hoc septimo c.est, explicare naturam, & conditiones agentis,& passi. Diuiditur autem in tres partes.In prima propositis antiquorum Philosophorum sententiis de natura;& conditione agentis, & passi, cum fundamentis eorum,atque refutatis,ex propria sententia docet, quæ sit natura, & conditio vtriusque. In secunda proponit dubium, an agens simul dum agit,patiatur ab eodem passo, circa quod agit, & illud soluit. In tertia docet,& probat, ad quod genus causæ pertineant agens,& passum. 31

Ad primam igitur partem accedens Aristot. asserit duas opiniones extitisse suo tempore circa naturam, & conditionem agentis, & passi. Prior fuit eorum, qui dixerunt, debere esse dissimilia, ita vt nihil pati possit, nisi ab agente dissimili, quorum argum. erat,quia si simile à suo simili pateretur, non esset maior ratio, ob quam hoc potius in illud ageret,vel ab illo pateretur, quàm ab alio,& ideò non essent determinata agens,& passum.Quod si aliquando contingit, minorem ignem à maiori parte; ab eoque consumi,respondebat ideo esse,quia magnum & paruum sunt contraria, & ex hac parte dissimilia, & propterea vnum potest agere in alterum,vel ab eo pati.

Secunda opinio opposita erat,asserens,agens & passum similia esse debere,& hæc fuit Democriti, quam inductione probabat hoc modo. Album non agit in dulce,neque hoc in graue, aut leue,& sic de cæteris huius conditionis,propterea quòd dissimiles,& quasi disparatas habent naturas, & ideò nullam similitudinem inter se: ergo agens & passum similia esse debent. Quod si accidat aliquando dissimilia inter sese agere & pati,vt calidum à frigido,vel à sicco humidum, non ideò agunt, & patiuntur,quia dissimilia sunt,sed quia aliquo modo conueniunt, nempe sub eodem genere substantiæ, vel qualitatis,& ideò aliquam habent similitudinem.

Sed vtramque opinionem diminutam esse asserit. Arist. quia quædam vera, alia falsa docet, sed quæ simul in veritate stare etiam possunt, sicut propositiones subcontrariæ, & deceptionem horum Philosophorum ex eo processisse ait, quia vnā vel alteram tantùm conditionem agentis,& passi considerarunt, ex parte cuius similia sunt, sed ex parte alterius dissimilia: agens 32

enim, & passum & formas habent, & subiectum, circa quod se expellunt, & ex parte formarum dissimilia esse debent, vt calidum, & frigidum; habent etiam subiectum commune, à quo vnum expellit alterum, ex parte cuius aliqualem habent similitudinem. Quòd verò vtraque falsa, probat; & primò, quod agens & passum non possint esse omnino similia, quia nō esset maior ratio, ob quam vnum potius quam aliud pateretur. Secundò, quia sequeretur, quamlibet rem posse in seipsam agere. Probatur consequentia, quia si ratio agendi vnius in alterum est similitudo, nihil est adeò simile alteri, quàm idem sibimet: ergo poterit in seipsum agere, ex quo sequitur, inquit, aliud absurdum, quòd etiam posset corrumpere seipsum: quia actio agentis in passum sua natura ordinatur ad corruptionem eius, & ideò nullum esset in rerum natura corpus incorruptibile, quòd patet esse falsum, cum corpora cœlestia incorruptibilia sint. Quòd verò non possint esse omnino dissimilia, vt dicebat prima opinio, probat exemplis, & ratione: exemplis quidem, quia quantitas, & calor, & his similia sunt penitus diuersa, & non agunt, nec patiuntur inter se: ergo ratio agendi, & patiendi non est dissimilitudo. Ratione verò, quia agens, & passum debent esse contraria, sed contraria continentur sub eodem genere, & ideo in eo conueniunt: ergo saltem ex hac parte debent aliquo modo esse similia.

33 His sententiis refutatis, proponit propriam dicens: Agens, & passum, nec omnino similia esse debere, nec omnino dissimilia, sed secundum genus, & secundum commune subiectum, circa quod se expellunt, similia, & secundum formas specificas, dissimilia, vt calidum & frigidum ostendunt. Et ex hac veritate collegerunt Philosophi vulgatum illud sæpè in schola repetitum: omne agens intendit assimilare sibi passum: quod non esset verum, si ante actionem esset ei omnino simile.

In secunda parte proponit hoc dubium, an agens, dum agit, simul patiatur ab eodem passo, circa quod agit, quod vocant repati ab illo. Vt autem respondeat, præsupponit duas diuisiones mouentis, & agentis. Prior est, mouens, aliud est primum, aliud vltimum. Primum mouens est illud, à quo primo procedit motus, ita vt non procedat ab alio priori, vt prima causa, à quo mouentur omnia, dicitur primum mouens, nempe Deus: vltimum verò est illud, vltra quod non est aliud mouens, sed immediatum est mobili, vt baculus, quo Petrus mouet lapidem, est vltimum mouens. Alia diuisio est agentis, vel alterantis (nam agens pro alterante sumitur, vt vidimus cap. præcedenti) etiam in primum, & vltimum. Alterans primum est, quod sic alterat, vt non alteretur ab alio, vt Medicus, qui alterat corpus

pus sanandum, sed ipse non alteratur ab alio sanante: alterans verò vltimum est, vltra quod non est aliud alterans, sed per seipsum attingit passum, vt medicamentum in eadem sanatione. Conuenit autem primum mouens cum primo alterante, & differt ab eo: conuenit quidem in eo, quòd sicut primum mouens, si sit primum simpliciter, non mouetur ab alio; ita primum alterans, si sit primum simpliciter in ordine alterantium, non alteratur ab alio, vt cœlum non alteratur ab alio: sed differunt etiam, quia primum mouens nihil accipit ab alio, vt Deus: primum verò alterans, licèt non alteretur ab alio, sed accipit motum ab alio, vt cœlum ab intelligentia. Conuenit etiam vltimum mouens cum vltimo alterante in eo, quod sicut mouens mouetur ab alio, vt baculus, ita alterans alteratur ab alio, vt medicamentum alteratur à stomacho.

His diuisionibus suppositis, respondet dubio proposito hoc modo. Quodlibet agens habens formam in materia, hoc est, in materia communi, & eiusdem rationis cum materia passi, agendo potest repati, quæ verò non habent formam in materia, hoc est, in materia communi, & eiusdem rationis, sed diuersæ speciei, non repatiuntur: & quia omnia agentia sublunaria habent formam in materia eiusdem rationis, agendo repatiuntur: corpora verò cœlestia habent formam in materia diuersæ rationis, ideò non repatiuntur agendo: & vniuersaliter loquendo inquit; Primum agens non repatitur, sed vltimum. Docet tandem in vltima parte, ad quod genus causæ pertineant agens, & passum; & primò de agente ait, pertinere ad genus causæ efficientis. Probat primò, quia causa efficiens est, à qua incipit motus, sed agens est, à quo incipit alteratio: ergo est causa efficiens. Secundò probat à sufficiente diuisione, hoc modo; Agens non pertinet ad tria alia causarum genera, nempe ad formalem, finalem aut materialem, & est vera causa: ergo pertinet ad efficientem. Maiorem sic probat; causa finalis non mouet propriè, sed quadam motione metaphorica; sed agens mouet propriè, quia alteratio ab eo procedens est propriè motus: ergo agens non pertinet ad causam finalem. Probat secundò quòd nec sit finis, nec forma, quia agens tunc est actu agens, quando ab eo egreditur actio; sed quando ab eo egreditur actio, nondum sunt finis, nec forma: nam dum sunt, cessat potius actio, & agens iam non est actu agens: ergo agens non est finis, nec forma. Quod verò agens non sit materia, per se notum esse ait, quia materia nihil agit, sed passiua tantùm est; sed proprium est agentis agere: ergo agens non est causa materialis, sed passum est, quod ad eam pertinet, vt per se est manifestum.

CAPVT VIII.

Quomodo autem potest hoc accidere, rursus dicamus.

Breuis expositio textus.

35 NIhil nouum ad doctrinam pertinens affert Arist. in hoc cap. sed prolixè satis refert, & reiicit opiniones antiquorum Philosophorum circa modum agendi, & patiendi corporum naturalium inter se,& in ordine ad generationem, corruptionem,atque mixtionem,& hoc est intentum capitis,quod in duas partes diuidi potest. In prima referuntur duæ opiniones, & in secunda refutantur.

Prima opinio fuit Empedoclis asserentis,corpora non posse agere,nec pati,nisi intra illa ponantur pori quidam,aut concauitates,per quas vnum possit subintrare alterum,& quasi penetrare illud, & circa illud agere: & quidem si æquales sint pori vtriusque,atque commensurabiles, vicissim se penetrabunt, & talis penetratio erit mixtio vtriusque,quo pacto se habent aqua & vinum,& quæuis alia corpora liquida: si verò pori vtriusque non sint commensurabiles,sed inæquales,tunc ingredietur quidem alterum,quod subtilius est, per poros crassiores, vt ignis per poros ligni,sed non è conuerso: & ideo inter talia corpora non poterit mixtio fieri,sed solùm generatio,& corruptio, aut alia operatio,sicut per poros aëris,& cuiuslibet alterius medij fit visio, & quæcumque sensatio alterius sensus.

36 Secunda opinio fuit Democriti,& Leucippi,ponentium quidem eosdem poros, sed diuersa ratione; nam Empedocles ponebat eos vacuos:isti verò plenos corpusculis quibusdam indiuisibilibus,quæ appellabant athomos, ita tamen vt nō omnino eos replerēt,sed cum iidem athomi essent discontinui vacuum inter eos relinqui, & per vacuum ipsum mouebantur, & quasi volitabant: per congregationem verò,seu vnionē horum athomorum res generari, & per separationem corrumpi res dicebant. Itaque vt ex contextu huius capitis colligitur, duæ istæ opiniones ex parte conueniūt, & ex parte differunt:cōueniunt quidem in eo,quod vtraque ponebat vacuum in poris omnium corporum,sed posterior in hoc vacuo semper degere athomos, in eóq; congregari,vel vniri ad aliquid generandū asserit:prior verò docet,in eisdem poris vacuis nō esse à principio athomos, sed à corpore subintrante per illos deriuari,& quasi produci in eisdem poris, vt per productionem eorum agere possit in corpus idem.Ideò Arist.asserit has duas opiniones parum differre, quantum ad modum agendi corporum per hos poros, & per athomos in eis existentes, vel à corpore subintrante immissos.

Sed vtramque impugnat, tamquam falsam, & veræ philoso-

phiæ contrariam in 2.part.capitis.Primam quidem Empedoclis hac ratione;quia si vnum corpus agit in alterum,quia per poros eius subintrat,vt asserit,vel corpus iam ingressum agit per contactum, vel non; si per contactum agit, eundem habere posset absque ingressu,vt per se patet:ergo sine poris vacuis posset esse actio & passio. Si verò non agit per contactum: ergo quamuis agens subintret, & per ingressum tangat partes corporis, non aget;quia ingredi non est agere, sed approximari ad agendum; nec potest excogitari per aliquid aliud agere subintrans, per quod non posset agere extra corpus existens,& passum tangens: frustra ergo ponuntur tales pori vacui.

Secundam verò opinionem sic impugnat;vel athomi,quibus pleni sunt pori,agunt inter sese,& patiuntur,vel corpus subintrans per poros, cui athomi cedunt. Primum non possunt sine aperta contradictione concedere: nam ipsi dicunt, non dari actionem, & passionem, nisi per vacuum, sed athomi ipsi non habent intra se vacuum,sed sunt solidi:ergo non possunt inter sese agere,& pati. Si verò secundum concedant,frustra ponunt tales athomos intra poros, quia sicut athomi cedunt corpori subintranti, ita partes corporis possunt cedere alteri,præsertim si fluidæ sint, & ita æquè facilè poterunt agere & pati corpora sine poris vacuis,aut athomis plenis,ac si non darentur,& proptereà frustra ponuntur. Et si dixerint non esse necessarium dari vacuum intra quemlibet athomum, sed satis esse si detur inter vnum, & alterum; eadem ratione probatur, non esse necessarium dari poros vacuos, nec athomos intra illos, vt vnum corpus agat, & alterum patiatur, sed sine illis posse agere, sicut pori ipsi inter se agunt; & patiuntur sine his per solum contactum. 37

CAPVT IX.
TEXTVS ARISTOTELIS.

Quo autem modo insit generare entibus, & facere, & pati, dicamus, &c.

Breuis expositio textus.

INtentum Arist.in hoc 9.cap.est,ex propria sententia docere, quonam modo corpora agant,& patiantur,postquam sententias aliorum refutauit. Diuiditur autem caput in duas partes. In prima enumerat quatuor conditiones, quas habere debent agens,& passum; & reiicit quintam ab aliis additam, tanquam falsam. In secunda verò parte docet, opinionem Democriti ponentis indiuisibiles athomos in poris corporis ad agendum, & patiendum necessarios, non solùm generationem corporum tollere,sed etiam alterationem,& augmentationem. 38

Prima

. Prima conditio agentis, & paſsi eſt, vt agens in quantum tale ſit in actu, & paſſum in potentia, vt ignis agit in quantum eſt calidum, & lignum patitur, in quantum eſt in potentia ad recipiendum actum eius, nempe calorem.

Secunda conditio eſt vt agens, & paſſum ſe tangant, proximè quidem, ſi agens proximum ſit, vel vltimum, inter quod & paſſum non ſit aliud agens; vel remotè; ſi nõ ſit agens vltimum, ſed primum, vel intermedium, vt Sol tangit aquam medio aëre, ſed aër, quod eſt agens vltimum immediatè per ſe, vel etiam tactu formali, aut virtuali, vt capit. 6. explicatum eſt à nobis. Ex quibus ſequitur, non eſſe neceſſarium, quod corpus ſecundum quaſdam partes tantùm patiatur, nempe ſecundum poroſas, & non ſecundum alias, nempe ſolidas; ſed ſecundum omnes pati poteſt. Cuius ratio, inquit, eſt, nam ideo poteſt corpus agere ſecundum omnes partes, quia ſecundum omnes eſt in actu: ſed etiam ſecundum omnes eſt in potentia ad actum recipiendum: ergo ſecundum omnes poteſt pati. Probatur minor, quia omnes partes ſunt eiuſdem naturæ propter eamdem formam: ergo eodem modo ſe habent omnes, ſicut ad agendum, ſic ad patiendum.

Tertia conditio eſt, quòd agens, & paſſum non ſint conti-
39 nua, quod non eſt intelligendum de continuatione materiali, aut quantitatiua: nam euidens experientia docet, partem calidam corporis agere in partem frigidam ſibi continuam, ſed de continuatione ſecundum eandem formam agendi, & eumdem gradum eius, ita vt ſi duo ſint continua, & eamdem formam, in eodémque gradu participent, nõ poſſit vnum agere in alterum, quod patet in partibus ignis, vel ferri æquè calidis: ſi enim calor remiſſior eſſet in vna, quàm in alia ſibi proxima, poſſet abſque dubio intenſior in remiſſiorem agere.

Quarta conditio eſt, vt agens & paſſum ſint in debita diſtantia, hoc eſt, vt paſſum ſit intra ſphæram actiuitatis agentis: cum enim agentia naturalia, immò & creata omnia finita ſint, & limitata, non poſſunt actionem ſuam extendere ad quamcumque diſtantiam, ſed ad certam, & limitatam, ita vt vltra illam agere non poſſint, & ideò niſi paſſum intra talem diſtantiam contineatur, non poterit agens circa illud agere, neque aliquid ab eo patietur paſſum.

40 Aliqui addiderunt quintam conditionem, nempe quod paſſum non ſecundum omnem partem patiatur, ſed ſecundum vnam, & non ſecundum aliam. Quam probat eſſe falſam, & ideò non neceſſariam; quia ſi verum eſſet, inquit, corpus naturale componi ex athomis indiuiſibilibus, vt docuit capit. præcedenti Democritus, vel ex ſuperficiebus indiuiſibilibus, vt do-

cebat

cebat Plato, nō posset pati secundum quamlibet partem, immo secundum nullam, quia nulla pars eius esset diuisibilis, nec extensa, immò nec esset corpus; quæ omnia necessaria sunt ad patiendum, immò nec totum corpus ita compositum esset continuum, vel extensum; quia nec indiuisibilia possunt continuari, nec aliquid extēsum efficere. Dicendum igitur est, posse totum corpus pati ab alio, & secundum quamlibet partem, nec ad hoc esse necessarium, vt partes eius actu sint diuisæ, sed satis est, quòd sit diuisibile secundum omnes, & singulas.

In secunda tandem parte capitis docet opinionē Democriti ponentis indiuisibiles athomos intra poros corporis ad actionem, & passionem necessarios, nòn solùm frustra eos ponere, vt capite præcedenti probauit, sed tollere alterationē, & augmentationem: alterationem quidem, nam experientia constat, totum corpus calefieri, vel infrigidari sine vlla diuisione suarum partium quod tamen impossibile esset in sententia eius, qui dicebat athomos illos per quorum vnionem generātur corpora, discontinuos esse debere sitúmque, & positionem mutare pro generatione, & corruptione vnius, & alterius corporis, & ex consequenti pro alteratione: augmentationem verò, quia vna ex conditionibus augmentationis propriæ sumptæ est, quod quælibet pars corporis augeatur: si verò augmentatio per ingressum athomorum in poris existētium fieret, non posset quælibet pars augeri, immo neque vlla quia indiuisibiles athomi augeri non possunt, sed solum fieret positio quædam vnius iuxta alterum quam constat veram augmentationem non esse.

TRACTATVS DE ACTIONE ET REACTIONE CORPORVM NATVRALIVM, & de his, quæ ad eam pertinent.

QVÆSTIO I.

Quid, & quotuplex sit resistentia?

Acturus Arist. de mixtione elementorum, ex qua resultat 41
compositio corporū naturalium, quæ appellantur mixta, agit prius de actione, & passione, quibus mediis admiscentur elementa ad componendū mixtum, & consequenter de his, quæ ad agendū, & patiendum requiruntur, & cum actio, & passio sint inter contraria, quæ ab eodem subiecto mutuo se expellunt per contrarias qualitates, vt patet in igne, & aqua, in aëre, & terra, necessariò agendū fuit de similitudine, de dissimilitudine, atque etiā de distinctione inter agens & passum requisitas, & tandem, quia agēs, & passum mutuo se expellunt ab eodem subiecto per mutuā actionem, & passionem vnius in alterū, & vnius ab altero, quæ

ro,quæ quasi pugna,aut bellum vocari potest, & Philosophico vocabulo vocatur actio,& reactio vnius in alterum. Agit etiam de actione, & reactione,de qua nos tractatũ nostrum instituimus, tanquam de principaliori,ac difficiliori, & ad quã requiruntur & ordinantur prædicta omnia.Sed quia actio,& reactio inter contraria fit per actiuitatẽ,& resistẽtiam,quia sicut quodlibet contrarium agit in aliud,ita resistit actioni alterius,& expulsioni propriæ à subiecto, resistentia verò sicut actio fit mediis qualitatibus contrariis, propterea agendum est de resistentia in primo loco, explicandũq; quid sit & quotuplex,& quonã modo conueniat qualitatibus contrariorum corporum,præsertim primis,per quas agũt, & patiũtur elemẽta,ex his enim maximè depẽdet notitia aliorũ,de quibus in hoc tractatu agẽdũ est.

42 Primum igitur,quod quærit titulus quæstionis est, quidnam sit resistentia. Et prima opinio asserit, resistentiam realiter esse actionem ipsam,per quam vnum contrarium agit in aliud, ratione tamen ab ea distingui,vt resistentiam ignis non esse aliam rem à calefactione,vel exiccatione , per quas agit in frigidum, aut siccum, quia eadem actione, per quam ignis agit in aquam eam calefaciendo,defendit se ab illa,ne eum infrigidet,ratione tamen distinguimus in calefactione, seu in calore , qui est virtus actiua,actiuitatẽ, & resistentiam, seu potentiam actiuam,& resistiuam ; nam in quãtum ab eo procedit effectus,dicitur virtus,vel potentia actiua,& medium, quo procedit, dicitur actio; sed in quantum per eandem virtutem se defendit à frigiditate aquæ,vocatur virtus,vel potẽtia resistiua,& actio ipsa, in quantum est medium se defendendi;dicitur resistentia:& hæc distinctio sufficit, vt dicatur vna qualitas magis actiua , quàm resistiua,vel è contra, vnum elementum magis actiuum,quàm resistiuum.Probat exemplo intellectus,qui cum sit eadem potẽtia realis,distinguimus in eo rationem intellectus,& memoriæ,& dicimus,vnum hominem habere perfectiorẽ intellectum, & memoriã minùs perfectam,atque etiã è contrario:ergo licèt eadem res sint virtus actiua,& resistiua, sufficit distinctio rationis , vt verũ esse possit,vnam qualitatẽ esse magis actiuam,quam resistiuã,vel esse magis resistiuã,quã aliã.Ita Sõzinas 9. Metaph.q. 6.

43 Hæc tamen sententia,aut falsa est,aut insufficiens,falsa quidem , si loquitur vniuersaliter de resistentia. Quod sic probo. In multis corporibus datur resistentia , quæ nec sit actio , nec fiat per virtutem actiuam : ergo non potest esse vniuersaliter verum , quòd resistentia non sit aliud reipsa , quàm actio,vel resistere , quam agere. Probatur antecedens , quia albedo , & nigredo , raritas , & densitas , atque etiam grauitas , immo & quantitas,resistunt nihil prorsus agẽtes; albedo quidem in subiecto,

iecto, in quo est, resistit nigredini, impediendo introductionem eius in eodem subiecto, & densitas etiam impediens introductionem raritatis, vel alterius qualitatis: corpus etiam graue suo pondere resistit volenti illud mouere, & vna quantitas in suo loco existens suo modo resistit alteri per proprias dimensiones, ne eundem locum ingrediatur. Si verò non loquatur eadem sententia vniuersaliter de resistentia, hoc est de omni, sed tantùm de aliqua: insufficiens est, quia aliqua tantùm resistentia explicata, & non omnis, insufficienter explicabitur, quid sit resistentia.

Nostra igitur sententia est, quod præter resistentiam purè negatiuam, quæ non est aliud, quàm omnimoda incapacitas subiecti respectu talis actionis, ac formæ per eam imprimendæ, distinguenda sit duplex resistentia positiua, vna actiua, alia passiua, aut formalis. Ita tenent omnes recentiores, & ideò solùm oportet explicare, quid sit resistentia in cōmuni, & quonam modo in hæc membra positiua diuidatur, quid etiam sit quælibet earum in particulari, ex quorū explicatione censebitur nostra sententia sufficienter probata. Resistere alteri vniuersaliter loquendo est impedire, vel retardare actionem, vel effectum eius, ne fiat, vel ne fiat tam citò, vel tanta intensione, aut perfectione. Exempli gratia; dum ignis calefacit aquam, sua actione debilitat virtutem eius, impeditque, ne agat in se, aut si agere permittitur, non tanta velocitate, aut tanta intensione, ac ageret, si non impediretur: frigiditas etiam aquæ informans aquam eo ipso impedit actionem calidi, & ingressum caloris in eam, & impedimentum hoc præstare, dicitur propriè ei resistere. Resistentia verò sic in communi sumpta, & explicata duplex est, actiua, & formalis: actiua est actio agentis, in quantum impedit contrarium, ne in idemmet agens, à quo ipsa egreditur, agat, aut ne tanta velocitate, aut intensione, vt actio ignis, per quam debilitatur frigiditas aquæ, dicitur resistentia actiua eiusdē ignis: resistentia verò formalis, licèt dicatur respectu actionis; vel actiuæ virtutis, non est actio aliqua, sed solùm informatio eiusdem formæ incompossibilis cum forma agentis, in quantum impedit, ne actio agentis contrarij in subiecto, quod informat, recipiatur, vt resistentia formalis aquæ respectu ignis est informatio frigiditatis incompossibilis in aqua cum calore; itaque frigiditas per solam informationem impediens ingressum caloris, dicitur resistere aquæ formaliter. Et denique illa omnia quæ probauimus resistere aliis nihil agendo aduersus primam opinionem, resistunt resistentia formali. 44

Nunc autem probandum est primò, vtrumque membrum huius diuisionis dari. Probatur autē ex definitione communi resistentiæ: 45

resistentiæ: nam resistere contrario est impedire actionẽ eius, & introductionem suæ formæ in eodem subiecto: sed vtroque modo contingit sic impedire actionem, & effectum contrarij, actiuè,& passiuè, aut formaliter: ergo datur duplex resistentia. Probatur minor,nam ignis agendo in aquam, & debilitãdo frigiditatem eius per impressionem caloris impedit, ne in ipsum agat,vel non tam citò, aut tanta intensione, quod est retardare actionem eius. Præterea calor ignis per suam informationem impedit,ne aqua agat in ipsum,aut propriam frigiditatẽ ei imprimat,vel non simul, aut non tanta intensione, aut velocitate: ergo resistit formaliter, quia id, quod forma præstat per suam informationẽ, dicitur præstare in genere causæ formalis. Probatur secundo,quòd eadem diuisio sit adæquata,quia non datur resistentia aliqua, nec dari potest, vel excogitari,quæ non fiat per actionem, vel informationem, vt euidenti inductione discurrenti per singulas resistentias facilè constare potest: ergo non est excogitabilis alia resistẽtia præter actiuã & formalem.

46 Sed aduersus singula membra huius diuisionis propono singula argumenta,vt ex eorum solutionibus magis explicetur diuisio,& meliùs intelligatur.Et primò aduersus resistentiam formalem probo non dari:nam forma informans subiectum non impedit actionem agentis,per quam introducenda est opposita ratione suæ informationis, sed per actionẽ qua cõseruatur ab agente,vt calor ignis impedit actionem frigiditatis,& introductionẽ eius in eodem igne,in quantũ conseruatur per actionem primæ causæ, atque etiã suo modo virtute formæ substantialis eiusdem ignis,quæ sicut effectiue,cõcurrit ad emanationem caloris à se,ita ad conseruationẽ eius,quæ non est aliud,quã continuatio eiusdem emanationis:ergo hæc resistentia formæ quæ appellatur à nobis formalis, potius est actiua pertinens ad primum membrum: quare nulla dabitur resistentia formalis. Probatur consequentia, quia actio agentis, & substantialis formæ, per quas conseruatur,nõ pertinet ad genus causæ formalis, sed efficientis: ergo nec resistentia ipsa; Quod hac ratione potest confirmari:nã si forma ratione suæ informationis resistit agenti,vel resistit in eodem instanti, in quo agens agit ad introducendã oppositam,vel antequam agat.Primũ est impossibile,quia in instanti,in quo agit,si actio eius sit instantanea, iam est introducta forma opposita,vt patet in generatione substantiali viuentium:ergo iam non est forma expulsa:sed quod non est,non potest resistere sicut nec potest agere ergo] in illo instanti non datur resistentia formalis;& eodem modo, si agens agit actione successiua non potest forma eius resistere,dum agit; quia tẽpore,quo agit,introductus est aliquis gradus formæ oppositę:ergo etiam

etiam est expulsa eadē forma præexistens, quantum ad illum gradum, ratione cuius resistere nō poterit; neque ratione aliorum permanentium, quia adhuc non agit circa illos contrariū. Quod verò non resistat forma agentis per suam informationem, antequam agat, euidens est, quia non dicitur vnum resistere alteri, antequam ab illo impugnetur, vt docet experiētia.

Propono secūdum argumentū aduersus resistētiam actiuam hoc modo: si detur talis præsentia, quæ sit realiter eadem actio agentis, sequitur, nullā qualitatem esse magis actiuā, quàm resistiuā, vel è conuerso, sed omnes esse æqualiter actiuas, & resistiuas, & consequenter nullum elementū esse magis actiuum, quàm resistiuum. Probatur consequentia, quia quælibet qualitas dicitur actiua in ordine ad actionem, cuius principium est; sed per eandem actionē est resistiua, in quantum per eam debilitans virtutem contrarij impedit actionem eius: ergo æqualiter erit resistiua, & actiua. Consequens autē est contra communem modum loquendi, & sentiendi omnium ferè Philosophorum, & expressè contra Aristotelem 2. lib. de Generat. text. 8. & 4. lib. Metaph. cap. 1. expressè asserentem, calorem, & frigiditatem esse qualitates actiuas, humiditatem, & siccitatem passiuas. Pro solutione primi argumēti adnotandū est, quod actio, per quam conseruatur forma in subiecto, ordine naturæ præsupponitur ad agendum vel resistendum. Quod sic probo. Existētia actualis rei extra causas præsupponitur actioni, & passioni, & ex consequenti præsupponitur resistentiæ actuali, quæ in agendo, & patiendo interuenit; sed conseruatio rei nō est aliud, quàm continuatio existentię eius extra causas, sicut prima productio eius est incipere esse extra causas: ergo conseruatio formæ: & consequenter actio ipsa, per quam consequatur præsupponitur actioni, per quam agit, & resistentiæ, per quam resistit agenti. Vnde sequitur, talem actionem conseruatiuam non esse resistentiā actiuā, neque formalem eiusdem rei, quæ conseruatur, sed conditionem necessariam ei præsuppositam, quia sicut non potest agere res, nisi actu existat, ita non potest resistere: actio verò, atque resistentia, quid aliud consequens, atque natura posterius esse debet, nēpe actio eiusdem rei, vel repugnātia formalis, per quā formaliter resistit contrario; negari tamen non potest, conditionem hanc præsuppositā iuuare ad resistendum, quia quo à fortiori causa conseruatur forma, difficiliùs expellitur à subiecto, & si à multis, atque diuersis, longè difficilius: ergo magis resistit actioni agentis contrarij contendentis eam expellere. Gratia exempli, Calor productus in aqua, quo à pluribus agentibus conseruatur, magis resistit resistentia formali actiuitati eiusdem aquæ, per quam intendit, a que cona-

47 (margin, beside "Propono secūdum argumentū")

48 (margin, beside "eam expellere")

tur eum expellere, vt se reducat ad naturalem frigiditatem. Sed quod intendimus est, has actiones conseruantes non esse resistentiam actiuam, neque formalem eiusdem rei conseruatæ, sed vtrique præsupponi, & vtramque iuuare. Et ex his soluitur primum argumentum: nam ad formam eius negandum est antecedens, quòd forma non resistat actioni agentis per suam informationem, sed talem resistentiam potius fieri per actionem conseruantis; quia licèt actio conseruantis sit conditio necessariò præsupposita, vt forma possit resistere, quemadmodum præsupponitur necessariò actualis existentia eiusdem formæ, forma tamen ipsa conseruata in esse, per suam informationem incompossibilem cum forma contrarij, absque aliqua actione impedit actionem contrarij modo iam explicato, sic autẽ eam impedire, est resistere formaliter. Vel secundo responderi potest concedendo: quod actio conseruantis formam sit quædam resistentia actiua, non quidem procedens à forma passi, circa quod operatur contrarium, sed ab eodem conseruante eandem formam, præter quam resistentiam forma ipsa per suam informationem, & ideò in genere causæ formalis propriam habet, atque distinctam, quæ vocatur formalis, immo & propriam actiuam per actionem à se procedentem. Itaque licet resistentia actiua, & quasi remota conseruantis, coniungatur semper cum formali, tanquam ei necessariò præsupposita, hoc non tollit distinctionem vtriusque, quia vna est actio, & alia informatio.

49 Pro solutione confirmationis notandum est, quòd sicut forma substantialis, non est per se immediatè actiua, sed per suam virtutem accidentalem supperadditam, ita non est per se immediatè resistiua, non solùm resistentia actiua: quia cum hæc sit realiter ipsa actio, si forma non est actiua per se immediatè, nec erit resistiua hæc resistẽtia, sed nec resistentia formali, quia non impedit per se immediatè actionem agentis, sed per suam virtutem accidentalem contrariam virtuti agentis, per quam agit. Exempli gratia. Aqua immediatè per suam substantiã, sicut non agit ità nec resistit resistentia actiua, sed per frigiditatem vel humiditatem vtrumque præstat, & eodem modo non resistit actioni agentis cõtrarij resistentia formali, nisi per easdem virtutes, quia si illas non haberet, nec esset formaliter contraria igni, nec resisteret actioni eius resistentia formali, sed in eodem momento posset ignis suum calorem ei imprimere. Supposito ergo, quòd per suam virtutem resistit resistentia formali, quærebat argumentum, an resistat agenti antequã agat, vel dum iam agit. Cui respondent iuniores quidam non resistere priusquam operetur, sed dum iam operatur; & licèt tunc iam nõ sit forma secundũ illum gradum iam expulsum, sufficit immediatè extitisse,

tiſſe, vt reſiſtere dicatur per eum, quia cum reſiſtentia formalis non ſit actio aliqua, per quam producatur aliquis effectus, non neceſſariò poſtulat actualem exiſtentiam formæ reſiſtentis: Hæc tamen ſententia falſa eſt, quia licet reſiſtere formaliter non ſit agere, eſt tamen impedire introductionem alterius formæ; ſed dum agens agit, verum eſt, aliquam partem gradualis formæ eſſe introductam, & aliam expulſam; ergo verum eſt, formam ſecundum hanc partem non informare, non impedire, & conſequenter non reſiſtere.

Vt ergo explicemus veram ſolutionem argumenti, adnotandum eſt, quòd nunc præcipuè loquimur de reſiſtentia, tam actiua, quàm formali in ordine ad actionem, & paſſionem Phyſicam, & realem, quæ non reperitur, niſi inter propriè contraria, de quibus certum eſt, ſucceſſiuè, & non in inſtanti ſe expellere, ab eodem ſubiecto. Vnde ſequitur, vnam formam contrariam reſiſtere alteri reſiſtentia formali non eſſe aliud, quàm impedire actionem agentis contrarij, ita vt vel non agat, vel nõ ſimul, quidquid poteſt, ſed ſucceſſiuè, & cum mora temporis, vt frigiditatem atque reſiſtere actioni ignis eſt per ſuam informationem impedire, ne introducatur calor, vel ne ſimul ſecundum totam intenſionem, ſed ſucceſſiuè, & cum mora temporis, qui tamen in momento, & ſine vlla mora introduceretur, niſi contraria frigiditas adeſſet. Quo ſuppoſito, reſpondeo ad formam argum. dum dicitur, vel reſiſtere frigiditatẽ antequã ignis agat, vel dum iam agit, dico non reſiſtere, dum iam agit, nec prius tempore, quàm agat, ſed in inſtanti, in quo agere incipit, quod eſt vltimũ non eſſe actionis ſucceſsiuæ, per quam agit. Primam partem probat argum. quo refutauimus alium modum dicendi, quia illa pars gradualis eodem tempore, quo agẽs operatur expulſa, nõ poteſt reſiſtere, cum eodem tẽpore iam non ſit, & tunc per illam tantũ poſſet reſiſtere paſſum. Secundam verò partem, quod nõ reſiſtat prius tempore, quàm operetur, ſic probo. Prius tempore quã agens operetur, non aggreditur paſſum, neq; illud oppugnat, vel impetitur, immo nec omnino attingit; ſed quod nõ oppugnatur, nec aggreditur à ſuo contrario, nec attingitur, nõ dicitur ei reſiſtere: ergo nihil reſiſtit prius tẽpore, quàm in ipſum operetur agens. Reſtat igitur, vt dũ agens approximatum paſſo incipit in illud agere, tũc primo paſſum dicatur actu reſiſtere. Probatur hac ratione, ſi frigiditas (gratia exempli) nõ informaret aquam in eo inſtanti, in quo primò verũ eſt, ignẽ eſſe illi approximatũ, introduceret idẽ ignis ſimul totã latitudinem caloris in eã, & hac ſola de cauſa, non ſimul, aut in inſtanti eam introducit, ſed ſucceſſiuè, & cum mora tẽporis ac per partes proportionales: ergo in eo inſtãti impedit frigiditas per ſua infor-

The margin numbers 50 and 51 stand beside the lines "Vt ergo explicemus veram ſolutionem argumenti, adnotan-" (50) and "ſtere. Probatur hac ratione, ſi frigiditas (gratia exempli) nõ in-" (51).

mationem introductionem formæ contrariæ, sed hoc est resistere formaliter:ergo in eo instanti, in quo agens incipit agere resistit illi contrarium resistentia formali. Secundò, bene sequitur, passum resistit agenti resistentia formali, vt superiùs probauimus, sed non resistit actu, dum agit, nec prius tempore, quàm agat: ergo dum incipit agere. Euidens est consequentia, quia non datur aliud instans, vel tempus, in quo resistat actu præter tria hæc; sed probatur minor: nam dum agens actu agit, non est iam pars illa formæ, per quam posset passum resistere, sed expulsa est: ergo nõ resistit actu per illam. Quod verò non resistat priùs tempore, quàm agens agat, probatur, quia resistere formaliter non est aliud, quàm formam per suam informationem impedire, ne agens introducat formam contrariam in eodem subiecto, vel non tanta velocitate, aut intensione; sed nihil horum impedit forma priùs tempore, quàm operetur agens circa subiectum, quod informat: ergo non est verum, tunc resistere. Probatur minor, quia etiam si tempore illo non informaret subiectum, non introduceret agens in ipsum propriam formam: ergo non est verum, quòd tempore illo impediat introductionem eius, & ex consequenti, quòd actu resistat. Quod etiam probari posset ab inconuenienti: nam si prius tempore actu resisteret, dum nullum est ei approximatũ agens, sequeretur, quod etiam si nullum haberet contrarium existens in rerum natura, diceretur semper ei actu resistere. Probatur consequentia, quia dum agens non est ei approximatum, non magis illud respicit, quàm si in natura rerum non existeret: si ergo illi diceretur actu resistere, actu etiam resisteret agenti contrario non existenti, quod est absurdum.

52 Et si aliquis dicat, eisdem rationibus probari, quod nec in instanti, in quo agens incipit agere, dicatur passum ei resistere resistentia formali, quia non resistit passum actu, nisi contrario actu agenti in ipsum; sed in illo instanti non est verum, quòd agens actu operetur: ergo nec verum erit, quod passum ei actu resistat. Probatur minor, quia vnum contrarium non agit in alterum: nisi actione successiua; sed actio successiua non est in instanti, sed in tempore; ergo nec verùm est, quòd in eo instanti actu operetur agens, sed in tempore statim sequenti: & ideò tunc dicetur passum ei resistere, & non priùs. Respondeo, quòd licet aliqui teneant in eo instanti actu operari agens actione instantanea, per quam producit primum indiuisibile termini; hoc tamen nòn est certum, nec adeò consentaneum principiis Arist. qui 6. lib. Physic. expressè negat, motum habere primum indiuisibile, sed solum terminari ait indiuisibili quodã extrinseco. Hac igitur doctrina nunc prætermissa, ad formam argument

menti neganda est maior, quòd non resistat passum, nisi agenti actu operanti in ipsum; sed verum est, resistere agenti, dum non agit, sed agere incipit. Quod sic probo, resistere est impedire actionem agentis, vel obstare, vt non agat; sed hoc non potest præstare passum, dum iam agens actu operatur circa ipsum, nec prius tempore, quàm operetur, sed in instanti, in quo incipit agere: ergo verè, & propriè tunc dicitur actu resistere passum, dum incipit agens circa ipsum agere, & non ante, nec post. Probatur minor, quia in eo instanti introduceret suam formam, nisi obstaret forma opposita per suam informationem. Quod etiam probatur à priori, quia in illo instanti primo verum est, quòd agens sit illi approximatum, & ideò tunc primò respicit illud respectu immediatæ præsentiæ, vel contactus, quem contactum sequeretur actio eius, & introductio suæ formæ, nisi obstaret opposita per suam informationem: ergo tunc primò verum est, ei actu resistere resistentia formali.

QVÆSTIO II.

Quo ordine, & modo conueniant primis qualitatibus actiuitas, & resistentia?

Circa solutionem secundi argumẽti insurgit secunda quæstio de modo, & ordine quo conueniant qualitatibus contrariis, præsertim primis elementorum actiuitas, & resistentia. Et de actiuitate certum est omnibus cõuenire, ita vt omnes sint actiuæ, & productiuæ sibi similium: Ita D. Tho. 4 lib. Metaph. lect. 1. Nimphus 2. lib. de gen. comm. 14. Tolet. ibidem q. 3. & cæteri omnes: & de frigiditate, & calore non indiget probatione, quia euidens experiẽtia satis per se notũ omnibus id facit, sed de humiditate, & siccitate non est adeò euidens, colligitur tamen euidenter ex doctrina Arist. 2. lib. de Gen. text. 25. vbi docet, elementa simbola, hoc est, ea quæ conueniunt in vna qualitate, faciliùs transmutari ad inuicem, quàm dissimbola, hoc est, quàm ea, quæ in vtraque contrariantur; sed elementa simbola, vt ignis, & aër, non possunt se corrumpere, vel transmutare, nisi agendo per humiditatẽ, & siccitatem, cum in calore conueniant, & pari ratione aqua, & terra nõ possunt in se inuicẽ agere, nisi per humiditatem, & siccitatem, quin in frigiditate conueniunt: ergo qualitates istæ actiuæ sunt. Et licet hoc argumentum non videatur efficaciter probare; quia posset aliquis negare, hæc elementa non agere per eam qualitatem, in qua conueniunt: nam cum hæc sit in vno intensior, quàm in altero, vt in 2. lib. videbimus, bene poterit vnum agere in alterum per illam, intendendo eam in altero vsque ad summũ, & ita illud in se cõuertere, licet non agat per alteram, in qua differũt, vt ignis poterit aërem in 53

ſe conuertere,licet non agat in ipſum per ſiccitatem,ſed per calorem,intendendo calorē aëris vſque ad octauū gradum, & ita eum ſibi perfectè aſſimilando,& in ſe conuertendo. Hoc tamen non tollit efficaciam argum.quia ſtatim ſubdit Ariſt. quòd ex igne poteſt effici aër, ſi vincatur ſiccitas ignis ab humiditate aëris,& ex aqua poteſt effici terra,ſi humiditas aquæ ſuperetur à ſiccitate terræ. Et probatur experientia,quia videmus rem in
54 loco minùs humido poſitam humectari,& tādem putreſcere,& corrumpi,quod non poſſet fieri,niſi per actionem humiditatis, vt per ſe eſt manifeſtum,& eadem experiētia docet propter nimiam ſiccitatem ex loco ſicco contractā rem corrumpi. Teſtimonia verò Ariſt.in argum.adducta,in quibus ſolum calorem, & frigiditatem vocat actiuas qualitates, humiditatem verò, & ſiccitatem paſſiuas.Duobus modis explicari ſolet.Primò, ita vt non ſit abſoluta locutio,ſed comparatiua,cuius ſenſus ſit , duas poſtremas qualitates comparatione primarum paſſiuas potius, aut reſiſtiuas vocari poſſe , quàm actiuas , quia multò minus actiuæ ſunt , vt ſtatim dicemus. In quo ſenſu qualitates quaſdam naturales vocauit idem Ariſt.impotentias in ſecundo genere prædicamenti qualitatis ; quia parum actiuæ , aut parum reſiſtiuæ ſunt,& ideò reſpectu aliarum magis perfectarum, in vtroque genere non dicuntur potentiæ,ſed impotentiæ potius, quamuis abſoluta conſideratione potentiæ ſint , cum ſint principia alicuius actionis,vel paſſionis.Pro hac expoſitione refert Toletus Albertum Saxoniæ, & quamuis ſibi non placeat , ſatis probabilis eſt.

55 Secunda expoſitio aſſerit,duas priores qualitates vocari actiuas,duas verò poſteriores paſſiuas , quia in mixtione elementorum , ad quam præcipuè ordinantur , actiuè ſe habent illæ, & paſſiuè iſtæ : nam calor congregat partes materiæ humidas, & ſiccas , hoc eſt, quaſi in vnum colligit , frigiditas verò eaſdem quaſi coagulat, & conſiſtentiam eis tribuit , & vtrumque horum fit per actionem, & ideò dicuntur actiuè ſe habere duæ iſtæ qualitates : partes verò humidæ , & ſiccæ potius dicuntur congregatæ,& quaſi coagulatæ ratione humiditatis, & ſiccitatis,& cum hoc potius ſit pati, quàm agere, dicuntur qualitates iſtæ paſſiuè ſe habere,quamuis in tota mixtione veram quoque actionem habeant omninò neceſſariam , vt ad mediocritatem reducantur omnes , hoc eſt, ad gradus intenſionis temperatos. Hanc expoſitionem ſequitur Toletus ex Philopono,quem ipſe citat,atque etiam Nimphus, & videtur eſſe D.Tho.loco nuper citato. Fundamentum autem vtriuſque expoſitionis eſt teſtimonium eiuſdem Ariſtot.à nobis adductum , in quo expreſsè aſſerit, mutuam tranſmutationem elementorum ſimilium fieri per

per mutuam actionem humiditatis, & siccitatis: ergo euidens est,non esse ex mente eius,quòd qualitates istæ sint purè passiuæ:& ideò necesse est illa testimonia,quibus vocat eas passiuas, vno,vel alio modo explicare, iuxta contextum literæ. Et vtraque expositio nobis placet.Circa modum verò,& ordinem,quo eis conuenit actiuitas,diuersas opiniones refert Toletus 1.lib. de gen.quæst.15.sed res est facilis,& ideò satis est,communem, & veram explicare, & probare, quæ sic ordinat actiuitatem earum, vt primum locum teneat calor, secundum frigiditas, tertium humiditas,& postremum siccitas Ita Albert.Saxoniæ q.6. huius libri,Marſ.q.19. Venetus cap.15.summæ, Caiet.Tienen. tit.de reactione,& Tolet.vbi supra, Conimbr.cap.9. huius libri q.3.art.3. ad finem, & omnes ferè recentiores. Probatur ratione,& experientia.

Ratione quidem, quia illud agens censetur maioris actiuitatis, quòd ad maiorem distantiam potest extendere suam actionem,atque effectum;sed ad maiorem distantiam extendit suam actionem,& effectum calor,& post calorem frigiditas,post frigiditatem siccitas: ergo eodem ordine conuenit eis actiuitas. Probatur minor, quia ad maiorem distantiam sentitur effectus earum ordine prædicto, vt experimur:ergo ad maiorem distantiam extenditur actio,& effectus earum secundum eundem ordinem. Probatur secundò experientia.quia minùs detineri potest manus intra ignem,quàm intra aquam;minus intra aquam frigidissimam,quàm intra humidissimum corpus etiam summæ densitatis, minùs intra hoc, quàm intra corpus quantumlibet siccum, ac densum: ergo citiùs, atque vehementiùs operantur qualitates istæ secundum eundem ordinem, & consequenter maioris sunt actiuitatis. Probatur consequentia, quia velocior motus, atque vehementior euidens signum est maioris virtutis actiuæ,maiorisque actiuitatis. 56

Difficilius longè est,constituere modum,& ordinem,quibus conuenit resistentia eisdem qualitatibus Et prima opinio asserit, ordine omnino opposito conuenire eis resistentiam ei,quo dictum est, conuenire eis actiuitatem, ita vt quo qualitas est magis actiua, eo sit minùs resistitiua: quare siccitas tenet primum locum in resistentia, sicut vltimum in actiuitate: secundum humiditas, tertium frigiditas,& vltimum calor. Ita Sonzin.9.Metaph.qu.6.ad 2.Astudillo 1.lib.de gen.quæst.22. Vega lib.1.de arte medendi cap.1. Vañez 1.lib. de gen.cap.7.q.3.Tolet.ibid. q.15. ad 1. & Conimb. vbi supra. Probant testimonio Arist.qui in prædicamento qualitatis agens de secundo genere distinguit sub eo potentias actiuas à passiuis, sed resistentia pertinet ad potentiam passiuam: ergo non est desumendus ordo, 57

aut modus,quo cōuenit qualitatibus ex potentia agendi,aut ex actiuitate,sed ex opposita radice,quæ est potentia passiua: quare oppositus esse debet ordini constituto in actiuitate, ita vt quo qualitas magis actiua est,eò sit minùs resistiua. Probant deinde ratione ab experientia desumpta:nam videmus aquam faciliùs calefieri, quàm exsiccari: ergo faciliùs amittit frigiditatem,quàm humiditatem,quod non potest prouenire,nisi ex eo, quòd hæc fortiùs resistat,quàm frigiditas, cum tamen frigiditas sit magis actiua. Et eodem argumento potest probari de cæteris.

58 Secunda opinio contraria prorsus est,affirmans eodem ordine conuenire his qualitatibus resistentiam,& actiuitatem,ita vt quo magis actiua est quælibet,eo sit magis resistiua. Ita Nimphus 1.lib.de gen.comm.195.q.3.concl.1.dub.2. Vallesius controu.11.ad tyrones,atque etiam 1.lib.controu. Med. cap. 5. Petrus Martinez 1.lib.de gen.c.9.q.3.Quā sententiam explicant, & sequuntur iuniores quidam de resistentia actiua; de formali verò,seu passiua asserunt omnino æqualiter conuenire his qualitatibus,ita vt nulla earum sit magis,aut minùs resistiua,quàm aliæ. Ex quo inferunt, in nullo sensu verum esse, quòd aliqua qualitas ex his sit magis actiua,quàm resistiua, vt asserit prima sententia. Itaque hæc sententia sic intellecta tria asserit. Primum,resistentiam actiuam eodem ordine, & modo conuenire his qualitatibus,ac actiuitatem.Secundum,resistentiam formalem,seu passiuam, omnibus æqualiter. Tertium in nullo sensu verum esse,quod aliqua qualitas sit magis actiua, quàm resistiua, vel è conuerso magis resistiua, quàm actiua. Primum probant, quia resistentia actiua non est aliud, quàm actio agentis,in quantum per eam debilitatur virtus contrarij, & impeditur ne agat, vel ne agat tanta velocitate, aut intensione, sed repugnat eandem actionem (quæ est resistentia actiua) esse maiorem, vel minorem se:ergo etiam repugnabit, resistentiam actiuam maiorem esse, vel minorem, actiuitate eiusdem agentis. Secundum verò, quod resistentia formalis, vel passiua sit æqualis in omnibus, probant hac ratione: qualitates,istæ resistunt formaliter actioni agentis per suam informationem, in quantum informantes subiectū impediunt, vel retardant actionem agentis, & introductionem propriæ formæ in eo:sed omnes istæ qualitates eodem prorsus modo se habent quantum ad informationem subiecti,& impedimentum præstandum actioni agentis:ergo æquales sunt in resistentia formali.

59 Probatur minor, quia æqualiter informant subiectum, & non magis vna,quàm altera:nec enim vna habet maiorem, vel minorem virtutem informatiuam, quam alia, nec dissimilem

modum

modum oppositionis cum ea, nec minùs ineptum est subiectum huius ad recipiendum simul, vel in instanti totam latitudinem alterius, quàm subiectum alterius ad recipiendum simul totam latitudinem huius, in quo consistit ratio formalis resistentiæ, vt vidimus, quæ ideò æqualis erit in omnibus. Tertium verò, quòd nullo modo sit verum, aliquam ex his qualitatibus esse magis actiuam, quàm resistiuam, vel è contra. Probant ratione, & experientia, ratione quidem, quia non datur alia resistentia præter actiuam, & formalem, sed de nulla earum potest esse verum: ergo in nullo sensu verificatur. Probatur minor, quia non de actiua, cum hæc sit idem realiter cum actiuitate, nec de formali, cum conueniat omnibus æqualiter, vt probatum est. Experientia verò probant, quia applicatis duobus agentibus eiusdem magnitudinis, & intensionis, vt ignis, & aqua, velociùs expellitur frigus ab aqua, quàm calor ab igne, vt per se est manifestum: ergo falsum est, quòd calor sit minùs resistiuus, quàm frigus. Nec minùs efficaciter probari potest de humiditate, & siccitate, alia simili experientia, atque etiam hac ratione, quia si resistentia humiditatis est maior, quàm actiuitas eiusdem: ergo resistentia siccitatis (quæ maior est resistentia humiditatis) maior erit actiuitate eiusdem humiditatis: vnde sequitur, summè humidum non posse agere in summè siccum, quod est absurdum: Probatur consequentia, quia non potest dari actio, nisi agens superet resistentiam passi, vt inferiùs ostendetur.

Nostra verò sententia tria etiam asserit. Primum est, resi- 60
stentiam actiuam eodem ordine, & modo conuenire qualitatibus, quo dictum est, conuenire eis actiuitatem, vt asseruit, & probauit efficaciter secunda opinio. Et quantum ad hoc primum falsam reputo primam sententiam asserentem, ordine opposito conuenire eis resistentiam, & actiuitatem, ita vt quo magis actiua est quælibet earum, eo sit minùs resistiua resistentia actiua, & quo magis resistiua est, eo sit minùs actiua. Quod probatur falsum de resistentia actiua; nam resistentia actiua non est aliud, quàm actio ipsius agentis, in quantum per eam debilitatur virtus contrarij, & ex hoc impeditur actio eius, vel retardatur: & quo fortiùs agit calidum in frigidum, eo imprimit ei intensiorem calorem, & consequenter magis remittit frigiditatem eius, per quam acturum est in idem calidum: sed virtus remissa debilior est ad agendum; ergo debiliorem reddit virtutem eius ad agendum in se, quò fortius in ipsum agit, & ex consequenti magis resistit resistentia actiua. Vnde sequitur, falsum esse de hac resistentia, quòd eadem qualitas possit esse magis actiua, & minùs resistitiua.

61 Secundum, quod asserit nostra sententia est, resistentiam formalem, vel passiuam, non conuenire æqualiter omnibus qualitatibus, sed quasdam esse magis, quasdam minùs resistiuas, quàm alias. Hoc secundum est contra secundam opinionem, præsertim vt à recentioribus explicatam, & ex parte saltem conuenit cum prima, in quantum vniuersaliter ait diuerso modo, & ordine conuenire qualitatibus. Et probatur efficaciter duobus testimoniis Aristotelis. Primum habetur in prædicamento qualitatis, vbi docet Arist. secundum genus qualitatis esse naturalem potentiam, & impotentiam, & sub eis non solùm actiuas, sed etiam passiuas potentias contineri nec solùm actiuas qualitates, sed etiam resistiuas, & vtrasque, tam sub potentia, quàm sub impotentia; quia impotentiæ nomine non puram negationem agendi, vel patiendi, seu resistendi, sed positiuam qualitatem, debilem tamen, & imperfectam, ad vnum, vel alterum præstandum intelligit. Verba autem eius sunt. *Non enim, quoniam sunt dispositi aliquo modo, vnumquodque huiusmodi dicitur, sed, quod habent naturalem potentiam, vel impotentiam facile aliquid facere, vel nihil pati, vt pugilatores, vel cursores dicuntur, non quòd sint dispositi aliquo modo, sed quod habeant potentiam naturalem, vel impotentiam aliquod facile faciendi: salubres autem dicuntur, eo quod habeant potentiam naturalem, vt nihil à quibuslibet accidentibus facilè patiantur, in salubres verò, quod impotentiam habeant naturalem nihil facile à quibuscumque accidentibus patiendi. Similiter autem his durum, & molle se habent: durum enim dicitur, quod habeat potentiam non facilè secari, molle verò, quod eiusdem ipsius habet impoteniam, &c.*

62 Quibus duplicem potentiam distinguit in qualitatibus, nempe agendi, & patiendi, & duplicem quoque impotentiam ad vtrumque, hoc est, debilem, atque infirmam virtutem agendi, & etiam patiendi aliquid ab agente. Exemplum verò vtriusque potentiæ, & impotentiæ ad patiendum assignat in hominibus, aut in animalibus, ex quibus, quædam ex suo proprio temperamento habent, vt facilè possint resistere contrariis, & hanc vocat naturalem potentiam ad non patiendum ab illis, quod alio vocabulo dicitur impatibilitas; sed non pati à contrario, idem est, ac passiuè resistere illi, nam quod iam patitur, actionem eius recipit, atque effectum productũ per eam; & ideo vt sic recipiens iam nõ resistit, saltem quantum ad talem receptionem, solùm ergo dicitur resistere, quamdiu actionem, vel effectum contrarij non recipit, aut non tam citò, vel non cum tanta intensione: vnde sequitur apud Arist. naturalem potentiam nihil patiendi, aut non facilè patiendi

tiendi à contrario,quæ vocari poteſt impatibilitas,eſſe naturalem potentiam reſiſtendi illi paſſiuè , quam vocamus reſiſtentiam paſſiuam,ſeu formalem,quia eam dicitur habere qualitas per ſuam informationem,per quam impedit,vel retardat actionem contrarij,& obſtat, ne ſtatim imprimat contrariam qualitatem in ſubiecto , vel ſaltem non in momento , ſed cum mora temporis. Naturalem verò impotentiam vocat aptitudinem aliarum qualitatum in ſubiecto ad facilè patiendum,quę poteſt vocari patibilitas , quia natura ſua facilè cedunt : facilè autem cedere idem eſt,ac facilè recipere actionem, aut impreſſionem ab agente contrario,& hoc idem prorſus, quòd ægrè , aut difficilè,vel parum reſiſtere , & propterea vocatur impotentia paſſiua reſiſtēdi,quaſi debilis,& infirma ad reſiſtendum,aut(quod idem eſt) parum reſiſtiua.Ex quibus hoc argumentum ſatis efficax deſumitur ad probandum , quod reſiſtentia paſſiua , aut formalis apud Ariſt. non conueniat æqualiter omnibus qualitatibus , ſed quædam ſint magis reſiſtiuæ,quædam minùs;quia naturalis potentia ad nihil patiendum eſt qualitas talis naturæ, vt per eam facilè poſſit ſubiectum nihil pati,vel non tam citò, aut tantùm pati à contrario:naturalis verò impotentia ad nihil patiendum eſt qualitas,per quam ſubiectum difficilè poteſt nihil pati à contrario , hoc eſt , per quam facilè cedit,aut facilè recipit actionem atque impreſſionem eius:ſed naturalis potentia ad nihil patiendum , vel non tam citò , aut non cum tanta intenſione,eſt naturalis potentia ad reſiſtendum contrario paſſiuè, aut formaliter , & naturalis impotentia nihil patiendi eſt naturalis potentia facilè cedens cōtrario,hoc eſt debilis,& infirma ad reſiſtendum paſſiuè , aut formaliter , quod eſſe parum reſiſtiuam , vt per ſe patet: ergo euidens eſt , dari apud Ariſt. quaſdam qualitates fortiores ad reſiſtendum formaliter , alias verò debiles , atque infirmas , quod eſt dari quaſdam magis, quaſdam minùs reſiſtiuas reſiſtentia paſſiua, aut formali. Vnde ſequitur,in doctrina eius defendi nō poſſe,quòd omnes ſint æqualiter reſiſtiuæ reſiſtentia paſſiua , & formali.Quod etiam probat efficaciter aliud exemplum duri,& mollis ibidem adductum ab Ariſt.nam durum (ait, dicitur, quod habet potentiam non facilè ſecari,molle verò , quòd eiuſdem ipſius habeat impotentiam,quod eſt, durum habere maiorem potentiam ad reſiſtendum ſectioni , molle verò minorem : intelligit autem de potentia paſſiua : nam ſecari , vel non ſecari , paſſiua potentia eſt ; ſed potentia paſſiua duri, vt non ſecetur,vel vt non ſtatim, eſt reſiſtentia paſſiua,aut formalis,vt probauimus ; ergo ſentit Ariſtot. durum eſſe magis reſiſtiuum , quàm molle reſiſtentia paſsiua,& formali , & conſequenter non æqualiter conuenire

Margin numbers: 63 (beside "idem eſt) parum reſiſtiua"), 64 (beside "quaſdam minùs reſiſtiuas ... Vn-").

hanc

hanc resistentiam omnibus qualitatibus. Et licèt verùm sit durum, & molle aliqualem resistentiam actiuam habere adiunctam passiuæ, aut formali resistentiæ, quia durities ipsa hebetat instrumentum, à quo diuiditur, & magis quàm molle, & ab hac resistentia actiua iuuari passiuam, aut formalem, non tamen est verum, quòd solùm ratione illius sit maior resistentia duri, quàm mollis, sed etiam vt passiua, & formalis est. Probatur euidenter, quia vtraque resistentia vocatur ab Arist. naturalis potentia, & impotentia ad nihil patiendum, & potentiam dicit esse maiorem impotentia: ergo sentit vnam esse maiorem altera, vt potentiam passiuam ad non patiendum quod est esse maiorem, vt resistentiam passiuam, aut formalem, cum potentia naturalis ad non patiendum sit resistentia passiua, vt probauimus.

65 Secundum testimonium habetur 4. lib. Phys. cap. 8. text. 71. vbi docet Arist. medium magis densum, quia magis resistit diuisioni magis retardare mobile, quàm rarum minus resistens, & ideo velociorem fieri motum per rarum, quàm per densum, etiã si cætera sint paria respectu virtutis motiuæ, vt per aërem, velociorem fieri, quàm per aquam; sed resistentia medij non est actiua, sed passiua, & formalis, vt per se est manifestum: ergo euidens est in doctrina Arist. formalem resistentiam non esse æqualem in omnibus qualitatibus, sed quasdam esse magis, quasdam minùs resistiuas.

Deinde probari potest multis experientiis, illis præsertim, quibus vsus est Arist. duobus locis citatis, & illis addi possunt duæ aliæ. Sit autem prima, quia videmus ingens saxum ita resistere mouenti, vt non possit illud à suo loco dimouere, aliud verò nõ ita magnum minùs resistere, sed resistentia hæc non est actiua, quia lapis immotus nihil agit in illum, qui conatur eum mouere: ergo est resistentia passiua, aut formalis, quàm præstat pondus per suam informationem, & ex duabus vna est maior altera: ergo falsum est, quod æqualiter conueniat qualitatibus. Secunda experientia est de magnete detinente ferrum per qualitatem ei impressam (non enim potest alio modo circa illud agere) cuius tanta solet esse resistentia, vt non possit ferrum facilè moueri ab alio corpore; & idem est de paruo illo pisciculo detinente nauim, etiam per qualitatem ei impressam ita fortiter resistentem, vt nec magna ventorum vis possit eam mouere: sed resistẽtiæ istæ sunt formales, cum nihil operentur qualitates impressæ, per quam resistunt mouentibus eiusmodi corpora, & vna est maior alia: ergo suscipit magis, & minùs resistentia formalis.

66 Tertium, quod asserimus est resistentiam formalem opposito modo,

to modo, & ordine conuenire qualitatibus, ac cōuenire diximus actiuitatem, & resistentiam actiuam, ita vt quo magis actiua est qualitas, & magis etiam resistiua resistentia actiua, eò sit minùs resistiua resistentia formali, & passiua, & è conuerso, quo minùs est resistiua, eò sit magis actiua. Hæc est contra secundam opinionem, vt à iunioribus intellectam & explicatam, & aliquo modo in fauorem primæ. Quam imprimis colligo ex communi modo loquendi, & sentiendi Philosophorū, qui vniuersaliter dicunt elementa, & qualitates eorum, quo magis sunt actiua, eò esse minùs resistiua: sed hoc non potest esse verum de resistentia actiua, quam semper esse æqualem probauimus cum actiuitate: ergo verum erit de resistentia formali. Probatur deinde ratione, primò ex ordine, & constitutione naturali vniuersi, quod constat esse compositum ex elementis contrariis, ex quibus generantur etiam mixta contraria, & ita fere omnia corpora sunt in perpetua pugna, & quasi contrariis circumsepta; sed quædam illorum sunt magis actiua: ergo necesse est, alia esse magis resistiua, vt possint se defendere à contrariis, & ita conseruentur: nam si maior actiuitas agentium non compensetur per maiorem resistentiam eorum, quæ patiuntur, consumentur absque dubio ab eis, dispositio vniuersi non poterit esse stabilis, ac firma. Secundò probatur: nam densitas corporis multùm iuuat ad resistendum contrario, quia per densitatem magis vniuntur partes inter se, & ideò non ita facilè potest agens in eas sic vnitas agere, ac si essent separatæ, vel magis inter se distantes, & ex consequenti raritas minùs iuuabit: ergo corpora ex natura sua magis densa magis resistiua sunt cæteris paribus ex parte aliorum: sed ex elementis terra est densior, & post eam aqua: ergo sunt magis resistiua aëre, & igne, è quibus ignis minùs resistitiuus erit, cum sit rarior, ex hoc autem ordine corporum quantum ad resistentiam satis probabiliter colligi potest, eumdem habere qualitates ipsas hoc modo. Euidens est, summam densitatem terræ emanare à summa siccitate eius, & prope summa frigiditate, & prope summam densitatem aquæ emanare à summa frigiditate, & propè summa humiditate eiusdem: ergo siccitas, & densitas sunt causæ summæ, & propè summæ densitatis. Euidens etiam est, summum calorem ignis esse radicem summæ raritatis eius, & etiam si in aëre non sit summus, est etiam causa raritatis aliquantulum minoris, quam nō impedit summa humiditas eiusdem aëris: quia coniuncta cum calore non potest causare densitatem, sicut neque in igne; quam tamen causat cum frigiditate in aqua: ergo calor ex propria natura radix est, & origo raritatis in vno, & altero elemento. Ex quibus sequitur, siccitatem 67

esse ma

esse magis resistiuam, quàm alias, & calorem minùs, quàm omnes, & sic de duabus aliis: & ita eodem ordine conuenire eis resistentiã, atque elementis ipsis, & omnino opposito ei, quo conuenit eis actiuitas; Probatur consequentia, quia à maiori densitate maior resistentia formalis prouenit cæteris paribus ex parte aliorum, & consequenter à qualitatibus, quæ sunt causa eius. Et fundamẽtum huius discursus est, quia densitas ex propria natura fortiùs vnitur, atque tenaciùs inhęret subiecto coniungens partes eius, & raritas eas separans minùs efficaciter, aut fortiter: & consequenter primæ qualitates, quæ sunt causa densitatis, fortiùs vnientur, tenaciùsque inhærebunt: calor verò, qui est causa raritatis, minùs efficaciter; sed qualitates istæ dicuntur resistere formaliter per informationem, in quantum impediunt, vel retardant actionem contrarij, & difficilius ab eo expelluntur: ergo quo efficaciùs vniuntur per eandem informationem, & tenaciùs inhærent subiecto, eo difficiliùs expelli possunt à contrario, & ideo magis impedient, ac retardabunt actionem eius, quod est esse magis resistiuas. Quod verò dicimus firmiùs vniri, atque inhærere subiecto, non habent solùm ex intensione, quamuis per intensionem magis radicetur qualitas in subiecto: & ideò fortiùs ei inhæreat, sed cæteris paribus ex parte intensionis ex alio capite, nempe ex modo speciali, quo vniuntur subiecto coniungendo partes eius formaliter aut virtualiter, probamus fortiùs ei inhærere, & tenaciùs cõiungi, & ideò difficiliùs ab eo expelli; quod est magis resistiuas esse resistentia formali, aut passiua. Quod tandem probatur experientia, quia videmus terram maximè resistere igni, & cuilibet alteri agenti contrario, ita vt ferè nunquam possit ab eis corrumpi, quod nõ habet ignis, quẽ citò solet consumere aqua. Videmus etiam humiditatẽ in aqua magis resistere, quàm frigiditatẽ, quia aqua intẽsissimè calida adhuc retinet ferè totam suam humiditatẽ: ergo euidens experientia docet, siccitatem, & humiditatem esse magis resistiuas, quàm calorem.

Ex quibus colligitur falsum esse illud, quod asserit secunda opinio, nempe in nullo sensu verum esse posse, quòd eadem qualitas sit magis actiua, quàm resistiua, vel è contra; nam licèt verum hoc sit de resistentia actiua, falsum tamen de passiua, de qua probauimus maiorem esse in qualitatibus minùs actiuis, vt in siccitate, & humiditate, & ideo has esse magis resistiuas, quàm actiuas, & consequenter calorem, & frigiditatem magis actiuas, quàm resistiuas.

Argumenta primæ opinionis probant quidem intentum de resistentia passiua aut formali, quam concedimus inæqualiter conuenire primis qualitatibus: nihilominus de resistentia acti-

ua verum

ua verum est, eodem modo, & ordine eis conuenire, ac cõuenit actiuitas, cum sit idem realiter cum actiuitate. Quod verò dicitur in primo argumento, resistentiam pertinere ad potentiam passiuam, distinguẽdum est: nam de actiua resistentia non est verum, sed hæc ad actiuam potentiam potius pertinet, quia per eamdem potentiam actiuam, qua agens agit, dicitur actiuè resistere, de resistentia verò formali concedendum est; ideò hæc solùm potest diuerso modo conuenire qualitatibus, ac actiuitas eis conuenit, quod concedit nostra sententia. Secundum argumentum non indiget solutione, cum pro nostra sententia potiùs probet de sola resistentia passiua, & formali, maiorem esse in vna qualitate, quàm in altera.

Ad primum argumentum secundæ opinionis neganda est minor, quod omnes istæ qualitates eodem modo se habeant quantũ ad informationem subiecti: nã licet informatio quantũ ad substantiã non sit maior in vna, quàm in altera, sed quãtum ad modũ efficacior est in minùs actiuis, quia firmiùs hærent subiecto cæteris paribus ex parte intensionis; cum partes eius magis coniungant inter sese, & ideo fortiores efficiant ad resistendum contrario, vt probauimus, quod est magis resistiuas esse resistentia formali.

Ad secundum neganda est minor, quòd non sit verum vnam qualitatem esse magis resistiuam, quàm actiuam, vel è contra; & cum dicitur non esse verum de resistentia actiua, concedendum est, negandum tamen, quod non sit verum de resistentia formali. Experientia verò, qua probatur, citiùs expelli frigiditatem ab aqua, quàm calorem ab igne, neganda est, si applicentur secundum proportionem quantitatis intensionis, actiuitatis, & resistentiæ, & cæterorum, quæ requiruntur ad agendum, hæc autem proportio talis esse debet, vt comparentur in eo gradu intensionis, in quo sint æqualis actiuitatis, & efficaciæ ad agendum; quod non potest fieri, nisi sumãtur secundum gradus inæquales intensionis: nam cum actiuior longè sit calor, semper erit superior frigiditate, si applicantur secundum eamdem intensionem cæteris paribus ex parte aliorum; debent ergo comparari, vel applicari, ita vt quanto actiuior est calor frigiditate, tanto sit remissior ea, & hæc, quę minùs est actiua, applicetur in gradu intensiori, ita vt maior actiuitas vnius compensetur per maiorem intensionem alterius, & talis comparatio, vel applicatio iusta, atque debita erit. Si igitur talis fiat, & cætera sint paria ex parte aliarum conditionũm, quæ requiruntur ad agendum, negandum est, quod calor citiùs expellat frigiditatem ab aqua, quã aqua calorem ab igne, immo potius experientia ipsa docet contrarium. Quod adeò verum est, vt etiamsi applicentur 69

ſecundum eandem intenſionem, & vincatur frigiditas propter magnum exceſſum actiuitatis eiuſdem caloris, poſt magnam tamen moram temporis conſequatur ignis victoriam, quam citiùs longè conſequeretur aqua, ſi in tali proportione applicarentur, vt habita ratione actiuitatis, & intenſionis, multum excederet aqua, tunc enim velociùs conſumeretur ignis ab aqua, vt docet experientia, non alia de cauſa, niſi propter maiorem reſiſtentiam formalem frigiditatis.

Ad vltimum argumentũ concedendum eſt antecedens, quod eadem qualitas ſit magis actiua; quàm reſiſtiua, reſiſtentia formali, aut è conuerſo magis reſiſtiua eadem reſiſtentia, quàm ſit actiua: ſed neganda eſt conſequentia, quod nõ poſſit agere ſummè humidum in ſummè ſiccum: nam licet ex hac parte, hoc eſt comparata reſiſtẽtia formali huius cum actiuitate illius ſit exceſſus, poteſt tamen compenſari ex aliis, nempe ex maiori quãtitate, & denſitate agentis, aliiſque conditionibus requiſitis ad agendum. Ex quibus conſtat poſſe actiuitatem ſummè humidi ſuperare reſiſtentiam formalem ſummè ſicci, quamuis hæc ſit maior illa nudè cõſiderata vtraq;, & ita intelligitur agere poſſe illud in hoc, ſi applicatio fiat ſecundum debitã proportionem.

QVÆSTIO III.

An neceſſe ſit actionem ſemper procedere à proportione maioris inæqualitatis?

70 VT intelligatur quæſtio, explicandum eſt quid ſit proportio maioris inęqualitatis, & quid proportio minoris, atque etiam quid ſit, actionem procedere à proportione maioris, aut minoris inæqualitatis. Manifeſtũ eſt, actionẽ verſari inter agens, & paſſum debitè approximata, & illud agere per virtutem actiuam, hoc verò pati per potentiam paſſiuam, & cum ſint contraria, non minùs eſt certum, vnum reſiſtere alteri, hoc eſt, ſe defendere ab illo, impediendo quantum poteſt actionem eius in ſe, & prohibendo, ne per illam imprimat ſibi propriam formam, vt approximatis igne, & aqua, ignis intendit aquę imprimere ſuum calorem, & conſequenter remittere frigiditatem eius, quod eſt eam debilitare, ne poſſit circa ſe agere vel non tam cito, & introductio caloris eſt agere: debilitare verò virtutem eius eſt reſiſtere reſiſtentia actiua; & aqua intendit imprimere igni ſuam frigiditatem, & conſequenter debilitare calorem eius, ne agat in ſe, aut non tam citò, vel tanta intenſione, quod eſt reſiſtere ei reſiſtẽtia actiua: calor etiã eo ipſo, quod informat ſubſtãtiam ignis ratione incompoſſibilitatis, & contrarietatis formalis, quam habet cum frigore, impedit, ne ſtatim introducatur in igne, aut ſaltem ne tota latitudo eius ſimul intro-

introducatur,& hoc modo impedire actionem,& introductio-
nem eius est ei resistere resistentia passiua , aut formalis simili
etiam modo resistit frigus calori, impediendo per suam infor-
mationem , actionem , & introductionem eius in aquam. Vt
autem vnum agat circa aliud , & imprimat propriam formam
necesse est ipsum aliquo modo superare;quia actio, & impresio 71
propriæ formæ est victoria quædam naturalis,cum notum sit,
illud, vicisse suum contrarium, quod ipsum omnino expellit à
proprio loco,& in eum sese introducit.Ad intelligendum verò
modum,quo necesse sit, vnum superare aliud , vt in illud agat,
necesse est comparare vtrumque inter sese secundum proprias
virtutes agendi, & patiendi.Quatuor autem modis comparari
possunt agentia contraria inter sese,secundum virtutes actiuas,
vt si comparemus ignem cum aqua , vel aquam cum igne , se-
cundum virtutes actiuas caloris,& frigoris,& in compatatione
ista euidens est , ignem superare aquam cum sit magis actiuus.
Secundò possunt comparari secundum resistentias actiuas , in
qua etiam comparatione superius euadit ignis,cum resistentia
actiua sit eadem eius actio , vel virtus actiua diuerso modo
considerata,& eadem est ratio, si cōparetur actiuitas vnius cum
resistentia actiua alterius , vt per se patet. Tertia compatatio
esse potest secundum resistentias passiuas : & hoc modo supe-
rior erit aqua, cum sit elementum magis resistiuum , quàm ig-
nis,& probauimus : & comparationes istæ insufficientes sunt,
quia actio,& passio non versantur inter cōtraria, nisi in quan-
tum vnum est agens, & aliud passum : ergo solùm debent com-
parari secundum actiuitatem vnius , & resistentiam passiuam,
aut formalem alterius,& hoc modo cōparata,vel æqualia sunt,
ita vt tanta sit resistentia passiua vnius , quanta est actiuitas al-
terius,& tunc nulla sequetur actio,quia neutrum superabit al-
terum,& ideò nec vincere illud poterit,& ex consequenti nec
imprimere ei propriam actionem , & effectum , sed mutuò se
impedient;inæqualia igitur esse oportet,vt sequatur actio,per
quam vnum vincat alterū. Sed duobus modis possunt esse inæ-
qualia.Primò,ita vt actiuitas vnius sit maior, quàm resistentia
alterius,& hæc comparatio vocatur proportio maioris inæqua-
litatis.Secundò , ita vt ex opposito , minor sit actiuitas vnius,
quàm resistentia alterius ; & comparatio hæc vocatur minoris
inæqualitatis.Quærit ergo titulus quæstionis, an necessaria sit
proportio maioris inæqualitatis ad actionem , hoc est , an vt
vnum contrarium agat in alterum, necesse sit actiuitatem eius
maiorem esse resistentia formali alterius , quod pati debet , vel
etiam à proportione minoris inæqualitatis, hoc est , etiam si
minor sit actiuitas agentis,quàm resistētia formalis passi, possit

illud in hoc agere. Prima opinio negat, hoc semper esse necessarium,sed sæpe ait, actionem dari à proportione minoris inæqualitatis.Ita Burleus 3.lib.Phys. ad textum 6.quem refert, & sequitur Toletus, 1.lib,de gen,q.13. post secundam conclus. & quæst.15.ad 1.Valles.controu. 44. ad Tyron. Probant ratione, & experientia. Ratione quidem,quia omne agens communicans in materia cum passo, potest repati ab illo, vt docet expressè Arist.cap. præsenti. Sed impossibilis esset reactio, & repassio si repugnaret sequi actionem à proportione minoris inæqualitatis:ergo concedendum est, dari posse. Probatur minor,quia id,quod patitur ab alio,superatur ab eo: ergo passum semper est inferius; sed debet reagere in idemmet agens superius:ergo non potest agere, nisi tanquam inferius, hoc est tanquam id,cuius actiua virtus minor est resistentia agentis, vt se habet tanquam passum in reactione, quod est agere à proportione minoris inæqualitatis. Probatur consequentia, quia proportio minoris inæqualitatis dicitur ea secundum quam virtus actiua agentis minor est resistentia passi, vt explicatum est, & superatur ab eo: ergo passum semper est inferius, & actiuitas eius minor resistentia agentis: ergo non potest in illud agere, nisi à proportione minoris inæqualitatis: quare vel impossibilis erit reactio, vel possibilis erit actio à proportione minoris.

71 Secundò,experientia, quia parua guttula aquæ cadens super lapidem excauat illum,quantumuis durissimum,cuius resistentia absque dubio est maior actiuitate guttulæ, & formica sæpè mota super durissimum lapidem, aliquid tandem extrahit ab eo,cuius resistentiam maiorem esse actiuitate formicæ euidens est:ergo contra experientiam erit negare, quòd aliquando detur actio à proportione minoris inæqualitatis.

Hanc opinionem explicant alij hac distinctione. Actio duplex est;vna, per quam agens totaliter vincit passum, & illud in se conuertit:& hæc dicitur actio victoriosa, per quam agens perfectam victoriam consequitur de suo contrario. Alia est, per quam agens non vincit passum simpliciter, neque illud in se conuertit,sed aliqualem gradum suæ formæ ei imprimit,vel in aliqua tantùm parte eius agit; & ideò non vocatur actio victoriosa. Quando ergo dicit prædicta sententia,actionem non semper, aut necessariò dari à proportione maioris inæqualitatis,sed sæpè,dari etiam à proporrione minoris,non intelligit de actione victoriosa,quia repugnat agens,cuius virtus minor est resistentia passi,idem passum vincere,atque in se côuertere,sed non repugnat aliquem gradum suæ formæ ei imprimere,vel in aliqua eius parte aliqualem effectum producere, quod est ali-

quam

quam dari actionem remissam, vel imperfectam à proportione minoris inæqualitatis.

Secunda opinio asserit, quamcumque actionem vnius contrarij in alterum, semper, & necessariò debere esse à proportione maioris inæqualitatis, ita vt repugnet, dari aliquam à proportione minoris. Ita Nimphus 1.lib.de Gener. comm. 155. q. 3. Astudillo q. 22. & omnes ferè recentiores, & est communis sententia, quæ videtur mihi non solùm probabilior, sed vera. Probatur primò, quia dum resistentia passi æqualis est actiuitati agentis, non potest sequi actio: ergo multo minus potest sequi dum resistentia passi fuerit maior actiuitate agentis, quæ est proportio minoris inæqualitatis, vt nuper ostendimus. Consequentia est euidens, quia si æqualis resistentia passi impedit actionem agentis æqualis actiuitatis, multò magis impediet maior resistentia eiusdem passi actionem agentis minoris actiuitatis. Antecedens verò sic probatur; si tantùm resistit passum, quantum agens agit, non superabitur vllo modo ab eo, hoc est, nec totaliter, nec partialiter: ergo nec poterit in ipsū quidquam agere. Probatur consequentia, quia eo ipso quod passum aliquam impressionem suscipiat ab agente, quamuis minimam subditur illi, & ideo fit inferius, & verum est, non tantùm ei resistere, quantum in ipsum agit, sed minus. 72

Secundò, quia tunc dicitur maior virtus agentis resistentia passi, quando ab hac non potest illa impediri, quin agat in passum; tunc enim euidens est esse superiorem, sed quotiescumque agens agit, non potest resistentia passi impedire actiuitatem eius, sed ea non obstante, vel impediente, sequitur actio: ergo repugnat dari actionem, quin virtus actiua agentis sit maior resistentia passi, quod est, actionem quamcumque semper, & necessariò debere esse à proportione maioris inæqualitatis. Vtraque autem hæc ratio vim habet in hoc principio, nempe, intentum agentis in sua actione est imprimere propriam formam passo, passum verò introductioni resistit per qualitatem contrariam: ex quo sequitur quod quamdiu æqualis, vel maior est resistentia passi conatu agentis, impedietur omnino introductio propriæ formæ; sed quotiescunque actio sequitur, introducit agens propriam formam: ergo tunc non est maior nec æqualis actiuitati, vel conatui eius resistentia passi, sed minor. Vnde sequitur actionem semper, & necessariò esse à proportione maioris inæqualitatis, & rationes istæ efficaciter probant de quacumque actione, immo probant quamcumque actionem esse simpliciter victoriosam, siue parum siue multum de forma agentis introducatur, atque etiam siue sit actio, siue reactio, & ideo friuolam esse distinctionem illam de actione victoriosa. 73

Quod hoc argumento probo aduersus eos, qui illa vtuntur ad explicandam secundam opinionem, dum agens incipit agere in passum, nullum gradum propriæ formæ, nullam partem, quantumuis minimam eius potest imprimere, neque vllum effectum circa illud producere, nisi per propriam virtutem actiuam aliquo modo superet resistentiam eius; ergo nec circa ipsum agere, sed passum per reactionem in agens imprimit ei aliquem gradum, vel partem suæ formæ; ergo non est possibilis reactio (quam vocant actionem non victoriosam) nisi maior sit actiuitas passi reagentis resistentia formali agentis, quod ab eo rapatitur, & consequenter neque vlla actio, quamuis minima, quod
73 est nec reactionem, nec vllam paruā actionem dari posse à proportione minoris. Quo argumento probatur efficaciter, nullam actionem quantumlibet paruam, neque vllam reactionem dari posse, quæ non sit victoriosa (vt loquuntur isti) quia quotiescumque agens agit, victoriam ex passo reportat, vel consequitur, & sine tali victoria impossibile est dari actionem: ergo nec dari actionem, quæ non sit victoriosa.

Ad argumentum verò primæ opinionis, concessa maiori, neganda est minor, quod imposibilis esset reactio, si repugnaret dari actionem à proportione minoris, & dum dicitur, actiuitatem passi reagentis semper esse minorem resistentia agentis principalis, circa quod est reactio, negandum est, immo dicendum semper esse maiorē, quia agens principale non resistit passo reagenti secundum omnes suas partes, vel secundum omnes gradus intensionis suæ formæ, sed solùm secundum illam partem, vel gradum, qui expellitur per reactionem. Et ratio est manifesta, quia resistentia passiua, seu formalis consistit in eo, quod forma contraria per suam informationem impediat actionem agentis, & introductionem formæ contrariæ, seu gradus eius, cum quibus est incompossibilis; sed dum reagit passum circa agens, solus ille gradus, qui expellitur, vel sola
74 illa pars, circa quam versatur reactio, impediebat actionem, & introductionem formæ contrariæ, quia eam tantùm conabatur tunc passum expellere per reactionem, vel solū circa illā partem tunc conabatur propriam formam introducere: ergo solus ille gradus, vel pars resistebat actioni eius, & isti vincuntur, cum vel ille expellatur, vel circa hanc sequatur actio: ergo minor erat resistentia eorum actiuitate passi reagentis: nam in eo, quod aliquis vincitur ab alio, ei subditur, & ab eo superatur, maiorque illo censetur. Ex quo intelligitur primò, quamlibet reactionem, quantumuis minimam, fieri à proportione maioris inæqualitatis, & à proportione minoris non posse fieri. Secundò intelligitur deceptio oppositæ opinionis

in

in eo consistens, quòd cedit agens secundum se totum, & omnes suas partes, vel secundum omnes gradus suæ formæ resistere reactioni passi in ipsum quod non est verum, quia solùm resistit formaliter, in quantum per repugnantiam, & incompossibilitatem suæ formæ, cum forma contrarij impedit actionem eius circa seipsum, & introductionem suæ formæ in se, sed solùm tunc impedit introductionem illius gradus, quem conatur passum reagens introducere; vel in ea parte, circa quam reagit passum: talis autem resistentia minor est, cum ab ea vincatur, actiuitate reagentis, vt ostendit expulsio talis gradus, vel passio talis partis: vnde semper actio quæcumque procedit à proportione maioris. Sed contra hanc doctrinam sic arguo. Passum reagens non reagit secundũ vnum gradũ suæ formæ, aut secundum vnam partem integrantem, sed secundum omnes partes, & gradus, qui per modum vnius agentis vniuntur ad reagendum, & idem contingit in quocumque alio agente, quod 75
non solũ operatur per partem, qua tãgit passum, vel per vnum, aut alterum gradum formæ, quem introducit, sed per omnes simul vnitos ad agendum: ergo nec agens, in quantum ab eo repatitur solùm resistit secundum illum gradum, quem ab eo expellit passum, vel secundum illam partem, circa quam aliquid suæ formæ introducit, sed secundũ omnes partes, & gradus suæ formæ vnitos per modum vnius resistentis integri, atque cõpleti. Falsum igitur est, quod dicitur solum resistere secundum eum gradum, qui expellitur, vel secundum eam partem, circa quam aliquid impressit passum, per reactionem. Probatur consequentia, quia non est maior ratio, ob quã omnes partes agẽtis vniantur ad agendum per modũ vnius agentis, quàm omnes partes passi vniantur ad resistẽdum per modum vnius resistentis integri, atque completi. Vnde falsum quoque erit, quòd in reactione maior sit actiuitas passi reagentis, quàm resistentia agentis, quod ab eo repatitur. Respondeo concedendo antecedens, quòd omnes partes agentis per modum vnius concurrant ad agendum; & ideo quòd agens per omnes suas partes, & gradus agat semper; sed negando consequentiam, quòd ita se habeant ad resistendum resistentia formali: & ratio differentiæ 76
est, quia diuersa est ratio agendi, à ratione resistentiæ formalis: nam omnes partes agentis, & omnes gradus formæ, eius æquè immediatè se habent ad actionem, & effectum producendum, & non ita, vt quædam partes, vel gradus agant mediis aliis; quia actio, & effectus æquè immediatè dependent ab omnibus, in quantum constituunt vnum agens completum, cui immediatè attribuitur actio, & à quo immediatè producitur effectus. Ad resistendum verò formaliter non se habent æquè immediatè

partes,vel gradus, quia non immediatè impediũt omnes actionem agentis contrarij, & introductionem formæ eius, sed ille tantùm, quem immediatè intendit expellere agens media introductione proprij,reliquæ verò partes,vel gradus non per se, nec actu impediunt actionem contrarij reagentis. Quod ex effectu probatur,quia nec proximè intendit eos tunc expellere agens, nec circa alias partes passi suam formam introducere, sed illum tantùm gradum, vel gradualem partem intensionis, aut circa hanc determinatam partem agere, non circa alias.

77 Sed contra hoc est argumentum, quia ex eo sequitur posse passum reagens destruere totam virtutem agentis, etiam si sit maior propria. Probatur consequentia,quia actiuitas passi semper erit maior resistentia formali agentis: ergo semper poterit aliquid intensionis formæ propriæ ei imprimere, & aliquid formæ eius expellere,& tandem eam omnino corrumpere,præsertim quia, quo maior intensio formæ propriæ imprimit ei passum per reactionem, eo magis debilitat, atque remittit formam eius,per quam resistit resistentia actiua,& ideo minor erit hæc resistentia eius,& faciliùs corrumpetur.Respõdetur tamen negando consequentiam, quia quo plus procedit actio,eo magis debilitatur virtus passi ad reagendum,& multo magis,quàm virtus resistiua agentis, non solùm actiua, sed formalis; cum longè maiorem intensionem suæ formæ imprimat ei agens, quàm ipsum imprimat illi per reactionem: & ideo potius, ac citiùs corrumpetur passum ab agente, quàm agens ab eodem passo reagente,vt per se est manifestum.

78 Ad primam verò experientiam de guttis aquæ cadentibus. Respondeo,non omnes excauare lapidem,sed priores disponere tantùm ad excauationem, aliquantulum molificando lapidem, postquam verò dispositus est,illa,quæ accedit,extrahit aliquam particulam; & quidem si de singulis guttis loquamur respectu illius paruæ mollificationis, quam efficit, absque dubio agit à proportione maioris inæqualitatis, quia maior est actiuitas eius, quàm resistentia passiua illius paruæ siccitatis,quam expellit introducendo aliquantulũ humiditatis,non enim resistit totus lapis cuilibet guttæ, immo neque omnibus, sed illa tantùm particula, super quam cadit,& hæc non secundum omnes gradus siccitatis, sed secundum particulam gradualem,quæ expellitur;respectu cuius maior est actiuitas guttæ, cum eam expellat,sed dicitur ei resistere,quia impedit,ne simul introducatur tota latitudo humiditatis,nec expellatur ipsa secundum totam latitudinem, quam habet, sed successiuè & cum mora temporis: vltima verò gutta extrahens particulam iam mollificatam,etiam agit à proportione maioris,quia maior est actiuitas,

seu vis

ſeu vis eius ad extrahendum, quam reſiſtentia eiuſdem particulæ, vt ſic iam diſpoſitæ. Quod probatur euidenter ab effectu: nam ſi extrahit illam, vincit reſiſtentiam eius, quod repugnaret, niſi maior foret actiuitas.

Secunda verò experientia de formica ſuper lapidem motu 79
ſæpius repetito deambulante, eodem ferè modo explicanda eſt: nam licet non extrahat priùs molificando, vel humectádo particulā lapidis, ſua tamen (licet parua) vi, ac pondere, quaſi paulatim concutit eam, & quaſi diuellere aliquantulum incipit ab alia, cui continuatur, & tandem omnino eam ſeparat ab illa, atque extrahit: & reſpectu effectus, quem ſemel efficit, ſuperat ſua actiuitate reſiſtentiam particulæ, etiam dum eam extrahit, quia vt ſic diſpoſita minùs reſiſtit, quàm agat formica; & hoc eſt in ſingulis actionibus agere à proportione maioris inæqualitatis, quia comparatur actiuitas eius, non cum tota firmitate adhæſionis, ſed cum illa tantùm parte, quæ tollitur, quaſi per debilitationem factam, (vt ita loquamur) & tandem multùm iam debilitata minùs reſiſtit vltimæ actioni, per quam extrahitur, quàm formica extrahens agat.

QVÆSTIO IV.

An ſit neceſſarium ad agendum, quòd actiuitas agentis excedat reſiſtentiam paſſi exceſſu determinato, vel indeterminatus ſufficiat?

SVppoſito dubio præcedente, neceſſarium eſſe actionem, 80
quòd actiuitas agentis excedat reſiſtentiam paſſi, meritò dubitatur à recentioribus, an ſufficiat qualiſcumque exceſſus, vel neceſſariò requiratur determinatus, ita vt licèt actiuitas agentis ſit maior reſiſtentia paſſi, non ſequatur actio, niſi certo quodam exceſſu eam excedat. Et prima opinio negat, determinatum requiri, ſed ſufficere ait quemcumque, quantumlibet minimum, & indeterminatum. Probatur primò, quia ſicut à proportione minoris inæqualitatis numquam ſequitur actio, ita à proportione maioris ſemper ſequitur; quia eo ipſo, quòd maior eſt actiuitas, quàm reſiſtentia, poteſt agens vincere paſſum, & ex conſequenti in ipſum agere; ſed quicumque exceſſus conſtituit proportionem maioris inæqualitatis: ergo ſufficit ad actionem, & determinatus non requiritur. Probatur minor; quia proportio maioris inæqualitatis dicitur, quando actiuitas maior eſt reſiſtentia; ſed quicumque exceſſus efficit eam maiorem, vt per ſe eſt manifeſtum: ergo quicumque exceſſus conſtituit proportionem maioris inæqualitatis. Secundò, quia actiuitas agentis non poteſt vincere æqualem reſiſtentiam paſſi; benè tamen quamlibet minorem: nam vbi tantū reſiſtit vnum;

quantum aliud agit, nulla ſequitur actio, & vbi plus agit, vnum quàm reſiſtat aliud, neceſſariò ſequitur, ſed quicumque exceſſus, etiam indeterminatus, ſufficit, vt agens dicatur plus agere, quàm reſiſtat paſſum : ergo quicumque exceſſus ſufficiet ad
81 actionem. Probatur tandem, quia ſi neceſſarius ſit determinatus exceſſus, ſequitur, lapidem ſurſum proiectum, etiã per ſpatium vacuum, neceſſariò debere per tempus quieſcere in puncto reflexionis, & non tantùm per inſtans, quod videtur apertè falſum, & à pluribus negatur; quia in eo inſtanti, in quo verum eſt dicere, impulſum non excedere grauitatem lapidis, ſed eſſe illi æqualem, verum eſt etiam, non moueri lapidem, ſed nec moueri poteſt tempore immediatè ſequenti : ergo debet per tempus quieſcere. Minorem probo, quia tempus, quod proximè ſequitur, indeterminatum eſt, cum non detur primum, ſed quocumque dato aliud ſit prius : ergo tempore illo indeterminato, non poteſt impulſus decreſcere determinato decremento, ſed indeterminato tantùm : ſi ergo exceſſus indeterminatus non ſufficit ad motum, non mouebitur lapis tempore proximè ſequente, ſed quieſcet quiete temporanea.

82 Noſtra tamen ſententia oppoſita eſt, quod non ſufficiat exceſſus quicumque, ſed determinatus requiratur neceſſariò ad agendum. Quam hac diſtinctione imprimis explico. Determinatio exceſſus dupliciter intelligi poteſt. Primò, ita vt ad agendum ſit neceſſarium, quod actiuitas agentis excedat reſiſtentiam paſſi vno gradu, vel dimidio, aut tertia parte, ſeu alio ſimili. Et in hoc ſenſu non debet eſſe determinatus exceſſus, quia tam minimus poſſet eſſe, vt non ſufficeret, quod ſtatim oſtendam; & tam magnus poterit determinari, quod non ſit neceſſarius, ſed minor ſufficiat : ergo non quilibet determinatus ſufficiet, nec etiam quilibet determinatus erit neceſſarius. Secundo modo poteſt intelligi, exceſſum determinatum requiri ad agendum, ſicut dicimus quantitatem determinatam requiri ad introductionem formæ in genere naturali ſubſtantiarum, nempè termino intrinſeco, ita vt tantus exceſſus ſit neceſſarius ad agendum, vt minor quicunque nõ ſufficiat, vel extrinſeco, ita vt tantus nõ ſufficiat, ſed bene maior quicumque. Et in hoc ſenſu intelligimus neceſſariò requiri ad agendum determinatũ exceſſum virtutis actiuę ſupra reſiſtentiam paſſiuam, aut formalem.

83 Probatur autem noſtra ſententia ſic explicata teſtimonio D. Tho. 1. 2. q. 5. art. 6. ad 2. vbi ſic ait : *Neque etiam omnia quæ ſunt: illuminata, aut calefacta : poſſunt alia calefacere, & illuminare ſic enim illuminatio, & calefactio eſſent vſque ad infinitum, &c.* Ex quibus hoc argumentum colligo. Demus ignem tantæ magnitudinis agere, de quo certum eſt, determinatam habere ſphæram

ſuæ

suæ actiuitatis, vltra quam non potest actionem extendere; & hæc sphæra sit decem vlnarum, extra quam immediatè sit positum aliquod corpus capax caloris, sed vel nullum habens, vel longè minorem, quàm sit calor corporis terminantis sphæram ignis,& tunc sic procedo. Vltimum corpus intra hanc sphæram contentum calefit ab igne, vt per se est manifestum: aut ergo potest calefacere aliud sibi contiguum extra sphæram positum, vel non: si posse dixeris, sequitur, quod corpus calefactum ab eo possit calefacere aliud sibi contiguum; & ita procedere poterit calefactio in infinitum, nec erit iam sphæra ignis determinata, vt supponimus: si verò dicas non posse, sequitur, non sufficere quemlibet excessum ad agendum. Probatur cõsequentia, quia vltimum corpus calefactum per suum calorem; excedit aliud sibi proximum nullum habens calorem, vel longè minorem,& tamen cum isto excessu non potest in illud agere, cuius nulla potest assignari ratio, nisi quia non pertingit mensuram excessus requisiti ad agendum: ergo sequitur, determinatum esse necessarium ad agendum.

Probatur etiam ratione à priori, quia maxima perfectio est, 84
posse communicare aliis proprium esse, si non indiuiduale (nam hoc est summa) saltem specificum, quod est posse ea sibi assimilare, vel sibi similia facere: ergo maior perfectio requiritur ad producendum sibi simile, quam solum ad essendum, sed vnum contrarium agit in aliud, vt illud efficiat sibi simile: ergo maior virtus requiritur ad agendum, quàm ad essendum. Et maior quidem determinata, probatur, quia tam exigua potest esse virtus, vt non sit sufficiens ad operandum circa aliud, sed agens non agit, nisi ratione excessus actiuitatis supra resistentiã passi: ergo requiritur determinatus excessus ad agendum. Vim huius argum. explico exemplo corporum viuentium, de quibus euidens est, quòd non eo ipso quod sint, possunt agere ad generandum sibi simile, sed necesse est, virtutem eorum crescere vsque ad determinatum gradum; ergo eodem modo nec reliqua corpora actiua,& passiua possũt agere ad assimilandũ sibi passum, nisi virtus actiua eorum aliquem gradum pertingat, vt constat experientia in vltimo corpore existente intra sphæram actiuitatis ignis, quòd licet calefiat ab igne, non potest alterum sibi contiguum calefacere propter exiguam virtutem,& tam parua potest esse scintilla ignis, vt nõ possit aliquid agere, vel aliquid caloris imprimere in aliud corpus: necessarius ergo est aliquis excessus determinatus virtutis actiuæ supra resistentiam passi, vt circa illud agere possit.

Probatur tandem à posteriori in ascensu ac descensu lapidis 85
sursum proiecti, hoc modo in vltimo instanti temporis, quo

mouetur sursum, producit impulsus contra conatum grauitatis præsentiam quandam adæquatam lapidi, & superiorem quacumque alia priùs producta, per quam vltimò terminatur motus sursum, & in qua definit: ergo necesse est, quòd in eo instāti actiuitas impulsus excedat resistentiam grauitatis excessū determinato intrinseco, cum sit minimus excessus, cum quo agere potest, & cum minori quocumque non possit. Vlteriùs, impulsus sic excedens grauitatem diminuitur successiuè tempore sequenti: ergo non potest sic diminui, vt fiat minor grauitate, quin priùs fiat æqualis; sed non potest fieri æqualis tempore immediatè sequenti, quia æqualitas cōsistit in indiuisibili; ad quod in casu isto non peruenitur, nisi in instanti: ergo necesse est impulsum esse æqualē in aliquo instanti tēporis sequentis; in quo verū erit dicere, nunc est æqualis, & immediatè nō erat æqualis, sed maior; & inter instans, in quo est æqualis, & instans, in quo produxit vltimam præsentiam terminantem motum, datur tempus: ergo in toto hoc tempore medio fuit maior excessu indeterminato, & tamen non poterat mouere lapidem sursum; cum motus sursum supponatur vltimò terminato per illam indiuisibilem præsentiam ab eodem impulsu productam. Excessus igitur indeterminatus non sufficit ad agendum. Et licet daremus fieri æqualem in tempore immediato; idem sequitur inconueniens, quia cum tempus immediatum sit diuisibile, sequitur, quòd etiam si in parte eius fiat æqualis, in prima medietate eiusdem partis non sit æqualis; sed maior, & tamen non sufficiebat ad mouendum, vt ex suppositis est manifestum: ergo non quicumque excessus sufficit ad agendum, sed determinatus aliquo modo requiritur.

86 Ad primum argumentum oppositæ opinionis distinguendum est antecedens ex ea parte, qua asserit, à proportione maioris inæqualitatis semper dari actionem; nam si proportio maioris sit per excessum determinatum actiuitatis supra resistentiam passi, verum est; si verò per indeterminatum, falsum: quia sicut non quælibet virtus agentis quantumlibet parua sufficit ad agendum, sed tanta requiritur, ita vt si sit minor, non sit sufficiens, vel cum tanta non potest agere, bene tamen cum maiori. Ita requiritur determinatus excessus actiuitatis vnius supra resistentiam alterius, quia ratione illius actiuitatis, per quam non excedit agens resistentiam passi, non dicitur agere, licet per totam simul actiuitatem operetur.

Ad secundum concessa maiori, neganda est minor, quod quicumque excessus sufficiat, vt dicatur agens plus agere, quàm resistat passum; nam cum excessus indeterminatus non sufficiat ad agendum (vt probauimus) non dicetur propter

illum

illum agens plus agere, quàm resistat passum: immo neque ratione illius aliquo modo agere, quousque fuerit determinatus, hoc est tantus, vt habeat sufficientem vim ad agendum, quam non habet si sit minor. Ad vltimum concedendum est euidenter sequi ex nostra sententia, quod motus sursum, & deorsum lapidis factus per vacuum necessariò interrumpi debeat per tempus in puncto reflexionis; ex quo nullum sequitur inconueniens; immò est expressa sententia Arist. 8. lib. Phys. vt ibidem ostendimus. Cuius ratio non minus probat de eodem motu facto per plenum, quàm per vacuum.

An excessus actiuitatis supra resistentiam requisitus ad agendum debeat esse determinatus termino intrinseco, vel solùm extrinseco?

SVpposito, quod excessus requisitus ad agendum debet esse 87
determinatus, quærimus, an debeat esse determinatus per intrinsecum terminum, quem vocant minimum, quod sic, ita vt tantus requiratur, & quicumque minor non sufficiat; vel sufficiat determinari termino extrinseco (quem vocant maximum, quod non) ita vt tantus non sufficiat, sed benè maior quicumque: hoc est enim talem excessum esse maximum, cum quo non potest dari actio: sed cum maiori quocumque dari possit. Et videtur quod terminari debeat minimo (quod sic) quod probo in eodem exemplo motus sursum, & deorsum hoc modo. Dum lapis mouetur sursum per impulsum proiicientis, necessarium est talem motum terminari per vltimam præsentiam, vel vltimum vbi indiuisibile, sicut quilibet alius motus rectus: ergo verum erit in instanti, in quo lapis peruenit ad punctum reflexionis, impulsum excedere resistentiam grauitatis. Probatur consequentia, quia si non excederet, non posset agere; sed agit tunc, cum producat præsentiam indiuisibilem, & adæquatam vltimò terminantem motum sursum; ergo excedit resistentiam grauitatis, & excessu quidem determinato per minimum intrinsecum, quia verum est dicere tunc agere, & immediatè post agere non posse: cum non posit mouere, sed finitus sit iam motus sursum: ergo excessus cum quo agit in vltimo illo instanti producendo vltimam præsentiam est minimus, cum quo agere potest, ita vt cum minori, quem habebit immediatè post, non possit agere, vt suprà probauimus. Vnde sequitur excessum requisitum ad agendum esse determinatum termino intrinseco.

Huic dubio respondeo hac distinctione, nam agere duobus modis sumitur. Primò vniuersaliter pro actione quacumque abstrahente à successiua, & instantanea, vel ab ea, quæ est motus, vel indiuisibile eiusdem motus, quod vocari solet mutatum esse.

tum esse. Secundò sumitur magis in particulari prò eo, quod est mouere motu succesiuo, qui propriè dicitur motus. Et si agere sumatur hoc secundo modo, postulat necessariò excessum determinatum extrinsecè per maximum, quod non; ita vt cum excessu determinato per minimum, quod sic, non possit agens mouere, aut producere motum, vel mutationem termini diuisibilis. Si verò accipiatur primo modo, requirit excessum determinatum minimo quod sic. Probatur primum in agentibus contrariis, quæ operantur succesiuè; nam si excessus ad mouendum requisitus debet esse determinatus per minimum quod sic; demus minimum excessum, quo agens potest mouere esse vnum gradum, ita vt cum minori excessu mouere non posit; & tunc sic arguo. Minor excessus, quàm gradus sufficit ad agendum: ergo non habet terminum intrinsecum talis excessus requisitus. Probatur antecedens; quia omne agens habens contrarium, mouet succesiuè: ergo verum est dicere, quod excedens excessu vnius gradus, nunc non mouet, & immediatè post mouebit; sed immediatè post excessus erit minor: ergo vel non poterit omnino agere, vel necesse est agere cum minori excessu, & vtrumque probat falsum esse, quòd requiratur determinatus excessus per minimum, quod sic; nam si immediatè post non mouet: ergo non sufficit talis excessus ad mouendum, & si mouet, cum minori mouebit, quia immediatè post producetur aliquid formæ in passo: ergo minor erit excessus. Probatur secundò in agentibus carentibus contrario, & ideo introducentibus formam indiuisibilem in instanti, vt in luminoso, nam si cum excessu vnius gradus agit, & non cum minori, sequitur etiam, vel cum tali excessu determinato non agere, vel sine illo agere. Probatur consequentia; nam si luminosum excedit vno gradu, vel in eodem instanti producit totum excessum, & hoc repugnat propter defectum approximationis, vel producit partem determinatam, ita vt minorem non posit producere; quod probatur falsum, quia ex eo sequitur qualitates habere minimum intrinsecum in sua productione, quod ostendimus esse falsum 1. lib. Physic. Probatur secundum membrum, quod ad productionem indiuisibilis requiratur determinatus excessus per minimum, quod sic, quia effectus, qui producitur, est indiuisibilis, & determinatus intrinsecè, vt patet: ergo requirit excessum eodem modo determinatum ex parte agentis. Probatur secundò in motu sursum, quia in vltimo instanti eum terminate producit impulsus vltimam, & adæquatam præsentiam, vltimò terminantem motum, & cum minori excessu non potest aliam producere, immo neque vllo modo operari:

ergo

ergo ad talem mutationem instantaneam efficiendam determinatus excessus per minimũ intrinsecum requiritur. Et argumentum in contrarium propositum hoc tantùm probat, & ideo non indiget solutione.

QVÆSTIO V.

An simile possit agere in omnino simile.

HAnc quæstionem tetigit Aristoteles cap. 7. huius libri, 88
iam à nobis explicatam: vt autem intelligatur, duo isti termini declarandi sunt, nempe simile, & omnino simile. Similia vocantũr ea, quæ participant eandem naturam specificam, præsertim sub genere qualitatis, in quo solùm reperitur propria similitudo, vt docet Aristoteles in eo prædicamento, vt duo alba dicuntur propriè similia; sed si participent eamdem qualitatem, & non secundum eundem gradum vt si vnum sit album vt duo, aliud vt sex, non dicentur omnino similia, & propterea additur in titulo quæstionis, omnino simile: sunt ergo omnino similia, ea quæ non solum conueniunt in eadem natura specifica qualitatis, sed in eodem gradu intensionis, & talia sunt duo alba, vel duo calida vt quatuor. Hoc supposito quęrimus, an habens eandem qualitatem specificam cum alio, & in eodem gradu posſit agere in illud intendendo qualitatem eius, vt calidum vt quatuor, in aliud calidũ vt quatuor intendendo calorem eius, & ideo producendo effectum se ipso intensiorem. Certum est autem sermonem esse de agente vniuoco, nam agens æquiuocum non producit sibi simile formaliter, vt per se est manifestum.

Prima opinio affirmat simile posse agere in aliud eiusdem 89
qualitatis, & gradus: non semper, sed in casu aliquo, nempe si plus materię habeat ratione dẽsitatis, vel ratione maioris quantitatis; vt si duo corpora sint calida vt quatuor, vnum tamen sit multò maius altero; vel si duo corpora æquè calida inter se coniungantur, poterunt agere in corpus aliud æquè calidum sed minùs vtroque intendeno calorem eius, quod est simile agere in aliud omnino simile, producendo effectum seipso intensiorẽ. Ita Sotus 1. lib. Phys. q. 4. concl. vltima, Nimphus 1. lib. de generat. comm. 1 9 5. qu. 2. Marsil. ibidem q. 1 8. & Toletus. q. 3. Probant ratione, & experientia: ratione quidem desumpta ex natura densitatis, quæ talis est; (vt cap. 5. ostendimus) vt partes eiusdem corporis magis, ac fortius vniat inter sese, sed virtus vnita fortior est seipsa dispersa: ergo calor eiusdem intensionis in materia densa existens fortior est ad agendum quàm si esset in alio corpore densitate carẽte: potest ergo producere effectum maioris intensionis, & ideo intendere calidum eiusdem intensionis

sionis producendo effectum se ipso intensiorem,& quod densitas facit in casu isto, efficiet maior quantitas corporis, vel coniunctio duorum : ad agendum in tertium vtróque minus.

90 Secundò,probatur multis experientiis,sed his præcipuè, quæ videntur notiores.Prima est de ferro cãdenti agente in stupam, & conuertente eam in ignẽ, sed non potest conuerti in ignem, nisi habeat summum calorem:ergo producit calor existens in ferro minoris longè intensionis calorem summum;meliùs ergo poterit intendere calorem alterius calidi sibi omnino similis minoris densitatis, ratione cuius produxit in stupa maiorem intensionem caloris ea, quam habet in se.Secunda experientia est de lumine, nam radij Solares per speculum transeuntes solent generare ignem in corpus extra speculum positum : ergo producunt effectum perfectiorem se,& ideo poterunt intendere calorem alterius omnino similis. Tertia, de pondere, quod maius est in corpore denso, quam in raro,vt in plumbo vel auro;& ideo perfectiorem longè effectum impulsionis producere poterit : ergo eadem erit ratio de qualitatibus actiuis se expellentibus ab eodem subiecto,ex quibus illa poterit producere effectum maioris intensionis,quæ fuerit in densiori,vel maiori corpore, licet æqualis sint intensionis in se. Et tandem plures homines simul cõcurrentes plus põderis portare possunt,quàm portarent,si quilibet eorum per se separatus ab altero operaretur : ergo eodem modo plures partes corporis,quò magis vnitæ sunt,perfectiorem producent effectum:sed ita se habent in corpore magnæ densitatis : ergo producere poterunt effectum maioris intensionis,ea, quam idemmet corpus habet in se, & consequenter intendere eandem qualitatem, & in eodem gradu existentemin corpore simili.

Secunda opinio negat simile posse agere in omnino simile per eamdem formam, in qua assimilantur, etiam si maioris sit densitatis, vel magnitudinis, vt calidum vt quatuor quantumlibet densum, vel magnum agere posse in calidum vt quatuor minoris magnitudinis, vel densitatis.Ita Auicẽna.7.Metha.cap. 3.Gregor in 1.distin.17.q.4.art.1. Venetus in summa de gener. cap.3.Alber.Saxoniæ 1.lib.de generat.q.19.Astudillo q. 21. Victoria in relectione de augmento charitatis. Vallesius controu. 14. ad tyrones ad finem, & omnes ferè recentiores. Et videtur mihi certa in doctrina Aristotelis, & longe probabilior. Et quod certa sit in doctrina Aristotelis probatur ex cap. 7. huius lib. textu 50. vbi docet expressè agens & passum dissimilia esse debere, atque contraria, his verbis : *Sed quoniam non quodcumque natum est pati, & facere, sed quacumque aut contraria sunt, aut contrarietatem habent, necesse est vt patiens, & faciens genere*

quidem

quidem simile esse, & idem: specie autem dissimile, & contrarium. Et paucis interpositis reddit rationem huius dissimilitudinis sic loquens: *Huius autem causa est, quòd contraria in eodem genere sunt omnia: faciunt autem, & patiuntur contraria ab inuicem quapropter necesse est aliquo quidem modo eadem esse & faciens, & patiens: aliquo autem modo altera, & dissimilia ab inuicem, &c.* Sed ea, quæ sunt eiusdem speciei, & in eodem gradu participant eādem qualitaté, nec dissimilia sunt, nec contraria; sed omnino similia: quamuis vnum sit maius altero, vel maiorem densitatem habeat: ergo repugnat cum verbis Aristotelis, quod possit vnum agere in aliud per eamdem formam, vel ab eo pati. Et si dicas dissimilia esse ratione magnitudinis, vel maioris densitatis; probatur esse falsum, quia maior magnitudo, vel maior densitas non facit dissimilitudinem, sed inæqualitatem: cùm multitudo partium, ratione cuius corpus magis densum posset fortiùs agere, ad quantitatem potius, quàm ad qualitatem pertineat.

Probatur etiam ratione primò, quia repugnat causam efficientem producere effectum, quem non continet in se formaliter, vel eminēter: alioqui daret, quod nullo modo habet, quod est impossibile: sed omnino simile, quantumlibet magnum, vel densum non continet formaliter, aut eminenter gradum intensioris formæ: ergo nec posset illud producere in aliud omnino simile. Exempli gratia, calidum vt quatuor maioris magnitudinis, vel densitatis non continet vllo modo gradum vt quinque: ergo non potest illud producere intendendo aliud calidum, vt quatuor minoris magnitudinis, vel densitatis. Probatur minor, quia solum habet calorem intensum vt quatuor: ergo non continet formaliter quintum gradum intensionis; sed neque eminenter, quia effectus non potest contineri eminenter in causa eiusdem rationis, & speciei, sed diuersi gradus caloris sunt eiusdem rationis, & speciei: ergo repugnat vnum contineri alterum eminenter, alioqui non esset causa vniuoca eius, sed æquiuoca, cum sit diuersæ rationis ab effectu. Et si dicas quintum gradum intensionis esse eiusdem speciei, sed diuersæ rationis, & perfectionis secundum rationem indiuidualem. Ex hoc probatur euidentiùs non contineri eminenter sub gradu intensionis, vt quatuor, quia res inferioris ordinis, & perfectionis non potest continere eminenter rem superiorem: sed quintus gradus per te est perfectior indiuidualiter calore vt quatuor: ergo non potest sub eo contineri eminenter. Et si rursus dixeris quatuor gradus caloris in subiecto densiori, vel maioris magnitudinis perfectiores esse quinto gradu indiuidualiter, non ratione intensionis; sed propter maiorem

multitu

multitudinem partium;& ideo continere illum eminenter præcipuè in ordine ad illum producendum,probo hoc esse falsum; quia causa efficiens debet continere effectum formaliter, vel eminenter secundum rationem formalem efficientis causę,hoc est ratione suæ formæ, per quam agit; sed multitudo partium nec est forma agêris,nec formalis ratio agendi,sed solùm conditio,vel dispositio aliqua: ergo impossibile est, quod eius ratione contineatur quintus gradus sub calore vt quatuor,& cōsequenter repugnat ab eo produci in aliud calidum,vt quatuor minoris magnitudinis, vel densitatis.

Secundò probatur ex fine agentis, nam cessante fine, cessat actio agentis;sed respectu alterius omnino similis non potest dari finis agendi: ergo nec poterit dari actio.Probatur minor, quia finis, quem intendit agens sua actione est assimilare sibi passum: sed nihil restat in quo assimiletur per talem formam res omnino similis in ea, vt per se est manifestum: ergo repugnat etiam circa illam agere. Et si dicas non esse similem in magnitudine,vel densitate, aut partium multitudine; & ideo ex hac parte adhuc permanere finem actionis. Hoc est aperte falsum, quia agens non intendit assimilare sibi passum secundum conditionem, vel dispositionem ad agendum concurrentem:sed secundum formam,per quam agit: vt calidum secundum formam caloris intendit assimilare sibi passum circa quod agit,non secundum magnitudinem, vel densitatem, quæ non pertinent per se ad alterationem tamquam rationes agendi, sed solùm sunt conditiones,vt quantitas:vel dispositiones materiales,vt maior densitas:ergo cessante assimilatione in calore, cessat penitus finis calefaciendi,& cōsequenter calefactio ipsa.

DVBIVM AGITANDVM PRO solutione argumentorum.

An maior magnitudo, vel maior densitas corporis iuuet ad agendum,& quo modo?

AVthores primæ opinionis contendunt maiorem magnitudinem agentis, aut maiorem densitatem eius iuuare ad agendum,non tamquam rationem formalem agendi quia certum est,nec extensionem, aut multitudinem partiū, nec densitatem corporis esse virtutem actiuā,& ideo nec formam, per quam operatur agens; vt maior densitas ferri, vel maior magnitudo eius non est ei ratio formalis agendi, sed calor, ita tamen iuuare, vt ratio formalis agendi in multitudine partium eiusdem corporis existens,vel in densiori materia fortior sit,& maioris virtutis ad agendum,quàm sit intensio eius, quia magis

gis vnita; & ideo posse producere effectum se intensiorem, & intendere formam passi æqualem se in gradibus intensionis. Quod probant duobus illis argumentis, pro quorum solutione propositum est hoc dubium:

Nos verò iuxta communem opinionem, quam sequimur duo dicimus: primum, maiorem magnitudinem agentis, vel maiorem densitatem eius, nec esse rationem formalem, vel virtutem agendi: nec ex parte eius sic iuuare ad agendum, vt possit eius ratione agens producere in passo effectum se intensiorem. Probatur primum, quia agens intendit assimilare sibi passum secundum formam, per quam agit in ipsum, vt calidum intendit assimilare sibi passum in calore, qui est sibi ratio formalis agendi: ergo magnitudo corporis, vel densitas eius non potest esse ratio agendi. Probatur consequentia, quia in his nō intendit per se assimilationem, sed in calore, tantùm, vel alia qualitate, per quam agit. Probatur secundum, quia magnitudo corporis, vel densitas eius nullam continent virtutem actiuam: ergo non possunt tribuere eam formæ, quæ est ratio agendi ad producendam maiorem intensionem in passo, quam ipsa habeat in se; & consequenter nec ad agendū in aliud omnino simile. Probatur secundò, quod nullo ex prædictis modis iuuare possint formam agentis ad producendam maiorem intensionem, quàm in se habeat, quia sequeretur agens, & passum mutuò se posse intendere vsque ad summum gradum, quod est absurdum. Probatur consequentia, quia si magnitudo agentis, vel densitas eius sit forma agendi, vel iuuet formam agendi ad agendum in passum omnino simile, demus calidum vt quatuor maioris magnitudinis, vel densitatis intendere posse aliud calidum vt quatuor, vsque ad quintum gradum: & tunc passum factum calidum vt quinque poterit agere in idemmet agens calidum maioris magnitudinis, vel densitatis, quia cum illud excedat in gradu integro intensionis, euidens est posse in illud agere, & calorem eius intendere, nec minùs est euidens maiorem magnitudinem, vel densitatem non impedire talem actionem. Et hoc rursùs per calorem iam intensum poterit ratione maioris densitatis, vel magnitudinis agere in aliud intendendo calorem eius, & sic se possunt vicissim intendere vsque ad calorem vt octo.

Secundò dicimus multitudinem partium, aut maiorem densitatem, vel maiorem magnitudinem corporis posse iuuare formam agentis ad producendum suum effectum ad maiorem distantiam, & maiori velocitate; atque etiam ad producendum secundum maiorem intensionem, quàm produceret sine illis, sed nullo modo ad producendum effectum intensiorem se. Et hoc vltimum probatum est iam in confirmationem communis sen-

tentiæ. Sed probo alia hoc argumento : maior magnitudo, seu maior densitas agentis,aut maior multitudo materiæ, licet non sint rationes formales agendi , sunt tamen conditiones , & dispositiones ad agendum , per quas eadem virtus agendi meliùs disponitur in ordine ad actionem , & effectum producendum, quia virtus vnita per densitatem fortior est seipsa dispersa (vt aiunt)& in pluribus partibus existens , vel in maiori magnitudine corporis seruata eadem intensione, atque eadem densitate fortior fit : ergo maior est ei tribuenda sphæra actiuitatis , per quam possit extēdere suum effectum,& intra eamdem sphæram intensior effectus,quam tribueretur , si his conditionibus careret , vel haberet oppositas.

Probatur secundò euidenti experientia, quia æqualis intensio caloris in ferro, aut corpore alio densiori citiùs , atque intensiùs calefacit manum,quàm in aëre, vel corpore alio minùs denso,& aqua citiùs,atque intensiùs humectat manum, quàm aër , quamuis intensiorem habeat iste humiditatē. Ignis etiam magnus ad maiorem distantiam calefacit,quàm paruus , & intra sphæram minoris intentiorem calorem producit,quàm minor ipse. Et tādem videmus duo luminosa æqualis intensionis maiorem partem medij illuminare , quàm illuminaret quodlibet per se,& in eadem parte medij ab vtroque illuminata intensius lumen produci , quā si ab vno solo illuminaretur. Quod ex duobus probatur euidenter : ex primo quidem,quia experimur in eadem parte medij ab vtroque illuminata scripturam aliquam legi posse , quæ non posset legi,si ab vno tantùm illuminaretur. Ex secūdo verò,quia si corpus opacum ponatur medium inter vtrumque luminosum,duplex efficietur vmbra,vna versus vnum, & altera versus alterum. Ex quo efficaciter colligitur , quod præter lumen à quolibet productum in parte proximiori , aliquid etiam luminis producitur ab altero in eadem; quod sic probo. Vmbra causatur ex impedimēto corporis opaci , ratione cuius minus lumen producitur in parte impedita, quàm in aliis non impeditis : sed pars illa aëris,in qua fit vmbra , non est impedita ab effectu proximioris luminosi , vt per se est manifestum:ergo impeditur ab effectu alterius ; sed non impeditur totaliter, alioqui nulla causaretur vmbra, sed causatur,quia ex parte solū impeditur:ergo habet ex parte effectum, quod est aliquid luminis producere, præter illud, quod producit luminosum magis proximum. Et ex hoc euidenter sequitur intensius lumen produci ab vtroque agente circa eamdem partem medij,quàm produceretur à quolibet per se,propter maiorem magnitudinem,maiorémque multitudinem partiū vtriusque,sed in nullo casu horum producitur forma , vel effectus in maiori

maiori intensione ea, quam habet in causa totali, vel partiali: nam calor productus ab igne maioris magnitudinis non excedit intensionem, quam habet calor in qualibet eius parte, nec totum lumen productum in medio ab vtroque luminoso excedit intensionem, quam habet idem lumen in singulis per se sumptis

Ex quibus colligitur agens minoris intensionis ratione maioris densitatis, vel magnitudinis producere posse intensiorem effectum, quàm aliud, maioris quidem intensionis, sed minoris densitatis, vel magnitudinis; nunquam tamen posse producere effectum intensiorem se.

His suppositis restat respondere argumentis primæ opinionis: Et ad primum eorum concedendum est primum enthymema, quòd virtus in densiori corpore existens magis est vnita, & ideo fortior seipsa dispersa, hoc est fortior, quàm si esset in corpore minùs denso, & ideo intensiorē effectum posse producere, quàm posset cum minori densitate, quia ratione densitatis meliùs est disposita ad agendum, quàm esset sine illa: sed neganda est alia cōsequentia, quòd posit producere effectum intensiorem se, quia talem intensionem maiorem nullo modo continet forma, quæ est ratio agendi, nec secundum se, cum tantùm sit intensa vt quatuor, nec ratione densitatis, quæ nullam potest virtutem agendi ei conferre; sed meliùs tantùm disponere subiectum, vt citiùs, vel ad maiorem distantiam, vel cum maiori intensione non excedente propriam producat proprium effectum.

In secundo argumento afferebantur plures experientiæ ad probandum agentia ratione densitatis, vel magnitudinis, aut multitudinis partium posse producere effectum maioris intensionis, aut perfectionis ea, quam habet forma, per quam operantur; & omnes experientiæ præter primam pertinent ad causas æquiuocas, de quibus non procedit quæstio, vt in principio adnotauimus; nihilominus vno verbo eis respondebitur statim. Ad primam igitur de productione ignis in stupa à ferro candenti, duobus modis respondeo; primò concedendo, quòd in ferro illo non sit forma ignis neque summus calor, sed infra octauum gradum; concedendo etiam, quòd in stupa producat ignem, sed negando quod producat calorem vt octo, se producit minùs intensum, quam in se habet, & ille sufficit ad introducendam formam ignis in tali materia habente cæteras dispositiones siccitatis, raritatis, & leuitatis requisitas, quibus quia caret ferrum, non sufficit in eo calor maioris intensionis, quem habet ad introductionē eiusdem formæ ignis, sed cum propria conseruatur. Quod exemplo aëris probari po-

test, qui in media regione infrigidat nubes, quibus propterea frigidior est, nec tamen conuertitur in aquam, sicut conuertuntur nubes, quia deficiũt ei cæteræ dispositiones aquæ connaturales, quas nubes habent, vt densitas, grauitas, & aliæ huiusmodi. Itaque nec necessarius est summus calor ad introductionem formæ ignis in materia sic disposita, immò nec tam intensus; quàm ille, qui est in ferro, sed nec iste sufficit, vt in ferro introducatur forma ignis. Vnde non sequitur, ferrum candens producit ignem in stupa, ergo intensiorem calorem eo, quem in se habet. Secundò respondeo, quòd in ferro est forma ignis secundum probabilem sententiam multorum, quam tenent Scaliger exercitatione 10. contra Cardanum numer. 1. Alexander Aphrodiseus opusc. de mixtione, quod colligunt ex fulgore eius, quia, vt asseruit Plato in Thimæo, nihil potest fulgere, sine igne. Nec difficile est id intelligere, quia cũ sit adeò vehemens calor ferri, facile creditu est, quòd aërem in poris existentem, & valde dispositum pro forma ignis in ignem conuertat; ab hoc igitur igne in poris, ferri existente producitur ignis alter in stupa, & non à solo calore ferri.

Ad alias verò experientias de causis æquiuocis vno verbo respondeo, admittendo illas, sed negando quod in aliqua earum producatur effectus maioris perfectionis, quàm causa, immò cum æquiuoca sit hæc, & ideo alterius speciei, & ordinis, quàm effectus à se productus, impossibile est hunc attingere per se perfectionem causæ, sed semper manet inferior; & ita censendum est de effectu causæ vniuocæ, qui nunquam poterit intensionem formæ agentis superare, quantumcumque crescat ratione densitatis, aut cuiusuis maioris magnitudinis agentis, aut multitudinis partium.

QVÆSTIO VI.

An agens possit producere effectum sibi omnino æqualem, aut similem in perfectione, vel gradu intensionis?

91 VT intelligatur quæstio, notare oportet, non procedere de effectu simili, vel æquali secundum perfectionem essentialem, nam certum est, quodlibet agens vniuocum producere per generationem substantialem effectum sibi æqualem in perfectione essentiali, vt homo hominem; & leo leonem; sed solùm procedit de effectu simili, vel æquali in modo, ac perfectione accidentali, hoc est in gradu intensionis; & ideo nec procedit de agente æquiuoco, quòd cum habeat formam specie diuersam, non potest assimilare sibi passum similitudine formali; nec etiã in formali intensione, vt per se patet; sed de solo agente vniuoco produ-

tó producente formam eiusdem speciei,& eodem modo capacem intensionis,ac est capax forma,per quam ipsummet operatur. Quærimus ergo an calidum vt quatuor possit producere in passo, vt in ligno, aut ferro calorem eiusdem intensionis; ita vt totam virtutem intensionis,quam habet, possit refundere in passum;& facere illud æquè calidum,& omnino sibi simile, vel solùm possit producere inferiores gradus caloris.

Et prima opinio asserit posse calidum intensionis, vt quatuor producere quatuor alios gradus caloris in passo; & etiam luminosum posse producere lumen eiusdem intensionis, quam habet in se. Ita authores illi,quos quæstione præcedente citauimus pro sententia; quæ asserit simile posse agere in omnino simile intendendo qualitatem eius; nam consequenter dicere tenentur posse producere totam intensionem, quam in se habet; quia si calidum vt quatuor potest intendere calorem vt quatuor existentem in ligno, vel aëre, demus illum intendere vsque ad quintum gradum; ex quo sequitur, quòd possit producere quinque gradus caloris in alio subiecto nullũ calorem habente, vt in aqua, vel terra. Probatur autem hæc sententia 92
ratione, & experientia. Ratione quidem, quia calor existens in aliquo subiecto secundum omnes gradus intensionis, quos in se habet, est qualitas actiua: ergo secundum omnes gradus est productiua alterius sibi similis; quare in subiecto capaci poterit producere omnes gradus intensionis, quos in se habet quod est posse producere aliud sibi omnino simile. Probatur etiam experientia: nam euidens est vnum ignem posse producere alterum:ergo potest producere calorem vt octo. Probatur consequentia, quia calor vt octo est dispositio ad formã ignis quare non potest negari,quod possit agens producere effectum tantæ intensionis, quantam habet forma, per quam agit. Immo nec negari potest,quod actu producat,quia non producitur ignis sine calore vt octo. Et ex hac experientia deduci potest hoc argumentum. Si calidum vt octo, quale est ignis, non posset producere calorem vt octo,sed minorem; sequitur octauum gradum caloris nõ esse qualitatẽ actiuam;quod est falsum; cum omnes gradus sint eiusdem rationis: sed probatur consequẽtia; quia nunquã potest illum gradum imprimere subiecto: ergo nec per illum potest agere, quod est non esse actiuum.

Secunda opinio est quorundam recentiorum asserentium, 93
quòd licet non possit corpus habens formã tantæ intensionis, producere aliam eiusdem intensionis in alio corpore,nisi fortè cum eo esset penetratum: in superficie tamen eius, per quam cum eo se penetrat superficies propria,producere potest totam intensionem, quam in se habet; quod hoc exemplo potest de-

clarari. Demus calidum vt quatuor approximatum ligno, vel alteri corpori non habenti calorem, tunc asserunt, ratione distantiæ inter agens, & partes profunditatis passi non posse in eas producere totam intensionem, quam habet, sed minorem; sed in superficie eius, per quam se rangunt posse producere indiuisibile intensionis vt quatuor:quod probat hoc argumento. Si calidū vt quatuor se penetraret cum passo;nihil obstaret, quin posset producere in eo calorem eiusdem intensionis,quia sola distantia impedit modo productionem totius intensionis; sed per vltimam superficiem se penetrat cum vltima superficie passi:ergo poterit circa illam producere indiuisibile intensionis vt quatuor. Probatur minor, quòd se penetret, quia duo corpora se penetrare, non est aliud, quàm vtrumque correspondere eidem spatio;sed duæ illæ superficies agentis,& passi correspondent eidem superficiei indiuisibili spatij, vt per se est manifestum. Et probatur in baculo existenti in aqua, & aëre, cuius superficiei correspondent vltimæ superficies aëris, & aquæ: ergo se penetrant.

94 Nostra sententia quatuor asserit,primum est,corpus magnitudinis, ac densitatis proportionatæ suæ naturæ, & suæ intensioni posse producere effectum sibi omnino similem, hoc est, eiusdem intensionis circa passum eiusdē magnitudinis,ac densitatis,si sit cum eo penetratum;quod licet nō possit naturaliter contingere, quia penetratio corporum non est possibilis naturaliter;si tamen per diuinam potentiam se penetraret,produceret talem effectum. Probatur efficaciter hoc argumento.Virtus agenti secundum totam intensionem, quam habet, est actiua, & productiua alterius sibi similis, & per penetrationem agentis,& paſsi & perfectiſsimè approximata,ita vt nulla sit distantia inter agens,& passum;neque aliquid aliud,per quod aliquo modo impediri, vel retardari poſsit à perfecta productione sui effectus; & ex alia parte agit naturaliter,& in quantum potest: ergo producit effectum sibi omnino æqualem in gradu intensionis. Probatur consequentia,quia agens naturale nullo modo impeditum perfectè operatur, & ideo perfectè aſsimilat sibi passum; sed perfecta aſsimilatio in his formis dicit similitudinem non solùm in natura specifica, sed etiam in eodem gradu intensionis: ergo producit effectum sibi omnino similem in gradu intensionis, vel totam intensionem, quam habet,imprimit passo.

95 Secundò asserit,agens eiusdem virtutis,& eodem modo proportionatum passo secundum densitatem, & magnitudinem non penetratum cum eo,sed ei contiguum,non posse producere effectum circa ipsum æqualis intensionis, sed minoris tantum.

tum. Quod hac ratione probatur; approximatio agentis ad passum est conditio necessariò requisita ad agendum, & ideo propter maiorem, vel minorem distantiam diuersarum partium eiusdem passi respectu agentis asserunt omnes vniformiter difformiter circa illas agere, hoc est, simul imprimendo eandem formam omnibus, perfectius tamen, vel intensius proximioribus: sed agens, & passum non sunt perfectè approximata, etiam si sint contigua: nisi se penetrent: ergo non poterit agens perfectè agere in passum, nec perfectè illud sibi assimilare, nisi fuerit cum eo penetratum, & ex consequenti nec producere in eo totam intensionem, quam habet. Probatur minor; quia ea, quæ non sunt simul, aliquo modo distant: ergo non sunt perfectè approximata; sed ea, quæ non se penetrant, non sunt simul, licet sint contigua: ergo non sunt perfectè approximata. Probatur iterum minor, quia se penetrare duo corpora idem est, ac esse simul loco, vel spatio, ità vt eisdem partibus spatij correspondeant partes vtriusque corporis; quod patet non habere corpora contigua, sed diuersis spatiis correspondere, & ideo aliquo modo distare inter se saltem negatiuè, licet nullum sit corpus medium inter vtrumque; & propterea non esse perfectè approximata, vt requiritur ad perfectè agendum, & patiendum.

Tertium, quod asserimus contra secundam opinionem est, 96
agens non posse producere in sola vltima superficie passi, per quam tangitur ab eo totam intensionem, quam habet, immo nec maiorem, quàm in partibus profunditatis. Probatur primò ex parte subiecti, nempe eiusdē superficiei, in qua recipi debet talis effectus, quia non potest effectum maioris intensionis recipere, quàm partes profunditatis, quas terminat, nisi in quantum est terminus earum: ergo præcisè in quantum indiuisibilis; sed indiuisibile non potest esse per se alterabile, quia quicumque motus alterationis est accidens corporeum diuisibile postulans subiectum, vt probauimus 6. lib. Physicor. ergo repugnat dari motum alterationis in sola indiuisibili superficie terminante corpus, & consequenter repugnabit aliquam intensionem caloris recipere præter illam, quam recipiunt partes profunditatis terminatæ. Probatur vltima consequentia, quia non potest talem calorem recipere, nisi per motum, quia successiuè illum recipit.

Secundò, quia vel indiuisibilia continuatiua, & terminatiua qualitatum sunt modi, vel res. Si dicas esse modos, euidenter sequitur nec de potentia Dei absoluta, posse separari ab ipsa qualitate, quam continuant, vel terminant: & etiam si velis esse res, naturaliter repugnat separari à continuo, vt fatentur omnes. Nemo enim vmquam dixit, quòd punctum possit se-

parari naturaliter à linea, vel superficies à corpore;neque vllo modo existere per se separatum in rerum natura, quia etiam si sit res,imperfectissima tamen,& naturaliter dependens à seipsa, quam continuat, vel terminat tamquam aliquid eius, propter quam, & non propter se fit à natura; sed si superficies vltima passi intensiorem recipit calorem, quàm partes, profunditatis corporis, quas terminat, sequitur euidenter dari indiuisibile qualitatis realiter separatum à qualitate: ergo impossibile censendum est. Probatur minor, quia in partibus solùm recipitur calor,vt tria (exempli gratia)in superficie,verò recipitur indiuisibile caloris intensum, vt quatuor; quod euidens est nullas partes intensionis terminare, cum non possit terminare, nisi calorem intensum,vt quatuor, & talis non detur, vt supponimus,nec proinde potest eis adhærere,quia indiuisibile non adhæret partibus,nisi eas terminet,vel continuet:ergo est separatum ab eis realiter, & per se separatum ab omni alia re est in rerum natura.

97 Probatur tandem,quia vel illa maior intensio caloris, quam recipit sola superficies terminans,producitur per motum, vel per mutationem instantaneam,vtrumque est impossibile: ergo repugnat superficiem recipere effectum maioris intensionis, quàm partes. Probatur minor, quòd non per mutationem, quia euidens est; & recentiores, qui sequuntur illam sententiam, id concedunt intensionem illam successiuè produci;cum habeat contrarium in subiecto: ergo non per mutationem,sed per motum producitur. Quod verò hoc sit impossibile probatur,nam vel motus iste est idem numero cum motu totius corporis: & hoc non, cum sit in subiecto realiter distincto, & habeat terminum realiter distinctum.Nec etiam potest distingui numero, cum nec subiecta sint distincta numero; nàm indiuisibilia quantitatis,vel substantię non distinguuntur numero ab ipsa quantitate;& substantia,vt per se est manifestum:ergo repugnat produci per mutationem, vel motum. Et si dicas produci per motum distinctum numero à motu partium, non quidem numero totali, & completo, sed partiali. Hoc probatur falsum; quia terminus productus per talem motum non est pars termini motus earumdem partium,cum nec componat cum illis eamdem numero qualitatem, nec vllo modo eis adhæreat, vt probaui, quia nec eas continuat, nec terminat: ergo nec motus per quem producitur talis maior intensio potest componere vnum motum numero cum motu partium; cum nullo modo ad eum pertineat, sed numero debet distingui ab eo,& ita necesse est concedere, quod idem corpus mouetur simul duobus motibus calefactionis solo numero distinctis,

quod

quod patet esse falsum. Et probari etiam posset talis distinctio numerica motuum ex eo, quod motus partium est diuisibilis secundum extẽsionem, motus verò superficiei indiuisibilis hoc modo: ergo repugnat esse eumdem numero motum. Probatur consequẽtia, quia repugnat candem entitatem esse diuisibilem, & indiuisibilem eodem modo diuisibilitatis: impossibilis est ergo productio talis intensionis maioris in sola superficie.

Et si pro eadem sententia dicatur, dari quædam accidentia, 98 quæ solum inhęrent in superficie corporis, & non in profunditate, vt figura & color, quem ideo definit Aristoteles in lib. de sensu, & sensili, dicens: *Color est extremum perspicui in corpore terminato.* Atque etiam de lumine, quod videtur inhætere in sola superficie parietis, & ideo non esse reputandum impossibile, quod maior illa intensio coloris recipiatur in sola superficie passi. Respondeo, nullum ex his exemplis vim habere ad id probandum, nàm de figura, & calore manifestum est esse accidentia corporis, vt corpus est, & ideo secundum trinam dimensionem longitudinis, latitudinis, & profunditatis ei inhærere, quamuis solùm appareant in superficie. Et ideo Aristoteles videtur colorem definisse sub ratione visibilis, & non sub ratione secundæ qualitatis ex mixtione primarum procedentis. Et de lumine probabile est in solo corpore diaphano inhærere tamquam in subiecto; opacum verò solùm extrinsecè illuminare. Probabile est etiam oppositum, quod in corpore opaco recipiatur, & non in sola superficie eius de quibus suis propriis locis disputabimus. De qualitatibus verò actiuis, & passiuis, & præsertim de primis, quæ sunt materia præsentis disputationis, euidens est, quod in profunditate corporis per se inhęreant, & non in sola superficie terminante: quare dispar est ratio de cæteris, & ideo nihil ex eis probatur aduersus traditam doctrinam de qualitate tangibili non imprimenda in sola superficie; quia specialem continet repugnantiam iam à nobis probatam, quæ non est in cæteris, etiam si fortè aliqua earum in sola superficie inhæreat.

Vltimum, quod asserit nostra sententia est; agens ratione 99 maioris magnitudinis, aut densitatis posse aliquando producere effectum eiusdem intensionis, & ideo ex hac parte omnino similem. Ad hoc probandum præsuppono ea, quæ in præcedenti quæstione dicta sunt, videlicet, quod quamuis densitas corporis, vel magnitudo eius non sit ei ratio agendi, & ideo non possint hæc iuuare ipsum ad producendum effectum maioris intensionis ea, quam habet in se; posse tamen iuuare ad producendum maiorem intensionem effectus ea, quam produceret sine illis. Gratia exempli, si calor vt quinque in aëre exi-

ſtens poteſt producere calorem vt tria in manu ; idemmet calor vt quinque in aqua exiſtens poterit producere calorem vt quatuor in eadem manu, & exiſtens in ferro intenſiorem. Ex quo ita arguo: creſcente denſitate, & aliis diſpoſitionibus comitantibus potentior eſt virtus agentis ad producendum intenſiorem effectum; ergo per aliquam denſitatem, & magnitudinem recompenſatur aliqua ex parte defectus approximationis, quem habet agens contiguum paſſo reſpectu approximationis perfectæ, quam haberet idem agens penetratum cum eodem paſſo;ergo creſcente magis eadem magnitudine,ac denſitate intenſior effectus producetur, & plus recompenſabitur ex eodem defectu approximationis. Vnde ſequitur tantùm poſſe illas creſcere, vt totaliter recompenſetur idem defectus approximationis,& agens contiguum paſſo producat effectum æqualis intenſionis, ac ſi eſſet perfectè approximatum per penetrationem, quod eſt totam intenſionem, quam in ſe habet, poſſe producere non minùs, quàm ſi foret penetratum. Huic tamen argumento reſpondere imprimis conantur oppoſitum opinantes vtentes communi illa diſtinctione proportionis Geometricæ, & Arithmeticæ, aſſerentéſque non creſcere intenſionem effectus in caſu ſecundum proportionem Arithmeticam, ſed ſecundum Geometricam creſcentem agnitudine, & denſitate agentis, & ideo nunquam poſſe eo peruenire agens, vt poſſit producere totam intenſionem, quam habet,ſed minorem ſemper,quantumcunque denſitas, & magnitudo creſcant. Hæc tamen diſtinctio proportionum, licet in aliis caſibus locum habere poſſit, (quod modo nec definio, nec diſputo) in præſenti tamen locum non habet, quod ſic probo. Agens imperfectè approximatum non poteſt producere, niſi tantum intenſionem effectus, & ſi perfectiùs approximetur, produceret maiorem, ac tandem omnino perfectè per penetrationem producet æqualem; ergo creſcit intenſio effectus creſcente approximatione ſecundum eandem proportionem vſque ad æqualitatem intenſionis; ſed per denſitatem, & magnitudinem agentis ſuppletur defectus approximationis; ergo ſic poſſunt creſcere, vt omnino ſuppleatur; & conſequenter, vt æqualis intenſio effectus producatur ſine illa, ac produceretur cum illa. Quod alio ſimili argumento probo, nam ratione maioris denſitatis, & magnitudinis poteſt agens ad maiorem diſtantiam producere eamdem intenſionem effectus, quam produceret ſine illis in paſſo ſibi contiguo; & his creſcentibus poteſt ad multò maiorem: & tunc ſic arguo, agens naturale fortiùs agit in proximum,quàm in remotum intra ſphęram ſuę actiuitatis;demus ergo talę agens ita magnum, ac denſum, calidúmque

quę vt quatuor, posse producere ad tantam distantiam tres gradus caloris cum dimidio, & tunc euidens est, intensiorem producere in partibus, quo sibi proximiores sunt, ac tandem sequitur producere totam intensionem quam habet in partibus passi sibi contiguis.

Sed contra hoc ita arguunt, si ratione densitatis, & magni- 100
tudinis potest agens producere totam intensionem effectus, quam in se habet, sequitur, non esse vniuersaliter verum illud idem principium mox à nobis assumptum, nempe, agens naturale prius, & fortiùs agit in proximum, quàm in remotum intra sphæram suæ actiuitatis, quod est vniformiter difformiter agere. Probatur consequentia, quia si in passum sibi contiguum potest producere totam intensionem effectus, quàm in se habet; ergo si verum est idem principium, priùs eam producet in medietate eiusdem passi sibi proximiorem, in qua non poterit deinceps aliquid producere, sed solùm in medietatem sequentem. Toto igitur tempore, quo in eam operatur, nihil operabitur in partem proximiorem contentam intra sphæram propriæ actiuitatis, & propterea non erit verum, quod fortiùs agat in partem proximam, quàm in remotam suæ sphæræ, immo aget in remotam, nihil agendo in proximam. Hoc tamen argumẽtum parum difficultatis habet, si modus agendi in eodem casu rectè intelligatur, nam toto tempore, quo agens producit in medietatem passi sibi contiguam totam intensionem, quam habet, & minorem in medietatem remotiorem, vtraque habet rationem passi, vt per se est manifestum, & ideo verum semper est, fortiùs operari agens in proximam, quàm in remotam, & in tutum passum vtramque constans vniformiter difformiter. Sed postquàm in eandem partem proximiorem produxit totam intensionem, quam habet, iam illa desinit esse passum, & incipit esse agens, quia cum tota sua intensione qualitatis vnitur agenti, & per modum vnius agentis operantur circa aliam partem, in qua euidens est vniformiter difformiter agere, quousque totam intensionem effectus ei imprimant, & tunc cessabit penitus actio, & difficultas argumenti. Et quod de partibus passi aliquotis dicimus, eodem modo intelligi debet de medietatibus eius in infinitum, quæ sunt partes proportionales in eis inclusæ, sed placet eandem solutionem explicare hoc
exemplo. Si in medio igne proiiciatur lignum; certum est posse 101
in totum illud producere totam intensionem caloris requisitam, & sufficientem ad introductionem propriæ formæ, & consequenter formam ipsam. Certum est etiam totum hoc præstare agendo in illud vniformiter difformiter, quia non omnes partes profunditatis eius sunt æquè approximatæ: ergo priùs producet

producet vtrumque effectum dispositionum, & formæ in partes proximiores, quàm in remotas, & postquam produxit in proximas, nihil circa illas agit, quia iam eas sibi perfectè assimilauit, sed desinunt esse passum, & incipiunt habere rationem vnius agentis cum igne iam in eum conuersæ in partes remotiores, & ita nunquam desinit ignis agere in passum vniformiter difformiter, vt per se est manifestum; ergo neque in casu argumenti, cum sit per omnia simile; nam, quod non conuertatur secundum substantiam passum in agens, sed solùm secundum formá eiusdem intensionis, patet nihil ad rem pertinere; neque ideo vllam dissimilitudinem afferre.

102 Ad argum. primæ opinionis concesso primo enthimemate, quod calor sit qualitas actiua secundum omnes gradus intensionis, quos habet, atque etiam, quod secundum omnes gradus sit productiua sibi omnino similis, neganda est vltima consequentia, quod producat omnes in subiecto capaci: nam ad agendum, præter formam, quæ est ratio agendi, requiritur approximatio agentis ad passum, tanquam conditio necessaria: & ideo secundum modum approximationis, perfectiùs, vel minùs perfectè operatur agens naturale, & cum nō sit perfectè approximatum, nisi per penetrationem, non potest perfectè imprimere suam virtutem passo, quamuis ex parte eiusdem formæ, quæ est ratio agendi posset totam imprimere.

103 Ad experientiam vero de igne concedendum est antecedens; quod producat alterum ignem, sed distinguendum consequens, quod producat calorem, vt octo, nam immediatè per se, hoc est, circa passum nondum corruptum, nec in ignem cōuersum, non est verum, quia forma passi non potest permanere cum calore vt octo, sed cum multo minori expellitur, & introducitur forma ignis, quàm consequitur calor vt octo. Hunc verò producit quidem ignis, nō iam agendo in passum iam corruptum, nec agendo per calorem propriū, sed media forma substantiali iam à se introducta per naturalem emanationem ab ea, quare nunquam est verum, quod ignis agens per se immediatè circa passum producat totam intensionem caloris, quam in se habet.

Ad aliud verò arg. ex eadem experientia deductum, neganda est consequentia, quod octauus gradus caloris non sit forma actiua. Et cum dicitur non posse illum per se immediatè introducere in passum, negandum est, quia quantum est ex parte sua, potest, sed eam non introducit propter extrinsecum impedimentum eiusdem pasśi, non potentis eum recipere, ex eo quod priùs corrumpitur cum minori. Sed potest quis aduersus hanc solutionem sic arguere; etiam si calor vt octo esset dispositio præcedens necessariò requisita ad introductionē formæ ignis, quod

quod fatendum esset si passum non corrumperetur cum minori tunc necessariò dicendum esset, ignem posse per se immediatè agens circa passum, ei imprimere totam intensionem sui caloris, vel negandum, quòd posset introducere propriam formam substantialem, & producere alium ignem sibi similem, quod est absurdum, & totum hoc verum esset, etiam si non se penetraret cum passo, sed imperfectè tantùm esset approximatum, sicut est modo per contactum: ergo, quod agens non producat in passum totam intensionem formæ, quam habet, non prouenit ex impedimento, vel defectu perfectæ approximationis, vt dicimus, & cum non possit excogitari aliud, quia forma ipsa ex se est sufficiens ad producendum totam intensionem, non est negandum id posse fieri. Respondeo non esse naturaliter possibile, quod summus calor prærequiratur in materia ad introductionem formæ ignis, quia non est possibile formam passi cum eo conseruari, & ideo naturalis est ordo rerum, vt vna possit corrumpere alteram, & in materia eius introducere propriam formam cum minori intensione dispositionis, quam postulat ad sui conseruationem in bona dispositione naturali, quod si abstuleris hunc ordinem, & admiseris necessariò prærequiri summam dispositionem in materia; tollis etiam ordinem naturalem generationis rerum, quare non mirum est, si in tali casu concedatur, quod non posset ignis producere alterum ignem sibi similem, vt verè est concedendum, nam quod possit, verum est, seruato modo naturali agendi, & non aliter, quare nunquam est verum, quod agens imperfectè approximatum passo possit producere circa idem passum totam intensionem, quam habet.

Ad argumentum secundæ opinionis concessà maiori, quòd si corpus agens se penetraret cum corpore patienti, posset ei imprimere totam intensionem formæ, per quam agit. Neganda est minor, quod superficies agentis & passi, per quas se tangunt, penetratæ sint, quia penetratio solis quantitatibus ratione suæ extensionis conuenire potest, non indiuisibilibus, vt in prædicamento quantitatis ostendimus. Cuius ratio est manifesta, nam ad essentiam quantitatis pertinet extensio partium, quæ est radix impenetrabilitatis, ergo impenetrabilitas propria passio quantitatis est, sicut diuisibilitas; sed indiuisibili, vt tali repugnat extensio partium: ergo etiam repugnabit impenetrabilitas. Sed cui repugnat impenetrabilitas, non potest conuenire penetratio, quia opposita sunt circa idem: ergo, penetratio non potest conuenire indiuisibili vt tali, & ideo superficies vltimæ agentis, & passi nō possunt se penetrare. Quod verò correspondeant eidem indiuisibili spatio, non sufficit, 104

quia

quia penetratio corporum non consistit in hac sola correspondentia, sed petit pro fundamento occupationem eiusdem spatij, vel extensionem in eo, à quo nata sunt se excludere corpora per suam intrinsecam extensionem, alioqui duo angeli mouentes simul idem corpus dicerentur se penetrare, cum eis correspondeat idem spatiũ suo modo, nempe corpus ipsum ab vtroque simul motum, quod est falsum. Deficiente igitur hoc fundamento in indiuisibilibus non potest dari in eis penetratio: sed quia negatiuè saltem dicuntur non distare duæ illæ superficies, quod ad intentum argumenti videtur sufficere; nam ex hoc videntur habere tam perfectam approximationẽ, quam habent corpora per penetrationẽ: necesse est alio modo soluere argumentum. Ideo ad formam eius neganda est eadem minor; quia licet pefectè sint approximatæ illæ superficies, non sequitur maiorem intensionem effectus produci in superficie passi, quàm in partibus profunditatis. Quod autem dicitur agẽs naturale per qualitatem contrariam agere in passum vniformiter difformiter, concedendum est: & quòd rursus ex hoc infertur, intensiorem effectum producere in magis propinquum, quàm in minus, distinguendum: nam si capax sit maioris effectus, verum est; si verò sit incapax, falsum. Superficies autem vltima non est capax recipiendi effectum maioris intensionis, quã recipiunt partes profunditatis, quas terminat: quia per se nec agit, nec patitur; sed solum hæc conueniunt illi quasi per participationem corporis, quod terminat, ideò solùm potest recipere effectũ eiusdem intensionis, & nõ maioris: nam ex eo, quod maiorem intensionem reciperet, darentur indiuisibilia intensionis formæ separata à forma ipsa intensa realiter, vt probauimus: & hoc verum est, siue indiuisibile sit modus, siue res: quamuis magis euidens sit, supposito quod sit modus.

QVÆSTIO VII.

An idem possit agere in seipsum actione vniuoca?

105 VT intelligatur quæstio, duplex actio distinguenda est, quædam vniuoca, per quam producitur forma eiusdem speciei cum ea, per quam operatur agens, vt calefactio, infrigidatio, generatio cuiuslibet similis agẽtis in natura specifica. Alia est actio æquiuoca, quæ procedit à forma diuersæ speciei, vel rationis formalis ab effectu per eam producto; quales sunt omnes illæ per quas producuntur effectus omnes sublunares ab influentiis cœlestibus; omnes etiam actiones immanentes, vt sensationes, & intellectiones, augmẽtationes, & motus locales. Hoc supposito, de sola actione vniuoca quærit titulus quæstionis, an possit ab eodem in seipsum procedere, præsertim illa, quæ circa

quæ circa qualitates contrarias actiuas, & passiuas versatur, de quarum mutua actione, & reactione ordinata ad mixtionem præcipuè agit Aristoteles, & nos, qui commentatorem eius agimus, & quia de actione æquiuoca egimus 8. lib. Phys. disputantes cum eodem Aristotele, an vniuersaliter verum sit ab alio moueri, quidquid mouetur, vel posse moueri à seipso. Quæstio itaque proponitur, an calidum possit seipsum calefacere? aut frigidum se infrigidare? Nec loquimur de calefactione, aut infrigidatione, quę est naturalis emanatio caloris, vel frigiditatis à substantia ignis, vel aquæ, per quam ignis aliquantulum infrigidatus reducit se ad suum pristinum calorem expellendo frigiditatem sibi impressam à contrario, vel aqua ad frigiditatem antiquam expellendo calorem ei impressum ab igne. De hac, inquam, non loquimur, quia vel non est actio (vt quibusdam placet) sed quædam naturalis consecutio; vel si actio est (quod videtur probabilius) non est vniuoca, sed æquiuoca, cum principium eius non sit frigiditas eiusdem aquæ, sed substantia eius, aut substantialis forma: & etiam si vniuoca actio esset, probabilius est, quòd non sit tribuenda eidem aquæ, vt princi- 106
pali agenti, sed generanti, vt 8. lib. Physic. probauimus. Vnde in tali actione non dicitur aqua mouere se ipsam, vel in seipsam agere, sed moueri potius ab alio, nempe à generante. Solùm ergo loquimur de calefactione, vel infrigidatione procedente à calore, vel frigiditate eiusdem calidi, vel frigidi. Vnde idem est quærere, an idem possit agere in seipsum actione vniuoca, ac si quæramus, an eadem qualitas possit seipsam intendere; vt an calor vt quatuor existens in ferro, vel ligno possit intendere seipsum, ita vt etiam si nullum aliud calidum agat in ipsum, possit per propriũ calorem fieri calidum vt quinque, vel sex. Hoc autem si possibile est; duobus tantùm modis fieri potest secundum communẽ cõsensum omnium interpretũ Aristotelis, aut per antiperistasim, aut per reflexionem; ideo de vtraque separatim agẽdũ est, primò de antiperistasi, deinde de reflexione.

An qualitas per antiperistasim intendatur, & quonam modo?

107 DVo quærimus, primum, an verè intendatur eadem qualitas per antiperistasim? secundum, quonammodo, vel à qua causa fiat talis intensio? Vt autem vtrumque intelligatur, explicanda est significatio ipsius nominis (antiperistasis) Est autem antiperistasis Græca vox, idem significans, quòd Latinè circumobsistentia debilioris contrarij ab alio fortiori; vt si calidum vt duo omni ex parte circumdatum sit à frigido vt sex obsistente actioni eius, atque impediente ne vlteriùs transeat, vel extendatur. Eiusmodi obsistentia, vel impedimentum fortioris

tioris contrarij vocatur antiperistasis, quia contrarium hoc sua præsentia obstat, seu impedit, ne vlteriùs extendat aliud propriam actionem. Contrarium verò infirmum sic circumdatum à potentiori quasi supra ipsum reflectitur,& veluti vires suas in se colligit, & per talem reflexionem propriæ virtutis videtur eam roborare, & quasi ad pugnandum cum suo contrario circumobsistente præparare: eiusmodi autem roboratio propriæ virtutis non videtur aliud esse posse præter intensionem eius. Gratia exempli: aquæ puteales æstiuo tempore frigidiores sunt quã hiemali,quod non videtur prouenire posse,nisi ex eo, quod circumdatæ sunt à calore vehementi aëris; & per hanc circumobsistentiã videtur frigiditas earũ quasi reflecti supra seipsam, & se intra seipsam quasi colligere, & per talẽ collectionem reflexam se roborare,quod est se intendere.Ipsa igitur circumobsistentia, vel circumscriptio debilioris contrarij à fortiori vocatur antiperistasis;roboratio verò,vel intensio qualitatis eiusdem cõtrarij debilioris dicitur antiperistica actio. De qua duo quærimus;primum,an detur & per eam verè intẽdatur qualitas debilioris cõtrarij ad præsentiam contrarij fortioris.Secundum, an procedat à contrario circumobsistente,vel ab eadem qualitate,quæ ideo dicatur seipsam intendere,vel ab aliqua alia causa.

108 Prima opinio tenet in antiperistasi nullam dari actionem,per quam vnum contrarium intendatur ad præsentiam alterius,sed solùm secundum apparentiam sensus magis intensam videri propter diuersam dispositionem corporis,à quo tangitur. Gratia exempli:Aquæ puteales re vera non sunt frigidiores in æstate,quàm in hyeme, sed frigidiores apparent sensu in æstate ex eo,quod manibus calidis tanguntur: in hyeme verò calidiores, quia contrectantur manibus frigidis.Ita Galen.lib.3.de simplicium medicamentorum facultatibus ca.7.& videtur confirmari alia simili experientia, quia quocumque tempore id fiat, videmus tangenti manibus valdè frigidis aquam tepidam apparere calidam,quæ si tangatur manibus valdè calidis,videbitur frigida:ergo quidquid de antiperistasi dicitur, potius in apparentia consistit,quàm in vera intensione qualitatis.Hæc tamẽ sententia experientiæ contraria est;quod sic probo.Nam etiam si eisdem manibus eodem modo dispositis in æstate contrectentur aliæ aquæ non puteales,non apparent frigidiores:ergo quod frigidiores iudicentur puteales, non efficit sola dispositio organi (quæ eadem est) in eisdem manibus vtrasque contrectantibus; sed frigiditas intensior per antiperisticam actionem producta. Secundò,quia si manibus eodem modo calefactis contractemus putealem aquam in hyeme, atque in æstate; euidens est frigidiorem hoc tempore,quàm illo iudicari:ergo non id efficit sola

dispositio

diſpoſitio organi,ſed maior frigiditas aquæ:neque hoc videtur negaſſe omnino Galenus, vt conſtabit ex cõmentariis in Hipp. ſection.1.Problem.15.ſed ſolùm in aliquo caſu.

Secunda opinio non multum à prima diuerſa negat in antiperiſtaſi dari actionem aliquam, quæ ſit vera intenſio debilioris contrarij,ſed condenſationem tantùm eius,per quam magis vniuntur partes,& fortiores fiunt ad agendum,quia virtus vnita fortior eſt ſeipſa diſperſa,& ideo aquæ puteales frigidiores ſentiuntur in æſtate, quia tunc condenſantur: calidiores verò in hyeme,quia rarefiunt,vel ſaltem minùs frigidæ,& calidiores in hyeme,quia licet non habeãt intenſiorem frigiditatẽ,vel calorem,habent tamen meliùs diſpoſitum per denſitatem;& ideo diuerſo modo ſe habent ad ſenſum. Quare non propter ſolam diſpoſitionẽ organi diuerſam videntur calidiores,vel frigidiores hoc,aut illo tempore;ſed propter realẽ qualitatẽ.Ita Hugo Senenſis 1.lib.de generat.c.7. Sed hæc etiam ſententia inſufficiẽs imprimis probatur,quia nõ reddit cauſam talis dẽſitatis in aqua productæ, & multò minùs raritatis productæ in æſtate. Secundò, quia nullam cauſam reddit caloris, quem ſentimus tangentes aquam in hyeme: nam cum aqua ex ſe nullum calorem habeat, repugnat calidam iudicari per ſenſum, niſi ab extrinſeco imprimatur ei calor,quantumcumque rarefieret, quia ſola raritas non poteſt cauſare calorem in organo ſenſus,vt experimur cauſare aquam in æſtate.Deinde experientia probatur falſa,quia præter puteales aquas dantur aliæ eiuſdem denſitatis, aut raritatis,& aliquando maioris,quæ tamen nec in æſtate iudicãtur frigidiores nec in hyeme calidiores: ergo ſola denſitas vel raritas non eſt ſufficiens cauſa,vt calidiores,vel frigidiores ſentiantur.Probo conſequentiam,quia eadem, vel maior denſitas aliarum eumdem effectum imprimeret: ergo eodem modo ſentirentur calidiores, aut frigidiores, quod eſt contrarium experientiæ. 109

His ſententiis refutatis,in vno conueniunt cæteri omnes authores,qui de antiperiſtaſi loquuntur,& in alio differunt.Conueniunt quidem in eo, quòd per antiperiſtaſim vera, & realis fiat intenſio qualitatum aquæ,& ſimilium corporum, & ita tenendum eſt,quia euidenter probatur his experientiis.Nam putei,& ſpecus ſubterranei frigidiores ſunt in æſtate,quo tempore in ſuperioribus terræ partibus nimium viget calor; vnde & puteales aquæ frigidiores extrahuntur; quod per obſiſtentiam contrarij,nempe caloris circumſtantis fieri,euidens eſt: & ob eamdem cauſam venter animalium in æſtate frigidior eſt, & ideo non bene concoquitur cibus; cum tamen ex oppoſito in hyeme calidior ſit meliúſque cibum concoquit,vt docent Hip- 110

pocrates Aphorismo 15. & cum eo Galenus in commentariis eiusdem Aphorismi. Quod etiam natantes experiuntur. Aquæ etiam puteales in hyeme calidiores sunt propter obsistentiam contrarij, nempe frigoris vndequaque circumstantis loca subterranea. In æstate etiam media regio aëris frigidior est propter obsistentiam contrarij, nempe caloris vndique eam circumdantis, qui eo tempore viget in infima regione eiusdem aëris, in suprema verò semper propter sphæra ignis. Et tandem aqua noctu infrigidata in æstate, & manè exposita modico tempore radiis solaribus infrigidatus magis propter calorem circumstantem, propter has igitur, & alias experientias non minùs euidentes negari non potest, quod per antiperistasim fiant reales effectus in corporibus, & reales intensiones qualitatum.

211 Quo supposito tamquam certo tota difficultas huius dubij consistit in inuenienda causa huius intensionis realis. Et ratio difficultatis maxima est, quia antiperistasis est obsistentia contrarij fortioris, à quo repugnat roborari contrarium minus fortè: ergo repugnat qualitatem eius à contrario circumobsistente intendi. Probatur consequentia, quia contrarium agit per qualitatem sibi propriam ad destruendum aliud contrarium; vt ignis per calorem ad destruendam aquam; sed repugnat calorem esse principium frigiditatis: ergo repugnat eandem frigiditatem intendere, & sic de cæteris contrariis. Vnde sequitur actionem antiperisticam, per quam intenditur qualitas debilioris contrarij, non posse procedere à fortiori contrario circumobsistente, alia ergo causa talis intensionis quærenda est, quam cùm difficile sit inuenire, tot ferè sunt sententiæ authorum, quot capita.

Prima opinio tenet, non solùm condensari aquam, vel aërem rarefieri per antiperistasim, sed calorem, aut frigiditatem eorum intendi per eandem condensationem, vel rarefactionē, & ita puteales aquas in æstate frigidiores iudicari per sensum, quia per condensationem subiecti intenditur in eis calor in hyeme verò calidiores sentiuntur, quia rarefactione subiecti magis calefiunt: quæ eadem ratione in aëre contingunt. Causa autem radicalis, & prima intensioris caloris est substantia eorundem corporum, à qua procedunt qualitates ipsæ: nam substantia condensata virtutem habet infrigidandi se, rarefacta verò virtutem habet calefaciendi se, & ideo calidior, vel frigidior sentitur, non propter solam densitatem, vel raritatem, sed propter intensiorem calorem, vel frigiditatem, quam in se producit media densitate, vel raritate. Ita sentiunt recentiores quidam: probántque primum, quòd frigiditas intendatur in eodem subiecto, per condensationē duplici experientia.

Prima,

Prima, quia aër à pulmone apertiori ore emissus calidus egreditur, angusto verò oris motu difflatus egreditur frigidus: cuius non potest esse alia ratio, nisi quia hoc posteriori modo emissus condensatur: ergo densitas intendit frigiditatem eius. Estque alia experientia similis, nam in æstate experimur aërem flabello ventilatum refrigerare faciem, quia aër ille per commotionem condensatur, & per condensationem intenditur frigiditas eius. Secundum verò, quod raritate intendatur calor eiusdem subiecti, probant experientiæ mutuæ collisionis ferri, & silicis: per quam ignis excutitur, causa verò generationis eius non potest esse alia, quam intensio raritatis in aëre, per quam facilè in scintillas flammæ conuertitur.

Hæc tamen sententia insufficiens est, & falsa: insufficientiam eius probo ex duobus, ex primo quidem, quia experientia constat aquas puteales in æstate frigidiores esse, sed nulla potest excogitari causa, à qua tunc condensentur: ergo non redditur causa sufficiens per cōdensationem intensioris frigiditatis eius. Ex secundo verò, quia impossibile est in elementum nullum habente in se principium alicuius qualitatis, produci talem qualitatem à propria substantia condensata, vt supposito, quod aqua non habet principium caloris in se, repugnat per condensationem produci, vel intendi calorem in ea. Et supposito quod aër non habet in se principium frigoris, non poterit frigidior fieri per condensationem. Probatur hoc ex fundamento eiusdem sententiæ, quæ duo ait concurrere ad intensionem caloris, vel frigoris, nempe substantiam corporis, & densitatem, aut raritatem, & ita substantiam condensatam, vel rarefactam esse sufficientem causam talis intensionis, sed substantia aquæ non potest per se concurrere effectiuè ad calorem, nec substantia aëris ad frigiditatem, cum nullum sit principium in eis harum qualitatū: ergo quantumuis illa cōdensetur, vel iste rarefiat, non poterunt in se causare talem intensionem qualitatis contrariæ. Falsitatem verò eiusdem sententiæ sic probo: raritas, & densitas non continent vllo modo calorem, vel frigiditatem: ergo non possunt intensionem earum producere. Euidens est consequentia, quia causa alicuius effectus debet illum aliquo modo in se continere: alioqui dabit id quod nullo modo habet. Antecedens probatur: primò, quia raritas, & densitas non sunt qualitates actiuæ, sed solùm tribuunt corpori maiores dimensiones, vt superiùs probauimus. Secundò, quia qualitates istæ solùm habent disponere partes subiecti, eas magis coniungendo ad perfectiùs, vel imperfectiùs agendum per qualitates actiuas: ergo non possunt esse rationes agendi, nec proinde causæ effectiuæ intensionis earum. 12

113 Nec experientiæ ab eadem opinione adductæ aliquid probant. Nam ad primam respondeo, aërem æquè calidum immediatè exire semper à pulmone, siue aperto ore, siue compressis labiis emittatur, quod experietur quisque si manum ori applicet, si tamen manus ab ore distet, infrigidatur quidem non immediatè ab aëre emisso, sed ab eo, quo corpus foris ambitur ab eodem emisso aëre aliquando commoto.

Ad aliam verò experientiam de ventilatione flabelli negamus aërem ventilatum per condensationem refrigerare nos; sed causa refrigerationis est, quia aër ambiens nos, contactu nostro calidior efficitur; per agitationem verò ille expellitur, & ei succedit alter minùs calidus à quo refrigeramur.

Secunda opinio asserit hanc intensionem prouenire ab eadem qualitate, ita vt dum aqua circũdata est à calore maximo; vt putealis in æstate seipsam intendat ex eo, quod impedita, & quasi circumuallata, aut coarctata à contrario calore vigente in aëre reflectitur supra seipsam, & quasi colligit se supra se, & per hanc reflexionem magis roboratur; & quasi se præparat ad pugnandum cum suo contrario calido: roboratio autem hæc non est aliud, quàm intensio propriæ virtutis. Ita sentiunt Astud. 1. lib. de gener. q. 21. & Pompona. tit. de actione, & reactione art. 3. Tolet. 1. lib. de gener. q. 14. Hæc tamen opinio falsa est, & in doctrina Aristotelis non potest defendi. Probatur hoc secundum ex cap. 7. huius libri, vbi docet expresè, quod simile non possit agere in omnino simile; & probat primò, quia agens & passum debent esse contraria, sed simile non est contrarium alteri omnino simili: ergo non potest illud agere. Secundò, quia si ageret simile in aliud sibi omnino simile, posset agere in seipsum actione vniuoca; quod repugnat, quia agens, & passum debent esse distincta. Sed hæc sententia vtrumque destruit: ergo non potest defendi in doctrina Aristotelis. Probatur minor, quia si eadē qualitas per antiperistasim intendit se ipsam; ergo simile agit in omnino simile, & idem in se ipsum; Probatur consequentiã, quia frigidum vt quatuor omnino simile sibi est, & se intendit, idem est etiam sibi ipsi: ergo agit in se ipsum.

Probatur deinde, quòd sit falsa hac ratione. Impossibile est
114 effectum aliquem produci ab aliquo agente, nisi in virtute eius, per quam agit, contineatur formaliter, vel eminenter; quia nemo potest dare alteri id, quod nullo modo in se habet; sed calidum vt quatuor quãtumcumque se colligat supra se, vel reflectatur, non continet quintum gradum caloris formaliter, nec eminenter: ergo non potest eum sibi imprimere, nec proinde se intendere. Minor euidens est de continentia formali, quia calidum

dum

dum vt quatuor non habet formaliter plus intensionis, quàm vt quatuor. Sed probatur, quòd nec maiorem intensionem contineat eminēter, quia repugnat perfectum eminenter contineri in imperfectiori, vt per se est manifestum.

Tertia opinio negat qualitatem seipsam immediatè intendere per antiperistasim, mediatè verò se intendere affirmat, emittendo ex se species quasdam intensionales, sicut color solet eas emittere ad oculum: eiusmodi autem species sic emissæ à corpore frigido impediuntur à calido potentiori circumobsistente, ne vlteriùs procedant; sic autem impeditæ retrocedunt, vel migrātes de subiecto in subiectū, vel seipsas multiplicando ab vno in aliud subiectū: sicut species coloris productæ ab eodē colore in aëre multiplicant se vsque ad visum, sic igitur reflexæ intendunt eandem qualitatem, à qua fuerunt emissæ, & ideo dicitur de primo ad vltimum eadem qualitas se intendre mediatè, quia producit effectum intentionalem, eam per reflexionem intendentem. Ita sentiunt Nimphus 1 lib. de generatione Comm. 19.q.2.dub.1. Marsilius quæst. 17, & 18. Albertus Saxoniæ quæst. 15. Caiet. Thienensis titulo de reactione cap. 14. Iacobus de Forlibio sect. 15. Aphorismorum Hipp. ad aphorismum 15. Venetus in summa cap. 23. Hæc tamen opinio non est minùs falsa, quàm præcedens, quod sic probo, Species intentionales habent esse diminutum, & propterea, nec subiectum alterant, nec illud denominant, nec sentiuntur per sensum: ergo sunt imperfectiores qualitate eas producente: quare non possunt eam intendere. Secundò, qualitas habens quatuor gradus non potest seipsam immediatè intendere: ergo nec medio aliquo effectu à se producto tanquam à causa principali. Probatur consequentia, quia talis effectus non potest esse ea perfectior, & ideo nec maioris virtutis: ergo si non habet qualitas sufficiētem virtutem ad se intendendum immediatè, nec etiam poterit habere eius effectus: quare species illæ non poterunt intendere qualitatem à qua emittuntur.

Quarta opinio negat qualitatem à seipsa posse intendi immediatè, vt docuit secunda, aut mediis speciebus, vt docuit tertia, sed aliam causam extrinsecam quærendam esse. Hanc verò existimār in aquis putealibus, in stomacho, & aliis huiusmodi, quæ vigente frigore in partibus extrinsecis, vt in aëre circumdante magis calefiunt, esse exhalationes siccas, & calidas virtute solis à terra eleuatas æstiuo tempore, quæ adueniente hyeme, & aëre nimium frigescente, ab coque circumdatæ fugiunt per meatus, & poros terræ ad internas, seu subterraneas partes eius, eásque calefaciunt, atque adeò aquam in eis existentem, & hæc est causa propter quam eodem hyemali tempore calidæ 115

extrahuntur;in æstate verò vigente iam calore aëris circundantis facilè ascendunt eædem exhalationes ad superiores partes eius,cum leuioris naturæ sint;& internas terræ partes,aquasque in eis existentes dimittunt; sic autem dimissæ,cum sint ex propria natura frigidæ,facilè expellunt à se calorem illum ex consortio earundem exhalationum contractum , & sese reducunt ad pristinam atque naturalem frigiditatem, & propterea valde consentaneum est naturæ aquarum putealium frigidiores esse
116 in æstate,quamuis in hyeme sint calidiores. Itaque iuxta hanc sententiam causa per se intensionis caloris aquarum putealium in hyeme extrinseca est , nempe exhalationes calidæ,& siccæ; quæ fugientes suum contrarium, nempe frigiditatem nimiam aëris circumstantis,sese coniungunt eisdem aquis;& per talem coniunctionem eas calefaciunt : & ita intelligi debent aliæ experientiæ similes. Causa verò per se intensionis frigoris earundem aquarum, & aliarum rerum similium in æstate intrinseca potius est ; nempe natura earum , quæ ab exhalationibus contrariis expedita facilè reducitur ad naturalem frigiditatem expulso calore ab extrinseco recepto.Ita sentiunt plures recentiores ; & ita explicant antiperisticam actioné, & effectum eius; cuius causam per accidēs esse aiunt contrariū circumobsistens, in quantum impedit exitum illarum exhalationum; & exhalationes ipsæ etiam sunt causæ per accidens infrigidationis aquarum, in quantum suo abscessu,vel fuga remouent impedimentum, quo remoto se reducunt ad naturalem frigiditatem.

Hæc tamen sententia propter hoc tantùm displicet , quod sine causa , vel fundamento tribuit exhalationibus , vel aliis corporibus virtutem motiuam, per quam fugiunt contrarium, & aliquando motu contrario propriæ naturæ : quod sic probo. Nam exhalationes calidæ , & siccæ leuioris naturæ sunt,vt ipsi etiam authores fatentur:ergo non possunt moueri deorsum per virtutem naturalem , atque intrinsecam. Probatur consequentia , quia iam haberent virtutem , & inclinationem naturalem ad motus contrarios , nempe sursum,& deorsum : nec possunt moueri motu violento , cum non sit à quo impellantur , nam contraria qualitas, quam fugiunt, non potest impellere ad motum localem , cūm solùm sit principium alterationis , & non motus localis. Et si dicatur etiam habere corpora omnia virtutem naturalem iuxta probabilem sententiam multorum , vt se moueant ad replendum vacuum versus omnem differentiam loci, & ideo ad motus cōtrarios;cum habeant quoq; naturalem ac determinatam ad motum deorsum, si grauia sint, vel ad motum sursum,si leuia.Hoc non tollit difficultatē argumenti,quia cum virtus hæc ordinetur ad bonum commune totius vniuersi;

vel ad

vel ad impediendum malum ei oppositũ, nempe vacuum, solùm potest cõuenire corporibus, in quantum sunt partes totius vniuersi; & ideo non videtur esse aliud; quàm natura propria eorum, per quam componunt vniuersum, nec est ad motum contrarium, aut violentum, sed præter naturã, cum fiat à natura ipsa vniuersali, vel vniuersalibus causis, quarum respectu obediẽtialem quamdam videntur habere potentiam inferiora corpora, vt versus omnem differentiam loci ab eis moueantur in ordine ad bonum commune. Sic enim explicant probabilem hanc sententiam omnes, qui eam amplectuntur. Ex qua explicatione intelligitur diuersam valde esse rationem de motu exhalationum ad fugiendum contrarium, qui cum non ordinetur ad bonum commune totius vniuersi; nec fiat à natura vniuersali, vel vniuersalibus causis, necessariò fieri debet ab aliqua causa particulari extrinseca impellente talia corpora ad motum contrarium suæ naturæ, & ex consequenti verè, & propriè violentum: talem autem causam impellẽtem dari repugnat, vt probauimus, & ideo impossibilis reputanda est talis fuga exhalationum; & solùm conficta ad effugiendam difficultatem argumenti. Et si dicatur 118
secundò, experientia constare, quòd quædam corpora moueantur ad fugiendum suum contrarium, vt si papyrus oleo perfusa, igni applicetur, statim ac comburi incipit, mouetur oleum ad præsentiam ignis, quasi flammam eius fugiens. Et si viride lignum approximetur igni, videmus humorem quemdam à partibus internis eius effluere quasi vim combustiuam ignis fugiẽs. Et tandem gutta aquæ cadens supra tabulam, vel aliam rem siccam, siccitatem fugiens reducit se in figuram globuli per motum localem suarum partium: & hanc fugam arripiunt corpora grauia, quæ difficiliùs mouentur: ergo faciliùs potest intelligi, quòd exhalationes sua natura leuissimæ, & quæ facilè moueri possunt versus omnem differentiam loci moueantur ad præsentiam fortioris contrarij præsertim, vt propriam corruptionem effugiant. Respondeo his experientiis non probari, quòd vnum corpus possit moueri ad præsentiam contrarij, vt effugiat propriam corruptionem, nam si semel hoc admittatur, euidenter sequitur quodlibet corpus habens contrarium ad præsentiam eius moueri, vt corruptionem eius fugiat. Probatur consequentia, quia si præsentia contrarij fortioris est sufficiens causa fugæ per motum localem quotiescumque fuerit fortius cõtrarium præsens mouebitur ipsum fugiens: quod constat esse falsum, cum aqua non moueatur, etiam si ab igne sit circumscripta, & nimis calefacta. Sed dicunt authores isti virtutem hanc se mouendi ad fugiendum contrarium, non esse in quibuscumque corporibus, sed in quibusdam tantùm leuioris na-

turæ,quæ ideo facilè mouentur versus hanc, vel illam partem, & tales esse exhalationes, aut vapores; & propterea eis conceditur talis virtus. Hæc tamen solutio ex argumēto eorum euidenter probatur falsa: nam oleum ad præsentiam ignis mouetur,vt ipsi obiiciunt,quod constat graue corpus, ac densum esse,& magis densum, quàm aqua, quæ tamen non mouetur ad præsentiam ignis:ergo falsum est,quòd hæc virtus se mouendi ad præsentiam contrarij tribuenda sit solis corporibus leuioris naturæ; sed vel omnibus,vel nullis tribui debet,cum obsistentia contrarij fortioris eiusdem rationis, & efficaciæ sit respectu
119 omnium. Et ita neganda omnino est talis virtus motiua omnibus corporibus,quia re vera nullum est, siue leuioris, siue grauioris naturæ,quod contrarium fugere possit, vel propter eius obsistentiam moueri. Ad experientias verò adductas in argumento respondeo, oleum non moueri ad fugiendum contrarium; sed quia rarefit per actionem eius, & ideo partes eius dilatantur,ac se extendunt ad maiorem locum: præsertim versus illam partem papyri nondum combustam, per quam facilè elabuntur: nam versus ignem non possunt se extendere, quia illa pars papyri combusta est, & cum ea aliquæ etiam partes olei. Humor verò ligni ad externas partes eius confugit, & ipse etiam rarefit ab igne, & ideo partes eius dilatantur, & per poros eiusdem ligni elabuntur,quos etiam dilatat ignis,& ideo maiorem locum tribuunt humori, vt rarefactus possit vsque ad partes externas se extendere, & per eas decurrere. Vltima verò experientia de gutta aquæ faciliùs explicatur, nam aqua sua natura est corpus sphæricum,cuius partes naturali inclinatione mouentur ad proprium centrum,vt saltem quantum fieri possit, propinquiores ei fiant, & propter vtrumque cadens supra tabulam præsertim siccam, quæ ratione siccitatis resistit dilapsui aquæ supra se,reducit se ad figuram sphæricam.

120 Nostra igitur sententia duo asserit,primum est,actionem antiperisticam, per quam intenditur qualitas infirmioris contrarij ad præsentiam fortioris circumobsistentis non esse tribuendam eidem contrario fortiori tanquam causæ per se, sed solùm tanquam causæ per accidens; hoc vst, tanquam remouenti impedimenta, vt talis intensio qualitatis producatur ab aliqua causa per se,vel tanquam meliùs disponenti, vel applicanti causam per se ad productionem eius. Primum probat euidenter argumentum illud pro ratione dubirandi propositum, quia repugnat vnum contrarium habere virtutem productiuam alterius: cum potius habeat destructiuam:ergo repugnat quod sit causa per se intendendi formam eius; quod est eam perficere. Secundum verò statim explicabitur. Quo supposito quærenda

renda eſt cauſa per ſe talis intenſionis.

Ideo ſecundò aſſerit noſtra ſententia, cauſam per ſe talis in- 111
tenſionis formæ debilioris contrarij aliquando eſſe intrinſecam, videlicet propriam naturam, vel ſubſtantiam eius expeditam ab extrinſecis impedientibus: ſi qualitas quæ intenditur, ſit ei naturalis: aliquando extrinſecam, ſi qualitas, quæ ei imprimitur, vel in eo intenditur, ſit contraria naturæ eius. Vtrumque explicabitur ſimul cum modo, quo id fiat eiſdem experientiis de aquis putealibus, & ſimilibus. Nam aquæ puteales calidiores ſunt in hyeme, & cum calor non ſit naturalis aquæ, ſed contrarius ſuæ naturæ, non poteſt habere cauſam intrinſecam ex parte eiuſdem aquæ, ſed extrinſeca quærenda eſt, & ſic inuenienda. Nam Sol ſua virtute maximè vigente in æſtate, maximam quoque calidarum, atque ſiccarum exhalationum copiam extraxit ex partibus terræ ſubterraneis, ſed non omnes potuit vſque ad externas partes aëris eleuare, quia aduentante hyeme, & eodem Sole valde à terra elongato, aëréque proinde frigeſcente, & circumobſiſtente eaſdem partes terræ ſubterraneas, pori eiuſdem terræ, qui ſunt quaſi viæ, per quas exhalationes illæ ſurſum moueantur, atque eleuantur, nimia frigiditate aëris conſtringuuntur, & ita nullus patet exeundi aditus eiſdem exhalationibus, ſed coguntur non quidem fugere, neque talis fuga, (etiam ſi poſſibilis foret) neceſſaria eſt; ſed in eiſdem locis permanere, & cum ſua natura ſint calidæ, per ſe producunt calorem in eiſdem partibus ſubterraneis, quibus coniunguuntur, atque in aquis in eis exiſtentibus. Et eodem modo aſſignanda eſt cauſa maioris caloris in ſtomacho reſidentis hyemali tempore, ratione cuius citiùs, & meliùs præſtat conco-
ctionem ciborum. Nam à frigore circumobſiſtente magis com- 112
primuntur partes corporis, & impeditur exitus, vel reſolutio ſpirituum vitalium calidorum: & ideo calor naturalis, cui coniunguuntur, magis viget in ſtomacho. Ex oppoſito verò eædem aquæ puteales frigidiores ſunt æſtiuo tempore, quia vigente calore Solis in aëre externo circumobſiſtente exiccantur, & rareſiunt, ac dilatantur eædem partes, & pori terræ; & quaſi via aperitur exhalationibus, vt exire poſſint, & motu naturali ſurſum tendere; & ita relinquuntur ſubterraneæ partes, & aquæ in eis degentes quaſi expeditæ ab extrinſecis contrariis, & cum ſint ex propria natura frigidæ, facilè ſe reducunt in naturalem frigiditatem, expellentes à ſe calorem ex conſortio earumdem exhalationum contractum. Et ita aſſignatur cauſa per ſe intrinſeca intenſionis frigoris, quæ eſt propria naturæ aquæ, à qua naturaliter emanat. Et eodem modo redditur cauſa, ob quam ſtomachus in æſtate frigidior eſt, & non ita citò,

nec ita benè præſtat ciborum concoctionem, quia nimio calore aëris circumobſiſtentis dilatantur partes, & pori viuentis corporis, & via aperitur ſpiritibus vitalibus exeundi, per maiorémque reſolutionem eorum permanet frigidior ſtomachus. Similis eſt etiam ratio propter quam modica aqua à fabris ferrariis ſupra prunas fornacis iniecta magis eas incendit, & ſupra partes calcis eas magis calefacit, & in vapores calidos reſoluit: nam aqua ſua grauitate deprimit, ac detrudit partes ſubtiliores, & calidiores prunarum, & calcis; illiſque impedit exitum; ibidémque ſic depreſſæ condenſantur, & fortiores fiunt ad intendendum maiorem calorem aliarum partium ſolidarum, atque etiam ad reſoluendum maxima ex parte calcem in vapores calidos. Et tandem ex eadem doctrina redditur cauſa per ſe, propter quam aqua noctu infrigidata tempore æſtiuo, & patuo tempore manè expoſita radiis Solaribus magis infrigidatur; nam aër eam circumſtans calore Solis rareſit, & ſe extendens verſus vas aquæ inducit vapores frigidos circumobſiſtentes partes aquæ à quibus frigiditas eius per ſe intenditur. Et ex eadem doctrina ſolui poſſunt plura alia problemata, hac ſola diſtinctione conſiderata, nam vel ſubiectum, cuius qualitas intenditur per antiperiſtaſim, vel obſiſtentiam contrarij habet principium radicale in ſe, à quo dimanare poſſit talis qualitas, ſed impeditum ab extrinſecis contrariis, & tunc à remouente impedimenta illa procedit intenſio tamquam à cauſa per accidens: à natura verò eiuſdem corporis ſe reducente ad intenſionem eiuſdem qualitatis naturalis tamquam à cauſa per ſe: atque etiam ab aliqua alia cauſa coadiuuante eiuſdem naturæ, ſi verò qualitas producenda, vel intendenda non ſit naturalis corpori, vel non ſit naturalis in tali gradu intenſionis, tunc procedit intenſio eiuſdem qualitatis, vel prima eius productio tamquam à cauſa per accidens ab eodem contrario, cuius occaſione detinetur, approximatur, rareſit, aut condenſatur, vel meliùs diſponitur aliqua alia extrinſeca cauſa habente virtutem producendi, vel intendendi talem qualitatem, & ab hac procedit intenſio tamquam à cauſa per ſe, nam in his effectibus ſemper eſt quærenda aliqua cauſa particularis, & per ſe, nec recurrendum ad primam quantum fieri poſſit.

QVÆSTIO VIII.

An qualitas in medio exiſtens intendatur per reflexionem, & à qua cauſa?

124 Reflexio in rebus Phyſicis, atque corporeis ſolis corporibus conuenit, ex eo quod ab aliis impediuntur, ne in ſuo motu

motu vlteriùs procedant: sic autem impedita coguuntur retrocedere eadem vi, qua motu directo in suum terminum tendebant quod patet in pila, aut lapide proiectis: nam si corpus aliud obsistens eis occurrat eadem vi, qua vlteriùs procederent in suo motu directo, reuertuntur, & motus iste reuersionis vocatur reflexio, quæ per quandam translationem, vel similitudinem tribuitur qualitatibus, dum virtute agentis producerentur in tota sphæra suæ actiuitatis: sed in ipsomet extensionis motu solet eis occurrere corpus impediens directum earum progressum, & à tali corpore, quasi repercussæ retrocedunt, vel reuertuntur, non quidem migrando de subiecto in subiectum, quia hoc repugnat accidentibus, sed ita vt in partibus medij, in quibus per motum directum productæ fuerunt, intendantur: & huius reflexionis habemus exemplum in lumine producto in aëre quasi per motum directum procedentem ab aliquo luminoso, vt à Sole: cuius virtute extenditur lumen per aërem: sed dum sic extenditur motu directo illuminationis occurrere solet corpus opacum, vt speculum, à quo impeditur transitus eius ad vlteriores partes aëris, ad quas transiret per eundem motum directum: lumen verò sic impeditum, quasi retrocedit, ac reuertitur, vel reflectitur supra se; hoc est, ad partes medij aëris, in quibus iam fuerat productum per motum directum, non tamen ita reflectitur, vt eadem pars luminis, quæ pertingit parietem, aut speculum recedat ab illa parte subiecti, in qua inhæret, sed retrocedere dicitur, quia ratione corporis opaci, à quo impeditur, ne vlteriùs transeat, vel ne producatur in vlterioribus partibus medij cum tanta intensione, videtur se intendere in prioribus partibus eiusdem medij aëris, in quibus fuit iam productum per directam illuminationem, de hac igitur reflexione duo quærimus. Primum, an verè, & realiter intendatur per illam qualitas in partibus anterioribus medij, in quibus producta iam fuerat per directam illuminationem. Secundum, supposito, quod realiter intenda- 125
tur, an à se ipsa, vel ab alia causa procedat talis intensio, & quæ sit causa illa. Loquemur autem maioris claritatis gratia de reflexione lucis tanquam de notiori, intelligētes de cæteris qualitatibus secundum proportionem omnia, quæ de eius reflexione dicentur. Vt autem reflexio lucis fiat non sufficit interpositio cuiuslibet corporis, sed requiritur, vt sit corpus opacum, densum, ac tersum: & quo perfectius has conditiones habuerit, eo maior in eo fiet reflexio lucis, cæteris paribus ex parte luminosi, quod non debet esse adeo exiguum; vt vires ei deficiant ad reflexionem: sed alicuius virtutis notabilis. Aër igitur defectu vtriusque conditionis non est causa reflexionis,

Opus ... sed

sed aqua ratione densitatis alicuius reflexionis causa esse potest,& maioris terra;sed ea corpora sunt ad reflexionem aptissima,qua non solùm opaca,tersa, ac densa sunt, sed etiam perlucida,vt vitrum, crystallum, & maximè omnium metalla expollita; quibus expositis.

126 Duæ sunt extremæ opiniones de hac re. Prima eorum, qui negant qualitatem intendi per reflectionem; sed lumen productum in superficie corporis opaci intensius apparere aiunt ob densitatem,& tersitatem eiusdem corporis; ratione cuius producit quosdam effectus æquiuocos maioris perfectionis,quàm possit producere lumen existens in medio quamuis vtrumque sit eiusdem intensionis, vt lumen, quod producitur in speculo, producit per reflectionem radiorum calorem magis intensum, quàm producere possit lumen medij; & aliquando contingit, vt tot radij concurrant, quod eorum virtute producatur ignis,vt experientia compertum est: ideo ratione eiusdem densitatis, & tersitatis speculi lumen in eo productum fortius mouet visum per species intentionales à se emissas,quàm moueat lumen medij,& hęc est causa propter quam apparet intensius,licet verè non sit intensius in superficie corporis opaci,aut in partibus medij proximioribus, quàm in reliquis. Hæc tamen sententia falsa probatur, primò, experientia, quia sensu percipimus perfectius esse lumen in partibus proximioribus speculi, quàm in remotioribus, aut quàm in cæteris partibus aëris,sed hoc nō potest procedere ex maiori densitate corporis, quia aër non habet maiorem densitatem in his partibus, quàm in reliquis, nec potest lumen videri perfectius in eis propter densitatem,aut tersitatem corporis opaci, quia densitas ratione sui non est per se visibilis: ergo nec potest esse causa,vt lumen,

127 quod est per se sensibile, perfectius appareat. Vnde cum perfectius iudicetur per sensum, necesse est maiorem perfectionem, vel intensionem in se habere. Probatur deinde ratione, quia lumen, & aliæ qualitates, in quibus reflexio non potest, habent virtutem producendi effectum ad tantam distantiam, quam vocamus propriam sphæram actiuitatis earum: ergo si impediantur,& reflecti possunt:sequitur non minùs posse effectum producere per actionem reflexam,quàm possent per directam. Quare sicut possent producere aliquem gradum in vlterioribus partibus,si nō impedirentur: necesse est eundem posse producere in anterioribus: & ex consequenti intendere lumen productum per actionem directam in eis.Et si dicatur diuersam esse rationem, quia in vlterioribus non erat productum lumen, & ideo poterant illud in eis producere: in anterioribus verò iam erat productum per illuminationem directam:nō soluitur argumen

argumentum,quia lumen iam productum in partibus anterioribus intendi potest, non minus quàm potest in vlterioribus primò produci; ergo non impedit,quin possit per reflexionem produci,& per productionem intendi; non virtus agentis potens est lumen medij intendere,& medium ipsum imperfectè illuminatum capax est intensioris luminis,à virtute verò agentis, & capacitate passi sublatis impedimentis naturaliter procedit effectus in idemmet passum.

Secunda opinio extrema asserit per reflexionem non solùm intendi lumen in medio,sed etiam in agente principali,à quo procedit, si tale agens non habeat summam intensionem; sed determinatam,& quæ crescere potest.Gratia exempli: si luminosum à quo procedit lumen reflexum,sit Sol habens summam intensionem lucis,solum potest lumen intendi in aere medio per reflexionem radiorum eiusdem Solis à speculo. Si verò luminosum sit imperfectum, & capax intensionis, vt lucerna; non solùm intendetur lumen medij per reflexionem radiorum eius in speculo factam:sed etiam lumen eiusdem lucernæ.Ita sentiunt Conimbricenses 1.lib. de Generatione,cap.9.quæst.1. artic.1.& probant hoc argumento. Si lumen agentis principalis non posset seipsum intendere per reflexionem, ideo esset quia luminosum maius non potest intendi à minori, & ideo nec lucerna ab aere à se illuminato, in quo constat minorem lucem esse:vel quia reflexio radiorum facta in speculo,aut radij ipsi reflexi non possent peruenire vsque ad agens principale: sed neutrum obstat: ergo concedendum est posse intendi lumen agentis. Probatur minor, quia si primum obstaret, sequeretur, nec vnam partem aëris magis illuminatam posse illuminari per reflexionem ab alia parte aëris minùs illuminata,quod patet esse falsum. Quod verò non obstet secundum, probant, quia si reflexio lucis à speculo extendatur vsque ad decem palmos,& intra illos ponatur lucerna, quæ est principale agens: euidens est vsque ad illam peruenire radios reflexos, illamque pertingere:ergo intendere possunt lumen eius. 118

Sed hæc etiam sententia falsa est,& contraria doctrinæ Aristotelis.Probo hoc secundum ex cap.7.huius libri,vbi docet,& probat simile non posse agere in omnino simile,quia ex eo sequeretur idem posse agere in seipsum actione vniuoca: sed vtrumque sequitur ex hac sententia:ergo est contra Aristotelem.Probatur minor,quia radij lucis reflexæ procedunt ab ipsa lucerna tanquam à causa principali, vt fatentur expressè Patres ipsi Conimbric. atque etiam totum ipsum lumen productum in medio per directam, & reflexam illuminarionem:ergo si intendunt lumen eiusdẽ lucernæ,eadem lucerna intẽdet proprium

prium lumen, quod est agere in seipsam, & simile agere in omnino simile, quod fieri posse negat Aristoteles. Et si dicatur Aristotelem solùm negare, quod simile possit agere in omnino simile, & idem in seipsum actione directa, non verò reflexa, friuola erit interpretatio, quia simile posse agere in omnino simile, ideo negauit Aristoteles: quia inter omnino similia cessat finis proprius actionis naturalis, qui est agens assimilare sibi passum: nec minus cessat respectu actionis reflexæ, quàm directæ, vt per se est manifestum: ergo vtroque modo id reputauit impossibile. Idē etiam posse agere in seipsum, ideo negauit, quia agens principale, & passum apud ipsum debent esse realiter distincta, vt patet ex octauo libro Phys. præsertim in actione vniuoca: sed non erunt minùs indistincta in actione reflexa, quàm in actione directa, cum idem agens principale sit passum: ergo in vtraque id reputauit impossibile. Quod enim pars aëris, in qua subiectantur radij reflaxi sit distincta in lucerna, non sufficit, quia illa non agit, nisi in quantum illuminatur ab eadem lucerna per directos radios, atque reflexos.

Quod verò eadem sententia sit falsa, probatur primò, quia repugnat causam producere aliquem effectum, quem non contineat formaliter, vel eminenter: sed lucerna non continet maiorem illam intensionem, quam dicunt suscipere per reflexos radios: nec datur alia causa eam producens, in qua contineatur; ergo repugnat lucernam intendi per talē reflexionem. Probatur minor, quia illuminatio siue directa, siue reflexa est actio vniuoca: ergo effectus per eam productus eiusdem speciei est cum forma, per quā operatur agens, quare non potest eum continere eminenter: quia causa eminenter continens effectum alterius speciei debet esse. Quod verò non sit vlla causa à qua contineatur formaliter non est minùs euidens, quia lucerna non continet maiorem illam intensionem, quam suscipit: nam si eam contineret formaliter, non posset eam suscipere. De corpore verò opaco, in quo fit reflexio, atque etiā de medio ipso illuminato constat eam non continere, quia totam intensionem luminis habent mendicatam à lucerna: ergo non possunt habere maiorem.

130 Secundò probatur, quia si lucerna posset se intendere per reflexionem, sequeretur se intendere vsque ad summum gradum, quod est absurdum, cum non sit capax tantæ intensionis. Sed probatur consequentia, nam si se intendit: supporamus suscipere vnum gradum intensionis: quo supposito ita arguo. Lumen lucernæ intensūm vt quatuor potuit per reflexionem producere in se quintū gradū: ergo sic intensum vt quinque fortius est ad illuminandum: quare fortiores poterit emittere radios

adspecu

ad speculum, à quo necesse est fortiores etiam vsque ad eãdem lucernam reuertantur, & lumen eius intendant, & ita vsque ad summum gradum.

Ad argumentum oppositæ sententiæ concedenda est maior, quod propter primam causam non possit intendi lumen agentis principalis per reflexionem; nempe, quia luminosum minus non potest maius intendere: & cum ex hoc infertur, non posse partẽ medij minùs illuminatã intendere per reflexionem partem sibi proximam magis illuminatam: distinguendum est: nam per se ipsam non potest, hoc est, in quantum minùs illuminata, sed in quantum maius lumen per reflexionem fortè accipit, quia proximior est corpori, in quo fit reflexio, vel in quantum per modum vnius agentis vnitur luminoso principali magis intenso. Ex hoc tamen non sequitur posse idem luminosum principale intendere etiam per reflexionem: cuius ratio est manifesta, quia cum totũ lumen productum in corpore opaco, atque etiam in medio tam per directã illuminationem, quàm per reflexam, procedat à luminoso principali tamquam à causa vniuoca, & ideo non habeat maiorẽ intensionem illud, quã hæc, repugnat ab eo, vel ab aliqua eius parte, etiã per reflexionẽ intẽdi, quia nihil potest agere vltra suam perfectionem.

Tertia denique sententia quorumdam recentiorum asserit produci quidem lumen in solo medio per reflexionem, non tamen intendi; sed esse aliud numero distinctum ab eo, quod producitur per directam illuminationẽ. Hæc tamen sententia clariùs probatur falsa, quia duo accidentia extensa, & purè absoluta eiusdem speciei in eadem parte subiecti recepta necessariò continuantur, & fiunt idem numero per continuationẽ, vt patet in calore producto in aqua à diuersis agentibus, immo & diuerso tẽpore; sed duo illa lumina producta per directã illuminationem, atque reflexã sunt extensa accidentia, & recipiuntur in eadẽ parte medij: ergo fiunt idẽ numero per cõtinuationem.

A quanam causa procedat maior intensio luminis producta in medio per reflexionem?

SVpposito, quòd qualitas intendatur in medio per reflexionem in corpore resistente factam; quærimus, à quanam causa procedit per se talis intensio? Et vt disputationis exemplum in eadem illuminatione cõstituamus, triplex potest excogitari causa, nempe lumen ipsum in medio productum per directam illuminationem, quod se ipsum intenderet per reflexionẽ à corpore opaco, aut luminosum, à quo mediũ illuminatur directè; & lumen producitur in corpore opaco: vel tandẽ lumen hoc in corpore opaco, in quo fit reflexio productũ. Et de primo cõueniunt omnes, quod non sit causa suæ intensionis per reflexionẽ 131

factæ,

factæ,quia idẽ numero agens non poteſt ſe intendere: cum talẽ intenſionẽ non contineat formaliter,neque eminenter,vt probauimus:ergo repugnat lumẽ in medio productũ eſſe cauſã ſuæ intẽſionis.Quæſtio ergo de duobus aliis procedit:nẽpe de principali luminoſo,vel de corpore opaco per lumen in ſe receptũ.

Et prima opinio aſſerit cauſam intenſionis in medio factæ per reflexionem non eſſe luminoſum principalem , ſed corpus opacũ ab eo illuminatum.Ita ſentiunt ex recentioribus plures. Quod vt probent, præſupponunt , intenſius lumen produci in aliqua ſaltẽ parte corporis opaci,vt in aliqua parte ſpeculi,quã producatur in partibus medij. Cuius cauſam eſſe putant , quia licet dẽſitas,& terſitas ſpeculi potius illuminationi reſiſtãt,atq; impediant,ne vlteriùs progrediatur : ex alia verò parte diſponunt idem ſubiectum ad maiorem intenſionem luminis recipiendam in ea parte, in qua illuminatur.Neque obſtat vniuerſale illud principium ab omnibus receptum, quod agens naturale fortiùs agit in propinquum,quàm in remotum.Ex quo videretur ſequi maiorem intenſionem luminis produci à luminoſo in partibus medij ſibi propinquioribus,quàm in corpore opaco remotiori. Nam principium hoc intelligi debet (vt ſit vniuerſaliter verũ)ſi proximum , & remotum ſint æquè diſpoſita ad recipiendum effectum ab agente : ſi verò remotum meliùs diſpoſitum ſit,perfectiorem effectũ recipiet , quia per meliorem diſpoſitionem recompenſatur maior diſtantia. Vnde cum meliùs ſit diſpoſita aliqua pars ſpeculi ratione denſitatis, & terſitatis intenſiorem effectum recipere poterit , etiam ſi remotior ſit.Sed hoc fundamentum ita explicatũ probant exemplo Lunæ à Sole illuminatæ:cuius aliqua pars magis illuminat hæc inferiora,quàm reliquum corpus eius : ex eo,quod maius lumen recipit à Sole:cuius non poteſt reddi alia cauſa,niſi quia aſtrum Lunæ ratione ſuæ denſitatis, & terſitatis meliùs diſponitur,vt ſecundum aliquam ſui partem intenſiùs illuminetur à Sole.Ita ergo in cæteris reflexionibus minorum corporum cõtingere debet,vt corpus opacum,nempe ſpeculum ratione ſuæ denſitatis , & terſitatis meliùs diſpoſitum ſit ad ſuſcipiendum lumen in aliqua ſui parte,per quam intenſiorem poteſt producere lumen in partibus medij , ad quas reflectuntur radij eius: alioqui concedendum eſſet lumen productum in his inferioribus à Luna , non ab ea , ſed à Sole produci.

Hoc ſuppoſito,probãt quod maior intẽſior luminis in medio nõ procedat à principali lumine,vt à Sole, vel lucerna : primò quia effectus luminoſi principalis , à quo directè illuminatur medium,impeditur à corpore opaco , ne vlteriùs tranſeat : ſed per tale impedimentum ſibi ſuperueniens , non augetur virtus eiuſdem

eiusdẽ luminosi;& ideo nec redditur fortius ad agendum: ergo non potest intensiorem effectum producere in partibus medij per reflexionem, quã producit in eisdem per directam illuminationem. Probatur consequentia, quia idem in quãtum idem, hoc est per virtutem eiusdem intensionis agens, & circa passum eodem modo dispositum semper facit eumdem effectum, & non maiorem. Secundò quia, si luminosum intensionis vt 133 quatuor solũ potest producere in reliquis partibus suæ sphæræ lumen vt duo (exempli gratia) ergo ex tali productione repugnat, quod in partibus eiusdem sphæræ propinquioribus corpori opaco, & à se remotioribus, sequatur maior intensio luminis. Probatur consequentia, quia agens naturale fortiùs agit in propinquum, quàm in remotum æqualiter dispositum; sed partes medij propinquiores corpori opaco, in quibus lumen intenditur per reflexionem, remotiores sunt respectu eiusdem luminosi;& eodem modo dispositæ, ac reliquæ partes eiusdem medij: ergo repugnat fortiùs circa eas agere, quàm circa propinquiores: & ex consequenti repugnabit, quod intensius lumen in eis productum per reflexionem procedat ab eodem luminoso, & necessarium est procedere ab intensiori lumine recepto in corpore opaco, cui sunt propinquiores. Probatur hæc vltima consequẽtia, quia non est excogitabile aliud agens à quo possit procedere.

Nostra sententia omnino est opposita, & explicatur duabus 134 conclusionibus. Prima est, intensio luminis producta in medio per reflexionem, non producitur à corpore opaco per lumen in se receptum, sed à principali luminoso, à quo corpus ipsum opacum illuminatur. Probatur testimonio Aristotelis 8. lib. Phys. text. 32. vbi docet reflexionem localem corporis non fieri à corpore impediente, vel obsistente, sed à proijciente idem corpus, quod reflectitur, his verbis: *Sicut reflexa sphæra non à pariete mota est, sed à proijciente.* Quæ verba præter quàm, quòd expressa sunt; ita intelliguuntur ab omnibus interpretibus tam antiquis, quàm nouis: præsertim à D. Thoma, Soto, Toleto, & Conimb. in commentariis eorum. Ex hoc igitur sic arguo: Pila ideo reflectitur in pariete impediente, quia impulsus ei impressus à proijciente eam vlteriùs deduxisset, nisi paries extensionem sui motus impediret: eo verò impediente non priuatur impulsus suo effectu vlteriùs dilatandi motum, sed quasi permutatur vlterior motus directus in reflexum eiusdem intensionis; ita vt si per decem passus extensurus erat vlteriorem motum directum, per totidem extendat reflexum: & ab eadem causa à qua extenderetur directus, fit reflexus; vt docet expressè Aristoteles, & cum eo omnes interpretes, nempe à proij-

ciente, quòd est principale agens,& non à pariete;qui est corpus obsistens, in quo fit reflexio; sed eodem modo fit reflexio luminis, vel alterius qualitatis: ergo motus reflexus illuminationis ab eodem luminoso principali fit,& non à corpore opaco ab eo illuminato, in quo fit reflexio;& consequenter intensio luminis per eum producta tanquam proprius terminus. Probatur minor, quia virtus luminosi principalis extenderet illuminationem directam per decem passus, nisi obstaret corpus opacum: ergo illo obstante, & facta in eo reflexione non priuatur luminosum suo effectu,hoc est extẽsione illa sui motus, sed quasi commutatur directa in reflexam. Vnde sequitur eodem modo procedere alterationem reflexam à principali luminoso,quo procederet directa quantum ad vlteriorem extensionem,nisi impediretur à corpore opaco; sed ab eodem agente procedunt motus,& terminus per se eius:ergo ab eodem luminoso principali procedit terminus per se eiusdem alterationis reflexæ: sed terminus illuminationis reflexæ est lumen productum in medio cadens supra lumen productum per illuminationem directam in eisdem partibus, per quas reflectuntur radij: ergo intenditur lumen medij ab eodem agente in eisdem partibus,& non à corpore opaco impediente. Probatur consequentia,quia intensio qualitatis non est aliud, quàm noua productio eius circa eamdem partem subiecti. Et si dicatur non
135 benè probari ex motu locali reflexo intensionem luminis in medio ab eodem luminoso factam; nam per motum localem reflexum nullum effectum in medio productum per motum directum intendit, aut perficit mobile, sed eandem præsentiam producit,quam produceret,vel produxit per motum directum: ergo non bene probatur ex locali reflexione intensio luminis facta in medio ab eodem agente, à quo fit directa. Respondeo probari quidem efficaciter, quia ex eo non perficitur in medio per motum reflexum effectus per directum, quia non manet, nec manere potest,sed transit sicut motus: si verò permaneret, absque dubio perficeretur quadã ratione extensiua,non verò intensiua, quia præsentia localis non est capax intensionis: perficeretur verò, quia duplicaretur in eodem corpore, & in ordine ad idem spatium. Effectus autem illuminationis directæ permanet in medio: propterea necessarium est, vt cadat supra illum effectus productus per illuminationem directam in eisdem partibus medij, in quibus cadunt radij reflexi. Sed vnus gradus luminis cadens supra alium in eadem parte subiecti facit intensionem:ergo intenditur lumen in his partibus medij ab eodem agente.

Probatur etiam ratione eadem conclusio: primò, quia tota

ratio

ratio propter quàm opposita sententia asserit reflexionem fieri à corpore opaco tamquam à causa per se est, quia ratione densitatis, & tersitatis magis est dispositum, vt saltem secundum aliquam partem intensius lumẽ recipiat, quàm medium; quod non est ita densum. Sed hoc fundamentum est falsum: ergo opinio ipsa in eo fundata erit falsa. Probatur minor, quia opacitas corporis impedit potius receptionem luminis, quàm iuuet ad eam recipiendam; sed tersitas, ac densitas corporis pertinent ad opacitatem: ergo potius impediunt, quàm iuuent, vel disponant 136
ad receptionem intensioris luminis; falsum est ergo quòd corpus opacum propter maiorem densitatem, & tersitatem sit magis dispositum, vt in aliqua eius parte intensius lumen recipiatur, quam in partibus medij. Maior videtur mihi euidens, quia euidens est corpus opacum ratione opacitatis impedire transitum luminis: ergo repugnat opacitatem facere illud capax maioris luminis. Probatur consequẽtia, quia si magis capax esset, impedire nõ posset. Præterea diaphaneitas corporis est propria, atque germana dispositio ad recipiẽdum lumẽ; sed opacitas opponitur diaphaneitati, aut transparẽtiæ: ergo repugnat efficere corpus capax maioris luminis. Et eadẽ ratione probatur minor de densitate, ac tersitate, quia quo corpus magis densum, & tersum est, minùs est diaphanũ, vt per se est manifestũ: ergo minus est dispositum ad recipiendam lucem: & ideo non potest intensiorem recipere si sit æquè vel minùs approximatum luminoso.

137 His addo, densitatem in nullo corpore esse dispositionem ad recipiendum maiorem intensionem alicuius qualitatis, vt euidenti inductione probari potest, licet sit dispositio, ad magis retinendam intensionem receptam, & ad fortiùs agendum cum eadem, vel maiori intensione.

Secundò probatur ex reflexione aliorum accidentium intentionalium, nam sicut lux est qualitas intentionalis, ita species visibiles sunt accidentia intentionalia, & sicut reflectitur lux in speculo, ita reflectuntur species: sed species reflexa in speculo causatur ab eodem obiecto visibili, à quo causatur directa, & non à speculo: ergo reflexio lucis, & intensio per eam producta, non à speculo, sed à luminoso causatur. Minorẽ admittunt aduersarij, & probabitur efficaciter 2. lib. de anima c. de visu, quia species est aliqualis similitudo obiecti visibilis, & ideo ab eo debet procedere; sed quod videtur per reflexionem specierum in speculo factam non est species, vel similitudo obiecti, sed obiectum ipsum, vt ibidẽ probatur efficaciter, ergo ab eo procedit species reflexa, & nõ à speculo, & cõsequenter à luminoso procedit reflexio luminis, & intẽsio eius producta in medio, & non à speculo illuminato. Fundamentum verò oppositæ sententiæ

negandum est,quia iam probauimus ratione tersitatis,& densitatis non posse corpus opacum esse maioris lucis capax,sed minus & minorem recipere,quàm partes medij,& ideo non posse
138 ab eo procedere intensius lumen in medio. Quod autem dicitur de illuminatione Lunæ,simile quidem est, & ideo concedimus maximam partem luminis nocturno tempore producti per similem reflexionem in eodem astro Lunæ factam , produci, à Sole quidem tanquam à principali,& proxima causa:iuuare tamen lumẽ in eadem Luna receptum, quæ sic à Sole illuminata, quasi per modum vnius agentis vnitur eidem Soli eam illuminanti,& ab vtroque procedit nocturna illuminatio mũdi.Quod dicimus supposita opinione,quæ asserit totum lumen,quod habet Luna,recipere à Sole; nam alij de ea,ac de quibusdam aliis astris existimãt aliquam eius partem à se habere:de quo statim agemus in libris de cœlo,& mundo:vbi & modum huius reflexæ illuminationis Solis,& Lunæ copiosiùs explicabimus.Eiusmodi autem reflexio lucis in Luna facta à Sole non percipitur sensu,sicut percipiũtur aliæ longè minores in his inferioribus factæ,propter maximam distantiam inter Lunam, & Solem, & corpora ingentis molis inter vtrumq; astrum media;nã reflexio ista fit eo tempore,quo Sol est in vno emispherio , & Luna in altero;& cum primis mediat inter vtrumq; magna pars profunditatis quarti cœli,deinde profunditas tertij,secũdi,& primi,& tandem sphæra integra quatuor elementorum.De reliquis verò minoribus reflexionibus in his corporibus inferioribus factæ secundum proportionẽ dicendum est,fieri quidem à principali luminoso per maiorem intensionem luminis in partibus medij productam,sed iuuare etiã lumen productum in corpore opaco; licet non sit magis intensum,quàm in medio,quia se coniungit cum principali luminoso,& per modũ vnius agentis operantur.

139 Ad primum argumentum eiusdem sententiæ concessa maiori,quod luminosum impediatur à corpore opaco, ne vlteriùs extendat suam actionem , atque etiam minori , quod per hoc impedimentum non reddatur fortius ad agendum,neganda est consequentia,quia ad producendum maiorem intensionem per reflexionem, non est necessarium , quod augeatur virtus eius; nam si sufficiens erat ad extendendum illuminationem directam ad vlteriores partes medij,erit quoque sufficiens ad eamdem extensionem commutatam in reflexam efficiendam , sicut de impulsu probauimus in reflexione locali. Præterea,licet per impedimẽtum corporis opaci non intendatur virtus luminosi, sed quia ratione reflexionis agit per diuersam lineam , operatur quasi duplex agens; & ideo in ea parte medij ad quam pertingit reflexio quasi duplicatum effectum producit , eam illuminando

minando quasi duabus viis, hoc est per duas, ac diuersas lineas rectam, & reflexam: non ergo mirum est, si quasi pro duobus agentibus operetur. Non fit enim intensio luminis in omnibus partibus medij, sed in certa, ac determinata, videlicet in angulo reflexionis, sicut reflexio fit ex parte speculi in angulo incidentiæ. Quod verò dicimus quasi pro agenti duplicato operari luminosum in illuminatione recta, & reflexa, & ideo quasi duplicatum producere effectum in ea parte secundum proportionem suæ virtutis, aut intensionis, intelligi debet, ita vt totus effectus non solùm non superet intensionem eius, sed neque adæquare eam possit, vt ex supra dictis est manifestum. Et si dicatur, luminosum agit per illuminationem directam naturaliter: ergo agit circa medium in quantum potest. Quare repugnat maius lumen producere in medio per reflexionem. Respondeo agere quidem per illuminationem directam in quantum potest, sed non omni modo, non potest; & ideo licet producat totum lumen, quod potest producere tali modo agendo, non tamen totum, quod potest, hoc & alio modo, nempe actione reflexa, nam sicut posset nouum lumē producere in vlterioribus partibus medij, potest in anterioribus per reflexionem, quod est lumen earum intendere, vt probauimus. Et ex hac doctrina explicari debet commune illud axioma, nempe: *Idem in quantum idem semper facit idem.* Vt enim semper sit verum, sic debet intelligi; vt idem in quantum idem eodem modo agens semper faciat idem; secus verò est, si varietur modus agendi, vt contingit in hac parte.

Ad secundum neganda est consequentia, quòd per reflexionem non possit produci intensio effectus ab eodem agente in partibus propinquioribus corpori opaco, quàm productus sit in aliis ab eo remotioribus per solam directam illuminationem. Et cum dicitur agens naturale fortiùs agere in partes suæ sphæræ sibi proximiores, quàm in remotiores, si sint æquè dispositæ, distinguendum est; nam agens per eandem lineam verum est, non tamen, si per diuersas operetur, vt in reflexione contingit; sic enim agit quasi duplicatum agens, cum agat per diuersas lineas, & rectam & reflexam; & ideo quasi duplicatam producit effectum: nam in parte illa medij, ad quam pertingit reflexio producit aliquid illius luminis, quod produceret in vlteriores partes medij intra propriam sphæram clausis, si non impediretur per interpositionem corporis opaci. Suppletur ergo per actionem reflexam additam directæ illuminationi defectus approximationis; immo & superatur, vt per se est manifestum. 148

QVÆSTIO IX.

An omne agens dum agit repatiatur à suo contrario circa quod agit?

441 VT intelligatur quæstio, & ad difficultatem eius breui perueniamus, conditiones quasdam enumerare, & explicare oportet omnino necessarias, vt agens dum agit, repatiatur à suo contrario, in quod agit; quas vno, aut altero verbo tetigit Aristoteles cap. 7. huius primi libri à textu 53. Primam ergo conditionem necessariam esse ait, vt agens, & passum materialia sint: nam si agens sit spirituale, non poterit repati ab eo, in quod agit: & si passum etiam sit spirituale, non poterit circa ipsum operari agens; & ratio vtriusque est eadem, quia res spiritualis altioris ordinis est, & ideo agere quidem circa rem materialem potest propter eminentiorem virtutem, quam habet; sed in ipsam nec potest agere res materialis inferioris ordinis, & virtutis, nec ideo ab ea repati potest, quia à quo aliquid repatitur, illud idem in ipsummet agit. Nec satis est vtrumque esse materiale: sed secunda conditio requiritur (ait Aristoteles) vt habeant eamdem materiam, non numero, sed specie. Vnde licet corpora cœlestia agant in hæc sublunaria, nō repatiuntur ab eis, quia licet communicent in materia, non eiusdem speciei, sed diuersæ. Et ratio huius conditionis est, quia actio, & reactio ordinantur ad generationem, & corruptionem eius, in quo recipiuntur: sed corpora cœlestia ex eo, quod habeant materiam specie diuersam ab his sublunaribus: sunt incorruptibilia: ergo non possunt repati ab eis. Sed nec sufficit habere materiam eiusdem rationis, quia medicus communicat in materia cum infirmo, in quem agit eum sanando, & tamen non repatitur ab eo inquit Aristoteles, quia non est agēs vltimum, seu immediatum, sed primum: repatitur verò medicamentum ab eo applicatum, quia est vltimum, atque immediatum agens. Ideo tertia conditio est necessaria, quod agens sit vltimum, seu
442 proximum. Nec tamen id sufficit, sed requiritur quarta, quòd agens contineatur intra sphæram actiuitatis passi, quia contingere potest, vt agens sit maioris longè virtutis, quàm passum, & ideo ad maiorem distantiam possit extendere suam actionem quod est maiorem habere sphæram actiuitatis, quàm passum: & tunc fieri posset quod passum esset intra sphæram agentis: hoc verò extra sphæram passi vt consideranti patet, & actio quidem tunc dabitur, sed non reactio, quia sicut repugnat aliquid agere in aliud, nisi intra sphæram actiuitatis eius sit; non minùs repugnat in illud reagere, quia reactio vera actio est. Quinta, & vltima conditio est, quod agant actione vera, & propria: hoc est

est corruptiua, quæ versatur solùm inter propria contraria: nam hoc modo sumitur ab Aristotele actio in hoc opere, vt vidimus superiùs. Si enim solū agant actione perfectiua, nulla sequitur repassio, vt constat in illuminatione: non enim repatitur luminosum à corpore diaphano, in quod agit; nec obiectum à potentia sensitiua. Itaque vt omnes conditiones hoc verbo comprehendamus, vt agēs possit repati à passo, circa quod agit, materiale debet esse; habens materiam eiusdem speciei, vltimum; & in tra sphæram eiusdem passi contentum: agentémque circa passum actione corruptiua, & de tali agēte procedit quæstio, an dum sic agit, semper, & necessariò repatiatur ab eodem passo, circa quod agit.

Circa quam quæstionem plures sunt opiniones, quas prolixè refert, & reiicit Toletus 1. lib. de gener. q. 15. ex quibus tres tantùm nos referemus, quæ difficultatem eius attingunt, nam reliquæ nullius momenti sunt. Prima opinio negat omnino reactionem, hoc est actionem passi in agens, à quo patitur. Ita Maior in 1. distin. 17. & cum eo alij ex nominalibus. Probatur primò, quia à proportione minoris inæqualitatis, non potest dari aliqua actio; sed non potest passum reagere, nisi à proportione minoris: ergo impossibilis est reactio. Probatur minor, quia proportio minoris inæqualitatis est, quando virtus agentis est minor resistentia passi, vt superiùs probauimus; sed virtus passi (si verè patiatur ab aliquo) debet esse minor resistentia eiusdem agentis, à quo patitur: ergo non potest in illud agere, vel reagere. Probatur minor, quia resistentia actiua agentis prouenit à tota latitudine formæ eius, quam constat esse maioris virtutis, quàm forma passi, & resistentia formalis eiusdem agentis prouenit ab eadem forma incompossibili cum forma passi etiam secundum totam eius latitudinem, quia secundum eam est ei contraria, & repugnans. Exemplum possumus afferre in aqua, quæ si patitur ab igne, necesse est maiorem esse virtutem actiuam ignis, quàm resistentiam eius sed etiam est maior resistentia ignis, quàm actiuitas aquæ, nam per eumdem calorem vt octo, quo agit, resistit resistentia actiua, cum hæc sit eadem realiter cum virtute actiua, aut cum actione. Resistentia etiam formalis, quæ est incompossibilitas, aut repugnantia vnius formæ cum alia; maior est in igne, cum sit per eumdem calorem vt octo contrarium frigiditati eiusdem aquæ, & ei repugnans secundum totam suam latitudinem. Et hoc argumentum magis ad sensum videtur conuincere, quando agens maximæ virutis est; passum verò adeo exiguam habet, vt absurdum videatur dicere, quòd in idem maximum agens possit reagere.

143 (margin, beside "Circa quam quæstionem…") and 144 (margin, beside "…Exemplum")

Secundò probatur, quia dum vnum contrarium agit in aliud, vt ignis in aquam, constat sua actiuitate superare illam; sed necesse est etiam sua resistentia superare actiuitatem eius; ergo necesse erit magis etiam resistere passo, quàm passum in eum agat. Quare impossibilis erit reactio; nam quotiescumque magis resistit passum, quàm agens agat, repugnat actionem sequi, vt superius ostendimus, Probatur minor, quia dum ignis agit in aquam per calorem, non solùm resistit reactioni eius per eundem calorem, sed etiam per propriam substantiam naturaliter agentem ad conseruationem. Quia sicut naturaliter ab ea dimanat tanquam à principio actiuo, ita naturaliter conseruatur media actiuitate eiusdem substantiæ: sed aqua non reagit, nisi per solam frigiditatem: ergo maior erit resistentia ignis, quàm actiuitas eius. Consequentia videtur necessaria, quia habet eandem causam, quam habet actiuitas, nempe calorem; sicut actiuitas aquæ habet frigiditatem, & præterea propriam substantiam ignis conseruantem eundem calorem. Sed probatur minor ex his, quæ diximus 2. lib. Phys. agentes de causa efficiente; videlicet substantiam non agere in aliud, nisi per sua accidentia, per quæ solùm attingit passum: ergo aqua non agit per se immediatè, sed solùm per frigiditatem.

145 Secunda opinio non omnino negat reactionem, sed solùm secundum eandem contrarietatem, eam admittens secundum aliam: ita vt agens per vnam qualitatem non patiatur à passo per qualitatem illi contrariam, sed benè per aliam diuersam: vt dum ignis agit in aquam per calorem, non reagat aqua in ignem per frigiditatem, sed per humiditatem debilitando siccitatem eius. Ita Nimphius 1. lib. de generat. Comm. 195. quæst. 3. referens pro se Auerroem, Alexand. & alios. Probatur primò, quia si admittatur reactio secundum eandem contrarietatem: sequitur impossibile prorsus esse, quòd vnum contrarium agat in alterum: sed consequens est falsum, vt per se est manifestum: ergo impossibilis est reactio per eandem contrarietatem. Probatur consequentia, quia agens naturale priùs agit in proximum, quàm in remotum: ergo priùs expellit contrarium à parte proxima, quàm à remota: si ergo agẽs per vnam qualitatem reparitur per contrariam: ergo in prima sui parte aliquem gradum contrariæ qualitatis recipit: priùs ergo debet illum gradum expellere ab ea parte tanquam sibi magis proxima, quàm ab aliqua parte passi: sed numquam potest eam omnino expellere, nam si semper reparitur: ergo semper ei imprimitur de nouo aliquid contrariæ qualitatis, à qua impeditur actio eius, ne transeat ad passum contrarium; quia licet aliquid

semper

semper expectat, aliquid etiam semper recipit de nouo: impossibilis ergo erit actio vnius contrarij in alterum, si repati debet secundum eandem contrarietatem.

Secundò, quia repugnat aliquid moueri simul motibus contrariis, hoc sequitur, si detur reactio secundum eandem contrarietatem; ergo non est admittenda. Probatur minor duobus exemplis. Primum sit ignis agentis in aquam per mediũ aërem, à quo aër necessariò calefiet, quia non potest calor transire ad aquam, nisi per aërem, & aqua debet reagere in ignem per frigiditatem. Supponamus reagere per eandem lineam, & tunc necessariò debet refrigerare aërem; calefiet ergo eadem pars aëris ab igne, & infrigidabitur simul ab aqua, quod est moueri motibus contrariis. Exemplum secundum erit, si supponamus maximum calidum agere in paruum frigidum, ita vt totum frigidum sit intra sphæram actiuitatis calidi, sed medietas tantùm calidi contineatur intra sphæram actiuitatis frigidi. Tunc ergo si frigidum reagit in calidum per frigiditatem, aliquem gradũ imprimere debet in prima medietate calidi, non in postrema, cum hæc sit extra sphæram actiuitatis eius: & eodem tempore, quo frigidum reagit in illa medietate per frigiditatem, reliqua medietas calida ei approximata debet in eandem agere per calorem ad expellendam frigiditatem, quam ei imprimit aqua: quare simul calefiet, & frigefiet illa pars, mouebtúrque contrariis motibus. 146

Tertia opinio omnino contraria his duabus asserit duo; primum, semper, & necessariò dari reactionem inter contraria aduersus primam, Secundum, talem reactionem dari secundum eandem contrarietatem aduersus secundam. Ita expressè Aristoteles cap. 7. huius libri textu 53. & cap. 10. text. 87. & 89. sed clarissimis verbis 4. libr. de generat. animalium capit. 3. non longè à principio, quæ ita habent: *Omne agens patitur etiam à patiente, vt quod secat, hebetatur ab eo, quod secatur, quod calefacit, refrigeratur. Denique quodcumque mouet excepto primo, mutuò mouetur aliquo motu: & interdum etiam ita fit, vt quod agit, magis patiatur, quàm agat, & refrigeretur, quod calefacit, & calescat, quod frigefacit, &c.* Ita etiam Galenus lib. 3. de causis Simptom. capit. 2. Diuus Thomas 1. libr. de generation. lectio. 10. Themisti. & Simplic. 3. lib. Phys. textu 8. Philoponus, quem citauit Nimphus vbi supra, & cæteri omnes interpretes Aristotelis super cap. 7. huius libri paucis exceptis, quos pro aliis opinionibus citauimus: & est vera sententia, ac tenenda.

Probatur experientia, & ratione. Experientia quidem, quia euidens est manum calidam tangentem frigidam eam calefacere: & frigidam calorem huius temperare: atque etiam si pru-

na accensa niuem tangat, niuis ipsa liquescit, & pruna ex parte infrigidatur.

147 Ratione verò, primò ex mixtione elementorum hoc modo. Quodlibet elementum habet vnam qualitatem in summo gradu intensionis: sed forma corporis mixti ex mixtione elementorum resultans non potest introduci in materia, nec in ea conseruari cum dispositione aliqua habente summum gradum intensionis, nempe cum summo calore, vel summa frigiditate: sed postulat omnes has qualitates attemperatas, hoc est ad minorem gradum intensionis redactas: quod constat non posse fieri, nisi per mutuam actionem, & reactionem elementorum: ergo necessariò hæc admittenda est, vt mixtio censeatur possibilis. Licet enim elementa ignis, & aquæ agant, si non repatiatur quodlibet ab alio, dum in ipsum agit, non remittetur calor, vel frigiditas eorum, vt per se est manifestum: ergo nec attemperari poterunt.

148 Et si aliquis dicat, ad agendum in aliud requiri determinatam virtutem saltem per terminum extrinsecum, quod vocatur maximum quod non: ita vt tam minima dari posset; quæ non sufficeret ad agendum: benè tamen quæcunque maior, vt probauimus superiùs agentes de excessu determinato ad agendum requisito. Ex quo sequitur non semper passum reagere posse. Probatur consequentia in extrema parte sphæræ actiuitatis ignis, vel alterius agentis, quam certum est non posse in aliud corpus sibi approximatum iam extra sphæram eiusdem agentis existens agere, & ideo si illud habeat contrariam qualitatem, nempe frigiditatem, per quam agat in extremam illam partem sphæræ ignis calidam, non repatietur ab ea: quia supponimus non posse amplius agere per calorem. Respondeo, etiam in his casibus agens ex parte sua semper repati posse à passo: quod verò non repatiatur, per accidens est propter defectum passi non habentis virtutem ad agendum: sicut etiam contingit dum passum est intra sphæram actiuitatis agentis: sed agens non est intra sphæram actiuitatis passi, quia est minoris virtutis: & ideo habet minorem sphæram. Aristoteles verò vniuersaliter loquitur, & vniuersaliter verum est agens semper posse repati, atque etiam semper repati, nisi aliqua conditio necessaria deficiat, deficit autem in casu argumenti potentia actiua ex parte passi.

149 Ad primum argumentum primæ opinionis neganda est minor, quod non possit passum reagere, nisi à proportione minoris inæqualitatis. Et cum dicitur maiorem esse resistentiam actiuam agentis actiuitate passi concedendum est: sed ex hac non probatur, quod actio sit à proportione maioris, vel minoris inæqualitatis: nam cum resistentia actiua sit idem realiter cum

actione,

actione,vel actiuitate:& formaliter non ſit aliud, quàm debili-
tatio contrarij,euidens eſt,quòd ex ea non ſit ſumenda propor-
tio requiſita ad agendum inter agens,& paſſum: quia etiam ſi
virtus paſſi debilitetur per actionem agentis,non ſimul conſu-
mitur,ſed ſucceſſiuè:ideo non tollitur,quin per virtutem rema-
nentem reagere poſſit; cum ſola ergo reſiſtentia paſſiua, aut
formali comparanda eſt virtus agentis:& de hac reſiſtentia for-
mali neganda eſt eadem minor, quod maior ſit in agente acti-
uitate paſſi. Et cum dicitur formam agentis ſecundum totam
latitudinem ſuæ intenſionis reſiſtere formaliter: diſtinguen-
dum eſt: nam duobus modis ſumitur reſiſtentia formalis, pro
actuali, & pro potentiali: vel pro reſiſtentia,quaſi in actu ſe-
cundo, aut quaſi in actu primo: & de reſiſtentia actuali ne-
gandum eſt, quia actualis eſt per incompoſſibilitatem actua-
lem, quam conſtat non habere formam, niſi ratione illius
partis intenſionis neceſſariò expellendæ per introductionem
partis formæ contrariæ: nam cum reliquis partibus eiuſdem
formæ agentis non repugnat naturaliter permanere ſimul: er-
go non habent reliquæ partes intenſionis incompoſſibilita-
tem formalem actualem cum tota latitudine formæ, per quam
reagit paſſum, & conſequenter non reſiſtunt introductioni
eius reſiſtentia formali actuali, ſed ſolùm potentiali, quod eſt
poſſe reſiſtere, & non reſiſtere actu: forma verò eiuſdem paſ-
ſi actu agit ſecundum totam latitudinem intenſionis, quia
actu agere, ſolùm dicit actu influere in effectum: influxum
verò tribuit forma agentis applicata ad paſſum, & cum ſit eo-
dem modo applicata ſecundum totam latitudinem intenſio-
nis, abſque dubio influit ſecundum totam, & conſequenter
ſecundum totam agit. Et cum ſolum reſiſtat eadem forma a-
gentis reſiſtentia formali actuali ſecundum illum gradum, vel
partem expellendam ad introductionem partis formæ paſſi
eiuſdem menſuræ,ſequitur maiorem eſſe actiuitatem actualem
paſſi reſiſtentia formali actuali agentis,ſecundũ quas ſolùm ſit 150
comparatio:& conſequenter non reagere à proportione mino-
ris,ſed maioris inæqualitatis; reſiſtentia verò formalis poten-
tialis, quæ conuenit eidem formæ agentis ſecundum totam
latitudinem intenſionis ad hanc comparationem non pertinet,
quia cum ſit comparatio in ordine ad agendum, & reſiſtendum
actu ſolũ ſit inter actiuitatem actualem: & reſiſtentiam actua-
lem:vnde licet potentialis illa ſit maior,non efficit proportio-
nem minorem cum actiuitate actuali paſſi.

Circa minorem ſecundi argumenti aſſerẽtem, maiorem eſſe 151
reſiſtentiam formalem agentis actiuitate paſſi, quia non ſolùm
reſiſtit formaliter calor ignis, per ſe ratione incompoſſibilita-
nis actua

tis actualis cum frigiditate aquæ, sed etiam ratione substantiæ eiusdem ignis; à qua efficienter conseruatur, sicut efficienter dimanat. Diuerso modo loquuntur recentiores: nam quidam hanc conseruationem efficientem admittunt; sed negant efficaciorem esse substantiam ignis ad conseruandum calorem, quàm frigiditatem aquæ ad illum destruendum: & ideo non sufficere talem conseruationem, vt maior censenda sit resistentia formalis eius actiuitate frigiditatis: etiam si per se sola dicatur agere. Quod probant in aqua: nam ignis citiùs eam calefacit, quàm ipsamet ab igne separata se reducat ad frigiditatem expulsam per eundem calorem: ergo efficacior est quælibet harum qualitatum ad producendum sibi similem in subiecto contrario, quàm substantia eiusdem contrarij ad conseruãdam

152 propriam qualitatem à se emanantem. Alij verò admittentes etiam, quòd substantia conseruet efficienter qualitatem propriam, consequenter asserunt efficaciorem esse ad eam conseruandam, quàm sit qualitas contraria ad eam destruendam. Probant primò, quia est perfectior non solùm secundum entitatem, sed etiam secundum rationem causæ, cum sit causa æquiuoca suæ qualitatis: qualitas verò ad agendum circa contrarium vniuoca, causa verò æquiuoca perfectior est. Deinde, quia agit secundum perfectissimam approximationem, cum agat per naturalem emanationem circa seipsam: qualitas verò per imperfectam secundum contactum.

153 Alij denique non admittunt, quod qualitates elementorum conseruentur ab eorum substantiis effectiuè, quia negant etiam effectiuè ab eis procedere, vel emanare, vt summus calor ab igne, & summa frigiditas ab aqua. Sed putant solùm conseruari ab ea tanquam à causa materiali, in qua tanquam in subiecto inhæret. Probant hanc ratione; licet qualitates istæ dependeant in fieri ab agente, à quo producuntur, & à propria substantia, à qua tunc emanant; vt calor ignis geniti ab igne generãte, & à propria substantia eiusdem ignis geniti, sed postquam productæ sunt, non dependent in conseruari ab aliquo agente creato, sed à solo Deo: ergo falsum est, quod efficienter conseruentur à propria substantia. Antecedens probatur euidenti experientia; nam calor productus in aqua eiusdem rationis est cum calore ignis: sed ille non dependet ab aliquo agente creato in conseruari, nisi à solo Deo, vt per se est manifestum: ergo neque calor ignis dependebit ab agẽte creato in conseruari, quale est eius substantia; sed à solo Deo. Quo supposito, facilè respondent argumento negando minorem eius, quod maior sit resistentia formalis agentis, quàm actiuitas actualis passi, cum non adiuuentur efficienter à substantia

& ideo

& ideo semper passum poterit reagere à proportione minoris inæqualitatis.

Nostra verò sententia duo asserit: primum est, has qualitates primas elementorum efficienter conseruari à substantijs eorumdem elementorum, & non solum materialiter. Et probo primò, quod dimanent ab eis efficienter, & ideo quod dependeant ab eis non solùm in esse, sed etiam in fieri tamquam à causis efficientibus; nam qualitates istæ dimanant naturaliter ab eisdem substantiis in eodem instanti, in quo generantur eodem modo, quo dimanant proprietates aliarum rerum ab essentiis: ergo dimanant efficienter. Probatur consequentia, quia si in solo genere causæ materialis conuenirent his corporibus tamquam propriæ dispositiones materiæ, nulla esset talis emanatio ab eorum substantiis, sed à solo agente producerentur in materia, sicut reliquæ dispositiones. Secundò, quia dum corpora ista per actionem contrarij amittunt aliquos gradus suarum qualitatum, vt aqua calefacta ab igne aliquos gradus suæ frigiditatis, statim remoto igne incipit expellere à se calorem, & reducit se in naturalem frigiditatem: sed nullum est agens particulare, à quo producatur efficienter talis frigiditas præter substantiam eiusdem aquæ, à qua dimanat naturaliter, vt per se est manifestum: ergo necessariò dicendum est ab ea emanare tamquam à causa efficiente. Quod enim procedat à generante, non nego: sed repugnat quod à generante procedat efficienter, nisi media propria substantia, vel substantiali forma, tamquam à virtute eius: qua media agit ad eius emanationem. Probatur euidenter; quia contingit, quod generans aquam iam non sit in rerum natura, dum talis frigiditas ab ea procedit: ergo repugnat tunc agere, vel eam producere, nisi media aliqua virtute ab eo derelicta, & actu existente, quæ non potest esse alia ab ipsamet substantia aquæ, aut substantiali forma eius: ergo absque dubio procedit ab illa efficienter. 154

Hoc supposito, probatur, quod ab eadem conseruetur efficienter; primò, quia repugnat naturaliter, quod aliqui effectus naturalis procedat ab aliquo agente, & quod ab eo eodem, modo præsente non conseruetur, vt euidenti inductione constat in omni effectu naturali sic se habente ad suam causam efficientem, à qua procedit: sed qualitates istæ, vt calor ignis, & frigiditas aquæ procedunt à suis substantiis tamquam à causis efficientibus eodem modo semper præsentibus, ac dum primò ab eis emanant: ergo conseruantur ab eis efficienter. Secundò, quia conseruatio rei non est aliud, quàm continuata productio eius, sed quasi continua emanatione procedunt qualitates istæ à suis substātiis; ergo semper dependent ab eis efficienter, quod 155

est efficienter

est efficienter ab eis cōseruari. Probatur minor simul cum consequentia,quia quotiescumque aliqua pars, vel gradus earumdem qualitatum extinguitur ab agente contrario,statim eo separato incipit emanare ab eadem substantia.

156 Secundum,quod asserimus est, adhuc hoc supposito maiorem esse actiuitatem actualem passi, quàm resistentiam formalem actualem agentis, & ideo posse adhuc reagere passum in ipsum. Probatur primò euidenti experientia; nam euidens est calidum vt tria,vel vt quatuor applicatum aquæ aliquid agere in eam, & plus acturum si cum ea se penetraret: ergo maior est actiuitas actualis eius formali resistentia frigiditatis aquæ, etiam si à substantia aquæ efficienter conseruetur. Probatur consequentia,quia si non esset maior, nulla posset actio sequi, nam vt superius probauimus à proportione minoris inæqualitatis non potest actio prouenire. Deinde probatur ratione, quia si propter conseruationem effectiuam summi caloris à substantia ignis,& summæ frigiditatis à substantia aquæ maior esset resistētia formalis passi,quàm actiuitas agētis vt asserit prima sententia opposita,euidenter sequitur,nō solùm reactionem passi in agens contrarium esse impossibilem, sed omnem actionem inter quæcumque contraria, quod est absurdum. Probatur consequentia:nam si resistentia formalis actualis contrarij maior est actiuitate alterius, quia forma passi non solùm resistit resistentia formali ratione incompossibilitatis, quam habet cum forma agentis, sed quia conseruatur effectiuè à propria substantia, cum hoc sit semper verum, & necessarium in agentibus per primas qualitates sibi proprias, qualia sunt elementa; sequitur semper in his verum esse, quod plus resistat passum,quàm agens agat; & ex consequenti impossibilem esse actionem. Probatur consequentia; quia si plus resistit:ergo non potest superari ab agente, neque ab eo pati;nam eo ipso,quod patitur aliquid ab alio, euidens est superari, & vinci ab eo. Ex quibus ad formam argumenti principalis negānda est minor, quod maior sit resistentia formalis agentis per propriam formam conseruatam effectiuè à propria substantia, quàm actiuitas passi ad reagendum: nam cum forma agentis solùm resistat passo reagenti, per illum gradum necessariò expellendum, etiam si conseruetur secundum eumdem gradum effectiuè propria substantia; cum passum reagat per totam latitudinem intensionis suæ formæ: maior erit actiuitas,quàm resistentia,quia maior est virtus agendi totius intensionis formæ,quàm resistentia formalis vnius gradus qualitatis contrariæ,etiam conseruati à propria forma substantiali,vt per se est manifestū. Et propterea à proportione maioris inæ

ris inæqualitatis sequitur reactio.

Ad primum argumentum secundæ opinionis neganda est consequentia, quod ex reactione sequatur actionem inter contraria esse impossibilem. Et cum dicitur agens naturale ptiùs agere in proximum, quàm in remotum, distinguẽdum est: nam si proximum, & remotum se teneant ex parte medij, vel passi, verum est, quia neque actio potest peruenire ad posteriorem, sine remotiorem partem medij, vel passi, nisi per priorem, aut proximiorẽ: si verò intelligatur de partibus eiusdem agentis, falsum, quia agẽs neque in medium, neque omnino in passum agit transmittendo actionem ad vnam partem proprij corporis per aliã vsque ad vltimã, & per illã ad passum, sed per omnes simul vnitas per modũ vnius agentis agit immediatè in mediũ extrinsecum, vel in passum sibi approximatũ; & ideo licet aliqua pars agentis sit affecta aliquo gradu qualitatis contrariæ, non est necessarium, quòd agẽs prius agat per alias partes proprias in illam ad expulsionem talis gradus, quàm agat in passum, vel medium extrinsecum: nã illa pars non est sibi medium agendi in passum, sed immediatè agit in illud per omnes ad modum vnius agentis concurrentis. Gratia exempli, si aliqua 158
pars aquæ sit calefacta vno gradu caloris, & ẽi approximetur aliud calidum, in quo possit agere, non est necessarium quòd ptiùs expellat à se vnum illum gradum caloris, quàm agat in calidum extrinsecũ, quia non agit in illud trãsmittendo actionem per partẽ illã calefactam, sed per illam, & alias vnitas per modum vnius agentis frigidi immediatè agit: post actionem verò in calidum, illo iam superato, vel separato expellet omnino gradum illum caloris ab illa parte virtute propriæ substantiæ, à qua emanabit gradus frigiditatis amissæ. Et ita non impeditur aqua ab illa parte calefacta, quin possit agere in calidum sibi approximatum. Huic solutioni addo aliã, quod etiam si pars proxima aquæ posset agere in eãdem partem calefactam ab igne per repassionẽ, impeditur tamen ab eodẽ igne reagente; vnde propter hoc impedimentum non expellitur ab illa gradus caloris ei impressus, quamdiu durat actio, & reactio, nec proinde mouetur motibus contrariis. Eodem modo respondendum est ad posteriorem experientiam secundi argumenti de calido agente in frigidum, & habente vnam partem tãtum intra sphæram actiuitatis eius, sed totum ipsum frigidum intra propriam contentum, vt consideranti est manifestum.

Solùm restat soluendum secundum argumentum. Quantum 5
ad priorem eius partem, in qua adducitur alia experientia de medio extrinseco, nempe aëre, per quem ignis agat in aquam. Ad cuius solutionem tamquam certum præsupponendum est actionem,

actionem,& reactionem non dari,nisi inter vltimum agens, & passum: vltimum verò agens est illud, quod immediatè tangit passum,& ideo solum immediatum agens repati potest. Ita docet expresse Aristoteles text.53.huius libri; quod probauit in sanatione;nam medicus,inquit,per artem sanat infirmum, sed nihil repatitur in actione sanandi, quia ipse pet se non tangit passum, sed medicamentum tangens per se repatitur.Vnde sequitur impossibile esse, quòd agens per medium repatiatur à passo, nisi simul cum medio per modum vnius agentis agat in ipsum;tunc enim immediatum,& vltimum agens erit, & ideo repati poterit.Hoc igitur supposito,argumentum affert exemplum de igne agente in aquam medio aëre.Vt autem vniuersalis sit solutio de omni agente per medium, notandum est;medium tribus modis se habere posse,nam vel nudum est vtraque qualitate contraria,per quam duo corpora agunt, & patiuntur; vel vtraque effectum est,vel altera tantùm: & primum non est naturaliter possibile propter ordinem, ac dispositionem corporum naturalium simplicium,qualia sunt elementa: vel mixtorum, quæ ex eis componuntur, aliqua enim qualitate contraria,vel vtraque necessariò debẽt affici.Si verò daretur supernaturaliter casus, in quo corpus medium neutrã qualitatẽ contrariam haberet,sed vtriusque esset capax(quod ad actionem,& reactionẽ necessariũ est)tunc vtrumque extremũ,nempe agens, & passum agerent simul in medium, quoúsque in eo producerent vtramque qualitatem, in tota ea intensione, in qua non sunt incompossibiles in eodem subiecto, vel in eadem parte eius;nam secundum hos gradus intensionis non se expellunt ab
160 eodem subiecto, vel eius parte; & toto tempore, quo agunt simul in medio,neutrum extremum repatitur ab alio,quia neutrum est agens vltimum,vel immediatum in aliud;sed ad summum repatientur aliquid à medio incipiente habere vtramque qualitatem, & per singulas poterit aliquid reagere in vtrumque extremum contrarium. Itaque toto hoc tempore mouebitur medium motibus non contrariis simpliciter, sed secundum quid, quod non repugnat;quia sicut qualitates contrariorum in tali gradu non sunt incompossibiles in eodem subiecto, ita nec motus, per quos producuntur, quia contrarietas motuum ex contrarietate terminorum desumenda est,& ex consequenti compossibilitas eorum in eodem subiecto: sicut ergo termini non sunt incompossibiles in eodem gradu,ita nec motus.Postquam verò medium peruenerit ad hos gradus,neutrum extremum circa illud agere poterit: sed quodlibet cum eodem medio sibi coniuncto,in quantum propria qualitate affecto per modũ vnius agentis aget,vel reaget immediatè in aliud:& tunc

patet

patet non sequi quòd mediũ moueatur simul motibus contrariis, quia nõ datur actio per mediũ, sed solùm immediatà vnius extremi in alterũ: medium verò per diuersas qualitates cõiungitur vtrique, & per modum vnius agentis agit in aliud, & ab extremo potẽtiori nihil recipit, sed solùm cum eo agit per qualitatem iam receptam, ab alio verò aliquid repatitur, & recipit, ideo non mouetur motibus contrariis, nec est possibile in casu isto, quia euidẽter sequeretur simul intendi, & remitti eamdem qualitatem eius, nempe calorem, vel frigus: nam si frigesit ab aqua: ergo intenditur frigiditas eius: & si simul calefit ab igne, cũ latitudo gradualis vtrius qualitatis iam sit in eo adimpleta, non potest recipere calorem nouũ sine expulsione, aut remissione frigiditatis, quę ideo simul in eo intenderetur, & remitteretur: & consequenter simul erit maior, & minor: quod repugnat. Itaque totum calidum per modũ vnius agentis agit in frigidum, & totum frigidum per modũ vnius agentis agit in calidum. Nec est necessarium, vt totum calidum priùs expellat à se frigiditatem, quam habebat mediũ sibi coniunctũ ad agendũ, nec etiã totum frigidum expellat calorẽ eiusdem medij sibi cõiuncti, quia non agit totũ calidum in frigidũ transmittendo actionem per suas partes ad passum, sed immediatè coniunguntur omnes partes eius ad agendum in illud: & eadẽ ratione totum frigidum non reagit in calidum transmittendo reactionem per suas partes; sed partes omnes simul vnitę per modum vnius agentis reagunt immediaté in calidum, vt superiùs explicatum est.

Si verò medium à principio fuerit affectum vtraque quali- 161
tate contraria, eodem modo sentiendum est; nam vel habet eas in eo gradu, vltra quem sunt iam incompossibiles, & tunc nec agens, nec passum poterunt agere in mediũ, vt in passum à quolibet distinctum; sed agens simul cum eo sibi coniuncto, vt habente propriam qualitatem per modum vnius agentis aget immediatè in passum, & hoc cum eodem medio sibi coniuncto, vt habente propriam qualitatem per modum vnius agentis reaget in idemmet agens. Et ita etiam patet, quod si medium hoc modo se habeat non mouebitur motibus contrariis per actionem, & reactionem extremorum, sed vno tantùm motu repassionis à minori contraria. Si verò eas habuerit in minori gradu poterit, tam agens, quàm passum in illud agere quousque ad illum gradum perueniant qualitates ipsæ contrariæ in eo, vt in maiori intensione sint incompossibiles, & non mouebitur simul motibus contrariis simpliciter, sed tantùm secundum quid; & ideo possibiles simul in eodem subiecto, sicut & qualitates ad quas terminantur in eodem gradu simul esse possunt.

Et si tandem medium ita se habeat, vt vna tantùm, vel altera 162

qualitate contraria afficiatur,quo pacto se habet aër medius inter ignem,& aquam:habet enim summam humiditatem,& prope summum calorem ; dicendum est ignem, & aquam posse simul agere circa ipsum , quousque intensio caloris,quæ ei deficit vsque ad octauum gradum impleatur partim per intensiorem calorem , & partim per aliquid frigiditatis ei impressum. Nam quousque impleta sit latitudo ex vtraque qualitate non necessario vnum contrarium expellit aliud; post impletam verò vtrumque extremum illud sibi coniunget , vt affectum sua qualitate ad agendum in aliud per modum vnius agentis , & ideo solùm repatietur à debiliori extremo,tanquam aliquid alterius,& solùm mouebitur vno motu repassionis , non duobus, neque contrariis.

CAPVT X.

De mixtione.

TEXTVS ARISTOT.

Reliquum autem est considerare de mixtione,&c.

Breuis expositio textus.

1 Omnia,quæ de actione,& passione disputauit Aristot. per quatuor capita præcedentia ordinata sunt ad intelligendam naturam mixtionis ; hæc verò cum sit generatio quædam vnius ex multis concurrentibus ordinatur ad intelligendam naturam generationis,quæ huius libri,& totius operis scopus est. Intentum igitur huius vltimi capitis est , inuestigare naturam mixtionis.Diuiditur autem in tres partes;prima propositis his, quæ ad intelligendam naturam mixtionis explicari debent,docet dari mixtionem in rerum natura,eam distinguens à cæteris mutationibus: refutata priùs quorundam sententia mixtionem omnino negantium,& soluto eorum argumento,quo id probare contendebant. In secunda explicat modum, quo fiat mixtio ex propria sententia refutatis priùs sententiis aliorum. In tertia tandem colligit,quid sit miscibile,& quid sit mixtio.

Circa primum asserit quinque esse explicanda de mixtione, vt benè eius natura intelligatur. Primum , quid mixtio sit? Secundum, quid sit miscibile, hoc est , qualia esse debeant ea, ex quibus mixtio fieri debet; Tertium , in quibusnam rebus mixtio reperiatur,seu quibus conueniat? Quartum, quonam modo fiat mixtio? Postremum,an sit in rerum natura ? Incipit autem hæc explicare ab vltimo,quia secundum ordinem scientificum, primum , quod ad scientiam cuiuslibet rei consequendam debet præsupponi,est rem illam esse,hoc est,esse posibilem.

2 Circa posibilitatem autem mixtionis non defuerunt , qui

eam

eam omnino negarent, propter hoc argumentum: Si mixtio sit possibilis, plura debent ad eam concurrere; vel ergo plura illa ita se habent, vt in mixtione ipsa permaneat vtrumque, vel vtrumque corrumpatur, vel vnum permaneat, & corrumpatur alterum: si integra permaneant, non magis dicentur misceri nunc, quàm priùs. Probatur, quia eodem modo se habent, sicut priùs se habebant; sed priùs non miscebantur: ergo neque nunc miscentur. Et idem sequitur, si vnum eorum permanet, & alterum desinit esse: nam manifestum est, rem actu existentem non misceri cum re non existente: si verò vtrumque desinat, multò minùs verum erit, quòd misceantur; quia ea, quæ desinunt, misceri nō possunt; sed ad summum dicentur corrumpi. Hoc tamen non obstante asserit Arist. possibilem esse mixtionem. Vt autem id ostendat, distinguit illam à cæteris mutationibus. Et primò, quod non sit generatio, probat hoc argumento. Quando vnum generatur ex altero, vt ignis ex ligno, nec dicimus, nec verũ est, quòd ignis admisceatur ligno, vel lignum igni, sed solùm, quòd vnum fiat ex altero: ergo mixtio diuersum quid est à generatione, & corruptione. Probat deinde primò, mixtionem non esse alterationem, vel augmẽtationem hoc modo. Illa, quæ augentur, & alterantur integra permanent ante, & post augmentationem, & alterationem; immo & in augmentatione, & alteratione ipsa; sed quæ miscentur non possunt integra permanere, vt probatum est: ergo mixtio non potest esse alteratio, nec augmentatio. Et eadẽ ratione ait probari, nec accidẽtia misceri cum subiectis, nec inter sese, vt albedo cum corpore, aut cum nigredine, quia postquam accidens coniunctum est cum subiecto, vel cũ alio accidenti in eodem subiecto salua, & integra manent, vt per se est manifestũ. Supposita distinctione mixtionis à reliquis mutationibus, probat esse possibilẽ: quia ea, quæ sunt, alia sunt in actu, alia verò in potentia, vel in virtute: sed possibile est miscibilia, vt elementa ita cõcurrere ad mixtionem, vt desinant esse actu; permanent verò in virtute, hoc est per virtutes suas, quæ sunt qualitates propriæ, per quas concurrunt ad mixtionem, vt ignis per suum calorem, & per suam frigiditatem aqua: ergo possibile erit quod misceantur ad componendum mixtũ. Et hæc eadem distinctio soluit argumentũ propositum: nam ea, quæ miscentur, nec permanent secundum esse actuale, neque omnino desinũt esse, sed secundum virtutem, vel potentiam: iste autem modus permanendi postea explicabitur.

In secunda parte explicat modum, quo fiat mixtio. Primò
quidem ex aliorum Philosophorũ sententia; deinde ex propria. 5
Duplex fuit opinio eo tempore de modo, quo mixtio fiat. Prima eorum, qui putarunt mixtionem fieri ex corporibus in tam

minimas particulas diuisis, quæ licet secundum se possint esse minores,non tamen secũdum apparẽtiam sensus,quia non potest eas ita minimas percipere:& has minimas particulas aiunt secundum se totas,vel omni ex parte ad inuicem iuxta poni,& per talem iuxtapositionem permisceri, quia sensus non potest percipere separationem earum, & ideo iudicat esse permixtas. Exemplũ assignare possum⁹ in farina tritici,& hordei permixtis;nam farina non est aliud,quàm granũ ita in minimas partes diuisum,aut concissum,vt eas sensus non possit discernere.Alij verò dixerunt mixtionem corporum fieri ex partibus minimis non solùm secundum sensum,sed etiam secundum materiã,& substantiã ipsam,vt nõ sint amplius diuisibiles,nec ideo possint dari minores.Quæ quidem omni ex parte iuxta positæ dicũtur permisceri:& hoc modo dicunt tam isti,quã illi permisceri elementa in minimas partes diuisa,aut secundũ sẽsum tãtum,aut, secundũ materiã,& veritatem rei. Sed vtramq; opinionẽ reijcit Arist.primo, argumento communi aduersus vtramque, deinde singulis argumentis refutando singulas.Probat ergo vtramque esse falsam hoc modo. Si mixtio ex minimis illis partibus vicissim iuxta positis fieret,nõ esset vera mixtio,sed potius compositio cuiusdam acerui minorum corporum. Probatur consequentia; primò,quia licet adeo exigua sint, quodlibet permanet integrum,atque separatum ab alio secundum situm,quamuis sensus non percipiat talem separationem;ergo coaceruata potius,quam permixta dicentur. Secundo, quia iam mixtum non esset homiomeron, seu homogenium in ratione mixti,ita vt quælibet pars eius esset mixta,sicut quælibet pars aquæ est aqua: probatur consequentia, quia partes miscibilium distinctæ, & separatæ permanent, quamuis distinctio, & separatio sensu non percipiatur.Consequens autem falsum est, quia ratio mixti æquè debet conuenire toti,& partibus, vt per se est manifestum.

4 Probat deinde primam opinionem esse falsam, quia si mixtio tantùm fieret ad sensum,sequeretur respectu vnius esse mixtionem,eius videlicet,qui separationem miscibilium non perciperet,& respectu alterius acutiorem visum habentis,eamque perspicientis non esse mixtionem; quod patet esse absurdum, quia non esset mixtio vera res,sed apparens;naturalia verò non ex aparentia iudicanda sunt,sed ex vera earum natura. Probat tandem falsam esse secundam opinionem hoc modo. Corpus naturale,cum sit continuum, debet esse diuisibile in infinitum hoc est,in semper diuisibilia: ergo repugnat diuidi in tam minimas partes, quæ non sint amplius diuisibiles,alioqui ex indiuisibilibus cõponeretur tamquam ex partibus,quod 6.Phys.probatum

batum est repugnare. Et etiam si tales partes indiuisibiles darentur simul concurrentes,vt asserit hæc sententia ; talis concursus non esset mixtio,sed congregatio,seu coaceruatio multorum indiuisibilium.

His sententiis refutatis ostendit ex propria quonam modo fiat vera,& naturalis mixtio, ad id autem ostendendũ, declarat priùs,in quibusnam rebus mixtio reperiatur,aut qualia debent esse,quæ miscentur,ac distinctione præmissa,corpora naturalia quædam sunt mutuo actiua , & passiua,hoc est, quæ agunt in alia,& simul ab eis patiuntur,vt elementa,& vniuersaliter corpora omnia,quæ habent materiam eiusdem rationis:alia , quæ agunt quidem in alia,sed ab eis non patiuntur,vt corpora cœlestia.Et hæc misceri non possunt,sed illa tantùm.Vnde Medicinæ ars & sanitas non possunt misceri , quia licet ab illa producatur hæc, non tamen ab hac patitur , Hæc autem conditio non sufficit,sed requiritur secunda,nempe, quod facilè possint diuidi , aut comminui. Vnde lapis , & ferrum non miscentur. Tertia conditio est,vt nõn sint magna , nec multa, sed parua quidem , & pauca : nam ex magna rerum multitudine , vel ex magnis corporibus difficilè potest mixtio fieri,quia difficilè alterantur. Eo autem modo, inquit,misceri debent,vt proportionem habeant secundum actiuitatem,& resistentiam,ita vt actiuitas vnius non multùm superet resistentiam alterius,quia parum poterunt admisceri;sed si coniungantur ; facilè vnum destruet alterum,& in se conuertet,vel in res alias resoluet,& ita non fiet mixtio,sed generatio,& corruptio,à quibus ostensum est mixtionem distingui; vt si gutta aquæ multis vini amphoris superinfundatur,statim in vinum conuertetur; & modo simili,dum simul liquefiunt stannum,& æs;hoc illud resoluit in vapores , ita vt nihil ferè de illo præter calorem relinquatur, quia actiuitas æris multum superat resistentiam stanni. Ex quibus colligit faciliùs misceri humida,quia facilè diuiduntur, & sese accommodant termino alieno,nempe vasis,vel alterius rei solidæ;dummodo inquit non sint viscosa , vt oleum , mel, pinguedo ; quæ quidem difficile penetrari possunt,& ideo difficilè etiam admiscentur. 5

His explicatis,iam in vltima parte docet quid sit mistile,vel miscibile,atque etiam quid sit mistio. Miscibile ait esse illud, quod agit, & repatitur, & facilè diuidi potest: mistio verò est miscibilium alteratorum vnio,& hæc in litera.

TRACTATVS DE NATVRA, ET RATIONE MIXTIONIS.

HÆc sunt disputanda de mixtione, vt natura, & ratio eius perfectè intelligatur, an mixtio sit, vel an sit possibilis? Secundò quid sit? Tertiò, quomodo distinguatur a generatione, & cæteris motibus, vel mutationibus? Quartò, quæ sit causa propria, & per se eius? Quintò, an elementa maneant in mixto secundum proprias formas substantiales? Sextò, an maneant saltem quantum ad proprias formas accidentales, quæ vocantur virtutes? Cætera enim, quæ ad temperamenta mixtorum pertinent, in secundo libro disputabuntur.

QVÆSTIO I.

An mixtio sit, vel an sit possibilis?

6 PRimò oportet explicare, quid mixtionis nomine intelligatur, vt possimus ad cætera explicanda procedere. Mixtio igitur significat actionem quandam, per quam plura corpora confusa quadam ratione coniunguntur; vt patet dum aqua admiscetur vino: coniunguntur enim duo isti liquores confusa ratione; ita vt quamuis distincta permaneant secundum entitates reales, quamdiu vnum non cõuertitur in alterum, vel vtrumque in tertium, non tamen manent separata, sed confusa ratione coniuncta, seu permixta. Mixtio autem duplex est, vt colligitur ex Aristotele capite præsenti: vna per quam multa corpora, vel multæ particulæ eorum causa ratione coniunguntur solùm secundum approximationem localem; immutata verò permanent secundum substantiam: quo pacto farina ex granis tritici, & hordei simul concissis mixtum vocatur. Et hæc est acceptio impropria mixtionis; quia aggregatum tantùm ex miscibilibus vocatur mixtum; non tamen quælibet pars eius: immo separabiles sunt secundum se partes cuiuslibet corporis inter sese, vt partes tritici à partibus hordei. Ex quo planè colligitur non esse quamlibet mixtam, quia non quælibet continet partes vtriusque grani. Et hanc solam mixtionem videtur posuisse antiquiores illi Philosophi: quos refutat Arist. capite præsenti. Ideo secũdo modo accipitur propriè pro vnione corporum, vel partium, ex qua media eorum alteratione, & corruptione resultat aliquid vnum substantiale distinctum ab omnibus. Quæstio igitur nõ procedit de mixtione impropria, quia dubium esse non potest, quin illa detur in rebus; cum videamus

videamus grana diuersæ speciei permisceri,vel confundi in eodem aggregato, integra quidem, vel in minutissimas particulas concissa. De sola ergo mixtione propria dubitamus, an detur in rerum natura,vel dari possit?

Et prima opinio asserit mixtionem esse naturaliter impossibilem, nam licet dentur plura corpora mixta, quorum formæ 7
substantiales postulant primas qualitates in certo gradu attemperatas pro dispositionibus,sed repugnat mixta hęc fieri immediatè ex materia elementorum,nisi priùs præcedat sub alia forma mixti. Hanc opinionẽ citat Tolet.1.lib.de gener.q.vltima. Probari tamen potest primò,quia,vt mixtum fiat immediatè ex elementis per veram mixtionem,necesse est elementa ipsa concurrere per se immediatè, simúlque applicari ad agendum, & patiendum,vt per talem actionem, & reactionẽ se corrumpant, & in materia eorum introducatur forma mixti, sed talis concursus elemẽtorum est impossibilis:ergo impossibilis erit mixtio. Probatur minor,nam vel ipsamet elementa concurrent ad vnum aliquem locum per motus naturales ex propriis inclinationibus procedentes,vel ab aliqua alia causa extrinseca mota, & quasi attracta ad talem locũ. Sed vterq; modus conueniendi est impossibilis: ergo etiam mixtio.Minorem probo quantum ad primum modũ,quia repugnat omnia quatuor elementa moueri ad locum aliquẽ determinatum propria inclinatione:nam si esset sursum,non possent moueri ad illum naturaliter grauia: si deorsum, non possent moueri leuia: & si esset medius, repugnaret moueri ad illum naturaliter extrema,vt per se est manifestum.Quantum verò ad secundum modum probatur esse impossibilem,quia non possunt moueri ab aliqua causa extrinseca, nisi vniuersali;sed ab hac non mouetur: ergo à nulla.Probatur minor;causa vniuersalis non mouet inferiora corpora,nisi pro bono vniuersali in mundo necessariò requisito:sed mixtio non est necessaria pro bono vniuersali:ergo confictum prorsus est,& sine fundamẽto excogitare quòd à causa vniuersali deducantur elementa quasi ad locũ certaminis,vt in eo agant,& patiantur, ac se corrumpãt.Probatur minor ex duobus. Ex primo quidem, quia mixtio non potest esse necessaria in mundo, nisi ad productionem corporum mixtorum, sed hæc possunt sine mixtione produci, & sine interuentu elementorũ ex materia aliorum mixtorum,& sic reuera producuntur,vt patet de quibuscumque mixtis viuentibus,atque etiam de non viuentibus:ergo non est vllo modo necessaria.Ex secundo verò, quia si mixtio esset ne- 8
cessaria ad commune bonum mundi per talem concursum elementorum facienda,videremus aliquando elementa cõcurrere, sed numquam vidit aliquis in aliquo mundi loco elementa

omnia concurrere ad mixtionem:ergo euidens signũ est talem concursum non esse necessarium. Probatur minor, quia nunquam vidimus super terram, vel aquam quatuor elementa in loco aliquo coniuncta:quod verò sub aquis, vel sub terra coniungantur,difficilius multo est,quia elementum ignis non potest ad loca subterranea descendere,vel in eis detineri.

Secundò, quia etiam si elementa omnia simul concurrerent, repugnat per talem concursum fieri mixtionem: ergo non est possibilis. Probatur antecedens, quia naturaliter est impossibile quod in tali proportione applicentur, in qua non corrumpatur aliquod eorum à suo contrario,priùs quàm alia,cum tam diuersa sit actiuitas, & resistentia eorum: ergo naturaliter est impossibile, quod simul omnia se corrumpant, vt in materia eorum succedat forma mixti.

9 Secunda sententia tenet mixtionem propriam esse naturaliter possibilem; atque etiam dari in rerum natura:Ita Aristoteles expresè capite præsenti, & omnes eius interpretes: ita etiam omnes ferè scholastici Doctores in 4. dist. 12. & 13. & Diuus Thomas non solùm his locis sed 3.p.q.77.art.8.vbi supponunt diuersos liquores, & contrarias qualitates habentes in ea quantitate misceri posse, ita vt vnum agat in alterum, & ab eo repatiatur,quod neutrum conuertat in se alterum: sed dum ad certas dispositiones materia vtriusque peruenit, disconuenientes quidem naturæ vtriusque, sed conuenientes formæ alicuius tertij formam huius in eam introduci, & tertium mixtum ex vtroque generari,& hæc est vera, & tenenda.Quam his tribus conclusionibus explico. Prima est, naturaliter loquendo nunquam dari mixtionem ex concursu omnium elementorum factam, hanc tenent omnes ferè recentiores, & eam sic probo,quamuis tria elementa,nempe aër, aqua, & terra possint naturaliter congregari ad generationem mixti,repugnat tamen congregari ignem siue in terra, siue in aëre:ergo numquam datur mixtio per congregationem quatuor elementorum facta. Probatur antecedens, quia ad aquam, & terram non potest naturaliter descendere ignis,cum motus deorsum sit contra inclinationem eius: & eadem ratione, neque ad locum aëris, quod verò dicitur à causa vniuersali adduci ignem etiam per motum deorsum:sine fundamento dicitur, quia talis descensus non est necessarius ad bonum commune vniuersi,cum cõstet sine igne posse mixta generari per calorem Solis;ergo nõ fit à causa vniuersali. Probatur consequentia,quia vniuersales causæ nõ mouent corpora sublunaria contra propriam inclinationem: nisi fortè pro bono vniuersali necessarius sit talis motus, vt ad impediẽdum vacuũ: nec in ipsis corporibus potest poni inclinatio aliqua

aliqua ad tales motus, niſi fortè in ordine ad eundē finem ſint neceſſarij. Quod verò fulgura deſcendere videamus, non probat ignem deſcendere, ſed ſolùm ignitā exhalationem: hoc eſt calidiſſimam, quæ non eſt ignis elementaris, ſed mixtū quoddam, ſicut etiam flamma (quam vulgo ignē vocat) vt docet expreſsè Ariſt. 1. Metheor. ſumma 2. c. 1. nō eſt ignis, ſed fumus accenſus.

10 Secunda aſſertio, ſi quatuor elementa per diuinam virtutem congregarentur in vnum locum in certa, ac determinata proportione, atque in particulas diuiſa: verè, & propriè commiſceri poſſent, & per mutuam actionē, & reactionem ad talē gradum diſpoſitionū peruenire, vt omnia corrumperentur; & in materia eorum noua forma mixti introduceretur iuxta exigentiam talium diſpoſitionum. Probatur ratione, & experientia: Ratione quidem, nam talis diſpoſitio conueniens formæ mixti nulla ratione efficaci probatur impoſſibilis; immo ex multis combinationibus primarum qualitatum ſecundum diuerſum gradum, & proportionem earum, vna, & plures dari poſſunt, quæ formæ alicuius mixti, vni, vel alteri elemento magis ſimili, quàm aliis naturaliter conueniat: & ex alia parte ita ſit diſconueniens omnibus formis elementorum vt cum ea non poſſint in ſuis materiis conſeruari. Tunc ergo naturaliter conſequitur in materiis omnium ſic diſpoſitis talis forma mixti, & in ea vniuntur ad compoſitionem eius. Experientia verò probatur, quia videmus ex aqua, terra, & aëre ſimul concurrentibus generari imperfecta animalia, atque etiam vapores, & exhalationes, de quibus ſuo loco oſtendemus non eſſe elementa ſubſtantialiter, ſed mixta: ergo ſicut duo, vel tria hæc elementa concurrere poſſunt ad propriam mixtionem, ita proportionata ſecundum actiuitatem, & reſiſtētiam, vt per mutuam actionem, & reactionem ſeſe corrumpant, & talis diſpoſitio ex hoc relinquatur in eorum materiis, quam naturaliter conſequatur forma mixti; ita poterunt cōcurrere quatuor, ſi à Deo applicentur. Quare mixtio ex concurſu omnium elementorum poſſibilis cenſeri debet, quamuis non concurrant omnia naturaliter.

11 Tertia aſſertio, non ſolùm eſt poſſibilis mixtio naturaliter ex concurſu duorum, vel trium elementorum, ſed ſæpe datur. Hanc probat experientia adducta de generatione animalium imperfectorum ex putrefactione terræ, & concurſu aquæ, & aëris: quam videmus fieri vigente pluuia æſtiuo præſertim tempore: atque etiam de generatione vaporum, & exhalationum ex aëre, & terra permixtis. Probatur deinde ex mixtione liquorum, vt aquæ, & vini, de quibus ſatis probabile eſt, vt inferius oſtēdetur, ſic miſceri poſſe ſecundum quantitatem, & qualitatem, vt neutrum in ſe conuertat alterum, ſed ambo conuer-

tantur in tertium per mutuam actionem, & reactionem, non quidem statim, sed post aliquod tempus: quorum mixtio satis propria est, cum ei conueniant omnes conditiones ab Aristotele assignatæ. Vtérque enim liquor verè, & propriè miscibilis est, & quodlibet permeat, vel peruadit alterum, eúmque alterat, & tandem vniuntur in eadem forma mixti superuenientis expulsis propriis: permanéntque in eodem mixto genito non secundum actum, sed secundũ aliquam virtutem propriam. Probatur tandem alia experientia aquæ, & terræ, atque etiam aëris, ex quibus simul concurrentibus, & per mutuam actionem, & reactionem corruptis generatur alimentum plantarum, quod est succus quidam, ex quo aluntur, qui absque dubio diuersam habet naturam ab eis, & ideo non est elemenrum, sed mixtum: ergo non solùm est possibilis mixtio propria, sed sæpè datur in natura rerum. Et iuxta has conditiones intelligi debet sententia Aristotelis, & communis: nunquam enim Aristoteles dixit omnia elementa simul cõcurrere ad mixtionem, sed indefinitè locutus est; intelligens omnia, vel saltem plura concurrere, & ex eis mixtionem fieri, atque etiam ex vno elemento, & alio corpore mixto, aut etiam ex pluribus mixtis seruatis propriæ mistionis legibus. Et ex his assertionibus constat solutum esse primum argumentum pro contraria opinione positum: probat enim de solo igne non posse naturaliter descendere ad loca aliorum elementorum, nec talem descensum esse necessarium, quod prima assertio nostra concedit.

12 Ad secundum negandum est antecedens; quòd repugnet in tali quantitate, & proportione applicari elementa secundum actiuitatem, & resistentiam, quod nõ priùs corrumpatur vnum, quàm cætera, nam cum tanta sit latitudo intensionis in qualitatibus elementorum, & tot possint combinationes ex eis fieri secundum diuersas proportiones actiuitatis, & resistentiæ singulorum, facilè intelligitur, quod sic possint applicari, vt omnia corrumpantur simul, & materiæ eorũ permaneant dispositę pro forma mixti introducenda, in qua vniantur substantialiter.

QVÆSTIO II.

Quidnam mixtio sit, & quomodo distinguatur à generatione, & cæteris mutationibus?

13 CIrca primum de quidditate mixtionis Aristoteles capite præsenti in fine, ita eam definit, *Mixtio est miscibilium alteratorum vnio.* Quam definitionem vitiosam esse affirmat Scaliger exercitatione tertia, idque probat duplici argumento. Primò, quia vitium definiendi est ignotum per aliud non minùs ignotum explicare hoc enim modo nunquam poterit cognosci definitum:

definitum; ſed ita explicat Ariſtoteles ſua definitione mixtionem: ergo vitioſa erit. Probatur minor, quia mixtionem definit per miſcibile ita incognitum ſicut eadem mixtio. Secundò, quia in tali modo definiendi committitur vitioſus quidam circulus ergo vitioſus cẽnſeri debet. Antecedẽs probatur, nã mixtio definitur per miſcibile, & miſcibile nõ poteſt definiri, niſi per eandem mixtionem: ergo committitur circulus vitioſus. Probatur conſequentia, quia de primo ad vltimũ ſequitur idẽ per ſemetipsũ definiri: quia ſi mixtio definitur per miſcibile, & hoc turſus per eandem mixtionem: ergo mixtio definitur per ſeipſam.

Noſtra tamen ſententia eſt, definitionem mixtiònis traditam ab Ariſtotele eſſe bonam. Ita ſentiunt omnes eius interpretes in eodem capite, & ex eius explicatione probabitur. Notandum igitur eſt tria reperiri in mixtione. Primum eſt localis coniunctio eorum, quæ miſcenda ſunt, liquorum, aut elementorum, in quorum congregatione quodlibet interſecat aliud ſecuudum ſuas partes; quod neceſſarium eſt ad perfectam mixtionem. Secundum eſt mutua eorum alteratio, nam cum contraria ſint, & ſibi inuicem approximata, viciſſim quoque agunt, & repatiuntur, actio autem, & reactio alterationes ſunt, per quas ſingulorum materiæ diſponuntur in eo gradu, & proportione, quam requirit forma mixti introducenda, & quæ ſufficit ad corruptionem eorum. Ideo ſequitur introductio formæ mixti, & hæc eſt tertium, atque præcipuum, quod in mixtione includitur, & ad quod duo alia ordinantur. Hęc autem introductio formæ mixti dicit vnionem ſubſtantialem elementorum ſecundum materias proprias, quæ eſt quædã ſubſtantialis continuatio per propria indiuiſibilia, atque per quã ex omnibus fit vna numero materia; dicit prætcrea vnionẽ huius materiæ continuatæ cum forma ſubſtantiali mixti, quæ in ea introducitur, & ex hac vnione reſultat mixtum per ſe primò productũ per mixtionẽ tanquã proprius terminus eius. Et hæc tria explicuit Ariſtoteles tribus verbis, quibus continetur definitio eius, ait enim, *Mixtio eſt miſcibilium alteratorum vnio*, id eſt, ſubſtantialis coniunctio miſcibiliũ, quæ congregantur localiter, & diſponuntur per alterationem. Vnio autem ſubſtantialis eorum per proprias materias mutuis alterationibus diſpoſitas, & eadem forma mixti informatas dicit productionem ſubſtantialem mixti. Hanc autẽ explicationẽ Ariſtotelis ſic poſſumus ad formã definitionis reducere: *Mixtio eſt mutatio ſubſtãtialis, per quam producitur corpus mixtum ex miſcibilibus congregatis, & per mutuam alterationem diſpoſitis, atque corruptis.* In qua definitione tria ponuntur, nempe mutatio ſubſtantialis: & terminus à quo, & ad quẽ eius terminus ad quẽ eſt corpus mixtũ per eam productum:

ductum:terminus verò à quo sunt miscibilia congregata per alterationē disposita, atque corrupta; non enim sufficeret quomodocumque disponi, vel alterari, nisi per talem alterationem, & dispositionem corrumperentur, vt sic posset in earum materiis vnitis forma mixti introduci. Pro genere verò eiusdē definitionis ponitur. *Mutatio substantialis*, vt per eam censeantur exclusæ omnes mutationes accidentales, vt sunt alteratio, augmentatio, atque etiam productiones substantiales, quæ non sunt mutationes, vt creatio alicuius substantiæ. Per secundā particulam, nempe, *Corpus mixtum*, excluduntur generationes elementorū quæ quotidie fiunt, dum vnum elementum aliquā partem alterius in se conuertit. Per reliquas verò particulas excluduntur generationes aliæ mixtorū corporum, quæ ex aliis mixtis sine congregatione aliqua, vel alteratione miscibilium corporum producuntur, vt sunt generationes viuentium ex semine productorum, atque etiam non viuentium, quæ ex materia alterius mixti simpliciter generantur: licèt enim hæc omnia verè sint corpora mixta, in quibus virtute, vel potentia continentur elementa, productio tamen eorum non est mixtio saltem secundum totalem, & completam rationem eius per hanc definitionem explicatam ab Aristotele.

Ex hac autē explicatione possumus colligere argumentum, quo probatur bonam esse definitionem Aristotelis hoc modo: Bona definitio est ea, per quam explicatur natura definiti, & distinguitur à quibuscunque aliis; sed talis est definitio Aristotelis, vt ex prædicta explicatione patet, per quam exclusæ sunt omnes aliæ actiones, & mutationes tam substantiales, quàm accidentales: ergo non debet vitiosa appellari, sed bona.

16 Ad primum argumentum oppositæ sententiæ neganda est minor quod mixtio definiatur ab Aristotele per aliquid ignotum, quia priùs quam mixtionem definisset explicuit quidnam miscibile sit vnde iam notum erat dum per illud definita est mixtio. Ad secundum respondent aliqui mixtionē, & miscibile esse relatiua; in relatiuis verò nullum esse inconueniens, immo & necessarium, quod vnum definiatur per alterum. Sed aliis non placet hæc solutio, quia etiam in relatiuis magnum est inconueniens, vnum definiri per alterum, cum sequatur vitiosus circulus, atque etiā nugatio, & inutilis repetitio, vt in Dialectica probatur. Ideo respondent ipsi, miscibile duobus modis sumi, sicut & mixtionem, propriè quidem, & impropriè. Miscibile propriè sumptum est illud quod cum aliis potest congregari, & à suo contrario alterari, atque corrumpi, atque etiam illud alterare, & corrūpere: sic enim fiet ex vtroque tertiū, quod vocatur mixtum. Impropriè verò sumitur miscibile, pro corpore, quod

te, quod cum aliis poteſt cōgregari, atque confundi modo tantum locali per iuxtapoſitionem: quemadmodum congregantur triticum & hordeum ad exiguas partes redacta in farinam. Hoc ſuppoſito dicūt Ariſtotelē definiſſe mixtionem propriam per miſcibile nō propriè ſumptum, quia hoc modo relatiuum eius eſt, & vnum relatiuum non poteſt definiri per alterum, ſed per miſcibile ſumptum impropriè, quo pacto non refertur ad mixtionem propriā per eum definitā, ſed ad impropriā, & ideo bene Ariſtoteles explicuit mixtionē propriā per miſcibile improprium, non definiendo vnū relatiuum per alterū, vt illa inconuenientia fugeret. Hæc tamen ſolutio ſupponit falſum, & Ariſtoteli contraria eſt, ſupponit quidē falſum, quod vnum relatiuum non poſſit definiri per alterum, cuius oppoſitum probauimus in prædicamento ad aliquid. Quod verò ſit cōtra Ariſtotelē probo, ex verbis eiuſdem definitionis ab Ariſtotele traditæ, quæ ita ait: *Mixtio eſt miſcibilium alteratorum vnio.* Ex qua ita arguo; Miſcibile propriè ſumptum eſt corpus, quod cum aliis cōgregatur, non ſolùm ſecundum locum, & iuxtapoſitionem quantitatis, ſed per verā alterationē, per quam ſe corrumpunt, & ex eis generatur miſtum, ſed euidens eſt hoc modo ſumi in verbis definitionis: ergo euidēter falſum eſt dicere quòd impropriè ſumatur. Probatur minor ex illo verbo. *Miſcibilium alteratorum*, id expreſsè ſignificante, nam impropria, miſcibilia, vt grana tritici, & hordei non miſcentur per alterationem.

Reſpondeo igitur Ariſtotelem ſine vllo vitio potuiſſe definire miſcibile propriè ſumptum per miſtionem: ſicut definiuit miſtionem per miſcibile. Nihilominus non eſt vſus, hac in parte tali modo definiendi, ſed gratia maioris claritatis voluit definire miſcibile propriè ſumptum, per alias conditiones materiales, quas ſequitur denominatio miſcibilis, & per quas meliùs innoteſcit, nempe quod ſit facilè terminabile, & actiuum, atque paſſiuum. Quo ſuppoſito, manifeſtum eſt, nihil probare argumentum, cum ſupponat Ariſt. definiſſe mixtionem per miſcibile: & rurſus idem miſcibile per mixtionem.

Quomodo diſtinguatur mixtio à generatione, & cæteris actionibus, & mutationibus?

Circa ſecundum, quod quæſiuit titulus quæſtionis de diſtinctione mixtionis à generatione, & cæteris mutationibus, diuerſo modo loquuntur recentiores. Nam quidam aſſerunt mixtionem differre à generatione tanquam ſpecies à genere. Ita Conimb.c. præſenti.q.2.art.2. quod āſſerunt colligi ex doctrina Ariſt. 4. lib. Metheo. c. de putredine. Alij verò affirmant differre accidentaliter per alterationem miſcibilium poſitam in eius definitione, quod ſic probāt, mixtio eſſentialiter ſumpta 22

ſolùm

solùm dicit generationem corporis mixti: alteratio verò præcedens,quæcumq; illa fit,quamuis necessaria ad generationem, non tamen pertinet ad essentiã eius, sed accidentaliter se habet ad illam,sed per alterationem miscibilium præcedentem introductionem formæ mixti distinguitur mixtio à quacumque alia generatione substantiali:ergo solũ distinguitur accidentaliter.

Vt autem nostram sententiam explicemus adnotandum est primò, mistionem vnum importare quasi de formali, & per se significato;aliud verò,quasi de materiali & connotato.De formali importat introductionem formæ substantialis sua natura postulantis pro dispositionibus quatuor qualitates elementorum ad certam temperiem reductas. Et in hac ratione formali conueniunt omnes generationes mixtorum corporum, siue fiant ex elementis alteratis,& corruptis siue simpliciter ex quouis corpore mixto.De materiali verò,& cõnotato dicit concursum aliquorum miscibilium, siue sint elementa siue mixta, vt patet de propria mixtione liquorum habentium qualitates contrarias. Et ab hoc materiali significato, vel connotato sumit mixtio propriam denominationem; nam ex formali significato appellatur generatio mixti, non tamen mixtio, sed denominationem mixtionis sumit ex concursu miscibilium alteratorum, & corruptorum, in quorum materia introducitur forma substantialis mixti.

23 Secundò notandum est, corpus mixtum, vt tale est, duobus etiam modis considerari posse; primo ex parte formæ substantialis,quæ ex eo vocatur forma mixti,quia ex propria essentia, & natura petit qualitates elementorum pro dispositionibus; & ex hac parte distinguitur quodlibet corpus mixtum ab omnibus,& singulis elementis: & quia distinctio hæc non est solum ex parte dispositionum, quæ sunt accidentia, sed ex parte formæ substantialis secundum suam essentiam eas postulantis,essentialiter distinguitur corpus mixtum à corpore simplici,hoc est elementari, quia hoc non petit quatuor qualitates contrarias pro dispositionibus; sed duas tantum, & inter sese non contrarias,vt aqua frigiditatem,& humiditatem. Secundò consideratur ex parte earundem dispositionum: & hoc modo consideratum non distinguitur essentialiter à simplicibus, sed solùm accidentaliter.

Quibus suppositis, nostra sententia,& communis tribus assertionibus explicatur.Prima est,mixtionem essentialiter sumptam distingui à generatione elementorum, quasi distinctione generica. Genericam autem voco hanc distinctionem, quia sub quolibet membro eius continentur plures species. Probatur verò hoc argumento.Mutationes distinguũtur specie athoma, vel

ma, vel ſubalterna per terminos ad quos per ſe ordinantur eodem modo diſtinctos; ſed corpus mixtum eſſentialiter diſtinguitur ab elementari ſpecie ſubalterna continente ſub ſe plures ſpecies corporum miſtorum: ergo mixtio per ſe ad illud ordinata diſtinguetur genere, vel ſpecie ſubalterna à generatione elementi per ſe ordinata ad illud ſub quo plures etiam ſpecies elementorum continentur.

Secunda aſſertio, mixtio eodem modo conſiderata non diſtinguitur eſſentialiter à generatione vnius mixti ex altero. 24
Probatur ex Ariſtotele 5. lib. Phyſ. cap. 2. vbi omnes mutationes reducit ad quatuor genera, nempe ad generationem, augmentationem, alterationem, & lationem; ſed mixtio eſt mutatio: ergo ſub aliquo ex his generibus contineri debet. Non ſub tribus vltimis; ergo ſub primo, quod eſt generatio. Quare non diſtinguitur eſſentialiter à generatione. Probatur deinde ratione; primò, quia ratio eſſentialis mixtionis ſumitur à forma ſubſtantiali producta, in quantum ſua natura poſtulat qualitates contrarias elementorum pro diſpoſitionibus; ſed hæc ratio cõmunis eſt productioni cuiuſlibet mixti, ſiue ex miſcibilibus, vel ex alio corpore mixto: ergo ex hac parte nõ poſſunt diſtingui eſſentialiter, quia communis ratio non diſtinguit eſſentialiter illa, quæ ſub ea conueniunt ſed ſolùm diſtinguentur ſpecie diuerſæ generationes mixtorum ex diuerſis formis ſubſtantialibus mixtis, atque ex diuerſis corporibus mixtis per eas productis. Secundò, quia ſi mixtio differt ſpecie à generatione, per quam producitur mixtum eiuſdem formæ ſpecificæ, maximè propter diuerſum modum tendendi in formas eiuſdem ſpeciei, quia illa tendit media commixtione elementorum; hæc verò ſine illa: ſed hic modus tendendi eſt accidentalis: cum ſolùm ſe teneat ex parte elementorum, vt ſunt materia mixti, & differentia ex parte materiæ indiuidualis ſit accidentalis: ergo non poteſt conſtituere eſſentialem differentiam.

Tertia aſſertio, mixtio conſiderata ex parte termini à quo, 25
atque etiam ex parte materiæ, nempe ex parte miſcibilium alteratorum concurrentium ad illam, diſtinguitur à generatione quacumque ſiue elementi, ſiue mixti ex alio mixto ſolùm diſtinctione accidentali. Probatur, quia talis concurſus miſcibilium alteratorum non pertinet ad ſubſtantiam mixtionis deſumptam ex ſolo termino, ad quem per ſe ordinatur, qui eſt forma ſubſtantialis mixti, & mixtum ipſum per eam eſſentialiter conſtitutum: ergo non poteſt conſtituere diſtinctionem eſſentialem, ſed ſolũ accidentalem. Secundò, quia quod corpus mixtũ fiat ex hac, vel illa materia ſublunari, non variat eſſentiam eius, quã ſolùm cõſtituit, & diſtinguit ab aliis forma ſub-

ſtantialis:

ſtantialis: ergo mutatio ipſa, per quam producitur non erit diſtincta eſſentialiter propter eamdem materiam diuerſam; & conſequenter, nec propter concurſum miſcibilium, ſub quorum forma præceſſit? Et iuxta has concluſiones, in quibus ferè omnes recentiores conueniunt intelligi debet Ariſtoteles, dum diſtinguit mixtionem à generatione, & cæteris mutationibus.

26 Sed quamuis hæc ita ſe habeant ſimpliciter, & abſolutè loquendo pronuntiandum eſt, mixtionem diſtingui à quacumque generatione, ſiue ſit elementi, ſiuè mixti ex alio mixto. Et ratio huius eſt manifeſta, quia mixtio accipit denominationẽ à materiali, & connotato, nempe à concurſu miſcibilium alteratorum, & ideo nomine mixtionis non ſignificatur quæcumque generatione mixti ex alio mixto, ſed ſolùm ea, quæ fit ex vnione miſcibilium, atque ex materia eorum, & ideo Ariſtoteles volens definire mixtionem, non ſolùm formalem, atque eſſentialem rationem eius conſiderauit, ſed etiam materialem, & quaſi connotatam, per quam formalis, & eſſentialis intelligitur; & vtramque poſuit in definitione, primam ſub vltimo verbo eius, nempe *Vnio*, poſtremam, duobus aliis, videlicet *Miſcibilium alteratorum*, modum definiendi obſeruans, quem obſeruare ſolet in definiendis accidentibus in abſtracto per proprium genus, & per ſubiectum, vel materiale connotatum loco defferentiæ; vt ſi definiretur albedo, quod ſit forma conſtituens corpus album. Conueniens etiam fuit ſic definire mixtionem, vt clariùs poſſet diſtingui non ſolùm à generatione elementorum, ſed à generatione vnius mixti ex alio: hæc enim licet ſit productio corporis mixti, non eſt mixtio: cum notum ſit definitionem ei non conuenire.

QVÆSTIO III.

Quænam ſit cauſa per ſe, & immediata mixtionis?

29 PRæſuppoſita iam poſſibilitate naturali mixtionis, & explicata definitione eius, per quam à cæteris mutationibus diſtinguitur, cauſam eius efficientem per ſe, & immediatam quærimus, à qua fiat. Et prima opinio quorumdam recentiorum aſſerit non eſſe quærendam aliam cauſam per ſe, præter miſcibilia ipſa, à quibus producitur forma mixti hoc ordine, vt cum non informentur ſimul omnes partes materiæ eorumdem miſcibilium à forma mixti, quæ introducitur; ſed priùs quædam, deinde aliæ, in his partibus, quæ informantur priùs, producatur forma mixti efficienter à formis miſcibilium exiſtentibus in aliis partibus materiæ; in aliis verò partibus, quæ poſtea informat, producatur ab eiſdem partibus formæ mixti iam informantibus partes priores; & ſic in tota materia miſcibilium ab aliis,

aliis, & aliis partibus eiuſdem formæ mixti de nouo informantibus. Nec ſequitur, inquiunt, quod effectus ſit perfectior ſua cauſa: nam licet forma mixti ſit perfectior ſingulis formis elementorum, non tamen omnibus ſimul ſumptis, à quibus primò producitur, hoc eſt, in prioribus partibus materiæ. Nec etiam ſequitur, quòd idem ſit cauſa propriæ corruptionis, nam diuerſæ ſunt partes formarum miſcibilium, à quibus producitur forma mixti in prioribus partibus materiæ, à partibus earumdem formarum expulſis, vel corruptis; quare ſolùm ſequitur quaſdam partes formarum miſcibilium eſſe cauſam corruptionis aliarum partium earumdem formarum, à quibus realiter diſtinguuntur; & ideo diuerſæ ſunt res, quæ cauſant corruptionem aliarum. Et tandem non ſequitur, quod forma mixti producatur à re non exiſtente, nam partes illæ formarum miſcibilium, à quibus producuntur priores partes formæ mixti, non corrumpuntur eodem tempore, ſed ſequenti, & ideo veram exiſtentiam habent, dum actu cauſant.

Probatur hac ratione, in effectibus naturalibus, qui paſſim 30
producũtur in his inferioribus in ſpecie, & in indiuiduo determinatis, non eſt recurrendum ad cauſas vniuerſales, ſine vrgenti neceſſitate, ſed particulares, ac determinatę debent eis aſſignari; ſed mixta, quæ producuntur per concurſum elementorum ſunt determinati effectus in ſpecie, & in indiuiduo, vt per ſe eſt manifeſtum: ergo à cauſis particularibus debent per ſe immediatè produci, & non ab vniuerſalibus. Non eſt autem aſſignabilis alia cauſa particularis, à qua producantur præter miſcibilia ipſa, quibus talis effectus tribui poteſt; vt oſtenſum eſt: ergo eis tribuendus eſt, & non cauſis vniuerſalibus, à quibus non eſt in hoc caſu recurrendum.

Hæc tamen ſententia apertè falſa eſt, quamuis probabilis iudicetur à Toleto qu. vlt. huius lib. quantum ad mixta non viuentia. Probatur primò, quia cuiuſlibet effectus per ſe intenti à natura debet dari cauſa per ſe immediata; ſed mixtum, quod producitur per concurſum miſcibilium eſt, effectus per ſe intentus, & productus à natura: ergo debet habere cauſam per ſe immediatam. Sed miſcibilia non poſſunt eſſe cauſa per ſe illius, vt aſſerit prædicta ſententia: erga falſa erit. Probatur minor, quia quodlibet agens naturale applicatum paſſo per ſe intendit illud ſibi aſſimilare, ſicut per ſe intendit producere ſibi ſimile, ergo dum miſcibilia concurrunt ad agendum, & patiendum, quodlibet intendit conuertetè in ſe ſuum contrarium, & per talem conuerſionem producere ſibi ſimile in ſua ſpecie, vt ignis ignem, & aqua aquam. Mixtum verò, quod ex concurſu omnium ſequitur, eſt diſtinctum ſpecie ab omnibus, & ſingu-

lis: ergo non intenditur per se ab aliquo eorum, nec ab omnibus; sed per accidens sequitur respectu eorum, cum sequatur præter intentionem; quare repugnat produci ab eis tanquam à causis per se.

31 Probatur secundò, quia sæpè contingit mixtum productum ex concursu elementorum esse corpus viuens: vt dum producuntur per concursum aquæ, terræ, & aëris imperfecta quædam animalia: sed elementa non possunt esse principalis causa corporis viuentis, cum sit essentialiter perfectius, non solùm singulis, sed etiam omnibus simul sumptis: ergo repugnat miscibilia esse causam principalem mixtionis, aut mixti per eã producti, sed ad summum possunt esse instrumenta vniuersalium causarum per se illud producentium. Et hoc idem argumentum videtur conuincere in quibuscumque mixtis etiam non viuentibus; nam quodlibet mixtum virtute continet omnia elementa; ergo perfectius est singulis, atque etiam omnibus. Probatur consequentia, quia id, quod sua virtute continet aliud, præsertim si sit alterius speciei essentialiter debet esse perfectius illo, sed mixtum est alterius speciei ab elementis, & virtute ea continet: ergo est perfectius singulis, & omnibus; quare repugnat esse effectum eorum, vt causæ præcipuæ eius.

32 Secunda opinio tenet, causam præcipuam, atque per se mixtionis, & mixti producti non esse miscibilia, neque aliquã aliam particularem, sed dispositã materia pro forma mixti per actionem, & reactionem eorundem miscibilium introduci in eam per actionem causæ vniuersalis. Ita Albertus Magnus tractat. 6. cap. 4. & lib. 2. de animalibus tractat. 1. cap. 8. D. Thomas in commentariis huius decimi capitis, Toletus quæst. vltima huius libri, & omnes ferè recentiores. Et hæc est vera, & tenenda. Probatur hac ratione. Mixtio, & corpus mixtum debet habere causam per se, à qua procedat; sed causa per se non sunt miscibilia, vt probauimus, nec est excogitabilis alia sublunaris: ergo necessariò recurrendum est ad Solem, & alias cœlestes virtutes, à quibus tanquam à causis per se procedat. Hæc autem sententia sic probata, hac distinctione explicanda est. Mixta, quæ ex concursu miscibilium producuntur in rerum natura sunt in duplici differentia; quædam viuentia, licet imperfectissima: (nam viuentia perfecta, licet sint mixta corpora, non producuntur per mixtionem, sed per generationem ex alio mixto, nempe ex semine decisso ab alio viuente) alia non viuentia, vt lapides, metalla, & his similia. Et mixtio, per quam procedunt viuentia, non est reducenda in corpora cœlestia tanquam in causam principalem, quia viuens quodcumque perfectius est illis essentialiter, & ideo non possunt attingere productionem

ctionem eius tanquam præcipua causa, quia hæc perfectior debet esse suo effectu, si sit æquiuoca, vel æquè perfecta, si sit vniuoca: quare necesse est, talem mixtionem, eiusque effectum Deo tribuere tanquam causæ per se immediatæ, ac principali; corporibus verò cœlestibus solùm, vt instrumétis. Mixtio verò per quam procedunt mixta non viuentia, tribuenda est corporibus cœlestibus tanquam causæ per se immediatæ, atque præcipuæ; qualitates verò miscibilium ad summum possunt esse dispositiones introductionem formæ mixti præcedentes in materia; & iuxta hanc distinctionem intelligitur communis sententia, quam sequimur ab omnibus ferè authoribus.

Ad argumentum verò alterius sententiæ concedenda est maior, quod non sit recurrendum ad causas vniuersales in effectibus particularibus, & determinatis in specie, & indiuiduo sine vrgenti necessitate, hoc est, nisi contingat nullam posse dari causam particularem eorum in his inferioribus. Sed minor neganda est, quod talis causa particularis mixtionis detur: nam quod miscibilia sint causa per se mixtionis, & mixti corporis per eam producti, repugnat, vt probauimus; nec est alia excogitabilis, quare vrgens necessitas postulat, vt ad vniuersales recurramus, sicut recurrunt omnes in aliis effectibus, quorum nulla datur particularis causa per se in his inferioribus.

QVÆSTIO IV.

An elementa maneant in mixto secundum proprias formas substantiales?

PRima opinio asserit, non solùm materias elementorum permanere in mixto, sed etiam formas substantiales. Ita 33
Auicena 1. sufficientiæ cap. 1. Philopponus 1. lib. de generatione ad textum 74. Albertus Magnus ibidem tract. 6. cap. 5. & 3. lib. de Cœlo tractat. 2. cap. 1. & 8. Nimphus 1. lib. de Generatione comm. 218. quæst. 12. & 8. Metaph. disp. 4. Iand. 6. Phys. quæst. 4. Zimara theoremate 48. Scaliger exercitatione 101. Contar. in lib. de elementis, Aquilin. lib. 3. de elementis art. 3. Vega lib. 1. de arte medendi cap. 1. Thomas de Garuio lib. 1. summæ Medicæ tit. 1. quæst. 1. eamque tribuit Galeno in lib. de substantia naturali ad finem, & 2. Methodi cap. 2. & cum his omnibus Aureolus in 2. dist. 17. Hanc etiam sententiam tenuit Commentator 1. lib. de Generatione comm. 90. & lib. 3. de Cœlo comm. 67. ita eam explicans, vt formæ substantiales elementorum permaneant in mixto non secundum esse perfectum, sed quodammodo remissum. (Supponit enim author iste substantiam suscipere intensionem, & remissionem) ita vt sicut alij dicunt qualitates elementorum permanere in mixto ad certum

gradum remissum attemperatas, ita ipse sentiat de formis substantialibus.

34 Probatur testimoniis Aristotelis, nam 5. Metaph. cap. de element. tribus modis definit elementum. Prima definitio est: *Elementum est, ex quo inexistenti, aliquid primo componitur.* Secunda; *Elementa corporum dicuntur vltima, in quæ corpora diuiduntur.* Tertia: *Elementum est, quod primo vnicuique inest.* Ex quibus sequitur elementa, ex quibus mixta fiunt manere in eis secundum proprias formas substantiales. Probatur consequentia, quia quod primò alicui inest, ipsum componendo, formaliter debet manere in eo. Alia etiam sunt testimonia, in quibus Aristoteles quædam dicit de elementis existentibus in mixto, quæ non possunt esse vera, nisi in eo sint secundum proprias formas substantiales: vt capite præsenti in fine definiens mixtionem ait, *Mixtio est miscibilium alteratorum vnio* sed quæ alterantur, non corrumpuntur, sed permanent secundum formas substantiales: ergo sic permanent in mixto elementa, alioqui si substantialiter corrumperentur, non bene diceretur mixtio alteratorum vnio, sed corruptorum dici deberet. Et 2. lib. de anima text. 39. docet, quod nisi in corporibus animatis anima contineret, vel detineret elementa, discederent ab eis, & in diuersa loca tenderent, in quæ naturaliter inclinantur, vt ignis sursum, & terra deorsum, quod patet verum esse non posse de solis qualitatibus, quæ nec discedunt à subiecto, nec mouentur per se localiter; ergo intelligi debet de elementis ipsis secundum formas substantiales, vt verum sit, & 1. lib. de Cœlo text. 7. asserit corpora mixta moueri ad locum elementi in eis prædominantis, vt lapis ad terram, quæ in eo prædominatur; & in 2. lib. text. 21. & lib. 3. text. 68. probat elementa non habere propriam figuram, quia si haberent propriam, eam conseruarent in mixto, & ideo non possunt ex eis indifferenter componi mixta diuersæ figuræ. Et tandem 2. lib. de anima text. 52. dubitat, quare sensus non sentiant elementa, ex quibus constant, & respõdet, quia non est medium inter sensum, & talia elementa, sed immediatè sunt in eo, & ideo non sentiuntur, quia sensatio requirit mediũ, vt visus, & auditus aërem, vel aquam. Hæc autem omnia patet non esse vera, si elementa solùm sint in mixto secundum suas virtutes, & non secundum formas substantiales. Sentit ergo Arist. hoc posteriori modo in eo permanere.

35 Probatur deinde ratione, primo, quia si non manent in mixto formæ substantiales elementorum; ergo solùm permanebit materia; vnde sequitur non alio modo permanere in eo, ac permanet quotcumque corpus in alio ex eo genito, vt aër in aqua si ex eo fiat. Cõsequens autem falsum esse probatur ex eo, quod nemo

nemo vnquam dixit corruptum virtute permanere in genito, & omnes affirmāt elementa virtute saltē permanere in mixto: ergo sentiunt aliquid aliud præter materiā permanere. Verbum etiam: *Saluantur enim virtutes eorum*, apud Aristotelē plus significat, quàm virtutes eorum permanere in potētia materiæ, quia si sic solùm permanērergo corrumpuntur secundū esse actuale. Quod verò secundum esse actuale corrumpitur non saluatur, alioqui omnia, quæ moriuntur, vel pereunt, dicerentur saluari, cum permaneat materia eorum, in cuius potestate continentur forma, & accidentia.

Secundò, quia si elementa non manent in mixto secundum formas substantiales; sequitur mixtum non minùs esse corpus simplex, quàm elementa; consequens est falsum: ergo falsum est etiam, quòd elementa non maneant formaliter in mixto. Sed probatur consequentia, quia si in mixto non manent formæ substantiales elementorū: ergo solùm habebit compositionem substantialem ex materia, & forma, & accidētalem ex subiecto, & accidentibus, nempe ex qualitatibus elemētorum, sed vtramque compositionem habent elementa, vt per se est manifestum, & nihilominus dicuntur corpora simplicia; ergo alia compositio substantialis ex formis elemētorum necessariò ponenda est in mixto, propter quam non possit appellari corpus simplex. 36

Secunda opinio negat elementa permanere in mixto secundum formas substantiales, sed has corrumpi docet in mixtione, & nihil aliud substantiale eorum permanere præter materiam. Ita D. Tho. 2. contra gent. cap. 55. & 56. & ibidem Ferrar. 1. p. q. 76. art. 4 ad 4. & ibidem Caiet. Scotus in 2. d. 15. q. 1. & ibidem Gregorius, Gabriel, Herueus, atque Capreol. Sonzin. 10. Metaph. q. 27. Iauel. 8. Metaph. q. 4. Ægidius quodlib. 4. q. 15. & omnes ferè interpretes Arist. capite præsenti, præsertim Albertus Saxoniæ q. 19. Marsil, q. 22. Astudillo q. vlt. Tolet. q. 17. & cum eis Vallesius lib. de sacra Philosophia cap. 1. vbi probat hanc fuisse mentem Platonis, Hippocratis, & Galeni, & hæc sententia non solùm probabilior est, sed vera, & tenenda.

Probatur duobus testimoniis Aristotelis satis expressis. Primum habetur capite præsenti textu 84. his verbis, *Videntur enim ea, quæ miscentur priùs ex separatis conuenientia, & possibilia separari rursus; neque permanent igitur actu, vt corpus, & album, neque corrumpuntur, neque alterum, neque amb o; saluantur enim virtutes eorum.* Secundum verò reperitur lib. 2. de partibus animalium cap. 1. non longè à principio, vbi sic ait, *Cum itaque triplex sit compositio, prima statui potest ea quæ ex primordiis conficitur his, quæ nonnulli elementa appellant, terram dico, aquam, aërem, ignem: sed meliùs fortasse dici potest ex virtutibus confici elemento-* 37

rum,hisque non omnibus, sed vt ante expositum est,humiditas enim, & siccitas, & caliditas,& frigiditas materia corporum sunt compositorum,catera autem differentia eas sequuntur.

Probatur deinde experientia,& ratione. Experientia quidem, nam plura generantur mixta sub aquis, nempe omnes pisces, sed in eo loco nec potest existere naturaliter elementum ignis, neque illud vsque deferri,vt per se est manifestum. Et de aëre vix potest intelligi,quod sub aqua sit in omnibus illis partibus, in quibus generantur: ergo euidenter falsum probatur, quod elementa sint in mixto secundum proprias formas substantiales:& pari ratione de mixtis, quæ generantur in aëre, euidens est non posse constare elemento terræ, quod naturaliter repu-
38 gnat illuc vsque ascendere. Ratione verò primò,quia si elementa manent in mixto secundum formas substantiales,vel in singulis partibus materiæ eiusdem mixti omnes permanent, vel singulæ tãtum in singulis partibus eiusdem materiæ. Si primum concedatur, euidenter ex eo sequitur plures formas sustantiales informare eamdem partem materiæ, quod naturaliter saltẽ esse impossibile docent omnes. Si verò dicatur secũdum,sequitur nullam dari veram,& propriam mixtionem. Probatur consequentia,quia vna ex conditionibus omnino necessariis veræ mixtionis est,quod quælibet pars corporis mixti sit mixta;sed nulla daretur pars corporis mixti, quæ mixta esset,si in nulla essent omnes formæ elementorũ,vt per se est manifestum:ergo nec daretur propria mixtio, sed solùm coniunctio quædam localis elementorum,nam quodlibet esset separatũ ab alio secundum formam substantialem,atque etiam secundum materiam.

39 Secundò,si elementa permanent in mixto secundum proprias formas substantiales, vel præter illas habet mixtum aliam substantialem formam,vel non. Si non habet aliam, sequitur primò,nullum dari mixtum animatum, aut viuens, quia formæ elementorum non sunt animę,sed ea inferiores. Secundò sequitur,nec mixta corpora distingui specie inter sese,neque ab elementis, & vtrumque est absurdum. Sed probatur consequentia hæc,quia distinctio specifica corporum est per formas substantiales,sed omnia mixta habẽt easdem formas substantiales elementorum,& nullam aliam:ergo non distinguũtur inter se,nec ab elementis simul sumptis,quorũ formas habent,& præter eas non habent aliam,per quã distinguantur ab eis. Si verò dicatur habere aliam formã,euidẽter sequitur, in singulis partibus materiæ dari duplicẽ ad minus formã substantialem. Probatur cõsequentia, quia forma mixti, quæ datur distincta à formis elementorũ,necessariò debet informare totam materiã elementorũ,vt totum corpus sit mixtũ:ergo debet etiã informare omnes

& singu

& singulas partes eius; sed in singulis partibus reperiuntur singulæ saltem formæ elementorum: ergo vt minimum informabuntur singulæ duabus formis substantialibus, nempe propria & communi forma mixti omnes informante.

Ad argumentũ oppositæ sententiæ respondendũ est, quod tres illæ definitiones elemẽti ab Arist. traditæ diuersis modis exponũtur à diuersis authoribus. Nã primam, & tertiã exponit Scot. vbi sup. §. ad dictum comment. non de consuetis, aut vulgaribus elementis, terra, aqua, aëre, & igne, sed de materia prima, quæ est primũ elemẽtum, ex quo cõponuntur omnia corpora. Quã expositionem sequitur Tolet. vbi sup. ad 2. & si hæc expositio vera sit, nihil ex his definitionibus probatur aduersus nostrã sententiam. Sed magis ad mentem Arist. videtur expositio D. Thom. asserentis easdẽ definitiones etiã conuenire cõsuetis elementis, ex quibus componuntur mixta; quod videtur colligi ex verbis secundæ definitionis. Et iuxta hãc expositionẽ dicendum est, ad rationem elementi sufficere, quod actu, vel virtute insit ei, quod ex eo componitur, vt Arist. ipse docet in vtroq; testimonio pro nostra sententia adducto; nam in primo ait mixta componi ex elementis, vel potius ex virtutibus eorũ; & in secundo non manere in eo actu, neque etiã corrumpi, sed virtutes eorum in eo saluari. Secunda verò definitio hunc sensum habet, quod mixtum diuiditur, aut resoluitur in elementa, quia quando ex eo generantur elementa, vnum, vel multa, quasi ab eo dicuntur separari, & separatio hæc, quasi diuisio vocatur, vel etiã resolutio. 40

Definitio etiam mixtionis diuerso modo intelligitur à diuersis: nam quidam verbum illud *Alteratorum*, idem esse aiunt, atque *Corruptorum*, quia per mutuam alterationem corrumpuntur miscibilia, & sic corrupta vniuntur materię eorũ sub eadem forma mixti. Hæc tamen expositio non est ad mentem Aristotelis, qui verbũ illud de vera alteratione præcedente intelligit, non de corruptione eã subsequente, vt ex contextu totius capitis est manifestũ. Sensus igitur definitionis satis est manifestus ex dictis à nobis in 2. q. nam mixtio non solùm dicit formale, nempe introductionem formę mixti: hęc enim sola mixtio non est, cum cõstet reperiri in qualibet generatione vnius mixti ex altero: sed dicit etiam materiale, & connotatum, nempe concursum miscibilium se alterãtium, immo pro hoc tantùm supponit, licet illud de formali significet, & ideo meliùs dictum est *Alteratorum*, quàm corruptorum; quia concursus miscibilium se alterantium mixtio vocatur; quamuis per alterationem se corrumpant, sed dum iam corrupta sunt, mixtio non est, licet sit introductio formæ mixti, quæ non habet rationem mixtionis, nisi in ordine ad alterationem præcedentem sicut albedo 41

non facit album, nisi in ordine ad corpus, cui inhæret.

Illud verò ex 2. lib. de anima; nempe, quod dissoluerentur elementa, & desineret esse mixtum, nisi ibi esset forma mixti quasi ea continens: argumentum quoddam Aristotelis est factum aduersus Empedoclem, qui ponebat integra elementa in mixto, non solùm secundum formas substantiales, sed etiam secundum suas qualitates perfectas, addens, augmentum eius-
42 dem mixti corporis non prouenire à forma eius: quo supposito probat Aristoteles, quod si ita esset dissoluerentur elementa: nam si forma mixti nihil agit: nec ab ea procedunt operationes, nec possent elementa detineri, vel cōtineri ab ea, sed vnumquodque discederet in suum locum naturalem tendens: nihil ergo probat testimonium hoc aduersus nostram sententiam. Aliud verò de motu mixti ab elemento prædominante ex propria sententia Aristotelis est. Ideo respondeo, quòd potentia motiua vt grauitas, aut leuitas, à qua mouetur mixtum ad suum locum naturalem, est quædam secunda qualitas procedens ex mixtione primarum, vt docet expresè Aristoteles 2. libr. de partibus animalium in principio; ideo si in mixtione elementorum prædominetur ignis secundum suas qualitates, generabitur mixtum simile naturæ eius, non solùm secundum substantiam, sed etiam secundum virtutem motiuam, quæ eam consequitur, eritque leue ad similitudinem ignis. Si verò in mixtione prædominetur terra secundum suas qualitates, generabitur mixtum ei simile in substantia, & grauitate; & cum motus sequatur ex virtute motiua, mouebitur mixtum ad locum elementi prædominantis; cum sit ei simile in substantia, & in virtute motiua; vt lapis ad locum terræ. Prædominatio verò elementi huius, vel alterius in mixtione secundum qualitates eorum intelligitur, per quas agunt, & patiuntur, & vnum dicitur potentius altero, & consequenter prædominari in mixto. Quare dum dicitur mixtū moueri ab elemento prædominante, sensus est moueri à virtute motiua simili elemento prædominari, quia procedit talis ratione eiusdem elementi prædominantis in mixtione per suas qualitates; quare ex hoc solùm sequitur permanere elementa in mixto secundum suas qualitates, non secundum formas substantiales.

43 Aliud verò de figuris argumentum quoddam est contra Democritum, vt contextus eiusdem litteræ ostendit; ponebat enim Philosophus iste corpora componi ex athomis, tanquam ex elementis, à quibus proprias figuras dicebat esse inseparabiles, quo supposito arguit bene Aristoteles, quod ex talibus elementis non possent componi mixta diuersæ figuræ, qualia esse in rerum natura experimur.

Vltimum

Vltimum testimonium difficultate caret, loquitur enim Aristot. in eo, non de substantiis elementorum, sed de qualitatibus eorum, quare sensus est, elementa, quæ sunt in sensibus, vel organis eorum non sentiri ab eis: id est, qualitates elementorum, ex quibus componuntur eadem organa; cum sint mixta, non sentiri: quia immediatè eis inhærent, & nullum datur medium, quod necessariò postulat sensatio.

Ad primum argumentum concedẽdum est, nihil ex elementis permanere in mixto præter materiam, quia neque eædem numero qualitates permanent, sed corrumpuntur cum formis substantialibus, sed permanent aliæ similes in certo gradu, quas postulat forma mixti introducta: & in hoc sensu dicitur, permanere elementa in mixto secundum suas qualitates ab his, qui cum Diuo Thoma, ac nobiscum tenent accidentia inhærere composito, tanquam proprio subiecto, qui verò immediatè dicunt materiæ inhærere, consequenter concedunt easdẽ numero qualitates elementorum ad certum gradum attemperatas permanere in mixto. De cæteris verò corporibus, ex quibus alia generantur, non potest esse verum, quod in eis permaneant, etiam secundum virtutes, quia nec eorum qualitates eo modo in eis permanent, sed nuda tantùm materia.

Ad secundum distinguendum est consequens prioris enthymematis, quòd mixtum non sit magis compositum, quàm elementum: nam si ex parte solius compositionis substantialis intelligatur concedi potest, si verò ex parte qualitatum, ac dispositionum, quas postulat forma mixti: falsum: nam forma elementi solùm pro dispositionibus postulat duas qualitates non contrarias: forma verò mixti omnes qualitates contrarias, & ideo ex parte harum maiorem habet compositionem, immo etiam ex parte substantiæ quodam modo dici potest habere maiorem, quia cum forma mixti naturaliter postulet talem compositionem qualitatum contrariarum: quadam ratione virtuali dicitur composita, & magis composita, atque adeo minùs simplex, quàm forma elementi, in qua solùm duæ contrariæ virtute continentur. Merito ergo communi modō loquendi, & cõcipiendi elementa dicuntur corpora simplicia, mixta verò composita: nõ solùm propter compositionem qualitatum contrariarum, sed suo etiam modo propter compositionem ex materia, & forma quadam ratione virtuali mixta, vel composita. 44

D V B I V M.

Quidnam sit elementa vertualiter contineri in mixto?

PRæsupponitur ex quæstione iam agitata, quòd elementa manent virtualiter in mixto, dubitatur verò quidnam sit 45

virtute in eo permanere. Duo autem possunt significari, dum dicitur elementa permanere virtualiter in mixto: primum, quòd permaneant per suas virtutes, aut qualitates proprias, nempe calorem, frigiditatem, humiditatem, & siccitatem easdem numero, vel saltem specie, iuxta diuersas opiniones de subiecto accidentium. Secundum, quòd permaneant per suas formas substantiales virtute contentas in forma substantiali mixti.

46 Et prima opinio asserit, vtroque modo permanere elementa in mixto virtualiter. Ita Scotus in 2.d.15. quæst. vnica. §. *Sed tamen.* Gregorius, & Gabriel.d.16. Ægid. 2. lib. de gener. ad textum 48. Coloniensis cap. præsenti. Postremã verò continentiam virtualem formarum substantialium explicant exemplo medij caloris, vt viridis, vel rubei, qui dicitur virtute continere extremos, in quãtum vtroq; participat, & quasi conuenientia quædam vtriusque est: neutrum verò extremorum continet alterum, quia neque ipsum participare dicitur.

Secunda opinio tenet elementa permanere virtualiter in mixto, solùm quia virtutes, seu qualitates eius in eo manent, non quia forma mixti virtute contineat formas substantiales elementorum. Ita Caietanus 1.p.q.76. artic. 4. ad finem. Probat hoc argumentò; si forma substantialis mixti virtute contineret substantiales formas elementorum, in aliquo genere causæ formalis, vel efficientis eas contineret: formalis quidem, quia tribueret materiæ esse earum, sicut anima sensitiua continet vegetatiuam, quia tribuit corpori esse vegetatiuum, vel efficientis, quia posset eas effectiuè producere in materia, vt corpora cœlestia virtute continent qualitates elementorum, quia eas producunt in corporibus, vel certè quia operationes, quas exercent formæ elementorum, posset forma mixti perfectiùs exercere, vel æquè saltem perfectè, sed neutro modo eas continet: ergo ratione talis continentiæ virtualis non erit verum, quod elementa permaneant virtualiter in mixto, sed solùm ratione qualitatum. Probatur minor, quia forma mixti non tribuit materiæ esse substantiale ignis, aquæ, terræ, & aëris, vt per se est manifestum: ergo non continet formas eorum in genere causæ formalis. Sed neque in genere efficientis, quia nec potest formas elementorum effectiuè producere, vt producunt corpora cœlestia, nec operationes eorum æquè perfectè exercere, sed quas potest, iam minore longè perfectione: non enim potest lapis calefacere sicut ignis, nec sicut aqua infrigidare.

47 Secundò probari potest, quia id, quod continet virtute aliud, perfectius illo esse debet: ergo si mixtum virtute continet formas substantiales elementorum, perfectius debet esse substantialiter,

tialiter, non solùm singulis, sed omnibus simul sumptis, cum omnia simul sumpta contineat substantialiter. Quod tamen de pluribus mixtis videtur absurdum, immo etiam dé omnibus, quia licet mixta viuentia perfectiora sint singulis elementis, atque etiam omnibus simul sumptis, hoc non habent sub ratione mixtorum, sed ex ratione speciali animæ habentis superiorem gradum essendi respectu elementorum.

Nostra sententia hac distinctione explicabitur, per quam ad concordiam reuocari possunt duo isti modi dicendi, quamuis contrarij videantur. Dupliciter contingit vnam formam substantialem virtute continere alteram, primò, ita vt eam per se sumptam, atque immediatè contineat, quo pacto forma sensitiua continet vegetatiuam, vel cœlestes continent elementares. Et iste modus continentiæ perfectissimus est, & non formalis tantùm, sed per eminentiam, & ideo non reperitur, nisi in formis habentibus superiorem gradum, vel modum essendi. Secundo modo potest contingere, quod vna forma dicatur continere alteram, non per se sumptam, nec immediatè, sed quia continet aliquam virtutem, vel dispositionem eius propriam: nam cum talis dispositio sit quasi inchoatio eiusdem formæ substantialis in materia, illud, quod continet hanc dispositionem formaliter, dicitur quadam ratione virtuali continere talem formam, non per se sumptam, nec immediatè, sed quia talem eius virtutem continet, & ideo quasi remotè, & non secundum se, sed per aliquid ad eam pertinens. Mixtum igitur non continet virtute formas substantiales elementorum secundum se sumptas, nec immediata contiuentia, vt probat euidenter argumentum Caietani, sed in quantum continet virtutes, seu qualitates, quæ sunt dispositiones eorum propriæ, & quasi inchoationes earumdẽ formarum in materia; & continentia hæc respectu eiusdem virtutis est proxima, sed respectu formæ substantialis remota; & per quam non potest dici per se, vel secundum se cõtineri, sed solùm per aliquid sui non pertinens ad propriam substãtiam. Modus igitur dicendi Caietani veritatem habet iuxta primum modum continentiæ: modus verò Scoti iuxta secundum, & quia modus ille continendi proprius est; iste verò improprius, quamuis in solo modo loquendi differre videantur Scotus, & Caiet. magis propriè loquitur iste quàm ille. Quare argumentum Caietani concedeudum est, quia de primo modo continendi formas substantiales elementorum conuincit; sed non de secundo. Et eodem modo ad aliud argumentum distinguendum est consequens: nam si modo priori contineret mixtum formas substantiales elementorum non solùm deberet esse perfectius, sed

48

in superiori alio gradu, vel modo essendi, sed cum hoc modo
49 eas non contineat, non sequitur id habere. Ex modo autem posteriori continendi non sequitur perfectius esse debere omnibus elementis simul sumptis, quia non postulat virtutes eorum pro dispositionibus in materia secundùm gradũ ità perfectum, ac formæ illorum, nec imperfectè operatur per easdem virtutes, aut qualitates. An verò necesse sit perfectius esse singulis elementis? respondeo non esse necessarium, quod à posteriori probari potest, cum videamus mixta quædam adeo imperfecta, vt licet omnibus qualitatibus elementorum constent, non habent virtutem generandi sibi similia, vt lapides & similia.

QVÆSTIO V.

An virtutes, seu qualitates elementorum permaneant formaliter in mixto?

50 EX quæstione præcedente videtur hæc resultare? nam in ea assertum est, elementa non manere formaliter in mixto, hoc est secundum proprias formas substantiales, sed virtute tantùm, & cum dubitatum fuerit, quidnam sit virtute, aut potentia permanere in mixto: respondimus, virtute permanere idem esse ac permanere per suas virtutes, seu qualitates, quæ ad certum gradum attemperatæ sunt dispositiones naturales formæ mixti, quæ sequitur, permanere etiam easdem numero qualitates, si earum subiectum sit materia prima, vel easdem secundum speciem, si subiectum sit compositum, ad cuius corruptionem corrumpuntur accidentia omnia, quæ in ipso erant, sequuntur verò alia eis similia. Dupliciter autem possumus excogitare has qualitates elementorum permanere in mixto per se, & formaliter; sicut per se, & formaliter sunt in ipsis elemẽtis, quamuis non in eodem gradu, sed remissiori in mixto sint: vel non per se, & formaliter, sed quadam ratione virtuali; ita vt per actionem, & reactionem harum qualitatũ, per quas miscentur elementa, resultet quinta quædã qualitas ab eis distincta, simplex quidẽ formaliter, sicut ipsæ etiam simplices sunt, sed virtute eas continens; & qualitas hæc sit, & dicatur proprium temperamentum mixti: propriaq; dispositio in materia præcedens pro forma eiusdem mixti introducenda. Et si hoc verum est, non permanebunt qualitates elementorum formaliter in mixto, sed solùm virtualiter in vna illa qualitate superiori contenta, vel nulla resultet talis qualitas distincta, sed qualitates ipsæ elementorum per se, & formaliter permaneant in certo quodam gradu, & proportione: & ipsæmet sic attemperatæ sint proprium temperamentum mixti, propriaque dispositio materiæ ad introductionem formæ mixti.

Et

Et prima opinio tenet non permanere per se,& formaliter, sed virtute tantùm ratione illius temperamenti, quod qualitas quædam superior est, in qua virtualiter continentur. Ita Scotus in 2.dist.15.quæst.vnica,§.id tamen. Albertus Magn.2.lib. Phys.titul.2.cap.1.Durand.1.quæst.prologi num.19.& in 4.dist. 12.quæst.3. Gregor.in 1.dist.17.q.1.art.3.Iauellus 8.Meth.q.4. Sonzinas.10.Metha. q. 22. & 27. Herueus tractatu de pluralitate formatum. Probatur testimonio Aristotelis 2. lib. de generatione textu 48.vbi per mixtionem calidi, & frigidi,humidi, & sicci ait generari mixtum, quod quasi medium est inter eadem extrema,nempe inter calidum,& frigidum;neutrum tamen extremorum:ergo sentit mixtum non esse calidum, neque frigidum formaliter, sed temperamentum quoddam habere medium nempe qualitatem superiorem virtute continentem calorem & frigus,quo pacto videtur exponere verba eius Diuus Thomas lectione 8. eiusdem libri ad finem: & ideo videtur tenere eandem sententiam. 51

Sed probatur ratione. Primò, quia qualitates elementorum sunt naturales eorum proprietates,vel naturaliter saltem emanant à substantiis eorum;nam in eodem instanti, in quo generatur ignis, procedit ab eo calor summus, & ab aqua summa frigiditas:ergo vbi non est substantia elemẽtorum, non possunt reperiri qualitates istæ per se,& formaliter; sed elementa non sunt in mixto secundum formas substãtiales:ergo nec possunt esse in eo secundum suas qualitates,nisi virtuali quadam ratione in vna aliqua superiori contentas. Secundò, contraria non possunt naturaliter esse simul in eodem subiecto: nam ex propria definitione habent mutuò se expellere ab eo: sed qualitates elementorum sunt propriissimè cõtrariæ:ergo non possunt simul esse in mixto per se,& formaliter. 52

Secunda opinio est opposita, quòd qualitates elementorum manent per se, & formaliter in mixto, & non vt virtute contentæ in alia qualitate,vel temperamento. Ita Diuus Thom.1. part.quæst.76.artic.4. ad quartum his verbis: *Ideo dicendum est secundum Philosophum in primo de generatione,quòd formæ elementorum manent in mixto, non actu, sed virtute Manent enim qualitates propriæ elemẽtorum,licet remissæ,in quibus est virtus formarum elementarium.* Quod etiam tenet in 2.distin.19.q.1. art. 4. & in 3.d.16.q.1.art.1.idem etiam Caietanus 1.1.q.52. artic. 2. §. ad hoc dicitur,Capreol.in 2.d.30.qu.1.ad primum contra primam cõclusionem,Phil.2.lib. de generatione ad textum 43.Ægidius ad textum 48.& 49.Vega 1.lib.de arte medendi cap. 1. Vallés. 1. libr. controuersiarum medicarum cap. 6. Toletus 1.libr. de gener. quæst. 18. & omnes ferè expositores capite præsenti,

& hæc

& hæc est probabilior, & tenenda.

53 Probatur testimonio Aristotelis cap. præsenti textu 84. vbi loquens de modo,quo elementa manent in mixto, ita ait: *Neque permanent igitur actu,vt corpus, & album, neque corrumpuntur: neque alterum, neque ambo: saluantur enim virtutes eorum.* Quæ verba non possunt esse vera, si solùm manent virtualiter in illa alia qualitate, quæ ponitur pro temperamento mixti: ergo contra mentem Aristotelis est talis sententia. Probatur antecedens,nam si solùm manent virtualiter in illa qualitate: ergo corrumpuntur secundum proprias entitates, & rationes formales; quare non saluantur, vt asserit Aristoteles. Libro etiam 2.de partibus animalium capit.1.docet expressè mixtum componi ex virtutibus elementorum: ergo permanent in eo formaliter. Probo consequentiam, quia si sic non permanent, non possunt componere.

54 Probatur deinde ratione. Primò, quia quinta illa qualitas, quæ ponitur pro dispositione materiæ ad introductionem formæ mixti,& pro temperamento eiusdem mixti, naturaliter est impossibilis: ergo non est ponenda. Antecedens sic probo elementa in mixtione se corrumpunt per proprias qualitates: ergo per illas ad mediocritatem redactas disponitur sufficienter materia pro introductione formæ mixti.Probatur consequẽtia, quia eadem dispositio expellens formam præexistentem,disponit materiam ad introductionem sequentis, vt euidenti inductione constare potest in qualibet generatione: frustra ergo,& sine fundamento ponitur alia qualitas secunda ex commixtione primarum resultans pro dispositione materiæ ad formam mixti, & consequenter naturaliter est impossibilis, quia nihil potest natura frustra facere. Supposito etiam quod daretur talis qualitas, falsum est, quod non permaneant in mixto genito qualitates elementorum: quod sic probo. Toto tempore mixtionis permanent qualitates istæ, cum per eas agant,& patiãtur elementa, vel ergo subiectantur in materia prima,vel in eisdem elementis:si primũ concedatur, euidenter sequitur permanere in mixto genito, quia permanente subiecto non possunt accidentia eius perire,cum non sit agens,à quo destruantur; si verò sint in elementis, & ideo ad corruptionem illorum corrumpantur istę qualitates numero,necesse est alias similes succedere in re genita, quia dispositiones sequentes similes sunt præcedentibus in quacunque generatione: ergo permanebunt formaliter in mixto. Denique non est minus falsum, quod dicit eadem opinio,non posse simul esse in mixto, quia sunt contrariæ:nam in aqua calida reperiuntur simul calor, & frigus in gradu remisso, & similiter in aëre: ergo contrarietas earum non tollit, quin

quin poſſint eſſe ſimul in gradu remiſſo.

Probatur ſecundò euidenti experientia,quòd iſtæ qualitates ſint formaliter in mixto:nam in mixtis exiſtentibus in ſua naturali diſpoſitione, experimur eſſe formaliter calorem, & frigiditatem,atque etiam ſiccitatem, & humiditatem: vt in homine,lapide,oleo,& vino:ergo apertè falſum eſt,id negare.

Ad teſtimonium Ariſtotelis reſpondeo,facile poſſe intelligi 55
ſenſum eius,ſi ad contextum litteræ attendamus: nam eo loco vult Ariſtoteles oſtendere mixtum quaſi medium eſſe inter elementa, quia ex qualitatibus eorum ad certum gradum remiſſionis attemperatæ generatur, & ſecundum diuerſum gradum, atque modum, quo attemperantur, variatur temperamentum, vel complexio mixti. Ideo aſſerit mixtum ex calido, & frigido generari, atque ex ſicco, & humido, non ſimpliciter ſumptis,hoc eſt,vt ſunt in elementis,ſed in certo quodam gradu proportionatis, in quo ſenſu docet, idem mixtum neutrum extremorum eſſe, hoc eſt nec calidum, nec frigidum, vt ſunt extrema,ſed medium tenere reſpectu vtriuſque: quod ſatis clarè exponitur à D. Thoma: & ideo ſine fundamento citatur pro ſententia oppoſita: præſertim cum expreſsè teneat contrariam locis à nobis citatis.

Ad primum argumentum negandum eſt antecedens, quantum ad primam partem, nempe, quòd primæ qualitates elementorum ſint propriæ paſſiones eorum: quod ſic probatur. Propria paſſio conuertitur cum ſubiecto,cuius naturam ſequitur,quare non poteſt conuenire aliis vllo modo; ſed qualitates iſtæ non conuertuntur cum elementis, neque eis ſolis conueniunt, ſed etiam aliis:ergo non ſunt proprietates.Probatur minor euidenti experientia,quia in pluribus mixtis,etiam in ſua naturali diſpoſitione exiſtentibus reperiuntur, vt in homine, lapide,oleo,ac vino,& cæteris. Et ſi dicatur conuenire aliis in gradu remiſſo,aſſentior,ſed ex hoc probatur, non eſſe proprietates elemẽtorum,quia nec proprietas ſuſcipit magis,& minus, ſicut nec eſſentia,quam ſequitur,neque vllo modo,vel in gradu aliquo poteſt conuenire aliis. Nam eo ipſo, quod in gradu remiſſo aliis conueniat,ſimpliciter,& eſſentialiter conuenit,cum intenſa, & remiſſa qualitas eandem eſſentiam habeant. Se- 57
cundò, ſi qualitates iſtæ ſunt propriæ paſſiones elementorum, vel id habent in ſummo gradu intenſionis, vel etiam in gradu remiſſo:neutro modo id habere poſſunt: ergo falſum eſt, quod ſint propriæ paſſiones. Minor quantùm ad gradum remiſſum euidens eſt,cum conſtet reperiri in aliis hoc modo. Probatur verò, quod nec in ſummo gradu id habeant, nam propria paſſio ſemper debet conuenire ſubiecto, nec ab eo poteſt naturaliter

liter

liter ſeparati: ſed qualitates iſtæ in ſummo gradu non ſemper conueniunt elementis: ergo neque hoc modo ſumptæ poſſunt eſſe proprietates eorum. Minorem probo, quia dum elementa agunt,& repatiuntur, aliquem gradum oppoſitæ qualitatis in ſe ſuſcipiunt:quod non fit,niſi cum expulſione alterius gradus propriæ qualitatis, quam ideo non ſemper habent in ſummo gradu intenſionis. Quod verò qualitates iſtæ in ſummo gradu emanent naturaliter ab elementis, non ſatis eſt, vt cenſeantur proprietates,vel paſſiones eorum: ſed propterea emanate exiſtimandum eſt,quia ſunt diſpoſitiones neceſſariæ ad conſeruationem eorum, & ex alia parte, quaſi potentiæ naturales eis conceſſę à natura ad exercendas operationes ſibi connaturales, & vt ſint eis pro inſtrumentis ad generandum ſibi ſimilia.

58 Ad ſecundum argumentum recentiores quidam conceſſa maiori,diſtingũt minorem: quod qualitates elementorum ſint contrariæ,nam in gradibus intenſis contrariæ ſunt,non tamen in gradibus remiſſis: & ideo remiſſæ poſſunt eſſe ſimul, quo pacto ſunt in mixto. Hæc tamen ſolutio non caret difficultate, quia contrarietas conuenit his qualitatibus eſſentialiter, & ideo etiam in gradibus remiſſis debet eis conuenire. Ideo reſpondeo,qualitates contrarias ſemper poſſe ſe expellere, ſed non ſe expellere actu,niſi in ordine ad diſpoſitionem ſubiecti: diſpoſitio autem mixti talis eſt,vt forma eius exigat contrarias qualitates attemperatas pro diſpoſitionibus, quæ nec ſe expellunt expulſione formali nec effectiua, vt explicabitur in 2.lib. vbi de contrariis qualitatibus in ordine ad ſubiectum conſideratis ex profeſſo diſputat Ariſtoteles.

QVÆSTIO VI.

An liquores ad veram mixtionem concurrere poſſint, ita vt ex duobus, qui miſcentur, reſultet tertium ab vtroque diſtinctum?

59 Explicata natura mixtionis in elementis, quæ miſceri ſolent,& modo, quo miſcibilia permanent in mixto;reſtat agere de mixtione liquidorum corporum;an vera ſit,& propria; vel ſolùm ſecundum ſitum,& apparentiam miſceantur, gratia exempli: dum miſcentur aqua,& vinum;vel vinum & acetum, aut liquores alij, quærimus, an corrumpantur ſecundum proprias formas ſubſtantiales;ita vt ex vtroque reſultet tertium ab eis diſtinctum,vel integra permaneant,& ſolùm miſceantur ſecundum apparentiam,ex eo,quod mutuò ſe interſecẽt, & peruadunt;& ideo apparet fieri ex eis quoddam tertium;ſed re vera quodlibet eorum in ſua ſpecie permanet, etiamſi in minutiſſimas partes diuiſum per alterius ingreſſum.

Et

Et prima opinio tenet, quod si duo liquores misceantur secundum quantitatem,ita vt quodlibet peruadat alterum,illúmque intersecet,vtrumque etiam corrumpetur per mutuam diuisionem, & ex vtriusque corruptione resultabit tertium;& ideo vera erit mixtio; & non secundum solam apparentiam. Ita sentiunt Palud.in 4.dist.12.quæst.1.Capreol.distinct.13.q.1.& videtur idem sentire Diuus Thomas 3.par.q.77.artic.8.vbi ita ait. *Si enim permisceretur aliquis liquor in tanta quantitate, quod posset diffundi per totum vinum,totum fieret mixtum: quod autem est commixtum ex duobus, neutrum miscibilium est; sed vtrumque transit in quoddam tertium ex his compositum.* Probant Palud. & 60
Capræolus hoc argumento.Duo liquores ita permixti, vt quilibet peruadat suis partibus omnes partes alterius, se intersecant vsque ad partes minores minimis; sed in quantitate minori minima non potest conseruari forma eorum: ergo vtrumque corrumpitur. Quare necesse est generetur tertium ab eis distinctum,vel permaneat materia sine vlla forma, hoc est naturaliter impossibile; ergo illud est necessarium.Secundò,quia liquores ita permixti,vel mutuò se intersecant in minutissimas partes in infinitum?vel eorum diuisio sistit in quibusdam partibus,non amplius se intersecantibus; sed hoc secundum est impossibile:ergo primũ erit necessarium.Ex quo euidenter sequitur vtrumq; corrũpi,vel cõtinuum diuidi in omnem partem,& cũ hoc sit impossibile, illud erit necessariũ.Sed probatur minor, quia si perfectè permiscentur: ergo quælibet pars quãtumcumque minima erit permixta ex vtroque,quod non potest intelligi, nisi per mutuam diuisionem;quare nullũ potest habere terminum diuisio,sed necesse est,in infinitũ procedat, quod est se intersecare secundum omnes partes in infinitum;& consequenter diuidere se in infinitum, & ideo in omnem partem.

Secunda opinio negat omnino veram mixtionem in liquoribus,sed asserit solùm permisceri secundum situm, & apparentiam,eo modo,quo antiqui Philosophi(quos reiicit Aristoteles capite præsenti)dicebant misceri elementa. Ita sentiunt recentiores quidam.Quod præcipuè probant experientia, quia post permixtionem vnius liquoris cum alio certo quodam artificio fit separatio vnius ab alio,vt aquæ à vino,vel vini ab aqua;ergo non fuit facta inter eos vera mixtio, nec fieri potest.Probatur consequentia,quia per veram mixtionem vtrumque fuisset corruptum,& in tertium cõuersum: ergo neutrum esset separabile ab alio in propria specie,& natura.Sed potest etiam probari hoc argumento:in vera mixtione miscibilia se corrumpunt per veram actionem & reactionem,non ita vt vnum in aliud conuertatur,sed omnia in tertium,quod euidens est,non posse fieri,nisi 61

ad quandam mediocritatem attemperentur qualitates eorum, cum qua mediocritate non possint formæ propriæ conseruari, sed mediocritas eadē sit propria dispositio formæ illius mixti, quod ex vtroque generatur; sed hoc non potest contingere in liquoribus: ergo non potest dari in eis vera mixtio. Probatur minor, quia vel vtrumque est corpus mixtū, vel saltem alterum: ergo habet iam qualitates attemperatas, vel ad mediocritatem redactas. Quare non poterit ex eo corrumpi, quod ad mediocritatem reducantur, nec propterea per corruptionem vtriusque generari aliud mixtum, cuius forma postulat pro dispositionibus qualitates attemperatas. Et si dicatur, diuerso modo attemperatas qualitates postulare formam vnius mixti, & alterius, & ideo variato temperamento per actionem, & reactionē, corrūpi miscibilia (etiam si mixta sint) quia non possunt formæ eorum cōseruari cum eo: generari verò aliud mixtū diuersum à tēperamēto vtriusq; miscibilis cuius forma tale tēperamētū postulat. Cōtra hoc est, quod omnia corpora mixta cōueniūt in eo, quod qualitates temperatas, aut remissas postulant, & solùm differunt secundū diuersum gradū, vel intensionē earundē qualitatum; ex quibus constat temperamentū hoc, vel illud: sed per maiorē, vel minorē intensionē qualitatum non excedentē temperamentum aliquod mixti corporis non videtur posse naturaliter corrumpi mixtum, quamuis tale temperamentū non sit ei consentaneum: ergo nec generari poterit mixtū aliud ex liquoribus. Probatur minor ex similitudine elementorū, quia non statim ac elementum habet qualitates sibi naturaliter cōuenientes magis intensas, vel magis remissas corrumpitur; sed cum maiori intēsione, vel remissione earum conseruatur, quamuis extra naturalem dispositionē, vt patet de aqua nimis calida, & aëre nimis frigido: ergo pari ratione conseruabitur mixtū habens qualitates magis vel minus intensas, aut remissas, efficientes diuersum temperamentum; & ideo non corrumpetur, vt tertium aliud mixtum generetur ex duobus postulans temperamentum distinctum.

62 Nostra sententia tribus cōclusionibus explicanda est, Prima asserit, liquores quantumcumque permixtos secundum quantitatem non se corrumpere per solā diuisionem mutuam, nec ex eis generari tertiū; & ideo non coniungi per veram mixtionē, sed apparentem, nisi alteratio mutua intercedat. Hæc est contra primam opinionem. Quam sic probo, quantū ad primum, quod asserit, non se corrumpere per solam diuisionem. Corpora naturalia habentia contrarium non se corrumpunt, nisi per alterationē contrariæ qualitatis: ergo liquores permixti non possunt se corrumpere, nisi vnus alteretur ab alio per qualitatem cōtrariam; quare non ex eo solùm, quod mutuò se intersecant, corrumpen

rumpentur. Euidens est consequentia, quia diuisio quantitatiua non est alteratio. Sed probatur antecedens, quia vera, & substantialis corruptio solùm potest fieri per se à cōtrario, & ideo corpora, quæ contrario carent, incorruptibilia sunt. Secundò, quia si per solam diuisionem mutuam absque alteratione se corrumpunt liquores permixti, maximè quia in infinitū se intersecant, hoc est, secundum partes minores, & minores in infinitum; & ideo secundum partes minores minimis, in quibus non possunt conseruari formæ eorum, vel si possunt procedet diuisio in infinitum, & dabitur continuum diuisum in omnem partem, sed vtrumque horum est falsum: ergo falsum quoque erit, quod per solam diuisionem mutuam se corrumpant. Probatur minor, quia liquores homogenei sunt: homogenea verò nec via generationis, nec via corruptionis postulant terminum intrinsecum paruitatis; ita vt signata quaecumque non possint formæ eorum in minori introduci, atque etiam in minori esse; falsum igitur est, quod ideo corrumpantur, quia diuisio actualis procedit in infinitum, & quia se intersecant vsque ad minora minimis. Quod verò ideo corrumpantur, quia diuisio actualis 63
procedit in infinitum, non est minùs falsum, quia talis processus apertam implicationem dicit propter naturam continui, quod non potest esse diuisum in omnem partem, nisi ex indiuisibilibus tanquam ex partibus sit compositum. Probatur secundum, nempe quo liquores ex eo solùm, quod se intersecant absque vlla alteratione interueniente non misceantur vera mixtione, sed solum apparenti, quia mixtio, vt definit Aristoteles ad finem præsentis capitis, est *Miscibilium alteratorum vnio*: ergo repugnat dari veram mixtionem sine alteratione. Solùm ergo dabitur apparens inter liquores se intersecantes absque vlla alteratione.

Secunda conclusio, si liquores permixti secundum quanti- 64
tatem sint eiusdem speciei, nullam habentes qualitatem contrariam, nec potest dari inter eos vera mixtio, sed apparens tantùm; nec possunt se corrumpere, vel tertium ex vtroque generari, sed retinebit semper vtrumque propriam formam. Hæc sequitur ex præcedenti, quia corpus naturale non potest per se corrumpi, nisi à cōtrario, nec etiam potest corrumpi per solam diuisionem, si sit homogeneum: ergo liquores non habentes vllam qualitatem contrariam corrumpi non possunt. Probatur consequentia, quia simile non potest agere in omnino simile; sed tales liquores essent omnino similes, vt per se patet: ergo non possunt mutuo se alterare, nec mutuo se corrumpere; sed per ingressum vnius in alterum continuabuntur, & per continuationem fient vnum numero corpus.

Tertia conclusio, si liquores diuersæ speciei, vel eiusdem contrarias qualitates habeant, vera, & propria mixtio potest dari inter eos; & mixtum tertium ex vtroque generari specie, vel numero distinctum: Hæc est contra secundam opinionem: & probatur testimonio Aristotelis capite præsenti, vbi ita ait: *Actiuorum autem, & passiuorum quæcunque sunt facile diuisibilia: multa quidem paucis, & magna paruis composita non faciunt mixtionem, sed augmentationem dominantis: ideo gutta vini decem millibus congiis aqua non miscetur: soluitur enim forma, & mutatur in vniuersam aquam: quando autem potentiis adæquantur, quodammodo tunc mutatur quidem vtrumque in dominans ex sui ipsius natura: non generatur autem alterum, sed medium & commune,* & paucis interpositis: *ideo facile terminabilia diuisibilium & passiuorum miscibilia sunt, vt humida miscibilia maxime cor-*
65 *porum.* Ex quibus sic arguo. Omnes istæ cōditiones conueniunt liquoribus habentibus contrariam qualitatem: ergo miscibilia sunt vera, & propria mixtione. Euidens est consequentia, quia sunt conditiones requisitæ, & sufficientes ad veram mixtionem ab Arist. designatæ. Sed antecedens probatur, quia tales liquores sunt facile terminabiles, humidi, atque etiam actiui, & passiui: ergo mixtio vera, & propria dari potest inter eos, & tertium ex vtroque generari. Probatur deinde experientia, & ratione. Eperientia quidem in mixtione aquæ, & vini, quæ talis fieri potest, vt vinum tandem desinat, & id quod permaneat, non sit aqua, nam vtrumque colligitur ex accidentibus eius, præsertim ex sapore, & nihilominus qualitates vtriusque permanent in eo secundum aliquem gradum: ergo verè miscentur, & per veram mixtionem eorum generatur tertium mixtum. Præterea, experientia constat ex duplici vino diuersæ qualitatis, ac dispositionis in tanta quantitate permixto fieri acetum, quod patet esse specie, vel numero saltem distinctum ab vtroque, vt ex qualitatibus, atque effectibus eius colligitur: ergo vera mixtio datur
66 inter liquores, & vera generatio mixti ex ea. Probatur deinde ratione ex definitione mixtionis desumpta. *Mixtio est miscibilium alteratorum vnio*, sed liquores possunt misceri secundum exiguas partes, & possunt se alterare, si cōstent cōtrariis qualitatibus: ergo possunt quoq; vniri ad generationē mixti etiamsi vtrumque corpus mixtum sit, nihil ergo eis deficit, vt possit inter eos vera, & propria mixtio reperiri. Hæc autem conclusio sic est intelligenda, vt tales liquores misceantur secundum debitam proportionem qualitatum, & quantitatis: nam si vinum excedat alterū magno excessu, non dabitur inter eos vera mixtio, nec generabitur ex eis tertium, sed potentiùs corrumpet aliud, & in se conuertet, vt docuit expressè Arist. cap. præsenti

text.

text.88.exemplo guttæ vini,quæ si proiiciatur in amphora plena aquæ,non miscetur, sed in vinum conuertetur. Vnde sequitur, nec exiguam aquam maiori vini portioni adiunctam misceri, sed in vinum conuerti, & ita absque dubio contingit in mysterio Eucharistię,in quo exigua illa aqua vino in calice superinfusa per actionem eiusdem vini in ipsam,conuertitur in vinum,& fit conueniens materia sacramenti,ac per verba consecrationis in sanguinem Christi conuertitur. Quod verò eam in se possit vinum conuertere,facilè probari potest,quia vinum qualitatem habet contrariam aquæ,cum sit mixtum,per quam potest agere in aquam exiguam, & eam in se conuertere.

Nec D.Tho.contrarium vmquam sensit,quia verba illa à nobis citata,asserunt quidem liquores perfectè mixtos secundum quantitatem,ita vt mutuò se intersecent,corrumpi,& ex eis generari tertium, non tamen se corrumpere per solam diuisionem, sed per alterationem intercedentem, quam iuuat diuisio secundum partes exiguas ad veram mixtionē requisita. Et quod iste sit sensus D. Th.probant verba statim subiuncta in toto articulo,quibus docet tales liquores permixtos posse esse diuersæ speciei,vt vinum,& aquam:& tunc solui speciem vini,& resultare alium liquorem diuersę speciei;posse etiā esse speciei eiusdem,vt si vino albo permisceatur rubeum, & tunc ait nō remanere idem numero vinū,sed aliud resultare distinctum numero.Has verò mutationes substantiales liquorum eiusdem, vel diuersæ speciei non per solam mixtionem quantitatis, sed per veram alterationē fieri docet expressè in solutione ad primum eiusdem articuli his verbis:*Talis permutatio fit per actionem, nam accidentia vini remanentia* (loquitur enim de accidentibus Eucharistiæ) *retinent actionem substantiæ secundum prædicta; & ita immutando afficiunt liquorem appositum.* Immerito ergo D.Thomas refertur à quibusdam recentioribus pro prima opinione, cum tam efficaciter colligatur contrariam (quam sequimur) tenere.Sed nec D.Thom.asserit in eodem articulo(vt voluerunt multi) quod in quocunque casu,quo speciebus vini consecrati permiscetur aqua, vel aliud vinum non consecratum, desinit esse sub eis sanguis Christi.Nā licet id videatur asserere,sensus tamen eius ex verbis eiusdem solutionis iam citatis colligi debet,qui talis est,vt si liquor admixtus speciebus vini consecrati sit eiusdem,vel diuersæ speciei cum eis habens cōtrariam qualitatem, per quam agere, & pati possit ab eisdem speciebus, & eas corrumpere, vel ab eis corrumpi, ita vt non permaneāt species vini consecrati in eadem entitate numerica, quam habebant ante permixtionem; tunc desinit esse sanguis Christi sub eis, quod solùm contingit, quando ex permixtione alterius

67

68

quoris corrumpuntur in toto, vel in parte, siue generetur tertium aliud mixtum, siue non, tunc enim non permanebit sanguis Christi sub speciebus in toto, vel in parte, secundum quam corrumpuntur, quia non permanent eædem numero, aut specie. In aliis verò casibus, in quibus vel liquor admixtus speciebus nullam habet contrariam qualitatem, vel si eam habeat, non sufficientem ad corrumpendas species, quamuis ab eis corrumpatur, & in propriam naturam earum conuertatur, nunquam desinit sanguis Christi esse sub eis, sed solùm est verum, quòd non sit sub illa parte liquoris cõtinuati cum speciebus per conuersionem in easdem species, vel sine illas; & hæc est mens Diui Thomæ in toto illo articulo, licet verba quædam contrarium sonare videantur separata ab aliis; si tamen coniungantur omnia, non videbuntur aliena à prædicto sensu.

69 Ad primum argumentum primæ opinionis negandum est antecedens, quod liquores etiam perfectè permixti secundum quantitatem se intersecent vsque ad partes minores minimis, nam cum sint corpora homogenea, & non viuentia, minimo carent, & in quacumque exigua quantitate potest forma eorum esse in materia, & permanere substantia, & species cuiuscunque eorum; ideo neutrum corrumpitur per talem diuisionem, nisi alteratio intercedat, nec miscentur vera, & propria mixtione, sed apparenti tantùm.

70 Ad secundum respondeo, liquores perfectè permixtos secundum quantitatem non se intersecare in infinitum, sed diuisionem mutuam eorum tandem sistere in exiguis partibus, quæ propter exiguitatem non habent sufficientem virtutem intersecandi alias; nam cum hæc sit actio transiens, nempe motus localis partium per quem se intersecant corpora, & fiat cum aliquali resistentia, quia aliquantulum resistunt diuisioni, virtutem requirit in agente aliquo modo determinatam, quare non quælibet est sufficiens, & propter hanc insufficientiam cessat diuisio.

71 Ad experientiam pro secunda opinione adductam hac distinctione respondeo, vel mixtio liquorum perfectè facta est, ita vt tempus transierit, sufficiens quidem, vt contraria inter sese agentia possint se alterare, atque corrumpere, & tunc negandum est, quod per vllam artem possint segregari miscibilia secundum propriam speciem, vel secundum numericam identitatem, vt aqua à vino, vel vinum rubeum ab albo. Ante mixtionem verò perfectè factam, & priusquam miscibilia potuerint se corrumpere; concedi potest possibilitas separationis, & ita factum esse aliquando, sed iuxta primum membrum distinctionis nunquam.

Ad

Ad argumentum verò eiusdem opinionis concessa maiori, quod non possit fieri vera mixtio, nisi miscibilia reducantur ad certum temperamentum, sub quo neutrum possit conseruari, neganda est minor, quod liquores non possint hoc modo se corrumpere. Et dum dicitur vtrumque esse aliquando mixtum, & ideo habens qualitates temperatas, concedendum est; sed negandum; quod possit quodlibet mixtum diu conseruari sub quocumque temperamento, licet possit elementum diu conseruari sub maiori intensione; vel remissione suarum qualitatum. Diuersa est enim ratio de elemento, & mixto; nam elementum solum habet primas qualitates, & operationes earum, à quibus conseruatio eius dependet; mixtum verò non solùm à primis qualitatibus, sed etiam à secundis ex temperamento earum procedentibus, & ab earum operationibus dependet in conseruari, vt manifestum est in viuentibus. Secundæ autem qualitates, & earum operationes non parum variantur, ex qualibet variatione temperamenti, & ideo non possunt mixta cum tanta variatione primarum qualitatum conseruari, atque elementa; præsertim cùm temperamentum indiuiduale mixtorum minorem habeat latitudinem gradualem, quam habent primæ qualitates elementorum. Et hæc est ratio propter quam mixta habentia contrariam qualitatem, vel quæ postulant contrarium temperamentum, possunt se corrumpere, & si liquida sint quæ ad exiguas partes redacta faciliùs misceri posũt, faciliùs etiam possunt se corrumpere, & tertium quoddam mixtum per veram mixtionem ex eis generari. 72

Capite præsenti disputant recentiores quidam de diuersis temperamentis mixtorum, & an dari possit naturaliter temperamentum æquale ad pondus, vel solum quoad iustitiam: atque etiam de modo, quo se expellunt contraria ab eodem subiecto, nempe in gradibus intensis, vel etiam remissis, & tandem, an in his gradibus sint verè contraria, vel solùm secundum gradus intensos. Hæc tamen commodiùs disputabuntur in 2. lib. vbi de contrarietate, & latitudine primarum qualitatum, ac modo, quo agunt, & patiuntur circa idem subiectum ex professo agit Aristoteles. Hæc igitur satis sint de mixtione adnotata; atque adeo de toto libro primo. 73

COMMENTARIORVM IN SECVNDVM LIBRVM ARISTOTELIS de ortu, & interitu, siue de generatione, & corruptione.

BREVE PROOEMIVM.

EXplicata natura generationis, & corruptionis substantialis rerum naturalium in communi, atque etiam alterationis eam præcedentis, nutritionis, & augmentationis eam consequentis, actionis, & reactionis mixtionísque, quibus mediis fit: agendum statim foret de generatione eadem substantiali earundum rerum in particulari, nempe animatorum, ac viuentium, cæterorúmque corporum. Sed quia inter naturalia, vel sensibilia corpora, vt generationi, & corruptioni subdita primum locum tenent simplicia, (quæ vocantur elementa) ex quibus cætera omnia (quæ mixta vocant) generantur: elementa verò non ex aliis; ideo necesse fuit in secundo libro huius operis statim differere de generatione elementorum, atque mixtorum in communi ex eis, vt statim possit disputatio institui de aliis corporibus mixtis in particulari in reliquis operibus naturalis Philosophiæ: & hoc est intentum huius libri. Quem claritatis gratia possumus in quatuor partes diuidere. Nam in prima agitur de principiis generationis elementorum, atque de numero eorum: in secunda de generatione eorundem elementorum: in tertia de generatione mixtorum ex eis: & tandem de causis eiusdem generationis elementorum.

CAPVT I.

TEXTVS ARISTOT.

De mixtione igitur, & tactu, & de ipso facere, & pati dictum est, quomodo existant in rebus, &c.

Breuis expositio textus.

1 INtentum huius primi capitis est, agere de principio materiali generationis elementorum. Diuiditur autem in duas partes. In prima enumeratis his, quæ explicata sunt in primo libro: proponit, & reiicit opiniones antiquorum Philosophorum de principio materiali generationis elementorum. In secunda explicat naturam eiusdem principij ex propria sententia.

Asserit ergo Aristoteles expositam esse à se in primo libro naturam generationis, & corruptionis substantialis, atque etiam contactus eorundem corporum ad agendum, & patiendum prærequisiti, alterationis etiam eam præcedentis, nutritionis, & augmentationis, atque mixtionis; ideo consentaneum esse, vt in hoc 2. lib. disputetur de generatione elementorum, quæ prima corpora vocantur, quia ex eis generantur reliqua, simplicia quia ex eis componuntur alia, & primò sensibilia, quia qualitatibus primis sensibilibus prædita, per quas non solùm sentiuntur ipsa, sed cætera corpora naturalia, à quibus participantur. Vt autem generatio elementorum explicari possit, tradenda esse docet principia eius, atque imprimis materiale, quod sibi explicandum proponit cap. præsenti.

Circa principium verò materiale diuersas opiniones antiquorum Philosophorum refert. Primam quidem eorum, qui posuerunt vnum esse, nempe aërem, ex quo elementa omnia generabantur tanquam ex materia, vel ignem, aut medium aliud corpus inter hæc, aëre quidem subtilius, sed igne crassius. Itaque omnes isti pro eadem citantur opinione, quia licet diuersum principium materiale posuerint, omnes tamen dixerunt, esse vnum, atque etiam omnes docuerunt hoc vnum principium esse per se existens, & separatum realiter ab elementis ex eo generandis. 2

Secunda opinio fuit aliorum, qui posuerunt principium materiale generationis elementorum non esse vnum, sed multiplex. Nam quidam posuerunt duo, nempe ignem, & terram. Alij verò tria, addentes aërē, alij verò quatuor addentes aquam, vt Empedocles. Et hi omnes dixerunt, ex his duobus, vel tribus, aut quatuor principiis per congregationem generari corpora naturalia, & per separationem corrumpi: cum tamen alij, qui vnum posuerunt per solam alterationem eius, vt per rarefactionem, vel condensationem generationes rerum naturalium fieri existimauerint.

Tertia opinio fuit Platonis in Timæo, qui vnum principium materiale videtur posuisse, cum prima opinione, sed confusè locutus est de eo, non explicans, quodnam sit, neque an sit separatum realiter ab elementis, immo neque an sit principium materiale, nisi confusa quadam ratione vocans illud receptaculum omnium, & addens subiectum elementorum sic se habere ad elementa ipsa, sicque ex eo fieri, sicut aurum se habet ad opera ex eo facta. 3

Ex his autem tribus opinionibus solùm reiicit Aristot. primam, & tertiam; secundam verò ex parte videtur admittere, quia imprimis admittit quatuor elementa in rerum natura,

quod verum esse opinatur ipse:deinde ex his quatuor, per mutuum congressum, vel alterationem verum est aliquo modo generari elementa secundum partes, atque etiam mixta omnia; & ideo aliqua videtur dicere vera, & propterea non censuit esse omnino reiiciendam.

4 Primam verò probat esse falsam hoc argumento. Impossibile, est quod primum principium materiale elementorum separetur ab omni contrarietate, hoc est, à primis qualitatibus elementorum, inter quas vera contrarietas primò reperitur: ergo impossibile est, quod sit realiter separatum ab elementis, vt asserit eadem opinio. Euidens est consequentia, quia primæ qualitates solis elementis sunt propriæ, & ideo non possunt alteri corpori conuenire, nisi fortè eas ab illis participauerit;& id quidē in esse remisso,atque imperfecto.Sed probatur antecedēs,quia vel tale corpus,quod est principium,erit graue, aut leue: si leue, naturaliter mouebitur ad locum ignis; & si graue, ad locum terræ: sed locus naturalis sequitur naturam corporis naturaliter ad eum tendentis: ergo tale corpus erit ignis, vel terra, habebitque qualitates eorum. Quare falsum est, quod ab eis sit distinctum, vel separatum.

Refutat deinde opinionem Platonis,qui dicebat principium materiale, ex quo generantur elementa prædicari in recto de eisdem elementis genitis ex eo, sicut aurum prædicatur de operibus ex eo factis:nam verum inquit,est, vas confectum ex auro esse aurum: & ita est verum ignem ex illo communi subiecto factum, esse illud idem subiectum ex quo fit. Hoc autem sic probat esse falsum, quia impossibile est principium naturale,ex quo tamquam ex materia generatur corpus,prædicari de eodem corpore in recto: ergo falsa est sententia Platonis. Probatur antecedens. Nam principium materiale generationis substantialis solùm potest esse substantialis pars eius,ex qua simul cum alia, nempe substantiali forma fiat corpus genitū,alioqui,si totum sit substantiale,nihil eius corrumpetur, neque aliquid substantiale fiet per generationem, sed solùm erit mutatio accidēralis,quod patet esse falsum,sed pars substantialis, etiam materialis non potest prædicari in recto de composito substantiali genito, sed ad summum in obliquo: non enim dicimus cōpositum esse materiam, sed ad summum esse materiale:ergo falsum est,quod materiale principium prædicetur in recto de re ex eo genita, vt affirmat Plato.

5 In secunda parte proponit propriam sententiā dicens; principium materiale, ex quod generantur elementa,dum producuntur de nouo quædam partes eorum corruptis aliis vnum esse,non quidem vnum aliquod elementum, neque vnum ali-

quod

quod corpus sensibile, sed vna materia, quæ potest esse pars cuiuslibet corporis, non tamen est separata ab omni forma substantiali elementorum, neque ab omni contrarietate, hoc est, ab omnibus primis qualitatibus, sed coniuncta semper alicui formæ eorum, & aliquibus qualitatibus primis, quarũ ratione potest transmutari ad aliam formam;& ita circa hãc materiam transmutatam de vna forma in alteram, tanquam circa commune subiectum fiunt generationes, & corruptiones elementorum. Probat autem Aristoteles, quod præter contrarietatem, id est, præter qualitates primas contrarias ponendum sit hoc principium materiale, tanquam commune subiectum earum hac ratione. Vnum contrarium non potest transmutari in aliud ita vt aliquid eius fiat quia repugnat frigiditatem fieri calorem, vel è cõuerso: ergo non possunt agere, & pati, vt se transmutent, nisi assignetur commune subiectum, quod transmutetur ab vno in aliud, & de calido fiat frigidum, aut de frigido, calidum, & ita vnum contrarium corrumpat aliud, & generet sibi simile circa illud met subiectum, quod ideo sit commune principium materiale omnium transmutationum, omniúmque generationum, & corruptionum elementorum.

CAPVT II.

TEXTVS ARISTOT.

Quoniam igitur quærimus sensibilis corporis principia, &c.

Breuis expositio textus.

EXplicato principio materiali generationis elementorum capite præcedenti, quærit Aristoteles in præsenti principium formale, nempe formas eorundem elementorum. Diuiditur autem in duas partes. In prima docet formas elementorum esse qualitates tangibiles, non quascumque, sed primas, sicut elementa ipsa prima corpora generabilia, & corruptibilia vocantur. In secunda parte enumerat omnes qualitates tangibiles, & ostendit, quatuor ex eis esse primas, ad quas reducuntur reliquæ; ipsæ verò non reducuntur ad alias: & has quatuor primas qualitates esse formas elementorum. 6

Afferit ergo Aristoteles inquirendas esse formas elementorum, vt corporum sensibilium, non quocunque sensu, vt visu, vel auditu, sed solùm sensu tactus, ideo quærendas esse formas eorum, vt tangibilium corporum, cuius ratio est manifesta, quia in hac parte considerantur elementa, vt sunt generabilia, & corruptibilia; ergo considerantur, vt actiua, & passiua. Probatur consequẽtia, quia per actionem, & passionem propriè sumptam

ptam

ptam agunt,& patiuntur; sed actionem & passionem exercent per contactum: ergo considerantur vt tangibilia corpora. Vnde sequitur formas eorum debere esse qualitates tangibiles, & cum sint prima corpora tangibilia debere esse primas qualitates tangibiles.

7 Sed obiicit sibi Aristoteles hoc modo. Sensus visus est prior, atque perfectior sensu tactus: ergo qualitates pertinentes ad visum dicentur primæ, potius quàm pertinentes ad sensum tactus; sed elementa sunt prima corpora sensibilia: ergo formæ eorum debent esse qualitates sensibiles per visum, & non per tactum, atque adeo non qualitates tangibiles. Et respondet concedendo primum enthymema, quod visus sit prior tactu secundum dignitatem, & vniuersalitatem sui obiecti, sub quo comprehenditur lux, quæ est prima, ac perfectissima qualitas: & ideo, quod ex hac parte qualitates pertinentes ad visum sint priores pertinentibus ad sensum tactus. Sed quia in hac parte considerantur elementa, non vt corpora sensibilia sunt sub ratione communi, sed in quantum corpora sensibilia per se actiua,& passiua, quia per se generabilia,& corruptibilia, & qualitates per se actiuæ propriissima actione, solùm sunt illæ, quæ pertinent ad tactum; ideo formæ elementorum, quatenus sic considerantur, solùm sunt qualitates tangibiles.

8 Vt autem ostẽdat in secunda parte capitis non omnes qualitates tangibiles esse formas elementorum, sed tantùm primas, enumerat omnes sub his septem contrarietatibus comprehensas, nempe calidum,& frigidum, humidum, & siccum, graue, & leue, durum,& molle, lubricum, & aridum, asperum, & lene, crassum, & tenue. Ex quibus duas imprimis excludit, nempe grauitatem,& leuitatem, de quibus euidens est, non esse formas elementorum, quia licet sint qualitates tangibiles, & licet sint principia motus localis, & ideo actionis, & passionis in communi sumptæ, non tamen sunt actiuæ,& passiuæ actionis propriissimè sumpta, vt sumitur in hac parte, quæ sola est alteratio corruptiua: ideo non sunt formæ elementorum, vt in hac parte considerantur. Ex reliquis verò solum illas quatuor, ex quibus efficiuntur duæ primæ contrarietates, asserit esse formas elementorũ, nempe calor,& frigus, humiditas,& siccitas. Quod probat hoc discursu, elementa sunt prima corpora actiua, & passiua, generabilia, & corruptibilia: ergo formæ eorum sunt primæ qualitates actiuæ, & passiuæ, & ideo primæ qualitates tangibiles, quia actio, & passio fit per contactum: sed solùm quatuor illæ sunt primæ qualitates actiuæ & passiuæ: ergo illæ solùm sunt formæ elementorum. Probatur minor, quia illa dicuntur prima in quocunque genere, ad quæ reducuntur cætera; hæc

ra; hæc verò non reducuntur ad alia,sed ad has quatuor qualitates actiuas, & passiuas reducuntur omnes aliæ, & istæ, nec ad alias,nec inter sese reducuntur: ergo sunt primæ. Vt autem probetur hæc minor vltima, duo sunt ostendenda. Primum, quod quatuor istæ qualitates sint actiuæ, & passiuæ:secundum, quod ad eas reducuntur cæteræ,ipsas verò non amplius reduci possint. Probat primum ex propriis definitionibus. Nam calidum per se, & sua virtute congregat similia, & consequenter dissimilia separat: ergo est actiuum, & ideo calor actiua qualitas. Euidens est consequentia, quia congregare illa, & separare hæc non potest fieri, nisi per propriam actionem, vt per se est manifestum. Minorem verò probat experientia in auro igni approximato, cuius partes propriæ coniunguntur inter sese; sed partes alterius naturæ,nempe terrestres,quas habebat admistas,separantur à propriis. Probat deinde de frigido,quia propria virtute congregat per se dissimilia:ergo est per se actiuum.Antecedens probatur experientia, nam virtute frigiditatis fit præcipua congelatio aquæ, vel alterius liquoris,sed in congelatione coniunguntur, non solùm partes aquæ, sed paleæ, lapides, & alia valde dissimilia,quod non potest fieri, nisi per actionem propriam: ergo frigiditàs est actiua qualitas. 9

De humido verò, & sicco probat tantùm, quod sint passiuæ, nam licet actiuæ sint, magis sunt pasiuæ vt superiùs ostendimus. Probat ergo esse pasiuas ex propriis etiam descriptionibus: nam humidum est, quod proprio termino difficile terminatur, facilè verò termino alieno, vt aqua, si sibi relinquatur, diffunditur per spatium; sed facilè se accommodat figuræ vasis, vt intra terminos eius concludi posit. Ex opposito verò siccum est,quod non est facilè terminabile termino alieno, sed proprio,vt patet de terra,quæ non facilè includitur sub alio,vt intra ipsum cōtineatur, & terminos eius nō excedat, sed facilè ipsa se continet propriis terminis; sed esse aliquid terminabile proprio termino,vel alieno,denotat pasionē: ergo humidum, & siccum pasiua sunt, & consequenter humiditas, & siccitas, quarum ratione id habent, erunt qualitates pasiuæ,[& actiuæ.

Probat secundum, quod ad has quatuor qualitates reducantur cæteræ omnes actiuæ, & pasiuæ. Et primò probat, quod tenue reducatur ad humidum, & crassum ad siccum: præsupponens proprietatem humidi esse, quod sit repletiuum alterius; quod sic declaro, humidum ex se est facilè terminabile termino alieno: ergo ex se habet facilè se accommodare alteri, vt intra terminos eius contineatur, quod est ipsum replere:sed tenue conuenit esse repletiuum:ergo erit humidum. Minorem probat quia corpus tenue, aut subtile est habens subtiles par- 10

tes, per

tes,per quas facilè admiſcetur alteri ſecundum exiguas partes illud interſecans, & illud peruadit, & quaſi penetrat, vt patet de ſubtilioribus liquoribus: hoc autem eſt eſſe repletiuum aliorum, & conſequenter eſſe humidum, nam id habet per
11 humiditatem. Quod verò craſſum reducatur ad ſiccum probat,quia ex duobus contrariis, ſicut vnum ſe habet ad vnum ſibi contrarium, ita ſe habet aliud ad ſibi contrarium. Reducit deinde lubricum,& aridum ad humidum,& ſiccum hoc modo. Lubricum eſt humidum aliquid paſſum; hoc eſt commixtum cum terreo ſubtili, ex quo prouenit ei, quod ſit tenax, atque vnctuoſum, vt oleum: ergo ex humiditate tali modo ſe habente prouenit ei, quod ſit lubricum: quare ad humidum reducitur, ſicut particulare ad vniuerſale eiuſdem rationis, ſub quo continetur. Aridum verò ex oppoſito nec admittit admixtionem terrei ſubtilis, nec vnctuoſi humidi, ſed calore extraneo reſoluente humiditatem eius, frigido verò proprio comprimente eaſdem partes ſiccas, & faciente eas ſibi conſtare hoc eſt, non dilabi, quaſi congelatur, & aridum fit: & ecce ariditatem ex ſiccitate prouenientem, quare merito ad ſiccum reducitur. Reducit deinde molle ad humidum ratione effectus, quia propter humiditatem facilè cedit tangenti, non quidem per fractionem, vel diuiſionem propriam, nec circumdando corpus ſubintrans, vt faciunt aqua & alij liquores, ſed quaſi intra proprios terminos ſe colligens, vt cera blanda, quod conſtat facere per humiditatem. Durum verò ratione ſiccitatis quaſi conſtipatum eſt,& diuidenti reſiſtit, & propterea ad ſiccum reducitur. De aſpero verò, & leni non loquitur,quia notum eſt ad ſiccum reduci vtrumque. Sunt enim ſicca quædam, & dura ex eo contraria,quia addunt contrariam poſitionem partium; nam aſperum habet partes inæqualiter prominentes,lene verò prominentes æqualiter,& ex eiuſmodi oppoſita poſitione partium,ſequitur contraria ratio qualitatis, nempe aſperitas,& lenitas.

12 Sed quia has omnes contrarietates reduxit ad humiditatem & ſiccitatem,adnotat triplex eſſe humidum.Primum,quod non habet à ſe,nec ſibi inhærentem humiditatem, ſed ex coniunctione corporis eam habentis,& tunc aut in ſola ſuperficie, vt lapis, cui ſuperinfunditur aqua, & hoc dicitur humidum, vel roratum,aut etiam in profundo, vt cum aqua ſubintrat terram, eique imbibitur, & hoc dicitur humidum irrigatum. Tertium eſt humidum habens in ſe, & à ſe, hoc eſt ex natura propria, humiditatem, & hoc eſt propriè humidum elementare, ad quod reducuntur duo alia, & eiſdem modis diuiditur ſiccum,& impropria reducuntur ad proprium, vt conſideranti erit manifeſtum.

festum. Sed probat tandem, quod quatuor illæ qualitates, ad quas reductæ sunt cæteræ, non reducantur ad alias; & ideo absolutè sint primæ, atque elementorum formæ, hoc argumento. Si reducerentur ad alias, vel ad alias priores, vel vicissim inter sese; sed neutro modo reduci possunt: ergo erunt absolutè primæ. Probatur minor, quia omnes qualitates propriissimè actiuæ comprehenduntur illis contrarietatibus enumeratis; sed probatum est cæteras omnes ad eas reduci: ergo non dantur aliæ priores, ad quas reducantur. Quod verò nec inter sese possint reduci, probat; quia siccum non potest reduci ad calidum, nisi dicatur, omnes siccum esse calidum, quod patet esse falsum, cum terra valde sicca non sit calida: nec siccum potest reduci ad frigidum, cum experientia constet ignem esse siccum, & non frigidum: sed nec humidum ad calidum, nam aqua humida est nullum habẽs naturalem calorem, Et tandem nec humidum reducitur ad frigidum, cum detur aër valde humidus nullam habens naturalem frigiditatem.

CAPVT III.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Quoniam autem quatuor elementa sunt, ipsorum autem quatuor sex coniugationes, &c.

Breuis expositio textus.

INtentũ Aristotelis capite præsenti est constituere numerum elemẽtorum ex numero qualitatum primarum, quę sunt eorum formæ capite præcedenti constituto. Diuiditur autem in duas partes: in prima asserit elementa esse quatuor, nec plura nec pauciora. Quod probat ex quatuor cõbinationibus tantùm possibilibus primarum qualitatum, & ex communi antiquorum opinione. In secunda parte duplicem differentiam loci eisdem elementis tribuit, & simul docet in quonam gradu conueniant eis primæ qualitates; & quæ quibus sint contraria. 13

Quatuor, inquit, elementa, esse constat ex capite præcedente, id est quatuor primas qualitates. Ex quatuor autem qualitatibus colligit quatuor tantùm esse elementa hoc modo. Vnumquodque elementum debet constare duabus qualitatibus, vt per vnam possit cum alio sibi proximo conuenire, & per alteram differre ab eo, eique contrarium esse; sed quatuor primæ qualitates quatuor tantùm modis possunt accommodari, vt binæ possint conuenire ad constitutionem elementi: ergo quatuor tantùm elementa ex eis possunt constitui. Minorem sic probat. Duæ contrariæ qualitates non possunt conuenire ad compositionem eiusdem elementi, quia contraria in gradibus intensis

(vt

(vt oportet concurrere qualitates ad compositionem elementi) non possunt simul consistere in eodem subiecto; sed exclusis combinationibus contrariarum qualitatum, vt impossibilibus naturaliter, solùm restant aliæ quatuor: ergo solùm possunt ex
14 eis constitui quatuor elementa. Probat iterum hanc minorem hoc modo. Sex tantùm modis excogitari potest coniunctio duarum qualitatum ex his: primus erit caloris cum frigore, secundus humiditatis cum siccitate: tertius caloris cum siccitate: quartus caloris cum humiditate; quintus frigoris cum humiditate; sextus frigiditatis cum siccitate; sed duo priores modi sunt impossibiles propter contrarietatem: ergo solùm restant quatuor alij; possibiles quidem, quia sicut nullam contrarietatem habent qualitates eorum; ita nullam habent incompossibilitatem. Ex tertia igitur resultat elementum calidum, & siccum, quod est ignis; ex quarta elementum calidum, & humidum, quod est aër: ex quinta elementum frigidum, & humidum, quod est aqua. Et ex vltima elementum frigidum, & siccum; quod est terra. Ideo quatuor sunt elementa, nec plura, nec pauciora. Quod probat ex communi opinione antiquorum Philosophorum; qui licet diuersum numerum elementorum posuerint, nullus tamen excessit numerum quaternarium; sed cum omnes pro certo tenuerint per contrarias qualitates agere, & pati; & ita ex eis generari cætera corpora, quidam vnum tantùm posuerunt igne densius, sed aëre rarius, quod esset materiale principium, habens tamen oppositas qualitates, nempe calorem, & frigus; & ita ratione caloris rarefieret, & ratione frigoris condensaretur; sicque cætera corpora ex eo fierent per rarefactionem, & condensationem. Alij verò duo ponebant; nempe ignem, & terram; ex quibus dicebant duo alia media generari per rarefactionem, & condensationem; ita vt dum rarefit terra, generetur aqua, & dum condensatur ignis, fiat aër: & sic videtur sensisse Parmenides. Sed Plato tria videtur posuisse, nempe duo extrema contraria ex parte materiæ, hoc est magnum, & paruum; & vnum quasi formale, & veluti mixtum ex magno, & paruo; & per modum quemdam mixtionis similem fieri ex eis cætera corpora. Empedocles tandem quatuor hæc consueta elementa posuit; nempe ignem, aërem, aquam, & terram; quæ tamen sub vna contrarietate comprehendi voluit, ita vt solus ignis propter summam actiuitatem constitueretur ex parte vnius extremi; tria verò alia simul ex
15 parte alterius. Et ecce nullus posuit plura quatuor: ideo communis est omnium sententia, quod quatuor sint, quantum ad hanc partem; licet non omnes posuerint quatuor.

Sed de Empedocle ponente quatuor consueta elementa asse-

xit

rit Aristoteles,tenuisse vera elementa non esse ignem, aërem, aquam,& terram,quę videmus,& tangimus;sed mixta quædam veris elementis similia.Et propterea hunc ignem,qui apud nos est,excessum caloris habere,sicut glacies habet excessum frigoris.Quamuis alij ex propria sententia hæc docere Aristotelem sentiant;sed D.Tho.in commentariis huius capitis,non ex propria sententia,sed Empedoclis,cuius mentem exponebat prolata esse ab Aristotele docet. Et ita ego credo, quia licet sentire videatur Aristoteles, verum, atque elementarem ignem proprium habere locum in concauo Lunæ, flammam verò, quam videmus,docet esse fumum quemdam ardentem,& mixtum ex aëre,& terra genitum,in hoc secundo libro text.28.& 3.lib.de generatione animalium cap.11.non longè à principio; de cæteris verò tribus,quæ apud nos sunt,tamquam de veris elementis loquitur in hoc secundo loco, & sæpe alibi.

In secunda parte capitis quatuor docet de elementis. Primum,duo superiora,ac leuiora,nempe aërem,& ignem primum locum tenere sub concauo Lunæ, sed supremum ignis ob suam leuitatem : duo verò alia grauiora,nempe aquā, & terram inferiorem;sed terra infimum ob maiorem grauitatem.Secundum, extrema elementa,vt ignis, & terra, puriora esse duobus aliis mediis.Tertium,superiora esse inferioribus contraria, cum ex contrariis qualitatibus constent.Quartum, quod licet quodlibet elementum habeat duplicem qualitatem, vnam tamen sibi propriam, in qua superat aliud eamdem habens;vt ignis calorem aër humiditatem; frigiditatem aqua; & siccitatem terra. 16

TRACTATVS DE PRIMIS QVALITATIBVS ELEMENTORVM.

Elementum,vt à significatione ipsius nominis incipiamus, duobus modis sumitur.Primò,latissima quadam significatione;vt significat primum,ex quo aliquid conficitur:quo pacto litteræ dicuntur elementa syllabarum,& orationis;prima principia dicuntur elementa demonstrationis, materia, & forma substantialis elementa rerum naturalium, & corpora simplicia intra ordinem rerum corruptibilium, vocantur elementa, ex quibus cætera corpora componuntur; & in hac significatione definiuit elementum Aristoteles 5.lib. Metaph. cap.3.textu.4. his verbis:*Elementum dicitur, ex quo componitur primò inexistentè indiuisibili specie in aliam speciem vt vocis elementa, ex quibus componitur vox,& in qua vltima diuiditur; illa verò non amplius* 17

in alias voces ab ipsis specie diuersas, &c. Modò verò non sumimus elementum in hac significatione, sed in specialiori,& magis propria,pro primo,atque simplici corpore generabili,& corruptibili,ex quo generantur,& in quod resoluuntur cætera: & hoc modo definitur ab Aristotele 3.lib.de cœlo,& mundo text. 31.his verbis:*Sic itaque elementum illud corporum,in quod alia corpora diuiduntur,quod inest potentia,aut actu;ipsum autem est indiuisibile in diuersa specie.*Quam definitionem constat non conuenire principiis incompletis rerum naturalium, sed corporibus tantùm simplicibus,ex quibus generantur, & in quæ resoluuntur mixta:in his enim(ait Aristoteles)actu,vel virtute permanere secundum diuersas opiniones, & hæc de significatione nominis.

18 Qua præsupposita certum est,dari elementum, de quo agimus,in rerum natura;nam aqua,terra, & aër corpora sunt simplicia,hoc est,neque facta,neque composita ex aliis corporibus alterius conditionis, sed ex quibus cætera fiunt, quæ vocantur mixta,in quibus actu,vel virtute permanent, vt cap.10.præcedentis libri expositum est.Certum quoque est, elementa componi ex materia,& forma sicut cætera corpora sensibilia, & ex materia eorum per diuersas transmutationes fieri cætera corpora sublunaria & ita verum est,cætera corpora ab eis participare materiam. De formis verò eorum dubitatum est, an sint quatuor qualitates(quas vocant primas) nempe calor, frigiditas, humiditas, & siccitas; vel præter has habeant alias formas substantiales, & istæ solùm sint accidentales.

QVÆSTIO I.

An quatuor qualitates elementorum sint primæ?

19 Tria sunt disputanda de his qualitatibus, nempe calore, frigore,humiditate,& siccitate tribus quæstionibus. Primum,an sint qualitates primæ,ita vt præter ipsas non reperiantur aliæ primæ, sed omnes sint secundæ. Deinde, an in mixtis reperiantur aliæ præter ipsas. Tertium an sint formæ substantiales elementorum?

Circa primam quæstionem refertur prima sententia eorum, qui tenuerunt calorem, & humiditatem esse qualitates positiuas, frigiditatem verò, & siccitatem solùm esse priuationes earum. Quod probant experientia; nam videmus infrigidari corpora per solum recessum caloris absque vlla productione alterius qualitatis, vt in febricitantibus, quorum corpora per solum recessum, vel remissionem caloris febrilis refrigerantur & alia sunt corpora,quæ per solam consumptionem humiditatis videntur exsiccari. Quod sentire videtur Aristoteles 1.lib. de

de cœlo cap. 3. text. 18. primo lib. de generatione cap. 3. text. 18. & 3. Meth. capit. 4. text. 22. quibus locis de frigore saltem docet esse priuationem caloris. Ad hanc sententiam possunt etiam reduci alij, qui putant humiditatem saltem, non esse qualitatem, sed substantiam quandam quasi liquidam, & per partes corporis fluentem, à qua humectari dicuntur, atque etiam exsiccari ea sola recedente, vel consumpta, & ideo siccitatem non esse aliud, quàm priuationem huius substantiæ. Hæc tamen sententia expresse contraria est doctrinæ Aristotelis, atque etiam experientiæ, & rationi. Probatur primum, quia Aristoteles 1. lib. de generatione capite vltimo, docet expresse mixta generari ex elementis se corrumpentibus per mutuam actionem, & reactionem, & capite 4. huius libri quodlibet elementum posse generari ex alio, sed corruptio omnium elementorum ad generationem mixti, nõ est possibilis, nisi quatuor istæ qualitates sint positiuæ: ergo contra Aristotelem est de vlla earum id negare. Probatur minor, quia actio, & reactio, generatio, & corruptio fiunt ratione contrarietatis propriæ, per quam vnum agit in alterum, & vnum etiam resistit alteri: contrarietas verò, actio, & resistentia dicunt rationes positiuas, quia nec priuatio propriè contraria est, nec resistit alteri, vt patet de tenebris, & luce: ergo euidens est in doctrina Aristotelis has omnes esse qualitates positiuas. Præterea 2. lib. de anima capit. de tactu, textu 107. docet expresse has omnes qualitates esse per se sensibiles sensu tactus, his verbis: *In tangibili autem multa insunt contrarietates, calidum, frigidum, humidum, siccum.* Sed priuationes, vel substantia non sunt per se sensibiles: ergo nec in doctrina Aristotelis sustineri potest, quod vlla harum qualitatum consistat in sola priuatione. Probatur secundò, quod sit contra experientiam; nam experimur has omnes qualitates realiter, & positiuè immutare corpora, & circa illa effectus reales, & positiuos causare; sed priuationes non possunt efficere realem, & positiuam immutationem, nec realem, & positiuum effectum, cum vtrumque postulet virtutem realem, & positiuam in efficiente: ergo contradicit experiẽtiæ, quæ negat has omnes esse qualitates positiuas. Sed probatur tandem, quod sit contra rationem, quia impossibile est, qualitatem aliquam produci per se successiuè in aqua ab igne, nisi ratione proprij, & positiui cõtrarij in eodem subiecto existentis; sed calor producitur per se successiuè in aqua ab igne, & pari ratione siccitas in luto, & humiditas in cera: ergo præsupponunt qualitates propriè contrarias, & ideo reales, positiuas in eisdem subiectis, à quibus eas realiter expellunt: quare nulla earum potest consistere in sola priuatione. Probatur maior, quia nec sola

extensio subiecti, nec sola priuatio, nec vtraque simul sufficit ad successiuam productionem qualitatis, vt patet in productione per se instantanea lucis in aëre, vtraque simul non obstante: requiritur ergo contrarietas positiua cum extensione subiecti, quam proinde habere debent qualitates istæ per se productæ per mutationem successiuam. Minor verò, quòd omnes istæ producantur per se successiuè in subiectis, constat, quia seclusa quauis alia causa extrinseca, vel per accidens experimur, aqu.. ı successiuè calefieri, & aërem infrigidari ab ea: ergo concedere necesse est, quod id fiat ratione positiuæ contrarietatis circa idem subiectum inter has qualitates repertæ, quam non possunt habere, nisi sint qualitates reales, & positiuæ.

Quo supposito, secunda opinio tenet, has non esse primas qualitates, sed dari alias in elemētis priores, quæ vocantur virtuales eiusdem denominationis, vt alium calorem virtualem, aliam virtualem frigiditatem, aliam humiditatem, & siccitatem. Has verò ideo esse ponendas præter formales, & eis priores, vt formales ipsas in se producant elementa. Hanc sententiam citauit Marsil. 2. lib. de gener. q. 5. quam probant hoc argumento. Sæpe cōtingit aquam, vel terram intensum calorem recipere ab igne: à quo frigiditas earum maxima ex parte expellitur, & remissa manet: ergo non poterunt etiam sublatis impedimentis in antiquam frigiditatem se reducere eam in se producendo, nisi virtualis alia frigiditas eis concedatur, per quam agere possint, atque in se eam producere expellendo calorem intensum. Probatur consequentia, quia cum formalis frigiditas permanens in eis sit valde remissa, non poterit intensum calorem expellere, cum à proportione minoris inæqualitatis non proueniat actio.

23 Secundò potest probari hæc sententia, quia plures dantur qualitates his nobiliores, atque adeo priores, & imprimis lux, deinde potentiæ vitales, atque etiam colores, qui cum sint obiecta nobilioris potentiæ, nempe visus, nobiliores sunt eis, sicut visus nobilior est tactu, ad quem pertinent: grauitas etiam, & leuitas priores sunt, ac perfectiores. Vtrunque enim docuit, & probauit Arist. 8. lib. Physic. text. 55. quia sunt principia motus localis, qui prior est, atque perfectior omni alio motu, quod docuit etiam expresse D. Thom. 1. p. quæst. 10. artic. 1. Plures denique dantur qualitates in mixtis præter qualitates, quas participant ab elementis, vt in magnete, auro, & lapidibus pretiosis, in pipere etiam, vino, & sale, quæ nō dependent ex eisdem qualitatibus: ergo non possunt vocari primæ. Probatur consequentia, quia vt aliquid sit primum in aliquo genere, nec debet esse aliud eo prius, nec aliquid aliud sub eodem genere,

quod

quod ab eo non deriuetur, vel aliquo modo dependeat.

Sed hæc sententia tanquam falsa reiicitur, non solùm à re- 24
centioribus interpretibus Aristotelis in expositione secundi capitis huius libri, sed etiam ab antiquioribus Philosophis, & Theologis, qui nullas alias qualitates virtuales ponendas esse in elementis docent; præter quatuor formales, quæ vocantur primæ. Ita Henric. quodlib. 11. qu. 6. Marsl. 1. de gener. quæst. 5. Ægidius quodlib. 2. quæst. 16. Capreol. in 2. d. 16. quæst. 1. Sonzin. 9. Meth. quæst. 8. Sotus 1. libr. Phys. quæst. 1. & in tota doctrina Aristotelis nulla talis qualitas virtualis in elementis ponenda reperitur. Sed probatur, quod non sint admittendæ hac ratione: nam vel qualitates formales emanant immediatè à substantiis elementorum, vel quia non possunt immediatè ab eis emanare, ponuntur virtuales à quibus producantur. Si primum dicatur, euidenter ex eo sequitur superfluas esse virtuales; nam si proximè illæ emanant à substantiis, ergo non indigent aliis, à quibus producantur. Probatur consequentia, quia virtuales ipsæ ponuntur proximè emanantes à substantiis, & ideo non ponuntur aliæ priores, quibus mediis emanent, vel à quibus producantur; quia daretur processus in infinitum, cum eadem sit ratio de vtrisque. Si verò dicatur formales non emanare immediatè à substantiis, sequitur nec virtuales immediatè emanare posse. Probatur consequentia, quia nulla potest ratio assignari ob quam virtuales proximè emanent, per quam non probetur eodem modo formales immediatè etiam emanare posse.

Vt autem quid sit in hac re tenendum explicemus, notan- 25
dum est primò, has qualitates de quibus loquimur, nunquam vocari primas ab Aristotele, eiusque interpretibus vniuersali locutione, sed cum hac limitatione, nempe inter sensibiles corruptibilium corporum ordinatas ad generationem, perfectionem, vel ornatum eorum, vt talia sunt. Hunc autem esse sensum Aristotelis euidens est ex cap. 2. & 3. huius libri à nobis expositis; in quibus easdem qualitates reduxit ad sensum tactus, & primas vocauit inter tangibiles: ergo solùm in hoc sensu voluit esse primas, in quo etiam loquuntur omnes ferè eius interpretes in commentariis secundi capitis. Quod autem in hoc sensu sint primæ, probatur hoc argumento. Prima principia rerum naturalium vocantur ab Aristotele materia, forma, & priuatio 1. lib. Phys. quia nec fiunt ex aliis, nec ex alterutris, & omnia fiunt ex ipsis; sed ita se habent istæ inter qualitates sensibiles corruptibilium corporum: ergo in hoc genere debent vocari primæ. Probatur minor, quod non fiant ex aliis, quia generatio rei naturalis prior origine est perfe-

ctione, & ornatu eius, cum ordinetur immediatè ad esse substantiale eius: ergo qualitates disponentes ad generationem priores erunt origine cæteris, & ideo ex eis non fient;sed qualitates istæ elmentorum sunt primæ inter eas, quæ disponunt
26 ad generationem: ergo impossibile est, quod fiant, vel oriantur ex aliis in tali ordine sensibilium qualitatum. Probatur iterum minor, quia sola alteratio propriè sumpta, est primum medium, quo expellitur vna forma, & disponitur materia ad introductionem alterius ad quam tendit per se generatio: ergo solùm possunt per se primò disponere ad generationem qualitates illæ, quibus primò, & per se conuenit, esse principia talis alterationis: sed istæ sunt qualitates elementorum, de quibus loquimur: ergo sic sunt primæ in hoc ordine, vt non fiant ex aliis. Minorem hanc sic probo, quia non sunt excogitabiles aliæ alterationes, per quas expellatur vna forma, & introducatur alia, priores calefactione, exsiccatione, & humectatione; quare impossibile est, has qualitates ex aliis fieri. Quod verò non fiant ex alterutris, hoc est vna ex altera, euidẽs est, nã quælibet earum solum est principium per se alterationis determinatæ speciei, & vniuocum quidem, vt calor solum est principium per se calefactionis; sicque de reliquis: ergo quælibet determinatur per se ad productionem determinati effectus secundum speciem, vt calor ad producendum calorem; ita vt repugnet producere per se frigiditatem. Vnde sequitur eadem ratione repugnare, quod vna earum producat per se alteram. Probatur tandem, quod cæteræ qualitates eiusdem ordinis fiant ex ipsis, expresis testimoniis Aristotelis, quibus id asserit, & probat: nam c.2. huius libri, & 2. lib. de partibus animalium c.1. omnes qualitates tangibiles ad eas reducit tanquam ad principia, ex quorum commixtione oriuntur, de coloribus verò sectione vltima problematum, & de odoribus 2. lib. de anima cap.9. & lib. de sensu, & sensili c.5. de saporibus cap.4. eiusdem libri, & de sonis sectione 11. problem. & tandem de grauitate, & leuitate 4. lib. Physc. text. 85. & 86. & 2. lib. de partibus animalium cap.5. probat ex diuersa commixtione earundem qualitatum procedere, non quidem immediatè, sed media raritate, & densitate: & ideo omnes qualitates, quæ ex quatuor primis sequuntur, merito appellantur secundæ.

27 Probatur deinde ratione, & experiẽtia: ratione quidem, quia sensus tactus prior est origine, vel generatione cæteris sensibus, & ideo vniuersalior, & propterea in omnibus animalibus quantumlibet imperfectis reperitur, atque etiam in omnibus partibus singulorum, cum tamen cæteri sensus, nec in omnibus, nec in singulis partibus eiusdem reperiantur: ergo quali-

tates

tates tangibiles ad ipsum pertinentes priores origine, atque vniuersaliores esse debent. Quod probat experientia, cum videamus ex mutatione earum passim mutari corpora circa omnes alias, nempe circa raritatem, & densitatem, grauitatem, & leuitatem; circa colores, odores, & sapores, ac reliquas: istæ ergo qualitates elementorum sunt primæ, ex quibus procedunt aliæ, & procedentes sunt secundæ.

Has verò qualitates primas quatuor tantùm esse, ita vt nec plures, nec pauciores ponendæ sint, probauit Aristoteles cap. 2. huius libri textu 15. ostendens ad omnes, & solas illas reduci cæteras, eas verò non reduci ad alias, nec inter sese vlla ad alteram; & experientia docuit esse quatuor, præter quas non cognoscimus aliam, nec effectum vllum experimur, præter effectus earum: ergo euidens censendum est non esse plures, nec pauciores.

Ad argumentum primæ opinionis neganda est illa experientia, nempe, quòd in febricitantibus per solum abscessum caloris infrigidentur membra corporis; non enim ex hoc solo infrigidantur, sed per accessum frigoris recedentibus spiritibus, & quasi confugientibus ad internas partes corporis. Et pari ratione non exsiccatur corpus per solum recessum humiditatis, sed per productionem siccitatis. 28

Ad argumentum secundæ opinionis concesso antecedente, quod aqua intensum calorem sæpe ab igne suscipiat: neganda est consequentia, quod non possit se reducere in antiquam frigiditatem, nisi ei concedatur alia qualitas, quæ sit virtualis frigiditas. Et quod dicitur has qualitates non emanare à substantiis elementorum immediatè, negandum est, nam licet non sint propriæ passiones elementorum, sunt tamen naturales virtutes eorum consequentes naturaliter eorum substantias, vt per eas possint producere sibi similia, non solùm inducendo similes dispositiones in materia ad introducendam similem formam, sed etiam agendo per illas tamquam per instrumenta naturalia ad productionem eius. Vnde fit, vt si aliquando per introductionem contrariæ qualitatis maxima ex parte expellantur, remoto tamen agente contrario naturaliter emanent ab eadem substantia. In secundo argumento plures numerantur qualitates, quæ videntur esse priores qualitatibus elementorum, sed 29 cum istæ non dicantur omnium primæ, sed facta solùm comparatione cum qualitatibus sensibilibus corruptibilium corporum, concedendum est non esse primas respectu lucis, quæ longè perfectior est. De potentiis autem vitalibus corporeis, certum est præsupponere in subiecto commixtionem, & temperamentum primarum qualitatum, tamquam dispositiones neces-

larias, vt in eo recipiantur; nam potentiæ vitales, vt vegetatiuā, generatiua, & loco motiua, atque etiam potentiæ sensitiuæ non possunt recipi, nisi in organo, vel parte corporis, aut in toto corpore talis temperamenti, vt debito modo possint suas operationes exercere: quare ordine naturæ, saltem in genere causæ materialis præsupponunt qualitates primas; sed quia ab eis non procedunt tanquam à causa efficienti, non dicuntur qualitates secundæ. De coloribus verò iam diximus in explicatione textus procedere ex permixtione, ac tempera-
30 mento primarum qualitatum, & ideo secundas vocari. Quod in hac etiam quæstione probauimus, non solùm ex doctrina Aristotelis, sed euidenti experientia, cum videamus mutationes passim fieri circa colores ex mutatione temperamenti. Negandum est ergo, quòd sint perfectiores primis qualitatibus, nam quamuis visus sit perfectior tactu, vt suo loco dicetur; non sequitur omnia obiecta materialia eius esse perfectiora quibuscumque obiectis materialibus tactus, sed maiorem perfectionem habet propter rationem formalem obiectiuā vniuersaliorem, atque perfectiorē, & modum operandi minùs materialem. Ex quibus intelligitur potentiam ipsam immaterialiorem esse, atque adeo perfectiorem; & adhuc intra obiectum materiale visus continetur lux longè perfectior primis qualitatibus. De grauitate autem, & leuitate hac distinctione loquendum est, nam vniuersaliter, vel à toto genere priores sunt natura, quia motus localis vniuersaliter loquendo prior est alteratione, cuius principia sunt primæ qualitates; cum approximatio agentis ad passum præcedens alterationem fiat per motum localem. Perfectiores verò solùm accidentaliter, quia motus localis, cuius sunt principia, perfectior est cæteris motibus accidentaliter, ex ordine ad subiectum, quod minùs in potentia præsupponit, sed respectu eiusdem corporis priores sunt primæ qualitates, quæ sunt principia alterationis, prius eidē corpori conuenientis, quàm motus localis, atque etiam sunt perfectiores simpliciter, quia qualitas cum sit forma absoluta, atque intrinseca, vt perfectior est præsentia locali, & ideo alteratio perfectior simpliciter motu locali, quia ad perfectiorem terminum, ad quem tendit, nempe ad eamdem qualitatem perfectiorem præsentia locali, ad quam tēdit motus localis. Aristoteles verò, & D. Tho. loquuntur vniuersaliter de motu locali, vt cōprehendit motum cœlorum, & de maiori perfectione tantū accidentali ex ordine ad subiectum perfectius, cum quo stat, vt perfectior sit alteratio simpliciter propter perfectiorem terminum ad quem, & prior natura respectu eiusdem corporis; & ideo qualitates elementorum priores, & perfectiores simpliciter grauitate, & leuitate.

QVÆS

QVÆSTIO II.

An in mixtis reperiantur aliæ qualitates præter elementares?

IN eodem secundo argumento opponebantur particulares qualitates quorundam mixtorum, quas videntur habere distinctas à primis, & eorum temperamento, vt piper, vinum, sal, & eiusmodi alia ad producendas qualitates elementorum ordinatas, vt ad producendum calorem, aut siccitatem, atque etiam alios particulares effectus, non quidem in eisdem corporibus, sed in aliis. De his ergo procedit secunda quæstio duo quęrens, primò, an dentur? Secundò, an procedant ex mixtione, aut temperamento primarum, & ideo vocari debeant qualitates secundæ? Et prima opinio quorumdam recentiorum negat dari tales qualitates saltem ad producendum elementares, vt ad producendum calorem, vel frigus; asserúntque communem esse sententiam, pro qua citant Nimphum 2. lib. de generatione comment. 28. quæst. 3. Petrum Martinez ad caput 2. eiusdem libri Vallef. 1. lib. de controuers. med. cap. 12. Claudium de Sancteis repetitione 8. de Eucharistia cap. 2. Probántque duplici argumento; primò, quia corpus habens virtutem vniuocam, siue æquiuocam producendi aliquam qualitatem in alio, vt calorem, vel siccitatem, si applicetur subiecto capaci eiusdem qualitatis, naturaliter, & semper eam producit; sed piper, vinum, & sal non calefaciunt, neque exsiccant alia corpora, etiam capacia harum qualitatum, quibus applicantur, nisi atterantur, vel ab animali sumantur, ac partibus corporis eius applicentur: ergo non habent virtutem naturalem ad producendum alias qualitates in reliquis corporibus. Secundò, quia non sunt multiplicandæ qualitates, sine vrgenti necessitate; sed nulla vrget necessitas ponendi has qualitates præter primas; ergo non sunt ponendæ in his corporibus. Probatur minor, quia si vlla esset necessitas, maximè pro aliquibus effectibus, vel qualitatibus producendis, quas docet experientia produci per applicationem horum mixtorum ad alia: sed pro his producendis non sunt necessariæ, cum dentur aliæ causæ, à quibus produci possunt: ergo non sunt admittendæ. Probatur minor, quia per qualitatem prædominantem in proprio temperamento possunt hæc mixta corpora producere tales effectus, vt piper calefacere per calorem in eo prædominantem, qui si aliquando impediatur per frigiditatem impressam eidē piperi ab extrinseco agente: hoc tamen impedimento sublato ab agente alio, reducet se in calorem prædominantem sibi naturalem, per quem poterit eumdem calorem in alio corpore producere. Vel excogitari

31 32

potest,& non sine fundamēto eiusmodi corpora,nec producere calorem, nec siccitatem; sed habere quandam virtutem attractiuam similē ea,quæ in quibusdam medicamētis reperitur,per quam attrahunt spiritus calidos animales ad stomachū, à quibus calefit,aut denique calorem accipiunt ab eodem stomacho, per quem calorē ipsum calefaciunt,quod videtur probari in pipere,& vino nō calefacientibus,nisi priùs in stomacho calefiāt.

33 Nostra tamen sententia asserit, non solum non posse vniuersaliter negari particulares qualitates in mixtis ad producendos particulares effectus in aliis corporibus, sed nec in particulari ad producendum calorem, aut alias qualitates elementorum.Ita D.Thomas opusc.34.cap.vnico,quæst. vnica de spiritualibus creaturis art.2.& 2.cōtra gentes c.88.Conimb.2. lib.de gener.ca.3.q.2.art.2. & 3.& est communis Medicorum. Probatur primum euidenti experientia, quia in magnete,& lapidibus prætiosis,atque etiam in medicamentis euidens est reperiri virtutem attractiuam aliorum corporum distinctam à qualitatibus elementorum, quia attractio illa non fit per calefactionem, vel infrigidationem, aut alterationem elementarem, & licet media alteratione primarum qualitatum fiat aliquando,euidens est,non consistere in tali alteratione attractionem ipsam cū constet calefieri,& exsiccari,vel infrigidari rem omnino immotam localiter, necesse est ergo ponere in his rebus virtutem aliam distinctam à qualitatibus elementorum,per quam attrahantur per se ab eis corpora. Probatur secundum,

34 quod etiam dentur particulares qualitates in mixtis virtualiter continentes qualitates elementorum,& eas sæpè producentes: nam si non dantur, ideo erit,quia repugnat has qualitates primas contineri virtute in aliis, vel quia repugnat corpus mixtum tales qualitates continere,aut tandem,quia licet sint naturaliter possibiles, non tamen sunt necessariæ pro his effectibus producendis, sed superfluæ, quia alio modo possunt produci. Sed nulla ex his rationibus probat non dati:ergo concedendum est,quod dētur,cum effectus experiamur. Probatur minor, quia primam rationē insufficientem esse probat lux virtualiter continens calorem, & eum producens in corporibus corruptibilibus: ergo non repugnat dari qualitatem virtute continentem elementares,& potentem eas producere.Quod verò non repugnet talem qualitatem esse in mixtis,probatur. Quia euidēs est in eisdem corporibus dati alias qualitates ad altiores effectus producendos, vt probauimus: ergo non repugnat dari ad producendas primas qualitates. Et tandem probo non esse superfluas, sed necessariò ponendas pro his effectibus, quia omnes illæ causæ,vel rationes,quæ assignātur,nullius sunt momēti. Et

prima

prima quidem, quod per qualitates ipsas elementorum sibi proprias, & à contrariis expeditas tales effectus producant, impossibile est, cum euidenti experientia constet, non semper, nec in omnibus corporibus eos producere, etiã si expedita sint à contrariis, sed solũ in quibusdã determinatis; nec in his, nisi attrita, vel cõminuta, & determinatis partibus eorum coniuncta: ergo non procedũt ab eis per qualitates formales. Eadem etiã experientia docet in multo maiori intensione eos producere, quàm sit intensio qualitatum elementarium proprio temperamento eorundem corporum debita; sed non potest agens producere effectum perfectiorẽ se: ergo nec per formales qualitates possunt producere tales effectus. Secunda etiã ratio de attractione 35 spirituum vitalium ad stomachũ insufficiens est, & falsa. Insufficiens quidẽ, quia piper non solum calefacit stomachũ, sed vehementem calorẽ producere solet in ore, & partibus eius internis, quod non potest fieri per attractionẽ spirituũ ad has partes. Iuuat etiã ad decoctionẽ carnium in olla: ergo virtus eius non consistit in attractione spirituũ, nec ab his calefit stomachum, sed à calore producto ab eodem pipere. Quod verò sit falsa, probo. Quia excellẽtior effectus est attractio spirituum, quàm simplex calefactio; falsum est ergo denegare his corporibus minorem virtutem, & tribuere eis maiorem, præsertim cum faciliùs intelligatur tales effectus per minorem fieri. Postrema tandem ratio, quod eiusmodi corpora stomachũ calefaciãt per calorẽ ab eodẽ acceptũ, planè falsa ostenditur, cum experiamur intensiorẽ produci calorem in stomacho per receptionem horum corporũ in eo, quam haberet priùs: ergo non potest produci per calorem ab eodem stomacho receptum. Probatur consequentia, quia intensio caloris in stomacho minor erat, & non potuit tota produci in vino, aut pipere: ergo per eã, quã ab codẽ stomacho recipiũt hæc, naturaliter repugnat intẽdi calorẽ eius, cum nulla sequatur actio à proportione minoris inæqualitatis.

Sed restat explicandum, à quanam causa producãtur in mixto qualitates istæ, nempe ex commixtione primarum, vel à qua 36 alia. Et videtur non posse habere aliam causam, præter primas qualitates, ex quorum permixtione procedunt, quod sic probo. Qualitates istæ cõueniunt corporibus mixtis, vt mixta corpora sunt talis naturæ, cum constet non habere alium gradum perfectiorem essendi; sed primæ qualitates sunt causa corporis mixti, vt mixtum est: ergo consequenter erunt causa cuiuslibet qualitatis, aut virtutis eius, vt talis.

In hac re primum dicendum esse existimo has omnes qualitates præsupponere in corpore permixtionem primarum, per quam materia disponitur ad receptionem formæ substantialis eorum.

eorum. Probatur hac ratione à priori aut mixta, quibus conceduntur qualitates istæ, fiunt proximè ex elementis, vel ex alio mixto: & si ex elementis fiant, euidens est elementa ipsa vicissim corrumpi per alterationes procedentes à primis eorum qualitatibus, quia cum corrumpantur per se à contrario, non dantur aliæ contrarietates propriæ priores his, à quibus corrumpi possint. Ex quo infero per primas qualitates primo ex-
37 pelli formas substantiales eorum, atque etiam primò disponi materiam pro forma mixti recipienda, & consequenter primò sequi in materia corporis mixti ex eisdem elementis geniti dispositiones alias similes, & ideo ante alias qualitates inesse mixto, quas proinde præsupponunt particulares aliæ qualitates eisdem mixtis concessæ. Et eadem ratione probatur necessarium id esse, dum hæc mixta fiunt ex alio mixto, vt consideranti est manifestum. Probatur etiam à posteriori, quia videmus in multis ex his corporibus mutatione facta circa primas qualitates eorum, debilitari virtutem particularium qualitatum, vel fortiores reddi in ordine ad proprios effectus producendos in aliis corporibus: ergo dependent ex temperamēto primarum qualitatum, tanquam ex dispositione subiecti necessaria ad consistentiam, atque conseruationem earum.

Secundò, dicendum est, has qualitates particulares mixtorum non procedere ex permixtione primarum tanquam ex causa efficiente, sed ea præsupposita in subiecto produci effectiuè à generante idem mixtum, cuius sunt propriæ. Gratia exempli, virtus magnetis, & aliorum lapidum, virtus etiam auri producitur ab eo, à quo generatur, quod est virtus cœlestis, tanquam à causa efficiente principali operante per lucem, & alias influentias. Itaque ferè semper virtutes istæ habent pro causa
38 principali cœlestem virtutem, quemadmodum forma substantialis, & corpus, cuius sunt propriæ. Ita docuit expresè D. Thomas, & cum eo Conimbricenses locis citatis, & q. 5. de veritate, art. 10. ad 5. atque etiam quæst. vnic. de anima art. 1. his verbis: *Formæ enim elementorum, quæ sunt infimæ, & materiæ propinquissimæ, non habent aliquam operationem excedentem qualitates actiuas, & passiuas, vt rarum, & densum, & alia huiusmodi, quæ videntur esse materiæ dispositiones. Super has autem sunt formæ mixtorum corporum, quæ præter prædictas operationes habent aliquam operationem consequentem speciem, quam sortiuntur ex corporibus cœlestibus: sicut, quod adamas attrahit ferrum, non propter calorem, aut frigus, aut aliquid huiusmodi, sed ex quadam participatione virtutis cœlestis.* Virtus etiam seminalis non est producta à primis qualitatibus, nec ab elementis, tanquam à causis principalibus, & proximis, sed nec à Sole, & aliis influentiis cœlestibus,

ſtibus,vt placuit Toleto quæſt.2.huius lib.concluſ.4. Probatur primum,quia ſua natura ordinatur ad altiores effectus, nempe ad organizandum corpus pro introductione animæ immo ad educendam animam de potentia materiæ, ſi ſit materialis tanquam inſtrumentum generantis,vel vniendum eam corpori, ſi ſit ſpiritualis ; ergo non poſſunt eam attingere elementa , vel qualitates eorum, vt præcipua cauſa. Probatur ſecundum quia quotieſcumque poſſumus aſſignare cauſam particularem alicuius effectus , non eſt recurrendum ad vniuerſales, ſed dari poteſt propria cauſa talis virtutis , ſicut datur propria cauſa eiuſdem ſeminis,nempe viuēs ipſum , à quo deciſſum eſt;ergo ab eo procedere cenſendum eſt tanquam à propria , ac principali cauſa. Vnde ſequitur,quod licet vt plurimum proueniant qualitates iſtæ mixtorum ab vniuerſalibus cauſis non tamen ſemper , ſed aliquando à particularibus , nunquam tamen ab elementis,vel à permixtione qualitatum eorum , quia ex propria natura ſunt eis perfectiores , vt probauimus. Euidens eſt conſequentia , quia cauſa efficiens non poteſt agere vltra propriam perfectionem.

Ex quibus colligitur tertia ratio ad id probandū hoc modo. 59
Perfectio potentiæ,vel virturis ordinatæ ad operationem colligitur ex perfectione propriæ operationis, ſed virtutes iſtæ aut qualitates ſunt principia perfectioris operationis , aut ſecundum ſubſtantiam , aut ſecundum modum eam producendi, quàm primæ qualitates elementorum : ergo ſunt eis perfectiores,quare non poſſunt ex permixtione earum procedere , tanquam à cauſa efficiente. Probatur minor,quia virtus attractiua alterius corporis , etiam contra naturalem inclinationem eius perfectior operatio eſt,quàm ſimplex calefactio,cum ſit altioris ordinis,per quam corpus eam habens , quaſi prædominatur aliis. Virtutes etiam per quas mixta corpora imprimunt aliis eaſdem primas qualitates,vt virtus calefactiua piperis , & vini, atque exſiccatiua ſalis longè perfectiori modo producunt calorem , & ſiccitatem, quam ignis,vel terra quia producunt eas tanquam cauſa æquiuoca, ad cuius actionem pertinent plures effectus ſpecie diſtinctos poſſe producere , vel eundem altiori modo. Nec exiſtimetur Diuum Thomam recurrere ad vniuerſales cauſas , particulari , vel extraordinario modo , vt deſignet proprias harum virtutum , ſed ad proprias , & naturales ſecundum naturalem ordinem vniuerſi conſtitutas. Non eſt enim conſtituta alia cauſa principalis auri , & argenti,ac lapidum prætioſorum præter cœleſtes influentias , à quibus generantur in viſceribus terræ ; ergo nec poteſt alia deſignari , cui virtutes iſtæ eorundem corporum tribuantur , cum ſint altioris

altioris ordinis à primis qualitatibus, & earum temperamento eiſdem corporibus debito.

40 Ad argumentum illius ſententiæ, quæ negat has qualitates in corporibus mixtis, concedenda eſt maior, quod virtus naturalis productiua alicuius effectus applicata ſubiecto capaci eius, ſemper, & naturaliter eum producat. Sed minor neganda, quod mixta hæc, quibus inſunt particulares iſtæ qualitates applicata ſubiecto capaci, non ſemper producant effectus earum, non enim quodlibet corpus capax caloris elementaris cenſetur capax caloris à pipere, & vino producendi; nam licet non ſit diſtinctus ſpecie ab elementari, ſpeciale tamen ſubiectum poſtulant agentia hæc ad producendos hos effectus, cum quo habent proportionem, & non cum aliis. Et illud tantùm cenſetur capax effectus eorum. Nec ſolùm poſtulant particulare ſubiectum, ſed ſæpe etiam coniunctionem phyſicam, ac præuiam cum alio corpore, vt poſſint proprium effectum producere, quod in rebus odoriferis docet experientia: Indigent enim plures coniunctione ac permixtione cum aliis, immo & alteratione aliqua ab eis ſuſcepta, vt odorem ſpargere poſſint, eumque imprimere ſubiecto capaci, cui etiam approximata ſine his eum non imprimunt: atque etiam in argento viuo patet, quod licet mineralibus integris, hoc eſt, non priùs attritis, immo etiam priùs attritis, non tamen priùs irrigatis approximetur proprium effectum coniungendi partes eorum argenteas, & ſeparandi à terrena earum fæce non præſtat, quantumlibet capaces eſſent ſecundum ſe tali effectu coniunctionis

41 Ita ergo cenſendum eſt de aliis corporibus mixtis, de quibus loquimur, quæ etiam ſi calorem, vel ſiccitatem producere ſuis virtutibus poſſint, non circa omnia mixta caloris capacia, quia non omnia capacia cenſentur, quibus calor imprimatur à talibus agentibus; ſed perfectiora quædam, vt viuentia, quibus adhuc non imprimunt proprios effectus, niſi prius aliis corporibus, aut ſaltem calori naturali eorum coniungantur, & fortè ab eo alterentur.

Ad argumentum verò pro ratione dubitandi propoſitum concedenda eſt maior, quod qualitates iſtæ conueniunt corporibus mixtis talis naturæ, ſed neganda eſt minor, quod elementa ſint cauſa effectiua eorum; nam licet elementa, vel primæ qualitates corũ ſint cauſa mixtionis, & ſecundum modum permixtionis earum præcedẽtem in materia producatur mixtum, & plures qualitates eius, quæ ideo vocantur ſecundæ, non tamen ſunt cauſa efficiens eorumdem mixtorum, ſed perfectiorem aliam poſtulant, & ex conſequenti qualitates, aut virtutes ea conſequentes ab eadem cauſa perfectiori produci debent,

& non

& non à primis qualitatibus minùs perfectis, quamuis temperamentum earum pro dispositione necessaria postulent in materia.

QVÆSTIO III.

An primæ qualitates sint formæ substantiales elementorum vel solum accidentales?

PRima opinio tenet esse formas substantiales, per quas constituuntur in primo esse substantiali, & per quas distinguuntur specie sub genere simplicis corporis. Ita Alexand. 12.lib. Metam. comm. 12. atque etiam 4. quæst. naturalium. Ammonius cap.de substantia in prædicamen. Curtius & Zimara 2.lib.de anima.text. 18. Tribuitur etiam Galeno 1. libr. de vsu partium & 2. de Elementis. Probatur testimonio Aristotelis c.2.huius lib.text.7.8.& 24. vbi tria docet de his qualitatibus.Primum quod cõstituunt elementa.Secundum quod sunt eorum principia. Tertium quod sunt eorum differentiæ. Hæc autem habere non possunt, si solum sunt accidentia eorum, quia neque aliquid constituitur in suo esse per accidentia, nec accidens potest esse ei principium essendi & multò minùs differentia eius. Probatur etiam rationem, primò, quia per propriam operationem alicuius cognoscimus à posteriori formam substantialẽ eius,à qua procedit operatio ipsa,tanquam à principio efficienti intrinseco;sed nullam aliam operationẽ habent elemẽta præter eas,quæ procedunt ab his qualitatibus;vt ignis non habet aliam operationem,quam calefactionem, & exsiccationem; & sic de cæteris: ergo qualitates istæ sunt formæ substantiales eorum. Vel si dicatur habere alias formas, concedendum erit, dari formas substantiales, à quibus nulla procedit operatio, quod est absurdum. Secundo quia elementa ex propria natura sunt verè, & propriè contraria, vt etiam docet expressè Aristoteles in hoc 2. lib. text. 24. sed contrarietas non potest eis conuenire, nisi ratione harum qualitatum:ergo non habent alias formas substantiales, per quas constituantur in propriis naturis. Probatur minor, quia contraria sunt, quæ sub eodem genere maximè distant, & ab eodem subiecto, mutuo se expellunt; sed elementa maximè distant per calidum, & frigidum, humidum, & siccum; & eædem qualitates mutuo se expellunt ab eodem subiecto:ergo per eas sunt elementa essentialiter contraria,& ideo erunt formæ substantiales eorum

Secunda opinio communis in schola Peripatetica, & à nobis tenenda tanquam vera,negat primas qualitates esse formas substantiales elementorum,sed tribuit eis alias formas substantiales priores, à quibus per modum efficientis causæ emanare affirmat

teles 2. lib. de anima capit. 9. de tactu, & expressius experientia ipsa; cum quilibet nostrum percipiat calorem ignis, & frigiditatem aquæ; sunt etiam inter sese contrariæ, & suscipiunt intensionem, & remissionem: ergo qualitates istæ non possunt esse formæ substantiales elementorum. Secundo probatur, quia 46
vel qualitates primæ sunt formæ substantiales, aut accidentales; aut verè, & realiter habent vtrumque, nempe esse substantiales, & accidentales simul. Primum probauimus falsum; & ex eo sequitur tertium esse impossibile, quia repugnat eandem formam respectu eiusdem materiæ esse substantialem, & accidentalem simul. Solum ergo restat tertium, nempe has qualitates esse formas verè, & realiter accidentales: quod si ita est, sequitur euidenter non esse formas substantiales elementorum, sed habere alias per quas constituantur in esse substantiali, vel elementa non esse composita substantialia, sed solùm accidentalia, nec distingui specie substantiali; sed solum accidentali, quia accidentalis forma, nec potest constituere compositum substantiale, nec distinguere illud specie substantiali ab alio; constat autem absurda hæc esse; & ideo falsum, quod qualitates primæ sint formæ substantiales elementorum, & veritas est, quod alias formas substantiales habeant, per quas constituantur, has vero esse accidentia eorum, per quæ agunt, & patiuntur.

Testimonium vero Aristotelis asserentis primas qualitates 47
constituere elementa, esse principia eorum, atque etiam differentias duobus modis exponitur, primo à Diuo Thoma in cõmentariis eius, tales appellari ab Aristotele non re ipsa, sed quoad nos; nam cum formæ substantiales eorum non sint per se sensibiles, nec possunt à nobis per se cognosci, & cum sentiantur per has qualitates, per easdem à nobis cognoscuntur. Vnde sicut sæpe solet loco generis, vel differentiæ nobis ignotæ poni in definitione rei aliquod accidens, vel proprietas eius, quam vocamus genus, vel differentiam eius, quia per illam deuenimus in cognitionem veri generis, aut differentiæ, ita Aristot. has qualitates vocauit differentias, aut prtncipia, vel constitutiua eorum, quoad nos, quia per eas manu ducitur intellectus ad cognoscendas veras formas substantiales, quæ sunt differentiæ, principia, & constitutiua eorum. Secundo respondeo, Aristotelem considerasse in hoc opere elementa in quantum generabilia, & corruptibilia, atque etiam, vt concurrunt ad generationem mixtorum, vt ex contextu horum trium capitum apertè colligitur, quo pacto verissimum est primas qualitates esse differentias, atque principia, vel cõstitutiua eorum. Ex quo non benè infertur eum sensisse, quod sint formæ substantiales

nam ſicut actioni,& paſſioni præſupponitur ſubſtantia rei,quæ agit,& patitur;Ità ad rem ipſam,vt actiuam & paſſiuam præſupponitur forma ſubſtantialis. Actiua vero,& paſſiua dicitur, & formaliter eſt, per accidentalem formam, quæ eſt proximum principium actionis,& paſſionis.

48 Ad primum argumentum conceſſa maiori,neganda eſt minor, quod non habeat aliam actionem diſtinctam ſubſtantia elementi, aut forma eius ſubſtantialis ab alteratione, quæ eſt propria actio primarum qualitatum, nempe calefactio, vel infrigidatio, quia alteratio non eſt actio, per quam producitur ſubſtantia,ſed præter alterationem datur alia actio realis,quam vocamus generationem ſubſtantialem, quæ eſt quaſi terminus alterationis; & terminatus per ſe,non ad calorem, vel frigiditatem,ſed ad ſubſtantiam ignis,vel aquæ, & in igne vocari poteſt ignitio.Hæc igitur actio eſt propria ſubſtantiæ, & procedit à forma ſubſtantiali tanquam à cauſa principali medio calore,& calefactione,vt inſtrumento.

QVÆSTIO IV.

An elementa ſint propriè contraria ſecundum formas ſubſtantiales, vel ſolum ſecundum qualitates?

49 SEcundum argumentum excitat aliam quæſtionem ſatis difficilem, an elementa ſint contraria ſecundum formas ſubſtantiales, vel ſolum ſecundum qualitates. Vt autem difficultas eius oſtendatur,præſupponenda eſt definitio contrariorum, quæ colligitur ex Ariſtotele 10. Metha. cap. 6. & talis èſt: *Contraria ſunt, quæ ſub eodem genere maximè diſtant, & ab eodem ſubiecto mutuo ſe expellunt*.Ex qua ſic oſtendo elementa eſſe contraria ſecundum formas ſubſtantiales: nam eis videtur conuenire tota definitio.Sunt enim ſub eodem genere vniuerſale corporis in prædicamento ſubſtantiæ, vel ſub eodem genere particulari, & immediato corporis ſimplicis, ſub quo etiam maximè diſtant. Nam differentia ſpecifica maxima diſtantia eſt ſub eodem genere, cum nulla poſſit dari maior, vt per ſe eſt manifeſtũ.Quod verò ab eodem ſubiecto mutuo ſe expellant, ſic probo,ſe expellere circa idem ſubiectũ conuenit formis;ſed formæ ſubſtantiales elemẽtorum ſe expellunt formaliter circa eandem materiam, vt conſtat in mutua generatione, & corruptione vnius ex altero, atque etiam in mixtione: ergo propriè contraria ſunt ſecundum formas ſubſtantiales.Si autem dicatur ad propriam contrarietatem non ſufficere expulſionem formalem, ſed etiam requiri effectiuã,formas vero ſubſtantiales elementorum non ſe expellere effectiuè, ſicut ſe expellunt primæ qualitates eorum,ſed ſolũ formaliter,& ideo non eſſe verè contrarias.

trarias. Contra hoc est, quod ad veram contrarietatem non requiritur expulsio effectiua, sed formalis sufficit: nam calor impressus aquæ ab igne contrarius est frigidati eius, & tamen non expellit eam effectiuè, nec potest, nisi seipsum intendat: ergo expulsio effectiua non est necessaria, & ita sentiunt omnes Philosophi.

Quod verò elementa non sint propriè contraria secundum 50
formas substantiales est expressa sententia Aristotelis capite de substantia in prædicamētis: vbi inter proprietates substantiæ enumerat hanc: quod substantiæ nihil contrarium sit; sed contrarietas conuenit rebus per suas formas, cum formæ sint, quæ possunt se expellere circa idem subiectum, vel materiam: ergo elementis (quæ sunt corpora substantialia) non potest conuenire propria contrarietas secundum doctrinam Aristotelis. Quod, vt ostenderet in hoc 2. libro textu 49. agens de contrarietate elementorum secundum formas substantiales, ita ait: ***Terra enim aëri, aqua vero igni contraria est, vt contingit substantiam substantiæ contrariam esse.*** Quasi dicat non esse contraria, nisi communissima, atque impropria ratione, prout contrarietas sumitur pro quacumque oppositione priuatiua, quæ sufficit, vt dicatur vnum fieri ex altero tanquam ex contrario, hoc est ex priuatione formæ ipsius præcedente in materia alterius, & expulsa ab eadem materia per eandem formam: & hæc est communis sententia totius scholæ, & vera.

Difficile tamen probari potest, quod non sit vera contrarietas inter has formas substantiales, cum tota definitio contrariorū videatur eis conuenire, nec per vllam eius particulam excludi posse. Propterea Sotus 1. lib. Phys. q. 5. ad 1. asserit ad propriam cōtrarietatē non sufficere, quod duæ formæ se expellant quomodocumq; sed necessariū esse, vt successiuè, & per gradus, ita vt subiectum prius perueniat ad medium participans vtroque extremo, quam ad aliquod extremum, quo pacto se expellunt qualitates; nam calor ita expellit frigus ab aqua, vt prius aqua sit tepida per calorem remissum, quam perfectè calida, & vniuersaliter loquendo, contraria talis sunt naturæ, vt in gradibus remissis possint esse simul in eodem subiecto. Et hunc modum dicendi tenuisse videntur Caietan. cap. de substantia in prædicamētis, & Sonzinas 10. Meth. q. 24. Sed contra Aristotelem est, & contra rationem. Probo primum ex cap. de oppositis in postprædicamentis, vbi ex contrariis, quædam ait nullum habere medium circa subiectum: alia vero mediū habere posse his verbis: ***Quæcunque vero contrariorum talia sunt, vt in quibus nata sunt fieri, & de quibus prædicantur, necessarium sit alterum ipsorum inesse, horum nihil est medium: quorum vero non est***

51 (beside "Difficile tamen probari potest…"); 52 (beside "…ex cap. de")

necessarium alterum inesse, horum omnino est aliquid medium. Quibus expresse docet non esse necessarium, vt contraria medium habeant circa subiectum, ad quod prius perueniât, quam ad extremum; nec etiam vt possint esse in eo simul in gradibus remissis. Probatur etiam ratione, quia ratio expulsionis, siue de effectiua aut formali loquamur, solum in eo consistit, quod vnum excludat alterum ab eodem subiecto propter repugnantiam, quam habent in eo; quod vero paulatim, vel simul expellat illud, non diminuit perfectionem expulsionis, quin potius perfectior expulsio est ea, quæ simul fit, & maiorem repugnantiam cōtrariorum ostendit, quā si successiuè aut per gradus fiat: ergo simultanea expulsio formarum substantialium non tollit propriam contrarietatem earum. Secundò probatur duobus exemplis: nam actus scientiæ, & erroris; actus odij & amoris circa idem obiectum propriissime sunt contrarij, & tamen nec se expellunt successiuè & per gradus, sed simul quia quilibet prorsus tollit formalem rationem alterius: nec oportet, vt prius intellectus, aut voluntas perueniat ad medium aliquod, quam ad extrema; nec demum quod secundum gradus remissos simul esse possint tales actus in intellectu, aut voluntate: ergo distinctio illa succesiuè, & gradualis expulsionis, aut simultaneæ insufficiens est ad excludendas formas substantiales elementorum à propria contrarietate.

§ 3 Secundus modus dicendi quorundam iuniorum est, formas substantiales elementorum excludi à definitione contrariorum per priorem partem definitionis. *Quæ sub eodem genere maximè distant.* Vnde quamuis eis conueniat posterior, quia mutuo se expellunt ab eodem subiecto, quod est materia, non sunt propriè contrariæ: & ideo nec elementa ratione illarum, sed solum ratione primarum qualitatum. Quod vt explicent, adnotant, duo esse necessaria, vt aliqua dicantur maximè distare sub aliquo genere. Primum, quod ita vnum distet ab altero, vt à nullo alio eiusdem generis æque distet. Secundum quod nihil repugnat vni eorum, nisi ratione alterius, nempe, quia rationem alterius aliquo modo participat. Et vtrumque reperitur in albedine & nigredine. Primum quidem quia sub genere coloris sic distāt inter sese, vt nullus eorum æquè distet ab alio quocumque colore. Secundum vero, quia cæteri colores cuilibet eorum repugnant, in quantum aliquo modo participant rationem alterius; vt fuscum repugnat albo, in quantum participat rationem nigri: & huic repugnat rubeum, in quantum participat rationem albi; sed formæ substantiales elementorum neutrum habent, & ideo non dicuntur maxime distare sub eodem genere substantiæ corporeæ. Probatur minor, quia quælibet

quælibet æquè distat ab omnibus, & singulis formis substantialibus aliarum specierum eiusdem generis, & æquè est incompossibilis, cum quacumque alia, & hoc habet ratione sui, & non ex participatione alterius maximè distantis ab alia.

Sed hic etiam modus dicendi non reddit sufficientem rationem, propter quam formæ substantiales elementorum excludantur à definitione contrariorum, aut non sint propriè contrariæ: quod sic probo in eisdem formis. Nam elementa conueniunt sub genere proximo corporis simplicis diuersi à corpore mixto: quia formæ elementares talis sunt naturæ, vt postulent primas qualitates pro dispositione, & naturaliter quidem ab eis emanantibus, mixta verò omnes postulant, & remissas quidem, de quibus non est certum naturaliter emanare ab eorum formis. Hæc autem videntur efficaciter satis à posteriori ostendere formas elementares vt tales specie differre à formis substantialibus mixtorum, vt talibus. Quo supposito ita arguo. Formæ istæ sub eodem genere corporis simplicis maxime distant: ergo ex hac parte non possunt excludi à definitione contrariorũ. Probatur antecedens, quia forma ignis ita distat à forma aquæ, vt non æque distet ab aliqua alia eiusdem generis; & pari ratione forma aquæ à forma ignis: ergo maximè distant inter sese. Probatur iterum antecedens, quia ex propria natura postulat quælibet pro dispositionibus ambas qualitates oppositas, & à se emanantes naturaliter, quod non habent comparatæ cum cæteris: ergo magis distat quælibet ab alia, quàm à cæteris. Et eodem argumento probatur, formam aëris, & terræ magis inter se distare, quam à reliquis. Quod autem dicitur necessarium esse, vt aliqua dicantur maxime distare, quod reliqua distent à quolibet eorum, non ratione sui, sed ex eo, quod participant aliquo modo alterum extremum, non semper est verum, & ideo non est necessarium ad maximam distantiam, quia vt ex Aristotele probauimus, non est necessarium dari medium inter quæcumque contraria; vt inter sanitatem, & ægritudinem (inquit ipse) nullum datur medium: ergo non est necessarium, quod inter quæcumque maximè distantia dentur alia magis, vel minus distantia ab eis, vel aliquo eorum; sed possibile est sub aliquo genere solum dari ea, quæ maximè distant, & ita contingit in elementis; non enim dantur sub genere corporis simplicis alia media corpora, sed solùm elementa ipsa maxime distantia inter sese.

54

55

Probatur secundo insufficientia eiusdem modi dicendi nam sub genere animalis dantur duæ species maximè distantes: ergo ex parte maximæ distantiæ dari potest propria contrarietas inter substantias, vel inter formas substantiales earum. Pro-

batur antecedens: quia illa dicuntur maximè distare, quæ sic distant inter sese, vt non æquè, sed minus distent à quocumque alio; sed ita se habent sub genere animalis species humana, & animalis omnium imperfectissimi; nam quælibet non æquè distat ab aliis speciebus animalis; sed magis distat ab altera; ergo verum est esse maximè distantes. Et de cæteris omnibus verum est plus distare à quolibet extremo, quo magis accedit ad aliud, & minus, quo magis recedit ab illo.

56 Vt nostram sententiam explicemus, adnotandum est primo: oppositionem in genere, vel in communi acceptam diuisam esse ab Aristotele in postprædicamentis cap. de oppositis in quatuor genera, vel species, aut modos oppositionis, nempe in oppositionem contradictoriam, contrariam, priuatiuam, & relatiuam. Et ideo necessario debet poni, vel subintelligi loco generis in definitionibus singularum specierum, siue definiantur in abstracto, siue in concreto. Vnde si definiamus contrarietatem in abstracto, dicemus; Contrarietas est oppositio eorum, quæ sub eodem genere maximè distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt; si in concreto dicendum erit, contraria sunt opposita, quæ sub eodem genere maximè distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt. Et ita definita fuit contrarietas in concreto ab Aristotele, & propterea in eadem definitione subintelligenda est particula, *Opposita*, quasi pro genere, quam absque dubio refert particula, *Quæ*. Secundo notandum est, oppositionem formaliter significare repugnantiam duorum extremorum, vt per se est manifestum; & ideo distinctas species oppositionis significare distinctas species, vel modos repugnantiæ specialium extremorum, inter quæ versantur: contraria igitur dicunt specialem repugnantiam, ex qua prouenit, vt maximè distent sub eodem genere, & ab eodem subiecto mutuo se expellant. Vnde si duas istas conditiones non habeant extrema propter specialem repugnantiam, sed aliunde, sicut non erunt formaliter opposita, quia non erunt inter se formaliter repugnantia: ita nec per tales conditiones constituentur proprie contraria; & hoc modo intelligenda est definitio contrariorum ex Aristotele adducta, quod sic probo.

57 Pro genere talis definitionis ponitur oppositio, quia tanquam genus se habet ad oppositionem contrariam, & reliquas: ergo cæteræ particulæ definitionis, per quas determinatur idem genus, continent specialem rationem oppositionis distinctam ab aliis oppositionibus; sed specialis ratio oppositionis dicit specialem repugnantiam formaliter, sicut oppositio in communi dicit repugnantiam in communi: ergo ita intelligi

intelligi debet, quod contraria maximè distēt sub eodem genere, & ab eodem subiecto mutuo se expellant, vt sub ratione formalis atque specialis repugnātiæ eis conueniat, & non aliunde, vel ex alia quacumque ratione. Ex quibus iam intelligitur eandem definitionem non conuenire formis substantialibus elementorum, & ideo non esse propriè contrarias, sed qualitatibus eorū, in quibus vera, à propria ratione cōtrarietatis reperitur. Probatur hoc argumento. Formæ substantiales, nec sunt maximè distantes, nec se expellunt ab eodem subiecto propter specialem repugnantiam, vel oppositionem, sed solum propter rationem communem informādi materiam, & constituendi cum ea talem speciem vel indiuiduum substantiæ, qualitates verò idem habent ratione repugnantiæ specialis: ergo his, & non illis definitio, ac vera contrarietas conuenit. Probatur minor quia anima rationalis ex eo solum intelligitur maximè distare ab anima imperfectissimi animalis, quis constituit perfectissimam speciem, hæc vero imperfectissimam & ex communi tantum ratione informandi substantialis formæ expellit formaliter vna forma substantialis aliam ab eadem materia, quia non habet materia naturalem capacitatem, vt simul ab vtraque informetur, cum nec possit esse specificum vtriusque simul recipere, immò nec esse indiuiduale. Vnde non solum expellit vna 58
forma aliam diuersæ speciei: sed etiam si sit eiusdem. Ex quo euidenter sequitur, non se expellere formas substantiales propter specialē repugnantiam, sed propter communem rationem incōpossibilitatis ex cōmuni ratione informandi, & tribuendi esse materiæ prouenientem: ergo eadem maxima distantia, atque eadem expulsio ab eodem subiecto non conuenit his formis ratione specialis repugnantiæ, vt in definitione contrariorum intelligitur, & ex consequenti nec eis conuenit eadem definitio, aut vera & propria contrarietas; quam certum est conuenire qualitatibus eorum; quod sic ostendo. Calor & frigus non sunt formæ maximè distantes propter maximam perfectionem vnius, & minimam alterius, cum constet alias qualitates imperfectiores frigore reperiri etiam inter primas, vt humiditatē, & siccitatem, sed nec se expellunt ab eodē subiecto ptopter cōmunem rationem informandi illud: nam diuersę formæ accidentales secundū speciem, atque etiam diuersæ qualitates, adhuc primæ simul informant eandem materiam, vt patet in singulis elementis, nō tamen diuersæ qualitates contrariæ, quæ potius se expellunt naturaliter ab eodē subiecto: ergo expulsio in his, & ex cōsequenti maxima distātia sub eodem genere prouenit ex repugnantia speciali: & ideo specialem rationē oppositionis importat formaliter, vt significatur in definitione con-

trariorum, & ex consequenti veram contrarietatem; nequaquam in formis substantialibus, & propterea non conuenit eis definitio, nec propria contrarietas. Et ex his soluitur argumentum illud difficile pro ratione dubitandi propositum applicata ei eadem distinctione. Nam dum in definitione contrariorum dicitur, contraria maximè distare sub eodem genere, & mutuo se expellere ab eodē subiecto, intelligi debet vtrumque sub ratione specialis oppositionis, vel repugnantiæ, & non sub communi ratione informandi, & constituendi species extremæ perfectionis, vel imperfectionis. Cuius ratio est optima, quia cum pro genere eiusdem definitionis ponatur oppositio in communi cuius ratio formalis consistit in repugnantia extremorum, necesse est cæteras particulas definitionis continere specialem repugnantiam, vt possint contrahere idem genus oppositionis ad hanc speciem oppositionis contrariæ.

59 Ex doctrina huius quæstionis infero, iuxta hanc distinctionem loquendum esse de formis substantialibus elementorum in ordine ad contrarietatem. Dupliciter sumi potest contrarietas propria, formaliter, aut virtualiter seu radicaliter. Formaliter sumitur, pro formali oppositione extremorum maximè distantium sub eodem genere, & mutuo se expellentium ratione eiusdem repugnantiæ; & hoc modo sumitur in definitione contrariorum, & solùm conuenit qualitatibus. Virtualiter verò, aut radicaliter accipitur pro radice, à qua talis contrarietas emanat, & sic conuenit eisdem formis substantialibus elementorum, ex quibus tanquam ex radice emanant primæ qualitates formaliter contrariæ.

QVÆSTIO V.

An contraria qualitates possint esse simul in gradibus intensis?

60 PRæsupponit quæstio illud, quod cap. 4. prioris libri probatum est, nempè qualitates contrarias habere latitudinem gradualem, & secundum eam perfectiùs, aut minùs perfectè posse participari à subiecto, quod est secundum intensionem, & remissionem participari. Et hoc supposito quærit, an possint esse simul in eodem subiecto. Sed quia duobus modis possunt comparari ad subiectum, in gradibus intensis, & remissis, duo etiam sunt disputanda. Primum in hac quinta quæstione, an in gradibus intensis possunt esse simul in eodem subiecto? Postremum in sequenti, an saltem hoc sit possibile in gradibus remissis? Gradus autē remissi vocantur omnes vsque ad medietatem latitudinis, vt si tota latitudo cuiuslibet qualitatis contineatur

octo

octo gradibus, remissi dicentur à primo vsque ad quartum, intensi verò ab octauo ferè vsque ad quartum.

Circa primum, an possint esse simul in gradibus intensis? distinctione opus est. Nam duobus modis intelligi potest, aut secundum ordinem, aut virtutem causarum naturalium; aut secundum potentiam Dei supernaturalem, vel absolutam. Et in primo sensu certum est apud omnes, non posse esse simul qualitates contrarias secundum gradus intensos, vt calor vt octo, vel vt septem non potest naturaliter esse simul cum frigiditate vt octo, vel vt septem, sed necesse est per introductionem vnius expelli alteram. Vt autem hoc explicemus, & probemus, vno 61
verbo repetendum est illud, quod cap. 7. primi libri tanquam certum statutum est, & ab omnibus receptum, nempè capacitatem subiecti in ordine ad qualitates contrarias, & ad agens naturale potens ea circa ipsum producere limitatam esse: ita vt solum possit recipere integram latitudinem octo graduum, siue ex vno eorum, vel ex vtroque completam. Gratia exempli, corpus corruptibile solùm potest recipere ab agente naturali octo gradus caloris: vel caloris, & frigiditatis simul: ita vt quod ei de tota latitudine caloris defecerint, ex frigiditate habere possit. Quod euidenti experientia constare vidimus; & ex hoc fit, quod contrariæ qualitates non se expellunt, nisi completa fuerit ex vtraque latitudo octo graduum; vel quousque adimpleatur, sed introduci potest vnus, nullo gradu alterius in subiecto existentis expulso. Quod in aëre constare potest, supposito quod octo gradus humiditatis habeat; caloris verò non nisi quinque, vel sex, potest enim recipere duos gradus frigiditatis sine expulsione alicuius gradus caloris, quia capacitas eius completam latitudinem octo graduum ex vtroque contrario recipere potest. Postquam verò adimpleta est latitudo ex vtroque contrario, vel si ex vno tantum eorum adimpleta præsupponitur, non potest subiectum recipere aliquem gradum ex vno contrario, quin gradus alter contrariæ qualitatis expellatur, & ideo neque vtrumque contrarium simul in gradu intenso, quia excederet integram latitudinem octo graduum ex vtraque qualitate, & ideo deficeret capacitas subiecti in ordine ad agens naturale.

Hoc supposito probatur naturaliter esse impossibile, quod 62
contrariæ qualitates sint simul in eodem subiecto secundum gradus intensos, nempè calor vt octo, & frigus etiã vt octo, aut quid simile. Primò ex definitione contrariorum, in qua dicitur, quod mutuo se expellunt ab eodem subiecto; sed si non necessario se expellunt secundum hos gradus intensos, sed simul esse possunt, sequitur non se expellere vllo modo, atque

Ii 5

adeo non esse contrarias. Probatur consequentia, quia si non se expellunt secundum gradus intensos, multo minùs se expellent secundum remissos minorem habentes repugnantiam, vel certè non maiorem, & ideo nullo modo se expellent. Itaque tam necessarium est contraria secundum esse perfectum se expellere, quàm necessarium est dari propria contraria in rerum natura. Secundò probatur experientia, quia sensu tactus experimur, quo magis calefit aqua, eo esse minus frigidam, & quo magis infrigidatur aër, eo esse minus calidum: ergo signum euidens est, quod calor, & frigus secundum intensos gradus se expellunt. Nam si non se expellerent, retineret aqua totam suam frigiditatem, quantumcumque calefieret ab igne.

63 Sed an possint esse simul per potentiam Dei supernaturalem non est certum; sed prima opinio tenet implicare contradictionem: quam videntur sequi Capreol. in primo dist. 17. q. 2. ad argumenta contra 2. conclusionem, Iauellus 10. lib. Meth. quæst. 13. & Marsil. 2. lib. de gener. q. 6. putantes contradictionem sequi ex eo, quod simul sint. Quam probo testimoniis Aristotelis, & rationibus. Aristoteles enim eandem repugnantiam reperiri docet in eo, quod contraria sint simul, ac reperitur in contradictoriis: sed contradictoriè opposita, vt esse, & non esse, non possunt eidem rei simul conuenire, etiam per absolutam Dei potentiam: ergo ex mente Aristotelis eandem contradictionem implicabit, quod contraria sint simul in eodem secundum esse perfectum: maior est expressa apud Aristotelem 4. lib. Meth. cap. 4. tex. 27. his verbis. *Cum vero impossibile, sit contradictionem simul de eodem verificari, patet quodcumque contraria simul eidem inesse contingit: contrariorum enim alterum non minùs priuatio est. Substantiæ verò priuatio negatio à quodam determinato genere est: si impossibile ita est simul affirmare, & negare verè impossibile est etiam contraria simul inesse, sed aut ambo secundum aliquid, aut alterum secundum aliquid: alterum simpliciter.* Quod etiam de calido, & frigido, de humido, & sicco in gradibus intensis docuit 2. libr. de Gener. text. 16. asserens coniungi non posse in eodem elemento.

64 Sed probatur ratione satis efficaci in eisdem verbis Aristotelis relatis contenta. Ita enim arguit: Duo contradictoria repugnat simul eidem conuenire, quia sunt affirmatio, & negatio eiusdem esse, vt quod idem corpus simul sit album, & non album; sed contraria dicunt eandem affirmationem & negationem eiusdem esse: ergo non minus repugnabit simul esse in eodem. Minorem sic probat; vnum contrarium quod imperfectius est altero, dicit priuationem alterius tanquam perfectioris, vt nigrum dicit priuationem albi; sed priuatio est

negatio

negatio eiusdem esse: ergo dicit negationem;& ex consequenti eandem repugnantiam oppositionis contradictoriæ. Quare non poterunt contraria perfecta eidem subiecto simul conuenire. Secundo probatur, quia implicat contradictionem aliquam formam esse in subiecto,quin ei tribuat proprium effectum formalem, vt albedinem esse in pariete, quin constituat eum formaliter album: sed vnum contrarium in gradu intenso expellit aliud per proprium effectum formalem, cum illud expellat in genere causæ formalis: ergo repugnat esse in subiecto,in quo aliud erat,quin expellat illud. Probatur consequẽtia,quia repugnat esse in subiecto,nisi per informationem, sed per eandem informationem expellit contrarium; ergo repugnat simul esse cum eo. Quod exemplo aquæ declarari potest,si ei applicetur ignis, & producat in ea summum calorem: 65
tunc enim calor expellit frigiditatem expulsione formali, & ideo expellit eam per informationem, quia informatio eius incompossibilis est cum informatione frigiditatis: quare repugnat informare aquam quin expellat ab ea eandem frigiditatem,atque adeo simul cum ea esse: & hæc est tota repugnantia,quia forma in subiecto inhærente repugnat suspendi effectum formalem eius,& proinde repugnabit suspendi expulsionem formæ contrariæ per eundem effectum præstandum. Probatur tandem, quia eadem est ratio de formis substantialibus, & accidentalibus; cum omnes tribuant esse subiecto per informationem;sed de substantialibusvalde probabile est repugnare, quod simul informent eandem materiam: ergo non erit minus probabile, quod repugnet duas formas contrarias accidentales simul informare idem subiectum in gradibus perfectis.

Secunda opinio tenet non implicare contradictionem, & 66
ideo per potentiam Dei absolutam fieri posse, quod simul consistant in eodem subiecto summus calor, & summa frigiditas, sicque de cæteris contrariis in gradibus intensis. Ita Paludanus in 3.distin.15. quæst.2. Sotus in 4. distinct. 10. quæst. 1. art. 5. Astudillo 3. lib.de Generatione, quæst. 23. & est communis, & vera, sed hac distinctione explicanda. Contraria sunt in triplici differentia, quædam talis naturæ, vt vnum prorsus tollat rationem formalem alterius, vt actus scientiæ, & erroris,actus amoris,& odij circa idem obiectum; & de his contrariis certum est, non posse esse simul in eodem subiecto, non solum in gradibus intensis, sed nec in remissis. Alia sunt contraria, quæ fundantur in aliqua ratione non habente latitudinem, sed consistẽte in indiuisibili,vt sanitas,& ægritudo, quæ fundantur in certo quodam temperamento primarum qualitatum, quo variato desinunt esse in subiecto, de quibus, & aliis similibus

similibus docuit expreſsè Ariſtoteles, vt ſuperius vidimus, nullum medium habere,& ideo nec ſimul eſſe poſſe in eodem ſubiecto, quare nec de his intelligitur communis hæc ſententia; ſed de contrariis tertij ordinis, quæ nec in indiuiſibili conſiſtunt, ſed certam latitudinem habent, neque vnum tollit prorſus rationem formalem alterius; huiuſmodi ſunt primæ qualitates, atque etiam ſecundæ ex temperamento earum reſultantes, vt calor, frigiditas, albedo, nigredo,& aliæ, de quibus procedit dubium, an ſimul eſſe poſſint in gradibus intenſis per potentiam Dei abſolutam? & noſtra ſententia tenet non repugnare.

67 Probatur primo, quia ſi hoc repugnaret, maxime propter immediatam oppoſitionem harum formarum, vel effectuum formalium earum in ordine ad ſubiectum, ratione cuius vna neceſſario deſtruit alteram, vel effectum formalem eius in ſubiecto per proprium: ſed hæc ratio non probat repugnantiam: ergo nec debet poni. Probatur minor, quia eadem eſt ratio formalis,& eſſentialis harum qualitatum in eſſe intenſo,& remiſſo,& ſolum diſtincta accidentaliter: idem etiam effectus formalis, vt patet in calore intenſo,& remiſſo, nam remiſſus calor formaliter calor eſt, & formaliter conſtituit ſubiectum càlidum, ſicut intenſus, ſolo modo accidentali intenſionis excepto, quem certum eſt non variare rationem formalem qualitatis, aut effectus formalis eius in ſubiecto; ſed in gradibus remiſſis poſſunt qualitates iſtæ ſimul eſſe in eodem ſubiecto naturaliter in quo reperiuntur frequenter ſecundum ſententiam Ariſtotelis,& communem ferè totius Scholæ, vt ſtatim oſtendemus: ergo licet non poſſint virtute agentis naturalis produci in eodem ſubiecto ſecundum gradus intenſos, quin vna expellat alteram, poterit hoc fieri per potentiam Dei ſupernaturalem. Probatur conſequentia, quia licet maiorem poſtulent capacitatem in ſubiecto ſecundum gradus intenſos, quam ſecundum remiſſos, maiorem etiam capacitatem habet ſubiectum reſpectu agentis ſupernaturalis, quàm reſpectu naturalis: ergo agens ſupernaturale poterit ſuſpendere expulſionem vnius ab altera, vt conſtat in quantitatibus: quarum quælibet nata eſt expellere alteram ab eodem loco, cum ſit impenetrabilis ſua natura cum ea; & tamen communis eſt ſententia Scholæ, quod per diuinam potentiam poſſit ſuſpendi talis expulſio,& ideo fieri, vt vtraque occupet ſimul eundem locum, quod eſt ſe penetrare: ergo eodem modo poterit ſuſpendi expulſio vnius contrarij ab alio, & fieri, vt ſimul permaneant in eodem ſubiecto.

68 Secundo, quia ſi repugnaret contraria eſſe ſimul, ideo eſſet, quia

quia in oppositione contraria includitur contradictoria, sed hæc inclusio non est immediata, nec per locum ab intrinseco & ideo nec omnino necessaria: ergo non constituit eandem repugnantiam inter contraria, vt sint simul, quæ reperitur inter contradictoria. Probatur minor, quia vnum contrarium non est negatio alterius in subiecto, nisi in quantum effectus formalis eius excludit effectum formalem alterius, & consequenter inhærentiam eius in subiecto, qua media eundem effectum confert subiecto: sed hæc exclusio non est effectus formalis proximus, atque intrinsecus, sed secundarius, atque extrinsecus; cum sit negatio, quam causat vnum contrarium per suum effectum formalem positiuum, atque primarium in subiecto, ergo non repugnat suspendi per potentiam Dei absolutam, & ita permanere vnum contrarium intensum, simul cum altero.

Vt autem testimonium Aristotelis secundum germanum sensum explicemus, & argumentum ex eo deductum soluamus, oportet adnotare, quod in essentia cuiuslibet speciei fundatur negatio alterius, & ideo hæc negatio fundamentalis intrinseca est ei, vt in essentia hominis fundatur negatio equi, aut Leonis, & ideo hæc negatio realis, & fundamentalis non equi, & non Leonis, essentialis est homini. Et cum contraria differant specie sub eodem genere, necesse est quodlibet includere realem negationem alterius, vt calorem negationem frigidi. Sed hæc ratio includendi negationem alterius non est propria contrariorum, sed communis quibuscumque aliis speciebus. Ideo cum opposita importent repugnantiam vnius cum altero, 69
& contraria specialem repugnantiam, necesse est quodlibet eorum fundare in sua ratione speciali contrarietatis specialem negationem alterius, vt calor præter communem negationem quantitatis, vel relationis, aut alterius accidentis specie distincti, licet non sibi contrarij, includit specialem negationem frigoris, vt sibi repugnantis. Et tandem inter contraria illud, quod imperfectius est, includit negationem perfectionis alterius, & proinde negationem eiusdem contrarij, vt se perfectioris. Sed ex his negationibus nihil aliud habetur, quàm quod vnũ contrarium non sit aliud essentialiter, sed distinctum ab eo: & cum qualitates istæ tribuant subiecto proprios effectus formales per proprias entitates ei actu inhærentes, in quibus continentur prædicata essentialia fundamentaliter accepta, ideo effectus formalis cuiuscumque earum includit easdem negationes respectu effectus formalis alterius, ex quo etiam solum habetur per locum ab intrinseco, quod effectus formalis vnius contrarij non sit effectus formalis alterius, sed distinctus ab eo essentialiter,

tialiter, atque ei repugnans ex propria natura: hæc autem repugnantia non est affirmationis,& negationis,ficut ea, quæ reperitur inter esse, & non esse,sed duarum rationũ positiuarum naturaliter incompossibiliũ in eodem subiecto; Quod quidem intelligi potest cum vtraque,& vtraque etiam in eo simul existẽs,quia neque vna est negatio, vel exclusio alterius,licet quælibet apta sit alteram excludere ab eodem subiecto actuali, atque positiua exclusione,quæ aptitudo intelligi potest sine actu. Quod ex eo patet,quia,etiam sine actuali expulsione contrarij intelligitur integra, atque completa ratio essentialis eius, vt constat in eisdem contrariis remissis, quorum effectus formales sunt eiusdem speciei,& essentiæ cum effectibus formalibus intensis,& tamen vnus non excludit alterum,etiam naturaliter; & tota ratio huius est,quia actualis exclusio alterius ab eodem subiecto non est primarius, aut intrinsecus effectus formalis vnius cõtrarij,sed secundarius, & extrinsecus,qui ex primario, & positiuo sequitur naturaliter, & ideo non repugnat suspendi à Deo. Ex quibus sequitur primò,non implicare cõtradictionem, quod existente vno contrario in subiecto, & adueniente alio in quolibet gradu intensionis suspendatur per diuinam potentiam actualis expulsio, saluo effectu formali vtriusque,& ita simul permaneant in eodem subiecto.

70 Secundò sequitur germanum sensum Aristotelis in verbis illius testimonij esse,quod vnum contrarium non solùm includat in sua ratione formali negationem fundamentalem alterius, sicut quælibet alia species includit negationem alterius speciei sed etiam quòd contrarium minùs perfectum includat negationem alterius, vt minùs perfecti, sicut nigrum negationem perfectionis in albedine inclusæ. Ex quibus euidenter sequitur tertium, quod vnum contrarium in gradibus intensis per suum effectum formalem naturaliter excludat alterum in gradibus etiam intensis ab eodem subiecto, & ideo, quod non possint esse simul naturaliter secundũ gradus intensionis:& hoc solùm est,quod intulit Arist. non tamen,quod contradictionem inuoluat, sicut eam inuoluit, quod contradictoria sint simul vel simul conueniant eidem rei, quem sensum apertè indicant verba postrema eiusdem testimonij, quæ sic habent: *Impossibile est etiam contraria simul inesse: sed aut ambo secundum aliquid, aut alterum secundum aliquid, alterum simpliciter*: nam expresse per ea concedit Arist. contraria aliquo modo posse simul inesse eidem rei, cum tamen contradictoria nullo modo possint.

71 Et ratio differentiæ manifesta est ex doctrina tradita,quia contradictoria per proprias rationes formales se excludunt; immo ratio formalis vnius consistit in exclusione alterius, & ideo repugnat

pugnat prorsus eisdem conuenire, vt patet de esse, & non esse: nam esse actuale in sua ratione intrinseca dicit exclusionem non esse actualis, & non esse actuale exclusionem actualis esse; propterea includit intrinsecam repugnantiam, quod eidem simul insint, vel conueniant. Contraria verò, etiam in gradibus intensis non sic habẽt rationes repugnantes, nã quamuis quodlibet virtualiter dicat negationem alterius, hoc est, non esse alterum; ratio tamen formalis vnius non consistit in exclusione alterius, ideo contraria oppositio non est immediata, sicut contradictoria, quia nec est necessarium per locum ab intrinseco de quolibet affirmari vnum vel alterum, vel de quolibet negari. Vnde licet verum sit rationem formalem albi non esse rationem formalem nigri, non est verum quod sit exclusio eius. Cuius euidens ratio est, quia vtraque est ratio positiua, & ideo repugnat, quod ratio formalis vnius sit actualis exclusio alterius; hoc enim nõ potest intelligi, nisi ratio formalis vnius in negatione alterius consistat, & non in aliquo positiuo, & absque dubio hoc habent contradictoria ex eo præcisè, quod opponuntur tamquam positiuum, & negatio eiusdem, & ex hoc fit quod contraria non se excludunt ab aliquo tertio per locum ab intrinseco, sed solùm per naturalem consecutionẽ suorum effectuum formalium, ex quibus tamquam secundarius effectus sequitur exclusio, vel expulsio actualis. Hęc autem consecutio na- 72
turalis impediri potest per potentiam Dei supernaturalem, & ideo per eam fieri, vt vnum non expellat alterum, sed ambo sint simul in eodem subiecto. Ad formam igitur argumenti, quod constituit Aristoteles, concessa maiori, quod repugnet contradictoria simul eidem conuenire, distinguenda est minor, quod contraria dicant eamdem affirmationem, & negationem eiusdem esse in suis rationibus formalibus. Nam duobus modis intelligi potest, quod vnum dicat negationem alterius. Primò ita vt ratio formalis eius sit negatio, aut exclusio alterius, & ita se habent extrema contradictoriæ oppositionis; quia non esse non est aliud, quàm pura negatio essendi; esse verò exclusio positiua eiusdem negationis. Secundò, non ita vt vnum sit negatio ipsa, vel exclusio alterius, sed quasi ex consequenti, in quantum est ratio positiua, ex qua naturaliter sequitur exclusio alterius ab aliquo tertio, nempe ab eodem subiecto vtrique communi, quam exclusionem dicimus posse suspendi per potẽtiam supernaturalem, quia essentialis non est, sicut est essentialis exclusio vnius extremi contradictorij inclusa in essentia alterius.

Ad secundum argumentum distinguenda est maior: videlicet 73
implicare contradictionem, quod aliqua forma sit in subiecto, & ei non tribuat proprium effectum formalem; nam effectus formalis

formalis duplex est, primarius, & secundarius. Primarius est ipsum esse formæ communicatum subiecto media informatione. Secundarius verò est aliquid, quod ex eo sequitur in eodem subiecto. Gratia exempli, primarius effectus caloris est esse calidum in subiecto, nam calor per actualem inhærentiam in ligno tribuit ei esse calidum; per hoc autem esse calidum expellitur naturali sequella frigus ab eodem subiecto, & ideo expulsio formæ contrariæ est secundarius effectus formalis, quia per informationem vnius formæ expellitur contraria. Inter hos verò effectus discrimen est, quod primarius immediatè per se procedit à forma inhærente, & ideo vocatur intrinsecus, ac propterea implicat contradictionem formam informare subiectum, & non tribuere ei talem effectum; atque etiam implicat ab alio, quàm à forma inhærente tribui. Secundarius verò non procedit immediatè per se à forma inhærente, sed medio effectu primario; quare non est intrinsecus, licet sit formalis, & ideo quamuis ex necessitate naturæ sequatur, non repugnat talem consecutionem suspendi à causa superiori per potentiam supernaturalem; immo nec repugnat fieri ab ea sine forma. Ad formam igitur argumenti dicimus, maiorem esse veram de effectu formali primario, falsam verò de secundario propter discrimen assignatum inter vtrumque.

74 Ad tertium neganda est maior, quod eadem sit ratio de formis substantialibus, & accidentalibus comparatis ad subiectum. Nam illæ conferunt materiæ primum esse specificum in determinata specie substantiali. Probabile autem est non habere capacem materiam vllo modo ad recipiendum simul plura esse substantialia, & ideo nec ad recipiendas simul plures formas substantiales. Formæ verò accidentales non conferunt subiecto primum esse in determinata specie, & indiuiduo, sed ordine naturæ illud præsupponunt, & ad ornatum eius pertinent; ornatus verò cum sit accidentalis, & multis, atque diuersis constare potest, & aliquando ex contrariis, vt patet in mixtis, in quibus insunt contrariæ qualitates in gradibus saltem remissis, & cum non contineat intrinsecam repugnantiam, poterunt esse etiam in gradibus intensis.

QVÆSTIO VI.

An contraria possint esse simul in eodem subiecto in gradibus remissis?

75 QVæstio sexta procedit de eisdem formis contrariis, an saltem in gradibus remissis possint esse simul in eodem subiecto, vt calor vt quatuor, cum frigiditate vt quatuor, aut aliquid simile. Et prima opinio negat, quod possint esse simul. Ita Durand.

Durand.in 2.quæst.prologi,& in 2.dist.30. quæst.1. Gregorius in 1.dist.17.quæst.3.art.3. Sonzin.10. Metaph.q.22. Probatur testimonio Aristotelis 1. libr.de Generat. text.16. vbi absolutè docet,quod contrariæ qualitates,vt calor,:& frigus non possint coniungi in eodm subiecto.Probatur etiam ratione, primò ex definitione contrariorum superiùs adducta,in qua dicitur,quod contraria mutuò se expellunt ab eodem subiecto.Ex quo ita arguo.Definitio conuenit definito essentialiter,sed qualitates istæ eiusdem essentiæ sunt in gradibus intensis,& remissis,cum intensio,vel remissio fiut accidentia earum: ergo in vtrisque gradibus debet eis conuenire: quare in gradibus intensis non possunt esse simul naturaliter, sed necessariò se expellunt: ergo idem habere debent in gradibus remissis.

Secundò,quia qualitates istę in diuersis subiectis existentibus 76
secũdum gradus remissos se expellunt efficienter,nam calidum vt tria agit in frigidum vt duo, & expellit ab eo frigiditatem: ergo in eodem subiecto existentes se expellunt formaliter.Probatur consequentia, quia eandem habent repugnantiam formalem in eodem subiecto existentes, ac effectiuam in diuersis; sed ratione huius se expellunt efficiẽter in diuersis: ergo ratione illius debet se expellere formaliter ab eodem;& ita in nullo gradu poterunt esse simul.Et certè si simul admittantur in eodem subiecto, sequitur ab vtroque denominari, & ita dicetur simul calidum,& frigidum;sed calidum idem est, ac non frigidum: ergo dicetur simul frigidum,& non frigidũ,dabunturque contradictoria prædicata in eodem, quod patet esse absurdum.

Tertiò,si qualitates contrariæ in gradibus remissis simul esse possunt naturaliter, duo sequuntur absurda: primum, quod idem subiectum moueatur simul motibus contrariis, vt si demus aliquod calidum vt tria,atque etiam vt tria frigidum, poterit simul calefieri ab igne, & infrigidari ab aqua, cum possit simul habere alterum gradum vsque ad quatuor vtriusque qualitatis,& ita habebit simul motus contrarios, quod videtur absurdum; quia sicut repugnat idem corpus simul augeri, & diminui,simul moueri motibus contrariis, sursum, & deorsum; non minùs repugnare debet, quod moueatur motibus contrariis alterationis.Absurdum secundum,quod sequitur,est, quod vnum contrarium agat in alterum, nullo modo illud corrumpendo; vt si ignis agat in corpus frigidum vt vnum, poterit ei imprimere calorem vt sex, nihil ab eo expellendo, cum frigus vt vnum possit esse simul cum calore vt sex; & ideo non necessariò expellatur ab eo: toto ergo illo tempore, quo producit sex gradus caloris aget in suum contrarium nullo modo illud destruendo.

77 Hæc sententia contraria est doctrinæ Aristotelis, experientiæ, & rationi, Probo primum, quia Aristoteles c. 10. huius libri docet mixtionem ita fieri, vt elementa per mutuam actionem, & passionem se corrumpant secundum formas substantiales, sed secundum suas qualitates ad quandam mediocritatem reducantur, & qualitates ipsæ in eadem mediocritate existentes in materia sint dispositio conueniens pro forma mixti introducenda, & ita in eodem mixto permaneant. Quod docet expressè in hoc etiam 2. lib. tex. 48. his verbis: *Et primò quidem elementa ita transmutantur. Ex his autem carnes, & ossa, & quæ talia, calido quidem facto frigido, frigido autem calido, quando ad medium veniunt, hic enim neutrum, medium autem multi, & non in indiuisibile. Similiter autem & siccum, & humidum, & alia talia secundum medietatem faciunt carnem, & os: & alia huiusmodi.* Et 2. lib. de partibus animaliũ cap. 1. vbi asserit expressè mixtum componi ex virtutibus elementorum, nempe calore, frigore, humiditate, & siccitate, & idem in eo permanere, quod vt minimum intelligitur in gradibus remissis.

78 Experientia verò probatur falsitas eiusdem sententiæ, quia sensu tactus percipimus, quod si aqua intensè calida permisceatur frigidæ, attemperatur vtraque; ita vt tota ipsa aqua ex vtraque resultans, non sit tam calida, nec tam frigida, ac priùs. Et si manum calidam adiungamus frigidæ, sentimus illam minùs calidam reddi, hanc verò minus frigidam: ergo in vtroque casu reperiuntur simul calor, & frigus in minori gradu, quàm priùs.

Probatur tandem ratione deducta ex simili experientia, nam ignis agens in aquam, remittit frigiditatem eius, non alia de causa, nisi quia imprimit ei aliquid caloris, per quem expellit aliquid etiam de frigiditate eius; non enim posset remitti frigiditas, nisi aliquid eius corrumperetur: ergo necessariò concedendum est dari aliquid caloris in aqua simul cum frigiditate eius remissa; & ex consequenti contraria simul in eodem subiecto secundum gradus remissos. Huic tamen euidenti argumento duobus modis solent respondere aduersarij. Primò respondet Gregorius vbi supra contraria applicata ad agendum, ita se habere vt fortius per solam suam præsentiam corrumpat debilius sine productione alicuius gradus propriæ formæ: corrupto autem debiliori ad præsentiã fortioris statim incipit hoc propriam formam imprimere subiecto, & ita calefit lignum ab igne destructa priùs frigiditate eius, nõ quidem per productionem caloris, sed ad præsentiam eius; post verò producto calore in eo ab eodem igne. Hæc tamen solutio falsa est, & experien-
79 tiæ contraria. Probatur primum, quia si frigiditas non corrumpitur

rumpitur per introductionem caloris: ergo per ſolam ſubſtractionem concurſus illius agentis, à quo conſeruabatur: ſed euidens eſt non conſeruari vnum contrarium ab alio abſente, vel præſente, quia contrarietas potius eſt ratio deſtructionis: ergo non poteſt corrumpi per ſolam præſentiam eius. Probatur conſequentia, quia per præſentiam nullum concurſum poteſt contrarium ſubſtrahere, quo conſeruaret aliud contrarium, vt probatum eſt. Et ſi dicatur conſeruari à Deo, qui ad præſentiam contrarij ſubſtrahit proprium concurſum, quo aliud contrarium conſeruabat, & ideo verum eſt ad præſentiam contrarij corrumpi; probatur hoc eſſe falſum. Nam vel ad præſentiam contrarij ſubſtrahit Deus ſuum concurſum ſimul, vel ſucceſſiuè, hoc ſecundum dici non poteſt, quia cum contrarium iam ſit præſens, & non producatur contraria qualitas, nulla eſt cauſa ſucceſſionis; ſimul ergo cõcurſus ſubſtrahtiur, & ideo ſimul deſinit eſſe tota frigiditas: ergo non poteſt produci calor ſucceſſiuè poſt deſtructionem frigiditatis, quia non habet contrarium in ſubiecto: hoc autem eſt contra experientiam, quia ſenſu percipimus aquam ſucceſſiuè calefieri: ergo falſa eſt hæc ſententia. Probatur præterea, quia ſola præſentia contrarij non 80
poteſt eſſe ratio ob quam Deus ſubſtrahat proprium concurſum; ergo non corrumpitur contrarium deſinente Deo illud conſeruare propter præſentiam alterius. Probatur antecedens, quia Deus non conferebat concurſum vni contrario, quo conſeruaretur propter abſentiam alterius: ergo nec eum auferet propter eius præſentiam, quia ſecluſa actione non plus obeſſe poteſt præſentia contrarij, reſpectu corruptionis alterius, quàm abſentia prodeſſe ad conſeruationem: conſtat verò hanc non prodeſſe ad conſeruationem: ergo nec illa poterit obeſſe, ita vt propter eam concurſus à Deo ſubſtrahatur. Et præterea repugnat naturaliter corrumpi totam frigiditatem aquæ ante introductionem caloris, quia frigiditas aliqua eſt diſpoſitio neceſſaria ad conſeruationem eius: non ergo poteſt ſine vlla permanere, ſed ſi per ſolam præſentiam contrarij corrumperetur, tota deberet corrumpi, quia non eſt maior ratio de tota, quàm de parte: ergo nihil eius corrumpitur per ſolam præſentiam contrarij.

Secunda ſolutio eſt Scoti, & Durandi vbi ſupra aſſerentium corrumpi à contrario qualitatem, non per productionem qualitatis contrariæ, ſed cuiuſdam qualitatis mediæ, aliquo modo ei ſimili, vt quando ignis calefacit aquam, deſtruit frigiditatem eius, non per productionem caloris, ſed alterius qualitatis mediæ calori ſimilis, deſtructa verò frigiditate ab hac media qualitate introducitur calor in aqua. Hæc tamen ſolutio

imprimis ponit tales qualitates medias sine vlla necessitate, vel
81 fundamento, solùm ad effugiendam difficultatem argumenti, quod sufficeret, vt reputaretur falsa. Deinde est contra rationem, primò, quia talis qualitas media non potest expellere frigiditatem, expulsione formali, nisi propter repugnantiam, quam cum illa habeat ex propria natura; nam si nullam habet, poterit esse simul cum ea, sicut aliæ formę accidentales non contrariæ simul esse possunt; quod si propter repugnantiam eam expellit: ergo propter cōtrarietatem. Probatur consequentia, quia contrarietas non est aliud, quàm specialis repugnantia duorum in ordine ad subiectum à quo se expellunt, cum sint sub eodem genere; & hæc omnia habet talis qualitas media respectu frigiditatis, supposito, quòd eam expellit formaliter, & non expellit eam simul, sed paulatim, & per gradus, vt constat experientia: ergo permanebit cum ea in gradibus remissis; & ideo contraria erunt simul in eodem subiecto. Secundò, quia in habitibus virtutum, & vitiorum contrariis non possunt admitti tales qualitates mediæ, nam si aliquis assuefactus vitio intemperantiæ eliciat aliquos actus temperantiæ: euidens est per eos non posse produci habitum, vel dispositionem mediam; sed habitum, vel dispositionem temperantię, quia habitus sumunt suam speciem ab actibus. Tunc ergo necesse est concedere contrarios habitus, vel qualitates simul in eodẽ subiecto secundũ gradus remissos.

82 Secunda opinio distinguit duo genera contrariorum, alia actiua, & passiua: qualia sunt primæ qualitates elementorum: alia, quæ licet habeant rationes repugnantes circa idem subiectum, nihil tamen agunt, nec patiuntur, vt sunt colores, & aliæ secundę qualitates: & de primis cōtrariis asserit simul esse posse in eodem subiecto secundum gradus remissos: de aliis verò negat, sed subiectum habens albedinem remissam, putat nullum gradum habere nigredinis, licet habens remissum calorem, necesse sit habere aliquem gradum frigiditatis. Ita Sotus 1. lib. Phys. quæst. 5. ad 1. & lib. 2. quæstion. 1. ad 4. in fauorem huius sententiæ, quantum ad priorem eius partem de contrariis actiuis afferri possunt omnia argumenta, quibus impugnauimus præcedentem; sed quantum ad partem posteriorem potest probari hoc argumento. Contraria, quæ non sunt actiua, sunt secundæ qualitates, vt colores, & aliæ, quę procedunt ex mixtione primarum, hoc est ex tali temperamento corporis mixti; sed repugnat idem mixtum habere simul temperamenta contraria: ergo repugnat etiam habere secundas qualitates contrarias, etiã in gradibus remissis. Probatur consequentia, quia etiam in gradibus remissis sequuntur ex contrariis temperamentis, cum in his etiã gradibus sint aliquo modo contraria. Pro hac senten-

tia

tia citat Diuum Thomam Ferrar. 2. lib. contra gentes cap. 56. asserentem in minùs albo nihil esse nigredinis, sed albedinem minùs intensam, locū verò ex quo id accepit, inuenire nō potui.
Tertia opinio vniuersaliter concedit contraria simul esse 83
posse in eodem subiecto secundum gradus remissos. Ita Henri. quodlib. 12. quæst. 12. Marsi. in 3. distinct. 11. artic. 2. Maior distin. 15. quæst. 2. Argen. quæst. vnica art. 3. Iauell. 10. Meth. quæst. 13. Suarius tom. 2. suæ Metha. disput. 45. section. 4. & omnes recentiores; éstque iam communis in schola, & vera. Sed plures pro ea citantur, qui vel eam non tenent, vel non ita vniuersaliter, aut non ita expressè, vt D. Aug. D. Thom. Scotus, Ferra. & Caiet. & propterea eos non affero. Præter testimonia verò Aristotelis ad refutandam sententiam oppositam à nobis adducta probanda est primò ex tribus principiis eiusdem, ex quibus euidenter colligitur. Primum est: mixtio de qua docet c. 10. præcedentis libri; & 2. lib. de partibus animalium c. 3. mixtum componi ex quatuor elementis, vel potius, ait, ex quatuor qualitatibus eorum: ergo sentit permanere in mixto, & illud componere. Non enim potest intelligi de permanentia virtuali in vna aliqua qualitate simplici, quæ sit dispositio pro forma mixti, quia vt sic contentæ non sunt distinctæ realiter, sed realiter vnum: ergo nec possunt mixtum realiter componere. Secundum principium est, quod omne agens 84
in suum contrarium repatiatur simul ab eo, secundum eamdem contrarietatem. Ita docet capit. 7. præcedentis libri; & principium hoc recipit vniuersa schola; sed nòn potest esse verum, nisi contraria dentur simul in eodem subiecto secundum aliquem gradum. Probatur euidenter, quia si aër agens in aquā per calorem repatitur simul ab ea per frigiditatē: ergo aliquid frigiditatis ab ea recipit, quia passio est receptio formæ ab agente per actionem ei impressæ; & habet simul calorem, per quem calefacit aquam: ergo necesse est concedere calorem simul, & frigiditatem in aëre, vel negare reactionem cōtra euidentem experientiam. Tertium principium est: *Id quod mouetur, partim est in termino à quo, & partim in termino ad quem.* Quod habetur 6. lib. Phys. capit. 3. text. 32. Ex quo euidenter probatur nostra sententia hoc modo. Motus est inter contraria, tamquam inter terminos à quo, & ad quem, vt dum mouetur aqua à frigiditate in calorem: ergo dum calefit, partim est in termino à quo, qui est frigiditas, & partim in termino ad quem, qui est calor, simul ergo tunc participat vtroque termino: ergo vtraque qualitate contraria. Ex quibus sequitur, euidens esse, quod nostra sententia contineatur in docttina Aristotelis, in qua opposita non est probabilis.

Sed probatur deinde ratione. Primò, quia motus alterationis
85 est inter contrarios terminos & ideo ex propria natura successiuus. Cuius ratio à priori est, quia quælibet qualitas contraria producitur in subiecto cum resistentia alterius contrarij, quod ab eo expellitur; sed aqua (gratia exempli) calefit semper ab igne successiuè, vt euidenti experientia constat: ergo cum resistentia contrarij existentis in eodem subiecto; alioqui si contraria frigiditas in eadem aqua tunc non esset, in instanti produceretur in ea calor; necesse est ergo concedere frigiditatem in aqua simul cum aliquo calore toto tempore, quo calefit, vel negare quod successiuè calefiat cõtra euidentem experientiam. Secundò, per sensum tactus percipimus in aqua calorem, non virtualem in aliqua alia qualitate virtute contentum, sed formaliter in ea existentem, quia solus calor formalis est qualitas tangibilis, non virtualis, vt probat euidenter lux, quæ cum sit calor virtualis, non sentitur per tactum, sed necessariò concedendum est tunc habere etiam frigiditatem aliquam; nam cum frigiditas sit propria, ac necessaria dispositio aquę, sicut calor est necessaria dispositio ignis; sicut forma ignis non potest conseruari naturaliter sine vllo calore; ita neque aqua sine vlla frigiditate. Euidens igitur est simul habere frigiditatem, & calorem.

86 Probata iam nostra sententia, explicanda est, vt veritas eius meliùs intelligatur. Explicatur autem hac distinctione. Contraria sunt in triplici differentia: nam quædam ita se habent, vt ratio formalis vnius destruat alterum, non tamen sunt contradictoria; quia sunt extrema positiua: contradictoria verò sunt affirmatio, & negatio, vel extremum positiuum, & negatio eius; & hoc primo modo sunt cõtraria ratio virtutis, & vitij in generali, atque in speciali: ratio etiam sanitatis, & ægritudinis; sed hæc adhuc sunt duplicia, nam quædam suscipiunt magis, & minus, vt vitia, & virtutes; alia non, sed quasi in indiuisibili consistunt, vt sanitas, & ægritudo, nam etiam si minimus sit gradus in quo deficiunt primæ qualitates à debito temperamento, omnino deficit sanitas. Alia sunt contraria, quorum ratio formalis vnius non destruit alterum formaliter, sed per naturalem consecutionem sui effectus formalis illud excludit à subiecto, & ita se habent primæ, & secundæ qualitates, quibus vniuersaliter conuenit habere latitudinem gradualem, intensionémque, & remissionem suscipere.

87 His suppositis, tribus assertionibus explico communem sententiam iam vniuersaliter probatã. Prima assertio est, illa contraria, quorum ratio vnius destruit alterum, nec habent latitudinem, sed quasi in indiuisibili consistunt: nec in gradibus intensis, nec in remissis possunt esse simul. Ita se habent sanitas, & ægritudo.

ægritudo. Euidens est hoc, quia quæ latitudine carent, non possunt ad mediocritatẽ reduci, sed quasi indiuisibilis est oppositio eorum, & ideò omnino repugnat simul esse in eodem subiecto.

Quomodo habitus, & actus contrarius possint esse simul in eodem subiecto?

SEcunda assertio est, quoscumque habitus contrarios (exceptis supernaturalibus, de quibus non disputamus) simul esse posse in gradibus remissis naturaliter: atque etiam actum vnius cum habitu altero ferè semper. Et etiam secundum gradus intensos per potentiam Dei absolutam; sed actus eorum, siue in gradibus intensis, vel remissis per nullam potentiam posse esse simul: Exemplis fiet res manifesta. Habitus temperantiæ, atque etiam intemperantiæ possunt esse simul naturaliter in gradibus remissis, atque etiam quilibet eorum cum actu alterius, non tamen vtriusque actus: habitus etiam scientiæ, & erroris, & actus scientiæ cum habitu erroris; & hæc quidem omnia, quæ in gradibus remissis possunt esse simul naturaliter: supernaturaliter possunt etiam simul esse in gradibus intensis. Contrarium huius 88
tenent Conimbricenses ex parte scientię, & erroris 2.lib.de gener.cap.3.q.8.art. 2. ad finem negantes omnino, quod possint aliquo modo esse simul; asserentésque esse communem sententiam, quam probant hoc argumento. Quilibet actus erroris, quantumlibet remissus perfectè aduersatur habitui scientiæ, & similiter quilibet actus scientiæ habitui erroris, ita vt se destruāt secundum rationes formales obiectiuas, quia actus scientiæ est assensus veritatis, & actus erroris assensus falsitatis oppositæ: ergo repugnat esse simul, tam habitus ipsi, quàm actus vnius cum habitu alterius. Probatur antecedens, quantum ad remissionem, quia eorum repugnantia non dependet ex graduali intensione actus, aut habitus, sed ex natura, & vi affirmationis, aut negationis, qua affirmatur conuenire rei id, ad quod negandum inclinat habitus, aut negatur competere eidem rei, ad quod affirmandum inclinat habitus; sed hanc repugnantiam rationum formalium assentiendi habent etiam in gradu remisso: ergo nõ possunt esse simul. Probatur minor, quia actibus etiam remissis repugnat affirmare simul, & negare eamdem rem: ergo repugnat esse simul actus horum habituum, quantumlibet remissos, & cõsequenter habitus, quia quamuis repugnantia exerceatur per actus; per quemlibet tamen actum eorum expellitur omnino habitus cõtrarius; & ideo neq; actus cum habitu, neque habitus ipsi possunt vllo modo, vel in gradu aliquo esse simul.

Ego verò sic probo contrarium iam explicatum, quia non 89
minus habent rationes obiectiuas omnino repugnantes habitus temperantiæ, & intemperantiæ; habitus obedientiæ, & in-

obedientiæ, quàm habitus scientiæ, & erroris; & ideo non minùs repugnat esse simul in eodem subiecto actus temperantiæ, & intemperantiæ, quàm actus scientiæ, & erroris; sed cum tali repugnantia actuũ euidens est, & ab his authoribus concessum, quod habitus temperantiæ, & intemperantiæ, atque etiam actus temperantiæ cum habitu intemperantiæ possint esse simul naturaliter: & reuera sint simul in homine priùs ex consuetudine intemperato: post verò exercente aliquos actus temperantiæ, per quos ex parte saltem acquiritur habitus temperantiæ, & ex parte expellitur habitus intemperantiæ: ergo non erit minùs euidens, quod possint esse simul habitus scientiæ, & erroris, & actus scientiæ cum habitu erroris in homine, qui priùs errauit ex habitu circa aliquam propositionem, & adueniente demonstratione acquisiuit habitum scientiæ, non statim omnino expulso habitu erroris. Quem habitum scientiæ permanente adhuc eodem habitu erroris potest exercere: quousque eum omnino expellat. Secundò probatur, quia habitus erroris cum sit radicatus in subiecto, non potest omnino expelli per vnum, vel plures actus scientiæ: sicut habitus vitij non omnino expellitur per aliquos actus virtutis oppositæ: ergo necesse est qualitatem illam permanere, & sub vera ratione habitus, quia habitus non est aliud, quàm inclinatio acquisita in obiectum; sed qualitas illa permanẽs inclinat in idem obiectum, in quod inclinabat ante aduentum scientiæ: ergo permanet sub vera ratione habitus, & Ita vterque habitus simul, & actus vnius simul cum habitu alio.

90 Probatur tandem, quod per potentiam Dei absolutam quicumque habitus contrarij, & quomodocumque se habeant, & actus similiter vnius cum habitu altero possint esse simul secundum gradus intensos; quia sicut permanent naturaliter habitus isti in eodem subiecto, & actus vnius cum alio habitu secundum gradus remissos; sic potest fieri per diuinam potentiam, quod actus vnius habitus nullum gradum intensionis alterius expellat; sed in eadem intensione, quam habebat priùs, permaneat. Potest etiam Deus existente habitu erroris intenso in intellectu producere habitum scientiæ etiam intensum sine expulsione eiusdem habitus erroris. Et ratio horum est, quia vt statim dicemus, habitus solùm sunt inclinationes ad actus: quare non dicunt actualem coniunctionem cum obiectis, nec actualem tendentiam in ea, sed quasi potentialem: potentiæ autem, vel inclinationes ad actus contrarios non nisi diuerso tempore eliciendos per diuersas qualitates, non repugnant eidem potentiæ, quamuis repugnent actus ipsi contrarij simul eliciendi propter actualem repugnantiam, ratione cuius vnus

est

est actualis destructio obiectiuæ rationis alterius;ideo non possunt simul elici ab eadem potentia. De actibus verò euidens est habere intrinsecam repugnãtiam actualem, vt actus scientiæ, & erroris, & quemlibet esse destructionem rationis obiectiuæ alterius, quia manifestam continet repugnantiã eundem intellectum affirmare,ac iudicare simul eandem propositionem veram esse, & falsam, vt per se est manifestum. Vnde sequitur non posse vllo modo esse simul, siue in gradibus intensis, vel remissis, quia intensio, vel remissio neque augent, neque minuunt intrinsecam repugnantiam.

Ad argumentum verò oppositæ sententiæ distinguendum est antecedens quod quilibet actus horum habituum destruat rationem formalem obiectiuam alterius: nam ratio obiectiua actus, & habitus diuerso modo se habent. Quemadmodum actus, & habitus diuersum modũ habent attingendi obiectum, aut tendẽdi in illud. Actus enim attingit obiectum per modum actualis tendentiæ,& coniunctionis cum eo: habitus verò per modum inclinationis, & ideo quasi potentialis coniunctionis cum eo, & quia repugnat eundem intellectum simul & actu coniungi cum veritate, & falsitate eiusdem propositionis actu iudicatæ, & ideo ratio formalis vnius actus destruit omnino alium actum,nec potest vllo modo simul cum eo esse: sed quia non repugnat eumdem Intellectum posse attingere veritatem vnius propositionis vno tempore, aut posse ei coniungi per actuale iudicium, & alio tempore posse attingere falsitatem eiusdem propositionis, & posse coniungi illi per iudicium actuale contrarium, ideo actus vnius habitus non omnino destruit rationem obiectiuam alterius habitus, nec proinde habitum ipsum:ideo non repugnat habitus quantumlibet contrarios simul esse in eodem intellectu circa eandem propositionem, vt habitum scientiæ, & erroris. Nec repugnat actu coniungi intellectum veritati propositionis, vel actu eam attingere per iudicium:& posse attingere falsitatem eiusdem, eique coniungi per actuale iudicium oppositum, ideo potest actus vnius habitus esse simul cum habitu opposito, vt actus scientiæ cum habitu erroris:immo & actus erroris cum habitu scientiæ (saltem per potentiam Dei absolutam) quia quamuis repugnare videatur naturaliter,quod habens habitum scientiæ alicuius propositionis in intellectu, & species eiusdem propositionis in memoria, possit habere actum erroris circa eandem, vel circa contrariam iudicans esse veram.Fieri tamen potest per potentiam Dei absolutam, vt ablatis speciebus permaneat habitus, & tunc non repugnabit;quod intellectus vtatur eodem habitu erroris permanente cum habitu scientiæ:& ex consequenti actus

sit simul cum habitu. Quare negandum est ad formam argumenti, quod actus vnius habitus omnino tollat habitum contrarium. Et hæc quidem de habitibus acquisitis, & eorum actibus vera esse censemus: nam de infusis alia est ratio, quia sicut simul infunduntur, sic etiam simul amittũtur, & intẽdi quidem possunt per actus supernaturales ab eis elicitos, non tamen remittuntur per contrarios, sed per quemlibet etiam remissum prorsus tolluntur: acquisiti verò sicut paulatim fiunt per plures actus, ita nati sunt paulatim corrumpi per oppositos, & non simul.

Quonam modo contraria non actiua possint esse simul in eodem subiecto?

93 VLtima tandem assertio nostra est, contraria etiam non actiua simul esse posse; simul re vera dari in eodem subiecto secundum gradus remissos, & per potentiam Dei absolutam posse dari simul secundum gradus intensos. Itaq; eamdem prorsus rationem esse de contrariis actiuis, & non actiuis; ita vt sicut calidum remissum compatitur secum remissam frigiditatem, ita album remissum remissam nigredinem. Et sicut summus calor, qui est vt octo, potest secum cõpati in eodem subiecto summam frigiditatem, quæ est etiam vt octo, ita albedo intensa vt octo potest secum compati nigredinem vt octo per potentiã Dei absolutam. Probatur primum de gradibus remissis expresso testimonio Arist. 3. lib. Top. cap. 4. loco 9. vbi ita ait: *Quæ contrariis sunt impermixtiora magis talia, vt albius quidem nigro impermixtius.* Colligitur etiam efficaciter ex his, quæ docet de eisdem contrariis non actiuis, nam 7. lib. Phys. text. 11. enumerat ea inter qualitates contrarias per se terminantes motum alterationis: & lib. 5. text. 11. & 12. expresse asserit motum propriissimum alterationis dari non solùm quando remittitur aliquod horum contrariorum, vel intenditur in subiecto; vt quando minùs album fit magis album: sed quando mouetur ab vno contrario in aliud simpliciter, vt quando ex albo fit nigrum, vel è contra. lib. etiam 6. text. 87. vniuersaliter docet in omni motu propriè sumpto necessarium esse vt subiectum, quod mouetur partim sit in termino à quo, & partim in termino ad quem. Ex quibus omnibus hoc argumentum desumitur. Corpus potest moueri ab albo in nigrum motu propriè sumpto pro successiuo, & dum mouetur participat vtroq; termino à quo, & ad quem: ergo participat simul aliquid albedinis, & aliquid nigredinis: quod est vtramque qualitatẽ contrariam, etiam non actiuam, nec passiuam simul esse in eodem subiecto in gradibus remissis.

95 Probatur deinde ratione, quia contraria non actiua habent eamdem

eamdem latitudinem gradualem, ac hac habent actiua, & cum verè, & propriè contraria, debent se expellere ab eodem subiecto saltem expulsione formali omnibus contrariis intrinseca (actiua enim expulsio, vt diximus, non est omnibus essentialis:) ergo albedo & nigredo, cæteráque contraria non actiua se expellunt ab eodem subiecto, non simul, sed per gradus, & ideo successiuè, quia expulsio contrarij necessariò debet fieri cum resistentia, sed ex graduali, & successiua expulsione ab eodem subiecto euidenter colligitur simul esse in eo illa, quæ se expellunt: ergo necessariò concedendum est, quod hæc etiam contraria non actiua simul sint in eodem subiecto in gradibus remissis. Posse autem esse simul in gradibus intensis has qualitates non actiuas per potentiam Dei absolutam, eisdem argumentis probari potest, quibus probatum est de qualitatibus contrariis actiuis, & passiuis.

Ad testimonium Aristotelis adductum pro prima opinione 96
respondeo duobus modis coniungi posse qualitates primas. Primò ad compositionem elementi. Secundò ad compositionem mixti. Et ad compositionem elementi certum est concurrere secundum gradus intensos, sicut ad compositionem mixti secundum gradus remissos: nam quodlibet elementum constat duplici qualitate, vna in summo, altera prope sũmum: mixtum verò eisdem qualitatibus constat in gradibus remissis. Aristoteles ergo in illo loco agit de coniunctione, vel combinatione qualitatum ad compositionem elementi; & ideo negat posse coniungi qualitates contrarias, quia ad talem compositionem concurrere debent secundum gradus intensos, secundum quos non possunt esse simul, si contrariæ sint, & ideo absolutè sunt incompossibiles combinationes qualitatum contrariarum ad compositionem elementorum, sed ad compositionem mixti concurrere possunt, vt aliis locis docet expresse Aristoteles, quos pro nostra sententia citauimus, quia secundũ gradus remissos concurrunt, in quo nulla datur repugnantia.

Ad primum argumentum respondent nonnulli recentiores, 97
definitionem contrariorum non conuenire his qualitatibus secundum essentiam, sed secundum modum intensionis, & ideo absolutè concedunt secundum gradus remissos non esse contrarias sed solum secundum intensos, quia solùm secundum illos se expellunt ab eodem subiecto. Hæc tamen sententia falsa mihi videtur quod probatur à priori ex his, quæ diximus, q.4. elucidantes definitionem contrariorum: nam contrarietas dicit specialem repugnantiam duorum extremorum maximè distantium sub eodem genere; sed maximè distare sub eodem genere conuenit speciebus ex propriis differentiis essentialibus

libus: nam per differentias accidentales non dicuntur esse sub genere: ergo si qualitates istę contrarię sint, ex propria essentia debet eis conuenire contrarietas: sed essentia est eadem in omnibus, siue secundum gradus remissos vel intensos accipiantur: ergo omnibus debet conuenire contrarietas, & non solùm intensis.

98 Secundò probatur, quia calor remissus expellit frigiditatem ab aqua expulsione effectiua, & formali, & etiam expellitur ab aqua reagente in idem calidum remissum: ergo calor remissus contrarius est frigiditati, & si dicas expellere frigiditatem intensam, & non remissam, & ideo solum esse contrarium ei, & non remissæ; non soluitur argumentum, quia expellens intensam non desinit esse remissus: ergo verum est calorem remissum expellere, & cōtrarium esse. Quare falsum est dicere, quod contrarietas solùm conueniat qualitatibus secundum gradus intensos.

99 Pro solutione verò argumenti adnotandum est mutuam expulsionem contrariorum dupliciter sumi posse, vel secundum aptitudinem, vel secundum actum, & aptitudo quidem essentialis est eis; actualis verò non nisi accidentalis. Probatur euidenter, quia non semper se expellunt, sed dum agunt, & patiuntur: ergo expulsio actualis nec essentialis est eis; neque propria passio eorum: ex opposito verò semper sunt apta se expellere, & hæc aptitudo conuenit eis ex propria natura, ratione cuius specialem oppositionem, & repugnantiam habent in ordine ad subiectum: ergo essentialis est, vel ab essentia oritur. Vnde sequitur in definitione cōtrariorum non sumi expulsionem pro actuali, quia accidentia, quæ non semper conueniunt rei, nec possunt ad definitionem eius pertinere; sed pro aptitudinali, vel radicali. Actualis verò expulsio, cum sit à subiecto, secundum capacitatem, & dispositionem eius accipienda est, atque etiam secundum debitam proportionẽ eorumdem contrariorum; ita vt circa illud agere, & pati possint: non enim in quocumque gradu intensionis accepta agere, & pati possunt, quod patet, si applicentur in gradibus intensis omnino æqualibus: non enim se expellent, immo nec omnino vnum aget in aliud, sed in tali proportione applicari debent, vt maior sit actiuitas agẽtis, quã resistentia passi: nam si æquales sint, ita vt tantũ resistat passum quantum agens agit nulla sequetur actio, nulla actualis expulsio actiua, vel formalis: nam hæc ab illa dependet, vt per se est manifestum. Requiritur ergo ex parte subiecti, quod sit in eo adimpleta latitudo gradualis ex vno, vel vtroque contrario: nam si adimpleta non sit, capax erit adhuc alicuius gradus vel partis vtriusque contrarij: quare vtrũque poterit simul recipere

sinę

sine vlla expulsione quousque latitudo cōpleatur;cōpleta verò nullum gradum vnius accipere potest sine expulsione alterius gradus ex alio. Ex parte verò eorumdem contrariorum requiritur proportio secundum gradus etiam eiusdem latitudinis,& secundum densitatem, & alias conditiones requisitas ad agendum,& patiendum; ita vt omnibus consideratis maior sit actiuitas vnius, quàm resistentia alterius. Itaque sicut de primis qualitatibus verum est esse actiuas & passiuas, & hoc eis conuenire essentialiter,& tamen nō semper,neque in quocumque gradu etiam intenso agunt,& patiuntur, sed in certo gradu,& proportione applicata, vt superiùs ostendimus, ita de contrarietate dicendum, essentialiter conuenire eisdem qualitatibus, & consequenter, quod possint se expellere ab eodem subiecto, actum verò expulsionis nō semper exercēt, etiam in gradibus intensis,sed cum certa proportione requisita ad agendum,quia media actione,& non aliter se expellunt.

Ex his non est iam difficile argumentum soluere, concedi- 100
mus enim definitionem contrariorum essentialiter conuenire his qualitatibus, sed in definitione non sumi expulsionem pro actuali,sed solùm pro aptitudine,quam habent contraria semper in quibuscumque intensis, vel remissis gradibus accipiantur,vnde licet non semper se expellant, semper possunt aliquo modo se expellere,& ideo semper & in quibuscumque gradibus accipiantur, conuenit eis definitio, & verè contraria censenda sunt. Et si dicatur sumpto vtroque contrario in gradu remisso,numquam se expellunt,sed simul sunt in eodem subiecto:ergo sic accepta,nō sunt apta se expellere,nec verè contraria.Concesso antecedente,neganda est consequentia,quia quod tunc non se expellant, non prouenit ex defectu contrarietatis, sed ex capacitate subiecti respectu vtriusque in eo gradu, in quo non excedunt latitudinem, quæ si esset completa ex vno solo, expelleretur ab alio etiam remisso expulsione formali,vt patet in actione, & reactione, in qua remissus calor introductus in aqua expellit aliquid frigiditatis ab ea expulsione formali,& hoc sufficit, vt semper sint apta se expellere, etiam in gradu remisso,licet non se expellant,nisi adimpleta iam in subiecto latitudine graduali;& hac expleta quodlibet contrarium, etiam remissum expellit aliud etiam intensum, vel certè aliquem eius gradum,qui remisso æquiualet.

Ad secundum, negandum est antecedens, quod contrarium 101
remissum expellat aliud etiam remissum efficienter,aut formaliter; neutro enim modo illud expellit propter capacitatem subiecti, vtrumque habere potentis in tali gradu. Et cum dicitur calidum vt tria agere in frigidum vt duo negandum est,

quia

quia frigidum vt duo debet eſſe calidũ vt ſex,alioqui non erit latitudo contrarietatis expleta , in calidum autem vt ſex repugnat agere calidum vt duo , quia repugnat intendere calorem eius. Ad aliud verò , quod in eodem argumento dicitur de denominatione eiuſdem ſubiecti ab vtroque contrario ſimul in eo exiſtente, hac diſtinctione reſpondendum eſt, (ne de ſolo nomine ſit quæſtio,ſi omnibus modis negetur talis denominatio.) Duobus modis poſſumus ſumere denominationem ; vel ſecundum communem vſum loquendi,& hoc modo ſubiectum habens vtramque qualitatem, ſolùm denominatur à prædominante;nempe ab intenſiori, vt ſi ſit calidum vt quinque & frigidum vt tria , ſimpliciter denominamus illud calidum ; immo aliquando licet prædominetur re vera frigiditas in corpore aliquo,quia magis ſentitur calor propter actiuitatem eius maximam,denominamus corpus calidum; vt aquam vocamus abſo-
102 lutè calidam,etiam ſi plus habeat frigiditatis, quàm caloris.Si verò in gradu æquali habeat corpus vtramque qualitatem, non denominatur ab aliqua earum,ſed aliquod nomine ſimplici illud denominamus, quo ſignificatur vtrumque in gradu æquali vel ſecundum rẽ, vel ſaltem ſecundum ſenſum, vt aquam vocamus tepidam,quo nomine ſignificamus æqualem habere frigiditatem,& calorem ſaltem ſecundum ſenſum; quod ſi non ſit nomen ſimplex,quo ſignificetur æqualitas vtriuſque,ſignificamus eam nomine complexo dicentes corpus eſſe humidum, & ſiccum in æquali gradu.Secundo modo poteſt ſumi denominatio ex ipſiſmet effectibus formalibus,quos tribuunt qualitates contrariæ ſubiecto, qui ſiue ſint in gradu æquali, vel inæquali, non denominamus ſubiectum ab vnò ſolo , ſed vtrumque concipientes,& explicantes dicimus corpus eſſe calidum vt quatuor,& frigidum vt quatuor,aut quid ſimile.Ad formam igitur argumenti concedimus vel denominari ſubiectum à ſolo contrario prædominante, vel ab vtroque ſimul explicatis gradibus vtriuſque,ſecundum quos inhærent eidem ſubiecto.Negamus autem conſequentiam , quod ſuſcipiat ſimul contradictorias denominationes calidi,& non calidi,aut frigidi,& non frigidi; quod manifeſtum eſt,dum à ſolo prædominante fit denominatio, nam ſi ſolum denominatur ab vno non ſequitur ſimul ſuſcipere denominationem contradictoriam à negatione eiuſdem, ſed ſolum à negatione alterius. Denominatio verò poſitiua vnius non eſt contradictoria denominationi à negatione alterius , ſed neceſſariò conueniẽs cuicumque rei:quod exem-
103 plo poſſet explicari. Si verò denominemus ſubiectum ex effectibus formalibus vtriuſque cõtrarij ſecundum ſe conſideratis, non ab vno ſolo denominatur,ſed ab vtroque explicatis gradi-

bus

bus vtriusque effectus: vnde nō sequitur, quod ei possit conuenire denominatio positiua, & negatiua eiusdem rei.

Ad tertium negandum est, quod sequantur duo illa absurda ex eo, quod contraria in gradibus remissis sint simul in eodem subiecto. Et ad primum absurdum asserunt quidam ex his, qui sequuntur nostram sententiam nullo modo concedi posse, quod idem corpus moueatur simul motibus contrariis, quia secum videtur hoc afferre repugnantiam, vt in cęteris motibus est manifestum. Ego verò ex suppositione, quod contraria in gradibus remissis simul esse possunt in eodem subiecto, vt probauimus; teneo non solùm, quod possit, sed quòd in eisdem gradibus moueri debeat motibus contrariis, propter hoc argum. Motus non habent aliam repugnantiam, vel contrarietatem, præter eam, quam accipiunt ex terminis ad quos; sed non repugnat terminos ad quos calefactionis, & infrigidationis esse simul in eodem corpore: ergo nec repugnabit eosdem motus esse simul. Hoc tamen cum hac limitatione conceditur. Quod sicut non conceditur naturaliter contraria posse esse simul in eodem subiecto absolutè, sed cum addito remissionis gradualis, ita non est absolutè concedendum, quod idem corpus possit simul moueri motibus contrariis, nisi secundum gradus remissos, quos constat habere motus à terminis.

Ad secundum, quod tamquam absurdum inferebatur, nempe posse vnum contrarium agere in alterum nullo modo corrumpendo illud, hac distinctione respondeo, si in vtroque sit latitudo vtriusque contrarietatis expleta, impossibile est; quia nec tunc potest idem corpus naturaliter moueri motibus contrariis, nec aliquid ex propria forma producere sine expulsione contrarij gradus. Si verò non sit expleta, non est inconueniens agere vnum contrarium in aliud, non corrumpendo illud, sed solum producendo in ipsum aliquem gradum propriæ formæ, quia ad talem productionem non sequitur necessariò expulsio contrarij; cum subiectum sit capax vtriusque, vsque ad integram latitudinem ex vtroque complendam vt probauimus. Et idem posset cōtingere in generatione substantiali, si materia naturaliter posset habere plures formas substantiales, tunc enim generationem vnius substātiæ non sequeretur corruptio alterius, & quia per potentiam diuinam plures habere potest, per eamdem posset dari generatio vnius sine corruptione alterius, & quod agens ageret in suum contrariū non corrumpendo illud, sed solùm introducendo propriam formam in eamdem materiam, & cum contraria in gradibus remissis possint esse simul in eodem subiecto, vt probauimus, potest vnum agere in alterum per solam productionem propriæ formæ sine corruptione formæ contrariæ. 104

Ad

105 Ad argumentum secundæ opinionis concessa maiori, & minori, neganda est consequentia, quod mixtum non possit simul habere qualitates contrarias nõ actiuas in gradibus remissis. Et quod dicitur has qualitates contrarias sequi non posse, nisi ex contrariis temperamentis, distinguendum est, nam dum primo fiunt cõtraria; vel saltem diuersa postulant temperamenta, sicut qualitates ipsæ cõtrariæ sunt, & ex eadem causa circa idem subiectum non possunt sequi effectus contrarij. Itaque in prima generatione mixti non possunt secundæ qualitates contrariæ produci, eiam in gradibus remissis; sed vna tantum earum in aliquo gradu intensionis sequitur secundum modum temperamenti, vel permixtionis primarum qualitatum; postea verò variato temperamento incipit produci contraria cum aliqua remissione eius; & ita dantur simul in eodem subiecto secundum gradus remissos, licet non producantur simul in eo.

Et si quis ita arguat, fieri ordinatur ad esse, sed possunt esse simul in gradibus remissis: ergo simul fieri, quod patet in primis qualitatibus, quę simul produci possunt in eodem subiecto vtraque carente. Neganda est consequentia, quia licet ex eo, quod simul fieri possunt, sequatur simul esse posse, non tamen ex simultate essendi sequitur bene, quod simul fieri posint. Quia aliquod impedimentum dari potest, ne simul fiant, quod nõ detur ad simultatem essendi, & verè datur in his qualitatibus: cum tamen non detur in primis, quia primæ qualitates non supponunt alias, in quarum permixtione fundentur, & ideo nõ repugnat simul produci in nudo subiecto vsque ad certum gradum: qualitates verò secundæ supponunt tale temperamentum primarum, ex quo sequuntur, quod cum non posit multiplex esse simul in eodem subiecto, neque idem, & diuersum, nec possunt ex eo primo sequi qualitates secundæ contrariæ, sed cum possit diuerso tempore variari, potest post productionem vnius produci contraria, & simul esse cum ea in gradibus remisis, licet non posint simul produci.

QVÆSTIO VII.

An cuilibet elemento ex propria natura conueniant duæ qualitates primæ?

106 DE solis primis qualitatibus in primis quæritur, nam de secundis certum est conuenire elementis raritatem, & densitatem, atque etiam grauitatem, & leuitatem; deinde, an cuilibet elemento ex propria natura conueniant duæ. Nam certum est, & experientia notum plùres immo &. contrarias cuilibet conuenire secundum aliquas partes ab agente extrinseco eis impressas, vt aquæ calorem, aëri frigiditatem, & terræ

humi

ræ humiditatem. Quod ergo quæritur est, an ex propria natura, & ideo ab intrinseco cuilibet conueniant duæ qualitates primæ, vt aëri calor, & humiditas; & ita cæteris secundum proportionem.

Et prima opinio negat omnibus elementis conuenire, sed de aëre docet solam humiditatem esse ei naturalem; calorem verò, & frigiditatem ab extrinseco tantùm ei imprimi. Ita Vallesius 1. lib. controuers. Medic. capit. 10. vbi eamdem sententiam tribuit Galeno 8. lib. de vsu partium capit. 3. atque etiam lib. de vsu respirationis. Probatque hoc argumento. Qualitates illæ, quas habet elementum ex propria natura non facilè, nec passim amittit, sed ferè semper retinet, vt patet de igne, qui numquam ferè admittit calorem, & siccitatem; sed aër passim transmutatur à frigiditate ad calorem, & eadem facilitate, qua fit calidus, fit etiam frigidus: ergo neutra harum qualitatum est ei naturalis, sed sola humiditas in eo perseuerans.

Secunda opinio solùm tribuit eidem aëri frigiditatem natu- 107 ralem; calorem verò, & humiditatem, quas aliquando etiam habere solet ab extrinseco corpore esse eis impressas. Hanc tribuit Stoicis Galen. lib. 1. de simplicium medicamentorum facultatibus capit. 2. Eamdem sequutus est Seneca lib. 2. naturalium quæstionum cap. 10. Probatur experientia, & ratione. Experientia quidem, quia illa sola qualitas censetur conuenire corpori ex propria natura, quæ ei conuenit semotis extrinsecis agentibus sibi contrariis; cæteræ verò, quæ ei conueniunt in præsentia eorum ab eis imprimi censendum est, sed sola frigiditas hoc modo conuenit aëri: ergo hæc sola est ei naturalis. Probatur minor, quia in hyeme, & ferè in noctibus totius anni frigidus est aër, cuius ratio solùm potest esse absentia Solis, per præsentiam eum calefacientis, eo verò absente se reducit ad naturalem frigiditatem, sicut de aqua est manifestum: ergo sicut hæc naturaliter est frigida, calida verò ab extrinseco, pari ratione de aëre censendum est. Probatur etiam ratione, quia illa sola qualitas censetur naturalis elemento, quæ circa centrum, vel medium eius semper ei conuenit, nam in centro, vel circa illud censetur natura eius suam habere puritatem, præsertim cum ex hac parte magis sit ab extrinsecis contrariis remotum; sed aër in media regione semper est frigidus, immo frigidior multò, quàm in suprema, & infima, ergo negari non potest, quod frigiditas sit ei naturalis. Minorem probat euidens experientia; nam videmus in regione illa generari niuem in hyeme, æstiuo autem tempore grandinem propter nimiam frigiditatem aëris.

Tertiam opinionem tenet Aristoteles capit 2. huius libri, 108

textu 16. & 4. Metheo. capit. 1. quibus locis singulis elementis tribuit duas qualitates, videlicet igni calorem & siccitatem; aëri calorem & humiditatem; aquæ frigiditatem & humiditatem; & terræ siccitatem, & frigiditatem. Et hæc est communis sententia Scholę, & videtur nobis probabilior, & sequenda. Et prima eius ratio desumitur ex situ, & collocatione elementorum in Vniuerso, cuius partes, quasi integrantes sunt; atque etiam ex fine, cuius gratia condita sunt elementa, nempe vt generentur ex eis mixta. Et ex hoc fine probatur, quòd singula habeant qualitates singulas, per quas sint contraria hoc modo. Generatio rei naturalis fit ex contrario, & generatio mixti ex elementis, quarum virtutibus constant pro dispositionibus ad introductionem suæ formæ: ergo necesse est elementa esse inter sese contraria per qualitates actiuas, & passiuas, per quas possint concurrere ad mixtionem, seque corrumpere, vt ex eorum materia eisdem qualitatibus disposita possit mixtum generari, contrarietas autem secundum vnam saltem qualitatem debet esse: ergo quodlibet debet habere vnam qualita-
109 tem, per quam alteri sit contrarium. Quod verò necessarium sit habere etiam alteram, per quam contrarium non sit, probatur ex situ, & collocatione, quia elementa ita sunt collocata, vt quodlibet habeat aliud sibi proximum, atque contiguum, iuxta quod conseruetur & à quo nec destruatur, neque illud destruat; alioqui talis collocatio contraria esset conseruationi totius mundi, cum per eam se destruerent partes eius; sed locus, in quo conseruatur corpus, debet habere qualitatem aliquam similem, aut consonam temperamento eiusdem corporis, alioqui, si omnes haberet contrarias, non bene conseruaretur in ipso, vel iuxta ipsum: necesse est ergo, vt quodlibet elementum aliam qualitatem habeat, per quam assimiletur alteri iuxta se collocato præter aliam, ratione cuius ei contrariatur, & consequenter duas primas qualitates actiuas, & passiuas. Secundò, elementa sunt prima corpora generabilia, & corruptibilia, & ideo inter se contraria, vt possint se corrumpere, & vnum transmutari in alterum atque etiam omnia in tertium, quod est mixtum, si verò vna tantum qualitate contraria constarent, difficilis admodum redderetur mixtio, nec sufficeret duo, aut tria concurrere, sed necessarium esset concursus omnium, alioqui nec omnes quatuor qualitates possent concurrere, nec ideo mixtionem efficere à generatione distinctam: ergo necesse est alia constare non contraria illi.

110 Probatur deinde experientia in singulis elementis: nam ignem experimur esse calidum, atque etiam siccum, quia videmus humida, quæ calefacit, simul exsiccare. Præterea, quo corpus

pus

pus aliquod magis est siccum, meliùs, atque faciliùs in ignem conuertitur, & quælibet materia sicca magis est disposita, pro forma ignis in eam introducenda, quàm humida: siccitas ergo congrua dispositio censetur ad formam ignis. Quod non potest intelligi, nisi forma ignis eam tanquam sibi connaturalem postulet simul cum calore, de quo euidens est ei conuenire.

De aëre etiam probatur primò, quod sit calidus ex propria natura. Primò, quia probatum est omnia elementa esse inter sese contraria; sed si aër non sit natura calidus, sed fortè frigidus, vt voluerunt alij, non esset aquæ contrarius: ergo calidus debet poni ex propria natura. Secundò, quia si aër non esset calidus, facilè, & sine vlla resistentia conuerteretur in aquam, quæ per summam frigiditatem in eum sibi contiguum agit, & ideo in instanti, quia nullam potest habere resistentiam, nec successionem conuersio eius, si nullum habet calorem ex propria natura. Quod verò aër sit humidus, probatur primò; nam de igne probatum est esse calidum, & siccum; & statim probabitur de aqua euidenti experientia esse frigidam, & humidam, & ideo omnino ei contrariam: ergo duo alia elementa, nempe aër, & terra debent esse omnino etiam contraria, sed probabitur experientia terram esse siccam: ergo necesse est aërem esse humidum. Secundò, quia singula elementa sunt singulis contraria secundum aliquam qualitatem, vt probauimus: ergo aër est contrarius igni, non per calorem; cum probatum sit esse sua natura calidum: ergo per humiditatem, & ideo ex propria natura erit humidus, sicut ignis siccus. Quod tandem probat vsus respirandi, nam aëre respiramus: ergo cum respiratio sit operatio vitalis; aëre ex hac parte substetatur, atque conseruatur vita; sed hæc consistit in calido, & humido: ergo humidus, & calidus debet esse aër eam conseruans.

Quod verò aqua sit frigida, probatur duplici experientia. III
Prior est, quia dum ab aliquo agente calido sibi approximato calefacta est, eo sublato statim absque aliquo infrigidante extrinseco, sed suæ naturæ relicta, se reducit ad antiquam frigiditatem: ergo à propria natura habet frigiditatem, & non ab aliquo extrinseco. Altera experientia est, quia aqua quæcumque non calefacta ab extrinseco calefaciente, vel eo remoto, à quo calefacta est, & suæ naturæ relicta infrigidat quæcumque alia corpora temperata: ergo ex propria natura frigida est. Probatur consequentia, quia ea, quæ semper contingunt, & non causantur ab aliquo extrinseco, naturalia censentur.

Probatur tandem, quod terra sit sicca, ex diuinæ Scripturæ verbis in principio Genesis, vbi refertur Deum statim ac terram condidit, eam vocasse aridam. Deinde ex definitione sic-

quam tradit Aristoteles in hoc 2. lib. text. 9. his verbis: *siccum autem facile terminabile proprio termino, difficulter autem terminabile alieno.* Sed euidens est terram per se terminari, vel consistere, etiamsi à nullo alio corpore coarctetur: ergo ex propria natura debet reputari sicca. Et tandem experientia, quia sublato quocumque extrinseco eam humectante, statim se reducit ad siccitatem nullo extrinseco corpore eam exsiccāte ergo sua natura debet censeri sicca.

112 Ad argumentum primæ opinionis concedenda est maior, quod illa qualitas censenda sit naturalis corpori, quam retinet semper. Minor verò distinguenda; quod aër facilè transmutetur à calore ad frigiditatem; nam transmutari ad frigiditatem contingit dupliciter; vel amittendo omnino calorem, & hoc modo neganda est, vel plus frigiditatis recipiendo, & maiori facilitate,quàm reliqua elementa recipiant qualitates sibi contrarias; & in hoc sensu conceditur: hoc autem habet propter humiditatem cum raritate,& subtilitate coniunctam, quarum ratione facilè subditur alienis impressionibus, sicut etiam facilè mouetur localiter à quocumque extrinseco versus omnem differentiam loci: quare non probatur ex propria natura non esse calidum, sed solùm, quod ita sit naturaliter calidus,vt facilè ab eodem calore transmutetur, qui non adeo tenaciter ei inhæret, atque humiditas, quæ est qualitas ei propria, vt quæstione sequenti probabitur, à qua proinde remouetur difficiliùs.

113 Ad primum argumentum secundæ opinionis concedenda est etiam maior,sed minor neganda quod frigiditas conueniat aëri, remotis contrariis. Et quod dicitur ideo infrigidari aërem,quia postquam calefactus fuit à Sole, eodem Sole absente reducit se ad naturalem frigiditatem, sicut aqua semoto igne, negandum est;sed absente Sole infrigidatur ab aqua tunc valde frigida,atque etiam ex vicinitate terræ ex se frigidæ,& plus ab aqua infrigidatæ.Quare ex hoc non probatur aliquam frigiditatem naturalem habere: sed quamcumque habet,& quocumque tempore eam ab extrinseco infrigidante recipit.

QVÆSTIO VIII.

Quanam sit causa maximè frigiditatis, quam habet aër in media regione.

SEcundum argumentum eiusdem opinionis quæstionem excitat de causa maximæ frigiditatis, quam habet aër in media regione. Præsupponit autem quæstio tanquam certum, aërem in media regione frigidissimum esse,nam experientia constat maximam ibi fieri condensationem nubium ex aëre, & vaporibus

vaporibus; & easdem nubes non solùm conuerti in aquam, sed eandem aquam ex eis genitam statim conuerti in niuem, & grandinem, per quandam congelationem, quæ omnia procedunt ex nimia frigiditate. Probatur euidenter, quia aqua non potest produci ex vaporibus, & aëre, nisi præcedente in materia eorum frigiditate maxima, quam pro dispositione petit forma eiusdem aquæ ad sui introductionem. Deinde aqua non congelatur, nisi crescente frigore: (vt in hac nostra regione videmus) ergo neque in media illa congelatur, vt ex ea fiat nix, & grando, nisi eodem adhuc frigore crescente; & ex vtroque fit euidens, aërem in ea regione nimis esse frigidum. Quærit verò eadem quæstio, quænam sit causa illius frigiditatis.

Et prima opinio præcipuam causam eius esse docet naturam eiusdem aëris, quem putat summè frigidum à natura esse, & non calidum. Quam primò sequuti sunt Stoici, vt testatur Galenus lib. de Simplicium medicamentorum facultatibus c. 20. à quibus eam desumpserunt Seneca 2. lib. qq. naturalium cap. 10. Tullius 2. lib. de natura Deorum, Philo Iudæus in lib. de plantatione Noë, & Galenus lib. 8. de vsu partium cap. 3. vbi reprehendit Aristotelem, quod posuerit aërem ex propria natura calidum. Hæc opinio duo habet pro se argumenta satis efficacia. Primum est illud, cuius occasione excitatum est dubium, quia quodlibet elementum habet puritatem naturalem in medio, vel circa centrum, vbi minus potest à cõtrariis agentibus alterari: sed aër in media regione frigidissimum est, ergo summam habet frigiditatem ex propria natura, & non impressam ab aliquo agente contrario. Secundum, quia nullum violentum potest esse perpetuum, vt testatur Arist. 1. lib. de cœlo, & mundo text. 15. & lib. 2. text. 18. sed nimia illa frigiditas, quam habet aër immedia regione, est perpetua, nullo anni tempore deficiẽs, vt probant cõtinui effectus eius, pluuiæ, niuis, & grandinis: ergo non potest esse violenta. Vnde sequitur eam non habere aërem ab aliquo agente contrario, atque extrinseco impressam, sed ex propria natura. 114

Hæc tamen sententia non solùm est contra Aristotelem asserentem, aërem non esse à natura frigidum, sed calidum & humidum, sed etiam contra rationem, vt probauimus; ideo causa aliqua extrinseca frigiditatis eius in media regione quærenda est. Quam assignat secunda opinio asserens frigiditatem illam ex eo procedere, quod Sol minorem effectum illuminationis, & calefactionis habet circa mediam regionem aëris, quàm circa supremam, & infimam; quàm circa supremam quidem, quia fortius eam illuminat, & cõsequenter intensiùs calefacit tamquam proximiorem; iuuat etiam non parum, quod iuxta elementum 115

ignis posita est, à quo etiam necesse est calefieri. Hæc verò infima regio aëris propter reflexionem radiorum solarium in terra, & aqua factam intensiùs illuminatur, & calefit, media verò ab his causis extrinsecis libera est, & propterea nō est calida, sed frigida. His autem causis addunt Parisienses virtutem cœlestem particularem, à qua eadem media regio aëris infrigidatur.

Sed hæc etiam sententia ex ea parte, qua pro causa assignat minorem illuminationem, & calefactionem mediæ regionis à Sole, insufficiens est: ex alia verò, qua addit virtutem cœlestem infrigidantem eandem regionem mediam, parum probabilis. Ostendo primum, quia ex eo, quod minùs illuminetur media aëris regio, quàm suprema, & infima, & consequenter minùs calefiat à Sole, solùm probatur, quod minùs calida sit, magisque temperata, quàm suprema, & infima: non tamen, quod sit frigida, & multò minùs, quod tam intensam habeat frigiditatem, quantam habere semper probant effectus pluuiarum, niuium, & grandinis: non ergo reddit causam huius intensæ fri-
119 giditatis, quam quærimus, & ideo insufficiens est. Quod verò influentia alicuius astri infrigidantis eandem regionem sit causa, parum probabile esse sic ostendo, quia non est verisimile dari astrum potentius ad infrigidandum, quàm sit Sol ad calefaciendum corpora sibi approximata, præsertim in æstate, quo tempore maximè eleuatur: sed in æstate experimur mediam illam regionem magis tunc à Sole calefactam, frigidiorem esse, quàm alio quouis tempore anni: ergo verisimile non est, quod ab aliquo astro tantùm infrigidetur. Secundò, quia tale astrum frigiditatem influens circa mediam regionem aëris, fortiùs eam influet circa supremā, immo circa ignem, cum proximiora sint ei, & frigiditatis capacia. Probatur cōsequentia, quia repugnat naturaliter agens agere in distans, quia eadem actione operetur in medium capax, quod verò in ignem, & in supremam regionem aëris talem producat frigiditatem, repugnat: ergo nec pro imprimenda in media regione poni debet. Probatur tandem, quia non est credendum peculiare astrum condidisse Deum pro sola infrigidatione huius regionis; cum sufficiant ad id præstandum alia inferiora corpora, vt statim ostendemus. Magis enim relucet diuina sapientia in eo, quod tam mirabilem effectum edere possit per solam ordinationem naturalem elementorum, quàm si speciali creatione alicuius astri indiguerit ad illum præstandum.

117 Tertia opinio quorundam recentiorum tenet, Deum ab initio mundi produxisse in media regione aëris frigiditatem valde intensam, quam perpetuo conseruat, vt possint ibidem generari pluuiæ, niues, & grando, producique cæteri effectus metheorologici

theorologici propter commune bonum totius vniuersi; nam his alitur terra, vt fructus ferre possit, his etiam aluntur animalia, immo & homines. Huius opinionis mentionẽ faciunt Conimb. tract. 1. Metheo. cap. 2. Probant recentiores ex illis verbis Genesis c. 1. quibus dicitur secunda die fecisse Deum firmamentum diuidens aquas ab aquis; vbi nomine firmamenti intelligunt plures expositores infimam aëris regionem, quam videntur supponere nõ fecisse Deum secundum substantiã elementi aëris secunda die, sed hoc elementum cum terra, & cæteris produxisse prima die, secunda vero produxisse intensam frigiditatem cum densitate aliqua in eadem regione aëris media: hanc verò infimam temperatam reliquisse cum minori frigiditate, & densitate, & ita generationi, & conseruationi animalium, atque plantarum accommodatam, ineptam vero generationi aquarum, & imbrium: & propterea media regio, in qua generantur hæc, vocata est firmamentum diuidens aquas ab aquis, hoc est quasi terminus diuidens aquas nubium ab aquis terrestribus.

Non est omnino improbabilis hæc opinio, sed non videtur 118
mihi tenenda, propter hoc argumentum, plures dantur effectus in natura rerum his valde similes, quorum particulares causæ, & sufficientes difficile inueniuntur: sed probabili coniectura tandem assignantur, & hoc sufficit, vt non sit ad Deum recurrendum, à quo solo producantur: ergo neque pro causa efficiente talis frigiditatis ad Deum recurrendum est tanquam ad propriam causam; sed satis esse debet, si probabili saltem coniectura inueniatur in corporibus, vt inueniri ostendemus. Minorem probo, quia satis mirabiles effectus sunt, quos experimur in aquis putealibus, qui in æstate vigente maximè calore Solis frigidiores sunt in hyeme verò, etiam si sit remississimus, calidiores: cum tamen aqua sua natura sit summè frigida. Quare non videntur fieri posse ab aliqua causa naturali inferiori: immo neque à Sole, & cæteris vniuersalibus: sed ad Deum esse recurrendum, qui eas calefaciat, & infrigidet suis temporibus, prout sibi placitum fuerit, & pro bono communi totius vniuersi necessarium. Et tamen nemo ferè ad Deum recurrit sed sufficienter fieri posse per antiperistasim coniectantur: eodem igitur modo loquendum est de frigiditate, quam habet, aër in media regione.

Ideo vltima opinio, quam sequuntur ferè omnes recentiores, præsertim Toletus in hoc 2. lib. q. 5. ad 9. & Conimb. tractatu 1. Metheor. cap. 2. probabilior est, & tenenda, quod media regio aëris valde frigida sit, nõ ex propria natura, nec ex peculiari influentia cœlesti: sed nec à frigiditate producta ibidem à solo Deo in prima mundi conditione: sed per continuam, at-

que perpetuam antiperistasim factã ex nimio calore superioris, & inferioris regionis eiusdem aëris. Ita inuenio expressum apud Aristot. 1. lib. Metheo. sum. 3. c. 3. vbi agens de generatione pluuiæ, niuis, & grandinis in media illa regione, ait: *Quoniam videmus, quod fit circumobsistentia calido, & frigido inuicem (quapropter) in temporibus frigida sunt inferiora terra, & tepida in g·lu oportet putare, & hoc in eo, qui sursum fieri loco: quare in tepidioribus anni temporibus circumobsistentiam passum in his frigidum, propter eam, qua in circuitu est, caliditatem, aliquando quidem citò aquam ex nube facit, aliquando verò gran-*
119 *dinem, &c.* Ita etiam sentit Diuus Thomas in commentariis eiusdem loci lectione. 4. Sed vt ostendamus sufficientem causam esse antiperistasim, quædam supponenda sunt tamquam certa, vel ex doctrina Aristotelis deducta. Primum est, supremam aëris regionem, hoc est partem illam elemento ignis contiguam, valde calidam esse, non solùm propter calorem aëri naturalem, sed etiam propter ignem eam circumstantem, & propter intensam illuminationem, & calefactionem à Sole. Infimam quoque regionem (licet non tam intensè calidam) tempore æstiuo nòn parum habere caloris, ex reuerberatione radiorum Solis in terra, & aqua facta resultantis, atque etiam ex multitudine vaporum, & exhalationum, quas idemmet Sol extrahit ab vtroque elemento simul eas calefaciens. Secundò, supponendum est, mediam regionem eiusdem aëris liberam esse ab his causis ab extrinseco calefacientibus supremam, & infimam: nam neque ab igne calefit, neque à Sole per reflexionem radiorum, qui non possunt vsque ad illam ascendere, solùm ergo calefit ab eo per actionẽ directam: & ideo remissa tantũ calefactione; itaq; media illa regio præter calorem, quem habet à propria natura, parum recipit ab extrinsecis eam
120 circumdantibus, ideo quasi tẽperata esset ex hac parte. Tertiò, supponendum est, solem sua virtute semper extrahere à terra exhalationes, & ab aqua vapores, & æstiuo tempore magnam copiam, quia intensiùs illuminat, & calefacit terram, aquam, & infimam regionem aëris, ideo fortior est virtus eius ad effectũ eos extrahendi, quos constat sua natura leues esse, & aëri valde similes, præsertim in raritate, & leuitate, & propterea sursum ascendunt vsque ad mediam regionem aëris. Quartò supponitur, vapores sua natura esse frigidos, calidos verò ab extrinseco nempe ab eodem Sole, qui cum eos media luce, & calore producto in aqua, & terra extrahat, necesse est eos calidos extrahere. Quod verò sua natura sint frigidi, docet Aristoteles, & probat ratio. Aristoteles quidem expresſè satis loco citato, vbi generationem pluuiæ ex vaporibus explicans sic ait: *Manente*

autem

autem terra, quod circa ipsam est humidum à radiis, & ab alia, quæ desuper est caliditate euaporans fertur sursum. Cum autem caliditas, quæ duxit ipsum sursum, derelinquit, & illa quidem disperditur ad superiorem locum: hac autem & extinguitur, propterea quod suspenditur longius in aërem, qui est super terram, cogitur iterum vapor infrigidatus, & propter derelictionem caloris, & propter locum, & fit aqua ex aëre, &c. Et longè ab his, sed in eodem capite loquens de generatione niuis ex nube congelata in media regione aëris, & de generatione pruinæ ex congelato vapore in hac infima regione, hæc verba scribit: *Similiter autem, & pruina, & nix, cum enim congelata est nubes, nix est, cum autem vapor, pruina: quapropter aut temporis anni, aut regionis signum est frigida: non enim vtique congelaretur adhuc multa inexistente caliditate, si non superuinceret frigus: in nube enim adhuc inest multum calidum, residuũ ignis: qui euaporare fecit ex terra humidum, &c.* Quibus docet expressè nubem, quæ non est aliud, quàm vapor condensatus in media regione, calorem adhuc habere, derelictum quidem à Sole, qui eum illi impressit, dum extraxit ab aqua, & terra, quod est eum habere ab extrinseco agente, & sua natura oppositam frigiditatem. Quod docet etiam D. Thom. eodem loco his verbis: *Sic igitur deficiente calore calefaciente, & eleuante vaporem aqueum, vapor aqueum redit ad naturam suam, coadunante etiam frigiditate loci, & sic infrigidatur, & infrigidatus inspissatur, & inspissatus cadit ad terram, &c.* Sed probatur etiam ratione, quia aut vapores sunt eiusdem naturæ cum elemento, à quo extrahuntur, vel diuersæ; Si eiusdem, euidens est esse valde frigidos sua natura sicut elementum aquæ. Si verò sint mixta, valde tamen similia in natura eidem elemento, cum ex eius substantia proximè, ac citò oriantur: ergo participant qualitates eius, & præsertim frigiditatem, quæ in eis prædominabitur, & calorem non possunt habere ex propria natura, quia aqua illum non habet naturaliter. Vnde fit solùm ab extrinseco agente, à quo extrahuntur, impressum calorem habere posse, quem sursum ascendentes eum virtute propriæ naturæ à se expellunt (vt asseruit Arist.) & reducunt se ad naturalem frigiditatem. 121

Ex his præsuppositis hoc argumentum colligitur ad probandum, quod per antiperistasim sufficiens reddatur causa intensæ frigiditatis, quam habet aër in media regione, etiamsi ex propria natura non sit frigidus. Nam toto tempore anni ascendunt vapores extracti ab aqua, & terra, & sua natura frigidi, maioremque densitatem habentes, quàm aër, ascendentes verò quo plus separantur ab hac infima regione calida, plus etiam deficit calor extrinsecus, quem à Sole, & à loco impressum habe- 122

bant; & ad naturalem frigiditatem se reducunt; ac tandem ad locum mediæ regionis perueniunt: nec vlterius permittuntur ascendere propter maximum calorem supremæ regionis circumobsistentem; sed nec etiam descendere obsistente calore huius infimæ regionis: ergo necesse est maximam eorum copiam ibi condensari, & per condensationem eorum valde infrigidari aërem eiusdem regionis; & ex condensatione, & infrigidatione, tam ipsum, quàm vapores passim conuerti in nubes, & pluuiam. Vnde non est necessarium ad specialem influxum cœlestem, nec ad Deum per se infrigidantem eamdem regionem recurrere, sed ex solo ordine naturali à Deo ipso constituto in his corporibus sufficiens redditur causa maximæ frigiditatis illius regionis. Quod satis efficaciter confirmatur ex magna infrigidatione aquæ putealis, & subterraneorum locorum æstiuo tempore à similibus causis sufficienter facta (eisdem aduersariis concedentibus) & absque dubio minorem efficacitatem habentibus, & propterea non tam intensam frigiditatem causantibus, quanta producitur in media regione aëris propter efficaciores causas: sed eodem modo operantes, vt expositum est.

123 Ad primum argumentum primæ opinionis neganda est maior, quod illa qualitas sit elemento naturalis, quam habet circa medium: nam licet verum hoc sit in elemento solido, quale est terra, quia non habet fluxum, & refluxum secundum partes, sed ferè immobilis perseuerat secundum omnes, & propter maximam densitatem non facilem præbet ingressum aliis corporibus, & ideo non facilè recipit impressiones eorum secundum partes propinquiores centro. Licet etiam sit verum in elemento magis actiuo; quale est ignis, qui propter maximam actiuitatem non permittit permixtionem aliorum corporum, & ideo non facilè recipit qualitates eorum. In fluidis verò, & præsertim in aëre non potest esse verum, & ratio est manifesta; quia cum aër non solùm fluat, sed adeo subtilis sit, facilè cedit aliis corporibus, & transitum eis per seipsum præbet: facilè etiam eis permittit, vt secum permisceantur, si subtilia sint; facilè etiam impressiones, vel qualitates extraneas ab eis recipit: & ideo non habet maiorem puritatem iuxta medium, quàm in extremis partibus. Vnde sequitur non posse deduci argumentum ex qualitate vigente circa medium eius ad probandum, quod ei sit naturalis, quia non minùs potest eam recipere ab agente extrinseco, secum permixto circa medium, quàm in aliis partibus extremis.

124 Ad secundum distinguenda est maior, quod nullum violentum sit perpetuum, & explicanda vniuersalis hæc propositio Aristo-

Aristotelis, quam fatemur in doctrina eius contineri. Violentum enim duplex est, vnum, quod ita est contra inclinationem rei particularis, vt nullo modo cedat in bonum particulare eius, ac totius vniuersi. Vt lapidem proiectum moueri sursum, aut aquam quomodocumque calefieri ab igne; ita enim motus isti sunt contra inclinationem naturalem horum corporum, vt nec cedant in bonum particulare eorum, nec in commune totius vniuersi, & dicuntur violenti simpliciter. Aliud est violentum ex parte, vel secundum quid, quod licet sit contra inclinationem particularem corporis, cedit tamen in bonum eius particulare conseruationis propriæ, atque etiam in bonum commune totius vniuersi: & ex hac parte potius naturale est, quàm violentum, & propterea solùm secũdum quid, vel ex parte violentum, & potius dici debet naturale, quia ex ordinatione naturali partium vniuersi necessariò sequitur: & ita se habet frigiditas mediæ regionis aëris. Nam ex naturali ordinatione 125
eiusdem elementi cum cæteris necessariò sequitur continua, atque perpetua antiperistasis iam explicata, per quam illa pars aëris infrigidatur, & totus ipse aër non potest alio modo naturali conseruari in suo loco naturali, nempe infra elementum ignis, & supra elementum aquæ, nisi cum dispendio illo infrigidationis secundum illam partem. Quæ infrigidatio ordinatur ad bonum commune totius vniuersi, nempe ad generationem, & conseruationem plantarum, animalium, & hominum: vnde si rectè expẽdatur eadem infrigidatio, solũ ex ea habetur, quod elementũ aëris patiatur dispẽdiũ aliquod solũ in vna, vel alia parte propter bonum propriũ totius elementi, & commune vniuersi, quod solùm est violentum secundum quid etiam cõsideratum respectu eiusdem aëris: naturale verò simpliciter, quia solùm est contra inclinationem vnius partis, sed conformis particulari inclinationi totius elementi aëris naturaliter inclinati in propriam conseruationem. Et hoc modo dari violentũ secundum quid, quod sit perpetuum in eisdem elementis, euidẽs est. Nam suprema regio aëris semper calidior est, quã petit sua natura, & semper partes aliquæ eius igni proximiores corrumpuntur ab igne, & in eum conuertuntur, quod patet esse violentum, & perpetuum eodem modo, ac infrigidatio mediæ regionis aëreæ. Terra quoque secundum plures sui partes infrigidatur semper ab aqua super eam dilapsa: immò maxima ex parte aqua, & terra sunt semper extra proprium locum naturalem, quia cum aqua deberet circumscribere elemẽtum terræ, & terra deberet circũscribi ab aqua: nec circũscribitur hæc ab illa: nec illã maiori ex parte eãdẽ terrã ambit. Axioma igitur Aristotelicum de priori violento solùm intelligitur, quod na-

turaliter

turaliter repugnat esse perpetuum:non de posteriori necessario incluso in naturali ordinatione vniuersi,nec solùm ad bonum commune eius ordinato, sed etiã ad particulare eorumdẽ corporum, quod ipsum patiuntur solũ secundũ aliquas partes propter conseruationem totius.Et ideo ex naturali ordinatione,& constitutione vniuersi necesse est esse perpetuum,vt constat in aliis casibus diuersis ab infrigidatione mediæ regionis, & necessariò concedendis ab omnibus opinantibus.

126 Ad primum argumentum tertiæ opinionis respõdeo primò, nomine firmamenti diuidentis aquas ab aquis non esse necessariò intelligendam mediam aëris regionem,sed plura alia posse intelligi secundum diuersas expositiones illius loci, quas refert D.Tho.1.p.q.62.articul.1.vt cœleste corpus,in quo sunt sydera: vnde non potest efficaciter ex verbis Scripturæ sacræ aliquid colligi pertinens ad illam partem aëris. Secundo respondeo, quod licet probabile sit,per firmamentum factum secunda die intelligi mediam regionem aëris, ex hoc tamen non constat productam esse tunc in ea frigiditatem à Deo per se immediatè,quia licet densitas eius eam constituat, quasi solidam ac firmam, & ideo propter densitatem in ea productam intelligi posset nomine firmamenti: non tamen propter frigiditatem tunc in ea productam: sed producta densitate relinqui potuit infrigidanda per virtutem causarum naturalium, & antiperisticam actionem earum iam explicatam. Quare nec etiam ex verbis Scripturæ intellectis de media aëris regione efficaciter colligi potest,quod frigiditas eius producta sit à Deo per se immediatè, vt contendit eadem sententia.

QVÆSTIO IX.

In quonam gradu habeat quodlibet elementum duas qualitates primas,quæ naturaliter ei conueniunt?

127 VT melius intelligatur difficultas quæstionis, tanquam certum est præsupponendum sermonem esse de elementis in sua puritate,ac naturali dispositione existentibus?nam vt superius adnotauimus, omnia ferè elementa secundum plures partes permixtas habent qualitates sibi extraneas, & aliorum elementorum proprias; quam per mixtionem absque dubio habent ex vicinitate aliorum,quorum sunt contigua, vt aër ex vicinitate ignis habet superiorem regionem calidiorem,quam natura eius postulat, & ex vicinitate aquæ, & terræ mediam quidem frigidiorem semper (vt probauimus) infimam verò frigidiorem aliquando, & calidiorem sæpe ex reflexione radiorum Solis circa eadem elementa aquæ, & terræ facta: ideo non

non intelligitur quæstio de elementis, ita impuris, atque permistis, sed in sua puritate, & naturali dispositione existentibus, quam secundum alias partes habere censendum est. Secundò, 128 præsupponendum est ex præcedenti quæstione; quod cuilibet elemento sua natura conueniunt duæ qualitates primæ non contrariæ. Quibus præsuppositis difficultas quæstionis in eo posita est, an vtraque ei conueniat in summo gradu, vel vna tantùm in summo, altera verò in minori gradu intensionis, quem vocare solent propè summum. Vt igni summus calor, & summa etiam siccitas: aeri verò humiditas summa cum summo etiā calore: aquæ verò summa frigiditas, summaque humiditas; & terræ summa siccitas cum summa frigiditate. Vel certè igni conueniat calor summus, aëri humiditas summa, aquæ summa frigiditas; & summa siccitas terræ; cæteræ verò qualitates in minori gradu singulis, vt vltra medietatē latitudinis; videlicet secundum quinque gradus intensionis aut quid simile.

Et prima opinio asserit vtramque qualitatem conuenire singulis elementis in summo gradu. Ita Nimphus in hoc 2. lib. commen. 28. q. 4. & Aquilinus lib. 3. de elementis. Sed quia hæc 129 sententia vniuersaliter sumpta euidenter est falsa, nam in aëre saltem est contra euidentem experientiam dicere, quod sit ita calidus, ac ignis, quia experimur ignem eo rariorem intensius nos calefacere. Propterea alij videntur temperasse eamdem sententiam, vt probabilis saltem existimari posset, asserētes ignem habere vtramque qualitatem in summo gradu, aërem verò nullam in summo, sed vtramque in minori! quia nec ita calidus est, ac ignis, nec ita humidus, ac aqua; sed summè humidam esse hanc, non tamen summè frigidam, sed minus, quàm terram; hanc verò summè frigidam esse non tamen summè siccam, sed minus, quàm ignem summam habentem siccitatem. Ita D. Thomas expresè lect. 3. huius secundi libri; & quantum ad humiditatem intensiorem in aqua, quàm in aëre eam sequitur Bañez quæst. 2. & tribuitur Galeno lib. de Simplic. medicam. facult. cap. octauo. Probatur vnico argumento vniuersali de omnibus elementis, quia si in quolibet esset vna tantùm 130 qualitas in summo gradu intensionis, altera vero in minori? sequitur quodlibet elementum ad minus habere tres qualitates, duas quidem inter se contrarias, alteram verò non contrariam, vt ignis calorem, & humiditatem cum siccitate, sicque de cæteris secundum proportionem; quod patet esse falsum, quia iam essent mixta corpora, & non simplicia, haberent enim qualitates contrarias non in summo, sed ad certum gradum attemperatas, quod mistorum est proprium. Probatur prima consequentia, quia latitudo cuiuslibet contrarietatis debet esse com-

pleta

pleta ex vtroque, vel altero contrario, vt superiùs ostendimus, sed quodlibet elementum habet latitudinem vnius contrarietatis completam ex vno contrario: ergo si habet aliam non completam ex vno, debet habere eam completam ex alio. Ita vt tot gradus humiditatis habeat ignis, quot siccitatis ei deficiunt; & ita habebit humiditatem, & siccitatem, quæ sunt contrariæ qualitates ad certum gradum attemperatæ, sicut habent mixta.

131 Secunda opinio asserit nullum elementum habere duas qualitates in summo gradu intensionis, sed quodlibet vnam tantùm, aliam verò in minori gradu, videlicet vltra medietatem latitudinis hoc ordine distributas, vt ignis sit calidus in summo gradu, siccus verò in minori: aër in summo gradu humidus in minori calidus: aqua frigida in summo gradu, & in minori humida: & terra in summo gradu sicca, & in minori frigida: ita Alexander lib. Metheor. comm. 13. Albertus Saxoniæ in hoc 2. lib. q. 1. Marsil. quæst. 6. Iacobus de Forliu. tractatu de intensione formarum part. 2. Tolet. q. 6. huius libri Conim. c. 3. q. 5. art. 1. ita etiã S. Patres Ambros. lib. 4. Examerõ. c. 4. Basil. homel. 4. in Genesim, Damasc. in suis cõmentariis Physicis c. 12. & est communis inter recentiores, & tanquam probabilior à nobis sequenda. Probatur testimonio Arist. id asserentis in hoc 2. lib. text. 23. his verbis: *Sed tamen simpliciter quatuor existentia, vnus vnumque est. Terra enim sicci magis, quàm frigidi, aqua autem frigidi magis, quàm humidi: aër autem humidi magis, quàm*

132 *calidi, ignis autem calidi magis, quàm sicci.* Et si dicatur non necessariò hæc intelligi de maiori intensione vnius qualitatis, quam alterius, sed id solùm significare quod vna qualitas priùs conueniat elemento, quam altera, & magis sit ei propria. Contra hoc sic arguo. Si vtraque qualitas in summa intẽsione conuenit igni, non propriè, immo nec verè dicetur magis calidus quàm siccus. Probatur consequentia, quia magis, & minùs in qualitatibus non propriè dicitur, nisi ratione intensionis, & remissionis gradualis. Secundò, quia si vtraque qualitas est in elemento perfectissima, non est maior ratio ob quam vna sit ei magis propria, quàm altera; ergo non possunt in hoc sensu intelligi verba Arist. Probatur antecedens: quia neutra qualitas potest dici propria, cum alteri sit communis, & in eadem perfectione, neque potest dici magis propria, vel priùs ei conuenire, quia conuenit ratione alterius quia humiditas non potest conuenire aëri ratione caloris, neque è conuerso, alioqui omne calidum esset humidum, & omne humidum esset calidum, quod patet esse falsum. Et eodem modo probatur, quod non possit magis esse ei propria, quia perfectior est altera: nam si hoc ita sit, falsum erit, quòd terra sit, magis sicca, quam frigida, vel aër

magis

magis humidus, quàm calidus. Probatur euidenter consequentia, quia frigiditas perfectior est siccitate, & calor perfectior humiditate; vt per se est manifestum.

Tria itaque asserimus, hanc sententiam explicantes. Primum, 133
quod singula elementa habeant vnam qualitatem in summo gradu. Secundum, quod nullum elementum habeat duas qualitates in summo gradu. Tertium, quod singula habeant singulas qualitates in summo gradu, atque etiam singulas in gradu minori, quem vocant prope summum secundum distributionem superiùs assignatam. Probatur autem primum, quia quælibet alia qualitas à primis habet in aliquo subiecto summam perfectionem, aut intensionem, quæ sibi potest naturaliter conuenire, vt inductione constare potest: ergo qualitates primæ in aliquo subiecto habere debent summam perfectionem, vel intensionem eis naturaliter possibilem; sed eam non habent in mixtis corporibus: ergo in elementis. Probatur minor, quia mixta ex propria natura postulant quatuor primas qualitates in certo gradu attemperatas, quem vocamus remissum: ergo non habent in eis summam intensionem. Quare necesse est eam habere in elementis, & ita singula habebunt, vt minimũ aliquam earũ in summo gradu. Probatur autem secundum, quod nullum habeat duas qualitates in summo, quia impossibile est duas formas substantiales specie diuersas postulare pro dispositione in materia eamdem qualitatem in eodem gradu intensionis; sed formæ substantiales elementorum distinguuntur specie: ergo non postulant eamdem qualitatem in eodem gradu pro dispositione, postularent verò, si quodlibet haberet vtramq; in summo, vt consideranti est manifestum. Probatur secundò, quia in 136
vnoquoq; genere debet designari vnum primum, & maximum, in quo reperiatur perfectissima ratio illius generis, & ideo quod sit quasi caput cæterorum, vt in genere lucidorum: Sol ergo necesse est in genere calidorum dari maximè calidum perfectissimè participans rationem caloris. Vnde sequitur summum calorem in vno tantùm corpore dari posse naturaliter, & non in multis. Nam si in multis daretur, iam multa essent capita talis generis, & pari ratione in genere frigidorum, humidorum, & siccorum. Tandem probatur in particulari, videlicet in aëre euidenti experientia, quòd non sit calidus in summo gradu, nam si ita esset, magis, ac vehementiùs calefaceret aër corpora sibi approximata, quàm ignis; sed experimur oppositum, nempe ignem intensiùs, ac vehementiùs calefacere: ergo aër non est calidus in summo gradu. Probatur maior, quia si esset calidus in summo gradu, haberet calorem in æquali gradu intensionis, & præterea haberet maiorem densitatem, ratione cuius plus agunt corpora

cum

cum eadem intensione formę, vt superiùs probauimus: ergo intensiùs ageret, quàm ignis. Et si dicatur calorem ignis intensiùs calefacere, quàm calorem aëris, propter coniunctionem cum siccitate, quę valdè iuuat actionem caloris, vt constat experientia, nam in materia sicca citiùs, ac vehementiùs agit ignis per calorem, quàm in materia humida, quia quasi acuitur calor siccitate, per humiditatem verò hebetatur potius, & minùs agit: ergo quamuis aër habeat summum calorem, minùs aget, quàm
137 ignis propter coniunctionem eius cum humiditate. Respondeo quod si argumentum hoc aliquid valet, absque dubio probat summum calorem esse non posse in aëre cum summa humiditate, quia si ex consortio humiditatis hebetatur calor, repugnat, quod eadem forma elementi vtramque qualitatem postulet in summo gradu, & ex consequenti, quod vtramque simul habeat; nam si vna nocet alteri, & retardat actionem eius, non potest naturaliter simul cum ea in summa perfectione postulari ab eadem forma substantiali; cum constet in ordine ad actionem datas esse elementis has qualitates à natura.

Tertium, quod asserimus est, quod singulis elementis conueniant duæ qualitates, vna in summo gradu, altera in minori secundum illam distributionem explicatam. Hoc autem probandum est de singulis in particulari: & primò probatur de igne, quod sit summè calidus, quia calor debet habere summam per-
138 fectionem sibi naturaliter debitam in aliquo elemento: constat autem in nullo alio esse perfectiorem: ergo in igne habet perfectionem summam. Secundò, quia calor est prima qualitas omnium perfectissima: ergo conuenit simplici corpori omnium perfectissimo secundum maximam perfectionem sibi debitam, sed ignis est elementum perfectissimum: ergo ei soli conuenire debet in summo gradu, Minorem probo, ex subtilitate ignis, ex loco supremo sibi debito iuxta cœlum, & tandem ex maxima actiuitate, quæ signum est à posteriori euidens maximæ perfectionis in tali genere.

Quod verò ignis habeat prope summam siccitatem, probatur primò ex eodem summo calore, quia maxima actiuitas caloris naturaliter postulat consortium siccitatis, per quam ad agendum, quasi acuitur: per consortium verò aliarum qualitatum, vel totaliter impediretur, vel hebetaretur saltem, fierétque, vt minùs ageret, quàm petit natura summi calidi ergo tribuenda est ei siccitas, non summa, quia repugnat duas habere in summo gradu, vt probatum est: ergo prope summa. Secundò probatur ab effectu, nam experimur ignem simul calefaciendo corpora, eorum humiditatem consumere, eáque exsiccare.

139 Probatur deinde de aëre, quod sit humidus in summo gradu

ex definitione humidi tradita ab Aristotele cap. 2. huius libri. *Humidum est, quod non bene proprio termino, sed alieno terminatur.* Sed hæc definitio maximè competit, & principalius aëri, quàm cæteris elementis; ergo primò competit ei esse humidum, atque adeo in summo gradu. Probatur minor: nam ignis propter summam actiuitatem, non facilè terminatur termino alieno; sed nec terra propter soliditatem, & duritiem maximam, quarum ratione proprio termino consistit; aquæ verò conuenit quidem, minùs tamen principaliter, quàm aëri propter densitatem, & fluxibilitatem maximam.

Contrarium nihilominus tenent multi putantes aquam esse humidiorem aëre; & ideo humidam in summo gradu, vt Galenus libr. 4. de simplicium medicamentorum facultatibus capit. 8. & 32. Albertus Magnus in lib. de elementis capit. 12. Garbius in summa tract. 1. qu. 2. Primò propter verba Aristotelis in hoc 2. lib. text. 49. quæ ita habent: *Aqua autem inest mistis corporibus, quia indigent terminari: solam autem esse simplicium facile terminabilem, &c.* Sed esse facilè terminabile est definitio humidi: ergo sentit Aristoteles solam aquam esse humidam in summo. Et 4. Metheo. cap. 4. aquam asserit esse maximè 140
propriè humidam, terram verò siccam. Secundò, propter experientiam, quia aqua magis humectat, quàm aër, & ex alia parte aër non solùm humectat, sed exsiccat: ergo illa est magis humida, & iste non potest habere summam humiditatem, cum habeat siccitatem ei contrariam, sine qua non potest exsiccare. Aqua etiam tempore pluuiæ humectat aërem: ergo est magis humida. Hæc tamen facilè soluuntur. Nam Aristoteles aquam vocat maximè humidam ab effectu, quem intensiorem efficit in alia corpora, quàm aër, non propter intensiorem humiditatem, sed propter maiorem densitatem. In quo etiam sensu dicitur ab Aristotele solam aquam esse facilè terminabilem, quia mixta terminabilia efficit propter densitatem humiditati coniunctam; quod non præstat aër, quia densitate caret, licet habeat intensiorem humiditatem, & eundem effectum præstat aqua in permixtione medicamentorum, & fortè ideo vocatur à Galeno humidior aëre. Et ita respondetur experientiæ de maiori humectatione aquæ ob maiorem densitatem. Aër verò exsiccat aliquando, non quia naturalem siccitatem habeat, sed propter calorem, cuius virtute euaporare facit corpora: euaporationem verò siccitas consequitur. Aliquando etiam propter aliquam siccitatem receptam ab igne exsiccabit. Aqua verò non intendit naturalem humiditatem aëris, nisi aliquos fortè gradus eius amiserit per actionem extrinseci contrarij. Tunc enim potest aqua ratione densitatis humiditatem

141 eius remissam à contrario intendere. Quod verò idem aër calorem habeat propè summũ, superiùs à nobis probatum est. De aqua nunc probandum est, quod summam habeat frigiditatem, & humiditatem propè summam. Probatur primum, quia experientia constat nullum aliud elementum frigidius esse aqua; ergo hæc est frigidissima. Probatur consequentia, quia in aliquo elemento debet habere frigiditas summam intensionem. Secundò probatur, quia terra constituta est commune domicilium animalium perfectorum, atque etiam hominum, vt in ea viuant, & conseruentur: sed si summam haberet frigiditatem, non posset esse conueniens eorum habitaculum: ergo non potest ei tribui summa frigiditas, & ex consequenti soli aquæ tribuenda est. Probatur minor, quia animalia hæc, nec viuere, nec conseruari possunt in aqua; præcipuè propter nimiam frigiditatem eius: ergo nec possent conseruari in terra, si summam haberet frigiditatem. Quod verò prope summam humiditatem habeat aqua, euidens experientia docet, cum experiamur hume-
142 ctare alia corpora. Sed contra hoc videtur esse quod illud corpus debet esse maximè frigidum, quod maximè distat à summo calido; sed terra maximè distat ab igne, qui maximè calidus est: ergo summam habebit frigiditatem. Et præterea corpus maximè calidum, vt ignis summam habet leuitatem: ergo illud, quod habet summam grauitatem, debet habere summum frigus, sed constat terram esse grauissimam: ergo & frigidissima censenda est; & ideo summa frigiditas non erit aquæ tribuenda. Respondeo, maxima distantia duobus modis sumi potest, nempe secundum qualitatem, aut secundum locum. Et si modo priori sumatur, verum est, quod maximè distans à summo calido summam frigiditatem habere debet: si verò sumatur posteriori modo, non est necessarium, immo nec verum, quia maxima distantia localis nõ prouenit immediatè, & per se à calore, sed à grauitate, & leuitate maxima. Vnde solùm sequitur per locum ab intrinseco ex maxima distantia terræ ab igne, quod iste sit maximè leuis, illa verò maximè grauis. Et sicut summa grauitas terræ non procedit ex sola eius frigiditate, sed ex cæteris qualitatibus simul concurrentibus, nempe siccitate, densitate, & aliis; ita summa leuitas ignis non procedit ex solo calore, sed ex aliis etiam qualitatibus eius simul sumptis: quare nec sequitur per locum ab intrinseco, summum calidum habet summam leuitatẽ: ergo quod habet summam grauitatem, habet summam frigiditatem.

Probatur tandem, quod terra sit sicca in summo gradu. Primò ex definitione sicci tradita ab Aristotele in 2. capite huius libri, quæ ita habet: *Siccum est, quod facilè terminatur termino pro-*
143 *prio, difficilè verò alieno.* Sed hæc definitio conuenit primò, & per se

se terræ propter soliditatem, & duritiem eius: nam licet igni etiam aliquo modo conueniat propter maximam actiuitatem, minùs tamen, quàm terræ; aëri verò, & aquæ nullo modo: ergo primò, & per se conuenit ei siccitas, atque adeo in summo gradu. Secundò, quia siccitas debet habere summam perfectionem in aliquo elemento; sed constat eam nō habere in aqua, & aëre, quibus assignatæ sunt singulæ qualitates in summo gradu à siccitate diuersæ: ergo summa siccitas soli terræ conuenire potest, & propterea Genes. 1. vocatur arida, vt adnotarunt sacri interpretes eiusdem loci, Basil. homel. 4. Exameron, Ambros. lib. 1. Exam. cap. 4. & D. Thom. 1. p. q. 69. art. 1. ad 5. Quod verò terra habeat frigiditatem prope summam, experientia conuincitur; nam videmus terram in sua naturali dispositione existente corpora sibi approximata infrigidare.

QVÆSTIO IX.

An qualitas elementi minùs intensa habeat permixtionem contrariæ?

VNicum argum. primæ opinionis aliam quæstionem satis difficilem excitat, an qualitas illa, quæ non reperitur in singulis elementis, in summo gradu habeat permixtionem contrariæ qualitatis, ita vt quot gradus deficiunt tali elemento de qualitate illa ad complementum latitudinis, tot debeat habere ex contraria qualitate. Gratia exempli: habet ignis quinque, vel sex gradus siccitatis; quærimus, an necesse sit habere duos, vel tres gradus humiditatis, qui deficiunt vsque ad octauum, vel nullam habeat permixtam humiditatem; sicque de cæteris elementis. Et quæstio hæc solum habet locum apud eos, qui non tribuunt singulis elementis vtramque qualitatem in summo gradu. 14

Prima opinio asserit, qualitatem, quam habet elementum infra summum gradum, necessariò esse permixtam cum gradibus qualitatis contrariæ. Ita Marsil. q. 4. & 6. huius libri, Astudillo q. 4. Forliuius tractatu de intensione formarum, parte 2. & omnes ferè Nominales; quam sequuntur Conimbr. 2. libr. de Gener. cap. 3. quæst. 5. art. 4. Probant testimoniis Aristotelis & ratione; Aristoteles enim 5. lib. Phys. text. 19. vniuersaliter docet, eo plus, vel minus vnius contrarij esse in aliquo subiecto, quo plus, vel minùs habet de alio contrario his verbis: *Magis autem, & minus est ex eo, quia plus, aut minus contrarij inest.* Et eadem ferè verba repetit. 2. lib. de cœlo text. 37. quibus sentire videtur, non posse vnum contrarium dari in subiecto secundum gradus remissos, quin tot gradus permixtos habeat secum alterius contrarij. Probant deinde ratione. Primò ex

vniuersali illo principio ab omnibus admisso, quod latitudo gradualis cuiuslibet contrarietatis primarum qualitatum debet esse expleta ex vno, vel vtroque contrario; ita vt, quod ex vno deficit, suppleatur, atque compleatur ex altero: ergo illa qualitas, quæ non habet summum gradum intensionis in singulis elementis, debet habere permixtos omnes illos gradus contrariæ qualitatis, qui ei deficiunt vsque ad octauum, vel non habebit completam latitudinem ex vno, neque ex vtroque contrario. Secundò, quia si non haberet talem permixtionem contrariæ qualitatis, duo sequuntur absurda, Primum, quod secundum illam qualitatē posset alterari illud elementū in instanti vsque ad summum gradum eiusdem qualitatis ab alio agente: & ex consequenti posset tale elementum corrumpi in instanti, quod patet esse falsum, cū alteratio sit per se successiua. Probatur vtraque consequentia, quia tota ratio, ob quam alteratio est successiua, est, quia fit cum resistentia contrarij in eodem subiecto existentis: deficiente igitur hac resistentia, deficiet successio, si ergo aër habet quinque, vel sex gradus caloris sine vlla permixtione humiditatis, in instanti poterit intendi calor eius vsque ad octauum gradum, & aër ipse corrumpi, atque in ignem con-
146 uerti. Aliud absurdum est quod elementum, cuius qualitas remissa intenderetur à contrario, nunquam posset intensionem illam à se expellere, quam cōtra propriam naturam semel recepisset, & cum ei esset violenta, sequeretur aliquid violentū esse perpetuum. Probatur prima consequentia, quia si intenderetur calor aëris ab igne vsque ad septimum gradum, non esset virtus naturalis in eo, à quo expelli posset duo illi gradus caloris, quos recepit vltra quinque sibi naturales: ergo nunquam posset eos expellere. Antecedens probo, quia nō potest per se expelli qualitas à subiecto, nisi à cōtraria, vel à natura ipsiusmet subiecti, à qua cōtraria qualitas oritur per naturalem emanationē; sed in aëre nō datur frigus, à quo possit expelli, nec ex natura eius emanat: ergo nūquam posset aër à se expellere illos gradus caloris.

Secunda opinio asserit, qualitatem illam, quæ est in elemento minùs intensa, quàm alia, nullum gradum habere permixtum contrariæ qualitatis ex propria natura elementi, vt calorem aëris nullum gradum frigoris. Ita Alexand. 1. Metap. comment. 13. Saxonia q. 2. huius lib. Venetus ad textum 23. eiusdem lib. Fernelius 2. libr. Physicor. cap. 4. Zimar. Theorem. 18. Toletus quæst. 6, huius lib. & est communis inter recentiores, nobísque probabilior videtur, & ex doctrina Arist. euidenter colligi posse. Probo hoc secundum, quia Aristoteles cap. 3. huius lib.
147 text. 16. distribuēs quatuor qualitates primas secundum diuersas coniugationes pro constitutione elementorū, duas tantùm tribuit

tribuit ſingulis elementis; deinde expreſsè negat qualitates contrarias coniungi poſſe ad conſtitutionem elementi, & ideo duas coniugationes, quæ ex contrariis qualitatibus excogitari poſſent vt ex calore, & frigore, atque ex humiditate, & ſiccitate reiiciendas eſſe tanquam impoſſibiles, & quatuor tantum relinquendas ex duabus qualitatibus nō contrariis ſingulas; ergo ex doctrina Ariſt. plane colligitur qualitatem minus intenſam in quolibet elemento nullam habere admixtionem contrariæ. Probatur conſequentia, quia ſi eam haberet tribus qualitatibus cōſtituerentur elemēta ex propria natura. Capite etiā 4. text. 25 agens de mutua generatione elementorum affirmat, facilius generari vnum elementū ex alio ſymbolo, hoc eſt ex eo, cum quo conuenit in vna qualitate, quàm ex diſſymbolo, hoc eſt ex eo, cum quo in nulla qualitate cōuenit, vt ignis faciliùs generatur ex aëre, cum quo conuenit in calore, quàm ex aqua, cum qua nullam habet conuenientiam; & rationem huius reddit quia vt generetur ex ſymbolo, vnā tantum qualitatē oportet corrumpi per ſe; vt autem ex diſſymbolo, neceſſarium eſt duas per ſe corrumpi. Ex quo euidenter ſequitur nullum elementum habere 141 contrarias qualitates ex propria natura, & ideo nec minùs intenſam admixtionem contrariæ. Probatur conſequentia, quia ſi eam haberēt, tot qualitates deberent per ſe corrumpi in generatione elementi ex ſymbolo, ac ex diſſymbolo, vt conſideranti eſt manifeſtum in generatione ignis ex aëre, & ex aqua, in vtraque enim duas qualitates oporteret corrumpi per ſe, videlicet humiditatem, atque frigiditatem: nam in calore conuenit aër cum igne, & aqua in ſiccitate, quam habet permixtam humiditati: Propterea exiſtimo hanc ſententiam non eſſe probabilem in doctrina Ariſtotelis.

Quod verò ſit falſa, probo primò ex naturali conſtitutione elementorum, ex qua habent, vt ſint corpora ſimplicia; ſimplicitas autem opponitur cuilibet compoſitioni, vel mixtioni ex contrariis, nam quod aliqua admittit compoſitionem, non poteſt ſimplex vocari in tali genere: ergo cōſtitutio ipſa elementi excludit quamcumque compoſitionem, ſeu mixtionem ex contrariis qualitatibus: mixtio enim in hoc genere cōpoſitio eſt. Et confirmari poteſt, ac declarari ſimul, nam corpus mixtum tale eſt, quia vtramque contrarietatem qualitatum permixtam habet in certo gradu; ſed quodlibet elementum iuxta ſententiam oppoſitam naturaliter habet permixtionem vnius contrarietatis, poſtulans qualitates cōtrarias ad certum gradum attemperatas, atque permixtas: ergo negari non poteſt, quod ex medietate ſaltem ſit mixtum, & ex conſequenti non ſimplex. Secundò, quia elementa diſtinguuntur ab Ariſtotele, & tota 142

ſchola in ſymbola, & diſſymbola, hoc eſt in ea, quæ conueniunt in aliqua qualitate,& in nulla, ſed omnino ſunt contraria, ſed iuxta primam ſententiam omnia elementa ſunt ſymbola, & nulla dantur diſſymbola: ergo contra Ariſtotelem, & totam ſcholam reputari debet, & ideo falſa. Probatur minor, quia ſi in quolibet elemento qualitas minùs intenſa habet admixtionem contrariæ,omnia elementa conueniunt in vna qualitate, vt conſideranti patet. Quod verò huic argumento reſpondent quidam,videlicet ſymbola vocari elementa, non quæ conueniunt in aliqua qualitate, ſed in qualitate in excellenti gradu,& ideó non dici ſymbola, etiam ſi conueniant in qualitate remiſſa,friuolum eſt,& gratis confictum, quia ſymbolum dicit quamcumque conuenientiam, & diſſymbolum negat quamcumque, vt ex ſignificatione vocabulorum,in qua accipiuntur ab omnibus,eſt manifeſtum: ergo abſque fundamento negatur ſymbola eſſe elementa,quæ cõueniunt in aliqua qualitate remiſſa, & affirmatur eſſe diſſymbola. Probatur tandem, quia per quamcumque humiditatem hebetatur actiuitas ſummi caloris,ſicut per ſiccitatem acuitur:ergo ponere in igne naturalem humiditatem, contradicit ſummæ actiuitati eius; & ideo non debet admitti. Et tandem cum aqua ſit frigida in ſupremo gradu,ſi aliquã haberet ſiccitatem naturalem,non poſſet dari in ſua naturali diſpoſitione, quin congelata daretur, quia ſola ſiccitas deficere ei poterat ad congelationem.

150 Ad teſtimonia Ariſtotelis reſpondeo, loqui de ſucceſſiua intenſione qualitatis in ſubiecto cum remiſſione cõtrariæ,de qua verũ eſt plus,vel minus intenſionis reperiri in eadem vna qualitate, quo plus, vel minus reperitur de oppoſita. In caſu verò non daretur ſucceſſiua intenſio, quia deficit reſiſtentia contrarij,& ideo nec plus, vel minus de vna qualitate, quo plus, vel minus de oppoſita: quod patet in intenſione lucis; in qua plus de luce datur in ſubiecto ſine vlla admixtione contrarij.

Ad primum argumentum reſpondeo latitudinem gradualem cuiuſlibet contrarietatis debere eſſe completam ex altero, vel vtroque contrario in ſubiecto poſtulante vtrumque extremum contrarietatis, quale eſt mixtum in quo repugnat naturaliter dari tot gradus vnius extremi, quin dentur de alio extremo: quot deficiunt vſque ad complementum latitudinis. Si verò ſubiectum non poſtulet, vtrumque extremum contrarietatis,quale eſt elementum,ſed alterum tantùm,& hoc in certo, ac determinato gradu intenſionis, non eſt neceſſarium, quod latitudo contrarietatis ſit in eo completa ex altero, vel vtroque contrario: ſed poteſt dari vnum extremum abſque vlla admixtione alterius,in quo nulla apparet repugnantia.

Ad

Ad primum absurdum, quod inferebat secundum argumentum de alteratione & generatione instantanea diuersis modis respondent. Et Toletus quidem asserit sufficere latitudinem qualitatis ad successionem alterationis, quia repugnat naturaliter totam latitudinem simul, vel in instanti introduci, nulla etiam contraria qualitate in eo existente. Alij verò ex iunioribus asserunt præter latitudinem qualitatis dari extensionem, aut diuisibilitatē subiecti, quæ sufficit ad successionem motus: nam qualitas corporea non potest intendi, nisi in eodem subiecto, aut parte eius diuisibili: sufficit autem extensio subiecti, vt non possit simul intendi, vel produci qualitas in eo, sed priùs in vna parte, quàm in alia, & ideo successiuè. Alij denique aiūt resistere formam substantialem, vel naturam eiusdem elementi, quæ non postulat maiorem illam intensionem eiusdem qualitatis, sed determinatam, quam prope summam vocant. Sed duæ priores solutiones hoc argumento ostendūtur insufficientes, & falsæ. Lumen habet latitudinem, intensionis, & producitur, aut intenditur in subiecto, vel parte eius diuisibili, & nihilominus tota intensio, quam potest producere luminosum introducitur simul, vel in instanti in omnibus partibus, vt patet, si luminosum non adducatur, per motum localem, sed in instanti collocetur in aëre, vel in cubiculo; tunc enim totum simul, & omnes eius partes intra sphæram actiuitatis contentas illuminabit, & secundum totam intensionem, quam potest producere ex eo solùm, quod contrario caret in subiecto: ergo in instanti etiam intenderetur qualitas remissa elementi in toto subiecto diuisibili, & in omnibus partibus eius nullam habens contrarium in eodem subiecto. Tertia verò solutio non est minùs insufficiens, & falsa, quia natura elementi non resistit per se resistentia formali, nec effectiua: ergo nullo modo, euidens est consequentia, quia non datur alia resistentia præter has. Sed probatur antecedens, quod non effectiua, quia hæc nō distinguitur ab actione; sed substantia non agit per se immediatè, nisi mediis accidentibus attingat subiectum, atque effectum in eo producendum; sed nec resistentia formali, quia resistentia formalis fit per informationem incompossibilem; sed informatio formæ substantialis elementi non est incompossibilis cum informatione cuiuscumque qualitatis: ergo falsum est, quod resistat formaliter substantialis forma elementi.

151

152

Concedendum igitur est talem alterationem fieri in instanti, quamuis non generationem, vel corruptionem elementi, quæ præter illam qualitatem petit aliam non in instanti, sed in tempore producendā naturaliter. Et dum dicitur alterationem esse per se successiuam, distinguendum est; nam alteratio dupli-

citer sumi potest, videlicet sub communi ratione abstrahente ab ea, quæ versatur circa qualitatem habentem contrarium in subiecto, vel nõ habentẽ, aut certè non habentẽ in tali subiecto; & hoc modo nõ potest esse per se successiua, sed potius comprehendit successiuã, & instantaneam. Alio modo sumitur pro ea, quæ versatur circa qualitatem habentẽ contrarium in subiecto circa quod versatur, & sic accepta per se est successiua, nõ quidẽ perseitate essentiali, ita vt contradictionem inuoluat fieri in instanti, sed perseitate naturali; ita vt naturaliter repugnet. Vt enim in nostris commentariis Physicis ostendimus, non repugnat, quod tota resistentia contrarij simul superetur ab agẽte supernaturali, & introducatur tota latitudo contrariæ qualitatis in instanti; & ex consequenti alteratio etiam circa subiectum, in quo reperitur contraria qualitas in instanti fiat.

153 Ad aliud verò absurdum, quod inferebatur, videlicet nunquam posse elementum, cuius qualitas minùs intensa intenderetur ab agente extrinseco, illam intensionem, quam semel recepisset, à se expellere, & ideo semper in eo permanere violentam: respondeo, elementum ipsum non posse, sed sicut ab vno agente extrinseco talis intensio recepta est, poterit ab alio agente contrario expelli; vt si calor aëris intendatur ab igne, poterit remitti ab aqua, vel terra per infrigidationem aëris: & ita non semper in eo permanebit, sed nunc habebit qualitatem sibi naturalem magis intensam, quàm propria natura postulat; postmodum verò habebit contrariam, à qua remittatur: & ita violentum non erit perpetuum.

QVÆSTIO X.

An qualitates symbolæ elementorum sint eiusdem speciei?

154 SYmbolæ qualitates vocantur in elementis illæ, quæ duobus elementis sunt communes, vt calor ignis, & aëris; humiditas aëris, & aquæ: frigiditas aquæ, & terræ: & siccitas terræ, & ignis: de quibus quærimus, an vterque calor sit eiusdem speciei, vel calor ignis distinguatur specie à calore aëris. Sicque de humiditatibus, ac cæteris. Et prima opinio distinguit in elemẽtis duplices qualitates, virtuales, & formales. Virtuales quidem priores à substantiis elementorum proximè emanantes, per quas elementa producunt in se formales. Et de qualitatibus symbolis virtualibus affirmat specie distingui, vt calor virtualis ignis à calore virtuali aëris sicque de reliquis: de formalibus verò esse eiusdem speciei, vt calores formales, & frigiditates. Ita Albertus Saxoniæ 2. lib. de gener. q. 5.

Secunda opinio est omnino opposita non ponens qualitates virtuales,

virtuales, sed affirmans qualitates formales symbolas non solùm specie differre, sed contrarias esse, vt calorem ignis contrarium esse calori aëris. Huius opinionis meminit Toletus 2. lib.de gener.q.7.sed nullum pro ea authorem citauit. Probatur autem his argumentis. Primò à priori, quia qualitates primæ sunt quasi proprietates elementorum naturaliter emanantes ab eorum substantiis: sed qualitates symbolæ emanant à substantiis elementorum specie diuersis, vt calor ignis à substantia eius, & calor aëris à substantia aëris: ita vt repugnet hunc emanare à substantia ignis, vel illum à substantia aëris: ergo distinguntur specie. Secundò probatur ex effectibus. Nam qualitates symbolæ producunt sæpè effectus specie diuersos, ergo specie distinguuntur. Euidens est consequentia, quia repugnat effectus specie diuersos prouenire à causis eiusdem speciei. Sed probatur antecedens, quia humiditas aëris (quam constat prædominari in oleo) fouet, & nutrit flammam ignis, humiditas verò aquæ extinguit potius, vt docet experientia. Nam dum aqua extinguit ignem, non ratione frigiditatis id præstat, cum vehementer calefacta illum quoque extinguat, sed ratione humiditatis: ergo habet effectus, non solùm specie diuersos, sed oppositos. 155

156 Hæc sententia parum probabilitatis habet, & in doctrina Aristotelis nullam. Probo hoc secundum ex duobus, quæ asserit expressè Aristoteles cap.4. huius libri. Primum est, quod ex vno elemento symbolo potest generari aliud symbolum, vt ex aqua aër. Secundum, quòd faciliùs generaretur elementum symbolum ex alio symbolo, vt aër ex aqua, quàm dissymbolum ex dissymbolo. Cuius rationem reddit, quia pauciora corrumpuntur per se in generatione symboli, vt ex aqua ignis, sed vtrumque est falsum secundum hanc sententiam: ergo in doctrina Aristotelis non est probabilis. Minorem sic probo, quantum ad primum, quia si ex aqua potest generari aër per actionem ignis circa ipsam, vel corrumpitur humiditas aquæ in tali generatione, & producitur humiditas alia specie diuersa, & aëri propria, vel permanet in aëre humiditas aquæ secundum speciem, vel numerum. Si permanere dicatur, non distinguentur specie humiditas aquæ, & aëris, nisi dixeris permanere humiditatem aquæ, & produci aliam distinctam specie de nouo in aëre. Et tunc maius absurdum sequitur, videlicet in aëre genito dari naturaliter duas humiditates specie diuersas, atque cótrarias: ergo necesse est dicere, quod humiditas aquæ corrumpatur: & tunce necessarium est aliam specie distinctam produci in aëre genito, cum sit dispositio necessaria ad formam aëris introducendam: sed nullum est agens à quo possit produci: ergo

Mm 5

nec erit possibilis generatio aëris ex aqua. Quia forma non potest introduci naturaliter sine sua naturali dispositione. Minorem sic probo, quia vel produceda esset ab igne, vel ab aqua. Ab hac non potest produci, quia desinit esse, nec etiam ab igne nullam habente humiditatem, per quam possit eam producere: ergo à nullo produceretur, nec sequetur generatio aëris.

Quod verò secundum sit falsum, euidentiùs probatur, quia si calor ignis, & aëris distinguntur specie, & contrarij sunt: ergo vt generetur ignis ex aëre, necesse est vtramque qualitatem aëris corrumpi à suo contrario, nempe calorem à calore contrario, & humiditatem à siccitate contraria, quod est vtramq; corrumpi per se. Tot igitur corrumperentur per se in generatione symboli, ac in generatione dissymboli. Probatur consequentia, quia duæ tantùm qualitates contrariæ deberent corrumpi, nempe frigiditas, & humiditas aquæ, vt idem ignis generaretur ex ea.

157 Quod verò falsa sit eadem sententia secundum se, probatur primò ex effectu, quia vt experientia docet, calor ignis intendit calorem productum ab aëre in aqua, vel in manu, & sic de cæteris qualitatibus symbolis: ergo sunt eiusdem speciei. Probatur consequentia, primò, quia calor intensus, & remissus eiusdem speciei sunt; ergo calor ignis, & aëris producunt effectum eiusdem speciei, & quidem tamquam causæ vniuocæ, quia calor vniuoca causa caloris est. Quare non possunt distingui specie, quia impossibile est causas vniuocas producentes effectus eiusdem speciei specie differre, vt per se est manifestum. Probatur etiam eadem consequentia, quia ea quæ sunt specie diuersa, coniungi non possunt, neque vnum perficere alterum in eodem ordine, ergo nec possunt se intendere: quia ea quæ se intendunt
158 se perficiunt, & constituunt vnum per continuationem. Secundò probatur, quia ipsimet calores, & quæcumque aliæ qualitates symbolæ vicissim se intendunt; nam ignis intendit calorem aëris, & frigiditas aquæ frigiditatem terræ: ergo sunt eiusdem speciei. Euidens est consequentia, quia qualitas intensa, & remissa sunt eiusdem speciei: ergo intensio caloris, quam producit ignis in aëre, est eiusdem speciei cum calore aëris: sed est etiam eiusdem speciei cum calore ignis, quia producitur ab eo tanquam à causa vniuoca; ergo de primo ad vltimum calor ignis, & aëris sunt eiusdem speciei, quia habent identitatem specificam cum intensione caloris producti ab eodem igne in aëre, & quæ sunt idem specie cum aliquo tertio, necessariò debent esse eiusdem speciei inter se. Sed probatur antecedēs, quod vicissim se intendant, quia dum ignis calefacit aërem, vel producit calorem eiusdem speciei cum calore aëris, & ita intendet

illum, quia accidentia corporea eiusdem speciei continuantur in eodem subiecto, & fiunt idem numero, & ita se perficiunt, vel intendunt, aut producit calorem specie diuersum, atque contrarium, & tunc non intendet calorem aëris, sed destruet illum, quia contraria se expellunt circa idem subiectum. Quare aër calefactus ab igne, nõ erit magis calidus, quàm prius, quia licèt productus sit nouus calor, expulsus est praexistens, & secundum eandem intensionem. Hoc autem euidenti experientiae contradicit: ergo haec sententia falsa est. Quod tandem probatur, quia ex ea sequuntur tria absurda. Primum, quòd vni sint 159
plura contraria; nam eidem frigiditati aquae contrarij essent calor ignis, & aëris specie diuersi. Secundum, quod non dentur elementa symbola, sed omnia sint dissymbola contra communem sententiam omnium Philosophorum. Probatur hoc sequi, quia in nulla qualitate conuenirent, nam illa, in qua nomine ipso conueniunt quaelibet duo elementa, vt calor, vel frigus, aut quaeuis alia, specie diuersa est, atque contraria in vno, & in alio. Tertiò sequitur, quod nullum elementum habeat virtutem conseruandi aliud. Probatur consequentia, quia vnum omnino contrarium alteri non conseruat illud, sed destruit; sed elementa essent omni ex parte contraria specieque diuersa: ergo nullum posset conseruari iuxta aliud.

Vera igitur sententia est, quod neque qualitates virtuales, neque formales symbolae distinguūtur specie, illae quidem, quia non dantur; de his verò probatum est efficaciter non distingui. Et eisdem argumentis probatur, quod licet virtuales darentur, non essent specie distinctae. Ita Aristoteles, vt vidimus. Diuus Thomas in quaestione de spiritualibus creaturis art. 3. ad 19. Marsil. in hoc 2. lib. quaest. 4. Toletus vbi supra, Conimb. cap. 3. huius libri quaest. 6. art. 1. & est communis in schola, ita vt nemo aliam sequatur. Sufficienter verò probata est argumentis, quibus oppositam refutauimus: quare solùm restat argumenta eius soluere.

Ad primum negandum est antecedens, quod primae qualitates ita emanent à natura elementorum, vt emanant propriae 160
passiones à suis subiectis; sed ita emanant, vt non solùm eis, sed aliis etiam corporibus conueniant, & ab eis etiam in gradu aliquo remisso aliquando emanare possint, nec solùm ex participatione eorum, sed etiam ab alio agente productae, nempe à Sole, Luna, & aliis coelestibus influentiis. Quare potius sunt communia accidentia elementorum, quàm proprietates, vel passiones, & ideo possunt conuenire, vel emanare ab elementis specie diuersis, etiamsi eiusdem speciei sint. Quod verò dicitur calorem ignis non posse emanare à substantia

aëris

aëris, verum est, sed hoc solùm est propter gradualem intensionem, quia ignis postulat calorem in summo gradu; aër verò in minori: constat verò gradualem intensionẽ non efficere differentiam specificam qualitatis, sed solùm accidentalem.

Ad tertium distinguendum est antecedens, quòd qualitates symbolæ elementorũ producant effectus specie diuersos; nam duplex est effectus earum, primarius, & secundarius. Primarius effectus caloris est calefacere. Secundarius verò consumere humiditatem per extractionem vaporum, vel aliquid huiusmodi. Et ex primario effectu benè colligitur distinctio specifica, non ex secundario, quem non semper producunt, sed iuxta dispositionem subiecti. Qualitates igitur symbolæ elementorum semper habent effectus primarios eiusdem speciei, vt calor ignis, & aëris calefacere, & ideo eiusdem speciei sunt, quamuis aliquando habeant effectus secundarios specie diuersos propter diuersam dispositionem subiecti, ex quibus non benè colligitur distinctio specifica earum.

CAPVT IV.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Quoniam autem determinatum est prius, quòd simplicibus corporibus ex se inuicem generatio, &c.

Breuis expositio textus.

1 EXplicata in superioribus capitibus natura primarum qualitatum, & constituto numero quaternario elementorum, intendit Aristoteles in præsenti exponere modum, quo inter se eadem elementa transmutẽtur, hoc est, quomodo vnum, generetur ex altero, aut ex pluribus, illo, vel his corruptis. Caput autem non eget alia diuisione; solùm enim proponit quatuor regulas, vel modos, quibus mutua eorum transmutatio fieri potest.

Prima regula est vniuersalis, asserens, quodlibet elementum, siue symbolum sit, vel dissymbolum, posse in aliud transmutari, vel conuerti, ita vt ex eo generetur aliud, & ita mutuam esse, vel reciprocam inter elementa conuersionem. Probat hoc argumento. Quæcumque contraria sunt transmutabilia, cum ex propriis conditionibus contrarietatis conentur se destruere; sed omnia elementa sunt ad inuicem cõtraria: ergo ad inuicem transmutabilia. Minorem probat, quia si sint dissymbola, cõtrariantur secundum vtramque qualitatem, vt ignis, & aqua, aër, & terra; si verò symbola, contrariantur saltem in vna, licet conueniant in altera, vt ignis, & aër.

2 Secunda regula, inter elementa symbola facilior est transmutatio quàm inter dissymbola, vel faciliùs generatur elementum symbolum ex alio symbolo, vt ignis ex aëre, quàm ex alio dis-

ſymbolo, vt idem ignis ex aqua vel aër ex terra. (Vocat enim ſymbola, vel ſimilia elementa illa, quæ conueniunt in vna qualitate, vt ignis, & aër, diſſymbola verò, vel diſſimilia, quæ in nulla cõueniunt, vt ignis, & aqua, aër, & terra.) Probat hac ratione. Eo facilior eſt mutatio vnius in alterũ, quo pauciora corrumpi oportet; ſed vt fiat elementum ſymbolum ex alio ſymbolo, pauciora oportet corrumpi: vt autem fiat elementum diſſymbolum ex diſſimbolo plura; ergo illa eſt facilior tranſmutatio, vel generatio. Minorem ſic probat. Elementa ſymbola conueniunt in vna qualitate; & ſecundum aliam cõtrariantur: ergo vt vnum fiat ex altero, vt ignis ex aëre, non eſt neceſſarium corrumpi eam, in qua conueniunt, nempe calorem, ſed ſolum eam, in qua contrariãtur, nempe humiditatem; vt autem generetur diſſymbolum ex diſſymbolo, vt ignis ex aqua vtraque corrumpenda eſt, nempe frigiditas, & humiditas, quia ſecundum vtramque contraria ſunt: ergo plura ad hanc generationem corrumpi debent, quam ad illam.

Tertia regula, ex duobus elementis diſſymbolis faciliùs generatur tertium reſpectu vtriuſque ſymbolum, quàm vnum ex altero, vt ex igne, & aqua pugnantibus faciliùs generatur aër vel terra, quàm ex aqua ignis, vel ex igne aqua; quod eſt dicere, duo elemẽta diſſymbola faciliùs tranſmutari in tertium, quàm inter ſeſe. Probat eodem ferè argumento, quo probauit regulam præcedentem, nam vt vnum elementum diſſymbolum conuertatur in alterum, neceſſe eſt duas qualitates ex eodem corrumpi, quia ſecundum vtramque cõtrariantur, vt patet in igne, & aqua: vt autem ex vtroque fiat tertium, ſolum eſt neceſſarium ſingulas ex ſingulis corrumpi, quia duę aliæ ſunt naturales elemento tertio generando; vt pugnantibus igne, & aqua, ſolum eſt neceſſarium, vt generetur ex vtroque aër, quod corrumpatur frigiditas aquæ, & ſiccitas ignis quia calor & humiditas conueniunt naturaliter aëri. Et vt generetur terra, ſolùm eſt neceſſarium corrumpi calorem ignis, & humiditatem aquæ; nam ſiccitas, atque frigiditas naturales ſunt terræ; ſed facilius eſt corrumpi ſingulas ex ſingulis, quam vtramque ex vno; ſicut faciliùs eſt ſingula ſe corrumpere, quàm duo corrumpere alia duo, vt per ſe eſt manifeſtum: ergo facilior eſt generatio tertij elementi ex duobus diſſymbolis, quàm vnius diſſymboli ex alio diſſymbolo. Probat præterea Ariſtoteles exemplo flammæ, quæ nihil eſt aliud, quàm fumus aëre permixtus, atque inflammatus habens ſummum calorem: fumus verò exhalatio terrea; & ita ignis generatur ex terra, & aëre corrupta frigiditate terræ, & humiditate aëris. 3

Vltima regula eſt, ex duobus elementis ſymbolis non poſſe generari 4

generari tertium,vt ex igne,& aëre,vel ex aqua,& terra.Probat hac ratione, quia pugnantibus duobus elementis symbolis, vt igne, & aëre,vel corrumpitur qualitas symbola, nempe calor, vel corrumpitur qualitas contraria:(necesse est enim vtrumque corrumpi,vt generetur tertium) sed neutro modo potest generari tertium: ergo ex duobus symbolis non est generabile tertium. Minor probatur, quia si corrumpitur qualitas simbola, remanent duæ contrariæ,ex quibus impossibile est elementum constitui.Si verò his corruptis permanet qualitas symbola,non potest ex ea constitui elementum,quod constat ex vna sola qualitate non posse constitui, sed ex duabus:ergo non est possibilis generatio tertij elementi ex duobus symbolis.

CAPVT V.

TEXTVS ARISTOT.

Sed tamen adhuc, & sic considerabimus de eis, signum est naturalium corporum materia,&c.

Breuis expositio textus.

5 INtendit Aristoteles cap. præsenti docere,quodnam sit principium materiale, aut subiectum mutuæ generationis elementorum, nempe an aliquod ex eisdem elementis, vel plura eorum, aut medium aliquod corpus inter elementa igne densius,& aëre rarius,vel terra rarius, & aqua densius; vel nullum detur tale corpus,quod sit ens completum,& omnium generationum elementarium subiectum, vel materiale principium; sed solùm detur incõpletum, & potentiale,nẽpe materia communis omnibus elementis,quæ transmutetur per diuersas formas eorum. Caput verò diuiditur in duas partes.In prima reiicit vniuersales opiniones eorum,qui ponebant vnum,vel plura elementa, vel aliquod medium corpus inter ipsa esse principium. In secunda reiicit specialem aliorum qui determinatè asserebant media elementa non esse principium,sed solùm elementa extrema,vel dissymbola.

6 Fuerunt igitur plures Philosophi ponentes corpus aliquod, quod esset ens completum esse principium, quidam vnum,vel alterum ex quatuor elementis,vt aërem,vel aquam. Alij duo ex ipsis,vt aërem,& ignem,vel aquam,& terram.Alij denique nullum ex eis,sed corpus aliud medium,vel inter ignem, & aërem illo quidem subtilius, hoc verò crassius. Aut inter aquam, & terram,hac subtilius,& crassius illa. Contra hos omnes probat Aristoteles,nihil horum esse principium,hoc discursu.Si vnum aliquod elementum, vt aër esset cæterorum principium, ita vt generationis eorum commune subiectum sit, sequitur nullum elemen

elementũ generari posse ex eo; sed quas vocamus generationes elementorum, solùm esse alterationes quasdam eiusdem principij, & non mutationes substantiales; & ideo illud solùm elementum dari in rerum natura diuersis modis alteratum, & non plura, quod est absurdum. Consequentiam sic probat, quia subiectum alicuius mutationis debet manere integrum sub vtroque termino eius, à quo, & ad quem: ergo si est integrum, atque completum elementum materia & forma constans, integrum quoque, & completum manebit in termino ad quem mutationis, & solùm mutabitur secundum diuersa accidentia.

Quod verò tale principium non sint duo, vel plura elementa, vt aër principium generationis ignis, & aqua principium generationis terræ, & ita ignis, & terra fierent ex aëre, & aqua tanquam ex principio, probat. Quia si ignis fieret ex aëre, duo essent necessariò concedenda, nempe, quod aër maneret in igne secũdum legem principij materialis generationis, quod permanere debet in re genita, & ignis, quod generatur ex suo contrario, generaretur iuxta generationis legem, quod semper debet ex contrario fieri. Ex quibus sequitur contrarietatem dari inter ignem genitum, & aërem, ex quo generatur, & vnum extremum huius contrarietatis habere ignem; alterum verò aërem; sed aër cum sit principium, ex quo generatur ignis, permanet in igne genito: ergo & extremum contrarietatis in eo existens, & ignis habet etiam aliud: ergo continebit in se vtrumque extremum contrarietatis, & ita contraria erunt simul in eodem, quod est absurdum. Et si dicatur ignem, & aërem esse distincta, & ideo non sequi, quod contraria sint in eodem, sed in diuersis. Probat Aristoteles, non nisi in eodem esse, quia principium materiale generationis non est compositum distinctum ab eo, quod ex illo generatur, sed potius efficit cum eo vnum compositum: ergo si aër est principium materiale, ex quo generatur ignis, facit cum eo vnum compositum. Vnde si aër habet humiditatem, & ignis siccitatem habebit vtramque qualitatem contrariam ignis, & erunt contraria simul in eodem. 7

Probat tandem, quod principium materiale non sit corpus medium inter ignem, & aërem, vel inter aquam, & terram, quia si tale corpus esset principium, aut habet qualitatem aliquam ex primis contrarietatibus elementis propriis, nempe calorem, frigiditatem, humiditatem, aut siccitatem, vel non. Si aliquam habere dicatur, eo ipso erit aliquod ex elementis, & non corpus medium inter illa. Probatur consequentia, quia qualitates istæ sunt veluti proprietates elementorum, saltem quantum ad emanationem ex natura eorum: ergo nullum corpus potest habere aliquam à natura, quod non sit elementum. Si verò nullam habet 8

bet contrarietatem primam, sed omnibus priuatur, & ideo quasi infinitum est, non limitatum per aliquam qualitatem (vt voluerunt aliqui) sequitur adhuc non posse esse sine aliqua qualitate ex primis contrariis ; & ideo necessariò debere esse aliquod ex elementis. Probatur consequentia, quia priuatio semper est adiuncta alicui extremo positiuo contrarietatis, vt priuatio caloris adiuncta est frigiditati, & priuatio humiditatis adiuncta est siccitati : ergo non potest habere priuationem contrarietatis, quin habeat formam, quæ sit extremum eius. Ex his colligit Aristoteles elementa esse prima corpora sensibilia, quia si nullum aliud potest dari corpus, quod sit principium ipsorum, ex quo generentur: ergo nullum potest dari corpus sensibile prius ipsis. Quare ipsa sunt prima corpora sensibilia.

9 In secunda parte capitis reiicit aliam sentẽtiam antiquorum asserentium, quod licet extrema elementa, vel dissymbola non possint esse principiũ materiale aliorum, bene tamen media, ita vt aër possit esse principium ignis: & aqua principium terræ. Et fundamentum eorum erat, quia non omnia elementa sunt ad inuicem transmutabilia, sed media quidem conuerti posse in extrema, hæc verò non in media, vel licet in media conuerti possint, non tamen inter sese, hoc est vnum nõ in aliud, vt aqua potest conuerti in terram, & aër in ignem; sed nec terra rursus in aquam, nec ignis in aërem, vel si possent ita conuerti saltem non inter se, ita vt ex terra posset generari ignis, vel ex igne terra, & ita nullum ex his extremis elementis posset esse commune principium materiale omnium, quamuis media principium omnium esse possint. Vt autem hanc positionem reiiciat Aristoteles, reiicit prius fundamentum quasi per modum dubij proponens, an omnia elementa sint ad inuicem transmutabilia, vel aliqua tantùm, vt dicebant isti, nempe media, & non extrema, vel vt dicebat in Timæo Plato, sola terra sit intransmutabilis, & respondet omnia esse adinuicem transmutabilia, ita vt quodlibet ex quocumque possit generari. Probat hac ratione.

10 Transmutatio, vel generatio est inter contraria; sed omnia elementa contraria sunt, nam vel in vna qualitate contrariantur, si sunt symbola, vel in vtraque, si dissymbola, vt experientia notum est: ergo quodcumque potest ex alio generari. Vnde falsum est fundamentum eorum. Ad reiiciendam verò eorum sententiam præsupponit duas esse contrarietates in elementis, ita vt nec plures sint, nec pauciores, nempe calorẽ, & frigiditatem, humiditatem, & siccitatem. Et ex his duabus contrarietatibus, quatuor elementa, & non plura constitui, quia ex quatuor qualitatibus contrariis quatuor tantùm combinationes fieri possunt, cum contrarias coniungere in eodem repugnet.

Probat

Probat iam neque media elementa, neque extrema posse esse principium aliorum hac ratione. Omnia elementa sunt ad inuicem generabilia, ita vt quodlibet possit ex quocumque alio generari: ergo nullum potest esse aliorum principium. Consequentiam probat, quia principium generationis non potest esse generabile, & præterea, quia cum omnia sint generabilia, non est maior ratio ob quam, vnum, quàm aliud possit esse principium generationis omnium. Secundò, probat in particulari de 11
extremis, atque etiam de mediis, quod nullum eorũ possit esse principium; de extremis quidem hoc argumento. Principiũ ex quo aliquid generatur, debet permanere in re genita secundum propriam essentiam: ergo si extrema elementa sunt principia generationis omnium, sequitur in quibuscumque rebus genitis permanere secundum proprias formas, & ideo omnia erunt ignis, vel terra; aut ex his secundum proprias formas composita, quod patet esse absurdum. Vt autem probet de mediis, vtitur quibusdam literis pro elementis, atque etiam qualitatibus contrariis non actiuis, quibus obscurior sit ratio, sic ergo, erit clariùs formanda. Primum principium materiale, ex quo generantur cætera, non potest esse transmutabile per generationem, alioqui si generabile sit, ex alio principio materiali priori generari debet: quare iam non erit primum principium, ex quo generentur omnia; sed media elementa sunt transmutabilia per generationem: ergo non possunt esse principia; sed nec extrema, nam si ex mediis generantur extrema: ergo sunt eis contraria quidquid autem contrarium habet, generabile est, quia generatio versatur inter contraria. Hanc autem rationem præ- 12
supponere ait, quòd in generatione aliorum elementorum extremis non procedatur in infinitum versus partem superiorem, ita vt ex igne generetur aliud elementum superius distinctum ab his quatuor, nec versus partem inferiorem, ita vt ex terra generetur aliud eadem terra inferius, sed vt reciprocus sit circulus generationum à mediis ad extrema, & ab extremis ad media, atque inter sese, & in eisdem extremis sistat vlterius non procedens. Hoc enim supposito, probat ratio facta æqualiter se habere in ordine ad mutuam generationem vnius ex altero extrema elementa, & media, & ideo æqualiter repugnare vtrisque esse primum principium materiale omnium generationum. Si verò vltra elementa extrema procedat generatio in infinitum, sequeretur in singulis elementis multiplicandas esse infinitas contrarietates, tam versus partem superiorem, quàm versus inferiorem, quia cum quodlibet generetur ex suo contrario, si aliud elementum superius generaretur ex igne per extremum ei oppositum tanquam ex contrario, noua

alia contrarietas esset multiplicanda, cuius vna qualitas esset in illo, & alia multiplicanda in igne; & hæc remaneret in his nostris elementis, dum ex eodem igne generarentur. Quare in omnibus multiplicanda esset talis qualitas, & infinitæ multiplicarentur in omnibus. Et eadem ratione versus partem inferiorem, si aliud extremum elementum generaretur ex terra. Ex
13 hoc autem inconuenienti, quod infinitæ dentur contrarietates in singulis elementis colligit alia. Primum, quod nullum elementum sub ratione elementi posset definiri, quia infinitæ proprietates non sunt explicabiles. Secundum, quod nullum elementum esset generabile, quia ad generationem eius necesse est infinitas contrarietates pertransire, infinita verò pertransiri non possunt. Tertium, quod neque vllum elementum poterit transmutari in aliud sibi proximum propter eandem rationem infinitatis contrarietatum impertransibilis. Quartum, quod elementum quodcumque esset omnia elementa, vel quod omnia essent illud vnum, quia in quolibet concurrunt qualitates omnium. Ex his omnibus infertur veritas præcipuè intenta ab Aristotele, quod nullum detur corpus, vel ens completum, siue elementum sit, vnum, vel plura, siue medium inter elementa, quod sit primum principium materiale omnium generationum, vel omnium elementorum, sed hoc primum principium nec esse corpus, nec elementum, neque ens completū, sed incompletum, & potentiale, nempe materiam primā omnibus elementis communem & puram potentiam constituentem singula elementa cum singulis formis substantialibus eorum.

CAPVT VI.

TEXTVS ARISTOT.

Admirabitur autem aliquis dicentes plura vno elementa corporum, &c.

Breuis expositio textus.

14 INtentum Aristotelis capite præsenti est probare aduersus Empedoclem, quod elementa sint transmutabilia, vt docuit capite præcedenti. Diuiditur autem caput in duas partes. In prima, quadam diuisione præsupposita contradictionis arguit Empedoclem. In secunda aliis argumentis ad impossibile ducentibus ostendit falsitatē opinionis eius. Opinio Empedoclis fuit, quod nullum elementum sit transmutabile, ita vt ex eo aliud generetur, vel ipsum met ex altero. Ita autem dicebat intransmutabilia esse, vt vicissim comparari possint, & æqualia vocabat. Probat autem primò Aristoteles hæc duo inter se pugnare, nempe

nempe quod compatabilia sint,& non transmutabilia, nam potius vnum ex alio sequitur, nempe ex comparatione transmutabilitas, & ex transmutabilitate comparatio, & argumentum præsupponit hanc diuisionem. Tribus modis possunt comparari corpora secundum quantitatem, quo pacto dicuntur æqualia, si habeant quantitatem eiusdem mensuræ, vel inæqualia, si diuersæ: aut secundum virtutem,vel potentiam actiuam; secundum quam comparationem dicimus tantum pondus posse portare vnum, atque alterum. Sed comparatio hæc duobus modis fieri posset,aut secundum qualitates diuersæ speciei, vt si dicamus, tantum posse infrigidare aquam, quantum calefacere ignem. Aut secundum qualitates eiusdem speciei, vt dum dicimus,minus infrigidare terram, quàm aquam. Qua supposita, sic procedit, elementa sunt inter se comparabilia, vt concedit Empedocles: ergo sunt transmutabilia. Probatur consequentia, quia quæcumque comparatio ex illis tribus infert transmutabilitatem. Et de duobus vltimis euidens est. Sed probatur etiam de prima, nempe quantitatiua,non quidem formali, sed virtuali, quam concedebat Empedocles in elementis,dicens tantam molem continere vnum terræ pugillum, quantum quinque pugillos aquæ, vel decem aëris, hæc enim virtualis est continentia, non formalis; sed non reperitur, nisi in corporibus habentibus materiam communem, & in quantum ex vno potest fieri aliud: ergo necessariò infert transmutabilitatem extremorum. Probatur minor, nam ideo pugillus terræ continet decem aëris, quia ex pugillo terræ conuerso in aërem resultabunt decem aëris. Vbi adnoto argumentum hoc Aristotelicum ad hominem esse, hoc est procedere aduersus Empedoclem supposita hac æqualitate virtuali elementorum, quam eis tribuebat, & ideo de hac sola procedere, & non de formali, quæ sumitur ex nuda quantitate,ex qua non sequeretur transmutabilitas,cum inter partes cœlorum reperiatur,quæ intransmutabiles sunt.

Deinde probat falsitatem eiusdem sententiæ in secunda parte capitis argumentis ad impossibile ducentibus, quorum primum est. Si elementa sunt intransmutabilia, tollitur prorsus augmentatio eorum, & solum crescere poterunt per iuxtapositionem,ita vt vna pars ignis solùm fiat maior, quia ei adiungitur altera,non per cõuersionem alterius elementi in se,quod patet esse contra experientiam. Arguit secundò, quia si elementa sunt intransmutabilia, non potest reddi ratio generationis naturalium corporum. Probatur consequentia, quia Empedocles solùm dicebat quædam generari, & alia corrumpi per coniunctionem elementorum, quam tamen constat, non 15

ſufficere, niſi elementa ipſa tranſmutentur,& aliqua noua forma in materia introducatur: hæc eſt enim, quæ confert ſpeciem rei genitæ, vt lapidi, ligno, vel alteri corpori. Et ſi dicatur, aliam quoque reddidiſſe cauſam Empedoclem, nempe, litem,& amicitiam; amicitiam vocantem coniunctionem elementorum in vnum locum, hoc eſt, in chao illo, quem ponebat: litem verò ſeparationem ab illo, per quam vnumquodque tendit in ſuum locum naturalem. Probat Ariſtoteles non eſſe ſufficientem cauſam, quia ſiue elementa coniungantur, ſiue ſeparentur, impoſſibile eſt aliquid nouum generari, niſi detur noua forma ſubſtantialis introducta in materia, & ideo
16 vera tranſmutatio vnius corporis in alterum. Ex quo infert primò ſtultum fuiſſe Empedoclem in eo, quod exiſtimauit litem ſegregaſſe elementa ab illo chao, & per hanc ſegregationem mundum fuiſſe factum,itaque cauſam mundi aſſerit fuiſſe litem. Quod tamen ait Ariſtoteles ſtultitiam eſſe, nam ſi alicui ex his,nempe liti, vel amicitiæ tribuenda eſſet conſtitutio mundi, amicitiæ potius, quàm liti deberet tribui, quia amicitia bonum quid eſt, lis verò malum; ſed effectus adeo bonus bono potius auctori, quàm malo debet tribui; ergo amicitiæ potius,quàm liti. Secundò infert adhuc inſufficienter locutum fuiſſe de lite, & amicitia, ponens eas tanquam cauſas mouentes elementa ad conſtitutionem mundi, quia non explicuit quiſnam eſſet motus amicitiæ, & quis etiam motus litis, & quomodo ſe haberent, ſed ſolùm in vniuerſali, & in confuſo de his egit. Tertiò infert malè adhuc de lite, & amicitia locutum fuiſſe in eo, quod aſſeruit, amicitiam vocari congregationem elementorum ex eo factam, quod elementa mouentur à propriis locis ad chaos, vel aliud, vbi coniungantur, litem verò dum à loco coniunctionis ſeparantur, & ad propria tendunt. Nam ex hoc ſequitur litem eſſe ſecundum naturam eorum, & amicitiam violentam, vel naturis eorum contrariam. Probatur conſequentia, quia naturalis motus elementi eſt tendentia in proprium locum, vt terræ in locum deorſum, & ignis in locum ſurſum: ergo violenta eſt ſeparatio ab illo. Colligit quartò falſum eſſe, quòd aſſeruit, non dari motum; niſi vbi eſt lis; nec dari quietem, niſi vbi eſt amicitia; nam ex hoc ſequitur, vnicam, & ſufficientem cauſam motus, & quietis eſſe litem, & amicitiam; nec aliam aſſignauit cauſam motus. Probatur autem hoc eſſe falſum,non ſolùm ſecundum veritatem,ſed etiam ex duobus aliis quæ ſimul aſſerebat. Primum aſſerebat ipſe litem ſeparare elementa, poſt ſeparationem verò vnumquodque ſe conferre in ſuum locum, non per ſe, ſed à fortuna, & ita aliquando fuiſſe aërem, vbi modo eſt terra.

Vnde sequitur, litem & amicitiam non esse causam motus 17
sufficientem, sed addendam esse fortunam. Asserebat secundò perpetuum dari circulum inter chaos, & mundum: ita vt mundus moueretur modò ex chao, deinde chaos ex mundo. Et huius motus semper similis non reddit pro causa litem, & amicitiam, nec possunt ab his procedere, quia repugnat motus similes procedere ex causis contrariis, quales sunt lis, & amicitia: ex quo etiam sequitur non omnem motum procedere ex amicitia, & lite, nec esse sufficientes causas omnium motuum, sed assignandam esse aliam huius motus circularis perpetui inter mundum, & chaos, nempe primum principium omnium rerum, omniúmque motuum. Et tandem asserit eundem Empedoclem abuti elementis, dum affirmat, cætera omnia ex eis esse composita, non solùm corpora, sed etiam animam. Quod probat esse falsum, nam si anima ita componitur ex elementis, vt sit ipsa aliquod elementum compositum, vt ignis, vel terra, sequitur non habere alias proprietates, aut passiones, nisi ignis, vel terræ, si verò non sit elementum, sed corpus aliud ex corporeis elementis compositum, non habebit nisi passiones corporum; quod probatur falsum, quia esse musicum, recordari, obliuisci, & aliæ similes, non sunt passiones corporum, vt in libris de anima se ostensurum promittit.

TRACTATVS DE MVTVA GENERATIONE ELEMENTORVM.

QVÆSTIO I.

An quodlibet elementum possit ex quocumque alio immediatè generari?

TAnquam certum fundamentũ præsupponendum est illud, 18
quod aduersus Empedoclem docuit, & probauit Arist. in his capitibus, præsertim in 6. videlicet elementa omnia esse transmutabilia transmutatione substantiali, ita vt generari, & corrumpi possint, quod receptum est in tota schola Peripatetica. Et probari adhuc potest, quia quodlibet elementum, cum sit actiuum, habet virtutẽ producendi sibi simile ex materia capaci suæ formæ, vt ignis producendi ignem, ex tali materia: sed elementa omnia habent materiam communem, & ideo capacem formæ cuiuslibet elementi: ergo ex ea potest quodlibet generare sibi simile inducendo proprias dispositiones in materia alterius, & consequenter propriam formam expulsa alia, quod est quodlibet elementum posse aliud corrumpere substantialiter, & ex materia eius sibi simile generare. Et tandem experientia

id ostendit, cum videamus ex aëre aquã fieri,& ex aëre ignem, sicque de reliquis censendum est.Secundò,certum est eiusmodi transmutabilitatem conuenire integris elementis,hoc est, non solùm partibus cuiuscumque,sed toti ipsi elemento ; quamuis supposito ordine vniuersi solùm possit exerceri secundum partes,vt adnotauit D.Th.in 2.d.19.q.vnic.art.2.ad 2.& 2.lib.contra Gentes,cap.9.& cum eo Ferra. ibidem, atque etiam Marsil. in hoc 2.lib.q.9.& Saxonia q.7.Probatur euidenter vtrumque. Primum quidem , quia totum elementum secundum omnes suas partes est eiusdem naturæ : ergo eodem modo conuenit toti ratione totius,& partium ratio generabilis, & corruptibilis.
19 Secundum verò, quia si integra elementa se corrumperent, dissolueretur constitutio vniuersi, & si inferiora conuerterent in se superiora,vt aqua; & terra ignem: & aërem , ad minorem locum ea reducerent, cum inferiora minorem locum occupent ratione densitatis,& ideo pars loci à superioribus occupati relinqueretur vacua.Si verò superiora cõuerterent in se inferiora,extenderent ea ad maiorẽ locum,vel certè maiorem occuparent conuersa in superiora propter maiorem raritatem,& ideo non posset spatium hoc sublunare ea capere naturaliter. Hoc igitur supposito, solùm potest esse quæstio,an quodlibet possit immediatè conuerti in aliud?Ita vt ex quocumque possit quodlibet sine vllo medio generari;vel non immediatè in aliud elementum conuerti possit,sed necesse sit priùs in mixtum:vt hoc medio in aliud elementum conuertatur , vt aqua priùs in vapores,vel in aliud corpus mixtũ conuertatur,quàm vt ignem. Deinde illud corpus medium conuertatur in ignem,& ita aqua in eundem ignem mediatè.

20 Et prima opinio negat [vllum elementum posse immediatè conuerti in aliud,sed vt ex vno generetur aliud , necessarium esse,quod priùs conuertatur in vaporem,aut exhalationem, vel aliud corpus mixtum , quod postmodum in elementum transeat. Huius opinionis meminit Toletus q.8.huius lib. pro qua neminem refert. Probatur de elementis symbolis,in quibus facilior est transitus , & ideo euidens erit , quod si ex nullo elemento symbolo potest immediatè generari aliud , quod nec ex dissymbolo poterit, & ideo ex nullo. Primò , quia omnia elementa symbola contraria sunt secundum alteram qualitatem, quæ debet corrumpi per se ab alia ; corruptio autem fit per alterationem successiuam includentem actionem, & reactionem secundum easdem qualitates , vt superiùs ostendimus : ergo prius quàm corrumpatur vna qualitas secundum eum gradum, qui requiritur ad generationem alterius elementi , peruenire debet corruptio eius ad minorem gradum , & contraria qua-

litas

litas alterius elementi,à quo corrumpitur, debet etiam remitti per repassionem : ergo attemperabuntur ad certum gradum,in quo erunt conuenientes dispositiones pro forma, alicuius mixti, saltem imperfecti, & non requirentes omnes qualitates elementorum remissas, sed duas tantùm, & ita necessarium erit,quod prius elementum corrumpendum conuertatur in mixtum,quàm in aliud elementum,etiam symbolum.Secundò, in elementis symbolis extremis videtur efficaciùs probari, vt in aqua, & terra hoc modo. Terra cum sit densissima, non potest naturaliter conseruari sub ea raritate,quæ est minimum quod sic raritatis requisitæ ad generationem aëris, sed prius quàm perueniat ad raritatem ignis,debet necessariò peruenire ad minimum raritatis aëris : ergo corrumpetur tunc, non in ignem, quia nondum habet raritatem ignis, sed in exhalationem aëri similem, quæ ideo postulat similem raritatem, & proinde nunquam poterit conuerti immediatè in ignem.

Secunda opinio est omnino contraria; quod ex quocumque 21 elemento potest fieri immediatè quodcumque aliud, siue symbolum, siue dissymbolum.Ita Marsil.q.9.huius lib.Saxonia q.7. Nimphus comm.46.q.1.Toletus q.8. Conimbric.in hoc 2. lib. c.4.q.1.art.2. & ex iunioribus plures. Probant primò expresso testimonio Aristotelis cap.4.huius lib. textu 24. vbi vniuersaliter docet, & probat aduersus antiquiores Philosophos elementa omnia esse vicissim transmutabilia; ita vt quodlibet possit ex quocumque generari, his verbis : *Quod autem omnia possint adinuicem transmutari, manifestum est. Generatio enim inter contraria, & ex contrariis : elementa autem omnia habent contrarietatem adinuicem, &c.* Quod autem de immediata transmutatione loquatur,manifestum est,& ex ratione eius colligitur;nam elementa ait esse transmutabilia, quia sunt contraria; sed sunt immediatè contraria, quia absque vllo medio opponuntur ignis,& aqua, & aër,& terra:ergo sunt immediatè trãsmutabilia, ita vt sine vllo medio possit ex quocumque generari quoduis aliud, siue symbolum sit vel dissymbolum. Probatur deinde ratione, & experientia. Ratione quidem primò, quia si aqua non potest immediatè cõuerti in ignem, ideo erit quia non potest tam citò consumi humiditas eius,quàm frigiditas,ex eo quod calor ignis lõgè actiuior est frigiditate aquæ. Vnde consumpta frigiditate, & parua humiditate conuertitur priùs in aërem. Sed hoc non obstat, quia fieri potest, vt priùs quàm ignis accedat ad agendum in aquam, sit exsiccata ab aliquo frigido, & sicco, vt à terra;tunc ergo citò consumi poterit ab igne parua illa humiditas in ea permanẽs,& siccitas à terra impressa augeri; & ideo simul erit disposita materia aquæ per

calorem, & ſiccitatem ſufficientem ad introductionem formæ
22 ignis:poteritq; in ignem proxime conuerti. Secundò, quia euidens eſt per actionem ignis in aquam generari vapores, ſicut per actionē eiuſdē in terram generantur exhalationes; ſed vapores nō diſtinguuntur ſubſtantialiter ab aqua, ſicut nec exhalationes à terra & conuertuntur iſtæ immediatè in ignē per facilem inflāmationem, vt experientia eſt manifeſtum: ergo non poteſt negari, quod ex aqua fiat immediatè ignis. Experientia verò quia gutta aquę in fornacem ignis ſparſa cōuertitur, non in aërem, ſed in ignem.

Tertia opinio eſt media inter has extremas affirmās ex elemento ſymbolo immediatè generari aliud ſymbolum, ſed ex diſsymbolo non poſſe generari diſsymbolum, ſed priùs tranſire in mixtum, vel elementū ſymbolum, & hoc medio ſtatim poſſe generari diſsymbolum. Ita Themiſtius 5. lib. Phyſ. ad textum 9. Sotus 4. Phyſic. q. 2. art. 1. Valles ibidem cap. 5. ad finem, & multi ex recentioribus. Quam ſententiam aſſerit Nimphus vbi ſupra eſſe doctiſſimorum virorum, videturque nobis probabilior, & nullo modo cōtraria doctrinæ Ariſtotelis. Vt autem eam probemus, præſupponēdum eſt duobus modis in ſe inuicem agere elementa diſsymbola: primò, ita vt vtrumque corrumpatur, & tunc certum eſt non generari vnum ex altero immediatè: ſed vel elemētum ſymbolum, vel mixtum. Ita docuit expreſsè Ariſtoteles cap. 4. huius libri textu 27. his verbis: *Si autem vniuſcuiuſque alterum corruptum fuerit, facilis quidem erit, non autem in ſe inuicem tranſitus, ſed ex igne quidem, & aqua erit terra, &*
23 *aër, ex aere verò, & terra ignis, & aqua, &c.* Secundo modo poſſunt applicari ad agendum, ita vt non corrumpatur vtrumque, ſed vnum ſit ſuperius, & corrumpat alterum. Et in caſu iſto conſiſtit tota difficultas quæſtionis, an ex tali corruptione alterius generetur alterum immediatè, vel neceſſe ſit tranſire in mixtum, vel in elementum ſymbolum: ex quo diſsymbolum generetur. Et ſecunda ſententia aſſerit immediatè poſſe generari; noſtra verò non poſſe naturaliter, ſed neceſſariò tranſire ad mixtum, vel ad elementum ſymbolum, vt ex eo generetur.

Probatur autem ratione, & experientia. Ratione quidem, quia vt corrumpatur aqua ab igne, neceſſe eſt, vtramque qualitatem eius, nempe frigiditatem, & humiditatem remitti priùs vſque ad quatuor gradus, paulo plus, vel minùs, quàm totaliter expellantur, cum ſucceſſiuè expelli debeant; ſed non poſſunt remitti frigiditas, & humiditas aquæ, niſi per introductionem caloris, & ſiccitatis in eiſdem gradibus; ergo neceſſe eſt, vt priùs quàm corrumpatur aqua, perueniat ad talem diſpoſitionem, in qua habeat omnes quatuor qualitates ad quandam mediocritatem

tatem attemperatas,quo pacto sunt dispositiones conuenientes
ad formam mixti:ideo necesse est hanc priùs introduci in materia
aquæ, quam formam ignis, pro qua introducenda multo
magis deberet crescere intensio dispositionum.Sed quia posset 24
quis dicere,multò fortiùs agere ignem per calorem, quàm per
siccitatem,quia calor est actiuus in summo gradu;siccitas verò
in infimo,& ideo in eodem tempore, quo producet vnum, vel
duos gradus siccitatis in aqua,producet sex gradus caloris;quæ
non videntur efficere posse conueniens temperamentum pro
forma mixti.Respondeo satis probabile hoc esse,& fortassis verum,
sed talis dispositio conueniens est pro forma aëris, quia
permanerent in materia aquæ cum sex gradibus caloris sex,vel
septem gradus humiditatis, & ideo non dicimus ex elemento
dissymbolo generari aliud dissymbolum medio mixto priùs
genito,sed medio mixto, vel elemento symbolo: & fortè hoc
secundum frequentiùs accidere iudicabimus, si consideremus
excessum actiuitatis inter duas qualitates contrarias, per quas
vnum elementum dissymbolum agit in aliud dissymbolum.
Secundò, quia vniuersaliter verum est non posse rem transire 25
naturaliter de extremo ad extremum,nisi per medium, si ergo
vna forma maximè distet ab alia secundum dispositiones, quas
postulat in materia, non poterit ad illã transire, nisi per aliam
mediam illi similem secundum easdem dispositiones, vt videmus
in semine, quod non potest transire immediatè in hominem,
nec homo in terram propter maximam dissimilitudinem
dispositionum;sed illud transit media forma embrionis, homo
verò in terram media forma cadaueris, quæ postulant dispositiones
similes,& minùs distantes;sed elementa dissymbola maximè
distant, & valde sunt dissimilia secundum dispositiones,
quas exigunt in materia: ergo non potest naturaliter vnum
transmutari in aliud immediatè, sed per medium aliquod minùs
dissimile, quale erit mixtum postulans temperamentum,
quasi mediũ, vel elementũ symbolum vtrique extremo simile.
Probatur deinde experientia, quia aquam etiam vehementer 26
calefactam ab igne diu in eam agente videmus nunquam in
ignem conuerti, sed in vapores resolui, & eodem modo continget
in terra,& aëre;nam hæc per resolutionem in exhalationes
consumitur ab illo:ergo euidens signum est nunquam ex
elemẽto dissymbolo generari immediatè aliud dissymbolum,
sed in mixtum prius vel elementum symbolum transire. Sed
respondebunt aduersarij, vapores non esse corpora mixta, sed
elementum aquæ secundum substantiam, & exhalationes esse
terram, & ideo potius hac experientia probari eorum sententiam,
quod dissymbolum elementum immediatè transeat in

aliud disſymbolum. Hoc tamen iam fuit à nobis ſuperiùs refutatum capite vltimo præcedentis libri, vbi probauimus vapores, & exhalationes mixta corpora eſſe, quamuis imperfecta. Et certè abſurdum videretur dicere, quod aqua, & terra (ex propria natura maxima grauitate præditæ) aſcendunt ſurſum motu naturali, ſicut videmus vapores, & exhalationes aſcendere, & in loco ſurſum detineri, nubéſque aquam eſſe formaliter, & ſubſtantialiter, & ſolùm eis deficere quædam accidentia, vt condenſationem, vel quid ſimile, & ideo nec mutari ſubſtantialiter, dum conuertuntur in aquam, ſed ſolùm alterari, & tamen ſi quodam facili vento diſſoluantur, neceſſariò concedendum eſt mutari ſubſtantialiter in aërem: valeat ergo ſolutio hæc tanquam parum probabilis.

27 Vt ſoluamus primum argumentum primæ opinionis, præſupponendum eſt tamquam certum, quod vt ex vno elemento ſymbolo generetur aliud, non ſic debent applicari, vt corrumpatur vtrumque, ſed vt vnum ſuperet alterum, & ita poſſit illud in ſe conuertere. Quo ſuppoſito, negandum eſt, quod aſſumitur in argumẽto, nempe priùs peruenire materiam elementi corrumpendi ad diſpoſitiones conuenientes formæ mixti, quàm alterius elementi; immo oppoſitum eſt neceſſarium. Gratiâ exempli: ſi ignis agat in aërem per calorem, & ſiccitatem, neceſſe eſt calorem aëris fieri ſummum, & ſimul acquirere ſiccitatem, per quam expellatur eius humiditas; cum ſummo autem calore, & aliqua ſiccitate non poteſt generari vllum mixtum, cum conſtet has non eſſe diſpoſitiones temperatas, vel conuenientes formæ mixti, ſed creſcente ſiccitate, & aliis diſpoſitionibus cum ſummo calore introducetur forma eiuſdem ignis, & ita immediatè conuertetur in elementum ſymbolum.

28 Propter tertium argumentum tenent iuniores quidam elementum ſymbolum extremum non poſſe ex alio extremo ſymbolo immediatè generari, vt ignem ex terra, vel ex igne terram, ſed neceſſarium eſſe priùs in mixtũ aliquod imperfectum vel in aërem tranſire, & hoc medio in extremum elementum. Omnes tamen auctores ſecundæ, & tertiæ opinionis tenent, omnia elemẽta ſymbola proximè trãſmutari poſſe in quoduis aliud ſymbolum, ſiue extremum ſit, vel medium. Et ita tenendum eſt, quia ratio efficaciter probat de omnibus, nam per actionem vnius in alterum poteſt illud, quod ſuperius eſt, inducere primariam diſpoſitionem requiſitam, & ſufficientem ad introductionem propriæ formæ in materia; nempe primam qualitatem ſibi propriam in gradu intenſionis requiſito, & ſufficiente, vt ignis ſummum calorem, aliam verò qualitatem vtrique communem continet aliud, quamuis ſecundum ali-

quem

quem excessum. Nec prius peruenit materia ad dispositiones mixti proprias, quàm ad has: ergo non est necessarium per formam mixti transire vnũ ex his elementis ad aliud, sed immediatè potest in aliud conuerti, quod in igne, & terra sic potest declarari. Nam ignis agit in terram per calorem expellendo frigiditatem eius, & cum successiuè agat prius introducit tres, vel quatuor gradus caloris, totidemque frigiditatis remittit, sed cum summã adhuc retineat siccitatẽ terra, licèt habeat calorem, & frigiditatem temperatam, non erit materia eius conuenienter disposita ad formã mixti, quæ cum summa siccitate non potest introduci, & longè minùs postquã, ignis intendit calorẽ terræ impressum, vsque ad summum, vel certè vsque ad gradum requisitum, & sufficientem pro introductione propriæ formæ, sed tunc disposita erit materia per calorem valde intensum, & summam siccitatem, quæ sunt conuenientes dispositiones ad formam ignis, solùm habentes aliquem excessum siccitatis, quod non impedit introductionem formæ. Quare non est necessarium extremum elementum symbolum priùs transire ad mixtum, quàm ad aliud elementum symbolum, etiam extremum, sed immediatè potest in hoc transire.

Neque argumentum illud probat oppositum. Quod vt me- 29
liùs intelligatur, adnotandum est dispositiones requisitas ad introductionem formæ esse in duplici differentia; nam quædam sunt primariæ, nempe illæ, per quas proximè, & formaliter expelluntur dispositiones formæ oppositæ; tales sunt qualitates primæ in elementis, per quas proximè expelluntur oppositæ, vt primariæ dispositiones pro forma ignis sunt calor summus, aut valde intensus, & prope summa siccitas, & ex his ea censetur principalior, quam elementum postulat in summo gradu. Aliæ sunt secundariæ, quæ ex tali coniunctione illarum sequuntur, & ideo vocantur qualitates secundæ, vt in elementis raritas, & densitas, grauitas, & leuitas. Quamuis autem requirantur dispositiones primariæ, & secundariæ ad introductionem formæ elementaris, sed præcipuè primariæ, quæ si adsint, introducetur forma, non quidem omnino sine secundariis, sed bene cum aliquo gradu illarum, qui non est adeo determinatus, sicut in primariis dispositionibus. Et hoc quidem iudicandum est secundum aliam distinctionem, nam elementa, atque etiam cætera corpora naturalia duplicem statum essendi habent, vnum sibi commodum, quod possumus vocare omnino naturalem; alterum incommodum, & magna ex parte violentum, quia patiuntur in eo cõtrarias dispositiones. Et dum in statu naturali sunt, certum postulant gradum vtriusque dispositionis tam primariæ, quàm secundariæ, sed in statu violento cum longè minori

conseruari

conſeruari poſſunt; & eodem modo poſſunt generari in vno, vel alio ſtatu ſecundum exigentiam formæ contrariæ expellendæ,& diſpoſitionum eius. Et ſi generentur in ſtatu commodo, requirunt certum gradum diſpoſitionū ad introductionem formæ; ſi vero in ſtatu violento,cum multo minori diſpoſitione poteſt forma introduci. Vnde ſequitur, quod licèt forma

30 ignis requirat ad ſui introductionem in ſtatu naturali maiorem leuitatem, quam forma aëris,etiam in ſtatu naturali,atque etiam in ſtatu violento requirat maiorem, quàm eadem aëris in eodem ſtatu violento: poteſt tamen eadem forma ignis introduci cum multo minori raritate,quàm poſtulet forma aëris ad ſui introductionem in ſtatu naturali. Et par eſt ratio de cæteris elementis ſecundum proportionem,atque etiam de cæteris diſpoſitionibus iuxta primam diſtinctionem primariæ, & ſecundariæ diſpoſitionis.Et ex hoc patet iam ſolutio argumenti. Diſtinguenda eſt enim maior, quod neceſſe ſit terram priùs peruenire ad leuitatem aëris,quàm conuertatur in ignem; nam ſi intelligatur de leuitate, quam requirit forma aëris ad ſui introductionem in ſtatu naturali, neganda eſt, ſi verò de leuitate requiſita,& ſufficiente ad introductionem eiuſdem formæ aëris in ſtatu violento, concedenda, quia terra dum ad talem peruenit leuitatem, in ſtatu violento eſt; talis autē leuitas longè minor eſt leuitate eiuſdem aëris in ſtatu naturali, & tamen ſufficiens,vt introducatur forma ignis in eodem ſtatu violento,quia adſunt aliæ diſpoſitiones ignis,& non aëris; & ideo potius introducitur in materia terræ cum illa leuitate forma ignis, quàm aëris.

31 Ad teſtimonium Ariſtotelis pro ſecūda opinione adductum reſpondeo, intentum eius in his capitibus ſolùm eſſe probare aduerſus antiquiores Philoſophos, quod elementa omnia ſunt tranſmutabilia ſecundum ſubſtantiam,ita vt corrumpi poſſint, & ex eis alia generari, non ſolùm mixta,quod probauerat capite vltimo primi libri, ſed etiam alia elementa, quod verò immediatè, vel medio alio corpore priùs ex eis genito, quod tandem poteſt in elementum conuerti, non fuit neceſſarium explicare, aut probare, & ideo nec verbum de immediatione locutus eſt.

Sed aduerſus hanc expoſitionem poteſt argui hoc modo. Ariſtoteles cap. 4. huius libri docuit tranſitum inter elementa ſymbola faciliorem eſſe, quàm inter diſſymbola,quia pauciora corrumpantur, nempe vna ſola qualitas ex ſingulis, difficiliorem verò inter diſſymbola,quia plura corrumpi debent nempe vtraque qualitas ſingulorum,quia ſecundum vtramque contrariantur. Sed hoc diſcrimen non habet locum, niſi detur imme-

diatus transitus inter dissymbola: ergo ex mẽte eius dari debet. Probatur minor, quia æqua facilitate fit transitus inter dissymbola per mixtum, vel symbolum elementum, ac inter symbola: 32
ergo non habet locum talis differentia. Probatur antecedens, quia ad talem transitum solùm debet corrumpi vna qualitas ex singulis, vt ex igne siccitas, & ex aqua frigiditas, & generabitur aër calidus, & humidus, vel mixtum, ita ergo est facilis mediatus iste transitus inter dissymbola, ac immediatus inter symbola. Respondeo, transitum inter elementa dissymbola non solùm includere generationem mixti imperfecti, vel elementi symboli, quo medio vnũ transit in alterum, & corruptionem eiusdem elementi dissymboli, ex quo debet generari, sed etiam corruptionem eiusdem medij, & generationem elementi dissymboli ex eo. Ad corruptionem verò vtriusque, nempe dissymboli, ex quo fit generatio alterius dissymboli, & medij; per quod fit transitus, & generationem alterius dissymboli, necesse est vtramque qualitatem corrumpi, & ideo difficilior semper est transitus. Nec infertur bene ex ratione Aristotelis, elementa sunt transmutabilia, quia sunt contraria, sed sunt immediatè contraria: ergo immediatè transmutabilia, quin potius ex eo, quod sunt per extremum contraria, & ideo extrema maximè distantia omni ex parte, non possunt esse immediatè transmutabilia inter se, sed necesse est prius ad medium aliquod perueniat materia cuiuscumque secundum dispositiones, quàm transeat ad dispositiones, & formam alterius.

Ad primum argumentum neganda est maior, quod illa fit causa ob quam non possit generari proximè ignis ex aqua, 33
sed alia longè diuersa, quam attulimus probantes nostram sententiam.

Ad secundum concessa maiori, quod ex aqua priusquam corrumpatur omnino generentur vapores ab igne sicut producuntur exhalationes ex terra; neganda est minor, quod vapores sint substantialiter aqua, aut exhalationes sint substantialiter terra, sed sunt mixta quædam imperfecta, vt in primo libro ex professo probauimus.

QVÆSTIO II.

An facilior sit transitus inter elementa symbola, quàm inter dissymbola?

Expressa est in hac re sententia Aristotelis capit. 4. huius libri textu 27. vbi asserit elementa symbola faciliùs transmutati, quàm dissymbola, quod probauit hoc argumento. 34
Transitus ab vno ad aliud extremum, eo est facilior, quo pauciora sunt vincenda impedimenta ad eum perficiendum, & eò redditur

redditur difficilior, quo plura extant impedimenta; ſed tranſitus inter elementa ſymbola pauciora habet impedimenta vincenda & tráſitus inter diſſymbola habet plura:ergo facilior ille eſt, & difficilior iſte. Minorem probat, quia vt ex vno elemento ſymbolo generetur aliud, vna tantùm qualitas neceſſariò corrumpenda eſt, in qua contrariantur, nam in altera conueniunt,quæ ideo non debet,nec poteſt corrumpi, cum non ſit contrarium, à quo corrumpatur; tranſitus verò inter diſſymbola duas habet qualitates contrarias impedientes, & ideò neceſſariò corrumpendas plura igitur habet impedimenta neceſſariò ſuperanda,vt fiat; & propterea difficilior eſt, ſed facilior alter.

Sed hæc ſententia Ariſtotelis videtur falſa, & ratio eius friuola. Probatur primum,quia elementa ideo ſunt tranſmutabilia,quia contraria,vt docuit idemmet Ariſtoteles eodem capite 4.aduerſus antiquiores Philoſophos:ergo quo magis ſunt contraria, magis erunt tranſmutabilia, & conſequenter facilius; ſed euidens eſt diſſymbola eſſe magis contraria, cum contrarientur ſecundum vtramque qualitatem:ergo erunt magis, ac faciliùs tranſmutabilia. Quare facilior erit tranſitus inter ea, quàm inter ſymbola. Secundò, quia in generatione terræ ex aqua terra agit in aquam per ſolam ſiccitatem parum actiuam in generatione verò ignis ex eadem aqua agit ignis,non ſolùm per ſiccitatem, ſed per calorem maximè actiuum: ergo citiùs atque faciliùs conuertet ignis aquam in ſe, quàm terra eandem aquam in ſe,& ideo facilior, & breuior erit tranſitus inter elementa diſſymbola,quàm inter ſymbola.
35 Probatur ſecundum, quia non eſt difficilius corrumpi duplicem qualitatem à duplici agente contrario, quàm vnam ab vno; ſed in tranſitu elementi diſſymboli corrumpuntur duæ qualitates à duobus agentibus,& in tranſitu eleméti ſymboli vna ab vno:ergo æquè faciles,vel difficiles erunt.Antecedés probatur, quia ſi duplicatur effectus,vel difficultas impedimenti vincendi ex parte paſſi, duplicatur etiam virtus actiua ex parte agétis, per quam duplicatus effectus ſine maiori difficultate producetur. Quare non eſt intelligibilis maior difficultas in vno,quàm in alio.

Argumenta hæc ſatis difficilia, varias, atque diuerſas opiniones excitarunt inter authores circa modum defendendi ſententiam Ariſtotelis. Non tamenre feram omnes, ſed eas tantúm quæ ſunt alicuius momenti; & prima aſſerit faciliorem eſſe tranſitum inter elementa ſymbola, & difficiliorem inter diſſymbola, quia illa immediate tranſmutantur, hæc verò non niſi priùs conuertantur in mixtum, vel elementum ſymbolum. Vnde conuerſio horum duplicem includit tranſitum, nempe

nempe elementi dissymboli in corpus medium, & huius in aliud dissymbolum, notum est autem conuersionem duorum corporum difficiliorem esse conuersione vnius, & prolixiorem, & ideo transitus inter dissymbola vtroque sensu est difficilior, vt docuit Aristoteles. Ita recentiores quidam interpretes. Sed hic modus dicendi in primis non potest esse ad mentem Aristotelis;quod sic probo.Aristoteles ideo dixit tran- 36
situm inter elementa dissymbola difficiliorem esse, quia plura debent vinci impedimenta, nempe plures qualitates contrariæ corrumpi,pauciores verò in transitu elementi symboli,nō quia immediatus sit vnus,& mediatus alter, vel quia vnam, vel plures includat conuersiones corporum: ergo aliena est hæc sententia ab eius mente. Et præterea non soluit argumentum in principio factum, quia duo agentia maioris virtutis, videlicet duæ qualitates contrariæ, per quas agit elementum dissymbolum in aliud dissymbolum,breuiori tempore, vel saltem in eodem possunt transmutare duo corpora, ac vnum agens transmutat vnum corpus, nempe elementum symbolum in aliud symbolum per vnam tantùm qualitatem.

Ideo secunda opinio tenet faciliorem esse transitum inter ele- 37
menta symbola, quia vna illa qualitas contraria elementi symboli minùs resistit alteri elemento symbolo agenti per alteram ei contrariam propter coniunctionem cum alia qualitate, in qua conueniunt. Gratia exempli:humiditas aëris propter coniunctionem cum calore,in quo conuenit cum igne, minùs resistit siccitati eiusdem ignis, quàm humiditas aquæ coniuncta cum frigiditate contraria calori eiusdem ignis,& ideo faciliùs, ac breuiùs conuertit ignis in se aërem,quàm aquam, & eadem est ratio de cæteris elementis symbolis, atque dissymbolis. Ita Toletus quæst. 9. huius libri, vbi pro se citat Diuum Thomam in Commentariis 4. capitis; immerito tamen, quia verba Diui Thomæ valdè diuersa sunt ab hoc sensu. Asserit enim faciliorem esse transitum inter symbola, quia qualitas, in qua conueniunt, non resistit, in dissymbolo verò resistit vtraque qualitas contraria. Hic etiam modus dicendi non est ad mentem Aristotelis, quod sic probo. Aristoteles ideo asserit transitum inter symbola faciliorem esse,quia pauciora corrumpuntur, hoc est in symbolo vna, & in dissymbolo duæ: sed quod illa vna in symbolo plus, vel minùs resistat, non est plura, vel pauciora corrumpi,nec aliquid efficit ad corruptionē plurium, vel pauciorum: nec si minùs resistat, verum est pauciora corrumpi,nec minùs esset verum, si plus, vel æqualiter resisteret: ergo hæc minor resistentia, quæ pro ratione affertur, aliena est à mente, & ratione Aristotelis. Sed probatur quod sit falsa 38
quia

quia qualitas illa, per quam resistit elementum simbolum, non solùm est ei naturalis, sed naturaliter coniungitur cum alia, in qua conuenit cum alio elemento symbolo, & sæpe est principalis, hoc est per se primò, atque in summo gradu conueniens tali elemento: ergo sicut habet in eo eandem vim agendi, immo & maiorem, quàm in alio, in quo coniungitur cum qualitate contraria eidem elemento, ita habet eandem, aut maiorem resistentiam, præsertim cum coniuncta esse soleat cum maiori densitate. Gratia exempli: si aqua agat in terram non minùs resistet ei siccitas terræ, quam resisteret siccitas ignis, si in eum ageret, quia intensior est in terra, quàm in igne, & coniuncta cum summa densitate, & magis naturalis est terræ, quàm igni; cum per prius ei conueniat, igni verò secundariò.

39 Tertia opinio distinguit faciliorem aut difficiliorem transitum hoc modo. Transitus in duplici sensu potest vocari facilior, vel difficilior; in primo quidem, prout facilior idem sit, quod breuior, aut velocior, vel in minori tempore factus. In secundo verò ita vt facilior non sit idem, quod breuior, sed idem, quod cum minori difficultate factus, & iuxta hanc distinctionem dupliciter potest intelligi, quod transitus inter elementa symbola facilior, aut inter symbola difficilior sit in primo, vel in secundo sensu. Et si in primo sensu intelligatur pro breuiori, non est verum: si verò intelligatur in secundo sensu, verum est esse faciliorem, quia cum minori difficultate factus, & sic debet intelligi opinio Aristotelis, quia in alio sensu non potest esse vera, nec oportet ad alium sensum eam reducere. Ita Marsi. q. 10. huius lib. Saxon. q. 8. Nimphus Cõmen. 46. q. 2. & in recognitione eiusdem Cõmenti, vbi eam tribuit Philoppono asserenti hunc sensum valdè consentaneum esse textui græco. Probant primò hunc sensum Aristotelis ex ratione, qua id probauit. Nam plura, vel pauciora esse corrumpenda in vno, vel alio, transitus solùm potest significare maiorem, vel minorem difficultatem eius, non maiorem vel minorem breui-

40 tatem temporis. Deinde ratione, quia si vnum aliquod spatium percurrendum asperum sit, aliaque habeat impedimenta; aliud verò planius, minoraque impedimenta habeat, bene quidem sequitur difficilius esse pertransire illud, quàm hoc, & ideo transitum illius difficiliorem esse, huius verò faciliorem, quia plures sunt difficultates vincendæ in illo, pauciores in hoc. Non tamen sequitur hunc fieri necessario in minori tempore, ille verò in maiori, vel longiori: ergo licet sequatur transitum inter elementa symbola faciliorem esse, quàm inter dissymbola, quia plures qualitates cõtrariæ ad illum perficiendum necessariò debent corrumpi, pauciores verò ad perficiendum

dum

dum hunc, non sequitur faciliorem, hoc est breuiorem esse. Probatur minor, nam cætera patent, quia spatium illud asperum, poterit homo maiori agilitate præditus velociùs percurrere, & proinde transitu breuiori, quia plures difficultates breuiori tempore vincet, quàm multo minorem habens agilitatem: ergo cum elementum dissymbolum agens in aliud dissymbolum sit agens maioris virtutis, cum agat per duas qualitates, & alteram aliquando summæ actiuitatis, & semper summæ intẽsionis, sequitur posse in minori tempore, vel saltem in eodem corrumpere vtramque qualitatem resistentem, quàm elementum symbolum minoris longè virtutis ad agendum, vnam qualitatem resistentem. Quare non potest esse vera opinio Aristotelis de transitu faciliori pro breuiori.

Nostra tamen sententia est huic opposita, quod transitus inter elementa symbola in vtroque sensu facilior sit ex natura rei, & ideo semper, & necessariò, ita vt non solùm cum minori difficultate fiat, sed etiam breuiori tempore. Hæc est expressa apud Aristotelem, quia in vtraque translatione exprèsse habetur vtrumque verbum, nempe facilius, atque velocius. Ita enim habentur verba in antiqua. *Differt autem in citius, & tardius, & facilius, ac difficilius: quacumque enim habent symbolum ad inuicem: velox horum est transmutatio, quacumque autem non habent, tarda.* Alia verò translatio ita habet. *Differens tamen celerius, & tardius, item facilius, difficiliúsque, alia aliis transmutationem subeunt.* Immo in textu Græco habetur exprèsse vtrumque verbum, dicitur enim θᾶττον quod est celerius, & ῥᾷον, quod est facilius. Ita etiam sentit Diuus Thomas in commentariis eorundem verborum. Ita Toletus, licet alia ratione eam defendat, quam refutauimus, & plures recentiores. Probatur autem opinio ratione D.Tho. vbi supra, quia qualitates elementorum oriuntur à formis substantialibus eorum: illa ergo elementa, quæ maiorem habent conuenientiam in qualitatibus, habent etiam maiorem conuenientiam in formis substantialibus, & consequenter in dispositionibus requisitis in materia ad introductionem: & huiusmodi sunt elementa symbola, vt per se est manifestum. Vnde sequitur materiam vtriusque similes præhabere dispositiones magna ex parte ad recipiendam formam alterius; sed in materia præhabente similes dispositiones alicui formæ, minor gradus sufficit illius dispositionis, quæ deficit, atque contraria est, vt introducatur talis forma, & ideo faciliùs, ac velociùs introducitur in ea, quàm in alia præhabente omnino dissimiles, atque contrarias dispositiones, etiam ab agente minoris virtutis: ergo facilior, & breuior erit transitus inter elementa symbola, quàm inter dissymbola. Probatur 41 42

consequentia, quia illa præhabet similes dispositiones, hæc verò prorsus dissimiles, & omnino contrarias; quæ ideo faciliùs, ac breuiùs introducetur. Quod hoc exemplo declarari potest, vt vis argumenti meliùs percipiatur. Calor, qui est in ferro candente, non sufficit ad introductionem formæ ignis in materia eius, & minor sufficiet ad eam introducendam in materia stupæ, quod patet euidenter, cum idem calor ferri sufficiens sit ad introducendam eandem formam ignis in stupa, & ratio huius differentiæ non potest esse alia, quam quæ ex parte dispositionum, quæ præhabentur in materia, sumitur; nam in ferro est frigiditas maxima cum maxima densitate, atque etiam aliqua humiditas: quæ omnes contrariæ sunt dispositionibus ignis; in stupa verò dantur siccitas, raritas, & alię quę similes sunt dispositionibus eiusdem ignis: & propterea cum minori calore, & faciliùs, ac velociùs introducitur in eam forma ignis, quam in materia ferri, & ita contingit in elementis symbolis, atque dissymbolis; nam aër præhabet plures dispositiones similes dispositionibus ignis, nempe calorem, raritatem, leuitatem, &c. qui-
43 bus caret omnino aqua, immo præhabet omnes contrarias, & ideo necesse est, vt siccitas, quæ deficit, in minori gradu sufficiat; atque etiam parua illa intensio caloris, & raritatis, ac leuitatis, & ideo faciliùs, ac breuiori tempore producantur, etiam ab vno solo agente, & introducatur forma. Elementum verò dissymbolum præhabet omnes dispositiones, non solùm diuersas, sed omnino contrarias, per quas materia eius valde inepta est ad recipiendum proprias elementi dissymboli, vt aqua habet non solùm frigiditatem summam, & prope summam humiditatem, sed densitatem magnam; ratione cuius fortiùs resistit dispositionibus ignis, & propter hanc ineptitudinem materiæ maiorem intensionem contrariarum qualitatum debet imprimere ignis in aquam ad introductionem propriæ formæ, & hinc fit, vt etiam per vtramque qualitatem operetur, non solùm difficiliùs propter plura contraria corrumpenda, sed tardiùs propter maximam indispositionem materiæ ex eisdem contrariis qualitatibus, & aliis resultantem.

Secundò probatur, quia summum summo modo difficilius
44 vincitur, quàm non summum, vel quàm summum, non tamen summo modo, sed vt ignis fiat ex aqua, vincenda est summa frigiditas aquæ, & summo modo, hoc est per productionem caloris secundum summam intensionem, vel certè paulo minorem, vt autem fiat ex aëre, non est vincendum summum summo modo, nec etiam per tantam intensioné oppositæ qualitatis, sed per longè minoré, quia ignis non requirit summam siccitatem, sed prope summam, & cum minori adhuc gradu intensionis intro-
duci

duci poreſt forma propter ſimiles diſpoſitiones, quas reperit in materia, & ideo non ſolùm faciliùs, ſed breuiori tempore. Vnde in vtroque ſenſu, quem exprimunt verba Ariſtotelis, vera eſt eius ſententia.

Ad primum argumentum in principio propoſitum concedendum eſt antecedens, quod probauerit Ariſtoteles poſſibilem eſſe tranſmutationem inter quæcunque elementa, quia omnia ſunt contraria; ſed neganda conſequentia, quod vbi maior eſt contrarietas, facilior ſit tranſmutatio, quia licet contrarietas ex vna parte ſit neceſſaria ad actionem, & paſſionem, ac tranſmutationem, ex alia verò continet repugnantiam inter formas, & diſpoſitiones; ratione cuius illæ agunt, vt eas expellant, & iſtæ reſiſtunt, ne expellantur, & reſiſtentia hæc retardat actionem, & tranſmutationem, & quo maior eſt contrarietas magis; & hinc fit tranſitus difficilior, atque prolixior inter elementa diſſymbola propter maiorem contrarietatem, & facilior ac breuior inter ſymbola propter minorem. 45

Ad ſecundum diſtinguendum eſt antecedens, quod non ſit difficilius expelli duo contraria à duobus contrariis agentibus, quàm vnum ab vno ſolo agente; nam vbi cætera ſunt paria, hoc eſt ſi eodem prorſus modo ſe habeant in omnibus, vnum, & duo ex parte agentis, & paſſi, verum eſt; non tamen ſi ſint diſparia, quia diuerſo modo ſe habent, & ita contingit in propoſito. Nam vt ignis conuertat in ſe aërem, ſola ſiccitas debet vincere humiditatem eius, licet ſummam, non tamen debet eam vincere ſummo modo, ſed longè inferiori eam vincere ſufficit: nam cum materia aëris præhabeat plures gradus caloris, quos in inſtanti intendit ignis vſque ad ſummum nullum contrarium inueniens, præhabeat etiam magnam raritatem, minor intenſio ſiccitatis ſufficit ad introductionem formæ ignis in materia affecta ſimilibus diſpoſitionibus: aqua verò nullam diſpoſitionem ſimilem præhabet in materia, ſed omnes diſſimiles, atque contrarias, & præterea frigiditatem aquæ debet vincere calor ſummo ferè modo, quia in materia ſic inepta maior intenſio caloris requiritur ad introductionem formæ, atque etiam ſiccitas eadem ratione debet in ſuo genere perfectiùs vincere humiditatem aquæ, quia propter indiſpoſitionem materiæ maior intenſio eius requiritur ad introductionem formæ; denſitas etiam aquæ iuuans reſiſtentiam frigiditatis, & humiditatis ex parte ſua retardat victoriam, quæ ideo difficilior eſt, & tardiùs conſequenda. Ariſtoteles verò, dum probauit faciliorem eſſe tranſitum inter elementa ſymbola, quia pauciora corrumpantur, nempe vna ſola qualitas, intelligit plane pauciora illa, vel plura corrumpenda, vt ſe habent 46 47

naturaliter in elementis, in quibus non sunt cætera paria modo explicato, & ideo ratio eius efficaciter probat, non solùm esse faciliorem ex eo, quod cum minori difficultate fiat, sed etiam quia velociorem, vel breuiori tempore necessariò efficiendum. Quod verò vtraque etiam qualitas corrumpenda sit in symbolis: nihil obstat, quia vna tantùm per se, alia per accidens: corruptio verò per accidens nullam penitus difficultatem addit, & ideo nec Aristoteles vllam mentionem eius fecit, sed absolutè in sua ratione asseruit pauciora esse corrumpenda in transitu elementi symboli, quod patet intelligi de corruptione per se: hæc enim sola deseruire poterat ad intentum probandum.

Ad tertium concedendum est antecedens, quod ignis ad conuertendum in se aërem agit per solam siccitatem parum actiuam, & ad conuertendum ignem per calorem maximè actiuum: sed neganda est consequentia, quod citiùs, atque faciliùs conuertat in se aquam, quàm aërem, quia obstat maxima ineptitudo, atque in dispositio materiæ aquæ, à qua plus retardatur conuersio, quàm iuuetur ab excessu actiuitatis eiusdem caloris.

Ad testimonium Aristotelis pro secunda opinione adductum iam responsum est, probare quidem transitum inter symbola faciliorem esse, quia pauciora corrumpuntur, loquens de qualitatibus corrumpendis, vt sunt in elementis, quo pacto non solùm pauciores qualitates corrumpuntur, sed breuiori tempore, vt probauimus. Ad argumentum verò concedendum est antecedens, posse dari transitum difficiliorem in eodem tempore factum, non tamen in elementis; in quibus propter modum, quo separantur impedimenta, necessarium est, sicut difficiliorem, ita prolixiorem esse transitum inter dissymbola, vt iam fuit explicatum.

QVÆSTIO III.

An vnum elementum possit producere aliud specie à se diuersum?

49 VNum præsupponit quæstio tanquam certum, & ab Aristot. superiùs probatum, & aliud tanquam dubium quærit. Præsupponit quidem quodlibet elementum posse generare aliud sibi simile in specie, vt ignis ignem, & aër aërem, sicque de cæteris.

Et inquirit, an possit quodlibet elementum generare, vel producere aliud specie à se distinctum, vt ignis aërem, aut aquam; & hæc ignem, vel terram, & id quidem tanquam causa efficiens eius; sicut potest generare aliud sibi simile in specie. Et prma opinio affirmat posse. Quam videtur tenere Tolet. qu. 8. huius

libri

libri ante primam conclusionem. Probatur testimonio Arist. & ratione. Arist. enim c.4. huius libri asseruit, & probauit elementa omnia esse transmutabilia, non solùm ab aliis corporibus, sed à se inuicem; ita vt quodlibet possit ex quocumque generari, & concludens sententiam hanc text. 26. eiusdem capitis, ita ait: *Quapropter manifestum est, quod circularis erit generatio in simplicibus corporibus.* Sentit ergo quodlibet posse generare aliud, & ab eo generari; sed generans aliud est causa efficiens eius: ergo ex mente eius tanquã causa efficiens potest quodlibet indifferenter producere aliud, non solùm eiusdem, sed diuersæ speciei.

Probatur deinde ratione. Primò. Quatuor primæ qualitates sunt quasi semina elementorum, quia sicut virtus seminis inducit formam viuentis, sic istæ qualitates inducunt formas elementorum: ergo omne illud, quod potest inducere has qualitates potest etiam inducere formas substantiales eorum, sed quodlibet elementũ potest producere vnam saltem qualitatem alterius elementi specie à se distincti, vt ignis siccitatem, quæ est virtus terræ, & aër calorem, qui est virtus ignis: ergo consequenter poterit idem elemẽtum producere. Secundò, quia Aristoteles 1. lib. Metheo. summa 4. cap. 1. asserit ex aëre intra cauitates terræ detento generari aquam, & causam huius generationis esse terram, quæ sua frigiditate destruit calorem aëris, & inducit frigiditatem sufficientem ad introductionẽ formæ aquæ; sed non potest esse terra causa tantùm materialis talis generationis: ergo tanquam efficiens generat aquam specie à se distinctam. Probatur minor, quia frigiditas summa est propria virtus aquæ: ergo quod producit eam efficienter, censetur producere efficienter aquam; sed terra producit efficienter intensam frigiditatem in materia aëris, ad quam sequitur introductio formæ aëris, & generatio eiusdem: ergo est causa efficiens aëris specie à se diuersi. Præterea non datur ibi alia causa efficiens aquæ ex aëre genitæ, præter terram effectiuè inducentem vltimam dispositionem: ergo illi debet tribuit talis effectus, tanquam causæ efficienti, & non solùm materiali. Probatur tertiò, quia maiorem virtutem habet vnum elementum ad producendum aliud, quàm mixtum, pręsertim infimi ordinis, qualia sunt ferrum, & lapis, sed hæc possunt producere elementum ignis, quod cõstat specie differre ab eis: ergo à fortiori poterit vnum elementum producere aliud specie à se diuersum. Probatur minor, quia per collisionem ferri, & silicis generatur ignis, qui non potest tribui alteri tanquam efficienti, cum nihil ibi reperiatur, à quo possit ignis generari: nisi velis recurrere ad causas vniuersales, quod videtur absurdum.

Nostra sententia opposita est, & tria asserit. Primum est, 52

quod nullum elementum poſſit producere aliud ſpecie à ſe diſtinctum tanquam cauſa efficiens per ſe. Probatur primò, quia vnum elementũ non poteſt producere aliud ſpecie diſtinctum tanquam cauſa vniuoca, neque tanquam cauſa æquiuoca: ergo non poteſt eſſe cauſa efficiens eius. Euidens eſt conſequentia, quia cauſa efficiens adæquatè diuiditur in vniuocam, & æquiuocam ſecundum communem conſenſum totius ſcholæ. Antecedens etiam per ſe notum eſt de cauſa vniuoca, quia hæc ſolùm ſe extendit ad productionem effectus eiuſdem ſpeciei. Probatur autem de æquiuoca, quia cauſa æquiuoca duo habere debet reſpectu effectus. Primum, quod ſit eſſentialiter eo perfectior. Secundum, quod eum contineat eminenter. Et ex primo ſequitur euidenter, quod elemẽta minùs perfecta non poſſunt eſſe cauſæ æquiuocæ elementi perfectioris, vt terra reſpectu ignis, ſicque de reliquis imperfectioribus. Ex ſecundo verò ſequitur, quod etiam perfectiora non poſſint eſſe cauſa æquiuoca imperfectorum. Probatur conſequentia, quia non continent ea eminenter, vt ignis non continet terram, neque aquam, vt ex duobus conuinci poteſt. Primò ex parte formæ ſubſtãtialis cuiuſlibet elementi perfectioris, quæ particularis eſt, & limitata ad propriam ſpeciem, vt cætera corpora ſublunaria, etiam longè perfectiora elementis, quæ licet perfectiora ſint aliis corporibus inferioris ordinis, vt homo perfectior cæteris animalibus, nullum tamen continent eminenter, neque producere poſſunt; quia continere eminenter inferiora corpora ſolùm conuenit vniuerſalibus corporibus, vt cœleſtibus, à quibus ideo produci poſſunt. Secundò ex parte diſpoſitionum, quia euidens eſt nullam cauſam efficientem poſſe producere formam, vel educere eam de potentia materiæ, niſi poſſit materiam ſufficienter diſponere pro tali forma in ea introducenda; ſed nullum elementum poteſt inducere in materiam diſpoſitiones ſufficientes pro forma alterius ſpecie à ſe diuerſi introducenda: ergo euidens eſt, non
53 poſſe illud producere tanquam cauſam eius efficientem. Probatur minor, quia nullum elementum continet diſpoſitiones ſufficientes alterius ſpecie diuerſi: ergo non poteſt materiam diſponere pro forma eius recipienda.

Aſſerit ſecundò noſtra ſententia; quod nec duo elementa poſſint eſſe cauſa efficiens per ſe elementi tertij, quod de duobus elementis ſymbolis docuit expreſsè Ariſt. c.4. & eſt per ſe euidens. Nam cum conueniant in vna qualitate: & in duabus aliis contrarientur, vel corrumpitur illa; in qua conueniunt, & remanent duæ contrariæ, & tunc nullum generabitur elementum, quia ex contrariis qualitatibus conſtare non poteſt, vel corrũpuntur duæ contrariæ, & remanet cõmunis, ex qua minùs

poteſt

poteſt conſtare elementum, quod ex duabus ſaltē conſtare debet. Quod verò non poſſit ex duobus elementis diſſymbolis generari tertium, probatur eiſdem ferè rationibus. Prima, quia nullum ex his elementis continet eminenter aliud ſpecie à ſe diuerſum; ergo nec vtrūque ſimul poteſt illud continere. Antecedens iam probauimus. Conſequentia verò ſic probanda eſt. Primò, duo elementa ſimul concurrentia non efficiunt vnum tertium per ſe ſubſtantialiter perfectius ſingulis eminenter aliquid continens, quod non continerent ſingula per ſe: ergo nec poſſunt tertiū elementū effectiuè producere. Secundò, quia nullum corpus poteſt continere aliud eminenter, niſi ratione eminentioris formæ; ſed conſtat duo elementa ſimul ſumpta non habere eminentiorē formam, ſed duas tantùm eiuſdem ordinis: ergo non poſſunt eminenter continere aliud elementum ſpecie diſtinctum ab vtroque, neque illud producere. Et ſi dicatur poſſe illud producere tanquam partiales cauſæ: ita vt ſingula diſponant materiam ſecundum vtramque qualitatem requiſitam, & ideo ſufficienter diſponatur ab vtroque. Probo hoc eſſe falſum. Primò, quia tales diſpoſitiones non producuntur per ſe in ordine ad formam tertij, ſed ad proprias: forma verò tertij per accidēs ſequitur: ergo non ſunt cauſa per ſe. Secundò, quia formam elementi generandi in materia introductam naturaliter, & neceſſariò ſequitur qualitas in ſummo gradu, vt formæ aëris ſumma humiditas, ſed talē qualitatem in ſummo gradu neque continent, neque poſſunt producere duo elementa diſſymbola, etiam vt partiales cauſæ: ergo nec tertium elementum continebunt, aut producent tanquam cauſæ efficientes, vt ignis, & aqua non habent ſummam humiditatem aëri propriam: ergo nec poſſunt eam producere, & ex conſequenti, neque formam ſubſtantialem eius. Probatur tandem, quia quomodocumque duo elementa concurrant, non poſſunt eſſe cauſa per ſe alterius elementi ab vtroque diſtincti, quia præter intenſionem vtriuſque ſequitur: ergo ad ſummum poſſent eſſe cauſa per accidens. Probatur antecedens, quia quodlibet intendit per ſe aſſimilare ſibi paſſum, & ſibi ſimile producere: ergo quodcūque aliud à ſe diuerſum ſequitur per accidēs. 54

Aſſerit tandem noſtra ſententia, nullū corpus mixtum poſſe producere elementum, tanquam efficientem cauſam per ſe. Quod probari poteſt hoc modo. Nullum mixtum, vt tale continet eminenter elementa: ergo nec poteſt tanquam efficiens cauſa ea per ſe producere. Antecedens probatur, quia ſi mixtum contineret eminenter elementum, vel formam eius; neceſſariò deberet continere diſpoſitiones neceſſarias, eaſque inducere poſſe in materiam, vt illis medis, educeret eamdem 55

formam de potentia eius;sed nullum mixtum, vt tale continet dispositiones necessarias pro forma elementi : ergo nec potest eam educere de potentia materiæ, nec elementum producere. Probatur minor quia qualitates sufficienter disponentes pro forma elementi debent esse summę intensionis,vel propè summæ,aut certè magnam habere intensionem; sed nullũ mixtum habet primas qualitates sub magna intensione,sed remissas, & temperatas : ergo non potest disponere materiam pro forma alicuius elementi introducenda.

Restat igitur,vnum elementum solùm posse esse causam efficientẽ per accidens alterius speciei distincti,vel aliquo modo materialem inducendo aliquam dispositionem in materia pro forma talis elementi introducenda ; & insufficientem quidem , vt in solutionibus argumentorum explicabitur.

56 Ad testimonium Aristotelis respõdeo,intentum eius solùm fuisse probare aduersus antiquiores Philosophos,quod elemẽta sint transmutabilia, ita vt quodlibet possit corrumpi ab alio, atque etiam corrumpere aliud, & ex quocumque possit etiam quodlibet generari per se. In quo consistit circulus elementarium generationum ; sed ex hoc non sequitur vnum esse efficientẽ causam per se alterius distincti à se speciei,sed solũ,quod ex quocumque tãquam ex termino à quo possit aliud generari.

Ad primum argumentum concedendum est antecedens primi enthimematis, quod primæ qualitates sunt quasi virtutes seminales elementorum;sed distinguendum consequens,quod agens potens eas producere,poterit etiam producere elementa ipsa:nam si possit vtramque qualitatẽ cõuenientem eidem elemento producere in eo gradu intensionis, quo sequuntur naturaliter formam elementi in materia, vel certè in eo, in quo sunt dispositiones sufficientes in materia ad introductionem formæ eius,poterit elementum ipsum producere , non tamen ex eo , quod possit vnam tantùm ; præsertim si non sit prima, quæ conuenit elemento in summo gradu , quod verò nullum elementum hoc possit probauimus,& ideo non sequitur, quod possit producere elementum distinctum à se specie.

Ad secundum concessa maiori & minori , neganda est consequentia , quod terra sit causa efficiens per se aquæ productæ ex aëre;sed solùm est efficiens per accidens,in quantum inducens frigiditatem,vt aërem in se conuerteret,per accidens consecuta est productio aquæ;nec sufficeret,terram produxisse frigiditatem, etiam per se ordinatam ad generationem aquæ, vt esset causa efficiens eius,quià non ex vi solius frigiditatis, nisi humiditate præsupposita in materia , (cuius constat terram non fuisse,nec potuisse esse efficientem causam) consecuta est generatio

generatio aquæ, quia, vt aliquid dicatur educere formam de potentia materiæ, & producere compositum, non satis est aliquam inducere dispositionem in materia conuenientem formæ, nisi inducat sufficientem, ita vt eam necessariò sequatur forma. Cuius ratio est, quia vt sequatur forma, integra requiritur dispositio: ergo vt agens sit causa formæ, necesse est, vt integram possit producere.

Et si dicatur ex hac solutione saltem sequi, quod duo elementa possint esse causa tertij. Probatur consequentia, quia vtrumque simul, tanquam vna causa totalis poterit vtramque qualitatem producere, & consequenter integram, atque completam dispositionem materiæ, & ideo educere formam de potentia eius, & producere compositum, vt si ignis, & aqua inter se agant, & corrupta frigiditate aquæ, & siccitate ignis permaneant in materia humiditas, & calor, quæ sunt propriæ dispositiones aëris. Respondeo in tali casu vtrumque corrumpi, quare euidens est, neutrum esse posse causam tertij, cum iam non sint, dum tertium sequitur, neque aliquid eorum permaneat præter nudam materiam; quod autem non est, nullam potest efficientiam habere. Si verò corrumpatur aqua, & permaneat solus ignis, neutrũ potest esse causa per se aëris propter duo. Primum, quia præter intensionem vtriusque sequitur, ideo solùm possunt esse causa per accidens. Secundum, quia de aqua non permanente certum est, & de igne non minùs, certum, cum non inducat sufficientes dispositiones. Quod verò humiditas aquæ permaneat, quæ est virtus eius, non sufficit, nam præterquam, quod non est sufficiens dispositio pro forma aëris, nec potest esse causa efficiens, etiam instrumẽtalis, quia licet virtus agentis in eo existens sit causa efficiens instrumentalis substantiæ, quæ generatur, sed dispositio producta in materia solùm potest esse causa disponens, quæ ad materialem reducitur, vt in primo libro probauimus. 58

Ad vltimum de generatione ignis ex aëre per collisionem ferri, & silicis negandum est, quod ab his corporibus mixtis producatur tãquam à causis efficientibus per se. Nam siue producatur ignis ex eo, quod exsiccatus iam aër per admixtionem terrestris exhalationis, & distractus ad maiorem locũ per impulsum ei impressum ab eisdem corporibus, & ideo nimis rarefactus, & per rarefactionem dispositus ad suscipiendum intensiorem calorem causarum per accidẽs ex motu: quæ dispositiones sufficientes esse censentur ad introductionem formæ ignis in eadem materia aëris. Siue producatur per siccitatẽ causatam in aëre ab eisdem corporibus, nempe lapide, & ferro, & per nimium calorem, & raritatem ei impressam per motum. Aut non 59

producatur ex materia aëris, sed ex materia alicuius exhalationis terrestris in poris eiusdem silicis inclusæ. Vel tandem ex materia alicuius particulæ eiusdem lapidis, quæ intensam siccitatem habeat, vt ostẽdit eius durities, & cuius calor intendatur
60 per motum. Quocumque inquam ex his modis fiat, non potest fieri à ferro, & lapide tanquam à causis efficientibus per se, sed omnino per accidens, quia non sunt causa per se intensarum dispositionum; quidquid enim caloris, raritatis, aut siccitatis producant in aëre per motum, per accidens efficiunt quia motus non est causa per se caloris, vel aliarum qualitatum; sed solùm per accidens, vt per se notum est, & consequenter, neque corpora ipsa per collisionem, quæ motus localis est. Causa igitur per se educens formam ignis de potẽtia huius, vel illius materiæ, & producens consequenter ignem ex ea sunt virtutes cœlestes, ad quas pertinet supplere omnes defectus particularium causarum. Constat autem nullam dari particularem causam per se effectus producti in casu isto: ergo necesse est ad vniuersales recurrere: quemadmodum recurritur necessariò in generatione animalium imperfectorum ex putrefactione terræ: habent autem influentiæ cœlestes virtutes producendi elementa: cum constet posse ab eis produci, & in diuersis casibus verè produci omnes primas qualitates, quæ sunt dispositiones sufficientes pro formis elementorum, & eas consequuntur naturaliter in materia. Et quod de igne producto in casu isto dicimus, dicendum est de elementis productis ex materia aliorum, ita vt quotiescunque ex vno elemento, vel duobus producitur aliud diuersæ speciei, causa per se educens formam de potentia materiæ, & producens tale elementum sint cœlestes virtutes, quia nec elementa ipsa, (vt probauimus) possunt esse causa efficiens principalis per se, neque instrumentalis per dispositiones in materia remanentes, quas probauimus, non posse efficienter concurrere ad introductionem nouæ formæ, nec expulsionem antiquæ, sed solùm in genere causæ materialis.

CAPVT VII.

TEXTVS ARISTOT.

De elementis autem ex quibus corpora constituta sunt, &c.

Breuis expositio textus.

1 Capite præsenti agit Aristoteles de generatione mixtorum ex elementis, & hoc est intentum eius. Diuiditur autem in tres partes. In prima proposito dubio de generatione mixtorum ex elementis, refert duas opiniones iuxta quas

ne poteri

poterit dubium solui; ostenditque difficultatem vtriusque. In secunda parte soluit dubium iuxta veriorem. Et tandem in tertia docet, & probat quodlibet mixtũ cõstare quatuor elementis.

Proponit ergo dubium, an, & quonam modo mixta possint generari ex elementis. Pro cuius solutione præsupponendum esse ait, duplicem fuisse opinionem de elementis. Vna eorum, qui asserunt elementa omnia habere communem materiam, & ideo esse transmutabilia; immò eo ipso, quod transmutabilia sunt, necessarium esse, vt habeant communem materiam. Altera fuit, Empedoclis negantis elementa esse transmutabilia secundum substantiam, & consequenter integra concurrere ad compositionem mixti secundum materiam, & formas substãtiales, sed diuisa in partes minutissimas, & secundum eas permixta. Sed arguit aduersus vtramque opinionem, vt difficultatem eius ostendat. Et primò aduersus hanc secundam, quia ex ea (ait) tria sequuntur inconuentia. Primum est, quod nec daretur vera mixtio, neque corpus verè mixtum, sed vtrumque secundum solam apparentiam; & ideo respectu imperfectioris sensus non percipientis distinctionem partium minimarum diceretur mixtum; non secundum apprehensionem sensus perfectissimi, qui eas distingueret, perciperetque non esse mixtas. Secundum inconueniens est, quod etiam si daretur verum mixtum, non possent saltem dari in eo similares partes, vt caro, & os, quod probat, quia partes istæ sunt homogeneæ, & eiusdem rationis, sed elementa secundum proprias substantias sunt diuersæ rationis; & vt sic diuersa ea componunt: ergo impossibilis est talis compositio. Tertium verò inconueniens sequitur ex ea, quod non ex quacumque parte mixti possent generari omnia quatuor elementa, sed ex vna parte vnum, & ex altera alterum, quemadmodum si ex vna parte ceræ fiat circulus, & ex altera figura piramidalis, quæ probauit esse falsa capite 10. primi libri docens, quod sicut quælibet pars mixti est mixta, & ideo constat quatuor elementis; ita ex quacumque possunt generari quatuor elementa, quemadmodum ex qualibet parte ceræ potest formari quælibet figura. Ex quibus sequitur iuxta hanc opinionem non posse ex elementis generari mixtum. 2

Sed arguit etiam aduersus aliam, probatque nec iuxta illam esse possibilem talem generationem hoc modo. Dum elementa concurrunt ad generationem mixti, vel corrumpuntur omnia, vel aliquod tantùm, & permanet aliud. Si dicatur primum, sequitur nihil permanere ex elementis in mixto præter solam materiam, ex sola autem materia non potest fieri mixtum; & iam quod fieret per introductionem formæ mixti, nihil commune haberet mixtum cum elementis, cum materia illa ele- 3

mentorum

mentorum tantum fit, non mixti. Si verò dicatur secundum, sequitur non dari mixtionem veram, sed quæ vocatur mixtio, erit corruptio vnius, & generatio alterius, sicut dum generatur ignis ex aëre, aut quid simile quare nec iuxta hanc opinionem poterit mixtum generari ex elementis.

In secunda verò parte respondet dubio proposito duobus præsuppositis: quorum primum est, quod quatuor primæ qualitates, quæ sunt virtutes elementorum, habent latitudinem intensionis, & remissionis. Præsupponit secundò; dupliciter posse aliquid esse, aut denominari calidum, sicque de cæteris qualitatibus; vno modo actu, & simpliciter, quandò habet in se totam latitudinem caloris, hoc est, totam eius intensionem, vt ignis, dum est in sua naturali dispositione dicitur actu, & simpliciter calidum, & calidum hoc modo sumptum solùm est frigidum in potẽtia, quia nihil caloris, actu habet, sed habere potest. Secundo modo aliquid dicitur calidum, actu quidem, non tamen simpliciter, sed secundum quid, quia aliquid caloris habet actu; & quod ita calidum est, potest etiam aliquid frigoris habere actu, & vocabitur calidum frigidum.

4 His suppositis respondet dubio hac distinctione: elementa duobus modis applicari possunt ad agendum. Primò, ita vt omnino vnum superet aliud. Secundò, ita vt non omnino, sed secundum diuersas qualitates, ac secundum quandam proportionem vnum superet aliud, & superetur ab eo. Et si applicentur primo modo, non sequetur mixtio, sed generatio vnius, & corruptio alterius. Si verò secundo modo, ita agent, & patientur, vt propriæ qualitates eorum remittantur, & ad certum gradum attemperentur; sub quo temperamento conseruari non poterunt, quia in maiori gradu intensionis postulant qualitates ad sui conseruationem: corrumpentur ergo, & introducetur in materia eorum forma mixti, cuius dispositio conueniens sunt quatuor ipsæ qualitates sic attemperatæ; & cum qualitates istæ attemperatæ, habeant latitudinem intensionis, secundum eam habet latitudinem tale temperamentum; nam attemperati possunt, ita vt calor vno gradu, aut dimidio; aut minori parte intensionis excedat frigiditatem, vel vt excedat duplici gradu, vel vno cum dimidio, vel cum minori parte. Et eodem modo potest frigiditas excedere calorem; sicque de humiditate, & siccitate; & secundum hos excessus actiuos, & passiuos diuersa sunt temperamenta, & secundum diuersa temperamenta introducitur in materia elementorum forma huius mixti, vel illa, quæ tale, vel diuersum temperamentum postulant; & generantur diuersa mixta. Et his modis potest mixtum fieri ex elementis per veram mixtionem iuxta primam opinionem in principio

principio capitis adductam, quæ propria eſt ipſius Ariſtot. & vera. Secundum opinionem verò Empedoclis nullo modo fieri poteſt vera mixtio, neque verum mixtum ex elementis, vt argumento illo ad tria impoſſibilia ducente probatum eſt, quod ideo non ſoluit, quia conuincere arbitratur illam opinionem eſſe falſam.

Sed reſpondet duplici argumento contra propriam ſententiam à ſe propoſito. Et ad primum ait concedendum eſſe, quod elementa applicata ad mixtionem non omnino corrumpuntur, ſed per mutuam actionem, & reactionem remittit virtutem, vel qualitatem, aut qualitates eorum, ita vt ſub ea ſic remiſſa conſeruari non poſſint, & ideo omnia corrumpuntur, & generatur mixtum, cuius propria diſpoſitio ſunt quatuor qualitates ad talem gradum remiſſum attemperatæ. Negandum verò eſt ſolam materiam elementorum permanere, quia etiam permanent qualitates, quaſi refractæ, aut remiſſæ, eædem quidem ſecundum ſpeciem, vel numerum iuxta diuerſas opiniones de ſubiecto accidentium. Ad ſecundum, negandam quoque eſſe conſequentiam docet, quod mixtum non fiat ex elementis, neque elementa ex mixto, quia materia elementorum communicatur mixto, & præter materiam qualitates attemperatæ diſponentes eam ad introductionem formæ ſubſtantialis eiuſdem mixti, & ratione vtriuſque verè, & propriè dicitur mixtum fieri ex elementis: & cum elementa per propriam materiam, & virtutes proprias permaneant in mixto verè, & propriè etiam dicitur ex mixto fieri, dum per corruptionem conuertitur in elementum. 5

CAPVT VIII.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Omnia autem mixta corpora quæcumque circa medij locum ſunt, &c.

Breuis expoſitio textus.

BReue admodum eſt caput hoc cuius intentum eſt probare, quod mixta omnia contineant quatuor elementa. Diuiditur autem in duas partes. In prima probat intentum duplici ratione. In ſecunda verò docet inter elementa omnia ſolũ ignem nutriri. Probat ergo in prima parte, quod in mixto ſint omnia quatuor elementa ſecundum proprias virtutes, Mixta, quæ fiunt in terra, conſtant quatuor elementis: ergo idem eſt de cæteris. Antecedens ſic probat. Hæc mixta conſtant terra, & aqua: ergo etiam aëre, & igne, quæ ſunt eis contraria. Conſequentiam probat, quia generatio ex contrariis debet fieri; & contraria idem ſubiectum reſpiciunt, circa quod poſſunt ſe expellere. Antecedens 6

dens verò sic ostendit. Hæc mixta conseruantur in terra, & ad illam mouentur naturaliter, si separata sint: ergo participant naturam eius, quia simile à suo simili conseruatur, & ad ipsum naturaliter mouetur. Terra verò sicca admodum est, & ideo quasi coagulari indiget, vt figuram mixti recipere possit, & iuxta naturam eius consistentē, ac terminabilem, fieri; ita vt nisi humido foueatur, cōuertatur in puluerem: hæc autem ab aqua debet accipere, quæ non solum humida est, sed partes terræ subintrare, & quasi peruadere potest, quod non habet aër, etiā si in summo gradu sit humidus, & ideo necesse est, mixta non solum aqua, sed terra constare: igne verò, & aëre, quia contrarij sunt. Secun-
7 dò probat ex nutritione per quam producitur par substantiæ similis eidem substantiæ viuenti, cui superuenit, & producitur per conuersionem alimenti: ergo alimentum eisdem constare debet, ac substantia corporis viuentis; ita vt verum sit, quod ex eisdem nutrimur, ex quibus geniti, vel compositi sumus; sed nutrimentum constat quatuor elementis, ergo etiam mixtum, quod ex eo nutritur. Minorem probat argumento à maiori in plantis; nam si aliquod esset alimentum simplex maximè alimentum plantarum, quæ magis terrestres sunt, & ideo alimento maximè ad terrę simplicitatem accedente nutriri debent; sed alimentum plantarum constat quatuor elementis: ergo quodcunque aliud. Minorem probat experientia agricolarum, qui, vt plantas nutriant, ac foueant, aquam terræ permisceant, vt ex vtraque permixta alimenta ei præparent, & applicent. In secunda parte docet ignem solùm inter elementa nutriri, quod probat, quia nutrimentū sic se habet ad nutritum tanquam materia, cum in ipsum conuertatur: nutritum verò quasi forma eius est, cum ei præbeat formam; sed ignis inter omnia elementa est formalis: ergo maximè conuenit ei nutriri. Minorem probat ex motu eiusdem ignis, per quem tendit in orbem Lunæ, qui quasi forma est corporum sublunarium, cum ea terminet, atque contineat. Vnde sequitur ignem ei esse similem, quia vnumquodque mouetur naturaliter in suum simile tanquam in terminum sui motus; & ideo esse formalem, sicut ille formalis est. Nutritio verò, quam asserit Aristoteles conuenire igni, non est propria, quia non fit per intus sumptionem sicut nutritio viuentium, sed per iuxtapositionem pabuli.

TRACTA-

TRACTATVS DE MIXTORVM TEMPERAMENTIS.

QVÆSTIO I.

Quidnam sit, vel in quo consistat temperamentum mixtorum?

Temperamentum mixti (vt à nominis significatione incipiamus) vocatur congrua illa dispositio, quam forma substantialis mixti corporis postulat, vt introducatur, & conseruetur in materia. De qua meritò dubitamus, quidnam sit? vel in quo consistat? Præsupponendum est autem non consistere in proportione primarum qualitatum formaliter sumptarum pro relatione. Nam temperamentum mixti significat congruam dispositionem præcedentem in materia pro introductione, & conseruatione formæ substantialis eius; sed relatio nihil ad disponendam materiam confert, & longè minùs ad conseruationem, quia nec materia præparatur relationibus ad suscipiendam formam; nec forma conseruatur relationibus, sed qualitatibus: ergo temperamentum non in relatione, sed in qualitate vna, vel multis consistere debet. Secundò, quia in mixtis dantur contraria temperamenta, per quæ agere possunt, & pati; sed relatio contrario caret, & actiua non est; ergo in ea non consistit temperamentum; sed in qualitatibus vtrumque habentibus. 8

Quo supposito, prima opinio tenet temperamentum mixti esse vnam simplicem qualitatem distinctam à primis, quæ ex corruptione earum sequitur. Itaque sicut in mixtione corrumpuntur formæ substantiales elementorum, & succedit eis vna forma substantialis mixti, in qua virtute continentur, ita corrumpuntur omnino qualitates elementorum, vt non permaneant in mixto, neque eædem numero, neque specie, sed eis succedat vna qualitas distincta, in qua virtute contineantur. Ita Auicenna 1. Sufficientiæ ca. 10. Albertus Magnus 2. Physic. tract. 2. cap. 1. Scotus in 2. distinct. 15. quæst. vnica. Diuus Thomas in his Commentariis lect. 24. ad finem. Probatur primò ex dispositione corporis viuentis, nam effectus adeo diuersi, qui fiunt ab anima, caloréque naturali tanquam instrumento eius, non possunt fieri per solã proportionem primarũ qualitatum, etiam si diuersa hęc sit in partibus heterogeneis viuentis: ergo necesse est ponere diuersas qualitates in diuersis partibus pro diuersis effectibus præstandis. Probatur minor, quia etiam si eadem esset, vel diuersa proportio primarum qualitatum in pede, aut brachio, quæ est in stomacho, non fieret in eis chylus 9

pro

pro ſanguinis productione: ergo ponenda eſt peculiaris qualitas diſtincta à primis,immo diſtincta in ſingulis membris corporis viuentis, vt produci in eis poſſint effectus adeo diuerſi. Secundò, quia ſi temperamentum mixti conſiſteret in proportione primarum qualitatum, in indiuiſibili conſiſteret, cum proportio conſiſtat in indiuiſibili,ſicut æqualitas; ſed tempera-

10 mentum non poteſt conſiſtere in indiuiſibili: ergo neque in proportione primarum qualitatum, ſed in qualitate ab eis diſtincta habente latitudinem. Probatur minor, quia ſi temperamentum conſiſteret in indiuiſibili,quælibet mutatio alicuius primæ qualitatis ſecundum intenſionem, etiam minimam diſſolueret temperamentum naturale mixti:& cum ſanum ſit corpus, dum habet temperamentum ſibi naturaliter debitum, ſequitur ſanitatem quoque conſiſtere in indiuiſibili; & ideo ſtatim,ac tantiſper calor intenditur, vel quælibet alia qualitas ſanitatem amittere,morbúmque incurrere, quod eſt contrarium communi conſenſui Medicorum omnium, atque euidenti experientiæ; nam experimur ſæpè hominem per exceſſum motus,vel alia de cauſa nimis incaleſcere, & tamen nec debitum temperamentum amittere,nec præhabitam ſanitatem.

11 Secunda opinio non tollit quatuor qualitates primas à mixtis,ſed addit præter illas alterā, ita vt illæ quaſi fundamentum eius ſint,temperamentum verò non conſiſtat formaliter in proportione illarum, ſed in quinta illa qualitate. Pro hac nullum auctorem inuenio, ſed ſolùm rationem hanc non contemnendam. Si temperamentum mixti conſiſteret in ſola proportione primarū qualitatum, ſequeretur paſſim interire quodlibet mixtum,quod eſt abſurdum.Probatur conſequentia,quia proportio primarū qualitatum debilis eſt,& parum firma,facilèque mutatur à cauſis extrinſecis, vſque adeo, vt propter nimiam intenſionem caloris, facilè extinguatur frigus, & è contra propter intenſionem frigoris extinguatur calor, ſed vna qualitate extincta, extinguitur omnino temperamentum in proportione omnium conſiſtens,& conſequenter extinguetur mixtum,non valens conſiſtere ſine temperamento, quo medio conſeruatur forma in materia:quare neceſſe eſt ponere quintam qualitatem ſua virtute continentem omnes quatuor, in qua conſiſtat temperamentum, & per quam poſſint defectus omnes primarum reparari,& quælibet earum ſi nimis remittatur intendi, & corroborari;& ita diu conſeruetur temperamentum in eiſdem primis qualitatibus fundatum,& ex conſequenti mixtum.

12 Tertia opinio eſt quaſi media inter has duas extremas, nam ex vna parte tollit à mixto quatuor primas qualitates elementorum. Ex altera verò ponit duas alias, vnam mediam inter

calorem,

lorem,& frigus;& alteram inter ſiccitatẽ, & humiditatem. Ita Saxonia quæſt. 19. huius libri. Fundamentum huius ſententiæ eſt quia per has qualitates medias commodiùs poſſunt fieri effectus omnium primarum qualitatum, quàm per ipſas primas: quæ ratione contrarietatis formalis,quam habent , poſſunt ab aliis agentibus intendi,& remitti,& ideo intenſiores,vel remiſſiores effectus præſtare,quàm naturæ corporis mixti conueniat.

Vltima opinio tenet temperamentũ mixti conſiſtere in proportione primarum qualitatũ,nec præter eas aliam qualitatem ponendá, quæ ſit temperamentum. Ita Marſil.q.22. huius libri. Fernelius lib.2.Philoſ.c.3.Tolet.q.18.huius libri,Conimbr.c.8. huius lib.q.1.art.1.& eſt cõmunis inter recentiores,& tanquam probabilior tenenda.Et in primis videtur expreſſa D.Thom.1. part.quæſt.76.artic. 4. ad 4. vbi nullam aliam qualitatem præter primas atremperatas ponit, quas dicit eſſe ſufficientem diſpoſitionem pro forma mixti. Sed probatur ratione. Primò aduerſus primam ſententiam,quia temperamentum non eſt aliud, 13
quàm debita diſpoſitio , per quam conſeruatur forma in materia , ſed debita hæc diſpoſito conſeruans non poteſt eſſe aliud præter primas qualitates attemperatas ad certum gradum:ergo in hac proportione,ſeu tempetie primarum qualitatum,& non in alia qualitate ſupperaddita conſiſtit temperamentum Probatur minor, quia per eamdem diſpoſitionem conſeruatur forma in materia , per quam introducitur in ea , quia introductio ordinatur ad conſeruationem; ſed primæ qualitates , ita proportionatæ ſunt conueniens , & naturalis diſpoſitio pro forma mixti introducenda,atque etiam ſufficiens,ita vt non ſit neceſſaria alia qualitas diſponens præter illas: (quod etiam fatentur aduerſarij,cum nemo ſit, qui aliam qualitatem præter quatuor primas ponat ad introductionem formæ mixti neceſſariam)ergo nec alia debet poni pro eadem conſeruanda,& ideo nec pro temperamento mixti.Secundò , quia Medici omnes , immo & omnes Philoſophi aſſerunt viuentia omnia corporea ex propria natura afferre ſecum internam cauſam morborum omnium,atque etiam ſenectutis, & corruptionis , & hanc cauſam eſſe,quod ex contrariis,& inter ſe pugnantibus ſit compoſitum: quod patet eſſe falſum,ſi vna tantùm qualitas ſit temperamentum eius, & primas qualitates elementorum non habeat , quia contrarietas in vno ſolo non ſaluatur, ſed duo extrema, vt minimum requirit.Et ſi dicatur qualitatem illam virtute continere contrarias. Probatur id non ſufficere , quia ſicut non eſt ſibi 14
contraria propter virtualem continentiam contrariorum , ita non poteſt eſſe principium corruptionis , quæ in ſola contrarietate conſiſtit.Tertiò,ad mutuam actionem, & paſſionem; ad

mutuámque actionem,& reactionem ,atque etiam veram passionem,& corruptionem necesse est ponere in mixto qualitates formaliter contrarias,quales sunt primæ elementorum, quæ si non ponantur, non poterit resistere elementis in se agentibus, sed in instanti corrumpetur ab eis. Probatur apertè , quia formalis,& actualis resistentia non potest dari, nisi inter formaliter, & actualiter contraria ; sed illa qualitas non est actu, & formaliter contraria alicui : ergo per illam non potest actu,& formaliter mixtum resistere elementis.

Probatur deinde , quod non detur quinta qualitas , quæ sit temperamentum existens in mixto,cum quatuor primis contra secundam opinionem , quia operationes qualitatibus elementorum,proprias exercere potest mixtum per primas qualitates; immo per has potest resistere contrariis , & se defendere ab illis,& non per illam , vt probauimus : ergo superflua est talis qualitas, quia sine necessitate ponitur.Probatur consequentia, quia nec ad reparandos defectus primarum qualitatum requiritur ; sed sicut in elementis ad recuperandam intensionem amissam cuiuslibet qualitatis non requiritur alia qualitas, sed virtute propriæ formæ substantialis, se reducit elementum ad intensionem sibi debitam , nisi impediatur; ita mixtum potest virtute propriæ formæ se reducere ad intensionem amissam suę qualitatis;& hoc satis est , vt non facilè extinguatur. Quod si contraria sint potentiora , extinguetur , quia corruptibile est: quare corruptio eius non debet pro inconuenienti adduci.

15 Probatur tandem non dari in mixto duas illas qualitates medias inter primas pro tẽperamento mixti aduersus opinionẽ tertiam , quia per experientiam tactus cognoscimus mixtum habere calorem,& frigiditatem in suo statu naturali;sed mediæ illæ qualitates non possent causare sensationem caloris, & frigiditatis:ergo falsum est eas ponere pro extremis.Probatur minor,quia sicut solus formalis calor,vel lux potest sentiri per visum,& formalis sonus per auditum;ita solum formalis calor,& frigus possunt sentiri per tactum.

Ad primum argumentum primæ opinionis negandum est antecedens , quod non sufficiat diuersa proportio primarum qualitatum,vt per diuersa membra corporis viuentis possit anima per suas potentias, & instrumenta præstare effectus diuersos.Sed reuera fiunt diuersi effectus in diuersis partibus propter diuersum temperamentum primarum qualitatum , simul cum secundis ex eo procedentibus.

16 Ad secundum concesso antecedenti,quod naturale temperamentum in indiuisibili consistat,neganda est prima consequentia,quod per quemcunque excessum caloris,aut frigoris ex illis causis

causis prouenientem dissoluatur, nam cum temperamentum sit secundum se permanens, cum sit dispositio naturalis corporis, non quicunque excessus ex causa facilè superueniente, & citò transeunte procedēs, dicitur illud dissoluere, nam statim à propria natura reducitur ad naturalem statum: quod si diuturnus sit, dissoluetur quidem, & mixtum non habebit statū naturalem sed violentum, & censebitur esse in via ad corruptionē. Secunda verò consequentia de sanitate, & morbis concedenda est, sed distinguēdum cōsequens, nam sanitas, & morbus dupliciter possunt sumi, nempe in rigore philosophico, & sic verum est sanitatem in indiuisibili consistere & per quemlibet excessum, vel defectum intensionis ex causa aliquantulum permanente procedens, tollit, & morbum incurri. Sed nō sumitur sub hac physica formalitate à Medicis, sed prout notabiliter lædit, vel proximè lędere potest operationes corporis, & membra eius grauare, ne proprias possint functiones, aut munera exercere. Et hoc modo posset fortè vocari morbus practicè: ille verò videtur esse morbus quasi speculatiuus tantùm, de quo cura est Medicis solùm in gymnasiis, vbi de natura eius disputant. De morbo verò in alia acceptione agunt Medici cum infirmis, & ideo hūc solùm communi modo loquendi morbum vocant, ex quo potest eis lucri aliquid prouenire. Fundamentis verò aliarum opinionum satisfecimus in confirmatione nostræ, & ideo non oportet solutiones repetere.

QVÆSTIO II.

An detur in mixtis temperamentum æquale ad pondus?

DVplex temperamentū distinguunt Medici, atque Philosophi; vnum vocant temperamentum iustitiæ, vel æquale quoad iustitiam, & illud, quod constat primis qualitatibus est in eo gradu intensionis, aut in ea proportione, quæ conueniens est formæ mixti, etiamsi in gradu inæquali contineat omnes qualitates. Ideo enim vocatur temperamentum iustitiæ, quia 17
quod debitū est alicui, ex iustitia ei confertur: ergo illud temperamentum, quod debitum est forma mixti, merito vocatur æquale, vel cōueniens quo ad iustitiam. Aliud potest excogitari temperamentum æquale ad pondus, quod constat ex quatuor qualitatibus in gradu intensionis omnino æquali, nempe calor vt quatuor, frigiditate vt quatuor, & pariter de cæteris. Et de temperamento iustitiæ nulli dubium est, quin detur in mixtis sed certum est dari in omnibus, quæ sunt in statu naturali, hoc est naturæ suæ conuenienti, ideo de solo temperamento æquali ad pondus quærimus, an detur in mixtis, vel saltem in aliquo.

Et prima opinio negat omnino dari tale temperamentum in aliquo mixto. Ita Auicenna sent. 1. doct. 3. c. 10. Auerroes 1. lib. de cœlo comment. 7. 10. Meth. comm. 21. 4. Metheo. comm. 10. & 2. lib. de Gener. comm. 48. quem sequuntur omnes Arabes. D. Thom. in 2. dist. 19. q. vnica art. 4. & in 3. distin. 16. q. 1. ar. 1. Michael de Medina in sua Parenesi Conciliator dif. 18 & hanc fe-
18 rè sequitur Tol. q. 11. huius libri, apertè asserens tale temperamentum vix dari posse in rerum natura. Probat Auerroes primò, quia ad mixtionem non possunt concurrere qualitates in æquali gradu intensionis; ergo neque ad mixtum. Euidens est consequentia, quia temperamẽtum mixti resultat ex mixtione elementorum, per quam corrumpuntur: ergo si mixtio non sit ex qualitatibus in æquali gradu intensionis concurrẽtibus, nec temperamentum mixti potest ex eis in æquali gradu constare. Sed probatur minor, quia si qualitates elemẽtorũ cõcurrerent ad mixtionẽ in gradu intensionis æquali, non sequeretur actio, nec fieret mixtio, quia ab æquali proportione non sequitur actio. Quod potest confirmari, quia vel mixta sunt perfecta, quæ constant quatuor qualitatibus elementorum; vel imperfecta, quæ nõ omnes habent. Si perfecta, omnia sunt fortia, atque consistentia, in quibus prædominatur terra, vt patet in omnibus, quæ degunt in terra; sed prædominante terra, debent prædominare qualitates eius, quæ sunt siccitas, atque frigiditas: ergo repugnat in his mixtis dari temperamentum æquale ad pondus. Si verò sint mixta imperfecta, quæ non constant omnibus qualitatibus elementorũ; euidentiùs patet prædominari in eis elementũ, à quo ex extrahuntur, vel ex quo generantur, & ex cõsequẽti qualitates eius, vt patet in vaporibus, in quibus prædominatur aqua, inquam facilè conuertuntur in exhalationibus verò terra, vt probat siccitas maxima earum: quare neque in his dari potest temperamentum æquale ad pondus.

19 His argumentis alterum longè difficilius addere placet, quia si detur temperamentum mixti æquale ad pondus maximè in viuentibus, vel possibile foret, non est dubium, quin perfectissimum esset, quia mixtis perfectissimis conueniret, qualia sunt viuentia; sed repugnat viuentibus: ergo nulli mixto potest cõuenire. Probatur minor, quia viuentia habent partes diuersas, per quas exercent diuersas operationes, & ideo in his partibus postulant temperamentum diuersum, sicut animalia in corde, aut iecore calorem maximum propter sanguinis, atque spirituum vitalium generationem; in cerebro verò maximam frigiditatem, vt oportet ad generationem spirituum animalium, atque etiam ad species sensibiles retinendas, operationésque sensitiuas exercendas, sicque de reliquis partibus pro ratione

suarum

suarum operationum: ergo repugnat his mixtis temperamentum æquale ad pondus.

20 Secunda opinio est quorundam Medicorum, inter quos refertur Hugo Senensis, qui quatuor videntur temperamenta distinguere in animali, Primum vocant naturale innatum, & est illud, quod fuit conueniens dispositio ad introductionem formæ mixti in materia, & ideo sub quo fuit genitum animal. Et hoc negant posse esse æquale ad pondus. Secundum temperamentum vocant influxum, quia resultat ex influxu quarundam partium in alias. Cum enim corpus animalis diuersa habeat organa pro operationibus exercendis valde diuersis, diuersa etiam postulat temperamenta in eis, quia repugnat per membra eiusdem temperamẽti exercere. Exemplum esse potest in corde, & cerebro; nam illud est quasi sanguinis, & spirituum vitalium officina, hoc verò quasi totius sẽsationis, & spirituum animalium fons; ad species verò intentionales producendas, recipiendas, & retinendas requiritur abundantia frigiditatis, sicque de cæteris membris, quæ vicissim se temperant membris calidioribus frigidiora calefacientibus, & frigidioribus refrigerantibus calida. Nihilominus secundum hoc temperamẽtum 21 influxum asserunt animal magis esse calidũ, & humidum, quàm frigidum, & siccum: ex vtroque autem hoc temperamento videtur resultare tertium, quasi mixtum ex vtroque, quia qualitates influxæ cõiungunrur cum naturalibus, & videtur temperamentum quasi totale constituere æquale ad pondus, quia inæqualitatem primi temperamenti naturali reducit temperamentum influxum ad quandam æqualitatem, quam in cute circa quam primò fit tactus ostendit (aiunt) habente omnes quatuor qualitates ad æqualem gradum intensionis attemperatas. Vltimum temperamentum dicunt esse quasi aggregationem omnium qualitatum, vel totius intensionis earum in partibus animalis existentium. Et hoc dicunt esse æquale ad pondus in toto animali, quia æqualis est intensio omnium qualitatum, ita vt tantam habeat intensionem caloris totum animal simul accipiendo eam, quàm habet in omnibus membris simul sumptis, quantam habet intensionem frigoris, & cæterarum qualitatum.

22 Vltima opinio concedit, naturaliter esse possibile temperamentum æquale ad pondus secundum primas qualitates, ita vt ex omnibus in eodem gradu intensionis constet. Autor huius opinionis fuit Galenus lib. 1. de temperamentis cap. 9. & lib. 2. cap. 1. quibus locis non solùm dari posse tale temperamentum docet, sed esse omnium optimum, quæ potest mixtum naturaliter habere, & ideo in specie humana, in qua reperitur mixtum perfectissimum dari. Ita sentiunt cum Galeno Fernelius lib. 8.

Philosophiæ cap.4. Thomas de Garnio in summa titulo 2. de complex.q.9.Vallesius lib.1. Controuers.c.7. Isacus cap.1. dietarum vniuersalium,& Medici omnes,Marsilius,& Saxonia vbi supra,Conimb.2.lib.de Gener.cap.8.q.2.art.3.& est communis inter recentiores Philosophos , & videtur nobis tanquam probabilior sequenda,ad quam reduci potest alia sententia distinguens temperamentum æquale ad pondus secundum qualitates alteratiuas,&motiuas,negánsque posse dari vtrámque simul,& concedens quod naturaliter possit dari , quodlibet separatum ab altero , quam tenent Albertus Saxoniæ q. 11. huius lib. & Mar.q.15.& de qua agemus inferiùs.

23 Pro eius autẽ explicatione distinguenda sunt temperamenta mixtorum secundũ genera,species,& indiuidua,sicut distinguit ea Galenus vbi supra,non quod qualitates ipsæ, quibus temperamenta constant differre posse genere,aut specie,cum constet solùm posse differre temperamenta secundum diuersos gradus intensionis,aut remissionis earumdem qualitatũ, qui non possunt efficere differentiam specificam,sed distinguntur diuersa genera,& species temperamentorum,quia cum ratio temperamenti consistat in proportione primarum qualitatum , diuersi modi quibus proportionari possunt,dicuntur diuersa temperamenta genere quidem,si sint vniuersaliores , sub quibus minùs alij vniuersales,minusque diuersi contineantur: specie verò , si sub vniuersalioribus contineantur immediatè, & sub se contineant alios minùs diuersos,minusque vniuersales ad similitu-

24 dinem indiuiduorum. Ad nouẽ igitur tẽperamenta reduxit Galenus omnia,quæ naturaliter possunt conuenire mixtis corporibus.Ex quibus primum est quasi athoma species, & octo alia quasi genera (quia æqualitas intensionis in omnibus qualitatibus cõsistit in indiuisibili,& ideo non habet sub se alias temperamẽtorum species,sed solùm indiuidua.)Sub quibus plures comprehendantur temperamentorum species, & sub speciebus plura temperamentorum indiuidua, hoc ferè modo. Vel temperamentũ est omnino æquale,hoc est constans omnibus qualitatibus in æquali gradu intensionis,vel inæquali , ita vt constet omnibus qualitatibus non in gradu æquali intensionis. Si primum modum habeat , erit primum temperamentum , quod vocatur æquale ad pondus , & de quo disputamus,an solùm sit excogitabile , vel etiam naturaliter possibile. Si verò inæquale sit temperamentum,vel inæqualitas est in vna tantùm contrarietate,& ita resultant duo quasi temperamentorum genera secundum duas qualitates se expellentes,quia vel solus calor excedit frigiditatem,& est primum genus , vel sola frigiditas calorem;& est secundum(in vtroque enim humiditas , & siccitas reperiuntur

reperiuntur in eodem gradu intensionis) Si verò excessus reperiatur in alia contrarietate humiditatis, & siccitatis, calore, & frigiditate in eisdem gradibus intensionis concurrentibus resultant duo alia genera, quia si excedat humiditas, erit tertium, si verò siccitas, quartum; deinde si excessus sit ex parte vtriusque contrarietatis, resultabunt quatuor alia genera, & ita explebitur nouenarius numerus. Nam vel excedunt calor, & siccitas, & 25
resultat sextum genus, quod vocatur temperamentum, vel complexio ignea; aut excedunt calor, & humiditas, & resultat septimum, quod vocant complexionem aëream; vel excedunt frigiditas, & humiditas, & resultat genus octauum, quod vocant complexionem aqueam. Vel denique excedunt frigiditas, & siccitas, & resultat nonum, & vltimum, quod appellatur complexio terrea. Nec sunt alia genera temperamentorum possibilia, quia cum qualitates istæ contrariæ non possint esse simul in eodem subiecto, nisi in gradibus remissis, repugnat ambo extrema eiusdem contrarietatis excedere, vt calorem, & frigiditatem excedere humiditatem, & siccitatem; nam vel excederent in gradu infra medietatem, ita vt calor, & frigus essent vt quatuor; duæ verò aliæ in minori gradu, & ita latitudo huius contrarietatis non esset expleta; vel excederent in gradu vltra medietatem, & tunc darentur contraria in eodem subiecto secundum gradus intensos, quod est impossibile naturaliter, sicut est etiam impossibile non esse expletam latitudinem alicuius contrarietatis ex vno, vel vtroque contrario, vt superiùs statutum est.

26 Sub quolibet autem horum generum continentur plures species temperamentorum, quia secundùm maiorem, vel minorem excessum qualitatis, vel qualitatum excedentium distingui possunt plures differentiæ temperamentorum, vt in primo genere, in quo solus calor excedit; distingui possunt plures species, vna si calor excedens sit vt sex, & frigiditas vt duo; alia si calor sit vt quinque, & frigiditas vt tria, sicque de cæteris gradibus secundum latitudinem caloris, & frigiditatis per partes aliquotas, & ita de cæteris proportionibus aliorum generum censendum est. Sub qualibet etiam specie temperamentorum continentur diuersa numero temperamenta inæqualia, nam quælibet species temperamenti certam habet latitudinem gradualem inter duos terminos maximum, & minimum contentum, quod experientia probari potest. Quia sicut inter elementa datur actio, & reactio, sic suo modo inter mixta: ergo in quolibet mixto potest remitti, aut intendi aliqua qualitas absque sui corruptione substantiali, & ita contingere potest, quod intra eamdem speciem temperamenti diuersa indiuidua diuer-

sa habeant temperamenta,& inæqualia iuxta maius,vel minus prædominium eiusdem , vel earumdem qualitatum ; quod in specie humana sic potest declarari, vt si temperamentum ei de-
27 bitum sit æquale ad pondus , non est intelligendum sic in proportione illa indiuisibili qualitatum consistere , vt non possit sine illa conseruari,sed verè potest,cum possit remitti vna, vel alia qualitas sine corruptione subiecti ; sed ita debet intelligi, vt perfectissimum temperamentum huius speciei consistat in omnimoda illa æqualitate intensionis omnium qualitatum, quod temperamentum non habebunt , nisi illa indiuidua , in quibus sic reperiantur, habebunt tamen imperfectum eiusdem speciei excedente aliqua qualitate vsque ad certum terminum, vltra quem non erit iam temperamentum humanæ speciei,nec poterit indiuiduum aliquod eius sub eo conseruari. Hæc autem diuersitas temperamentorum , seu complexionum indiuidualium sub eadem specie prouenit absque dubio ex diuersa perfectione indiuiduali formarum substãtialium eiusdem speciei,iuxta quam diuersæ formæ indiuiduales diuersum quoque temperamentum postulant in materia ad sui introductionem, & conseruationem in ea.Hęc autẽ omnia sic intelligenda sunt, vt sicut temperamentorum genera octo tantùm sunt, ita temperamentorum species sint actu finitæ,quamuis in lõgè maiori numero.Et ratio est manifesta,quia excessus vnius,vel plurium qualitatum sumitur secũdum partes aliquotas, & non secundum proportionales : constat verò partes aliquotas latitudinis cuiuscumque qualitatis finitas esse.Et par est ratio de numero indiuiduorum quantum ad numerum actualem,qui semper est actu finitus sub qualibet specie,passim tamen extinguũtur hæc, & incipiunt de nouo alia. Ex qua parte non est vsquequaque certus eorum numerus , sed quodammodo multiplicantur in infinitum , cum tamen numerus specierum semper sit idem,& propterea asseruit Porphyrius cap.de specie,finitas esse species, sed indiuidua producere in infinitum.
28 His præsuppositis communem sententiam his tribus assertionibus explico:prima est,temperamentum æquale ad pondus naturaliter est possibile in mixtis. Probatur testimonio Aristotelis,& ratione.Aristoteles enim sectione 5.Problematũ quæst. 22.docet expresè,corpora ad æqualitatem temperata facilè in morbum incidere,atque etiam facilè curari:quæ verò non sunt ad æqualitatem temperata,ex opposito non facilè infirmantur, nec facilè à morbo curãtur,sed difficilè sanitatẽ consequuntur. Ex quibus sequitur plane sentire,quod naturaliter dari possit,& detur temperamentum æquale ad pondus.Ratione verò primò.
Quia non est impossibile naturaliter primas qualitates in gradu

gradu æquali intensionis vt quatuor dari in eodem subiecto; ergo non erit impossibile, quod ab aliqua forma mixti in tali gradu postulentur. Probatur consequentia, quia si dantur formæ mixti postulantes easdē qualitates in gradu inæquali superiori & inferiori; cur non poterunt dari aliæ easdem postulantes sub gradu æquali? certè nulla potest ratio impossibilitatis afferri. Quod efficaciter probari potest secundò, nam ad rationem mixti pertinet habere qualitates primas ad temperiem redactas, sed quo magis accedunt ad æqualitatem intensionis, magis attemperantur: ergo si omnimodā æqualitatē habeāt, dicentur sūmo, ac perfectissimo modo attēperatæ. Et ex cōsequēti dicetur mixtum perfectissimam habere temperiem, atque adeò perfectissimam rationem mixti, vt mixtum est, & tale temperamentum erit perfectissimum, & ideo naturaliter possibile.

Secunda assertio, in genere animalium, præsertim in specie 29 humana, aut in vno, vel multis indiuiduis eius datur temperamentum æquale ad pondus. Ita Galenus cum cæteris, quos pro communi sententia retulimus. Sed egregiè D. Thomas 1. par. quæst. 91. artic. 1. in corpore his verbis. *Dissimilitudine verò cœlestium corporum habet homo elongationem à contrarijs propter maximam æqualitatem complexionis: elementa verò secundum substantiam: ita tamen quod superiora elementa prædominantur in eo secundum virtutem, scilicet ignis, & aër, quia vita præcipuè consistit in calido, quod est ignis, & in humido, quod est aëris. Inferiora verò elementa abundant in eo secundum substantiam, aliter enim non posset esse mixtionis æqualitas.* Et in solutione ad 3. ita ait. *Quod si ignis, & aër quæ sunt maioris virtutis in agendo, etiam secundum quantitatem in compositione humani corporis abundarent, omnino ad se traherent alia, & non posset fieri æqualitas commistionis, quæ est necessaria in compositione hominis ad bonitatē sensus tactus, qui est fundamentum sensuum aliorum:* Et tandem art. 3. ad primum docens hominem excedere cætera animalia perfectione tactus, excedi verò ab ea perfectione aliorum sensuum, ita ait. *Et similiter potest assignari ratio, quare quædam* 30 *animalia sint acutioris visus, & subtilioris auditus, quàm homo propter impedimentum horum sensuum, quod necesse est consequi in homine ex perfecta complexionis æqualitate.* Sed probatur duplici testimonio Aristotelis, quorum primum habetur 2. lib. de partibus animalium. c. 16. in vltimis verbis, quibus docet hominem inter omnia animalia habere perfectissimum sensum tactus, & ita habent. *Itaque carne instituta sunt, eáque mollissima, qualis caro hominis est, scilicet, quod maximè omnium animalium valet sensu tactus.* Secundum verò habetur 2. lib. de anima c. de tactu tex. 118. vbi docet sensum tactus non sentire qualitates

tangibiles in eo gradu, in quo eas habet, sed solùm in maiori, vel intensiori: & est idem, quod dici solet, tactum solum sentire excellentias qualitatum tangibilium. Ex quo colligit sensorium tactus habere temperiem, vel complexionem æqualem ad pondus. Verba autem eius hæc sunt. *Calidũ aut frigidũ, durũ aut molle non sentimus sed exuperantias, tãquã sensu, velut medietate quadam existente eius, qua in sensibilibus contrarietatis, & propter hoc discernit, ac iudicat sensibilia: medium enim iudicatorium est, fit enim ad vtrumque ipsorum alterum vltimorum.* Ex quibus desumitur primum arg. pro nostra assertione hoc modo. Sensus tactus, cum sit potissimus ad rerum experientiam capiendam, cui maiori ex parte innituntur scientiæ humanæ, merito vocatur sensus scientiæ, quo sensu aut perfectione eius homo scientiarum capax inter animalia, debuit omnia excedere; & ideo habere perfectissimum tactum; sed ad perfectionem tactus necessarium est temperamentum æquale ad pondus: ergo hoc dabitur in corpore humano, per quod dispersus est sensus tactus, & maximè viget in cute eiusdẽ corporis, vt docet idẽ Aristot. in eodem c. de tactu. Probatur minor ex posteriori testimonio Aristotelis; quia ad excellentiam tactus pertinet posse percipere omnes excellentias tangibilium, sed non posset omnes sentire, nisi ad mediocritatem esset organum eius temperatum, quia si in aliqua excelleret qualitate, non posset eamdem sentire excellentiam, vt 2. lib. de anima cap. de tactu probatur: ergo homo secundum sensorium tactus per totum corpus dispersum debet habere temperamentum æquale ad pondus.

31 Secunda ratio continetur in secundo testimonio Diui Thomæ, & est talis. Illud censendum est optimum temperamentum primarum qualitatum, quod maximè distat ab extremis earum omni ex parte, nempe è summa intensione omnium; sed temperamentum æquale ad pondus maximè distat ab extremis, cum cõsistat in eadem mediocritate omnium qualitatum: ergo optimum censeri debet, & mixto omnium perfectissimo cõuenire, quod est homo. Probatur maior, quia temperamentũ dissoluitur, si ad extrema perueniat, nempe ad summam intensionem primarum qualitatum: ergo illud erit magis stabile, & optimum, quod plus ab eis recedit; nam eo difficilius poterit ad ea reuocari. Hoc verò temperamentum æquale ad pondus tribui debet primo homini à Deo immediatè condito: decet namque diuina opera ab eo solo immediatè constituta perfectiora esse alijs, quæ ab eodem medijs secundis causis procedunt. Deinde maiori ratione tribuendũ est sacro corpori Christi in visceribus Deiparæ à Spiritu sancto formato, quia cum sit omnium corporum perfectissimum, optimum omniũ temperamentum

peramentum debet ei tribui, præsertim cum summæ dignitati eius congruat, quam habuit ex vnione ad diuinum verbum: nec deroget merito operum eius infinito, aut redemptoris muneri. Quod etiã probari potest ex his, quæ docet Galenus vbi supra de hoc temperamento æquali ad pondus, videlicet esse saluberrimum omnium; quare Christo Domino tribui debet, in quo nullus erat futurus morbus, vt docent Scholastici Doctores in 3. dist. 15. & 16. cum D. Thom. 3. par q. 14. art. 4.

Sed eadem ratione videtur tale temperamẽtum non esse tribuendum Christo Domino, quia de corporibus ita temperatis docet Aristoteles sectione 5. Problematum q. 22. facilè in morbum incidere, atque etiam facilè ad sanitatem reuocari, & merito, quia hoc temperamentum consistat in maxima æqualitate intensionis omnium qualitatum, facilè est ab ea recedere per excessum quemcumque eiusdem mixti, vel per actionem alicuius extrinseci contrarij: ergo non potest tribui corpori, quod ex propria dignitate numquam ab eo recessurum erat. Respondeo, conseruationem temperamenti naturalis maxima ex parte dependere ab eodem mixto regulas cum primis temperantiæ non transgrediente: deinde quantum humana prudentia fieri potest à contrariis agentibus recedente, ne ab eis lædatur, vtrumque autem præstitisse Christum Dominum, certissimum est. Nullum enim locum in eo habuerunt excessus intemperantiæ: à contrariis verò agentibus propriæ saluti infestis, non solùm quantum humana prudẽtia fieri potuit, sed per diuinam recessit, per quam, si aliqua nihilominus secundũ naturæ ordinem ei nocere poterant, prohibita sunt, vt sic nullum morbum contraheret. Nec Aristoteles absolutè docet de corporibus ad æqualitatem attemperatis facilè in morbum incidere, sed comparatiuè tantùm, hoc est comparatione corporum inæqualiter temperatorum; de quibus asserit, quod sicut difficiliùs morbum contrahunt, ita etiam difficiliùs ab eo reuocantur, & sæpe extinguuntur cum tamen æqualiter temperata facilè curentur: diuturnior verò censetur sanitas, quæ facilè recuperatur, etiam si frequentiùs (leuiter tamẽn) amittatur, nam minus longè periculum incurritur per leues morbos, etsi frequentes, quàm per grauiores minùs frequentes. Ex quibus intelligitur verum esse omnibus consideratis, quod Galenus docuit temperamentum æquale ad pondus saluberrimũ omnium esse, nec ei contrarium, quod de eodem temperamento asseruit Aristoteles. 32 33

Tertia assertio. Naturaliter est impossibile dari mixtũ temperatum ad pondus secundum omnes suas partes. Veritas huius assertionis ex explicatione potius dependet, quàm ex aliis rationibus:

tionibus:ideo explicanda est,& eo ipso efficaciter probata cen-
34 sebitur. Et imprimis supponendum est, temperamentum æqua-
le ad pondus in solis mixtis perfectis, qualia sunt viuētia repe-
riri. Viuētia verò ex propria natura sunt heterogenea corpora
habētia diuersa organa pro diuersis operationibus exercendis,
vt in animalibus constat habentibus cor, vel iecur pro officina
sanguinis,& spirituum vitalium; cerebrum pro officina totius
sensationis. Diuersa itē organa, vel sensoria pro diuersis sensi-
bus externis, vt organū visus, quod sunt oculi, sicque de cæteris
sensibus. Eius verò organa, vel partes, sicut diuersam habent fi-
guram ad propriam operationem excercēdam accōmodatam,
& diuersum modum operandi illam, ita requirunt diuersa tem-
peramenta. Nam cor debet esse calidissimum, cerebrū frigidissi-
mum,& pariter singula organa sensuum debēt habere particu-
larem temperiem propriæ operationi accōmodatam: quæ cum
sint diuersæ, non possunt per organum eiusdem temperamenti
exerceri. Quare repugnat has partes habere idem temperamen-
tum, vel æquale ad pondus, quia eo ipso; quod in corde, atque
etiam in iecore nō prædominaretur calor, non possent esse sā-
guinis, vel spirituum officinæ, & eo ipso, quod in cerebro non
prædominaretur frigiditas, nō posset esse officina sensitiuæ vir-
tutis,& operationūm, & nisi organum tactus esset ad æqualita-
tem temperatum, nō posset talis potentia percipere omnes ex-
35 cellentias qualitatū tangibilium. Ex quibus euidenter sequitur
non posse corpus organicum secundum omnes suas partes esse
temperatum ad pondus; necessarium tamē est temperatum esse
ad iustitiā,& saltem quātū ad plures eius partes, eas præsertim,
in quibus residet sensus tactus, esse æqualiter ad pondus tempe-
ratum. Ratione vero inæqualitatis temperamenti, necesse est, vt
quælibet agat in aliam sibi proximam, & ab ea patiatur, & per
hanc mutuam actionem, & passionem se temperent. Et tempe-
riem hanc resultātem appellarunt alij influxam, quia per influ-
xum & actionem vnius partis in alteram consequitur eam cor-
pus secundū plures partes. Primam vero temperiem, quam po-
stulat corpus ad sui generationem, quam dicimus esse æqualem
ad pondus in aliquibus mixtis, vocant innatam, quia è sua con-
stitutione naturali eam habet corpus. Ex vtraque verò simul
sumpta sequitur, quod cum in quibusdam partibus talis mixti
multùm prædominetur calor, in aliis multùm prædominetur
frigiditas, in aliis humiditas,& tandem in aliis siccitas, conside-
ratis omnibus simul, & quasi in quadam aggregatione resultet
in toto mixto quædam æqualitas ad pondus, quia tantum calo-
ris habere videtur, quātum frigoris, atque etiam quantum hu-
miditatis,& siccitatis, ita vt non plures habeat gradus intensio-
nis ex

nis ex vna qualitate,quàm ex aliis.Et temperamentum hoc aggregationis vocant, quia ex omnibus partibus corporis diuerso modo temperatis;sed quasi in vnum aggregatis resultat. Et his explicantur omnes nostræ assertiones , iuxta quas communis sententia defendenda est, ad quam reduci potest secunda de quatuor temperamentis, vt ex dictis facilè intelligi potest.

Ad primum argumentum Auerrois negandum est antecedens quod non possint elementa concurrere ad mixtionem secundum æqualem gradum intensionis , nam licet in gradu æquali concurrerent,agere,& pati possent;quia vt bene D.Tho.vbi supra,ea,quæ magis sunt actiua, vt ignis , & aër applicarentur in minori quātitate;minùs verò actiua in maiori,& præterea hæc sub maiori densitate iuuante actionem, illa verò sub minori,& ita applicata proportionarentur ; aggréque, & pati possent,& se corrumpere. 36

Ad argumentum Toleti ex eodem testimonio D.Tho. respondendū est distinguendo antecedens,nempe mixta perfecta, quæ generātur in terra fortia,atq; stabilia esse,& ideo in omnibus prædominari terram, & qualitates eius. Nam duobus modis ait D.Tho.prædominari posse elemēta in mixto,aut secundum maiorē magnitudinem,vel copiam substantiæ,quæ requiritur ad consistentiam,& soliditatem corporis,& membrorum eius , aut secundum intensionem qualitatum , quibus constant. Et modo priori prædominari ait terram,& aquam ; quia si materia,ex qua fiunt corpora hæc non esset similis substantiæ terræ per commixtionem aquæ,quasi coagulatæ,substantiæ aëris, & ignis,non possent ex ea solida membra,& aliquādo densiora , ac duriora formari. Sed modo posteriori non esse necessarium , quod prædominentur elementa hæc,sed hanc,vel illam qualitatem prædominari secundum diuersitatem membrorum, atque organorum desumendam ex diuersis operationibus animæ per illa exercendis;ita vt in his prædominari debeat calor, in illis frigus,in aliis humiditas,& in aliis siccitas.Gratia exempli:cor calidissimū esse oportet,frigidissimum cerebrum,ossa,& cartilagines valde sicca,sensoria visus,& gustus magna ex parte humida : cætera autem membra omnia in quibus residet sensus tactus æqualē intensionem qualitatum postulant. Et vniuersaliter loquendo dicendum est membra omnia,quæ toti corpori præbent consistentiā,licciora,ac frigidiora esse debere,vt ossa & cartilagines. Secundò , membra omnia,in quibus vigent opera vitæ , quia vel sunt officinæ sanguinis, vel spirituum vitalium, calidiora,& humidiora,vt sunt cor,& iecur : illa verò in quibus vigent sensus,quia ab eis deriuatur sensitiua virtus, valde frigida vt cerebrum. Et illa tandem , in quibus viget tactus,qui est 37

scientiarum

ſcientiarum ſenſus æqualiter temperata & hæc ſunt quaſi vniuerſalia membra corporis, ex quibus dependent alia, & quibus hoc modo diſtribuendas eſſe qualitates natura cenſuit, quia in hac proportione oportet eas habere, vt apta ſint ad vniuerſaliores functiones exercendas. De temperie verò particularium membrorum iudicandum eſt ſecundum naturam operationis,
38 quam exercent. Ex quibus infero ſenſum illius propoſitionis, Ariſtotelicæ. *Quod vita conſiſtit in calido, & humido*: non eſſe quod in viuente debeant prædominari calidum, & humidum ſecundum plures gradus intenſionis; nam plura ſunt viuentia ſua natura frigidiora, vt de ſalamādra, cicuta papauere, & mandragora refertur. Nec etiam eſt ſenſus, quod in quacunque parte viuente, debeant prędominari calor & humiditas ſecundum maiorem intenſionem, quia ſenſus iſte in cerebro, & oſſis probatur falſus; ſed vel ſignificat prædominari debere calidum, & humidum in præcipuis membris viuentium perfectorum, ſanguineque præditorum, in quibus vigent opera vitæ: vel certè ſenſus eſſe poteſt quòd duæ iſtæ qualitates, calor & humilitas præcipuè concurrunt ad operationes vitæ: nam calor naturalis generale inſtrumentum eſt vitaliū operationum, & alimentum, quod quaſi obiectum, vel materia earum eſt magna ex parte poſtulat intenſam humiditatem. Ad formam igitur argumenti reſpondeo, in omnibus mixtis in terra genitis prædominari terram ſecundum copiam, & ſimilitudinem ſubſtantiæ, ſed non in omnibus ſecundum intenſionem ſuarum qualitatum.

39 Ad primum verò argumentum ex noſtris concedenda eſt maior, quod ſi poſſibile ſit temperamentum æquale ad pondus, debet conuenire viuentibus. Sed minor neganda, quod his non cōueniat. Et quod deinde dicitur viuentia habere partes diuerſas, & diuerſo modo, atque inæquali temperatas, concedendum. Quod verò ex eo infertur, videlicet non habere temperamentum æquale ad pondus, diſtinguendum: nam ſecundum omnes, & ſingulas partes verum eſt. Habet tamen maiori ex parte, quia in omnibus, per quas diſperſus eſt ſenſus tactus, & conſtat per totum ferè corpus eſſe diſperſum, & ideo abſolutè, & ſine addito tribuimus illi hoc temperamentum; & in hoc ſenſu intelligitur ab omnibus opinio communis, quam ſequimur.

QVÆSTIO III.

An ſit poſſibile temperamentum æquale ad pondus ſecundum qualitates motiuas?

40 DVplicem ſenſum habere poteſt titulus quæſtionis. Primum, an naturaliter ſit poſſibile tale temperamentum conſtans æquali grauitate, & leuitate. Secundum, an ſaltem dari poſſit

possit per potentiam Dei absolutam. Et in primo sensu tenet prima opinio naturaliter dari posse.Ita Marsil.& Saxonia locis citatis in præcedenti quæstione, quod probant hoc argumento. Posse dari naturaliter temperamentum æquale ad pondus secundum qualitates actiuas efficaciter probatur ex eo, quod dato quocumque temperamento inæquali possunt intendi, vel remitti qualitates, quarum ratione inæquale est, & reduci ad eosdem gradus intensionis aliarum; sed dato quocumque temperamento inæquali secundum qualitates motiuas,nempe grauitate,& leuitate potest quælibet earum intendi,vel remitti ab agente extrinseco, quousque perueniat ad gradum intensionis alterius, & hoc sine corruptione eiusdem mixti, quemadmodum sine corruptione eius possunt intendi, & remitti primæ qualitates vsque ad æqualem gradum intensionis:ergo sicut potest dari naturaliter temperamentum æquale ad pondus ex primis qualitatibus;pari ratione ex motiuis, nempe grauitate, & leuitate.Secundò probatur,quia grauitas,& leuitas sunt secundæ qualitates,quæ sequuntur ex mixtione primarum, vt docet expresse Aristoteles 4.lib.Phys.text.85.& c.1.huius libri:ergo ex permixtione primarũ qualitatum in æquali gradu intensionis sequentur grauitas,& leuitas secundum æquales gradus intensionis,sed talis permixtio primarum qualitatum naturaliter est possibilis, cum constituat temperamentum æquale ad pondus:ergo possibile quoque erit temperamentum æquale ad pondus ex grauitate, & leuitate.

Secunda opinio negat tale temperamentum in qualitatibus motiuis esse naturaliter impossibile;& est communis inter iuniores,& vera.Probatur primò à priori hoc modo.Summa leuitas non procedit ex solo summo calore,vel summa humiditate, nec summa grauitas ex sola summa frigiditate,aut ex sola summa siccitate,vt euidenter constat in elementis;sed summa leuitas ex summo calore superante siccitatem,vt patet in igne: & summa grauitas ex summa siccitate superante frigiditatem,vt patet in terra: ergo leuitas media non procedet ex calore medio,nec media grauitas ex siccitate media;sed potius ex medio calore superante siccitatem:& hæc ex media siccitate superante frigiditatem;sed euidens est medium calorem superãtem siccitatem,& mediam siccitatem superantem frigiditatem non efficere temperamentum æquale ad pondus, cum dicant inæqualem intensionem qualitatum;immo euidens est,non esse possibile tale temperamentum primarum qualitatum, quia includit euidentem contradictionem: nam ex parte grauitatis includit mediam siccitatem,& ex parte leuitatis minorem,quia inferiorem medio calore: ergo impossibile est tale temperamentum 41

æqua

42 æquale ad pondus ex qualitatibus motiuis. Secundò, quia nō
potest dari naturaliter corpus, cui non conueniat aliquis locus
naturalis in mundo,& iuxta eum motus naturalis,per quem ad
eum moueatur;si per violentiam extractum fuerit;sed tale cor-
pus æqualis grauitatis,& leuitatis nullum haberet locum natu-
ralem,nec etiam motum:ergo non potest dari naturaliter.Pro-
batur minor,quia nō posset quiescere naturaliter in loco ignis,
& aëris propter æqualem grauitatem,à qua inclinaretur ad mo-
tum deorsum:nec in loco aquæ,& terræ propter æqualem leui-
tatem, à qua inclinaretur ad motum sursum : ergo nec locum,
nec motum haberet naturalem.Sed respondent locū naturalem
eius fore mediū inter loca sursum,& deorsum,sicut grauitatem
& leuitatem ad medietatem temperatas haberet, & talis locus
43 esset inter aquam,& aërem.Hæc tamē solutio falsa est,quod sic
probo.Locus aëris non potest esse naturalis illi corpori,propter
grauitatem,quam habet,nec locus aquę propter leuitatem:ergo
nec locus medius inter vtrumque elementum.Antecedens eui-
dens est,cōsequentia verò probatur,quia aër,& aqua ex propria
natura sunt immediata,& ideo docuit Arist.4.lib.Phys.& cum
eo omnes concauam superficiem aëris esse locum naturalem
aquæ,quod non posset esse verum,nisi hæc duo elementa essent
immediata , sicut quodlibet corpus locatum cum suo loco cir-
cumscribente:ergo tale corpus mixtū non posset habere locum
medium inter aërem,& aquam,quia non est dabilis naturaliter
talis locus medius;nisi dicatur ex parte esse in vtroque elemen-
to tanquam in loco,nempe medietatem eius in aqua,& medie-
tatem in aëre,& ita diceretur quodammodo habere locum na-
turalem medium inter vtrumque elementum. Sed quod locus
iste non esset ei naturalis,sic ostendo.Corpus illud est mixtum
sicut ex primis qualitatibus alteratiuis ; ita etiam ex motiuis,
nempe grauitate, & leuitate , & est mixtum habens vtramque
qualitatem ad medietatem intensionis , nempe leuitatem vt
quatuor,& grauitatem quoque vt quatuor: ergo quælibet pars
eius habet easdem qualitates ad medietatem,sicut habet ad me-
dietatem primas. Probatur consequentia , quia quælibet pars
mixti debet esse mixta;sed totum corpus nō potest esse natura-
liter in sola aqua,nec in solo aëre;ergo nec medietas eius,quæ
eiusdem naturæ,& grauitatis, ac leuitatis est cum toto. Tertiò
probatur ex motu, quia corpus habens locū naturalem non so-
lùm quiescit in eo naturaliter, sed si ab eo extrahatur per vio-
lentiam,aut quomodocumque extra illum inueniatur, natura-
44 liter potest moueri ad illū;sed si tale corpus daretur æqualiter
graue,& leue , & poneretur in terra , non posset moueri ad lo-
cum medium inter aërem, & aquam:ergo talis locus non esset
ei

ei naturalis. Probatur minor, quia à proportione æquali non datur actio, sicut nec à proportione minoris inæqualitatis; sed vt agens possit agere, necesse est virtutem eius actiuam superare; leuitas autem non superaret vllo modo grauitatem; ergo non posset corpus illud sursum ferre contra resistentiam æqualis grauitatis. Quod præterea probo testimonio expresso Aristotelis 1.lib.de cœlo,& mundo cap.1.text.7.vbi hoc discrimen ponit inter motum naturalem elementi, & mixti, quod illud motu simplici à simplici eius natura procedente mouetur naturaliter;mixtum verò motu quodammodo mixto ab elemento prædominante procedente,hoc est, à principio motus naturalis,quod est grauitas,aut leuitas prædominans;sed in tali corpore nullum ex his principiis prædominaretur:ergo nec posset tale corpus mixtum moueri naturaliter,& ideo nec esset naturaliter possibile.

Ad primum argumentum contrariæ opinionis concessa maiori distinguenda est minor, quod dato mixto inæqualis grauitatis,& leuitatis,posset intendi, vel remitti quælibet harum qualitatum ab agente exrrinseco; nam istæ qualitates motiuæ non sunt actiuæ,nisi solius motus localis,ideo non possunt immediatè intendi,vel remitti, nisi facta mutatione circa primas qualitates,ex quatum permixtione sequuntur. Vnde nec potest agens extrinsecum alio modo eas intendere,vel remittere,nisi priùs efficiat mutationẽ circa primas qualitates;sed nõ est possibile temperamentũ primarũ qualitatũ, ex quo sequatur grauitas,& leuitas ad medietatẽ,vt probauimus;ergo nec erit possibile temperamentum æquale secundum has qualitates motiuas. 45

Ad secundũ concesso antecedente,neganda est consequentia, quod ex temperamento primarum qualitatũ æquale ad pondus sequantur grauitas,& leuitas ęqualis intensionis,sed necessariò sequuntur in gradu inæquali, vt prima ratio nostra probauit.

Circa secundum verò sensum,an per potentiam Dei absolutam dari possit corpus æqualis grauitatis, & leuitatis, vtraque pars videtur difficilis; & ratio dubitandi pro negatiua est hoc argumentum. Intrinsecum est corpori naturali habere principium motus:ergo implicat contradictionem dari corpus naturale,quod non sit naturaliter mobile;sed corpus æqualis grauitatis,& leuitatis non esset mobile: ergo nec esset corpus naturale. Quare repugnat dari corpus naturale habens temperamentum æquale ad pondus qualitatum motiuarum. Minorem probo,quia non esset maior ratio,vt moueretur sursum, quàm deorsum,cum æqualem habeat inclinationem ad vnum, & alterum motum: ergo neutro moueretur à propria natura. Et si dicatur moueri naturaliter motu qui partim esset sursum, & 46

partim deorsum, nempe ad locum medium; probatur esse falsum, quia sicut æqualis est inclinatio ad vtrumque motum in tali corpore, ita esset æqualis repugnantia; ex parte quidem grauitatis ad motum sursum; ex parte verò leuitatis ad motũ deorsum, non solùm extremum, sed etiam medium. Vnde si esset in superioribus locis, non posset moueri ad locum medium repugnante leuitate, & si esset in inferioribus repugnante grauitate; vbi autem est æqualis actiuitas, & æqualis resistentia non potest naturaliter sequi motus, sicut à proportione æquali non sequitur actio in qualitatibus alteratiuis; præterquam quod repugnat dari locum naturalem medium, vt probauimus.

47 Pro affirmatiua verò parte, quod tale corpus dari possit, extat hoc argumentum. Quia non sufficit repugnantia naturalis, vt dicatur effectum aliquem dari non posse in rebus per potentiam Dei absolutam, sed requiritur omnimoda implicatio contradictionis, sed tale corpus dari non inuoluit contradictionem, quia grauitas, & leuitas non opponuntur contradictoriè, quod omnino requiritur, vt non habeant medium respectu eiusdem rei, sed solùm opponuntur contrariè: contraria verò medium habent respectu eiusdem subiecti, vt per se patet: ergo licet argumentum oppositæ partis probet repugnantiam naturalem, non probat implicationem contradictionis; & ideo negari non debet, quod tale corpus sit possibile.

48 Communis sententia recentiorum tenet dari posse tale corpus. Ego verò hac distinctione respondeo, dari corpus naturale æqualis grauitatis, & leuitatis, dupliciter intelligi potest. Primò, ita vt æqualitas ipsa vtriúsque qualitatis sit ei naturalis, videlicet dispositio, quam naturaliter postulat forma eius in materia, quemadmodum naturalem esse dicimus igni summam leuitatem, & terræ summã grauitatem. Secundo modo potest intelligi, ita vt eædem qualitates ad medietatem non sint ei naturales, sed diuina virtute ei impressæ. Et in primo sensu existimo implicare contradictionem, quod detur tale corpus, quod sic probo. Grauitas, & leuitas sunt qualitates naturaliter procedentes ex permixtione, vel concursu primarum qualitatum; sed repugnat prorsus dari temperamentum primarum qualitatum, ex quo procedant ad medietatem intensionis grauitas, & leuitas, vt probauimus per primam nostram rationem contra primam illam opinionẽ concedentẽ dari posse naturaliter corpus temperamentũ ad medietatẽ secundũ grauitatem, & leuitatem: ergo implicat contradictionem dari corpus postulans easdem qualitates ad medietatem. Idem probat efficaciter argumentum pro ratione dubitandi ex parte negatiua propositum; quia licet non cõuincat implicare contradictionem, quod detur tale corpus

pus in rerum natura,conuincere tamen videtur implicare contradictionem,quod ita detur, vt naturaliter poſtulet vtramque qualitatem ad medietatem intenſionis.

In ſecũdo verò ſenſu aſſero poſſe dari tale corpus per potentiam Dei abſolutam, vt ſi Deus aliquid tollens de grauitate lapidis eam reduceret ad quatuor gradus, & quatuor alios gradus leuitatis ei imprimeret,in quo nullam inuenio repugnantiam. Et hoc ſolùm eſſe poſſibile conuincit argumentum propoſitum pro parte affirmatiua,non tamen primum : quare neutrum argumentum indiget ſolutione.

CAPVT IX.

TEXTVS ARISTOT.

Quia vera ſunt quædam generabilia,& corruptibilia, &c.

Breuis expoſitio textus.

IN capite iſto,& ſequenti tradit Ariſt.vniuerſas cauſas generationis,& corruptionis,in iſto quidem in communi, & hoc 49
eſt intentum eius,in ſequenti verò in particulari.Diuiditur autem in duas partes. In prima enumerat triplicẽ cauſam neceſſariò ponendam pro generatione rerum naturalium,materiam, formam,& efficientem.In ſecunda refert,& reiicit duas opiniones circa cauſam efficientem,ex quarum refutatione probatum relinquit neceſſariò eſſe ponendam præter materiã,& formam. 50

Ex cœleſtibus (ait Ariſtoteles)poſſe nos efficax argumentum ſumere ad probandum, quod præter materiam, & formam ponendum ſit efficiens, vt res naturales poſſint generari. Nam vt cœlum poſſit aliquid efficere, non ſufficiunt materia, & forma eius, ſed præter has requiritur mouens, ſeu efficiens,nempe intelligentia: ergo pari ratione in his inferioribus præter materiam,& formam neceſſaria eſt efficiens cauſa, à qua iſtæ ſuo modo moueantur, vt forma educatur de potentia materiæ, & in ea introducatur,& ita fiat generatio rei naturalis.Suppoſito,quod neceſſaria ſint tria hæc, explicat naturam ſingulorum incipiens à materia, aſſeritque eſſe potentiam ad eſſe, & non eſſe,& ideo principium,quo res generantur, & intereunt. Nam res ait duplices eſſe, quædam,quæ neceſſariò non ſunt, vt chimera,& aliæ,quæ nec ſunt neceſſariò,nec ſemper, ſed poſſunt eſſe,& non eſſe, & aliquando ſunt,aliquando non ; vt ſublunaria corpora : & materia eſt principium à quo habent, vt generari, & corrumpi poſſint. Et hoc eſt eſſe potentiam ad eſſendum,& non eſſendum. Per receptionem namque formæ in materia generantur,& ſunt, & per expulſionem eiuſdem formæ à

materia corrumpuntur, & non sunt. Formam verò esse actum huius potentiæ, à qua res accipit esse, atque etiam talem speciem eiusdem esse, & quasi fons generationis. Quia id, cuius gratia agens operatur circa materiam, est eductio formæ de potentia eius, & introductio eiusdem formæ in ea per quam generatur compositum.

51 Circa causam verò efficientem asserit, antiquos Philosophos allucinatos esse, quia licet aliquid de ea dixerint, naturam, & rationem eius, & multò minùs necessitatem non attigerunt. Et in primis Plato in Phædone introducens Socratem de generatione rerum loquentem asserit, res generari per idæarum impressionem, vel quasi sigillationem, ita vt cuiuslibet speciei detur idæa quædam, quæ est substantia separata imprimens materiæ formas indiuiduales talis speciei ad similitudinem sigilli, ex cuius impressione relinquitur figura in cera, distincta quidem ab eodem sigillo in proprio esse permanente, & per talem impressionem formæ res generatur, & permanet permanente impressione; sed abolita impressione delentur ipsæ; vel corrumpuntur. Vnde præter impressionem non videtur ponere causam efficientem. Ideo hanc sententiam duplici argumento reiicit. Primò quidem, quia idem in quantum idem, & eodem modo se habens semper facit idem; sed idæa, vel species rei efficiendæ est eadem, & eodem modo se habet semper; ergo impressio eius eadem erit semper, & eodem modo se habebit: sed materia etiam eodem modo se habet, cum semper sit apta, & quasi parata ad recipiendum: ergo fient semper impressiones formarum, & generationes rerum, semper res durabunt, & nunquam corrumpentur, quod patet esse falsum. Secundò, quia ars imitatur naturam, sed in operantibus per artem, & quasi per impresſionem formæ, præter impresſionem, formam impressam, & materiam, vel subiectum recipiens, datur efficiens causa educens eandem formam de potentia materiæ, vt præter sanitatem, & subiectum, Medicus: ergo præter impresſionem idæalem formæ, & materiam debet poni causa efficiens, à qua forma producatur, & infundatur materiæ, résque integra generetur.

52 Secunda opinio fuit aliorum Philosophorum, qui materiam ipsam posuerunt pro efficiente, in quantum operatur, & quasi se mouet per qualitates tanquam per organa, vel instrumenta, vt per calidum, & frigidum, & ideo ab ea tanquam ab efficiente rem generari. Hanc tamen opinionem falsam esse probat duplici argumento. Primum est, quia materia ex propria natura est pura potentia pasſiua nullum habens actum: sed pasſiuæ potentiæ non est agere, sed solùm pati recipiendo, cum constet nihil agere, nisi in quantum est in actu: ergo non potest materiæ

tiæ tribui ratio causæ efficiẽtis, Secundò, quia in operibus artis non se mouent instrumenta, nisi manu artificis moueantur, & applicentur ad opus; ergo qualitates illæ, quas ponunt in materia pro instrumentis eius ad efficiendam generationem, non se mouent, sed moueri debent à principali efficienti, quod non potest esse materia, cum nullam habeat virtutem actiuam, sed passiuam tantùm; quare necesse est præter illam ponere efficientem causam à qua moueãtur. Quod patet ex igne habente summam actiuitatem, & nihilominus agere non potente, nisi moto ab vniuersalioribus causis, nempe à corporibus cœlestibus: ergo multò minùs qualitates illæ materiæ poterunt rem generare, nisi à causis efficientibus vniuersalioribus moueãtur.

CAPVT X.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Amplius autem quoniam secundum latitudinem motus demonstratum est perpetuus, &c.

Breuis expositio textus.

Refutatis capite præcedenti opinionibus antiquorum circa causam efficientem generationis, & corruptionis intendit Aristoteles in præsenti proponere propriam: & ex ea ostendere in particulari, quænam sit talis causa generationum naturalium. Diuiditur autem caput in tres partes. In prima repetit ea, quæ alibi de hac re docuit. In secunda proponit contra ea dubium, & soluit, proponens propriam sententiam. Et in tertia nonnihil agit de vnitate primi motoris, & primi motus, cuius continuitatem simul cum continuitate temporis paucis explicat. 1

Principio igitur asserit se 8.lib.Phys.probasse dari vnum primum motorem, atque vnum primum motum circularem per se continuum, atque perpetuũ, & hunc, vel potius primum motorem per ipsum esse causam perpetuitatis generationum, & corruptionum rerum naturalium; quod nunc probat hoc breui argumento. Motus circularis est primus omnium motuum, & mutationum, & est per se continuus, atque perpetuus, vt 8.lib. Physic. probatum est: ergo est causa vniuersalis generationum, & corruptionum. Probatur consequentia, quia id, quod est, potius debet esse causa eius, quod non est, quàm è conuerso id, quod non est, sit causa eius, quod est; sed primum mobile, quod mouetur motu circulari, atque perpetuo semper est; ea verò, quæ generantur, & corrumpuntur non sunt, vel certè non semper, cum incipiant esse, cum prius non fuerint, & desinant esse, cum aliquando fuerint: ergo illud potius per suum motum erit

causa rerum generabilium, & generationis perpetuæ earum, quàm istæ sint illius causæ.

2 Sed aduersus hæc proponit dubium in secunda parte capitis, quia non videtur primum motum esse sufficientem causam generationum, & corruptionum propter duo: Primum, quia idem in quantum idem, & eodem modo se habens, semper facit idem, sed primum mobile est vnum, & semper idem, & pari ratione motus eius: ergo semper producent eundem effectum, quare vel semper erunt generationes rerum, vel semper corruptiones, & neč succedet corruptio generationi, nec generatio corruptioni, quod euidenti experientia patet esse falsum, cum videamus, nunc generari vnam rem, postmodum verò corrūpi. Secundò, quia contrariorum effectuum contrariæ debent esse causæ, sed generatio, & corruptio sunt contrariæ, vt per se patet; ergo cōtrarias causas habere debent, & ideo non vnam, sed plures; constat verò primum mobile vnum esse, & motum eius vnicū: ergo repugnat esse sufficientem causam generationis, &
3 corruptionis. Respondet Aristo. hac distinctione, motus cœlestis duplex est, vnus, qui semper se habet eodem modo, & iste est motus primi mobilis ab Oriente in Occidens, qui absoluitur spatio viginti quatuor horarum, & per quem primum mobile rapit secum omnes inferiores cœlos, & facit eos moueri ab eodem puncto Orientis, vsque ad idem punctum Occidentis eodem tempore. Alter est motus proprius Solis per circulum quemdam obliquum (quem Zodiacum vocant) & iste non absoluitur, nisi per annum integrum duodecim mensium, ita vt per sex menses accedat Sol à Capricorno ad Cancrum, & per sex alios recedat à Cancro ad Capricornum: primisque sex mensibus propinquior nobis fiat: sex verò aliis à nobis recedat. Accessus distinguatur in ver, & æstatē, recessus verò in autumnum, & hyemem. De motu igitur primi mobilis cōcedit Arist. non esse causam generationum, & corruptionū, de motu verò solis proprio negat. Et rationem assignat, quia motus solis continet accessum eiusdem solis ad hæc sublunaria corpora, per quem influit virtutem in omnia ad generationem, efficitque sua luce, & calore, vt arbores, & alia semina, atque etiā animalia suos fructus, suosque partus edāt, quod est sibi similia generare, per recessum verò decrescente tali influxu corrumpuntur res, vnde merito accessus vocatur tempus generationum, recessus verò tempus corruptionum: idem itaque motus proprius solis continet partes quasi oppositas, nempe accessum, & recessum, & ita potest esse causa oppositorum effectuum, nempe generationum, & corruptionum, & ita fit satis duobus argumentis propositis. Priori quidem, quia licèt Sol sit idem agens,
atque

atque etiam motus eius idem, non tamen eodem modo se habens semper, sed diuerso per accessum,& recessum, & ita non sequitur semper efficere idem,sed diuersa efficere potest.Posteriori verò, quia concessa maiori, & minori, neganda est consequentia, quod non possit Sol esse causa generationis, & corruptionis per proprium motum habentem partes oppositas, & quodammodo contrarias, nempe accessum, & recessum. Ex quibus tria colligit:primum finitum esse, atque determinatum tempus vitæ singulis viuentibus, quo absoluto corrumpuntur; sed tempus non semper,nec respectu singulorum est idem, sed aliquando diuersum, ita vt longiorem vitam aliquibus natura concedat,breuiorem verò aliis propter diuersas causas particulares faciliùs, vel difficiliùs disponentes,& modificantes influxum causarum vniuersalium.Vnde fit,vt rebus,quibus aspectus vniuersalium causarum longiorem promittebat vitam, breuior concedatur propter diuersam modificationem particularium causarum. Secundò, colligit dependentiam omnium sublunarium corporum à causis superioribus, & vniuersalibus, quia consonum est naturis rerum, vt inferiora regantur, & gubernentur per superiora,ab illisque dependeant, vt docuit,& probauit idem Aristot. 1.lib.Metheor. cap. 2. Tertiò colligit perpetuas esse posse generationes, & corruptiones, quia causa efficiens, earum, quæ est Sol per motum proprium, perpetua est. Et finis,quem intendit,dum generationes,& corruptiones causat, est perpetuitas, quam perpetuitatem, quia non potest consequi in indiuiduis determinatis, quæ cum sint corruptibilia, non possunt semper durare, eam saltem consequitur in speciebus semper durantibus,per continuam, & numquam intermissam generationē nouorum indiuiduorum corruptis succedentium. Reddit autem rationem ob quam nō omnia corpora sublunaria perpetua sint in indiuiduo, sicut cœlestia corpora,quia inquit hæc magis appropinquare primæ causæ per essentiam perpetuæ, sublunaria verò magis esse ab ea elongata, & ideo non posse eādem perpetuitatem participare eodem modo, sed modum aliquem eius participant imperfectum, videlicet specificam perpetuitatem, non indiuidualem,cum tamen illa tanquā proximiora vtramque participent. Sed videri alicui posse, ait,nec istam perpetuitatem in specie consequi posse sublunaria corpora, quia non videntur generationes, & corruptiones eorum posse durare semper,nam per corruptionem separantur elementa à mixtis,& tendunt in propria loca: ergo per continuam corruptionem randem eo res deueniet, vt omnino separata sint à mixtis, & reducta in loca propria: & ita cessabunt generationes, & corruptiones, & desinent omnino res genera- 4

5 biles,& ita nec in ſpecie poterunt perpetuitatem conſequi. Et reſpondet non ita contingere,ſed idem Sol, qui per receſſum cauſat corruptionem, & quaſi reducit elementa ad propria loca,extrahit iterum,etiam recedens ab eiſdem elementis vapores,& exhalationes pro nouis generationibus ex eiſdem in pluuiam cōuerſis efficiendis,quod eſt quaſi eadem elementa à propriis locis iterum extrahere,eáque confundere:nam vapores,& exhalationes naturam(& qualitates elementorum participant: & facilè in eadem elementa conuertuntur,& per conuerſionem eorum iterum in pluuiam terra fæcunda redditur,vt ſic non ſolùm ipſa, ſed mixta etiam in ea degentia nouos partus ferre poſſint in acceſſu eiuſdem ſolis.In vltima parte capitis eandem cauſam perpetuitatis generationum, & corruptionum à ſe traditam reducit ad primam cauſam per has conſequentias. Motus eſt:ergo motor eſt, deinde motus ſemper eſt: ergo motor ſemper,ac perpetuò eſt.Rurſus, motus eſt perpetuò continuus: ergo motor eſt vnus immobilis,ingenerabilis, & inalterabilis, quas omnes conſequentias probatas reliquit 8.lib. Phyſ. Solam continuitatem,& perpetuitatem motus explicat, & probat hoc loco aſſerens eam ſumere motum ex continuitate ſui mobilis, nempe ſphæræ cœleſtis,quæ cum mobilis ſit,& motu circulari moueatur,qui non fit per ſpatium,ſed circa centrum terræ ſine
6 loco,& ſpatio(loquitur enim de motu primi mobilis tanquam de primo) ideo non poteſt à ſpatio, aut loco continuitatem ſumere,ſed à ſubiecto hoc modo. Partes circuli ſibi ſuccedenter continuæ ſunt: ergo motum circularem ſemper continuum efficiunt: & motus ita continuus ratione ſubiecti facit à priori tempus perpetuò continuum;ſed à poſteriori (inquit) cognoſcimus,& probamus eundem motum eſſe cōtinuum,atque perpetuum per tempus perpetuò continuum,quia tempus non eſt aliud, *Quàm numerus motus ſecundum prius,& poſterius*,vt 4.lib. Phyſ.oſtenſum eſt.

CAPVT XI.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Quoniam autem in his,quæ continuè mouentur ſecundum generationem, aut alterationem, &c.

Breuis expoſitio textus.

7 INtentū Ariſtot.cap.præſenti eſt probare,quod generationes, & corruptiones ſunt perpetuæ,non ſecundum lineā rectam, ſed reflexam,& circularē,ita vt ab eodem procedant, & in illud idem reuertantur,à quo iterū procedant, & in illudmet reuertantur ſine vllo termino. Diuiditur autē caput in tres partes:in prima

prima duobus propoſitis dubiis, duo ex ſolutione eorum præſupponit ad intentum probandum, quibus addit tertium aliud præſuppoſitum. In 2. probat intentum, quod generationes, & corruptiones ſint perpetuæ in circulo. Et tandem in 3. duo dubia proponit, & ſoluit. Cum probatum ſit. 8. lib. Phyſ. ſeriem, vel fluxum perpetuum generationum, & corruptionum eſſe neceſſarium, merito poſſet quis dubitare. Primò, an omnes iſtæ generationes perpetuò futuræ ſint neceſſariæ, vel aliquæ earum in particulari contingentes, ita vt poſſint eſſe, & non eſſe: nam ſi omnes in particulari ſunt neceſſariæ, facilè poteſt intelligi, ſeriem, vel fluxum omnium eſſe perpetuũ, ac neceſſarium: ſi verò aliquæ earum in particulari, vel omnes ſint contingentes, non videbitur ſeriem omnium eſſe neceſſariã, atque perpetuam, ſed fieri poſſe, vt terminum habeant, vltra quem non procedant. Reſpondet, præſupponendum eſſe ad probandum intentum, quod aliquæ generationes in particulari ſint neceſſariæ, ita vt non poſſint non fieri, & aliquæ contingentes, ita vt poſſint fieri, & poſſint non fieri. Probat duplici arg. & primũ deſumit ex communi vſu loquendi; nam ad loquendum de rebus futuris duplici vocabulo vtimur, dicimus enim hoc eſſe futurum aliquando, & tunc ſignificamus eſſe contingens, ita vt poſſit non eſſe, aliquando verò dicimus, hoc erit, & tunc ſignificamus determinatè eſſe futurum, hoc eſt neceſſariò futurum, vt dum dicimus, quod craſtina circulatio ſolis erit: ergo in rebus futuris, quaſdam eſſe contingentes exiſtimamus, alias verò neceſſarias, & idem erit de generationibus earum. Secundò probat à priori, quia generatio rei ordinatur ad eſſe eius; ſed dãtur quædam res habentes eſſe neceſſarium, vt quod Sol ſit in Canero, vel quid ſimile, aliæ contingentes, vt curſus Petri: ergo dabũtur etiam in particulari generationes neceſſariæ, atque etiam contingentes.

Aliud dubium eſt, quonam modo inueniatur neceſsitas in generatione rerum corruptibilium, videlicet, an ſicut ex generatione poſterioris ſequitur neceſsitas generationis prioris, ita è conuerſo ex generatione prioris ſequatur neceſſitas generationis poſterioris. Et reſpondet hac diſtinctione, ſi poſterius ſit in ſe neceſſarium, ſequitur quidem ex generatione eius neceſſitas generationis prioris, vt ſi neceſſarium ſit domum eſſe, vel fieri, neceſſariò etiam ſequitur poni, vel poſitum eſſe fundamentum: & ex poſitione fundamenti neceſſariò ſequitur poſitio luti, & lapidis. Atque etiam è conuerſo ex poſitione fundamenti ſequitur poſitio, vel cõſtructio domus, diuerſa tamen ratione, quia ex poſitione, vel conſtructione domus ſequitur abſoluta neceſsitate generatio, aut poſitio fundamenti: ex hac vero non ſequitur neceſſariò generatio domus abſoluta ne- 8

cessitate, sed solùm ex suppositione necessitatis, quam habet ex se, & hoc est secundum præsuppositum. Tertium est, duplicem progressum generationum, & corruptionũ esse excogitabilem, rectum, & circularem: rectus est, cũ omnia quæ generantur successiuè vnum post alterum, sunt diuersę speciei: vt cum ex terra fit aqua, ex aqua aër, & ex aëre ignis, & ita procedat generatio ad res semper specie diuersas tendens: progressus verò rectus est, cum non omnia, quæ generantur, differunt specie, sed fit regressus ad aliquam eiusdem speciei: vt dum ex terra madefacta fiunt vapores, & ex vaporibus pluuia, & per generationem pluuiæ iterum madefit terra, & rursus generantur ex ea vapores.

9 His præsuppositis in prima parte capitis probat intentum, in secunda, videlicet generationes non esse necessariò perpetuas per progressum rectum, sed per circularem, hoc arg. Si generationes essent necessariò perpetuæ per progressum rectum, vel essent finitæ, vel infinitæ: non finitæ, quia non possent esse perpetuæ. Probatur consequentia, quia finitum semper procedens absque repetitione tandem consumitur, nec etiam possent esse infinitæ, quia tunc nulla daretur vllo modo necessaria, hoc est nec in indiuiduo, nec in specie. Probatur consequentia, quia in his, quæ sibi inuicem succedunt, non potest generatio prioris esse necessaria, nisi præsupposita necessitate posterioris, sicut non potest esse necessaria positio fundamenti, nisi supposita necessitate absoluta domus; sed nec sequitur necessario posterius ex virtute, vel positione prioris, vt non sequitur generatio domus ex vi generationis fundamenti, nisi præsupponatur necessaria in se; sed in infinitis non datur prius, nec posterius, cum nec detur primum, & vltimum: ergo nec potest esse necessaria series generationum per progressum rectum infinitarũ rerum. Restat igitur, vt sit necessariò perpetua per circulum, ita vt ad

10 idem saltem secũdum speciem fiat regressus. Quod hoc discursu probat. Existentia mundi est æterna: ergo corpora cœlestia, atque elementa in ea dispositione, quam modò habent, æterna sunt: ergo ab æterno Sol extraxit vapores ex aqua, aut ex madefacta terra: ex vaporibus autem facta est nubes, & ex nube genita est aqua, & madefacta terra; & ex aqua iterum generantur vapores, & sic datur perpetua, atque infinita regresio, quia cum circulatis sit, & ab eodem in idem procedat, semper potest esse perpetua simul, & necessaria. Et ratio necessitatis (ait D.Thom.) est, quia ea quæ generantur, ita se habent, vt priùs sit tota materia posterioris, & è conuerso: quare supposita perpetuitate necessaria agentis, necessaria est perpetuitas generationis circularis. Quod alia etiam ratione probat Aristot. quia cum Sol per motum circularem sit causa perpetuitatis generationum,

tionum,sicut circulare est agens, & circularis motus,ita effectus eorum,qui sunt generationes ipsæ, & res genitæ per modum circuli fieri, & procedere debent semper, ita vt ab eodem procedant,& in idem, saltem secundum speciem, reuertantur. Quam perpetuitatem circularem esse debere cõfirmat ex tempore,in quo fiunt, quod asserit esse perpetuum per repetitionem circularem dierum,mensium,& annorum.

Proponit tandem duo dubia, primum est, quare generatio per circulum,in quibusdam locum habeat,ita vt vnum ex altero generetur,& ex eo aliud,quousque ad idem redeat progressus generationum,vt in vaporibus,nube,& pluuia:in aliis verò non habeat locum talis circulus generationum, vt in hominibus. Et respondet, quod in his, in quibus vnum non est tota materia alterius,generatio procedit in rectum,& non in circulum,& ideo perpetua non est, nec necessaria; sed in his solùm habet vtrumque in quibus vnum est tota materia alterius, vt patet in exemplo aquæ, quæ est tota materia vaporis, & vapor tota materia nubis,& hæc tota materia eiusdem aquæ,pater tamen non est tota materia filij, nec filius tota materia nepotis, & ideo in his generationibus non habet locum regressus ad idem,etiam secundum speciem. 11

Secundum dubium est, an ita sit generatio perpetua, vt regressus, vel circulus sit ab eodem in idem secundum numerum, & ita eadem res numero redeat, vel solùm secundum speciem. Et respondet hac distinctione, in rebus perpetuis, vel incorruptibilibus, quæ non mutantur secundum substantiam, sed secundum aliqua accidentia; regressio fit ad eandem rem numero, vt patet in sole,qui idem numero permanet in vna, & alia circulatione. In rebus verò corruptibilibus, quæ mutantur etiam secundum substantiam, non fit regressus generationum ad eandem rem numero, sed specie, vt dum ab aqua procedit Sol generans ex ea vapores, & ex vaporibus nubem, atque ex nube aquam, non est eadem numero aqua tandem genita cum ea, à qua extracti fuere vapores, sed alia, eadem verò secundum speciem. 12

TRACTATVS DE REPRODVCTIONE EIVSDEM REI secundum identitatem numericam.

CApite præsenti docuit Aristoteles seriem generationum, & corruptionum esse necessariò perpetuam, non per progressum rectum, ita vt semper generentur res nouæ, atque di- 13

uersæ speciei; sed per progressum circularem, ita vt ad eamdem rem secundum speciem fiat regressus in generationibus substantiarum, non tamen ad eandem numero. Circa hæc igitur tractatum nostrum instituimus de reproductione eiusdem rei secundum numerum.

QVÆSTIO I.

An eadem numero res permaneat semel corrupta naturaliter reproduci possit.

Circa hanc quæstionem fuit positio quædam antiquorum asserentium, non solùm easdem res numero redire posse, sed redituras esse omnes post completam circulationem octauæ sphæræ cœlestis (quæ circulatio iuxta probabiliorem opinionem Astrologorum durabit per 49000. annos.) Non solùm secundum substantiam, sed secundum omnia accidentia numero, quæ priùs habuerunt. Hæc solet tribui Platoni, & eam tribuit Democrito, Plinius, lib. 2. historiæ naturalis capit. 7. tribuitur etiam Origeni 1. lib. Periarchon. qui eam probat ex cap. 1. Ecclesiastes, vbi sic dicitur: *Quid est, quod fuit? Ipsum quod futurum est: quid est quod factum fuit? ipsum quod faciendum est: nihil sub sole nouum: nec valet quisquam dicere, ecce hoc recens est, iam enim præcessit in sæculis, quæ sunt ante nos, &c.* Ab antiquioribus verò probatur eo supposito, quod post completam circulationẽ octauæ sphæræ redituri sunt cæteri omnes orbes cœlestes ad idemmet punctum, à quo moueri cœperunt. Ex quo ita arguunt, incipientes moueri ab eodem puncto, eundem numero motum repetent, quem priùs fecerũt: ergo eosdem numero effectus producent. Probatur consequẽtia, quia redeuntibus eisdem numero causis, & eodem prorsus modo operantibus, necesse est redire eosdem numero effectus, iuxta vulgatum illud ab omnibus Philosophis receptum. *Idem in quãtum idem, & eodem modo se habens semper facit idem.*

14 Hæc tamen sententia falso imprimis fundamento innititur, & licet verum esset, sufficienter ex eo colligit intentum. Probo primum, quia licet verum esse concedatur, quod octaua sphæra post completam illam prolixissimam circulationem ad idem punctum à quo moueri cœpit, reditura sit, falsum tamen est, quod reliqui orbes cœlestes ad idem etiam redirent punctum, à quo moueri cœperunt, vt certissimis obseruationibus, & computationibus probant Astrologi contra Platonem. Probatur secundum, quia etiam si ad idem punctum redirent vniuersi orbes, non bene ex eo colligitur, quod eosdem numero motus repeterent, ac fecerunt à principio; & consequenter, quod neque eosdem numero effectus producerent, quia

quia licet corpus, quod mouetur per hoc spatium, ad idem punctum redeat, à quo moueri cæpit, & ab eodem etiam iterum moueri incipiat, non efficiet eumdem numero motum, sed numero diuersum, quia identitas numerica motus non ex solo eodem puncto accipitur, sed ex tempore eodem, atque ex aliis, vt 5. lib. Physicor. ostenditur: ergo nec sequitur orbes cœlestes ad idem punctum redeuntes eosdem numero motus, atque effectus efficere. Contra fidem etiam Catholicã est eadem positio.

Nam primò tollit omnes actus liberos, nam si redituri sunt ijdem numero effectus: ergo necesse erit ad eosdem vitiosos actus reddere omnes in posteriori sæculo, quos habuerunt in priori, atque etiam ad eosdem actus bonos, vel indifferentes, nec posse statum mutare, quem habuerunt in sæculo priori, ita vt qui in eo duxit vxorem, in hoc permaneat in cælibatu, quod patet esse absurdum. Secundò tollit statum beatitudinis, in quo consistit summa fælicitas hominum, de ratione enim beatitudinis est perpetuitas. Sed secundum eamdem sententiam necesse foret, vt omnes, qui in priori sęculo fuerunt beati, redirent in posteriori ad eumdem statum viatorum quem habuerunt etiam in eo ex quo necessariò sequitur, quod desinerent esse beati, aduersus illud Pauli, primę ad Thessalonicen. 4. Et sic semper cum Domino erimus. 15

Ad testimonium verò Scripturæ, quod pro eadem sententia affertur, respondet Diuus August. lib. 12. de ciuitate Dei cap. 13. sensum eius esse, quod nihil sit nouum sub Sole, quod non præcesserit, vel idem numero, si à prima sua conditione inuariatum permansit, vel idem saltem genere, aut specie. 16

Secunda sententia asserit naturaliter posse eumdem numero effectum reproduci, si eadem materia numero iterum reproximetur eidem agenti, vt si eadem materia seminis subiiciatur actioni eiusdem agentis naturalis, poterit idem homo numero reproduci. Ita Scotus in 4. d. 43. q. 3. & videtur consentire Richar. q. 1. ad 6. immo & D. Tho. art. 1. quæstiuncula 3. eiusdem distinctionis, quam probabilem reputauit Tolet. q. vltima huius lib. concl. 2. Probatur primò, quia idem numero agens, & passum cum eadem numero virtute actiua & passiua, à quibus productus fuit hic numero calor, iterum coniungi possunt: ergo eumdem numero effectum producere. Antecedens euidens est in hoc igne calefaciente hanc aquam. Consequentia verò probatur, quia calor productus in aqua secundum suam entitatem procedit à calore existente in igne, sed aqua est eadem numero eadem etiam potentia passiua eius, ignis etiam est idem numero, atque eius calor: ergo erit etiam idem numero calor productus in aqua, quia à quo res habet suam entitatem, habet etiam

etiam suam vnitatem numericam. Et si dicatur, non esse idem tempus vtriusque calefactionis, & ideo non esse eandem numero sed diuersam, & consequenter diuersum numero esse
17 calorem productum. Contra hoc est primò, quia calor, & quicumque alius effectus non pendet à tempore in sua indiuiduatione, cum tempus sit ei extrinsecum: ergo diuersitas temporis non est sufficiens vt dicatur numero diuersus. Secundò, idem ignis potest conseruare diuersis temporibus eundem numero calorem à se productum: ergo poterit producere eundem numero calorem diuersis temporibus, quia si idem numero effectus non dependet in conseruari ab eodem tempore, nec dependebit in esse, & fieri. Antecedens verò constabit, si postquam ignis calefecit aquam, remoueatur ab ea, & approximetur eidem aquæ aliud calidum, à quo tantisper conseruetur idem calor productus ab igne, postmodum verò remoto illo calido conseruante, accedat idem numero ignis, à quo calor ille fuit productus, & eum conseruet.

Tertia opinio negat omnino, quod aliquis effectus iam corruptus possit per virtutem naturalium causarum idem numero reproduci. Hæc est expressa sententia Aristotelis cap. præsenti, & Sth. 4. lib. contra gent. c. 80. vbi & Ferra. atque etiam Scholasticorum ferè omnium in 4. d. 43. & 44. vbi Capteol. Palud. Sotus, & reliqui omnes, præter citatos pro secunda sententia, Pater Suarius 3. p. disp. 44. sect. 6. Conimb. q. 1. huius capitis, art. 3. Toletus q. vlt. & est iam communis in schola, & vera. Sed difficile est rationem inuenire, per quam efficaciter probari possit, ideo in mòdo eam probandi non omnes sequuntur eandem
18 viam. Sed quidam rationem eius esse dicunt, quia causa secunda ex se est indifferens ad producendum hunc, vel illum numero effectum, determinari verò ad hunc, & non ad alium producendum à prima causa, à qua determinatur ad producẽdum diuersos effectus, & non eundem diuersis temporibus & propterea non potest eundem numero effectum reproducere. Hic tamen modus probandi insufficiens est, quod sic probo. Vel ratio indiuidualis effectus postulat hoc determinato tempore produci, vel non, si postulare dicatur, iam reducitur identitas numerica effectus ad identitatem numericam temporis, in quo producitur, potius quàm ad Deum determinantem. Si verò idem numero effectus non postulat produci hoc determinato tempore, potius quàm aliō, non erit maior ratio ex parte eius, ob quam determinetur secunda causa à prima, potius ad hunc, quàm ad alium effectum, & ideo ita poterit ad eumdem numero producendũ determinari, ac potest determinari ad alterum, quare sicut potest naturaliter alterum producere, ita poterit

producere

producere naturaliter eumdem numero. Prætetea in actionibus liberis hoc non potest esse verum, quod à Deo determinetur agens ad hunc actum malum, cum Deus nôn determinet voluntatem ad peccandum. Propterea probant alij eamdem sententiam, quia idem numero effectus semel productus ab agente non manet amplius in potentia actiua eius, quare non potest illum reproducere. Et ratio hæc satis efficax esset, nisi falsum supponeret, quia apertè falsum est, quod effectus semel productus ab aliquo agente, etiamsi corruptus iam sit, non amplius maneat in potentia actiua eius. Quod sic probo, potentia actiua agentis, vel est forma substantialis eius, vel accidens superadditum, sed euidens est entitatem vtriusque non minùs integram permanere, postquam produxit hunc effectum, quàm ante productionem eius, neque aliquid esse ei detractum: ergò virtutem habet ex parte sua iterum producendi illum, non minùs, quàm habebat priùs, quàm eum produceret. Secũdò, quia si idem effectus semel productus non manet in potentia actiua agentis naturalis: ergo effectus qui producitur à Deo, & semel corrumpitur, non permanebit in potentia eius, & ideo nec de potentia absoluta eum poterit reproducere, quod patet esse falsum. Probatur tandem, quia eadem numero forma semel educta de potentia materiæ, & iam extincta, permanet in potentia passiua eiusdem materiæ: ergo etiam in potentia actiua agentis. Euidens est consequentia propter necessariam correspondentiam potentiæ passiuæ cum actiua. Sed probatur antecedens, quia potentia passiua materiæ non est aliud, quàm entitas eiusdem materiæ: sed euidens est de entitate materiæ integram manere post eductionem alicuius formæ ex illa: ergo continet eandem formam iam extinctam, sicut continebat priùs, quàm educeretur. 19

Propterea probant alij, quod non possit agens naturale reproducere eumdem numero effectum ex propria eius natura, à 20 qua determinatur ad producendum effectus certo quodam ordine, ita vt primo loco hunc, & non alterum, & secundo loco alterum determinatum; & sic cæteros. Vnde sequitur, quod non possit semel productum, atque corruptum, iterum producere, quia post productionem primi necessariò debet succedere secundus, & sic cæteri in suo ordine, quare non potest habere locum reproductio alicuius. Hic tamen modus probandi, non solùm inefficax est, sed fundamento rationis caret. Probatur, quia virtus agentis semper est eadem: ergo ex parte sua semper potest, quidquid poterat priùs; sed priùs poterat producere hunc numero effectum: ergo etiam potest illum ex parte sua reproducere, postquam extinctus est; falsum igitur est, quod producto primo, non possit, nisi secundum producere. Secundò, quia sine fundamento

fundamento supponit subordinationem effectuum omnium eiusdem speciei in ordine ad productionem. Probatur, quia nullus dependet ab alio, cum sint numero diuersi, nec vnus sit pars alterius, vel aliquid eius, sicut ergo euidens est nullam habere dependentiam in esse, ita neque in fieri.

21 Quare alij ex recentioribus asserunt, agens ex propria virtute actiua indifferens esse ad producendum plures numero effectus, per plures actiones indifferens etiam esse passum, vt ex potentia eius educantur. Determinatur autem à Deo, tamquam à primo agente ad hanc numero actionem, & hunc numero effectum producendum, potius, quàm alterum, non quidem per puram, vel solam eius libertatem, sed quia natura ipsa causæ quodammodo exigit talem determinationem, in quantum ex se inclinatur ad operandum tali modo, & ordine, vt nunc postulet talem actionem, & concursum, postea verò alium: iuuant etiam cœlestes influentiæ, quæ diuersæ sunt pro diuersis effectibus. Et tandem iuuat bonũ commune totius vniuersi, ad quod pertinet, vt plures ac distincti effectus producantur semper, & non repetantur iam producti, atq; extincti: nam ex hoc plures habebunt indiuidua species, in quibus conseruentur, & mũdus longè maiorem decorem, & ornatum. Propter hæc igitur omnia exigit, ordo rerum naturalium, vt Deus determinet causas secundas ad diuersas numero actiones, & effectus producendos, & nunquam ad eamdem numero actionem repetendã, vel eumdem numero effectum producendum, & quia illa cẽsentur fieri à Deo naturaliter, quæ fiunt ab eo secundum exigentiam, ac dispositionem rerum naturalium; & quæ fiunt pręter hanc exigentiam, ac dispositionem dicuntur fieri ab ipso supernaturaliter, ideo verum est, quod secundum ordinem naturalem, ac potentiam Dei naturalem, vel ordinariam, idẽ numero iam corruptum non possit

22 reproduci. Hæc tamen sententia insufficiens censenda est, quia per hæc omnia non reddit sufficientẽ rationem, propter quam numquam possit per virtutem naturalem redire, vel reproduci idem numero semel corruptum. Probatur hoc discursu discurrente per singula: imprimis falsum est, quod causa particularis secundum se sit inclinata ad hanc numero actionem, & hunc numero effectum producendum potius, quàm aliud, quod sic probo. Ignis secundum se omnino indifferens est, vt applicetur ad operandum circa hoc subiectum potius quàm circa illud, ad operandum hoc tempore potius quàm alio, ad operandum cum hoc cõcursu vniuersaliũ causarũ, atque ipsius Dei potius quàm cum alio, & sic de cæteris circumstantiis, à quibus determinari possit; ergo secundum se non est vllo modo determinatus, immo neque inclinatus ad hãc numero actionem, vel effectum potius quàm

quàm ad alterum,sed sicut æquè primò continet omnes,ita ex se est æquè indifferens ad omnes,& singulos producendos, ad omnésque,& singulas actiones,per quas producendi sunt,quare nec ex se exigit hunc cōcursum potius,quā alterum, immo nec hoc tempore potius,quàm altero operari.Vnde sequitur,nec secūdum se exigere productionem noui,atque distincti effectus, potius quam eiusdem iam extincti,sed æquè indifferens est ad eamdē numero actionē,& effectū producendum,sicut ad distinctam actionem,& effectū,cum eodem prorsus modo vtrumque contineat,vt probauimus.Et tandem, quantum ad bonum vniuersi,& ornatum eius pertinet,duo existimo esse certa,primum, quod postulet productionem distinctorum effectuum. Secundò,quod id non postulet semper.Probatur vtrumque ex conseruatione specierum,& ornatu,ac decore eiusdem vniuersi:nam si eadem semper indiuidua repeterentur, non possent conseruari species,& mundus ornatu illo,& decore priuaretur,quē ex multitudine indiuiduorum consequitur. Quod verò non semper exigat talem distinctionem,his exemplis probatur : nam,quod candela hæc eadem numero illuminatione,& lumine producto illuminet eumdem numero aërem huius cubiculi,hac hora,& sequenti,vel numero diuersis ad eosdem fines,impertinens est. Quod calefacta aqua ab igne, & extincto modum calore in ea producto,diuersa numero calefactione, & diuerso numero calore iterum post horam calefiat,vel eadem numero calefactione,& calore,nec dici, nec excogitari potest,quod propter conseruationem speciei caloris,vel luminis,vel propter bonum totius vniuersi,aut ornatum eius exigatur : quid enim boni,quid ornatus, quid conseruationis speciei alicuius prouenire potest ex distinctione numerica talis actionis,& effectus,potius quàm ex numerica idētitate vtriusque?nihil profecto. Constat igitur ex toto hoc discursu,quod licet aliquando,vel in aliquibus exigat ordo rerum naturalium,aut conseruatio specierum, vel bonum,atque ornatus eiusdemvniuersi distinctionem numericam actionem,& effectum, non tamen semper, sed aliquando non magis ad eosdem fines conducit distinctio,quàm identitas : ex quo efficaciter colligitur, quod in his casibus reducenda sit determinatio causarum ad solam,& liberam Dei voluntatem, ita vt non magis natura rerum exigat, quod ad distinctas actiones, & effectus determinetur ab ea, quàm ad easdem numero actiones,& effectus extinctos repetendos per reproductionem; sed id,quod non exigit natura,ac dispositio rerum,non dicitur determinari à Deo secundum ordinem naturalem : ergo non probatur necessarium, quod semper producantur distincti numero effectus,& consequenter nec redditur sufficiens ratio,ob

quam non possint naturaliter produci sæpe idem numero, sicut producuntur diuersi propter determinationem causarum à diuina voluntate.

24 Nostra igitur sententia asserit, hac sola ratione posse efficaciter probari, quod idem numero effectus non possit reproduci virtute naturali, quia vt idem numero effectus iam corruptus reproducatur virtute causæ naturalis, necesse est eandē numero actionem redire; sed hoc repugnat; ergo etiam illud. Maiorem probo, quia actio est medium, per quod effectus procedit à causa; & ab ea dependet, vel est dependentia ipsa; ergo repugnat, quod idem numero effectus redeat, nisi redeunte eadem numero dependentia reali, eadémque numero actione, alioqui posset idem numero effectus naturaliter dependere à causa diuersis numero dependentiis totalibus, & adæquatis, diuersisque numero totalibus, & adæquatis actionibus, quod est absurdum. Minor verò, quod non possit redire eadem numero actio, probatur ex 5. lib. Phys. vbi docet Aristoteles, tria requiri ad vnitatem numericam actionis, vel motus, nempe vnitatem numericam subiecti, termini, & temporis, ita vt quomodocunque horum variato, non sit eadem numero actio, sed diuersa: constat autem non posse redire naturaliter idem tempus iam transactum; ergo nec potest redire eadem numero actio, neque idem numero effectus.

25 Ad primum argumentum oppositæ opinionis concesso antecedente, neganda est consequentia, quod ignis producat in aqua eundem numero calorem; quia non potest iterum agere in eandem numero aquam: per eandem numero actionem; sed necessariò per diuersam propter diuersum tempus; & ideo necesse est diuersum numero calorem producere, non enim potest naturaliter recipere hanc numero entitatem effectus ab hac entitate numerica causæ, nisi media hac numero dependentia, & actione, per quam ab ea producitur, atque dependet. Argumenta verò, quibus probatur effectum non dependere à tempore in sua identitate numerica, vel indiuiduatione, hac distinctione soluuntur. Dupliciter potest sumi effectus, vel secundum propriam entitatem permanentem, quam iam habet extra causas, & hoc modo iam non dependet à tempore, neque à tali numero actione, per quam productus est extra causas; sed à propria entitate indiuiduatur. Posteriori modo sumitur, prout fit à sua causa, & hoc modo à tali numero actione dependet, quod hic numero, & non alius exeat, vel egrediatur ab eadem causa, nisi enim per hanc numero actionem exiret ab hac causa, talémque virtutem eius participaret, non haberet hanc numero entitatem in facto esse, à qua indiuiduaretur simpliciter.

pliciter. Dependet igitur identitas numerica eius quantum ad fieri à tali tempore, quia ab eo dependet identitas numerica actionis, per quam eum producit. Cuius ratio à priori est, quia licet tempus sit extrinsecum, dependentia agentis corporei ab illo in suis motibus, & actionibus intrinseca est, saltem modo naturali, & ideo ex tali dependentia ab aliquo extrinseco desumi potest indiuiduatio actionis eius, atque effectus, prout exiit ab illo, sicut etiam sumitur à subiecto agente, & termino sibi extrinsecis. Hac igitur distinctione applicata eisdem argumentis, ad primum negandum est, quod identitas numerica effectus quantum ad fieri non dependeat prædicto modo à tempore. Ad secundum, concesso antecedente, neganda est consequentia, quia diuersa est ratio de productione, & conseruatione, nã hæc præsupponit rem iam existentem, & indiuiduam, & ideo non dependentem in sua identitate numerica ab hac, vel illa actione, per quam conseruatur, & propterea potest per eandem actionem, vel diuersam cõseruari ab eodem, vel diuersis agentibus, eodem, vel diuersis temporibus; de productione verò constat ex sententia omnium non posse naturaliter eandem rem numero produci à diuersis agentibus totalibus, nec per diuersas numero actiones totales. Vnde non sequitur ex conseruatione eiusdem effectus ab eadem causa diuersis temporibus, vel etiam à causis diuersis, quod possit produci, & reproduci ab eadem, vel diuersis per virtutem naturalem.

Et si quis nobis obiiciat illud, quod docuimus in 1. lib. cap. 4. tract. de alteratione, nempe omnes gradus intensionis eiusdem qualitatis esse eiusdẽ prorsus rationis, & ideo non magis vnum, quàm alterum expelli per alterationem contrariam, sed determinari à Deo expulsionem huius gradus potius, quàm alterius, sicut determinatur productio talis gradus qualitatis oppositæ, à quo expelli debet, & vniuersaliter agentia omnia ad tales actiones, & effectus producendos. Respondeo solutionem illam assignatam fuisse à nobis iuxta sententiam eorum, qui determinationem causarum particulariũ in suis actionibus, & effectibus producendis reducunt ad primũ agens; ab eis enim procedebat arg. & ideo soluendum fuit iuxta eorundem opinionem, quam licet nunc reiiciamus, adhuc tamen solutio illa in suo robore permanet; nam licet verum sit, quod nunc asserimus, videlicet agens particulare, atque etiam primum, vt cum eo concurrens determinari ad hanc numero actionem, & hunc numero effectum ab hoc tempore, in quo operantur, nihilominus eadẽ numero actio hoc tẽpore elicita, & hic numero gradus formæ per eam productus adhuc sunt indifferentes ad expulsionem huius, vel alterius gradus formæ oppositæ: quia supposito, quod omnes 26

sunt eiusdem prorsus rationis,nõ est maior ratio,ob quã vnus, quàm alter expellatur ab hoc gradu formæ oppositæ,& per hãc numero actionem,vel motum,sed gradus iste productus,& hæc numero actio,per quã producitur,tanquã effectus primarius,determinãtur ad expulsioné huius gradus oppositæ formæ potius quàm alterius,tanquã ad effectum secundarium à Deo tanquam à primo agente,propter vniuersalem regulam,quod ad primum agens pertinet determinare secundum,quando nec à se,nec ab aliquo alio determinari potest,& quia ad secundariũ hunc effectum,qui est expulsio talis gradus neque ab actione tali,neque à tali tempore,vel,tali parte subiecti,circa quam operatur determinari potest,sed hæc omnia adhuc indifferẽtia manent ad expulsionem huius,vel illius gradus,ideo necesse est determinari à primo agente,quãuis ad talem actioné,& talem effectum primarium à tali tempore determinentur cæteris præsuppositis.

QVÆSTIO II.

An possit naturaliter reproduci , vel resurgere idem homo iam mortuus?

27 Affirmatiuã pars probari potest primò, quia post mortem hominis permanet eadem numero materia cum eadem inclinatione , & appetitu naturali ad recipiendam eandem animam permanenté quoque cum eodem appetitu natutali informandi eam;ergo necesse est dari in terũ natura virtuté actiuam naturalem alicuius causæ efficiẽtis secundæ, vel saltem primæ, per quam possit reuniri eidé materiæ,quia cuicumque potentiæ passiuæ naturali debet correspõdere naturalis actiua,à qua possit reduci in actũ,& si in casu isto non datur,permanebit anima separata à corpore,& priuata appetitu informandi in statu violento,& perpetuo quidé,cũ sit ipsa incorruptibilis,& ita aliquid violentum erit perpetuum.Secundò,quia quælibet res naturalis potest naturaliter cõsequi proprium finem naturalem;ergo per aliquod medium naturale,quia media debẽt esse proportionata fini,sed non potest homo mortuus consequi proprium finé naturalem,nisi per solum medium resurgendi in eadem identitate numerica;ergo resurrectio naturaliter est possibilis; & ideo reproductio eiusdem rei.Probatur minor,quia finis naturalis hominis,quẽ naturaliter appetit,est beatitudo saltem naturalis in eo posita,quod habeat omne bonũ suæ naturæ proportionatum, & careat omni malo eidé naturæ contrario;sed hanc beatitudinem nõ potest consequi naturaliter in hac vita præsenti innumeris plena miseriis;ergo naturaliter debetur ei altera , in quã eam cõsequatur;quam cõstat habere non posse iam mortuũ,nisi per reunioné animæ ad corpus,ex qua resultabit idem numero

homo

homo, quare reproductio eius naturaliter erit possibilis. Quod videtur sentire plures ex sanctis patribus vniuersaliter asserentibus resurrectionem corporũ debitam esse naturæ hominum.

28 Communis tamen sententia Scholæ à nobis tenenda asserit resurrectionem hominis, vel reproductionem eius in eadem numerica identitate non esse possibilem per virtutem naturalium causarum, etiam Dei, vt causæ primæ naturalis. Ita sentiũt Scholastici omnes in 4.d. 43. & 44. D. Tho. Ricard. Durand. Palud. Sotus, & alij, Henric. quodlib. 7.q.16. Ægid. theorem. 1. & probari posset testimoniis sacrarum litterarum, & sanctorum Patrum, nisi Philosophicum institutũ excederet. Id tamen egregiè præstitit P. Suarius 3. p. disp. 44. sect. 6. probatur verò tribus argum. ex tribus etiam capitibus desumptis. Primum ex parte materiæ hoc modo, vnitas numerica compositi Physici sumitur ex hac materia, & ex hac forma; sed repugnat naturaliter mortuo homine iterum informari materiam eius ab anima propria; ergo repugnabit naturaliter hunc hominem reproduci. Probatur minor, quia vt eadem numero materia iterum informetur ab eadem anima, necesse est ita cõiungi partes eius, & ita applicari simul agenti naturali, vt possit denuo organizari, & omnino disponi pro introductione eiusdem animæ, sicut fuit organizata, ac disposita in prima generatione hominis: sed talis coniunctio, & applicatio, talis organizatio, talisque dispositio naturaliter est impossibilis; ergo & reproductio eiusdem hominis. Probo iterũ minorem, quia materia hominis per continuas transmutationes naturaliter dissipatur, atque etiam diuiditur, & commiscetur alijs, & à diuersis formis informatur, & quod certissimum est, ad remotissimas dispositiones, & formas transit respectu earum, per quas disponi debet ad recipiendam eandem animam, ita vt non detur agens naturale potens eam ab his remotissimis dispositionibus, & formis reuocare, vt possit recipere proximas, vt consideranti mortem hominis, & statum corporis eius post eam in dies magis remotum ab ea dispositione quam habuit in prima generatione eiusdem hominis, satis erit per se manifestum.

29 Secundò probatur ex parte dispositionum, nam etiam si eadem numero materia posset applicari agenti naturali modo conuenienti, repugnat naturaliter, quod agens easdem numero dispositiones inducat in eam, repugnat etiam naturaliter, eandem animam iterum reuniri eidem materiæ, nisi eisdem numero dispositionibus organizatæ: ergo naturaliter repugnat talem reunionem fieri. Probatur minor, quia non possunt produci ab agente naturali eædem numero dispositiones, nisi per eandem numero actionem, sed non est posibile naturaliter redire ean-

dem numero actionem: per quam disposita fuit materia in prima generatione hominis, quia identitas numerica actionis corporeæ, ac naturalis dependet à tali tempore determinato; quo variato non est eadem numero, sed alia; ergo nec possunt redire eædem numero dispositiones Quod verò sit necessarium easdem redire, & non sufficiant aliæ numero diuersæ, manifestum est, quia naturalis est corrrespondẽtia inter generationem substantialem, & alterationem, ac dispositiones præ-requisitas in materia pro introductione eius, ita vt sicut talis forma numero postulat talem numero generationem, per quam producatur, vel vniatur materiæ, ita talis generatio tales numero præexigat dispositiones, sine quibus non possit naturaliter fieri, nec talis forma introduci.

30 Ex his autem duabus rationibus colligitur tertia desumpta ex modo operandi Dei, vt agentis cum causis naturalibus, Deus vt auctor naturæ nihil in rebus operatur, nisi secundum exigentiam, & quasi debitum naturalium causarum; ita vt, quod præter hanc exigentiam efficit, supernaturale, aut miraculosũ dicatur, sed reunio animæ, & productio eiusdem hominis non est secundum exigentiam, & debitum alicuius causæ naturalis; ergo nec est factibilis à Deo naturaliter. Minor probanda est, discurrendo per quatuor genera causarum, non est enim debita materiæ, quia licèt habeat potentiam vniuersalem & remotam ad recipiendam eamdem animam, non tamẽ proximam, & determinatam, ad quam determinatur per tales dispositiones, quas probauimus naturaliter impossibiles, nec reunio debita est formæ, nempe eidem animæ, quia licet naturalem habeat inclinationem ad informandam hanc materiam, non certè, nisi vt talibus dispositionibus præparatam. Causæ verò efficienti nulli debetur, quia sicut non potest easdem numero dispositiones efficere in materia, ita nec potest reunionem animæ attingere, quare nec eam dicitur exigere naturaliter.

31 Nec tandem est debita causæ finali, quia sola fœlicitas, vel beatitudo naturalis potest esse debita naturæ hominis, quam in operando secundum perfectam virtutem posuit Aristoteles 1. lib. Æthi. c. 10. hæc enim sola finis naturalis eius est, & cum homo sit ex propria natura corruptibilis, non est ei debita adhuc ista beatitudo perpetua, sed pro tempore vitæ eius, vt docet expresse idem Aristoteles eodem cap. atque his verbis. *Inerit igitur id quod quæritur ipsi faciliterque per totam vitam: semper enim, vel maximè omnium ea aget, & contemplabitur, quæ sunt secundum virtutem.* Animæ verò separatæ, quia perpetua est ex propria natura, debetur etiam beatitudo naturalis in actibus perfectæ virtutis consistens: perfectissima verò beatitudo, quæ in aggregatione bonorũ omnium,

& in

& in carentia omnium malorum vniuersaliter loquendo posita est, non homini, aut animæ eius naturalis, nec naturaliter debita, sed ex gratia Dei supernaturali consequenda, ad quam necessaria erit reunio animæ,& resurrectio corporis per supernaturalem virtutem efficienda. Ex quibus intelligitur naturali fini hominis solùm esse debitam imperfectam illam beatitudinem, secundum totum quidem hominem temporalem, & secundum animam, æternam, ad quam patet reunionem animæ non esse necessariam, sed solùm ad beatitudinem perfectam, atque perpetuam, quæ supernaturalis est, & ideo neq; homini, nec animæ eius naturaliter debita, sed ex supernaturali gratia Dei, atque ex meritis propriis adultis, paruulis verò ex meritis Christi tribuenda, & consequenter nec reunio ad eam habendam secundum integrum hominem necessaria, erit naturaliter debita, sed supernaturalis censenda.

Et ex toto hoc discursu facilè soluuntur duo argumenta in contrarium proposita, nam ad primum distinguendum est antecedens: quantum attinet ad potentiam naturalem materiæ pro recipienda iterum anima, nam de vniuersali, & remota verum est eã habere; sed hæc communis est, & æqualiter respicit omnes formas, & ideo non magis animam, quam habuit priùs materia, quàm cæteras, & cum constet non posse naturaliter aliquam ex cæteris recipere, nisi præparata sit per tales dispositiones, ita debet esse certum de anima, sed non potest ab agente naturali præparari eisdem numero dispositionibus, quas habuit priùs, & per quas dicitur habere proximam ac determinatam potentiam ad eandem animam potius, quàm ad alias: ergo nec poterit naturaliter eam iterum recipere, nec renebitur Deus, vt author naturæ ad reuniendam ei animam, sicut nostro modo loquendi teneri dicimus ad eam vniendam in instanti generationis, quia tunc est sufficienter disposita, habétque proximam, ac determinatam potentiam ad recipiendam hanc animam potius quàm alias formas, & ideo debita est ei naturaliter introductio eius. Ad secundum de fine constat solutio ex vltima nostra ratione. Ex qua intelligitur, quod etiam si anima numquam reuniretur corpori, non diceretur habere statum violentum, quia violentum est à principio extrinseco passo non conferente vim, vt definiuit Aristoteles, constat verò animam habere naturalem potentiam vt sit separata à corpore, quia ex vna parte est perpetua, & ex altera est forma corruptibilis corporis, cui euidens est vniri vnione non solùm naturaliter dissolubili, sed naturaliter dissoluenda: ex cuius dissolutione sequitur animam habituram aliquando naturaliter statum separationis, & ideo non violentum. Quod verò naturalem

Rr 4

habeat appetitum informandi materiam, nō probat, quod separata sit in statu violento, quia cum simul habeat potentiam ad statum separationis, videtur natura eius vtrumque statū complecti, ita vt quilibet per se sit quasi inadæquatus ei. Et hoc satis est, vt neque in vno, neque in altero patiatur violentiam, sed de hoc agemus ex professo Deo adiuuante in nostris commentariis ad libros de anima. Quòd verò aliqui ex sanctis patribus asserere videntur, reunionem animæ ad corpus, vel resurrectionem nostram debitam esse humanæ naturæ, de debito pro congruitate accipiendum est, non pro necessitate naturali.

QVÆSTIO III.

An per potentiam Dei absolutam eadem numero res permanens semel corrupta reproduci possit?

34 De solis rebus permanentibus quærit titulus quæstionis, quia de successiuis, quales sunt motus, & tempus, agendum erit quæstione sequenti; & non de potentia naturali, de qua egimus quæstione præcedenti, sed de absoluta Dei. Vnde idem est ac si inquiratur, an eandem rem permanentem iam corruptam reproduci in eadem numerica vnitate, quam priùs habuit, implicet contradictionem, vel non, sed factibile sit à Deo per absolutam potentiam?

Et imprimis præsupponenda est veritas Catholicæ fidei docens eosdem numero homines resurrecturos in fine mundi: & aliquando etiam eumdem numero hominem ad vitam fuisse reuocatum, vt ex historiis sacræ paginæ constat. Ex qua veritate refutatur error multorum existimantium impossibile omnino esse, quod eadem res numero semel corrupta reproducatur. Quod imprimis videtur tenuisse Aristo. cap. præsenti negans in continua, atque perpetua generationum serie easdem res numero redire posse, quod verò ipse reputauit impossibile per virtutem causarum naturalium contradictionem implicare absque dubio intellexit, cum non cognouerit aliam potentiam præter naturalem. In eodem fuit errore Plinius lib. 2. historiæ naturalis c. 7. & lib. 7. c. 55. idémque fuit error Stoicorum, & Epicureorum, vt refertur Actorum 17. qui Paulum resurrectionem hominum prædicantem vocarunt nouorum dæmoniorum annuntiatorem: Idem eandem senserunt Saducæi ex Iudæorum natione, vt refertur Matthæ. 22. & Actorum 23.

Hac igitur veritate fidei præsupposita, & refutatis ex ea erroribus, prima opinio Catholicorum tenet, hominem quidem reproduci posse, sed præter ipsum nihil aliud, ita Duran. in 4. d. 43. q. 3. Marsi. q. vltima huius libri, Ioānes de Neapoli, quodlib. 31. q. 6. à qua non videtur dissentire D. Tho. in 4. d. 44. q. 1. art. 2. quæ

2. quæstiuncula 2. ad primum. & 3. Et 3. p. q. 77. art. 5. nam in primo loco asserit, ideo hominem semel mortuum posse eundem numero redire; quia permanet non solùm materia eius, sed anima, cuius esse communicatur toti homini, & ideo per mortem (ait) non interrumpi esse hominis, sed semper durare, & propterea iterum produci posse per diuinam potentiam, non tamen res alias, quorum esse omnino periit ipsis pereuntibus, & consequenter interrumpitur: quare redire non potest vllo modo. In secundo verò loco negat vniuersaliter rem semel anhilatam à Deo, redire posse eandem numero.

Sed probat Duran. Primò, quia ea quæ non possunt produci per eandem numero actionem, sed necessariò per diuersam, non sunt idem numero, sed diuersa: quia cum actio sit dependentia effectus à causa, necesse est diuersas actiones esse diuersas dependentias, per quas repugnat procedere eundem numero effectum, sed repugnat eãdem numero actionem semel transactam redire, sicut repugnat redire idem tempus iam transactum, à quo identitas numerica eius dependet: ergo non minùs repugnat redire eundem numero effectum.

Secundò, quia repugnat eandem rem bis esse, aut duplicem 35
habere durationem, vel duplicem existentiam: nam iam non esset eadem, sed diuersa: sed hæc eadem sequuntur, si eadem res numero reproducatur: ergo impossibile censendum est. Minorem probat, quia priusquam corrumperetur, fuit, & post corruptionem iterum producitur, ergo iterum est, nam secunda productio non minùs ordinatur ad esse, quàm prima. Fuit etiam heri, & erit die crastina, cum tamen hodie non sit, duo autem dies interrupti sunt duo tempora, cum sint discontinua: ergo habebit duplicem durationem; & hinc sequitur habere duplicem existentiam, quia duratio non est res distincta ab existentia rei, vt multi asserunt.

Tertiò, si Deus ageret ex necessitate naturæ, sicut ignis agit, & non liberè, non foret potentia eius minùs infinita, ac est modò, cum libertas nullam potentiam Deo conferat, sed infinitam præsupponat, sed Deo agente ex necessitate naturæ implicaret contradictionem eandem numero rem corruptam iterum produci: ergo eodem modo erit impossibile, etiam si libere operetur. Minor probatur, quia agere ex necessitate naturæ est agere ex determinatione ad vnum: ergo id quod hoc modo agit, vel vnum numero producit semper, vel numquam, sed semper diuersum, quare non poterit modo diuersa producere, modo eadem, quia hoc ex libertate dependet; sed in tali casu produceret sæpè diuersa numero, vt per se est manifestum: ergo nunquam posset reproducere idem numero iam corruptum.

37 Secunda opinio affirmat non solùm eumdem numero hominem semel mortuum, sed quamlibet aliam rem permanentem semel extinctam posse eamdem numero reproduci per potentiam Dei absolutam. Ita sentiunt omnes ferè Scholastici in 4.d., 43. Scotus q.1. D.Bona.q.5. Capreol.q.1. Palud.quæst.2.& 3. Sotus d.44.quæst.1.& D.Thom.expressè, quodlib.4.artic.5. opusc. 9.cap.82.& 4.contra gent.cap.81.& ibidem Ferra. Henri.quodlib.7.q.16. Ægid.theorem.1.P. Suarius 3. p. tom. 2. disput. 44. sect.6.& cæteri omnes tam antiqui, quàm recentiores, estque communis,& vera. Probatur primò, quia eandem rem numero iam extinctam iterum produci non repugnat ex parte diuinæ potentiæ, nec ex parte eiusdem rei; sed neque ex parte eiusdem actionis, vel temporis: ergo ex nullo capite repugnare potest,& ideo censendum est posse fieri: Antecedens probo, quia postquam Deus aliquam rem creauit,& extincta est, eadem numero permanet in potentia diuina, quæ integra permansit, postquam rem produxit, non minùs, quàm erat ante productionem. Et hinc desumpserunt sancti patres præcipuum argum.ad probandam hanc communem sententiam, præsertim Aug. 22. lib. de ciuitate Dei cap.20.& serm. 19. de verbis Apostol. vbi ita ait, *Si in nihilum rediremus, facere Deus poterat, vt essemus, sicut fecit: cum antea nunquam fuissemus.* Atque etiam Greg. homi. 18. in Euang. his verbis. *Longè minùs est Deo reparare, quod fecit, quam creasse, quod non fuit.* Quod verò non repugnet ex parte ipsius
38 rei iterum producendæ, probatur, quia vel producenda est per creationem, vel per eductionem de potentia materiæ: si primo modo, nullam potest habere repugnanciam ad essendum: postquam ad nihilum reducta est, magis quam habuit, priusquam crearetur, quia in se nihil est, & solum potest esse in potentia actiua Dei, ex parte cuius nulla potest esse repugnantia, vt iterum fiat. Si verò producenda est ex potentia materię, nec ex hac parte potest esse repugnantia, quia etiam est euidens in potentia materiæ contineri, non minùs postquam extincta est, quàm continebatur priùs quàm produceretur, cum potentia materiæ non sit aliud, quàm entitas eiusdem materiæ, quam constat non esse diminutam, ex eo, quod semel educta fuit eadem res ex eius potentia. Sed tandem probo, quod non repugnet ex parte actionis, vel temporis, quia licet Deus agens per causas secundas à tempore dependentes, suam actionem (quæ non est alia ab actione creaturæ) tempori accommodet, per se autem agens non dependet in sua actione à tempore; quare poterit eandem rem extinctam iterum producere per eandem actionem, qua eam primò produxit, quia propria eius actio non indiuiduatur à tempore, neque ab aliqua duratione, atque etiam (vt ego existimò)

ſtimo) poterit id præſtare per diuerſam actionem, prout ſibi placuerit, quia ſi nō repugnat Deum ſimul applicare plures cauſas totales, & adæquatas ad producendum eundem numero effectum, per plures numero actiones, & dependentias adæquatas, vt 2.lib.Phyſicor. probauimus, multò meliùs poterit ipſe pluribus actionibus eundem effectum, nunc, & poſtea producere, & reproducere, nec repugnabit, quod pluribus dependentiis ab eo dependeat.

Secundò probatur argum. euidenti ad hominem contra primam opinionem, ex reſurrectione hominis, per quam fide catholica confitentur patroni eius eundem numero hominem reproduci. Ex quo ſic arguo, ſiue reſurrectio hominis ſit eadem actio cum prima generatione eius, vel diuerſa numero ab ea, ſequitur non minùs poſſe Deum reproducere quamlibet aliam rem. Probatur conſequentia, quia ſi eſt eadem: ergo per eandem numero actionem poteſt Deus producere, & reproducere eandem rem; ſi verò ſit actio diuerſa, poterit per diuerſas numero actiones eandem rem numero producere, ac reproducere. Diſcrimen verò illud inter reproductionem eiuſdem hominis, & cuiuſcumque alterius rei, nullius momenti eſt, quia licet eſſe rei, vel exiſtentia eius interrupta fuerit per anhilalationem, vel deſitionem aliam, permanet tamen eſſe iam extinctum in potentia diuina, & hoc ſufficit, vt reproduci poſſit per creationem, vel alio modo, quia diuina potentia ex nullo præſuppoſito poteſt idem eſſe reproducere: ſicut primò illud produxit ex nullo præſuppoſito. 39

Ad primū Durandi conceſſa maiori, diſtinguenda eſt minor de identitate numerica actionis, nam actio eſt agentiū dependentium à tempore, qualia ſunt Phyſica, ſuam indiuiduationem accipiunt ab illis tribus, vel quatuor, nempe ſubiecto, termino, tempore, & agente, & actio etiam Dei cum his agentibus corporeis concurrentis (cum ſit eadem cum actione eorum) ab eiſdem indiuiduatur, & ideo non poteſt eadem redire tranſacto tempore, & de hac actione loquebatur Ariſtoteles, quia non cognouit aliam. Sed Deus agens per ſe ſine his cauſis, nō depēdet in ſua actione à tempore nec ab eo indiuiduatur, ſed ex ſua propria entitate ſine reſpectu ad tempus, quare bene poteſt eādem ſuam actionem repetere, & per eam producere eamdem rem, & iam extinctam reproducere. Ad ſecundum neganda eſt maior, quod repugnet eamdem rem bis eſſe, & habere plures durationes; nam ex hoc non ſequitur, quod habeat plura eſſe, vel plures exiſtentias, ſed ſolùm eamdem diuerſis temporibus repetitam, in quo nulla eſt implicatio contradictionis. Nam neque exiſtentia, nec actio Dei, per quam primò producitur, & iā extin- 40

cta re

&ae; reproducitur, indiuiduantur à tempore, & propterea nec repugnat vtrũque habere distinctas durationes, quia istæ extrinsecæ prorsus eis sunt. Quod verò de distinctione durationis ab existentiis rerum dicitur, non est uerum de tempore, quod concedunt omnes distingui realiter ab existentia rei permanentis, vnde non sequitur ex duplici tempore duplex existentia. Dubium verò solùm esse potest de distinctione propriæ durationis cuiuscumque rei ab existentia eiusdem, vt æui ab existentia Angeli, de qua probaui 4. lib. Physic. distingui ex natura rei, ideo non potest sumi argum. ad probandum plures existentias, ex pluribus durationibus, quia non implicat contradictionem has multiplicari illis non multiplicatis, cum distinguantur ab eis realiter.

41 Ad tertiũ neganda est maior, quod si Deus ageret ex necessitate naturæ, non esset virtus eius minùs infinita, ac modo est liberè agens, nã repugnat Deum esse virtutis infinitæ simpliciter, & agere ex necessitate naturæ, quia ad virtutẽ infinitè perfectam pertinet posse agere perfectissimo modo, qui est cum libertate, & ideo non potest intelligi virtus infinita simpliciter agens ex necessitate naturæ: ad summum ergo potest intelligi, quod si Deus ageret ex necessitate naturæ haberet infinitam virtutem solùm secundum quid, hoc est solùm infinitam ad certum genus operandi ex determinatione ad vnum, per quam benè probat argum. quod non posset eandem rem numero reproducere. Non tamen probat, quod habens virtutem infinitam simpliciter, hoc est ad quemlibet modum agendi (vt re vera habet) non possit rem semel extinctam reproducere. Et quod tandem dicitur operationem liberam non conferre Deo potentiam, sed eam præsupponere, verum est, quia operatio libera Dei nihil reale addit supra substantiam eius, sed solùm connotationem rei extra productæ; quod est esse fundamentum relationis rationis ad illam; posse tamen liberè operari virtutem realem, & intrinsecã dicit in Deo, ex qua habet substantia eius nostro modo intelligendi, quod sit virtus agendi simpliciter, vel omni modo infinita, & ideo quod possit idem numero iam extinctum in quocumque genere, vel specie reproducere.

Et ad D. Thom. respondeo testimonium ex 3. p. benè posse intelligi de potentia Dei ordinaria, atque etiam duo priora, in quibus etiam si clariùs negaret, quod possit Deus de potentia absoluta reproducere quamlibet rem, standum esset posterioribus testimoniis à nobis adductis duplici de causa. Prima quidem, quia ex professo de hac re disputans clarissimè explicat mentem propriam: cum tamen in aliis locis obiter tantùm verba illa proferat. Secundò verò, quia testimonium ex summa con

ma contra gentes posterius est aliis, quæ ex quarto sentent. referuntur, & ideo ei standum esset.

APPENDIX DVBIVM.

An actio per quam Deus eandem rem numero iterum produceret, esset naturalis, & eiusdem speciei cum prima eius productione.

Non intelligitur dub. de actione, per quam reproduceretur res in alio statu supernaturali; qualem habebit homo reproductus per generalem resurrectionem, nempe statum immortalitatis, nam de hac suo loco docent Theologi, quonam modo sit supernaturalis actio, sed solùm intelligitur de actione, per quam reproducitur in eodem statu, qualis fuit actio per quam Christus Dominus, & sancti eius mortuos ad vitam reuocarunt mortalem, hoc est iterum morituros. De qua duo quærimus. Primum, an sit naturalis, vel supernaturalis. Secundò, an sit eiusdem, vel diuersæ speciei, eadem vel diuersa numero cum prima productione eiusdem rei. 42

Et circa primum videtur ex vna parte talem actionem esse supernaturalem, quod sic probo. Supernaturale vocamus illud, quod non potest per virtutem naturalem fieri; sed talis est reproductio eiusdem rei, vt quæstione præcedenti probauimus, ergo erit actio supernaturalis. Sed ex altera parte probatur esse naturalem hoc modo: naturalis dicitur actio, per quam producitur res naturalis; sed illud, quod reproducitur, habet esse Physicum, & naturale, cum sit compositum ex materia, & forma, si sit substantia corporea, vel naturalem habeat inhærentiam in subiecto, si sit accidens: ergo naturalis est actio, per quam reproducitur. Præterea, actio per quam reproducitur, est eadem numero cum prima productione eius; sed de prima productione constat fuisse actionem naturalem: ergo reproductio naturalis actio esse debet, alioqui eadem numero actio esset naturalis, & supernaturalis, quod repugnat.

43 Respondendum tamen est dubio proposito hac distinctione. Dupliciter potest considerari reproductio rei. Primò secundum entitatem, vel substantiam; secundò quantum ad modum quo fit, videlicet præter exigentiam, & ordinem naturalium causarum, atque extra tempus naturaliter requisitum: & his de causis non potest fieri virtute naturali, etiam diuina operante cum causis naturalibus; sed supernaturali. Priori ergo modo considerata naturalis est, vt probant argumenta pro ratione dubitandi posteriori proposita. Quibus hoc adiungi potest, quia productio rei, & conseruatio eius ab eodem agente sine interruptione eadem numero actio est: ergo si naturalis est vna

est vna secundum entitatem, erit etiam naturalis altera; sed actio, per quam Deus conseruabat hominem iam à se reproductum, erat naturalis, sicut entitas, atque existentia eiusdem hominis extra causas; ergo reproductio quoque naturalis erit secundum entitatem. Considerata vero reproductio quantum ad modum quo fit, supernaturalis vocanda est, & hoc probat argum. pro ratione dubitandi priori positum. Et si quæsieris, an simpliciter sit dicenda naturalis, vel supernaturalis. Respondeo naturalem esse vocandum simpliciter, quia modus ille extrinsecus est, & ideo denominatio ab eo proueniens, etiam est extrinseca, quare non simpliciter, sed tantùm secundum quid supernaturalem efficit actionem, entitas verò cum sit ei intrinseca, & naturalis, naturalem denominationem simpliciter ei tribuere debet.

44 Secundum quod petebat dubium est, an reproductio sit eadem actio secundum speciem cum prima productione eiusdem rei, atque etiam, an sit eadem numero. Et quantum ad identitatem specificam videtur non esse eandem, sed specie distinctam quia distinctio specifica actionis sumitur ab agente, vel forma eius, per quam agit, vt docet expresse D.Tho. 12.q.1.art. 3. Sed prima productio rei ex propria natura fit aliquando ab vno agente, vt si sit generatio ignis ab igne, reproductio verò ab alio specie distincto, nempe à Deo: ergo actiones istæ distinguuntur specie. Secundò quia licet fiant ab eodem agente, diuerso tamen modo iam explicato, cui addi potest, quod prima productio rei potest esse eductio formæ de potentia materiæ, vel subiecti, reproductio verò ex nihilo, vt per se est manifestũ, sed distinctio specifica actionis non sumitur ab entitate eius, quæ videtur esse quasi materialis ratio, sed potius à modo, quo fit, qui est ratio formalis eiusdem: ergo semper, & necessario distinguetur specie reproductio à prima productione. Ex altera verò parte videtur non posse distingui specie, quia idem est terminus ad quem productionis, & reproductionis, nõ solùm specie sed numero, vt præsupponitur: ergo non possunt distingui

45 specie. Secundò, quia siue motus sumatur vt actio, siue vt passio, dicit intrinsecum ordinem ad terminũ per se à quo sumit speciem: ergo repugnat actiones distingui specie, nisi termini ad quos distinguãtur specie, quod patet in productione, & reproductione eiusdem rei non reperiri, vt in generatione hominis, & resurrectione eius. Et ita tenendum est non differre specie productionẽ, & reproductionẽ eiusdem rei, sed solum accidentaliter. Quod efficaciter probant duo hæc posteriora argumenta; nam, quod eis posset respõderi differre specie actiones ipsas, & terminos productos per modum diuersum, quo fiunt iam explicatum;

plicatum, non satisfacit, quia cum sit extrinsecus, & accidentalis, non potest distinguere eas specie.

Ad primum argum. pro alia parte positum distinguenda est maior, nam actio non respicit agens, vel formam eius secũdum se sumptam, sed tanquam principium à quo procedit, & consequenter res, quæ agit, non respicit actionem, nisi tanquam principium quasi emittens eam à se, quod est eam respicere tanquam dependentiam termini à se, & de primo ad vltimum actio non respicit agens, nec agens actionem, nisi vt continet sua virtute terminum à se procedentem media eadem actione. Vnde sequitur actionem sumere vnitatem, & distinctionem specificam ab agente, vel forma eius, vt principio à quo procedit terminus, & proinde cum ordine intrinseco ad illum, & non alio modo. Et iste est germanus sensus verborum D. Thom. quod actio, vt actio sumat speciem ab actu agentis, vt principio termini, passio verò ab eodẽ termino, vt recepto in passo ab agente. Quem modum distinguendi actionem, & passionem inter sese, & à motu, copiosè explicuimus in nostris Commentariis super 3. lib. Physic. & si eum applicemus ad materiam argum. propositi, constabit esse solutum, nam licet aliquando prima productio rei, & reproductio eiusdem procedat à diuersis agentibus, non certè, vt diuersa sunt, sed vt continent sua virtute eundem terminum ab vtroque productum principiúmque productionis eius sunt, & ideo per actiones eiusdem speciei, & solùm diuersas secundum modum accidentalem, atque extrinsecum iam explicatum. 46

Ad secundũ arg. respondeo in casu illo produci accidens cum nouo modo essendi, simili modo essendi per se substantiæ; & 47 ideo produci per actionem specie distinctam. Dum autem dicimus productionem, & reproductionem esse eiusdem speciei, intelligimus supposito, quòd reproducatur res cum suo modo essendi naturali; quem habuit priùs, & non cum alio modo supernaturali. De vnitate verò numerica productionis, & reproductionis eiusdem rei, hac distinctione loquendum est, nam si vtraque fiat à Deo per se immediatè, erit eadem actio numero, quia licet fiat diuerso tempore, nihil refert, quia Deus per se immediatè agens non dependet à tempore; neque ab eo indiuiduatur actio eius. Si verò fiat productio rei ab agente creato, & reproductio à solo Deo, non possunt esse eadem numero actio, sed diuersa, cuius ratio est manifesta, quia actio dependet per se immediatè ab agente tanquam modus eius: ergo repugnat eandem actionem procedere à diuersis numero agentibus totalibus, & adæquatis, sicut repugnat eundem modum esse diuersarum rerum. Et vnitas numerica actionis sumitur ab eodem numero

numero agente, vt probauimus 5.lib.Phys.ergo repugnat à diuersis numero agentibus procedere eamdem numero actionem.

QVÆSTIO IIII.

An res per se successiua semel extincta, possit eadem numero reproduci per potentiam Dei absolutam?

48 Specialem habet difficultatem reproductio eiusdem rei successiuæ propter specialem modum essendi eius non permanentem, sed continuò fluentem, ratione cuius videtur semel transacta non posse redire, vt postquã effluxit hic numero motus, vel hoc numero tempus, non videtur possibile, quod iterum fluat, vel reproducatur. Propterea conueniunt omnes non posse id naturaliter fieri, vel per potentiam Dei ordinariam. Solùm ergo potuit esse quæstio, an contradictionem implicet, & ideo nec per potentiam Dei absolutam fieri possit. Et prima opinio tenet non implicare contradictionem, sed fieri posse à Deo. Ita Aureolus apud Capreolum in 4.d.43.q.1.art.2. Mayronius d.44.q.3. Bernardus contra Henricum, quodlib.7.q.14.&.q.vltima huius libri, & ex iunioribus non pauci. Probant primò, quia non implicat contradictionem, quod eadem actio instantanea redeat: ergo nec implicabit contradictionem, quod redeat eadem actio successiua, quæ est motus, atq; eadem duratio eius, quæ est tempus. Consequentia videtur euidens, quia nulla potest assignari differentia: quantũ pertinet ad hoc inter actionem successiuã, & instantaneam. Sed probatur antecedẽs, quia eamdem illuminationem instantaneam potest Deus conseruare per horam continuam: ergo potest eam in medietate horæ interrumpere, & in fine horæ iterum eam producere. Probatur consequentia, quia non reperitur maior virtus ad conseruandum, quàm ad producendum, nec ad cõseruandum tempore interrupto, vel cõtinuo: ergo qui potest vnum, poterit alterum, & ita poterit producere, & reproducere eamdem actionem in extremis partibus horæ, etiamsi in medio tempore fuerit interrupta. Quod confirmari potest ex quæstione præcedenti, vbi probauimus, Deum posse reproducere eumdem numero effectũ per eamdem actionem, quam potest repetere: ergo non repugnabit quod possit eamdem numero actionem bis ponere in rerum natura. Secũdò, motus accipit speciem à termino, sed potest Deus reproducere eumdem numero terminum motus; ergo poterit reproducere eumdẽ numero motum. Probatur minor, quia bene potest Deus reproducere idem numero corpus cum eadem numero præsentia locali, quam acquisiuit per motũ: ergo poterit producere eumdem numero motum, per quem eam acquisiuit.

Tertiò

Tertiò,quia si repugnaret reproduci eumdem motum , ideo esset,quia nō potest reproduci idem tempus, à quo sumit suam 49
identitatem numericam, sed hoc non est necessarium:ergo reproduci poterit.Probatur minor,quia vel repugnat produci eūdem numero motum, quia repugnat produci idē numero tempus verum,& reale:quod sequitur eumdē motum,vel quia non potest correspondere diuersus numero motus eidem tempori imaginario;sed vtrumq; horū est falsum:ergo nulla est propter hoc repugnantia. Probatur minor de tempore reali,& proprio, quia intrinseca indiuiduatio huius motus non potest sumi ab hac eius duratione,quæ posterior saltem natura,vel ratione est eo,& ideo illum præsupponit indiuiduum.Et multò minùs potest indiuiduari ab hoc tempore imaginario, quod prorsus extrinsecum est motui,& ex consequenti tempori reali,quare non potest dependere ab eo indiuiduatio intrinseca horum.Et certè si ab illo dependeret, sequeretur etiam Angelum dependere in sua indiuiduatione ab æuo imaginario (quod etiam datur,sicut imaginarium tempus) & ideo implicaret contradictionem, quod Deus reproducat eumdem numero Angelum , cuius oppositum docuimus q.præcedenti.Probatur consequentia , quia non minùs dependet existentia Angeli ab eius duratione reali, quæ est æuum, & hoc ab æuo imaginario , quàm motus à propria duratione successiua reali , & hæc à tempore imaginario: ergo sicut non potest redire idem motus,nec eadem eius duratio,quia non potest redire idem tempus imaginarium,cui correspondent,pari ratione non poterit redire idem numero Angelus,neque idem numero æuum eius.Et tandem probant,quia argum.in oppositum solui possunt,quod sufficeret,vt Deo non denegaretur.

Secunda opinio putat contradictionem implicare , quod idem numero motus , & tempus reproducantur , & ideo non 50
posse fieri etiam per potentiā Dei absolutam.Ita D.Tho.quodlib.4.art.5.Henric.quodlib.7.q.16.Duran.in 4.d. 43. q. 3. Capreol.& Palud.ibidem q.1.Ferra.4.lib.contra gentes c.81.& Sotus 4.lib.Phys.q.4.concl.3.& in 4.d.44 q.1.art.1. & plures alij, & videtur nobis probabilior. Sed probari solet quibusdam argum. minoris momenti, quæ ideo facilè soluuntur ab aduersariis. Primò quidem , quia ad præteritum non datur potentia: ergo impossibile est præteritum tempus redire. Cui bene respondent diuersa esse illa duo , & propterea qui concedit primum,non tenetur concedere postremum.Dari enim potentiam ad præteritum non est aliud,quàm fieri posse,quod præteritum non fuerit,& hoc apertam contradictionē inuoluit,quare nullo modo fieri posse.Quod verò idem numero tempus reproduca-

tur, non est, quod desinat esse præteritum, sed quod cum verè fuerit præteritum, iterum redeat, hoc est iterum fiat præsens, atque præteritum, in quo nulla apparet repugnantia.

51 Secundò probant, quia si successiuum potest reproduci, poterit etiam conseruari, sed hoc repugnat cum intrinseca eius successione, quia si conseruaretur, eo ipso permaneret, & fluere desineret; ergo etiam repugnat reproduci. Et confirmat Sotus, quia repugnat successiuum non fluere, dum est: ergo repugnat iam transactum redire. Probat consequentiam, quia facilius videtur detinere illud, quod fluit, quàm reproducere quod iam non est. Nam quod fluit iam supponitur esse. Sed respondent negando vtramque consequentiam, quia conseruari, vel detineri successiuum pugnat cum ratione intrinseca successionis, quare implicat contradictionem; sed in eo, quod postquam effluxit, iterum fluat, nulla videtur esse repugnantia. Et ita intelligitur non esse faciliùs detinere successiuum, ne fluat, quàm illud de nouo producere, postquam effluxit, & desiuit esse, vt putauit Sotus.

Tertiò probant, quia si pars præterita temporis reproducatur, sequeretur simul esse cùm parte præsenti, aut futura eiusde temporis, & consequenter duas partes temporis simul fluere, quod patet esse impossibile, quia partes eiusdem temporis distinguuntur tanquam priores, & posteriores, vt ex definitione eius constat, quia dicitur esse; *Numerum motus secundum prius, & posterius.* Sed probatur consequentia, quia partem præteritam reproducere, non est aliud, quàm efficere, vt iterum fluat; sed iterum fluere, est iterum fieri futuram, & præsentem: ergo simul fluentem cum futura, & præsenti. Cui facilè respondent negando consequentiā, quia si reproduceretur pars præterita, suspendenda esset futura, ne fieret præsens, & loco eius poneretur reproducenda, & ita hæc sola fieret præsens immediatè post instans, quo terminabatur, & sola flueret, non cum alia.

52 Probant tandem, quia intrinsecum est tempori habere partes reales priores, & posteriores, nempe præteritum, & futurum: ergo intrinsecū est ei, quod ex præterito, & futuro copulatis instanti præsenti, atque efficientibus vnum numero tempus per continuationem componatur, sed nihil horum habebit tempus, si pars præterita reproducatur; ergo impossibile reputādum est. Probatur minor, quia si pars præterita reproducatur, fieri poterit immediatè futura post instans præsens, & ita eadē pars erit præterita, & futura, nec poterit futura coniungi cum præterita per instans præsens, quia idem non coniungitur realiter sibi ipsi, nec secum continuatur continuatione reali, quæ diuersitatem realem continuatorum dicit. Immo sequitur, quod

breuissima

breuissima pars temporis possit fluere semper; ita vt mille anni, immo & omnes computabiles in ea includantur, vel solùm sint breuis illa pars semper repetita per reproductionem, quæ videntur impossibilia. Respondent tamen hæc omnia aliena esse à consuetudine temporis decurrentis, nec esse naturæ eius consentanea, sed non implicare contradictionem, quia satis in illa parte temporis reproducenda saluaretur distinctio realis præteriti, & futuri, & vnio realis, vel continuatio earum, non est tamen necessarium hanc distinctionem partium dari in tota extensione temporis, sed suppleri potest per reproductionem, & replicationem eiusdem partis.

Aliis ergo efficacioribus arg. probanda est communis sententia, quam sequimur, & sit primum: indiuiduatio motus sumitur ex quatuor, vt docet Arist. 5.7. & 8. l. Phys. nempe ex subiecto, ex termino, ex tempore, & agente, ita vt quodlibet horum variato, varietur idem numero motus, & sit alius numero distinctus; sed ad reproductionem eiusdem motus, atque eiusdem temporis, quod est propria duratio eius, necesse est variari tempus imaginarium, per ordinem ad quod sumitur indiuiduatio motus; ergo implicat contradictionẽ, quod reproducatur idem numero. Euidens est consequẽtia, quia euidens est, variari eundem numero motum variato eodem numero agente subiecto, vel termino, de quo nemo dubitat, ergo non est minùs euidens variari variato tẽpore, quia ab omnibus simul sumitur vnitas numerica eius secundum Aristotelem, & omnes eius interpretes tam Græcos, quàm Latinos. Sed respondent tempus esse extrinsecum motui, & ideo non esse tam necessariã dependentiam ab eo, quàm à cæteris, quare bene potest Deus eundem numero motum reproducere in diuerso tempore imaginario. Sed cõtra hanc solutionem sic arguo: in toto ordine naturali rerum adeo reputatur necessaria dependentia motus à tempore imaginario, vt hoc variato necesse sit actionem, motum, atque effectum variari, quæ omnia fatentur etiã aduersarij; ergo motus secundum suam naturam intrinsecum ordinẽ dicit ad tempus, & hic motus ad hoc tempus imaginarium; gratis ergo & sine fundamento rationis asserunt talem dependentiã à tempore extrinsecam esse motui, potius quàm dependentia ab aliis tribus. Quod autem tempus extrinsecum sit, nihil refert, nam etiam subiectum est extrinsecũ cuique accidenti, & ex consequenti motui: quare hac ratione posset esse idem numero motus variato subiecto, quod tamen negant omnes, quia licet extrinsecũ sit subiectum, intrinsecus est accidenti respectus dependẽtiæ ad ipsum; eodem ergo modo licet extrinsecum sit tempus imaginarium motui, intrinsecus tamen est eidem motui respectus dependentiæ à

53 (margin, beside "Aliis ergo…") · 54 (margin, beside "tes tam Græcos…")

ipſum,cuius ea eſt ratio ſatis efficax,quia agentia corporea intrinſecam habent dependentiã in ſuis operationibus à tempore, quare hoc variato neceſſariò variantur.

55 Secundò probatur, quia ſicut corpus per ſuam extenſionem permanentem eſt præſens ſpatio imaginario loci, ita motus per ſuam extenſionẽ ſucceſſiuam durationis eſt præſens ſpatio imaginario durationis. Quod probatur euidenter, quia licet cœlum quieſceret, & Deus ſuſpenderet propriam durationem motus particularis corporis (quod certum eſt poſſe, ſuppoſito quòd propria duratio motus diſtinguitur ex natura rei ab eo) nihilominus idem motus particularis haberet extenſionem durationis extrinſecæ,atque imaginariæ;vnde ſequitur implicare contradictionem dari motum,qui non ſit præſens ſpatio durationis imaginariæ,ſicut implicat dari corpus extẽſum in loco, quod non ſit præſens ſpatio imaginario loci;ſed implicat contradictionem,quod idem corpus per eandem præſentiam ſimul ſit præſens duobus ſpatiis imaginariis loci, vel per eandẽ præſentiam vtrumque repleat;ergo etiam implicabit contradictionem, quod idem motus per eandẽ numero durationem ſit præſens diuerſis ſpatiis durationis imaginariæ,vel quod vtrumque repleat;ſed repugnat,quod reproducatur idem motus, quin ſit præſens duobus ſpatiis imaginariis durationis; ergo impoſſibile reputandum eſt quod reproducatur. Minorem ſic probo, hæc pars motus præterita per ſuam durationem eſt præſens huic parti ſpatij imaginariæ durationis, ſicut hoc corpus per ſuam extenſionem eſt pręſens huic parti ſpatij imaginarij loci, ſi verò reproducatur hæc pars motus, neceſſe eſt fieri præſentem alteri parti eiuſdem durationis imaginariæ,quia repugnat eidem parti eſſe præſentem, cum hæc pars durationis imaginariæ tranſeat non reditura; vnde ſequitur repugnare, quod eadem pars motus cum ſua propria duratione reproducatur, alioqui eadem pars motus per hanc durationem eſſet præſens duabus partibus imaginariæ durationis, quod repugnat, ſicut etiam repugnat, idem corpus per eandem præſentiam localem ſimul eſſe præſens diuerſis partibus ſpatij imaginarij.

56 Huic etiam arg. conantur reſpondere recentiores quidam, aſſignato duplici diſcrimine, vno quidem inter tempus verum ex vna parte, & imaginarium ex altera.Alio verò inter ſpatium imaginarium loci ex vna parte, & ſpatium imaginarium temporis ex altera. Et differentia inter tempus verum, & imaginarium in hoc dicunt conſiſtere, quod ſpatium imaginariũ fluẽs, quod vocatur tempus imaginarium, concipitur,vt omnino neceſſarium, & immutabile in ſuo fluxu, & ideo pars eius, quæ concipitur ſemel præterita,nõ poteſt concipi,vt iterum fluens,

vel

vel iterum rediens. Et huius ratio est, quia spatium imaginarium concipitur, vt non causatum, & propterea concipi debet, vt habens fluxum, & ordinem suarum partium à se, & non ab alio, quod est esse necessarium, & immutabile, & hinc prouenit quod pars semel præterita nō potest concipi, vt iterum rediens tempus autem verum, & reale non habet à se ordinem, & successionem suarum partium sed dependentem à sua causa efficiente, à qua dependet in suo esse, & ideo neque omnino necessarium, & immutabilem, sed dependentem, & variabilem, quare non repugnat eandem partem iam transactam, iterum fluere. Et hinc etiam fit vt licèt sit necessarium, atque intrinsecum 57
tempori, & motui habere partes successiuas priores, & posteriores, non tamen est alicui earum intrinsecum esse priorem, vel posteriorem, sed variari potest ordo, ita vt quæ nunc prior transiuis, postmodum sit futura, atque adeo posterior eadem. Ex hoc etiam discrimine intelligitur, quod pars tēporis realis dupliciter potest sumi, primo, vt correspondet parti temporis imaginarij, & quasi spatiū durationis eius replet, & hoc modo considerata non potest semel transacta redire, vel reproduci, quia cum pars illa tēporis imaginarij irreuocabiliter transeat, & iterum non possit redire, etiam pars veri temporis ei comparata irreuocabiliter transit, & redire non potest sub tali reduplicatione coëxistentiæ. Secundò consideratur, secundum propriam entitatem, quo pacto accidentalis est ei, atque extrinseca comparatio illa cum parte temporis imaginarij, quia non conuenit ei secundum se, sed in quantum sub ea concipitur ab intellectu nostro. Secundum discrimen inter spatium imaginariū tēporis, & spatiū imaginatiū loci in hoc dicūt esse positū, quod spatium locale concipitur vt permanēs; & immutabile, & ideo corpus non dicitur fieri præsens diuersis partibus eius, nisi per sui mutationem, & consequenter per acquisitionem alicuius modi essendi sibi inhærentis. Spatium verò temporis imaginarij concipitur vt successiuū, & fluens, atque transiens. Et hinc fit, quod vt intelligatur idem motus, vel tempus coexistere illi, non est necessarium, vt distinctos modos reales, aut durationes in se habeat, sed solum, vt iterum, atque iterum fiat, accidatque illi, vt coëxistat huic, vel illi parti eiusdem imaginariæ durationis. Deinde sicut duratio vera vt coëxistens maiori vel minori parti eiusdem imaginariæ durationis concipitur à nobis, vt maior, vel minor licet in se maior, vel minor non sit, vt patet de æuo, quod in quantum coexistit maiori, vel minori tempori, concipitur à nobis vt maior, vel minor duratio, licet in se formaliter non sit maior, vel minor, sed indiuisibilis; ita duratio eiusdem motus, quæ est tempus, si bis exten- 58

datur per reproductionem, vel extendi concipiatur coexistere potest duabus partibus eiusdem temporis imaginarij, & tamquam maior concipi propter talem coexistentiam, etiam si in se non sit realiter maior, aut distincta secūdū partes, sed eadem, æquiualens tamen duabus, aut tribus per repetitionem. Ex tota igitur hac doctrina (quam summatim collegi) respondent ad formam nostri argum. negando maiorem, quod sicut se habet præsentia localis corporis ad spatium imaginarium loci, ita se habeat duratio motus ad spatium imaginarium durationis, quod vocatur tempus imaginarium. Et ratio differentiæ est, quia corpus non fit præsens spatio imaginario loci, nisi per aliquē modum sibi intrinsecum, & ideo per sui mutationem, & propterea non potest per eandem præsentiam fieri præsens diuersis spatiis: motus verò, & tempus non coëxistunt tempori imaginario, per aliquid sibi intrinsecum, sed solùm per comparationem nostri intellectus ei accidentalem, & extrinsecam, quæ ideo variari potest, & ita non repugnat per locum ab intrinseco, quod eadem pars repetita per reproductionem possit correspondere diuersis partibus eius.

59 Hæc tamen doctrina, ex qua soluitur arg. apparentiam quidem veritatis habet, diligentius tamen considerata, tria, vel quatuor in ea inuenio difficilia, & quæ mihi videntur falsa, & solum excogitata ad eludendum argum. Primum est, quod comparatio motus per suam durationem realem cum spatio imaginario durationis, sit ei extrinseca, & non necessariò, neque per aliquid intrinsecum ei conueniens, sicut comparatio corporis cum spatio imaginario loci conuenit ei per aliquem modum sibi intrinsecum. Quod verò hoc sit falsum, probo, quia corpus per suam entitatem, vel extensionem permanentem tanquam per fundamentum sufficiens intelligitur præsens spatio imaginario loci, & per præsentiā formalem intelligitur præsens formaliter; ergo motus per suā entitatē successiuam, vt successiua realis est, tāquam per fundamentum sufficiens intelligitur præsens spatio imaginario durationis, & per suā durationem formalem, & ab intrinseco successiuā intelligitur præsens formaliter. Probatur consequentia, quia quemadmodum extensioni permanenti corporis debetur præsentia permanens in spatio imaginario loci, ita vt contradictionem implicet esse sine illa, ita etiā entitati, atq; extensioni successiuæ debetur præsentia in spatio durationis imaginariæ, vt contradictionem implicet esse sine illa. Probatur efficaciter paritas rationis, quia entitati reali existenti extra causas debetur ex se, & ab intrinseco propria præsētia in spatio imaginario, sine qua esse non potest per vllā, potentiā, corporea quidem si sit entitas

corporea,

corporea, spiritualis verò si sit entitas spiritualis. Quod adeo necessariũ reputat recentiores oppositã sententiã defendentes, vt affirment,tot præsentias deberi cuicumq; corpori, quot habet accidentia realia,aut reales entitates distinctas: sed motus habet entitatẽ realẽ extra causas per se, & per suã durationem realem: ergo debetur ei ab intrinseco, & per aliquid reale sibi etiã intrinsecum realis præsentia in spatio imaginario,nõ præsentia permanẽs,cum sit entitas realis ab intrinseco successiua, nec in spatio loci,quia spatium loci ex sua propria ratione est 60
permanens,hoc est, per modum permanentis conceptum;ergo debetur ei præsentia successiua, & fluens in spatio imaginario successiuo,& fluente, quod est spatium durationis imaginariæ. Et ratio huius à priori est,quia extensio realis eius non est permanens,sicut extensio corporis,sed successiua,& fluens,& ideo occupatiua spatij fluẽtis,quod nõ est loci,sed durationis. Vnde sequitur, quod sicut non potest idem numero corpus habere eãdem præsentiã in duabus partibus spatij localis sibi adæquatis, etiam si per potentiam Dei absolutam ponatur in eis, sed necessariò debet habere præsentias distinctas, pari ratione implicat contradictionem, quod idem motus per eamdem durationem sit præsens diuersis partibus spatij imaginariæ durationis sibi adæquatis, & cum hoc sequatur euidenter ex reproductione eius,vt concedunt aduersarij, sequitur esse omnino impossibilem.

Ex his infero primò, falsum esse,quod in eadem doctrina dicitur,nempe motui,& tempori cõuenire respectum ad spatium 61
imaginarium per solam coexistentiam,vt conuenit mẽsuræ indiuisibili respicere diuisibilem per solam coexistentiam, vt æuo respicere tempus,sed re vera conuenit illi per intrinsecam, atque sibi essentialem rationem præsentiæ, in quo etiam differunt à corpore respiciente spatium imaginarium loci: nam licet respectus ad spatium loci sit intrinsecus,atque essentialis ipsimet præsentiæ quam habet corpus in spatio,corpori tamen non est essentialis præsentia ipsa,nec ideo talis respectus in ea inclusus ad spatium, quia prius præintelligitur constitutus in suo esse essentiali,quàm intelligatur præsens,quãuis per suammet entitatem debeatur ei præsentia, motui verò, & durationi eius,non solùm debetur præsentia in spatio, tanquam ei præsuppositis, atque constitutis in sua essentia, vel entitate reali, sed pertinet ad essentiam eorum: quare sine illa non possunt vllo modo reperiri. Quod sic probo; essentialis est motui, & tempori extensio successiua partium realium priorum,& posteriorum,sed per hanc extensionẽ occupant,& quasi replent spatium successiuũ imaginariæ durationis, & illi fiunt præsentias

ergo

ergo talis præsentia essentialis est eis, & ideo occupatio determinatæ partis eiusdem spatij imaginarij,& præsentia ad illam intrinsecа est determinatæ parti motui, & tempori, sine qua nec potest esse in rerum natura, neque intelligi. Et propterea pertinet ad intrinsecam indiuiduationem eius, sicut ad indiuiduationem talis præsentiæ localis pertinet respectus ad tale spatium, & in hoc puto principaliter distingui has duas opiniones;nam illa putat hác pręsentiam in spatio imaginario durationis extrinsecam, & accidentalem esse motui, & tempori, nos verò dicimus esse ei intrinsecam,neque conuenire illi per aliquem modum realem sibi inhærentem, sicut præsentia in spatio loci cõuenit corpori, sed per suam entitatem, & rationem intrinsecam,in quibus includitur,eo modo,quo respectus ad spatium conuenit ipsimet locali præsentiæ corporis, vt probat efficaciter nostra ratio facta.

62 Secundò infero falsum esse, quod dicitur, spatium quidem imaginariæ durationis habere modum,& ordinem suarum partium fixum,& stabilem, seu immutabilem, & necessarium;ita vt semel transacta parte, vel semel præterita non possit vllo modo fieri iterum futura,aut præsens,aut quæ semel est prior, fieri posterior,& ideo nec illo modo redire, tempus autem verùm,& reale non habere modum, & ordinem suarum partium realium necessarium,& immutabilem,sed variari posse, ita vt pars semel præterita possit fieri iterum futura, & præsens; & quæ semel est prior,potest fieri posterior per reproductionem, cuius rationem assignant,quia spatium imaginariæ durationis concipitur vt non factum,sed quasi à se habens esse, & ideo vt independens ab alio, & consequenter à se habens modum, & ordinem suarum partium,& non dependentem ab alio, & propterea nec mutabilem, aut variabilem; sed tempus verum habet esse dependens à suis causis, præsertim à prima, & consequenter non omnino immutabile, & necessarium, sed variabile,& pari ratione modum,& ordinem suarum partium variabilem habet modo explicato. Falsum autem dicimus esse discrimen hoc,atque etiam ratione eius, sed dicendum verũ tempus habere esse dependens à causis, quantum ad actualem existentiã extra illas,ita vt potuerit non fieri,vel non esse,& postquam factum est realiter,desinat,sed quantum ad rationem intrinsecam,non solùm specificã, sed indiuidualem suarum partium,& consequenter quantũ ad modũ, & ordinem earum immutabile,& necessarium esse,non minùs,quàm tẽpus imaginarium,immo hoc talem habere immutabilitatem ab illo. Quod sic probo,tempus imaginarium non est factũ, cum nõ sit reale, & verum,sed suum esse in eo consistit, quod ad similitudinem veri

veri actu existentis, vel possibilis excogitatum sit, alioqui imaginaria eius ratio non esset veritati cõformis, sed quasi tragica, & sine fundamento conficta, vt confingere solemus chimeram, vel hirco ceruum, sed de imaginario concedunt habere esse, & ordinem, ac modum suarum partium immutabilem, & necessarium: ergo necesse est eadẽ habere tempus verũ, à quo ea in cogitatione desumit. Secundò, spatium imaginariæ durationis excogitatur quasi fluens, atque compositum ex partibus futuris, præsentibus, & præteritis, & ideo nondum existentibus, actu existentibus etiam non extantibus, sed hæc non potest habere, nisi in quantum per similitudinem ad tempus verum eas habens, vel ex propria, & vera ratione essentiali postulans: ergo nec potest habere modum, & ordinem tanquam immutabilem, & necessarium excogitatum, nisi quia eum habet, vel postulet tempus verum, & ex hoc colligitur, quod sicut de parte temporis imaginarij asserunt, quod semel transacta nullo modo potest redire, nec etiam, quæ semel est præterita, fieri futura, vel præsens, aut quæ semel est prior, fieri posterior, ita asserendum sit de parte temporis veri, quod non possit semel transacta redire per reproductionem, nec semel præterita fieri futura aut præsens, nec semel prior, fieri posterior. Ad primum argum. oppositæ sententiæ distinguenda est maior, quod eadem numero actio instantanea possit reproduci, nam si sit agentis naturalis, & corporei, negandum est, quia vnitas numerica eius ab intrinseco dependet à tali instanti temporis, in quo fit, & cum non possit reproduci idem instans temporis iam transactum, sicut neque idem tempus, nec potest reproduci eadem numero actio in eo facta. Non est autem eadem ratio de actione diuina non dependente à tempore, sed ex hoc non sequitur posse reproduci eandem actionem successiuam, quia ab intrinseca pendet vnitas numerica eius ex tali tempore, in quo facta est. Et dum dicitur, posse Deum conseruare eandem actionem corpoream per horam continuam, concedendum est, sed negandum, quod infertur, nempe posse interrumpere conseruationem eius per secundum quadrantem eiusdem horæ, & iterum eandem numero illuminationem ponere in rerum natura per tertium, & vltimum quadrantem, quia semel interrupto tempore, vel duratione, in qua actio illa conseruatur, non potest eadem numero reproduci, vt probatum est propter intrinsecam dependentiam ex tali tempore. 63

64 Ad secundum distinguẽda est minor, nam præsentia localis, quam corpus acquirit in motu, duplex est, vna adæquata, & indiuisibilis, quam acquirit in singulis instantibus temporis, in quo fit motus, alia inadæquata, & diuisibilis habens latitudi-

nem secũdum proportionem diuisibilem ad spatium, quam acquirit corpus per partes motus, & per totum, vnde eam non habet nisi dum actum mouetur, illum verò non potest habere dum mouetur. Sed in primo non esse partis motus præcedentis, vel in primo non esse totius motus, si sit vltima, cum præsentia igitur adæquata quam prius habuit; potest Deus reproducere corpus iam corruptum, cum præsentia verò inadæquata atque diuisibili repugnat. Et ratio differentiæ est, quia hæc est proprius terminus motus, ex sua intrinseca ratione habens, quòd nõ possit acquiri, vel haberi nisi successiuè, atque in motu, & per motum, vnde sicut non potest reproduci idem numero corpus cum eodem numero motu, quem priùs habuit, ita nõ potest reproduci cum eadem numero præsentia inadæquata, quam semel habuit. Pręsentia verò adæquata, & indiuisibilis nõ est proprius terminus motus, sed sine motu etiam haberi potest, vt eam habuerunt corpora omnia in prima sui productione, quare bene potest produci a Deo non solùm sine motu, sed etiam sine actione dependente à tempore, quod si per motum, vel actionem dependentem à tempore producenda esset, implicaret contradictionem semel extinctam reproduci.

65 Ad tertium neganda est minor, quod dependentia motus à tempore non sit sufficiens ratio, propter quam repugnet eundem motum numero reproduci. Et cum quæritur, an indiuiduatio motus dependeat à propria eius duratione, vel ab imaginaria. Respondeo tam motum, quàm propriam eius durationem indiuiduari, per ordinem ad spatium imaginarium durationis, ad quod intrinsecum respectum dependentiæ dicit, eo prorsus modo, quo pendet talis præsentia localis corporis, vel tale corpus sub ratione præsentis per illam à tali spatio imaginario, vnde sicut repugnat, idem corpus habere eandem numero præsentiã in diuerso spatio, ita repugnat eundem motum, eandemque durationem esse præsentem diuersis partibus spatij imaginariæ durationis. Et hæc est ratio propter quam repugnat idem numero reproduci, quia ex hoc sequeretur per locum ab intrinseco diuersis partibus esse præsens. Et quod tandem infertur de æuo, difficultate prorsus caret, propter duplex discrimen inter æuum ex vna parte, & tempus cum suo motu ex altera, nam æuum cum sit duratio ex propria natura indiuisibilis, & ordinis superioris, hoc est non sublunaris, nec dependet à tempore vero, nec etiam imaginario, quare non indiuiduatur ab eo, nec ab aliquo eius instanti. Præterea licet sit duratio, permanẽs tamen, & non fluẽs, nec intrinsecam habens successionem, quamuis sua virtute possit coexistere cuicumque durationi inferiori etiam successiuæ, veræ, aut imaginariæ. Et propterea etiam ex

hac

hac parte non poteſt dependere indiuiduatio eius ab ſpatio temporis imaginarij , ſicut nec ab eo dependet indiuiduatio rerum permanentium , vt permanentes ſunt , vel vt in ſuo eſſe , & non in ſuo fieri conſiderantur. Non ergo ſequitur, quod repugnet eundem numero Angelum cum eodem numero æuo prius annihilatum reproduci, quia iterum creari poteſt à Deo , per actionem non dependentem à tempore , neque ab æuo imaginario , motus verò , & tempus quomodocumque fiant, intrinſecam habent dependentiam à tempore imaginario , vt probauimus , & ideo implicat contradictionem reproduci. Et hæc ſint ſatis de hac quæſtione perdifficili , ac de tota commentatione horum librorum Ariſtotelis de ortu, & interitu rerum naturalium : faxit Deus optimus , & maximus, vt quæ in ea ſcripſimus grata ſint ei futura , & reipublicæ litterariæ vtilia , & ita in laudem , & gloriam ipſius, ac Deiparæ virginis , necnon Angelici Doctoris Diui Thomæ cedant.

L A V S   D E O.

INDEX RERVM OMNIVM NOTABILIVM, QVÆ IN his commentariis continentur.

talis

FINIS.